



ח"י מחיי מתמחים

סוגיות משולחנם של מתמחים

ד"ר מרגלית עובדיה

אני חוצבת את ח"י, כל הדיך,
כל הקושי, כל האחריות עליי!

עמוד השער הינו כרזה שעצבה ענת ראובן
כעבודת סיום בסדנת M.teach שהתקיימה בשנת תשע"ה

בצילום בחרתי להציג באמצעות כרזה את החוויה האישית שלי בשנת ההתמחות.

הכרזה מציגה תמונה של דרך מדורגת ותלולה, המפלסת את דרכה בתוך נוף טבעי. הדרך משתלבת בנוף ואינה דורסת אותו או פוגעת בו. כך אני מרגישה שבשנת ההתמחות פילסתי לי את הדרך הייחודית שלי המשלבת בין אמונותיי, אופיי והעצות שקיבלתי מאנשים רבים.

הדרך אינה פוגעת בסביבה אלא נטמעת בה ומאפשרת התקדמות מדורגת. אם כי הכיוון ברור, הדרך מאפשרת הזדמנויות חדשות וזוויות ראייה חדשות ובכל צעד נגלים דברים חדשים. בחרתי לשלב משפט משירה של נעמי שמר – זמן המבטא את תמצית החוויה האישית שלי: "אני חוצב לי את חיי, כל הדרך, כל הקושי, כל האחריות עליי" – אני היא זו שמפלסת לעצמי את דרכי הייחודית. הדרך הזו היא שלי בלבד, לא דומה לאף דרך שהייתה ולדרך שתהיה. אני היא זו שחוצבת את הדרך המקצועית שלי ובצד הזכות שנפלה בחלקי לחנך כיתה, יש קושי ואחריות רבה על כתפיי.

ובהתייחס לצילום, קיימת אחריות רבה על החוצב לא לפגוע בטבע ולאפשר מעבר בטוח. הדרך שאני מייצרת היא דרך חלוצית, כי היא הדרך שלי, ואני מזמינה אחרים להיעזר בנתיב זה.

כל מדרגה שאני חוצבת בדרכי מכילה נדבך נוסף
מרשימת הערכים / כישורים שצירפתי.

גמישות
כתובת שיתוף
אמפתיה
רגישות הכלה
העצמה
יצירתיות קידמה
זמינות אחריות
יוזמה אמוץ

ענת ראובן

ח"י מחיי מתמחים

סוגיות משולחנם של מתמחים בהוראה

ד"ר מרגלית עובדיה

ח"י מחיי מתמחים
סוגיות משולחנם של מתמחים בהוראה
ד"ר מרגלית עובדיה

כרזת כריכה – ענת ראובן
עריכה לשונית – נירית איטינגון
עריכה גרפית והבאה לדפוס – דוד עובדיה

מהדורה ראשונה אפריל 2017
מהדורה שניה ינואר 2018

© כל הזכויות שמורות לד"ר מרגלית עובדיה.
אין לשכפל, להעתיק, לצלם; ספר זה או קטעים ממנו אלא ברשות מפורשת מהכותבת.

שנת ההתמחות בהואה מאופיינת בחשיפה יום יומית למגוון אתגרים, והיא משמעותית ביותר מבחינת התפתחותם המקצועית של המתמחים במערכת החינוך.

מתמחים במערכת החינוך חווים קשיים רבים בכניסה למקצוע: קשיים בהוראה, קשיים בניהול כיתה, התמודדויות עם בעיות משמעת, תחושות ניכור ובדידות. תהליכי קליטה, ליווי ותמיכה במתמחים במערכת החינוך הוא תהליך משמעותי המשפיע על ההחלטה להישאר במקצוע. תהליכים אלה קשורים לתרבות הארגונית הקולטת של משרד החינוך, בתי הספר והאקדמיה.

הדרכים שבאמצעותן קולטים, מלווים ותומכים הן מורכבות, וכוללות, העלאת עולמם של מתמחים באמצעות שיחות עם מתמחים, קריאה, ניתוח של אירועים, יומני מתמחים, ניתוח סיפורים וקריאת ספרות מחקר. אלה לא מעלימים את הקשיים, אבל הם מאפשרים להם לתת ביטוי אישי לקולם ולהעצימם.

באמצעות האסופה **ח"י מחיי מתמחים**. נותנת יחידת פורשים כנף להתמחות ולכניסה להוראה במה לעולמם של המתמחים בבתי הספר. האסופה **ח"י מחיי מתמחים** משקפת את עולמם המקצועי של המתמחים בשנת ההתמחות בדרך של דיונים שהתקיימו בפורום. חשיפת שנת ההתמחות באמצעות שיח פעיל, חי ואוטנטי, אפשר להביא את "קולם" של המתמחים אל קדמת הבמה. באמצעות הדיונים מצליחים המתמחים להאיר את התהליך שהם עוברים, תוך כדי בקשה לסיוע, להבנה ולתמיכה. לפנינו אסופה המשקפת את המורכבות של שנת העבודה הראשונה בהוראה. שבה בולט העומס, הצורך בתמיכה, המורכבות שבהוראה, הזהות המקצועית המתגבשת והיעוד שבחינוך.

שיח עשיר זה מציף את הנחיצות בתהליכי תמיכה במתמחים, יחד עם חשיבה, עצמה והמוטיבציה שבאים לידי ביטוי. באמצעות האסופה הזו ואחרות שייכתבו ביחידה, ניתן יהיה להעשיר את העולם של המשתתפים בסדנאות ההתמחות.

יישר כוח לך מרגלית היקרה ולכל המתמחים, תלמידי תכנית ה-*M. Teach*

ד"ר אורית דהן

ראש יחידת פורשים כנף, להתמחות ולכניסה להוראה

המכללה האקדמית בית ברל

על המחבר

ד"ר מרגלית עובדיה הינה בעלת ותק של מעל לשלושים ושש שנים בהוראת תחומי דעת: תנ"ך; לשון וספרות הנכללים בהגדרתם כרבי מלל, תוך התמחות בכיתות מב"ר ואתגר.

את דרכה החלה בבתי ספר שהוגדרו כבתי ספר להזדמנות שנייה, וכשעברה לעבוד בבי"ס תיכון מקיף רגיל בחרה ללמד בכיתות שבהן רוכזו התלמידים שהוגדרו כנוער בסיכון, בעלי מדד ההישגים נמוך וההתנהגות לקוייה עד טעונה שיפור, תלמידים שהלימודים לא בראש מעיניהם וההורים הרימו ידיים ו/או לא שיתפו פעולה, מתוך יאוש ואו מתוך חוסר יכולת להתמודד. זאת עשתה מתוך אמונה שתלמידים טובים יכולים להסתדר בעצמם (מוטיבציה פנימית ו/או שיתוף פעולה של ההורים) ואילו התלמידים מוחלשים צריכים / זקוקים את לעזרתה ותמיכתה ושם גם ניתן לה לבחון ולראות עד כמה השפעתה עליהם. חיפוש הדרך ופיתוח אסטרטגיות למידה גרמו וקירבו אותם לאט ובאמונה, תוך אימון; אמינות והרבה הכלה ואמפתיה היא הצליחה לגעת בהם, להזיז ולהניע אותם להקשיב לה, לגייס ולהפוך אותם לשותפים ללמידה. במקביל לימדה והדריכה מורים, חברים למקצוע ועמיתים בביה"ס בשיטות ובאסטרטגיות שפיתחה והוכיחו כעובדות ומשפיעות על הלמידה ובמיוחד על התלמידים שהוגדרו כאוכלוסייה מוחלשות בבית הספר.

מזה כעשרים שנה ד"ר מרגלית עובדיה מנחה מורים, הן דרך הפסגות והן בבתי ספר. ההנחיה מתמקדת: במתן כלים להוראה מותאמת לתלמידים מאתגרים ובדגש על איך מלמדים ולא על מה מלמדים.

בשנים האחרונות, מתוך היכרות עמוקה בעבודה השטח, היא גם מלווה ומדריכה ממורים בתחילת דרכם בהוראה. הדברים והסוגיות שעולים במפגשים עם מורים ותיקים כחדשים אינם זרים לה, והיא מביאה איתה לא רק את התיאוריה אלא את העשייה, מפגש חי ובוועט עם עולם ההוראה כפי שהוא מתקיים בפועל, בכיתה, בחצר ובמסדרונות בית הספר.

באסופה **ח"י מחיי מתמחים** מובאים סוגיות שהועלו לפרום ע"י המתמחים בהוראה שהשתתפו בסדנת M.teach בהנחיית ד"ר מרגלית עובדיה, שנערכה בשנת הלימודים תשע"ה במכללה האקדמית "בית ברל" במסגרת יחידת "פורשים כנף". הסוגיות המובאות הן ארועים איתם מתמודד מורה בבית הספר ובמיוחד המתמחה שכל נושא חדש לו ואין לו אפשרות לסמוך על נסיון העבר (לעיתים גם הארוע חדש לבית הספר). אסופה זו, **ח"י מחיי מתמחים**, יש בידה לסייע למורה בבית הספר, במיוחד למורה המתחיל, להתמודד עם סוגיות דומות ולקבל חיזוק לעבודתו ו/או עצות והמלצות, שכן הוא מביא אוסף דעות שהועלו בפרום והפניות למקורות שיכולים לשמש פתח להרחבת הידע וכלים להתמודדות עם הארוע העומד לפתחו.

במסלול ההכשרת מורים חשיבות רבה לתמיכה והליווי שמקבלים מורים מתחילים בתחילת דרכם בהוראה. לשנת התמחות בהוראה השפעה רבה בהתפתחותו המקצועית של המורה המתחיל מבחינה אישית; מקצועית וסביבתית, שכן במהלך שנה זו המתמחה נחשף, במצבי אמת, למצבי למידה חדשים ועלול להיתקל בקשיים רבים.

מערך התמיכה למורה מתמחה בתקופת ההתנסות והכניסה להוראה כולל: ליווי של מורה חונך¹ מצוות מורי ביה"ס הקולט, התומך בו ומקל את השתלבותו בעבודה בביה"ס הקולט; מסייע לו בעיצוב דפוסי עבודה; מנהל איתו שיח על עבודתו ומעניק לו את מלוא התמיכה לה הוא זקוק, וחובת השתתפות בסדנת סטאז', המוגדרת כ"התמחות בהוראה" ומתקיימת במוסדות להכשרת מורים.² השתתפות בסדנא מהווה תנאי לקבלת רישיון הוראה קבוע. על המתמחים המשתתפים בסדנא להתמחות בבתי ספר המוכרים על ידי משרד החינוך ובהיקף של לפחות שליש משרה.³ התנאים להשתתפות בסדנא משתנים, מפעם לפעם, על-פי הוראות משרד החינוך. התנאים להשתתפות בסדנת סטאז', נכון להיום (תשע"ז), מפורטים בנספח א'. במהלך ההתמחות מתקיימים תהליכי הערכה שמתבצעים בשני מוקדי זמן: הערכה מעצבת – שנותנים המורה החונך ומנהל בית הספר בתום המחצית הראשונה, והערכה מסכמת – בסיום שנת הלימודים, המתבצעת על ידי ועדת הערכה בית-ספרית. מזה שלוש שנים שאני מנחה בהסבת אקדמאים להוראה סדנת סטאז', סדנת M.teach הנערכת במכללה האקדמית בית ברל במסגרת "פורשים כנף". מטרת הסדנא היא לבנות מסגרת מקצועית-חברתית שתיצור מכנה משותף בין המתמחים בקבוצה תוך מתן ביטוי לידע ולניסיון של המנחה הקבוצה מחד גיסא, ותהווה מקום ללמידת עמיתים ולשיתוף ידע והתנסות בפועל מאידך גיסא, תוך ידיעה שיש מקום להתייעצות / היועצות בסוגיות שעולות בחיי היומיום בבית הספר וקבלת מענה בזמן אמת (מעמיתים ומנחה הקבוצה). הסדנא מוגדרת כסדנא היברידית המורכבת ממספר מפגשי מליאה במכללה⁴ ובפורום של מפגשים וירטואליים המתנהלים דרך מערכת ה-Moodle של המכללה.

הפורום המתקיים במסגרת הסדנא הוא כקבוצה קטנה ותומכת של עמיתים הדנה ועוסקת בבעיות הייחודיות לכל מתמחה בתהליך קליטתו המקצועית, כשהמטרה להעצים את המתמחים כאנשי מקצוע בהמשך דרכם בהוראה. **מטלת המתמחים** המשתתפים בסדנת M.teach **להעלות ולהציג בפורום ארוע**, לאחר שנבדק ואושר ע"י מנחה הסדנא, **מחיי בית הספר שאיתו הוא/היא צריך/כה להתמודד**. הארועים הם סוגיות אותנטיות שעולות על ידי המתמחים ומוצגות בפורום בפני חברי הקבוצה. על חברי הקבוצה **להגיב לארוע שהועלה בפורום על ידי המתמחים העמיתים**, לפחות פעמיים לכל ארוע. התגובות מלוות בהצעה, עצה או המלצה לפתרון, מתוך הזדהות, או היכרות עם המקרה המוצג ולעתים תוך ביסוס תגובתם בעזרת הפניה למאמר ו/או אתר אינטרנט. הדיון בקבוצה מלווה ע"י מנחה הקבוצה שמכוון, מחזק, מוסיף ומבסס מתוך היכרותו וניסיונו לארוע הנדון. בסוף הדיון בסוגיה על מציג הארוע **לסכם את הארוע לאור תגובות חברי הקבוצה ולהעלות את הסיכום לפורום המוקצה לסיכום הארועים**. בסיכום הארוע מוצגות התגובות, ההמלצות והעצות וכן תובנות של מעלה הסוגיה. מטבע הדברים הארועים המעלים בפורום הם דינמיים בהתאם לסוגיה איתה נתקל המתמחה סמוך למועד שבו הוא נדרש להציג ארוע. התנהלות השיח בפורום מתואר בנספח ב'. סיכום הארועים בפורום מאפשר למתמחה לחזור לארוע, בכל זמן ועת, ובאם ארוע כזה עולה בזמן אמת

¹ מורה מתחום הדעת של המורה המתמחה בעל ותק של לפחות חמש שנות הוראה ובוגר קורס להכשרת חונכים.

² סדנאת סטאז' המוגדרת כ"התמחות בהוראה" ומתקיימת מאז שנת תש"ס מטעם האגף להכשרת מורים במשרד החינוך.

³ בתקופה זו הם מקבלים משכורת תמורת עבודתם.

⁴ בשנת תשע"ה התקיימו שמונה (8) מפגשי מליאה במכללה.

בכיתתו והוא יודע שסוגיה זו כבר עלתה כסוגיה בסדנא, הוא/היא יוכל/לה לחזור, לקרוא ולהסיק מסקנות לצורך המקרה הספציפי שהתעורר.

בח"י מחיי מתמחים מובאים סוגיות שהועלו לפורום ע"י המתמחים בהוראה שהשתתפו בסדנא שהתקיימה בשנת הלימודים תשע"ה.⁵ הסוגיות הן ארועים שאיתם מתמודד מורה בבית הספר ובמיוחד המתמחה, שכל נושא חדש לו ואין לו אפשרות לסמוך על ניסיון העבר (לעתים גם הארוע חדש לבית הספר). אסופה זו, ח"י מחיי מתמחים, יש בידה לסייע למורה בבית הספר, במיוחד למורה המתחיל, להתמודד עם סוגיות דומות ולקבל חיזוק לעבודתו/או עצות והמלצות, שכן הוא מביא אוסף דעות שהועלו בפורום והפניות למקורות שיכולים לשמש פתח להרחבת הידע וכלים להתמודדות עם הארוע העומד לפתחו.⁶

הסוגיה שהובאה לפורום היא ארוע שאיתו התמודד המתמחה בבית הספר, בין שתשובות המורה החונך/המערכת הבית-ספרית נתנו מענה לארוע (תיאור מצב) ובין שהמענה (אם ניתן) אינו מספק את המתמחה והפורום – חכמת ההמונים – ועצם הדיון מקל ו/או עוזר על ההתמודדות עם הסוגיה. הארועים מובאים בסדר שבו הועלו לפורום, תוך השתדלות לשמור על אוטנטיות התגובות בשם אומרם, חלקם כתגובה וחלקם כמכתב (בין אם כתגובה לנושא ובין אם אישית לכותב/ים שלפניהם) המעידים על התרומה של הסדנא ככלי ללמידת עמיתים. את הארועים ניתן לסווג לתחומים שונים: **למידה**: שילוב המדיה החברתית (ארוע מס' 2); סוגיית שיעורי הבית (ארוע מס' 6); לכתוב במחברת? (ארוע מס' 7); למידה בקבוצות קטנות (ארוע מס' 9). **הוראה**: הוראה כאמנות אישית (ארוע מס' 4); פסיכולוגיה חיובית (ארוע מס' 11); איך מחזירים אמון (ארוע מס' 17). **משמעת**: אלימות בין תלמידים (ארוע מס' 5); משחק "מלכות ומשרתות" (ארוע מס' 12); מגע אסור...? (ארוע מס' 13); תחושות שלפעמים משתקות (ארוע מס' 10). **פוליטיקה בית-ספרית**: מעורבות הורים (ארוע מס' 3); האקלים הכיתתי (ארוע מס' 8); לדווח או לא לדווח? (ארוע מס' 15); משולש ברמודה (ארוע מס' 18). **ודילמות אישיות**: גבולות הבעת דעה (ארוע מס' 1); חוצפה שעוברת גבולות (ארוע מס' 14); תלמידים לטובת פרויקטים בית-ספריים (ארוע מס' 16).

על מנת לשמור על אופי שיח שהתנהל בפורום ומתוך רצון לשמור על פרטיות המגיב/ה, שמות המשתתפים בדיון מובאים בציון האות הראשונה של השם הפרטי ושם המשפחה (בתחילת התגובה, בסוגריים, שם המגיב).

תודה למתמחי סדנת הסטאז' שאישרו לי להציג את הארועים שהועלו ונדנו במסגרת הסדנא ובכך תרמו לכתיבתו של קובץ זה, מתוך כוונה כנה לזמן פלטפורמה נוספת למורים ולמתמחים ללמוד ולהרחיב את ידיעותיהם.

תודה מיוחדת לד"ר אורית דהן – ראשת "פורשים כנף" – על התמיכה, ההערות המאירות והעזרה בהוצאת אסופת הארועים.

ד"ר מרגלית עובדיה

(להלן מ.ע.).

⁵ בשנת תשע"ה השתתפו בסדנא שש-עשרה (16) מתמחות וארבעה (4) מתמחים בטווח הגילים 35-45.

⁶ אסופה ח"י מחיי מתמחים כוללת שמונה-עשרה, מתוך עשרים, אירועים בולטים ומשמעותיים שהועלו בפורום. האירועים הנוספים היו, בצורה כל שהיא, דומים לאירועים אחרים שהועלו בפורום.

תוכן עניינים

א	פתח דבר
1	תוכן עניינים
3	1 ארוע מס' – גבולות הבעת דעה / ר.א.ס.
18	2 ארוע מס' – שילוב המדיה החברתית / א.א.
35	3 ארוע מס' – מעורבות הורים / ע.פ.
51	4 ארוע מס' – הוראה כאמנות אישית / ד.א.
64	5 ארוע מס' – אלימות בין תלמידים / מ.א.
77	6 ארוע מס' – סוגיית שיעורי הבית / מ.ב.
89	7 ארוע מס' – לכתוב במחברת? / נ.ב.י.
100	8 ארוע מס' – האקלים הכיתתי / ת.ח.
113	9 ארוע מס' – למידה בקבוצות קטנות / מ.ד.
124	10 ארוע מס' – תחושות שלפעמים משתקות / ר.וו.ה.
138	11 ארוע מס' – פסיכולוגיה חיובית / א.ס.
147	12 ארוע מס' – משחק "מלכות ומשרתות" / ל.ז.
155	13 ארוע מס' – מגע אסור...? / ל.ח.
165	14 ארוע מס' – חוצפה שעוברת גבולות / מ.ל.
176	15 ארוע מס' – לדווח או לא לדווח? / ע.ר.
186	16 ארוע מס' – תלמידים לטובת פרויקטים בית-ספריים / א.פ.
193	17 ארוע מס' – איך מחזירים אמון / ה.ש.
204	18 ארוע מס' – משולש ברמודה / ק.ש.
215	סיפורי הצלחה
215	סיפור 1 – ר.וו.ה.
216	סיפור 2 – א.ס.
217	סיפור 3 – ח.ד.
218	סיפור 4 – ת.ח.
219	סיפור 5 – ע.פ.
220	סיפור 6 – ר.מ.
221	סיפור 7 – ש.ז.
222	נספחים
222	נספח א' – התנאים להשתתפות בסדנאת סטאז'
223	נספח ב' – השיח במודל (Moodel)
224	נספח ג' – מערך שיעור : אלימות בחברה ובשפה
227	נספח ד' – מאמר ב"הורות נכונה" – "איך נדע להתייחד עם שיעורי הבית"
228	נספח ה' – סיפור על טוב ורע
229	נספח ו' – עצות והמלצות מעשיות להעשרה
236	על המנחה – מי אני?
240	קישורים

ארוע מס' 1 – גבולות הבעת דעה / ר.א.ס.

הנושא: גבולות הבעת דעה פוליטית/ערכית על ידי מורה במסגרת שיעורי היסטוריה ו/או שיעורי אזרחות, תרבות ישראל ועוד

מורים חשופים לעתים לדילמות אישיות בין תכנית הלימודים שהוכתבה על ידי משרד החינוך וצוות ההוראה לבין אמונתם, עמדותיהם הפוליטיות, או הערכים שבהם הם מאמינים.

תוך כדי ובמהלך השיעורים עולים גם ארועים אקטואליים. כך למשל, עלתה לדיון הציבורי הפרשה של המורה אדם ורטה בבית הספר "אורט" בקריית טבעון. על פי פרסומים בעיתונות, בדיון שהתקיים בשיעור אזרחות עלתה לדיון השאלה בעניין מוסריותו של צה"ל. ורטה טען כי צה"ל הוא: "הצבא הכי לא מוסרי בעולם ואני מתבייש בו". אמירה זו עוררה ויכוח ודיון ציבורי, ורשת "אורט", שהעסיקה אותו, החליטה לפטרו. המקרה עורר דיון ציבורי מעניין בדבר חופש הביטוי של המורה בכיתה. תלמידים מבית הספר אורט יצאו להפגין לטובתו ולזכותו של המורה להביע דעה, ובשלטים שנשאו נכתב "חופש הביטוי הוא של כולנו וגם של המורים"; "מורים – יש לכם זכות לחנך" ועוד. מצורף בזה קישור לכתבה הרלוונטית בנוגע לפרשת המורה אדם ורטה: <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4478813,00.html>

נגד פיטורי מורה "שמאלני":

אציין כי דעותיי בנושא מוסריותו של צה"ל רחוקות מדעותיו של מר ורטה כרחוק מזרח ממערב, ובכל זאת, עולה השאלה מהן גבולות הבעת הדעה של המורה? האם מונעים מן התלמידים חשיפה לדעה לגיטימית נוספת? האם מורה שיכול לעצב דעות של תלמידים, בעצם הבעת הדעה גורם להשפעה לא הוגנת על תלמידיו?

שאלות בדבר זכותו (או אולי חובתו) של המורה להביע את דעותיו הפוליטיות/הערכיות האישיות בפני תלמידיו עומדות בבסיס הצעת הסוגיה שלי. כמוכן ששאלה זו עומדת לדיון ורלוונטית כמעט לכל תחומי הדעת ולכל מגזרי החינוך. הואיל ואני מורה להיסטוריה, ותחום זה מתאפיין בין היתר בפרשנויות שונות למאורעות היסטוריים, פרשנויות שבבסיסן עומדות גם תפיסות פוליטיות וערכיות, מתחדדת עוצמתה של השאלה. התכנים של תכנית הלימודים אחידים וכפועל יוצא אינם יכולים לשקף את כלל העמדות הערכיות/פוליטיות במרחב.

הדילמה – האם מורה זכאי לחופש ביטוי מוחלט בשיעוריו או בשעה שהוא עוסק בכל פעילות חינוכית אחרת עם תלמידיו? מהם גבולות הבעת הדעה הפוליטית או הערכית של המורה במסגרת התהליך החינוכי (שיעורי חינוך, בתחומי הדעת השונים, הפסקות...)?

אודה על קבלת התייחסותכם.

ר.א.ס.

תגובות המתמחים

(מ.ע. – מנחת הסדנא)

זוהי סוגיה מעניינת, מאתגרת ומורכבת כאחד. במדינה דמוקרטית, שבה מתקיים עקרון חופש הדיבור וחופש הבעת דעה, גם אם דעותיי שונות, אני לא אמור לפסול את דעתו של האחר, עליי לכבדו ולאפשר לו לומר את דברו, בלי לפגוע בו. על זה נאמר: "וגר זאב עם כבש ונמר עם גדי ירבץ".

(א.ס.) מ.ע. שלום,

אני יותר מאשר מסכים עם דעתך.

אני מלמד כעת את הנושא: "עליית הנאצים לשלטון" ובפירוש מרשה לעצמי לציין כי אני שמח שאנו חיים במדינה דמוקרטית. בנוסף, אני מדגים להם (לתלמידי) במעין הצגה קטנה כיצד היה השיעור מתנהל בגרמניה הנאצית ומה הם היו נדרשים ללמוד עקב כך. על אף זאת, אני מנסה לעורר בקרבם את השאלה – מה הם היו עושים כתלמידים בגרמניה באותה תקופה? האם היו "מקבלים את דין התנועה" או שמא מתנגדים לדרך זו?

לכן, עידוד הפתיחות המחשבתית וההצהרתית בשיעורים שלנו הוא חשוב מאין כמוהו. כמורה, גם אם אשמע דעה הנוגדת את דעתי או עקרונותיי, חובה עליי יהיה לקבלה, אולם תמיד אדרוש מהתלמיד לטעון טענה מלאה (טיעון + הצדקה) כדי להבהיר את דבריו. לא אוכל לקבל תשובה כי "ככה נראה לי", "נראה לי שזה נכון" וכו'.

(מ.ל.) א.ס. הי,

אני חושבת שלהגיד "אני שמחה אנחנו גרים במדינה דמוקרטית", שונה מאוד מהאמירה "צה"ל הוא צבא לא מוסרי". נכון, שתי ההתבטאויות נאמרות במסגרת של מדינה דמוקרטית, אבל יש פה מסגרות נוספות שהן בית הספר, התפקיד שהמורה מסמל, השלב בחי התלמידים, המצב במדינה וכו'... אי אפשר להתעלם מפרמטרים אלה. אני מאמינה שאם לא הייתה "בעייתיות" באמירה של המורה לא היינו מנהלים עליה עכשיו דיון. ושוב, אני עדיין מנסה ללמוד בעצמי את ההתנהלות הרגישה מאוד בהתנהלות שלנו מול הכיתה.

(ל.ז.) מ.ע. היקרה,

גם אני מסכימה עם דעתך וסבורה כי על הזאב ללמוד לדור עם הכבש 😊. במילים אחרות, בבית הספר, אנו כמורים וכמחנכים עלינו ללמד את התלמידים לשנן ולקיים את הערך הכל כך חשוב בימים אלו – ערך הסובלנות. אני תקווה, כי רוב המורים שואפים להיות כאלו, מורים המהווים דוגמה ונעוצים על תלמידיהם וככאלו, עלינו להיות זהירים שבעתיים כאשר אנו מביעים את דעתנו.

הרבה פעמים התלמידים ירצו לחקות אותנו שכן אנו דמות עבורם. כך לדוגמה, עלינו תמיד להציג את שני צדי המתרגם, על מנת שתלמיד יוכל לבחור. שתהא לו הבחירה והחופש להחליט באיזו דעה הוא מצדד. לעולם אסור לנו להביע את דעתנו הפוליטית ולא משום שאנו מתביישים בה או שמא היא קיצונית מדי או להפך, אלא משום שדעתנו אינה החשובה. כמחנכים חשוב יותר לאפשר לתלמידים ללמוד את הדרך להגיע להחלטה, את הדרך לעשות את הבחירה הנכונה.

ממש בימים אלו אנו מלמדים בבית הספר את ה"דילמה ככלי". אנו מקדישים לכך שיעורים רבים: מהי דילמה? מהו ערך? מהו שיקול דעת? בדיון בסוגיות הללו ערך הסובלנות תמיד עולה. חשוב שכולנו נזכור שזכותו של כל אדם שדעתו תשמע ותכובד, ולהראות לתלמידים את ההבדל בין לכבד לבין לקבל דעה. כל זאת כשברקע מתקרב יום הזיכרון ליצחק רבין זכרו לברכה שנרצח בשל חוסר היכולת של האזרח יגאל עמיר לקבל את הדרך של מי שכיהן כראש ממשלה.

כמורים, אסור לנו להצביע על דרך אחת. אלא על מכלול של דעות שלכולן יש מקום. בהצגת עמדותי הפוליטית, אני מסתכנת בכך שתלמידים ילמדו כי לא בהכרח יש מקום למכלול דעות.

(מ.ע.) ל.ז. שבוע טוב,

שמחה שירדת לסוף דעתי, ובהחלט כמורים עלינו להיות זהירים מצד אחד ונחוישים מצד שני בהכרה ובקבלה של מגוון הדעות השונות.

שבוע טוב,

מ.ע.

(ח.ד.) שלום לכולם,

אני מסכימה עם דבריה של ל.ז. לגבי היעדר הצורך בשיתוף התלמידים בעמדתו הפוליטית של המורה. אני מאמינה שחשוב מאוד לסייע לתלמידים לגבש עמדה ומעודדת נקיטת עמדה בנושאים שונים, כשאת הדגש אני שמה על ההנמקה וקבלת החלטה מושכלת. בשיעוריי חשוב לי להדגיש ולתת מקום להשמיע ולשמוע יותר מתשובה אחת נכונה, ועוד, מה שחשוב לי בעיקר הוא הנימוק. אני סבורה שבהתאם לרוח ה"למידה המשמעותית" חשוב לתת לתלמידים דילמות ולבקש מהם לבחון אותן מכל הכיוונים על מנת לפתח חשיבה

עצמאית, יכולות חשיבה גבוהות יותר והתבטאות בעל פה ובכתב. לדוגמה – בשיעור תנ"ך ערכנו משפט סביב המקרה של רחב הזונה. התלמידים התבקשו לכתוב את נימוקי התביעה ואת נימוקי ההגנה ולהציגם בפני הכיתה.

לעניות דעתי, הבעת עמדתו או דעתו של המורה בנושא כלשהו, פוליטי וגם אחר, עלולה להשפיע על התלמידים ולקבע אותם מחשבתית, ולכן אינה מומלצת. אבל חשוב לזכור שגם המורה הוא אדם וגם לו יש חופש להביע את דעתו ולכן לא ניתן לשלול ממנו את יכולתו להתבטא, במיוחד כשמדברים בכיתה על נושאים בוערים. לכן לדעתי, יש מקום להגביל את הבעת העמדה של המורה על ידי נקיטת כללים ברורים ומוגדרים מראש, כמו למשל: המורה יכול לומר את דבריו במאמר מוסגר, תוך שהוא מדגיש מראש שזו עמדתו בלבד ושעמדות אחרות גם הן מותרות ולגיטימיות, ולא להביע את עמדתו באופן מוסווה תוך כדי לימוד החומר. ועוד, המורה יכול להסביר את עמדתו אך לא לנסות לשכנע. ואם בחר להביע דעתו בכיתה, עליו לאפשר גם לתלמידים בעלי דעות מנוגדות לשלו להביע בכיתה.

(ע.ר.) ר.א.ס. שלום,

אנחנו לקראת יום הזיכרון השנתי ליצחק רבין וגם אצלי עולה השאלה האם ראוי שמורה יביע את עמדתו בהקשר זה. רק אתמול נחשפתי לעובדה שקיים **חוק** יום הזיכרון ליצחק רבין שאני מצרפת את הקישור שלו- <http://www.knesset.gov.il/laws/special/heb/rabinlaws2.htm>. נדהמתי לגלות, שיש חוק שמחייב אותנו להקדיש שיעורים לפועלו ולמורשתו של רבין. אני אישית חשה אי נוחות עם חובה זו. ראשי ממשלה אחרים לא זכו לכבוד שלו זוכה רבין. סיבת המוות של רבין תרמה רבות להיקפי הנצחתו. אריאל שרון ויצחק שמיר תרמו לא פחות מרבין. יחד עם תחושת אי הנוחות שלי, לדעתי לא יהיה נכון להביע עמדה פוליטית בכיתה, אבל כן חשוב להציף את קשת העמדות והדעות שקיימות בחברה הישראלית ולשקף לתלמידים תמונה אמיתית ומלאה של המציאות. המציאות אינה שחור או לבן ויש קשת רחבה של דעות ועמדות שחשוב להביא לידיעת התלמידים. אנחנו כמורים, צריכים לצייד את התלמידים בכלים לנתח סיטואציות ולהנחות אותם לקבל החלטה עצמאית מתוך היכרות עמוקה עם הסוגיה. אל לנו "להנחית" עליהם את עמדתנו. יש בכך סכנה רבה. מעצם הסמכות שלנו אנו עשויים לגרור אותם לאמונה בעמדות שיכול להיות שהם לא היו מחזיקים בהן, אם היו נאמרות על ידי דמויות שאינן סמכותיות עבורן. הבעת עמדה פוליטית בכיתה מצמצמת את התלמידים וייתכן שהם יאמצו אותה כדי להתחבב על המורה בעל העמדה.

(ק.ש.) ע.ר. שלום,

מסכימה עם תהיותיך בנושא. גם לי לא ברור למה את פועלם של רחבעם זאבי ויצחק רבין ז"ל אנו מציינים במסגרת הבית-ספרית ומקדישים להם תשומת לב יתרה בדיון על פועלם, דרכם והעובדה שנרצחו ויחד עם זאת מנהיגים כמו: אריאל שרון, מנחם בגין וגולדה מאיר ז"ל לדוגמא אינם "זוכים" לאותו כבוד. ברור לי שהדרך בה סיים יצחק רבין את חייו מחייבת התייחסות שלנו בכדי למגר ולהוקיע את תופעת האלימות מחיינו, אך יחד עם זאת כשאנו במדינתנו הקטנטונת מלמדים, מדברים ומציינים את מנהיגינו ופועלם עלינו לתת את אותו הקשב ותשומת הלב לכולם מבלי יוצא מן הכלל. יחד עם זאת בנושא דעתנו האישית, אני מאמינה כי איננו יכולים לערוך דיון מעמיק בכיתה עם תלמידים מבלי להביע את דעתנו בנושא. כמובן שעלינו לדאוג לנתב לדיון ערכי ופורה, לא מתלהם ולא מסית אך יחד עם זאת אני בדעה שאנו חלק מהכיתה שבה אנו מלמדות ולכן לא נוכל שלא לחשוף את רחשי לבנו. 😊
במינון הנכון כמובן.

(ל.ז.) ע.ר., וק.ש. היקרות,

לימוד מורשתו של רבין ושל רחבעם זאבי נועד לתת חיים למורשת שהמרצחים של אלו ביקשו לרצוח כאשר רצחו אותם.

אין ספק שחסרים תכנים בתכניות הלימוד הקשורים לאנשים ומנהיגים דגולים כפי שהזכרתן, אך הדבר אינו סותר את העובדה שתלמידים מגיל צעיר צריכים להבין כי רצח על רקע פוליטי הוא פסול ומשולל כל יסוד לגיטימי. אחת הדרכים ללמד זאת היא דרך לימוד מורשתו של רבין שניסו לחסל עם חיסולו. אני מניחה שכל מורה יכול להכניס תכנים כאלו שנראים לו רלוונטיים לכל תכנית של משרד החינוך.

המשך סופ"ש נעים וחמים 😊,

ל.ז.

(א.ס.) ע.ר. אכן אמת ויציב.

תלמידי כיתות י' וכן י"א עדיין נמצאים בשלב של עיצוב קו מחשבתם ודעותיהם. אל לנו להפריע לתהליך זה, אלא לתת להם כלים נכונים כיצד לפתח ולעצב את קו מחשבתם (חשיבה ביקורתית, הטלת ספק ועוד). המשפט האחרון שלך מדויק להפליא ולכן צריך להיזהר מכך.

(מ.ע.) שלום לכולם/ן,

יום מורשת רבין, והחובה לכבד/להתייחס ליום זה, נובעים מעצם העובדה שמדובר ברצח פוליטי, ע"י מרצח יהודי, כשהרוצח עדיין חי וקיים, ומסרב להביע חרטה. אסור לשכוח זאת! גם רחבעם זאבי נרצח, אבל בידי מחבל ערבי וצריך להבחין בהבדל. וכן, גם לרחבעם זאבי נקבע ומתקיים יום זיכרון. אני רוצה לקחת אתכם/ן אחורה בזמן ולהזכיר שבסיפורי המקרא ידוע על רצח גדליה בן אחיקם. גם כאן מדובר ברצח פוליטי ובמסורת היהודית נקבע יום צום להנצחה וזיכרון הרצח. אז מה תאמרו על זה, מכריחים אותנו?! אני מדגישה! צריך להציף דעות; עמדות; אבל לא לקבוע מה כן ומה לו. התלמידים צריכים להפעיל שיקול דעת, לקבל את דעתו של האחר גם אם אינם מסכימים עימה. חשוב בסוגיה הזו להציף לתלמידים עוד מקרים נוספים בהיסטוריה: כמו רצח קנדי, רצח נשיא מצרים, סאדת ולדון על: מה זה עשה/גרם לעמים/לאומים.

(א.פ.) שלום לכולם,

אנו חיים בעידן שבו מידע, ידע ודעות נעים באופן חופשי במרחב, ומשודרים ונקלטים באופן בלתי נשלט בעליל. מצב זה מביא, מחד גיסא, לפלורליזם בצורתו הטהורה ביותר ומאידך גיסא לחוסר שליטה על התכנים הרעיונות, המסרים וגם על הסגנון שבו הם מועברים והפעולות שהם מדרבנים. בשפה פשוטה, היום תלמיד חשוף יותר מאי פעם, בלחיצת כפתור, לכל מגוון הרעיונות ותפיסות העולם הקיימות – נאורות וחשוכות כאחד – ונתון להשפעות משמעותיות מאוד של כל בעל אג'נדה שיודע להפיץ את משנתו בכלים העכשוויים. בעידן שכזה, לשיטתי, איש החינוך מחויב לחשוף את תלמידיו למגוון הרב ביותר של דעות שניתן, ואף לחלוק עימם את עמדותיו האישיות, ובלבד שהוא מציג את מלוא התמונה הקיימת לגבי סוגיה מסוימת וכמובן פורס את משנתו בסגנון המתאים לאוזני התלמידים הצעירים, תוך הימנעות מאמירות בעלות מטען בעייתי. באופן זה, עשוי המחנך להקנות לתלמיד את היכולת לנתח, לבקר ולעבד את המכלול שהוא קולט ולדעת כיצד לנהוג בכל פריט מידע המשתחל לשכלו. אינני רומז, חלילה, כי לגיטימי עבור מורה לטעון מול תלמידיו כי "צה"ל לא מוסרי", בדיוק כמו שאין זה לגיטימי להגיד ש"כל העולם שונא אותנו" או שהמדינה היא "קודם יהודית ואחר כך דמוקרטית", למשל. במידה והמורה תומך, לצורך העניין, באחת מדעות אלה, עליו להציגה (ואף להצהיר על תמיכתו בה) אך להמשיך ולפרוס את מלוא התמונה באופן ענייני, תוך הצגת מגוון הדעות בנושא ותוך הכרה אמיתית בצדו השני של המתרגם. כך, הוא יוצר בקרב תלמידיו היכרות אמיתית ועמוקה עם סוגיה, כולל היכולת להפעיל שיקול דעת, לעצב דעה איש.

לסיכום, לדעתי, מורה שנמנע ממנו להביע דעות פוליטיות אישיות הוא כמו שף שנאסר עליו לתבל את תבשיליו לפי סגנונו האישי והוא מגיש לסועדיו מנות אחידות, תפלות ומשעממות. ההבדל היחיד הוא שהסועד יכול לעזוב את המסעדה ולא לשוב אליה עוד, בעוד התלמיד לאו דווקא מסוגל להפעיל ביקורת ולסנן את הלא ראוי, בהיעדר כלים מתאימים משלהם, ולהפעיל ביקורת עצמית על דעתם זו.

(מ.ל.) שלום לכולם,

אני מסכימה עם רוב הדברים שהציג א.פ. יחד עם זאת אני לא מצליחה לגבש עמדה חד משמעית בנושא. הקולות אשר עוברים בראשי מושכים לכיוונים שונים, ואני אסביר: מצד אחד אני מסכימה עם העובדה כי המציאות שבה אנו חיים מנגישה את הידע, הכל פרוץ ופתוח לטוב ולרע. אין לנו יכולת אמיתית לשלוט על זה, אלא רק לנסות ולהתנהל בה באופן הטוב ביותר אשר אנחנו יכולים. לכן, המורה למעשה לא מביא בשורה גדולה לכיתה עם הארוטי/הערותיו אלא רק מתמלל רעיונות ידועים, משמיע תגובות ופורש משנה שככל הנראה כבר נשמעה בדרך זו או אחרת. בנקודה זו אני שואלת את עצמי, האם אנחנו לא סומכים על התלמידים שלנו שידעו לסנן ולהבין שלכל אדם דעה שבה הוא יכול להחזיק ולו נתונה הבחירה אם לקבל או לסנן דעה זו?!

אני מנסה להקביל את זה מטאפורית לתינוק קטן אשר יוצא לאוויר העולם ומופצץ במידע חדש. הילד לומד להבין מהר מאוד ממה הוא צריך להימנע ומה נעים לו. אנחנו פה על מנת לכוון אותו ולחבק כשהמכה כואבת, אבל את רוב הלמידה הוא עושה לבד. האין זה כך גם בגילים שונים ומתקדמים יותר? אני סבורה שהתשובה היא "כן". אנחנו צריכים לסמוך על הנוער שלנו שידע לעבד את המידע ולעשות בו שימוש נכון.

מצד שני, האם זה באמת מקומו של המורה להביע את דעותיו האישיות באופן שבו הפרובוקציה היא כ"כ חד משמעית? אני תוהה מה הניע את המורה להשמיע קולות צורמים אלה בפני תלמידים אשר נמצאים בשלב שבו הם מתלבטים בנוגע לזהות שלהם ולקבוצה שאליה הם משתייכים. האם עמד אינטרס בבסיס האמירה הזו? או האם המורה לא מצא מקום ראוי יותר להשמיע בו את דעותיו? אני מתקשה לשפוט סיטואציה ספציפית זו, שכן חסרים לי נתונים כמו, מה אופי מערכת היחסים שבין המורה לתלמידיו ומה הוא מאפשר/לא מאפשר בשיח הכיתתי. חסרה לי האווירה והערכים שעליהם השתית המורה את משנתו לאורך שנות הוראתו בכלל ומול תלמידים אלה בפרט.

אני מרגישה שאני באופן אישי לא אשמיע דעות כה קיצוניות בפני תלמידיי מצד אחד, אך מצד שני אני ארצה לעורר אצלם את היכולת לחשוב, לבקר, להעריך ולכבד דעות אשר לא עולות בקנה אחד עם האמונות שלהם. זהו מקום שבו חייבים להלך בין הטיפות.

(א.ס.)

א.פ. האם לא ניתן לדעתך להגיע לתוצר הנדרש מבלי לערב את עמדותיו של המורה? טעמך נכון מאוד, לטעמי, כי על המורה להציג בפני תלמידיו "את התמונה השלמה". בוויכוח בנושא פוליטי, לדוגמה, נכון יהיה להביא את טענות הימין והשמאל, לדוגמה. אני עדיין מאמין כי לעמדות האישיות של המורה בנושא מסוים אין כל חשיבות בהליך הלימודי.

(מ.ב.) א.פ. שלום,

אני בדעתך. בעיניי, אין זה רלוונטי להציג עמדותי הפוליטית כדי לקדם דיון כיתתי. הטענה שהופנתה כלפי המורה המדובר היא שהוא טען ש"צה"ל הוא "הצבא הכי לא מוסרי בעולם ואני מתבייש בו". כמו בכל שיח פרובוקטיבי, ייתכן שמטרתה של הערה זו הייתה לעורר את התלמידים כדי להגיע לעומקם של הדברים, מעין "הרמה להנחתה". קשה להבין מתוכן הכתבה מה היה ההקשר שבו הדברים נאמרו. אני

משערת שהמורה יכול היה לבחור דרך מעודנת יותר להציג את עמדתו, אלא אם כן לפרובוקציה עצמה היה תפקיד בשיח ההוא.

(א.ס.) שלום מ.ב.,

נושא הפרובוקציה אכן לא עלה כמעט לדיון ואני רוצה להקדיש לו מספר מילים. אני מקווה, כי כמורים למקצועות רבי מלל, אנו מבקשים להביא גם את אישיותנו, דעתנו ומחשבותינו לידי ביטוי בהליך ההוראה. על אף זאת, חשוב לנו לזכור תמיד בפני מי אנו עומדים. אינני יודע מה היו סיבותיו של אדם ורטה לאמירותיו (האם היה זה בבחינת אקורד הסיום לתפקידו כמורה בביה"ס ולכן ביקש לעורר פרובוקציה? אני לא בטוח שגם בשיחה כנה איתו נוכל לעלות על סיבה זו).

לעורר פרובוקציה יכול להיות מבורך בעיניי, רק כאשר נושא הדיון מחייב זאת. לדוגמה, בלימוד על משטרים דמוקרטיים, נכון אולי יהיה להביא לידי ביטוי את הנעשה בצפון קוריאה, קרי: לנסות ולהבהיר לתלמידים את עקרון האיחוד שהשלטון מנסה להביא אליו את אזרחיו, במטרה לקבל תמיכה מוחלטת וללא כל סייגים בשלטון, כולל שימוש בטרור ובאמצעים אלימים, אך מול זאת להביא את הפיריון והתפוקה הגבוהים מהאזרחים כפי שקורה ביום-יום, שמירת הסדר הציבורי ברחובות ועוד. בכדי "לצאת" מהפרובוקציה, נכון יהיה לדעתי להביא את העמדות התומכות ו/או שוללות שיטת ממשל זו כסיכום השיעור, ולנסות לבחון יחד עם התלמידים מהי העמדה הטובה ביותר, אם בכלל היא קיימת, כל זאת בהתאם לנימוקי התלמידים בלבד. כאן, המורה נדרש להיות מנחה הדיון ולא מוביל הדיון בהתאם לדעתו שאינה רלוונטית כלל. אני מזמין את כל הכותבים בדבר חופש הביטוי לפרט ולגלות נכונות בדבר הצגת עמדות המורה בשיעורים (ובעיקר בביה"ס התיכון) לבחון את עמדתם לאור האמור לעיל.

(ח.ד.) שלום,

אני רוצה להתייחס לדבריו של א.פ. לגבי נגישות המידע ומגוון הדעות המוצגות בפומבי ולהזכיר את מבצע "צוק איתן".

במהלך המבצע אכן הובעו דעות רבות בכל מדיה אפשרית, אך היה מעין קונצנזוס וברגע שמישהו הביע דעה שונה במעט מהקונצנזוס, היה עליו "עליהם" אלים ביותר. התלמידים נחשפו למגוון הדעות, אך בה בעת נחשפו לאלימות המילולית שהובעה כלפי כל מי שחשב אחרת.

אני חושבת שתפקידנו כמורים הוא לעודד חשיבה מקורית ועצמאית אצל התלמידים, ובנוסף לעודד סובלנות ויכולת להקשיב לאחר תוך מתן כבוד לדעתו.

אני מאמינה שהבעת דעות, גם פוליטיות, בכיתה בדרך מכובדת ולא מתלהמת היא דרך מצוינת לחנך לסובלנות ולהדדיות, ולאפשר שמיעת דעות מנוגדות באופן בלתי מתלהם ולכן חשוב למצוא את הזמן ולנהל דיונים בנושאים בוערים, ולו רק בשביל לתרגל שיח אחר.

(נ.ב.י.)

ר.ס.א., העלית סוגיה שאני מתלבטת בה רבות. הכרחי בעיניי להציג בפני התלמידים מגוון דעות – כחלק מחינוך לפלורליזם. את דעתי אני אביע אם היא תורמת למטרות/למהלך השיעור, כיוון שדעתי טובה/ראויה כמו דעתם של התלמידים. הדגש צריך להיות בעיניי על המגוון. אם נרצה או לא אנחנו מביעים בגלוי ובעיקר באופן סמוי את מי שאנחנו – הערכים, הנורמות והאמונות שלנו, בעצם הנוכחות שלנו בכיתה, בהתמקדות בנושאים מסוימים בדיון וכדומה.

(א.א.)

אני מאוד מסכימה עם נ.ב.י (לעיל) שלמרות הרצון לא פעם אם נרצה או לא אנו מביעים את דעותינו בכיתה בייחוד ברובד הסמוי. גם כאשר אני מגיעה עם נושא שנוי במחלוקת אני משתדלת להביא דוגמאות מכל צד. דבר זה מתחדד גם במקרים שבהם אין באמת קשר לפוליטיקה אלא רק מזוהה פוליטית.

אתן דוגמא: השבוע דנתי עם הכיתה בארועים חשובים שהיו בתקשורת שרלוונטיים ללימודי אזרחות: חוק הגירור וחוק עוקף בג"ץ (עקרון הפרדת רשויות, הגבלת השלטון). היה ברור לי כי רוב התלמידים לא מכירים את הנושאים. הצגתי מספר כתבות מעיתונים שונים. התחלתי בעיתון "הארץ", שלטעמי סקר את החוקים בצורה יפה כולל בעד ונגד. 99% מהתלמידים שראו שמדובר בעיתון "הארץ" לא היו מסוגלים להמשיך בשיעור וכל הדיון הוסט לדעותי הפוליטיות של העיתון ולמה בחרתי משם וכי. כיוון שהתפתח דיון יפה בין התלמידים בשאלה האם יש מקום לעיתון כזה ולכתבים (גדעון לוי וכד') ומגוון הדעות, אפשרתי לכיתה לדון. לבסוף ואחרי ש"הואשמת" הוצאתי מהקלסר כתבה נוספת מערוץ 7 וזה כמובן הרגיע את כל הארוע. הארוע מראה כי לעתים גם מבלי שנרצה התלמידים מתרגמים פעולות שלנו לעמדה פוליטית גם מבלי שכיוונו לשם, ואלמלא הייתה לי כתבה נוספת ואם התלמידים בעצמם לא היו מעלים את הדיון, סביר היה שהיו מפרשים את בחירתי במקורות שהצגתי בצורה שגויה, והייתי מחמיצה את המסר שרציתי להעביר, רק מעצם בחירת העיתון.

(ע.פ.)

אני מלמדת בבית ספר יסודי והשבוע לאחר טקס יום הזיכרון ליצחק רבין חזרנו לכיתה והיה מרתק לראות תלמידים בכיתה ב' מתעניינים, שואלים שאלות ונפתחה שיחה בעקבות הנושא. הילדים כמובן בעיקר דיברו על הרוצח וכמה זמן הוא צריך לשבת בכלא, אבל מה שאני רוצה להעלות זה שפעם ראשונה הרגשתי שאני כל הזמן צריכה להיות זהירה איפה מתחיל דיון ענייני ואיפה זה גולש לאמירות שאחר כך הם יכולים לחזור לביתם וזה יתפרש בצורה אחרת מזו שכיוונתי. לכן, ראשית הדיונים צריכים להיות מותאמים לגיל התלמיד ואני חושבת שהמורה צריך לשמור כל הזמן על היותו מנחה הדיון, אבל יחד עם זאת אנחנו אנשים שלא צריכים להיות מונעים מהפחד והחשש להביע דעותינו. הצורך לשמור על איזון בין מנחי דיונים לבין כאלו שמביעים דעה שעלולה להתפרש היא אחת האמנויות שאנו נדרשים אליהן בעודנו עומדים מול כיתה.

(א.ס.) ר.א.ס. הנושא שהעלית מרתק ומחייב תשומת לב

כמורה להיסטוריה גם אני מוצא את עצמי מתמודד עם דילמות מוסריות לא פשוטות שעולות ע"י התלמידים ת"כ השיעורים. בדיון נראה כי ישנן עמדות בעד ונגד הצגת דעות המורה. ואני שואל – מדוע אנחנו צריכים להיכנס לפינה הזו? האם דעתו האישית של המורה היא זו שעומדת במרכז השיעור? נכתב בפורום בדבר ההשפעה של עמדות המורה על עיצוב נפשם של התלמידים, ונכון שכך. מורה חדש וצעיר לאזרחות לימד אותי בשיעור שבו צפיתי במהלך שנת לימודי הראשונה, כי אין הוא מביע את דעתו. אימצתי ולקחתי ממנו את הרעיון, כי לא משנה מהי דעתו האישית של המורה, בכדי לקיים דיון מפרה בכיתה, על המורה לנווט דיון זה. וכיצד לדעתי? מול כל דעה העולה בשיעור נדרש המורה להביע את העמדה הנגדית. הדבר מחייב את המורה לשלוט היטב בנושא הדיון, כמובן. מכאן, אם אנחנו רוצים לפתח בקרב תלמידינו חשיבה המפעילה ביקורת והטלת ספק, כשהמטרה לא לקבל כל דבר כמובן מאליו, אנחנו חייבים לטעמי להציג לתלמידים את התמונה הכוללת בדבר הארוע המנותח. מכאן, שוב, לעמדתנו האישית אין כל חשיבות. התלמיד הוא זה שבמרכז העשייה ולא אנחנו.

(ד.מ.) שלום לכולם,

דעתי בנושא הינה, שמותר ואף חובה על המורה להציג דעות שונות ומגוונות ולעורר מחשבה ודיונים אצל התלמידים אך ללא הצגת דעה אישית, ובכך אני תומך בדבריו של א.ס.. חשוב לי לציין שיש מספר משתנים

שאותם אני חייב לקחת בחשבון לפני שאכנס להצגת דעות כאלו ואחרות בכיתה: האם זו כיתה האם שלי או לא, כמה זמן התלמידים מכירים אותי ובני כמה הם ומה המוכנות הרגשית-שכלית שלהם. אני דוגל בהצגת הדעות השונות אך אם הרעיון של הצגת דעה אישית יחלוף בראשי לא אעשה זאת עם תלמידים שלא מכירים אותי לפחות שנת לימודים שלמה, ורק עם תלמידי החטיבה העליונה שהם לדעתי בשלים יותר. כך שלדעתי, אדם ורטה חטא וניצל את מעמדו, תפקידו והשפעתו על תלמידיו וביצע אקט של שטיפת מוח והטפה לשנאה שזו בדיוק הסיבה שאנשים טובים נכנסים לחינוך, על מנת לשנות את החד-ממדיות בתפיסות השונות אצל הנערים.

לסיכום, אני דוגל בהצגת העובדות אך לומר במפורש: "זו לא דעתי ואני מציג דעות שונות על מנת שאתם תבדקו, תקראו, תשאלו ותגבשו דעה כדי, לגרום לכם, התלמידים, שנכון ששחור ולבן זה קל מחשבתית אך החיים לרוב נעים על הספקטרום של האפור, אתם תלמידים תגבשו דעה תוך הבנת האחר והבנת העובדות השונות ולא רק את הצד שלכם". זאת אני עושה גם ממחשבה על קהל שומעיי אך גם קיים החשש שאחד או אחת מהם יבינו לא נכון את דבריי ואח"כ יגיעו להוריהם ומשם למנהל ואח"כ שמי כמורה יוכתם בשביל הבעת דעה אישית? שאני לא מוכן לאפשר את זה.

תודה,

ד.מ.

(ע.פ.) ד.מ., אני מסכימה איתך בהחלט

אחד מתפקידיו של המורה בעיקר בשעות חינוך או בשיחות ודיונים שמתמקדים בסוגיות שונות שבהן ניתנת לתלמידים אפשרות להביע את דעתם בנושאים שונים, היא להיות מנחה קבוצה. המורה לא חייב, ולדעתי מן הראוי שאכן יימנע מכך, להביע או לפרוש את משנתו הפוליטית. בעדינות ובתבונה עליו לנהל את הדיון תוך מתן הזדמנות שווה לכל תלמידיו להתבטא מבלי להראות מופתע יתר על המידה או כועס מצד אחד או מזדהה מצד שני. אני חושבת שיש גם להביא בחשבון את גיל התלמידים. בגילאים צעירים יחסית (אפילו חטיבת ביניים) אסור למורה להביע דעותיו, שלא ייתפס חלילה כמעצב או כופה דעה. בגילאים מאוחרים (כיתה י"ב) התלמידים מצוידים יותר במסננים אישיים ומעוצבים הרבה יותר. תלמידי תיכון ידעו בנקל לזהות את דעות המורה גם אם האחרון ניסה להסתירן ואין שום רע בכך. זוהי דמוקרטיה. תלמידים בוגרים מסוגלים להבין שלכל אדם יש דעה משלו שכן בתוך עמנו אנחנו חיים ואנו מגבשים דעותינו במהלך השנים.

תפקידו העיקרי של המורה הוא לנסות לצייד את תלמידיו במתן כלים לחשיבה ביקורתית, לא מובנת מאליה, כזו שאינה נבנית מתוך כפייה והיגררות על ידי ה"עדר" המוביל. יכולת ניתוח ופרשנות של דברים, יכולת לקחת מצבים פוליטיים, מדיניים, רלוטניים ולקשר אותם אל תוך מציאות יום-יומית מורכבת עכשווית. לתת להם לבטא פחדים, התלבטויות ואף דילמות כגון: "בבית שלי חושבים כך וכך ואני חושב אחרת. האם אני נחשב לזר? האם זה בסדר? השיח צריך להיות ענייני, בוגר ונעים. טוב לו למורה אם ישכיל להפוך את הכיתה למיקרוקוסמוס של השיח הציבורי ולעשות אותו טוב יותר בחלקת האלוהים הקטנה שלו.

(ה.ש.) אני מסכימה מאוד עם ד.מ.

אני חושבת שבהחלט יש מקום לשיקולים כמו כיתה אם, כמה זמן הכיתה מכירה את המורה, מה גיל התלמידים וכד'. כלומר המסקנה שלי, בנוסף לדעה האישית שלי שהצגתי בנפרד, היא שעל כל מורה להפעיל שיקול דעת ולקחת בחשבון גם את היכרותו הקצרה עם הכיתה.

(ל.ח.)

א.ס., אני מסכימה עם הגישה כי יש יתרון גדול להסתרת דעתו הפוליטית של המורה מתלמידיו, יש בכך אפשרות לכולם להביע עצמם בחופשיות ולא לחשוש שמא דעתם אינה עולה בקנה אחד או "מרגיזה" את המורה. הם מתווכחים, מעלים שיקולים וטענות משלהם, דבר המפרה אותם ומביא אותם לפיתוח דעה וחשיבה אישית.

(ר.ו.ה.) א.ס., אני מבקשת לחזק את דבריך

במסגרת ההתנסות המעשית צפיתי שנה במורה. תחילה תהיתי ביני לבין עצמי, למה שנה?! ואני רוצה לומר כאן, למדתי ממנו המון. למדתי שלפני כל שיעור אני יושבת בבית נכנסת לאינטרנט וכל מילה בערך במערך שיעור אני מנסה להרחיב מעט מסביב לה. אני חייבת ידע כללי עשיר בשביל לספק לדיון בשיעור נתיבים נוספים, וגם אם צריך – תמרור עצור! ואז לדעת לעצור במקום ובזמן המתאים. עלי לציין, לא קל ללמד בחטיבת ביניים. באחת מהכיתות שבהן אני מלמדת, יש לי כיתה ט' שבשיעור הראשון באופן שחריג מיתר השיכבה, הם היו שקטים והצלחתי לקנות אותם. הצלחתי כי השיעור מתחיל בכותרת ומסתיים בהכתבה ובאמצע השיעור מגיע לכל מיני סיפורי ידע כללי או הרחבות להערות מעניינות שלהם. בדרך הזו העמדה שלי בכלל לא רלוונטית בשיעור אלא הידע שלי! הידע שלי הוא הכוח שלי בשיעור. הם מבינים זאת ואני מקווה שזה יחלחל להם שאם הם ידעו כמוני – הם גם יצליחו לעניין אחרים/להשפיע/להדריך... שיעור תמיד מתחיל כך: "המורה... ספרי לנו סיפור!".

(א.פ.)

ברשותכם, אציג מקרה היפותטי קצר שימחיש את העמדה שהבעתי זה מכבר. להלן: בכיתה מתנהל דיון אודות סוגיה טעונה מבחינה פוליטית. הדיון מתנהל באופן נורמטיבי, תחת ניהול/ניווט של המורה. דעות התלמידים מגוונות, דבר ההופך את הדיון לערומפרה לעילא, והמורה מקפיד להוסיף את הערותיו והארותיו במקומות הראויים בכדי לשמר את מעלותיו של הדיון. בשלב כלשהו נוטל המורה את זכות הדיבור ומשתף את הכיתה בדעתו האישית בנושא, תוך הקפדה, כמובן, על סגנון ראוי והתאמת דבריו לאופי הכיתה (כל זאת בהנחה שדעתו אינה קיצונית באופן אובייקטיבי – מה שהופך אותו, לשיטתי, ללא ראוי לתפקידו). עם הבעת דעתו מקפיד המורה לנמק באופן ברור ומעמיק את דעותיו שזה עתה נחשפו, מציג את מלוא שיקוליו ובעיקר עומד על הסייגים האפשריים לדעתו שלו ולחסרונותיה. בכך, למעשה, הופך המורה את עצמו לדוגמה חינוכית ביותר של אדם המחזיק בדעה מושכלת על סוגיה תוך הכרת חולשותיה של דעתו שלו והבנת מכלול הדעות האחרות באותו נושא – גם אלה המנוגדות לשלו. כפי שאני רואה זאת – זהו התוצר החינוכי האידאלי של סיטואציה כיתתית שכזו.

לצורך ההדגמה, בדיון היפותטי על ההתנתקות: "לפי דעתי, מהלך הוצאת האוכלוסייה האזרחית מרצועת עזה היה מוצדק ואף הכרחי לאור המצב הביטחוני והפוליטי. עם זאת, אני מבין שניתן לקשור בצורה ישירה בין המהלך לבין המצב הביטחוני הקשה בישובי הדרום. למרות זאת, אני מאמין כי היתרונות במהלך זה עולים על חסרונותיו לטווח הארוך". מורה שאומר משפט כזה עושה הרבה יותר מסתם "להרביץ תורה". הוא מראה לתלמידיו כיצד אדם יכול וצריך לגבש דעה תוך הפעלת ביקורת עצמית ותוך הכרת הצדדים שמנגד. אם הארכת מילים מעבר לסביר – התנצלותי.

(נ.ב.י.) א.פ. שלום,

אני מסכימה עם טענתך שיש אקט חינוכי בהדגמה של הבעת דעה עם הצגת חסרונותיה ויתרונותיה או "המחיר" המתבקש ממנה.

(ע.פ. א.פ. שלום,

אחד הכלים החשובים ביותר לחיים הוא לאמץ דעה/עמדה/מחשבה מסוימת שמבוססת על אדנים איתנים. אדם צריך להגיע למסקנה שהוא מחזיק בעמדה מסוימת לאחר ששקל בכובד ראש את היתרונות והחסרונות של אותה עמדה ואת החלופות של אותה עמדה. אדם צריך לדעת להסביר לעצמו כיצד הגיע למסקנה ולהחזיק את אותה עמדה. **הדרך שבה הצגת את הדברים, שלפיה המורה מקנה לתלמידים אסטרטגיה שבאמצעותה הוא מסביר להם כיצד הוא החליט להחזיק בעמדה מסוימת היא מופלאה בעיני.** זהו כלי חשוב לחיים מעבר לעמדה עצמה. הגדולה של המורה היא לא ללמד תחום דעת מסוים, אלא לחשוף את התלמידים לכלים, כך שבכל תחום ידע הם יחקרו את הנושא, יגיעו לתובנות ויחזיקו בעמדות מתוך מחשבה וניתוח מעמיקים.

(א.ד. ע.ר. שלום,

מן הסתם כיצורים תבוניים הפועלים ממניעים אנוכיים קטנוניים (פחדים, רגשות קמאיים ורצונות להנאה באופן אובססיבי). לבני האדם יש האפשרות להחזיק בדעתם, שמא תהא זו משענתם לעת צרה ולפיכך יעבו אותה ברציונליזציה מתוחכמת ואמרות שפר. שימי לב למילים. ככל שנבטא את עוצמתנו כך ייחשפו חולשותינו. ככל שנחזיק בעמדה באופן עיקש כך יבוא יום פקודה שנצטרך לנטוש אותה על מנת להמשיך להתקיים. העולם השטחי והבנאלי מחפש כל העת תשובות לשאלות קיומיות שלא בהכרח עומדות במבחנים הבאים. "אנו מתכווננים למלחמה שהייתה"; "אם הייתי רוצה לאמץ משהו הייתי פונה לצער בעלי חיים..." ו"אדנים איתנים" ככל שיהיו, עלולים לנוח על קרקע חולית רכה ונוזלית כך שברגע המתאים לא יחזיקו דבר. מסקנתי הפשוטה, ויחלקו עליי רבים ועל כך אני מודה, היא לא להחזיק בדבר, אלא ליצור את הדבר unattachment.

(ל.ח. ר. שלום,

הסוגיה שאת מעלה חשובה ומעוררת דילמה לא פשוטה עבור כל מורה. מצד אחד חינוך לחופש ביטוי, קבלת האחר, סבלנות וסובלנות, ומצד שני הצורך לשמור או להיזהר בדברך ובדעותיך שכן אתה מחנך בעל השפעה על "רכים" השומעים אותך. דרך המלך לטעמי, היא איזון מושכל בין השניים, כלומר לדעת להביע את דעותיך בצורה ראויה, זהירה ולא בוטה עם תוספת של הדגשה כי זוהי דעתך שלך ולא חייבים להסכים עימך ושיש דעות אחרות לגיטימיות גם הן.

כמו כן, חשוב שמורה ידע כי בנושאים רגישים עליו להיות רגיש עד מאוד, כמו בנושא צה"ל. קונפליקט זה מעלה שוב את החשיבות של עשיית ועריכת דיונים בכיתה בכלל בין התלמידים, שיביעו את דעתם ושיתווכחו אחד עם השני תוך שהם לומדים תרבות דיון וסבלנות.

בהצלחה,

ל.ח.

(מ.ב. ר.ס.א. שלום,

אין ספק שהדילמה שאת מעלה נוגעת לכולנו ועל כך תודה לך.

קולם של התלמידים נשמע בהפגנה שאליה יצאו בעקבות פיטוריו של המורה. הם מחו על הפגיעה בחופש הביטוי. כדאי לשמוע את המחאה הזו ולהבין ממנה את הצורך של התלמידים עצמם במורים מגובשי דעה, כנים, שמשמשים דוגמא אישית לחוקים שהם מלמדים. קשה ללמד על חופש הביטוי בשיעורי אזרחות תוך ויתור מוחלט על ביטוי אישי. מובן שעל המורה להיות נאמן לחוק, ולכן לא להסית לגזענות, במסגרת חופש הביטוי. יחד עם זאת, כמורה, אני לא מרגישה צורך מיוחד בהבעת דעותיי הפוליטיות. אני לא רואה בכך מעשה רלוונטי. ניתן לחנך לאזרחות טובה, לאנושיות, לראיית האחר, גם מבלי להביע דעה פוליטית.

(ר.ס.א) שלום לכולם,

אין ספק שדילמה זו היא נחלתם של הרבה מורים במערכת בכלל ושל המורים לאזרחות והיסטוריה בפרט. לדעתי, התשובה היא מורכבת. ברמה העקרונית מורה לא חייב להביע את עמדתו האישית בסוגיות פוליטיות, מנגד הוא מחוייב לתת את מגוון הדעות הרלוונטיות תוך הסברים ונימוקים. אין ספק שכאשר מתנהל דיון פורה לעתים נוצר מצב שבו המורה כן מרגיש צורך להביע את דעתו האישית. כאשר זה קורה, לעניות דעתי, המורה חייב להקפיד ולציין שישנן גישות שונות ולהסביר אותן. חשוב שזכור שבגיל ההתבגרות האישיות מתעצבת וניתנת להשפעה וה"כוח" שיש בידי המורה חייב להיעשות בשיקול דעת.

לגבי הדעות שעלו בנושא של רצח יצחק רבין, ציון ואזכורו במערכת החינוך (נושא שעלה בדיונים) אני חושבת שהוא יותר מחשוב משום שארוע זה היה ארוע מטלטל לחברה הישראלית, הייתה כאן פגיעה בדמוקרטיה ושימוש באלימות בדרכים אנטי דמוקרטיות. העובדה שמשרד החינוך בחר לחייב אותנו המורים ללמד זאת דואגת לכך ששום דעות פוליטיות של מורה או אחר לא ימנעו מתלמידי ישראל להכיר ולדעת על ארוע חשוב זה.

(ד.מ.) שלום,

כידוע לכולנו השיעורים אינם עוברים באופן חלק משמעתית וחלק מהתלמידים מגיעים לעתים לכל שיעור באופן אחר מבחינת ריכוז ומשמעת. כך שא.פ. תיאר דיון פוליטי בעולם אידאלי כאשר בפועל ידוע לכולנו שתלמידים "זורקים" הערות שלרוב מתסיסות ומשלהבים אחד את השני בדברי טעם המתובלים ברבים מתחלואי החברה שלנו ולכן קיום והעלאת נושא נפיץ זה, מצריך מחשבה האם להיכנס למקום הזה בכלל? מקום שבו תלמידים מסוימים או כיתה מסוימת אינם מתאימים מבחינת הבגרות שלהם לנהל דיון שכזה.

במידה ומורה החליט שהכיתה מתאימה לכך הוא צריך להציג דעות לכאן ולכאן ולומר שלו עצמו יש דעה אישית אך אסור לו לחשוף אותה לפני כיתתו. עליו לתת להם "לשבור את הראש" לבד ולהבין למה התכוון המשורר ולעודד אותם לחשוב על כל הצדדים והאפשרויות, ואז במידת האפשר הייתי מציע שתלמידים בעלי דעה מסוימת ייצגו את דעתם ולהפך – כך התלמידים יציגו לחבריהם את הסיבות והכדור יעבור מידי המורה לתלמידים כאשר המורה צופה מהצד ומקפיד על תרבות דיון וללא מילים בוטות או פוגעות.

אלו לדעתי ההתאמות והשיקולים שמורה חייב להתחשב בהם בוויכוחים מסוג זה במדינתנו המגוונת. שבת שלום לכולם,

ד.מ.

(מ.א.) ר.א.ס. היקרה,

את מתחבטת בשאלה של כולנו, לא סתם המקרה הגיע לתקשורת ועורר הדים רבים. לעניות דעתי, היום בעידן הטכנולוגי הכל כך מפותח שבו המורים איבדו את תוקף היותם בעלי הדעת היחידים בכיתה, ומשמשים יותר כסוללי דרך והכוונה, יש מקום לפלורליזם, לדמוקרטיה ולהבעת מגוון דעות. יחד עם זאת, על אף דעותינו האישיות יש לזכור שאנחנו כן, בכל זאת, דמות מייצגת מול קהל שרק עתה מגבש את דעותיו, ולכן אני תומכת בדבריה של ל.ז. אשר אמרה שיש מקום להבעת עמדה אישית אבל חובה להציג את שני צדי המתרגם כך שהתלמיד יוכל לקבל את התמונה בכללותה.

(א.א.) הי ר.

כמורה לאזרחות אני בעצמי מתעסקת עם השאלה הזאת כמעט כל יום. מצד אחד קשה לי להאמין כי מורה למדעי החברה/אזרחות/היסטוריה יכול להימנע תמיד מלהביע את דעותיו אם באופן ישיר ואם באופן עקיף (מבחירת הדוגמאות, עיתונים וכד'). מצד שני, בדיונים שמתפתחים בכיתה אני מסבירה ומבטיחה לתלמידים

כי בכל דעה שתוצג בכיתה אני תמיד אנסה להציג את היפוכה של הדעה, וזאת בכדי לגרום להם לחשוב ולעורר דיון.

לא אחת שואלים אותי התלמידים "אבל המורה מה את חושבת שנכון" ובדיוק המשפט הזה מחדד לי למה עליי להשתדל (עד כמה שניתן כי מושלם כבר טענתי שאי אפשר) שלא להביע את דעתי האישית. ברור לי שהתלמידים בשלב גיבוש האופי ודעותיהם, חשוב לי שיכירו את המגוון ויחשבו מה נכון עבורם וגם לא להחליט וזה בסדר.

(ת.ח.) שלום לכולם,

זו הפעם הראשונה שיוצא לי להגיב ולכן מתנצלת מראש על אורך התגובה.

ר.א.ס. – התגובות לדילמה שאת מעלה מוכיחות לכולנו כמה הדעות חלוקות בין המורים ואינן אחידות. כתוצאה מכך, גם תגובות המורים בכיתה שונות ומכאן שעולה הדילמה – האם בכלל על כל המורים לגלות אחידות כמי שמייצגים את משרד החינוך (הממשלה)? כלומר, האם עלינו כמורים להציג דעה אחידה מול התלמידים או שדווקא מגוון הדעות שאנו מעלים בפני התלמידים הוא הגישה הנכונה? במקרה הספציפי שהעלית, מדובר בדעה קיצונית לדעתי שעלולה ליצור נזק לתלמידים אם אינה מוצגת ומנומקת כראוי ואני מאמינה שדעה כזו צריכה להיות מוצגת כדעה שקיימת בפועל ולא ניתן להתעלם ממנה. עם זאת, לדעתי אסור בהחלט למורה להציג כשלו ולעמוד מאחוריה. במקרים שבהם הדעה אינה כה קיצונית, אני חושבת שאפשר ואף רצוי. הבעייתיות במקרה כזה – מהו הגבול? מי מחליט מהי עמדה קיצונית? הגבולות שמציב מורה אחד שונים מגבולות שמציב אחר ולכן אני חושבת שקיים קושי אמיתי וכרגע אני מפעילה שיקול דעת אישי ומקווה שאכן פעלתי נכון.

באשר לתגובות השונות שהועלו כאן – אני בהחלט חולקת על דעתה של ק. שלא ניתן לקיים דיון מעמיק מבלי להציג את דעותיו של המורה, משום שמבחינתי דיון מעמיק הוא גם כזה שמשאיר סימני שאלה ונקודות למחשבה, מציג אפשרויות ודעות שונות ואין קשר לדעתו של המורה/מנחה הדיון. לכן, אני מסכימה עם א.ס. וד.מ. בנקודה זו.

תודה,

ת.ח.

(ת.ח.)

לאחר שקראתי, הגבתי ו"התבשלתי" עם הדברים לעיל, רציתי לשאול.

א.ס.ר. הייתה מפנה אלינו את אותה דילמה בדיוק אבל כהורים, האם התגובות שלנו זהות? כלומר, איך מורה צריך לנהוג במקרה כזה, אבל מזווית ראייה שלנו כהורה ששולח את ילדו ללמוד בביה"ס?

(א.א.)

אני חושבת שגם כהורה דעתי לא הייתה שונה בהרבה, אני מבינה כאדם בוגר שאובייקטיבי ב-100% אין. אני מצפה כי המנחך מורה לילדתי יפרסם בפניה את כל הצדדים וכמו שהגדיר א.פ. בצורה יפה ומעוררת מחשבה (לפחות עבורי).

(ק.ש.)

א.א., אני מאמינה כמוך כי אובייקטיביות ב-100 אחוז אינה ברת השגה, ויחד עם זאת מבינה את התייחה של ת.מ. האם ייתכן שמורה יכוון את ילדיי שלי לחשיבה/דעה/עמדה מנוגדת לשלי או שאינה עולה בקנה אחד עם הערכים שעליהם אני מתבססת והדבר לא יטריד את מנוחתי?

קשה לי להגיד שיהיה לי נוח עם זה במלוא מובן המילה, אך יחד עם זאת אני מאוד מאמינה בכלים שא.פ. וע.ר. הציגו כמטרת איש חינוך אולטימטיבית ומקווה שאצליח ליישם בעצמי. הגדולה של הורה וכמובן של מנחך

היא לדעת להקנות אסטרטגיות, מיומנויות ואפשרויות מגוונות ככל שניתן בכדי שהתלמיד/תלמידה/ילדים יוכלו לפתח חשיבה ולבנות לעצמם את השקפת עולמם תוך ביסוס ידע וערכים.

(מ.ע.) שלום ושבע טוב לכולם,

דעות מעניינות, דיון פורה. נהנית מתהליך התגובות. "זו דוגמא לתלמידה משמעותית לשמה. זה אפשרי גם בכיתה".

(ר.ו.ה.) שלום לכולם,

אמנם הוכשרתי להוראת אזרחות אך היסטוריה זו אהבה גדולה שלי, והשנה אני מלמדת את המקצוע בשלוש שכבות. אני יכולה להגיד לך שהמקצוע כבר בשבועות הראשונים הציב בפניי סיטואציות שבהן התלמידים שאלו אותי שאלות שלכאורה דורשות הבעת עמדה. כך לדוגמה, התחלנו לדבר על הנאורות ועל כך שבתקופה שקדמה לנאורות לא שאלו שאלות והיה איסור לעסוק במדע. הדיון, מהר מאוד, גלש לנושאים כמו: "המורה אדם וחווה פשוט נפלו משמיים לגן עדן?!"... ואז תלמיד אחר "ממש! אנחנו בכלל קופים..." פתאום נזרקה לעברי השאלה "המורה את מאמינה באלוהים? כי אם את אומרת שהאדם בא מהקוף אז את לא יכולה להאמין בה' נכון?... ככל שחולף הזמן אני מבינה שהתפקיד שלי לא לנקוט עמדה אלא להציג את חומר הלימוד באור שונה. יש לנו המורים המון ידע גם אם אנחנו לא תמיד יודעים מה בדיוק נותר מלימודי התואר הראשון והשני. יש לנו יכולת לראות סיטואציות או לדוגמה ארועים היסטוריים ולהתבונן בהם מכמה זוויות שלפעמים מפגישות עמדות פוליטיות/כלכליות/חברתיות/דתיות – שונות ולנו יש את היכולת להכיל את השוני הזה. זה התפקיד שלנו כמורים – לאפשר לתלמידים ל"התלכלך" מעט ולהיחשף למגוון השיקולים שיש לכל ארוע היסטורי/אקטואלי. תפקידי כמורה לא להוביל אותם להכרה שיש אדם ולאדם יש דעות כאלו ואחרות, אלא להציג להם מחנך-אדם שבוחן כל ארוע ומקרה מכמה נקודות מבט.

דוגמה יפה לכך זה שיעור תנ"ך האחרון שבו לימדתי השבוע, פרק שמות א' שנושאו מלך חדש במצרים, פרעה, שמחליט שנמאס לו מבני ישראל ומחליט שיש לשעבדם. לכאורה סיפור מוכר שבסופו אנחנו שונאים את פרעה. אבל אמרתי לתלמידים – באמת פרעה היה מלך רע? שהרי הוא החליט לשעבד את בני ישראל מאחר שהוא שם לב שהם, העם הזר בארצו, הולכים ומתרבים ללא הכרה ותכף עוברים את כמות המצרים ובכך מסכנים את ביטחון המדינה. כאן חשפתי אותם לסוגיית הפליטים הסודנים. לטענות תושבי דרום תל אביב, מה אנחנו מצפים מראש הממשלה שלנו? אז זה אומר שביבי לא מתפקד טוב? (***) הדעה הפוליטית שלי היא לא חשובה) ובשביל לא לעצור ב"האם רה"מ הוא טוב או לא" אז הוספתי עוד כיוונים, כמו: אבל הם היחידים שמוכנים לעבוד בחקלאות. אז לרה"מ יש שיקולים נכונים? ...ומה אתם מצפים שהוא יעשה? יכלא אותם? יגרש אותם? לא היינו רוצים שיעזרו לנו בתקופת השואה? וזה ממש על קצה המזלג. להגיד שבסוף הדיון התלמידים יודעים מה העמדה שלי? אין מצב! אך חשפתי אותם לכל כך הרבה דעות ושיקולים – וזה היופי מבחינתי!

(ש.ה.) אכן שאלה לא פשוטה

ברגע שמורה הופך להיות דמות מוערכת על ידי התלמידים והם מעריצים אותו, כל דעה שלו עלולה להשפיע על דעתם האישית של התלמידים, וכתוצאה גם על כוח השיפוט שלהם. עם זאת כמורים מחנכים אנו מלמדים את "דעתנו" האישית כל הזמן בלי לשים לב. הרי לכל אחד אידאולוגיה משלו לחינוך ואותה הוא מלמד לפי איך שנראה לו לנכון אז בכל מקרה אנחנו משפיעים על התלמידים.

אני חושבת שמורה יכול להביע את דעותיו כל עוד הן אינן נוגדות את העקרונות והחוקים של במדינה. וצה"ל הוא דוגמה יפה לכך. אם במדינה יש חוק שעל כל נער או נערה להתגייס לצה"ל בהגיעם לגיל 18, על המורה לכבד זאת ולא להעביר מסר סותר לתלמידים גם אם דעתו מנוגדת לזו.

(ע.פ) ה.ש. שלום,

אינני מסכימה איתך ויותר מזה אני חושבת שככל שגילאי הסטודנטים עולים כך יש קושי בלהסתיר את דעות המורה. המורה הוא אדם בעל דעות וכל עוד דעותיו לא נכפות, אני חושבת שבגילאי תיכון ניתן להביע אותן. אל לו למורה להיות מונע על ידי פחד וחשש, הוא צריך להיות זהיר מספיק, אבל בעל ידע להנחות דיון ברמה כזו שתאפשר דיון פתוח וכן וכמו שאמרת לא סותר את חוקי המדינה.

(ד.א.) ר.א.ס. שלום,

קראתי את אופן ניסוח השאלה שנתבקשנו להגיב עליה, ועליי לומר שכבר עצם ניסוחה גרם לי לחוסר נוחות משווע ועל אחת כמה וכמה עצם הניסיון לקבל תשובה מעלה בי תהיות לגבי מהותנו. שימי לב לטרמינולוגיה: 1. מורה – מיהו המורה? 2. זכאי!!! האם הוא לפני גזר דין? 3. חופש. מהו החופש וכיצד נראה אותו? 4. ביטוי. האם דעתי היא דעתי האמיתית? 5. מוחלט? האם קיים דבר מוחלט בעולמנו? בוא נודה ש"יש לך כבר תשובה משלך..." וכל מה שירשם אינו אלא טיפה בים המלל הבלתי נלאה של יודעי דבר. כל זאת כדוגמא להתנהלות דעתם וקווי מחשבתם של תלמידיך/תלמידיי. האם באמת את חושבת שאנו משפיעים??? האם אנו הבלעדיים בחיי התלמידים? ומה בנוגע לאופיים הפנימי שממנו אנו מתעלמים במופגן? אין ספק שהשאלה ששאלת נוגעת יותר למצב החברתי המורכב שבו אנו מצויים, ושאלה זו לא הייתה נשאלת במקומות אחרים (דמוקרטיים בעליל או טוטאליטריים, כאחד). לעניות דעתי **התשובה נמצאת בהווייתו של כל מורה וגם היא משתנה בהתאם לנסיבות** כך שבמקרה שלפנינו השאלה עמומה והתשובה עוד יותר.

סיכום הארוע לאור תגובות הקבוצה / ר.א.ס.

להלן התגובות, העצות ההמלצות וההערות שהוצעו למגיש הארוע. נראה מדברי חבריי הסטודנטים כי הדעות חלוקות. היו כאלה שיאמרו כי איש החינוך מחויב לחשוף את תלמידיו ואף לחלוק עימם את עמדותיו האישיות, ובלבד שהוא מציג את מלוא התמונה הקיימת לגבי סוגיה מסוימת וכמובן פורס את משנתו בסגנון המתאים לאוזני התלמידים הצעירים, תוך הימנעות מאמירות בעלות מטען בעייתי. באופן זה, עשוי המחנך להקנות לתלמיד את היכולת לנתח, לבקר ולעבד את המכלול שהוא קולט ולדעת כיצד לנהוג בכל פריט מידע המשתחל לשכלו. היו שכתבו שדעתו של המורה אינה רלוונטית לתהליך הלימודי והיו שהתלבטו ואמרו כי זה הכרחי להציג בפני התלמידים מגוון דעות כחלק מחינוך לפלורליזם, בעיקר אם דעתו תורמת למטרות השיעור ולמהלכו, כיוון שדעתו של המורה ראויה כמו דעתם של התלמידים. הדגש צריך להיות על המגוון. אם נרצה או לא, אנחנו מביעים בגלוי ובעיקר באופן סמוי את מי שאנחנו – את הערכים, הנורמות והאמונות שלנו, בעצם הנוכחות שלנו בכיתה, בהתמקדות בנושאים מסוימים בדיון וכדומה. כמו כן הגדולה של מחנך היא לדעת להקנות אסטרטגיות, מיומנויות ואפשרויות מגוונות ככל שניתן בכדי שהתלמידים יוכלו לפתח חשיבה ולבנות לעצמם את השקפת עולמם תוך ביסוס ידע וערכים. כמחנכים חשוב לאפשר לתלמידים ללמוד את הדרך להחלטה. השמעת דעתו של המורה/התלמיד חשובה מתוך הלמידה כי יש מגוון דעות. דעה נוספת – אסור לנו להנחית על התלמידים את דעותינו ועמדותינו מכיוון שיש בזה סכנה רבה. הבעת עמדה פוליטית עלולה לצמצם את התלמידים וייתכן כי יאמצו אותה כדי להתחבב על המורה "בעל העמדה". הדיון בסוגיה זו פתח בפניי צוהר לשאלות מורכבות העומדות בבסיס הקניית הידע. הסוגיה מבהירה לי את גבולות חופש הבעת הדעה הערכית שלנו כמורים. היא מבהירה כי הבעת דעה נוספת מתוך כלל הדעות היא פעולה מותרת ורצויה, ובלבד שלא תהיה לה השפעה בלתי הוגנת על התלמידים ושהיא תוצג כדעה נוספת מתוך סל הדעות הלגיטימיות. הנושא טעון ומורכב, אבל במדינה שחופש הביטוי בה הוא ערך, אין מנוס.

מורה לא אמור להביע את עמדתו הפוליטית והערכית מול תלמידים, גם אם המראה החיצוני "כאילו" מסגיר זאת. זה קשה ולא פשוט, אבל בכיתה בהחלט מותר להביא את הנושא לדיון לפני תלמידים, להביא את הדעות השונות ולסכם בכך שבמדינה דמוקרטית יש חופש ביטוי וחופש מחשבה, יש מקום לכולם ואין לכפות על אף אחד את דעותיו ועמדותיו. על המורה להדגיש כי הוא אינו מביע את עמדתו וכי עמדתו רלוונטית כמו יתר הדעות.

אני מצ"ב את עמדתו של מי שכיהן כשר החינוך, הרב שי פירון, בסוגיית אדם ורטה, וכן את אגרתו למורים ולאנשי החינוך. <http://www.haaretz.co.il/news/education/1.2232762>.
ללא ספק, התנהלות הסוגיה בדרך זו כפי שהתנהלה בפורום תיתן לי כלים להמשך הדרך.

ארוע מס' 2 – שילוב המדיה החברתית / א.א.

הנושא: שילוב המדיה החברתית ככלי מובנה ובלתי נפרד מתהליכי ההוראה והלמידה

כמו רובכם (אני מניחה), הגעתי להוראה לאחר שעבדתי מספר שנים בשוק הפרטי. בעיסוקי הקודם התעסקתי בהדרכת מערכות למגזר הפרטי וכחלק בלתי נפרד מהלימוד השתמשתי במדיה החברתית (פייסבוק וטוויטר), קבוצות וואטסאפ וכד'. השימוש בכלים אלו היה חלק ממסגרת הלמידה, ובוודאי לא העיסוק העיקרי. כאשר הגעתי לבית הספר עברתי "מסע הפחדה" אם ע"י מורים ותיקים ואם מחבריי הקרובים, כי אל לי להיכנס לזה מסיבות מגוונות: הפגיעה בפרטיותי, הזמן הרב שלוקח לתחזק את הפעילות, השעות הלא שגרתיות שבהן אצטרך לתת מענה ובעיקר טשטוש הגבולות באינטראקציה בין התלמיד למורה. עדיין לא הצלחתי להשלים עם ה"גזרה" ומשהו בתוכי היה בטוח כי ניתן לעשות שימוש בכלים הנ"ל לצורך למידה ולהעברת מסרים ותכנים לימודיים בלבד, ולא לתקשורת חברתית.

בדומה להרבה מדינות המגבילות או אוסרות את השימוש במדיה החברתית, גם בישראל פורסם חוזר מנכ"ל (דצמבר 2011) האוסר על השימוש בכל רשת חברתית ציבורית לצורכי אינטראקציה בין אישית בין מורה לתלמיד, אלא רק למטרות חינוך-הוראה-למידה, כחלק מהפעילות החינוכית-לימודית של המוסד החינוכי, ללא תקשורת אישית (הכוונה לתקשורת שאיננה בהקשר החינוכי).

כיום אני מלמדת 4 כיתות בשכבת ט' וכיתה אחת לבגרות בשכבת י"ב, וכמורה חדשה החלטתי להתחיל ב"קטן" ורק אז לקבל החלטה. כיוון שיש לי כמה כיתות ט' החלטתי לערוך את הניסוי דווקא בשכבת י"ב. איתם פתחתי קבוצת וואטסאפ שהיא מאוד פעילה. אני שולחת לשם שאלות לתרגול ומבקשת מהם לדון ביניהם לגבי התשובה, ואני מתערבת רק לקראת הסוף ולצורך חידודים. כמובן שלפני מבחן הקבוצה הופכת סוערת ובאותו יום וערב לפני הטלפון שלי לא מפסיק לצלצל, וכמובן שאני איתם עוקבת אחר כל שאלה ותשובה. ברור לי כי הנגישות שלי והמענה המהיר אליהם זוכה לתגובה מיידית ובו זמנית. התוצאה הפתיעה אותם וחיזקה את המחויבות שלהם ללימוד המקצוע (לפחות מהתגובות שאני מקבלת מהתלמידים). להלן הדילמה שאני רוצה לשתף:

- האם מורה יכול להיות גם מי שבונה את השיעור בכיתה בצורה שונה ומגוונת (והיום גם משמעותית) וגם יכול לתפקד בסביבת המדיה החברתית?
- האם יש לנו, המורים, זמן ויכולת לתפקד בכל המקומות יחד?
- האם נכון לאפשר את טשטוש הגבול בין המורה לתלמיד? והאם בכלל מדובר בטשטוש גבול או שמא בצורת תקשורת הכרחית ומקובלת בימינו?
- האם נכון שזמינות המורה חשובה ו/או תורמת ללמידה של התלמיד ("חנוך לנער על-פי דרכו")?
- האם נכון להילחם בתופעה או ללמוד לשלבה בהוראה כחלק אינטגרלי מתפקידו של מורה?

אודה על קבלת התייחסותכם, תגובותיכם, ועצותיכם.

תודה,

א.א.

תגובות המתמחים

(מ.ע.) א.א. שלום וברכה.

בעולם הטכנולוגי המשתנה, לדעתי, יש מקום וחשיבות לשימוש במדיה חברתית, כאשר ורק כאשר עושים בה שימוש מושכל ויעיל ולא שימוש למסירת הודעות ואינפורמציה בלבד, שגם זה יש לו חשיבות.

השימוש במדיה הוא עוד פן ללמידה (והיום יותר מתמיד כאשר מדברים על למידה משמעותית), כמו ספר ומחברת המשמשים את התלמיד, כמו מחשב שנכנס להוראה והוא כלי עזר לתלמיד, כך השימוש במדיה זה עוד כלי שיכול לתעל את הלמידה ולהגביר מוטיבציה. אלא, וכאן חשוב לשים לב: לפני שעושים בו שימוש צריך להחליט על כללים ונהלים שיהיו מסגרת ברורה ומוגדרת לשימוש ולאופן השימוש במדיה, מתי ואיך להשתמש במדיה? כדי למנוע שימוש לא רצוי. המורה צריך להכיר ולדעת שהקבוצה שהוא מנהל איתה דיון במדיה היא קבוצה שמבינה (שהסבירו לה) את החשיבות והתועלת בשימוש במדיה שנבחרה, את התועלת שהתלמיד מפיק מהשימוש. זה לא רק העברת תכנים, זה פיתוח מיומנויות כתיבה, זה חשיפה בו זמנית למגוון של דעות, מחד גיסא זה סינון דעות, ומאידך גיסא – מיזוג בין דעות. כאשר המטרה מוגדרת ומובנת, כאשר היעדים ברורים והקבוצה מבינה את המשמעות והערך המוסף שיש להם מכך, בהחלט תהיה למידה, יהיו תובנות, והחשוב זה השיתופיות בתכנים.

(ע.ר.) שלום לכולם/ן,

בחודשיים האחרונים אני מחנכת כיתה ה' וזו לי השנה הראשונה שבה אני משמשת כמורה. אני חייבת לשתף שלא עלה בדעתי אף לא פעם אחת לפתוח קבוצת וואטסאפ עם ילדי הכיתה. אני מאוד זמינה להורים באפליקציה שנקראת רינגיה או במייל. ביום שבת האחרון קיבלתי סמס מאימא שמבקשת להביא עוגה ליום ראשון ליום הולדתה של בתה, כאשר אני הדגשתי באסיפת ההורים שאנו חוגגים ימי הולדת בימי שיש בלבד. האימא המשיכה להתכתב איתי ולבקש בכל זאת להביא עוגה ביום ראשון. בהיותי מורה צעירה ולא מנוסה השבתי לה במהלך השבת, דבר שלא אעשה שוב. בחרתי להגיב מיד כדי שהיא לא תאפה עוגה. אך זו הייתה טעות, כי היא המשיכה לסמס ולבקש להביא עוגה למרות שביקשתי לחגוג לכולם בימי שיש. אני חשתי בחדירה לפרטיות שלי ביום שבת, שהוא יום מנוחה. הארוע הזה לימד אותי לקח. לא לענות יותר בשבת על ארועים מסוג זה. אין לי בעיה להיות זמינה ולהתעדכן, אך הילדים ובמיוחד ההורים צריכים לכבד את פרטיותו של עובד ההוראה. אל לנו להיות זמינים 24 שעות. כיצד התנהל הקשר בין המורה לתלמידים לפני עשור או שניים? לדעתי חוסר הצבת הגבולות גולש לכל תחום וכל כך חשוב שנגדיר אותו כל פעם מחדש באסרטיביות. לעניין הלמידה, יש מקום ללמידה משמעותית בין כותלי בית הספר ודרכי הערכה חלופיות מגוונות בדמות קבוצות עבודה אחה"צ שמייצאות תוצרים. אם ילד נזכר לשאול שאלות יום לפני מבחן, זה רע מאוד. ילד צריך ללמוד במהלך כל השנה ויכול לפנות אל המורה בשעות העבודה שלה בבית הספר. גם ככה בשעות אחה"צ והערב אני יושבת שעות על מערכי שיעור לימים הבאים. הייתכן שאהיה פעילה בקבוצת וואטסאפ עם ילדי כיתתי, גם אם היא לימודית? נראה לי לא אנושי.

(ל.ז.) ע.ר. יקרה, התחברתי מאוד לכל מה שכתבת.

גם אני מחנכת ביסודי, כיתה ד', אני חושבת בדיוק כמוך שיש מקום להציב גבולות לא פחות ממקום להשתמש במדיות חברתיות. אני חושבת שתלמידים בכיתה ד' אינם זקוקים לקבוצת וואטסאפ עם המורה. מסרים יכולים לעבור גם במהלך יום הלימודים.

אין ספק שזו חציית קו אדום לשלוח הודעה למורה ביום שבת ואני חושבת שזה מעיד על חוסר כבוד בסיסי לדמות המורה כמורה ולא אלייך באופן אישי. אני בעצמי עונה להודעות ביום הפנוי שלי ואני תוהה עם עצמי האם אני פועלת נכון. אני לא מאלו שימהרו לפתוח קבוצת וואטסאפ עם התלמידים וגם אם כן, ומבלי לצאת בהצהרות, אני מניחה שאעשה זאת בשכבות גיל גבוהות יותר של התלמידים. עם זאת, טמונות בכך המון סכנות והמון סיכונים ואני מציעה שעד שלא תכירי טוב את התלמידים לא תעשי כן.

(מ.ע. ע. שלום,

זהו שאמרתי, צריך וחובה לקבוע גבולות ולקבל החלטות: מתי המדיה תהיה זמינה לתלמידים וכמובן לא להורים (להם יכול להיות ערך מדיה נוסף), לקבוע שעות שהמדיה תהיה פעילה, והכי חשוב המטרה היא לימודית ולא בקשות וסגירת פינות. ולגבי ההורים, באסיפת ההורים הראשונה מגדירים וקובעים את הכללים לשימוש בוואטסאפ. ולגבי שבת – מה שתגדירי הוא שתקבלי. אני מודיעה לכל השותפים והמעורבים עימי בכל מעגלי ההתקשרות, "שבת זה מנוחה בשבילי ואני לא עונה, ולא מגיבה למיילים, טלפונים וכד' כי זו הדרך שלי לשבור שגרה כדי להתחיל שבוע חדש". מניסיוני מכבדים את זה.

(ע.ר. מ.ע. שלום

הספיק לי אותו ארוע משבת האחרונה שלא הפסיק להטריד אותי על מנת להבין שמעתה ואילך הגבולות יהיו ברורים וחד משמעיים. אם לא מדובר בעניין של חיים או מוות, תשובותיי למיילים או לסמסים יידחו ליום ראשון.

אני חושבת שהניסיון של החודשיים האחרונים הבהיר לי מה אסור לי לעשות. **אם אני אכבד את פרטיותי, כך ההורים והתלמידים גם יכבדו אותה.** מניסיון אישי כאמא, ככל שהמורה יותר זמינה, כך האצבע קלה על ההקלדה והנטייה היא לפנות יותר. וככל שהמורה לא מגיבה ולא זמינה, הנטייה היא לא להטרידה על כל שטות ולפנות אליה רק בדברים חשובים ועקרוניים.

לדוגמא, כעת הייתה לי דילמה: האם לעדכן אמא שביקשה לדעת מדוע בנה לא התקבל לשיעור פרטני מצוינות במדעים. אני פניתי למורה למדעים וביקשתי ממנה לבחון אפשרות לצרף את הילד והיא אכן עשתה כן. הדילמה הייתה האם לעדכן את האמא כי בקשתה אושרה. למדתי לספור עד 10 לפני שאני מקבלת החלטה האם ליצור קשר עם הורה. אני יודעת שאם אעדכן אותה בכך שבנה יקבל שיעור פרטני היא תשיב לי: "תודה רבה על המאמץ שלך, אני מאוד מעריכה זאת, אם כבר אנחנו מדברות רציתי לומר לך שבני מתלונן על כך שהוא יושב ליד X או Y". לכן אני מעדיפה שלא לעדכן ואז האם תדע על כך מבנה או מהאישור שהיא צריכה לחתום עליו.

(מ.א. ערב טוב,

א.א. העלית סוגיה מעניינת שאני בטוחה שכל מורה בראשית דרכו מתחבט בה, שהיא: קביעת חוקים בכיתה והיכן עובר הגבול הדק בין רצונו הטוב של המורה לבין חדירה לפרטיותו של המורה.

אמנם אני כבר חמש שנים במערכת חינוך אך השנה זו השנה הראשונה שבה אני מחנכת כיתה ולי היה ברור באופן חד משמעי שעם כניסתי לתפקיד אני מתקינה קו טלפון ביתי! הסברתי הן להורים והן לתלמידים שאני זמינה 24/7 במייל ואני עונה במקסימום עד יום למחרת (מה שכמעט לא קורה), אך יחד עם זאת מניסיון עבר בעבודתי הקודמת היה לי חשוב לשמור על פרטיותי ולא לפתוח פתח להודעות וואטסאפ וכו' בשעות לא שעות והתכתבויות אין סופיות על הא ועל דא שנגררות אף לקבוצות וכן הלאה (יש לציין שאני בין המורות הכי זמינות במסגרת הבית-ספרית ופתיחת ערוץ נוסף לתקשורת מולי (מייל) היא "חדשנית" בין כותלי בית ספרי). כמו כן, יש לנו אתר בית-ספרי ומרחב לימודי כיתתי שבו אני מעלה את תוכני הלימוד, הודעות, שיעורי בית וכל העולה על רוחי, ובין היתר יש קבוצות דיון שבהן ניתן לשאול שאלות.

לאור כך, לעניות דעתי על אף התקדמות הטכנולוגיה והשימוש המרובה בה גם בהוראה הכוללת לוח חכם, כיתת מחשבים, לפטופ לכל תלמיד בשיעורים מסוימים וכן הלאה, יש לעשות הפרדה בין חייו הפרטיים של המורה לבין מקצועו ולכן יש להגביל את ערוצי התקשורת מולו לפי נוחיותו.

(מ.ל. שלום א.א,

אני חושבת ששאלת שאלות רבות שאין עליהן תשובות חד משמעיות.

הדילמה של הכנסת ה"קדמה" (שזו גם שאלה בפני עצמה – מהי קדמה והאם זה באמת מקדם אותנו?) נמצאת השכם והערב בכל פעילות אשר קשורה לחיינו בכלל ולבית ספר בפרט. השאלה הזו עולה ודאי גם בהקשרים של חינוך ילדינו הפרטיים. אני מאמינה שהתשובות לשאלות שלך מאוד אינדיבידואליות. כל אחד צריך להחליט אם הוא רוצה/לא רוצה להיכנס לאחריות ולאינטנסיביות אשר מצריכה תחזוקה של קבוצות וואטסאפ או פייסבוק.

מעבר לזה, אצלי מיד עולה השאלה או הנקודה שאולי לא לכל הילדים יש סמארטפון? מה עושים עם ילדים (בעיקר בכיתות הנמוכות) אשר לא מסתובבים עם טלפון נייד? האם הם לא יהיו חלק מהשיח/עזרה/דיון שמתנהל במדיה הזו וע"כ "ייענשו"? אני הייתי עדה בשנה שעברה לתלמידים בכיתה י"א שהוריהם אוסרים עליהם לפתוח פרופיל בפייסבוק וע"כ הם לא היו חלק מהקבוצה הכיתתית של המורה ותלמידה – מה הדין של תלמידים אלה?

מי אנחנו שנכתיב את החינוך הערכי של ההורים של תלמידים אלה? (וזה לפני שאני מדברת על הורים שידיהם קצרה מלקנות לילדיהם סמארטפונים).

(ר.א.ס.) א.א. יקרה שלום,

אכן סוגיה שמתלבטים בה הן מורים והן הורים. אני חושבת שיש לדון בקשר בין המורה-לתלמיד ברשת החברתית והדרך שבה הוא בא לידי ביטוי במקרים אותנטיים, לאתגר העומד בפני המורים ולמנוע מלכתחילה את הבעייתיות שבשימוש במדיה החברתית.

המסקנה המרכזית היא שאין להתעלם, ויש אף לעודד קשרי מורה-תלמיד ברשת החברתית, אך יש לראות זאת כחלק מהתנהלות מקצועית של מורה, כשהתנהגותו ברשת החברתית מהווה דוגמה ומופת לתלמידיו ולהתנהגות ראויה של איש חינוך. מודעות המורה לתפקידו כמורה ולא כ"חבר" ברשת, כמו גם לסוגיות העולות מקשר שכזה ולמקומות העלולים להוות מלכודת וכשל התנהגותי (כמו גבולות הקשר, סגנון התקשורת, חשיפת פרטיות) – יאפשרו תפקוד פדגוגי משמעותי של המורה ברשת החברתית.

תודה על העלאת הדילמה החשובה.

ר.א.ס.

(ל.ח.) ר.א.ס. מסכימה איתך,

המורה כל הזמן מהווה דוגמה לתלמידיו וגם בקשרים במדיה הוא אינו חף מכך. עליו לשמש דוגמה להתנהלות תקינה, לשפה נקייה ולדרך ארץ. עליו לזכור שהוא אינו כאחד התלמידים וכי אינו "חבר" ולהתנהג בהתאם.

(ל.ח.)

א.א., את מעלה סוגיה חשובה ובעייתית כאחד. מצד אחד הקדמה והמדיה הענפה מאפשרת לנו "לקצר" הליכים, להעביר מסרים בדרך מהירה ונגישה יותר, ומצד שני הטשטוש הבלתי נסבל שהולך ונשחק בין מורה לתלמיד.

כמי שמחנכת כיתה ז' יש לי, כמובן, קבוצת וואטסאפ שלי עם התלמידים, אך מראש הבהרתי כי היא נועדה להודעות חינוכיות שלי אליהם או לעדכונים חשובים כאלה ואחרים. הם, כמובן, יכולים ואכן מעבירים הודעות שונות וצחוקים ביניהם, אך אני איני מגיבה ואיני חלק מכך. חשוב לי כי החלק שלי במדיה הזו יצומצם עד כמה שניתן רק לתחום החינוכי, היות שיש לחזק לטעמי את מעמדו של המורה ולהיזהר עם טשטוש הגבולות.

(א.ס.) שלום ל.ח.

אני שמח כי יש עוד מישהו שנוהג בקבוצה זו בדיוק כמוני (למה להגיב וממה להתעלם)

כל חיזוק הריהו מבורך!

תודה!

(א.ס.) שלום א.א,

גם נושא זה מעניין ומרתק בדרכו. אני מבקש לשתף בחוויה אישית בכך (מעט ארוך אמנם אבל...). כמו שאני רואה את אופני השימוש בפייסבוק בקרב בני הנוער כיום, ניכר כי מקומו "עומעם" למול ה"אינסטוש" (האינסטגרם בפייהם). התקשורת הופכת ליותר מרומזת ובשפת סימנים ותמונות ונעשה שימוש פחות במלל. אינני שותף לחוויה זו עם תלמידי – לא בפייסבוק ולא באינסטגרם. כבר מתחילת השנה היה לי ברור כי התלמידים ינסו לאתר בכל דרך שהיא כמה שיותר פרטים אודות חיי האישיים, אם מתוך רצון כן ואמיתי להיכרות עם המחנך שלהם או אם מתוך רצון למציאת נקודות תורפה, כחלק מה"ניסוי וטעייה" בנוגע למחנך החדש שלהם. ברור לי כי לא ניתן לעצור זאת. לתלמיד שפנה אליי בבקשת "חברות" בפייסבוק השבתי בשלילה והבהרתי לכיתה כי הדבר אינו מקובל ויתרה מכך, כל עוד זה לא משרת את הצורך החינוכי שלנו, אין כל סיבה לתקשר בדרך עקיפה זו, למול התקשורת הישירה המבוצעת בכיתה (האופן שבו מבוצע המעשה החינוכי שלנו בכיתה).

על אף זאת, ומאחר שמדובר בכיתתי שהנה כיתת "אתגר", היה לי חשוב לפתוח קבוצת וואטסאפ עם התלמידים, בשתי מגבלות: 1. הנושאים שיידונו הם נושאים הקשורים ללימודים בכלל (נושאי שיעורים, הודעות חשובות – כגיבוי בלבד לאתר הבית ספרי, היעדרויות ובעיות צפויות של התלמידים/שלי וכו'). הסכמתי כי דברים "יפים" ניתן יהיה להעלות לקבוצה (כדוגמת תלמיד המצלם את עצמו מנגן יצירה ע"ג אורגן, תמונות נוף מעניינות שהם מצלמים בזמן טיול בארץ או בחו"ל או כל דבר אחר שיפרה את הקולקטיביות הכיתתית, כפי שלשמחתי קורה בפועל). 2. לא התרתי שימוש בשפה שאינה בת תרבות. גם כאן היו מספר ניסיונות "בחינה" בראשית השנה, ניסיונות שנגדעו באיבם. מה מצאתי?

- א. אם בתחילת השנה השפה שבה כתבו התלמידים הייתה דלה יחסית, הרי שכיום ניכר שיפור אדיר באופן כתיבתם הודעות/התכתבויות. הם עושים מאמץ לכתוב ללא שגיאות כתיב ואף לכתוב בשפה "גבוהה" יחסית, לשמחתי. את התוצאות אני רואה גם באופן השתדלותם במענה במבחנים במקצועות רבי-מלל.
- ב. גם אם פה ושם עולים דברים שאינם בגדר המקובל כפי שהגדרתי בתחילת השנה, הרי שמיום ליום הם פוחתים ופוחתים.
- ג. נכון, העיסוק בקבוצה גוזל זמן. על אף זאת, אני מניח כי כל אחד מאיתנו מגדיר את גבולות הזמן שלו אל מול תלמידיו וצורכיהם. לי באופן אישי אין בעיה לתקשר עם תלמידי בכל שעות היממה. אני רואה כי הדבר מסייע בידי לזכות באמונם ובניסיונות להגיע למטרתי המוצהרת כלפיהם – "אני כאן כדי לעזור לכם לעזור לעצמכם", ומכאן – לשאוף להצלחתם האישית.
- ד. הצגת שאלה יפה בנושא טשטוש הגבולות או תקשורת הכרחית. גם אם המענה איננו מוחלט מבחינתי, הרי שאני רואה תקשורת זאת כחלק בלתי נפרד מתפקידו של המורה, ובדגש של מחנך הכיתה.

(ר.ו.ה.) א.א. ערב טוב,

החזקתי מעמד יפה ובסוף – אתמול אחה"צ פתחתי קבוצת וואטסאפ לכיתת חינוך שלי שבו גם אני פעילה. מיד עם פתיחת הקבוצה שלחתי הודעה שקבוצה זו נועדה להודעות ושאלות בלבד ואת יתר העניינים האישיים הם מתבקשים להמשיך בקבוצה הנוספת שיש להם – תלמידים בלבד. כמו כן ציינתי ששעות ההתכתבות בקבוצה הן עד עשר בלילה, ואחרי השעה עשר תהיה הדממה.

אני חושבת שהרעיון שלך לפתוח וואטסאפ כמורה מקצועית ולא כמחנכת הכיתה מצביע על הנתינה הגדולה שיש בך והרצון באמת לאפשר לכל תלמיד להתחבר למקצוע. לצערי, כמחנכת וכמורה מקצועית בעוד 7 כיתות

אני לא חושבת שלצפות ממורה לנהל 7-8 קבוצות וואטסאפ זה הגיוני. גם בקבוצה שפתחתי אמרתי לתלמידים שאחרי שעות הלימודים בשעה 15.30 אני אהיה זמינה לטלפונים רק משמונה וחצי בערב. אם אני יכולה להגיב בוואטסאפ אגב אך אם לא – לא לצפות לתגובה מידית. גם ככה זו לא עבודה שנגמרת בבית ספר אז גם להיות מוצפת כל הזמן בהודעות, מה גם שכל השאלות שאני מניחה עולות בוואטסאפ דיברת על כך מליון פעם בשיעור, אז כמו שיש תלמידים שלא לומדים כי הם יודעים שיש מועד ב' זה עוד פתח לתמיד: לא נורא לא אקשיב בשיעור ואשאל אחר כך את המורה בוואטסאפ. באיזשהו מקום זה רומס עוד יותר את כבוד המורה. שהרי כבר יש שיעור – בכיתה/מתקשב. יש שעות פרטניות – לשיחות אישיות. יש שעות שהייה – לתגבור/חיזוק. יש ימי הורים – לעדכון. עם כל הרצון לתת ולתת ולתת, יש להגן גם על כבודנו ועל האנרגיות שלנו! אפשר להגיע לשיאים מדהימים באמצעות כלי הרשת אך מנקודת מבטי אם אפתח קבוצת וואטסאפ לדוגמה בהיסטוריה בכל כיתה שאני מלמדת בה אני יוצרת מעין זילות בי כמורה.

(א.ס.) ר. וו., דברים כדורבנות!

אני מלמד בארבע כיתות, אולם רק בכיתתי פתחתי קבוצה בוואטסאפ. בשאר הכיתות נתתי את מספר הנייד שלי רק לפני מבחנים (לצורך סיוע נדרש בלבד) והבהרתי מהן שעות ההתקשרות אליי. לשמחתי, התלמידים עמדו ועומדים בהנחיה כנדרש (מדובר בכיתות בעלות יכולות למידה וקוגניציה גבוהות יחסית, בניגוד לכיתת החינוך שלי). עם זאת, אני לא כ"כ בטוח לגבי הזילות במעמד המורה. אולם אני בטוח כי פתיחת קבוצה לכל כיתה בנפרד תחייב תשלום שכר נוסף לך כמורה ("תוספת וואטסאפ בתלוש"?!) על שעות עבודה רבות רבות מעבר לנורמה.

(נ.ב.) אכן, זו התלבטות...

השנה פתחתי קבוצת וואטסאפ רק עם כיתה אחת (הרחבה בכלכלה), שאיתה יש לי הרבה שעות לימוד. הנחיתי אותם לגבי שפה ראויה בקבוצה ותכנים הנוגעים לשיעורים בלבד. לפני המבחן הראשון שלהם התבצעה בקבוצה למידת עמיתים מדהימה – התלמידים שלחו חומרים אחד לשני, התלבטו לגבי תשובות ותמכו זה בזה גם מהבחינה הרגשית. מקווה שימשיכו כך.

(ל.ז.) הי נ.ב.י.

בשל קבוצת הגיל הגבוהה (שכבת י"א) ומאחר שהבהרת בדיוק גבולות ומדובר בילדים רצינים ואחראיים שכל מטרת הקבוצה היא בסיוע מקצועי ולימודי, אני בהחלט מבינה וחושבת שהדבר יכול לסייע לך כמורה ואדרבא להם כתלמידים. זאת בניגוד לקבוצות עם הורים שזקוקים תמיד למענה מידי ובטח לקבוצות עם ילדים קטנים שייתכן שיטעו בפרשנויות של דברים כאלו ואחרים שנכתבים כמסרים.

בהצלחה בקבוצה 😊,

ל.ז.

(ד.מ.) שלום לכולם,

כל נושא השימוש בטכנולוגיה הינו די פרוץ לטעמי ויוצר בעייתיות בחדר המורים, וזאת מפני שמורה אחד זמין ומגיב לתלמידים ולהורים בשעות רבות ומורים אחרים אשר לא פתחו קבוצות שכאלו עלולים להיחשב כמורים שלא משקיעים. הבעייתיות עלולה לדעתי להגיע לפתחנו בזמן הקרוב ובו זמינותנו בכלים אלה תהיה אחד מהמדדים שבהם בית הספר שופט את ביצועינו כמורים ומחליט על עתידנו והמשך העסקתנו, ופה טמון הסיכון. פה לדעתי חייב מנהל/ת בית הספר ליצור סטטוס קוו בשימוש במדיה.

סטטוס זה לדעתי צריך להיות כזה: למורה מקצועי אסור לפתוח קבוצות שכאלו והוא זמין רק במיילים או במשוב. למחנכים מותר (לא חובה) לפתוח קבוצה לתלמידים בלבד, שהמורה יפתח וינהל ויגדיר את חוקי "המשחק" והורים יפנו רק במיילים או במשוב.

לדעתי נושא זה חייב להיות מוגדר בתקנון בית הספר והתלמידים והורים מהיום הראשון לפתיחת השנה יהיו מודעים לתקנון זה ויתנהגו בהתאם.

תודה,

ד.מ.

(ע.ר.)

מקריאת התגובות של כולכם, המסקנה הכי חשובה היא שאנו המורים ורק **אנחנו בלבד** נגדיר את כללי המשחק.

(מ.ל.)

מכל התגובות שקראתי, מתחזקת בי המחשבה שהבחירה היא מאוד אישית. יש מורים שזה מתאים להם ויש כאלה שלא. אני לא חושבת שמי שמנהל קבוצות וואטסאפ או פייסבוק עם תלמידים בהכרח מורה טוב, נותן, משקיע יותר. אנחנו אנשים שונים עם תפיסות שונות, וזה טבעי שכל אחד ינהג אחרת, ומבלי לתת להחלטותיו "כותרות".

בעיניי חשוב מאוד לשים לב שאין זילות בכלי הזה, ושהוא אכן מקדש את מטרותיו.

אני עוד חדשה בדרך, אבל בעיניי, בשלב זה קוסמת דווקא הפשטות של פעם 😊.

(א.ס. ל.ז. (וכלם)

אני מבקש לשמוע את חוות דעתכם/ בנושא פתיחת קבוצת וואטסאפ עם תלמידי תיכון?

פתיחת קבוצה שכזו עם תלמידי ביי"ס יסודי אינה נראית גם בעיניי כנורמטיבית.

(ע.פ. א.ס. שלום,

אני מורה ביסודי וגם אני חושבת שבגיל הזה להתקשרות בוואטסאפ אין מקום, לא עם ההורים ובטח לא עם התלמידים.

לעומת זאת אני חושבת שהשיח עם תלמידי תיכון הוא כזה שאנו המורים צריכים להתחבר לעולמם של הנערים והנערות בגיל הזה, ואם נעשה שימוש מושכל בכלים הללו נוכל לנצל את המדיה בדרך נפלאה ויותר מזה, לנצל את הבמה הזו כדי ללמד את התלמידים שאפשר לדבר בוואטסאפ בצורה עניינית, מנומסת ומצמיחה. עלינו המורים להתעדכן וליישר קו עם הטכנולוגיה ולנצל אותה למקומות שטובים לנו. זו דרך יעילה להעברת מידע. לדוגמא אם יש מבחן, המורה יכול לענות על שאלות באון ליין גם בערב שלפני, זה מקל על התלמידים ויוצר אווירת פתיחות וזמינות. יחד עם זאת כמובן לשמור על גבולות, לזכור שהטכנולוגיה היא כלי אך הרעיון של מורה ותלמידים נשמר על כל משמעותיותו. דומה הדבר גם להתנהלות של מורה אשר מתגורר בעיר או ביישוב שבו הוא מלמד. הדבר דורש ממנו יכולת ניווט, תמרון, אך ביסודם של הדברים עומד הרעיון שאם למורה יש עמוד שדרה פנימי ומצפן ערכי שבו הוא בטוח בדרכו הוא יכול להתמודד עם תנודות הגלים והרוח הן של המדיה והן של נסיבות אחרות.

(ק.ש.)

א.ס. אני חושבת שבעידן הטכנולוגי כיום, באם מורה/מחנך רוצה להישאר מעודכן ולהיתפס כזמין לתלמידיו אזי רצוי שיהיה חבר בקבוצת וואטסאפ כיתתית, בוודאי בשנות התיכון. ניתן ללמוד רבות על הדינמיקה הקבוצתית, יחסי הגומלין והקשרים הפנימיים ולו רק בתור משקיף בקבוצה. כמובן שבעיניי זה משדר זמינות, פתיחות ונגישות שלך כמחנך לתלמידך.

זו דעתי,

ק.ש.

(ח.ד.)

גם אני מחנכת השנה כיתה ה' (אני ממשיכה עם הכיתה משנה שעברה). בבית ספר שהוקם ע"י עמותת הורים ועבר בהמשך להיות מוסד מוכר ורשמי של משרד החינוך, אך מעורבות ההורים עדיין מאוד גבוהה וישנו דגש גדול על הקשר עם ההורים.

במהלך השנה שעברה הייתה לי קבוצת וואטסאפ עם כל ההורים, שבה השתמשתי בעיקר כדי להעביר הודעות ותזכורות בנושא שיעורי בית ושינויי מערכת. השנה התחלפה המנהלת. המנהלת החדשה התייחסה להנחיות משרד החינוך ואסרה עלינו לנהל קבוצות וואטסאפ עם ההורים, בטענה שדווקא המידיות של המדיה החדשה עלולה לפגוע, מכיוון שההורים מתרגלים למענה מידי ודורשים אותו, כפי שציננה ע.ר., בכל רגע וכי בשל הלחץ לענות מהר המורים לא תמיד שמים לב לאופן שבו הם מתנסחים, וזה עלול ליצור אי הבנות ופרשנות שגויה של הטקסט.

אני מודה שלי היה קשה בהתחלה להשלים עם סגירת הקבוצה, מכיוון שהיא הייתה כלי נוח וגם מכיוון שזכיתי לקבוצת הורים תומכת במיוחד שהתקשורת הרציפה איתה נעמה לי. אך ככל שאני חושבת על זה יותר, אני מבינה את ההיגיון שבדבר ואני חושבת שגם בהיבט הלימודי לא הייתי משתמשת במדיה זמינה ומידית כמו וואטסאפ (במילים יש באמת משהו יותר "נינוח" המעודד שיקול דעת וקריאת הטקסט טרם שליחתו, וכן יש לא מעט אתרי תוכן חינוכיים שדרכם ניתן להתכתב עם המורה).

הדבר מסוכן לדעתי הן בשל הפרשנות שתלמיד עלול לתת למה שכותב המורה הממהר או הטרוד בעריכת קניות יחד עם שלושה ילדים צורחים, לדוגמה, והן בשל המידיות וחוסר הסבלנות שהדבר מעורר אצל התלמידים וההורים. אני מאמינה שאחת הסיבות העיקריות לזילות במעמד המורה, לחוסר הכבוד מצד ההורים והתלמידים וארועי אלימות כלפי מורים היא "צמצום הפער" בין המורה לתלמידים ולקיימת המורה כמובן מאליה וציפיות בלתי הגיוניות ממנו – שיהיה זמין בכל רגע נתון.

חשוב לי להבהיר – אני לא מאמינה שצריך להיות "דיסטנס" בין המורה לתלמידים ואני מאוד מאמינה בלדבר עם התלמידים בגובה העיניים, לקבל מהם הצעות ולצחוק איתם אבל אני חושבת שחשוב לשים גבולות לטובת כל המעורבים בדבר, ומראש להגדיר באילו אמצעי תקשורת ומתי ניתן ליצור קשר עם המורה.

(א.ס.) ח.ד. ומ.ל. שלום, קראתי בעיון את דבריכן.

אני מבקש לשאול לחוות דעתכן בנוגע לקשר הישיר הנדרש עם תלמידים בבי"ס תיכון, בדגש על כיתות אתגר המהוות אתגר כבר מהגדרתן. לעתים נראה כי המורה מהווה דמות משמעותית (מאוד) עבור התלמידים וכי לעתים הוא מגלה עניין רב יותר בלימודי הילדים מאשר הוריהם, לצערי (דוגמאות לכך אני רואה מדי יום). מכאן, מהם הגבולות הנדרשים? מאחר שאיננו יכולים להיות חבריהם והוריהם של התלמידים, כיצד נכון יהיה לנהל איתם תקשורת משמעותית ומחזקת לגביהם, לפי דעתכן? האם זמינותנו אינה נותנת מענה לכך – לצורך שלהם ביד רכה ומלטפת, אנושית, משימה לב המביעה עניין אמיתי מולם? (כן, גם כאשר אנו אומרים להם כי כעת איננו פנויים לשיחה/להודעה ונחזור אליהם בהמשך – אהבתי את דוגמת "מסע הקניות" עם שלושת "הצרחנים") 😊.

תודה!

א.ס.

(מ.ע.) א.ס. שלום וברכה,

יפה הגדרת את תפקיד המורה של תלמידי כיתות "אתגר". המורה הוא דמות מאוד משמעותית ומודל לחיקוי עבורם, זאת במידה ונוצר קשר ונפתח מערך של אמון ביניהם. עם זאת בהחלט יש לשים גבולות ברורים ולהגדיר מותר ואסור, ודווקא להם חשובים מאוד הגבולות הברורים, הם לומדים לאט אבל בטוח לכבד אותם. הם גם מאוד מעריכים ומוקירים מורים סמכותיים שמצד אחד מעמידים גבולות ומצד שני מכילים ותומכים. זה תהליך שנבנה לאט לאט, יש בו עליות ומורדות, אבל בהחלט מתקיים אם אתה לא מוותר להם ולא מוותר עליהם. זה דורש אורך רוח, סבלנות וסובלנות של המורה מול התלמיד המתגר. תלמידים אלה כל הזמן בודקים גבולות, מתקשים להביע אמון (הם רוויי כישלונות ולא מאמינים במערכת ובעצמם) אבל כשזה קורה זה מציב אותם במקום טוב, הם מאמינים ברצון של המורה לעזור להם ואז הם מביעים אמון ומתפנים ללמידה. ואז גם מכבדים גבולות, הם יודעים להחזיר תודה ולהכיר תודה. לגבי פתיחת קבוצת וואטסאפ, אני לא מבטלת את זה לחלוטין, כן צריך לנסות וכאשר זה לא עובד מולם תמיד אפשר להפסיק ולאחר זמן, כשהם יראו כמה זה עוזר להם והם יבקשו, להתנות ולקבוע באילו תנאים זה יפעל. עם תלמידי אתגר מתהלכים בין הטיפות ופועלים על פי שיטת המקל והגזר וכל הזמן עם היד על הדופק. מה שאני מבטיחה לך, שאם הצלחת לגרום להם להאמין ביכולתם ובאמיתות הרצון שלך להוביל אותם, הם שלך לאורך כל הדרך.

שבת שלום,

מ.ע.

(ר.א.ס.) הי מ.ע.

התחברתי לכל מילה שכתבת לגבי כיתת "אתגר" וכיצד על המורה להתנהל בכיתה מעין זו. כמורה להיסטוריה בכיתות י', גם אני מלמדת בכיתת "אתגר" ואני מרגישה שאכן יצירת אמון זה חלק מתהליך הדורש המון סבלנות.

לגבי המדיה החברתית – בבית ספרנו אין אפשרות להביא סמארטפונים כי הבנות חצו כל גבולות בשימוש בהם. לא פתחתי קבוצת וואטסאפ כי אין צורך בכך. אם יש לבנות שאלה הן מתקשרות בשעות סבירות, את הנייד שלי פרסמתי בדף לתלמידה בתחילת השנה. כשישנה קבוצת וואטסאפ התלמידים לא חושבים לפני כן, הם שולחים הכול ללא סינון, אך לפני שמתקשרים למורה חושבים 10 פעמים לפני כן וההתנהלות הזו מתאימה לי. אני בעד קצת לשמור על פרטיותי כמורה.

תודה ושבת שלום,

ר.א.ס.

(מ.ע.) ר.א.ס. שבוע טוב,

בהחלט, זה נתון לשיקולך ואם את רואה שהתלמידים לא כיבדו את הנהלים ואת אופן השימוש במדיה שפתחת להם, אז סוגרים. אם הם לא מכבדים אז לא מפעילים, וכשזה יבוא שוב, מצדם, צריך להכתיב כללים, לאיזו מטרה זה מיועד, אילו תכנים מעלים, מתי משתמשים ועד איזו שעה מותר להשתמש וכד'.

(א.ס.) שלום מ.ע.

אין לי אלא לומר תודה על דבריך.

אני מבקש שלא להרחיב בתשובתי, אלא להשאיר "בשר" לדילמות שאיתן אני מתמודד בכיתתי גם למהלך השיעורים שלנו וגם לנושא הדיון שאותו אני אציג בהמשך.

(ד.א.) מ.ע. שלום

"...שאם הצלחת לגרום להם להאמין ביכולתם ובאמיתות הרצון שלך להוביל אותם..."

בציטוט זה מדברייך טמונה, לדעתי הצנועה, האפשרות להיות דמות משמעותית עבור התלמידים. אגב אין בעיניי הבדל משמעותי בעניין זה בין סוגי הכיתות והגדרותיהן ההזויות (לטעמי). לאחר שהבסיס הנ"ל נוצק תודעתית השאר זוהי עבודה שחורה למדי ואין צורך להיגרר אחר טרנדים כאלה ואחרים (טכנולוגיים, פדגוגיים ועוד).

הייתי משנה ואומר: "חנוך למורה לפי דרכו".

מדוע שיטה אחת יותר טובה מהאחרת? היכן זה נקבע? האם ההכללה וההשטחה של תלמידינו כמקשה אחת משל היו "סט כוסות במבצע משתלם ב"איקאה" מקלה עלינו את מעשה ההוראה? האין כאן ניסיון לקטלג בני אדם? דבר שאינו יכול להתקיים בעליל? ההוראה היא כמעשה האמנות... טיפה ועוד טיפה בים של אנושיות רגישה... ככל שתמשיך שם נמצאת ההצלחה.

אריאל שרון היטיב לבטא זאת: "הפוליטיקה היא כמו גלגל ענק בלונה פארק – פעם למטה, פעם למעלה – זה לא משנה, העיקר שאתה נמצא על הגלגל".

לא וואטסאפ; לא אפל טיוי, לא שום טכנולוגיה; לא הישגיות מלאכותית, לא מדידה; יחליפו את כמיהת בני האדם למעשה האנושי הראוי.

(מ.ע.) ד.א. ערב טוב,

ממליצה לך לקרוא את ספרו של ג'ים קולינס, "גלגל התנופה: משוב למצויין". בעמ' 235-236 הוא מביא בהרחבה את מה שציטטת מדבריו של אריאל שרון. לגבי התיוג, בכל ב"ס באשר הוא קיימים סוגי מגמות שהתלמידים משובצים אליהן, ותרצה או לא תרצה המגמה מסלילה את התלמיד, שהרי אם ציוניו התאימו למגמה שרצה הוא שובץ אליה ואם לא ביה"ס קבע בשבילו לאן לשבצו, כמו שקורה בד"כ לתלמידי כיתות מב"ר, אתגר, אומ"צ שמוגדרות ככיתות ל"ב. אז עליהם אתה אומר תיוג, ומה תאמר על מי שבחר במגמה והתקבל?

לעניות דעתי, לכל תלמיד באשר הוא על המורה להיות דמות משמעותית עבורו, מה שאני מגדירה כמבוגר אחראי, מבוגר משמעותי. אלא שאצל תלמידים "רגילים" הם יודעים להבחין מהר מי הדמות המשמעותית בעיניהם (בד"כ המורה המוביל במגמה שבחרו, או המורה למתמטיקה). אצל תלמידי מב"ר אתגר, אומ"צ המורה צריך להיות עוד יותר בשבילם ועליו להיות שם בשבילם כדי להגיע אליהם, כי הם איבדו מזמן את אמונם במערכת, במורים. ואת זה צריך לבנות אצלם, אמון מחדש, אם לא לומר מהתחלה.

(מ.ע.) א.ס. שלום,

ראה מצגת שהעליתי וצירפתי המגדירה את מאפייני כיתות שח"ר-מב"ר, אתגר, אומ"צ.

מ.ע. שלום,

קראת בעיון ותודה!

(ע.פ.)

אין ספק שהשימוש במדיה מאפשר תקשורת עם המורה, תקשורת שמונצלת לא אחת על ידי ההורים דבר שלא היה מתאפשר קודם לכן. כמו שהמורה נדרש להתאים את עצמו לעולם טכנולוגי ועשיר במדיה כך הוא נדרש להתאים את עצמו ברמה המנטלית וההתנהגותית. הוא צריך להלך על חבל דק, כזה המנצל את המדיה לטובתו ולצרכיו מצד אחד, אך שומר על פרטיותו מצד שני. אין ספק שהכניסה של המדיה והרשתות החברתיות דורשת התנהלות שונה, פחות מסורתית. אך כאשר המורה יקבע לעצמו גבולות ברורים המתאימים לו הוא ידע לנהל את עצמו מול ההורים והתלמידים.

המהלך הטכנולוגי החדש המתרחש בשנים האחרונות דורש מאיתנו מיומנויות רבות ובהן כאלה הנוגעות להתנהלות שלנו מול קהל ההורים והתלמידים.

(ע.ר. מ.ע. שלום,

אין חכם כבעל ניסיון.

אין ספק שמההתנסויות הראשוניות שאני חווה במערכת החינוך אני אדע כיצד לנהוג בעתידי המקצועי.

תודה,

ע.ר.

(מ.ב. הי ע.ר.)

אני לא מאמינה שיש כאן "עשה ואל תעשה" או נכון ולא נכון, ברמה הגורפת. איפה כל מורה מחליט להציב את הגבול, זה עניינו האישי ותלוי בהשקפת עולמו החינוכית, בזמן הפנוי שיש ברשותו, במערך אמונותיו ובמרכיבי אישיותו לגווניהם (לא בהכרח לפי הסדר הזה).

הניסיון שלך באותו יום שבת לימד אותך משהו חשוב לגבי עצמך ולכן אני מקווה שתדעי להבא לסמן את הגבולות המתאימים לך באופן ברור ואסרטיבי, כדי שלא תרגישי בהמשך כמו קורבן של הסיטואציה. עם זאת, פתיחת קבוצת וואטסאפ יכולה להיות חיונית מאוד לגיבוש הכיתתי, ליצירת קשר אישי עם התלמידים ואף ללמידה. אפשר גם בלעדיה, אך לא הייתי פוסלת אותה על הסף. זה נכון שהנוער היום משתמש במסכים למיניהם ביתר שאת, הרבה פעמים על חשבון יצירת אינטראקציה חברתית, כזו המוכרת לנו מהדור הישן, אבל זה לא אומר שאי-אפשר להשתמש בפלטפורמה שמקובלת עליהם כדי למנף את היעדים שלנו.

(ע.ר. שלום מ.ב.)

מסכימה איתך שההחלטה לא צריכה להיות גורפת. פשוט אני אישית הפכתי להיות חשדנית יותר והתגובות שלי משקללות בתוכן את ההשפעה שיכולה להתלוות לתגובותיי המידיות. בחרתי לצרף כתבה שפורסמה ב-Mako שעוסקת בדיוק בסוגיה זו ובעמדות השונות. להלן הקישור:

<http://www.mako.co.il/home-family-kids/education/Article-e4b4ce173c04241006.htm>

(מ.ב. שלום ע.ר.)

קראתי את הכתבה שהעלית בקישור, המתארת בעיקר את יתרונות השימוש בקבוצות וואטסאפ כיתתיות המשתפות גם את המורה. התרומה של הקבוצה היא גם באספקט הלימודי, ולא פחות מכך באספקט החברתי. טענת הנגד מתוארת ע"י מורה בתיכון שטוענת שהיא מצפה מתלמידה להיות עצמאיים ובוגרים. אני מסכימה שכדאי ורצוי לא להאכיל את תלמידי התיכון בכפית ולעמול על פיתוח העצמאות והבגרות הראויה בגילם. במסגרת ההתנסות המעשית שלי כבר שמעתי סיפורים על מורות שנסעו להביא תלמידים שלא התעוררו בבוקר בחינת המתכונת, הישר מביתם. לא לכך אני מתכוונת. שוב, זה עניין של מידתיות והתאמה אישית.

ערב נעים,

מ.ב.

(א.ס. שלום ע.ס.)

הרשיתי לעצמי לחייך קצת כשקראתי את תגובתך. כנראה שכל חיינו כמורים ננוע בין "הרצוי" ל"מצוי", בטח ובטח מול הורים עקשניים.

בכל מקרה, אני סבור שהגדרת נכון לעצמך את נושא הצבת הגבולות. כנראה שתצטרכי לרענן את נושא שעות התקשורת איתך גם בהמשך ימי הלימוד הבאים להורים (דרך התלמידים או ישירות). ואם עדיין יהיו "חריגי מסגרת", כנראה ש"המסגרת" שע.ר. תציב תמנע את החריגה.

(א.ס. מ.ע. שלום,

אני (א.ס.) מרשה לעצמי להסכים עם רוב דבריך. על אף זאת, מצאתי בכיתתי שתי בעיות:

1. לא לכולם יש "טלפון חכם", כך שלא כולם יכולים לקבל מסרים/הודעות בתוכנת הוואטסאפ. המשמעות מבחינתי: עדכון בע"פ או טלפוני של תלמידים אלה בנושאים שאני מבקש להעלות לקבוצה.

2. עקב ריבוי הקבוצות בוואטסאפ של התלמידים וחבריהם, לעתים קרובות אני מוצא כי הם לא טורחים לקרוא את המסרים שאני מעביר בקבוצה זו (מתעלמים מהודעות באופן כללי). גם אצל ילדיי אני רואה התכתבויות ומסרים בכמות יומית שלעתיים מגיעה לאלף הודעות (!). גם כאשר הבהרתי לתלמידיי את חובת קריאת המסרים, עדיין אין לי שיתוף פעולה מלא. מאחר שאני מבין את הבעייתיות בנושא זה, אני צריך בכיתה זו ("אתגר") לוודא כי כולם מקבלים את המסר שאני רוצה להעביר, יהיה אשר יהיה. דווקא דבר זה הוא הגזל ממני זמן רב יחסית לצערי.

(ה.ש.) אני מסכימה עם הנקודות שהעלה א.ס.

לא לכולם יש "טלפון חכם". בכיתה שאני מלמדת רציתי לפתוח קבוצת וואטסאפ לצורך שיעור מסוים ואח"כ לסגור אותה. בשיעור התכוונתי לשלוח לכולם קישור עם מילים לשיר מסוים ועוד איזו תמונה כדי לחסוך בדפים. אז נודע לי שלא לכולם יש אפשרות להיות נוכח בקבוצת הוואטסאפ הזו. אחד המורים אמר לי "אז מה, אז מקסימום חבר יראה לו". אבל חשבתי שזה לא לעניין כי זה עלול להדגיש פערים מסוימים אצל התלמידים ולכן ירדתי מהעניין.

(ה.ש.) א.ס. שלום

אני מסכימה עם הנוחות ועם היתרונות שהשימוש בקבוצת וואטסאפ כיתתית מאפשר. אבל בדברייך כאן העלית עוד נקודה שמהווה בעיניי אחד מתחלואי החברה המודרנית והוא הצורך להיות כל הזמן זמין ומעודכן. לכל אחד יש מספר רב של קבוצות בטלפון ומצופה ממנו להיות ער ולהגיב בכל רגע למה שקורה בקבוצות הללו. אחת הסיבות שעזבתי את עבודתי הקודמת (עו"ד) ובחרתי בהוראה הייתה שהבוס שלי ציפה ממני להיות זמינה כל הזמן, לא באמצעות שיחות טלפון אלא באמצעות מיילים וסמסים. וזה לא רק הוא, כל החברה מתנהלת כך. היום – מצפים מאנשים לעבוד עד שעות מאוחרות ואחר כך גם להיות זמינים בנייד. האם זה הוגן מצדנו לצפות מהתלמידים להיות זמינים ונגישים כל הזמן, או שאולי צריך גם לחשוב על שעות אחה"צ שלהם – גם כך הם לומדים כל הבוקר ועמוסים בצהריים בחוגים, בשיעורי בית ובמבחנים שיש ללמוד אליהם ובחובות משפחתיות. אולי זה מוגזם לדרוש מהם להיות זמינים ומוכונים ללמידה גם בשעות הפנאי המעטות שלהם?

(ח.ד.) הי ע.ר.

אני חייבת לומר שאני דווקא מתחברת לדבריו של ד.מ. (לעיל). ישנה סכנה בכך שכל מורה יגדיר לעצמו את כללי המשחק מכיוון שתלמידים ולא פחות חשוב מכך – הורים, יעשו השוואות בין מורה זמין ונגיש למורה שההפרדה חשובה לו יותר, ואחד ייתפס כמורה טוב ואילו השני כמורה גרוע לא משקיע. במציאות שבה לדעת הקהל יש השפעה מכרעת על כללי המשחק ועל השחקנים (לדוג' כל תכניות הריאליטי) נגישות המורה בזמנו הפרטי באמת עשויה להפוך להיות מדד בהערכת המורה ואף עשויה להישקל כתנאי להמשך העסקתו. אחת הסיבות למעבר לרפורמות בחינוך, להבנתי, היא תלויות של מורים על היעדר הפרדה בין העבודה ובין זמנם בבית, ולכן נוצרו "שעות שהייה", שבהן המורה מחויב להיות בביה"ס ולעשות מטלות הקשורות לעבודתו, על מנת לאפשר לו חיים פרטיים לאחר שעות העבודה.

אני כן סבורה שנכון יותר שהמעסיק (בין אם זה משרד החינוך או מנהל/תקנון ביה"ס) יגדיר את השעות שבהן מצופה ממורה להיות זמין לתלמידיו אחה"צ, כמובן למעט מקרים חריגים ודחופים.

(א.ס.) שלום ח.ד.

חשוב לציין כי הבהרתי לתלמידיי לפנות אליי/לשאול שאלות וכל הקשור בשעות מקובלות.

תלמידי כיתת "אתגר" שונים במעט מתלמיד "רגיל" מכמה בחינות ידועות, כך שאני מוצא את התקשורת איתם כמחזקת מאוד: הם מתבטאים בשפה יפה ולעתים אפילו גבוהה, שואלים שאלות ענייניות ומבינים כי הקבוצה היא רק אמצעי ולא המטרה. לשמחתי, מצאתי כי הם מכבדים את זמני הפרטי (כמו אני את זמנם שלהם). אינני מצפה מהם להיות זמינים 24/7 כמו בתיאור המקרה שלך (לא היה קל לקרוא את הדברים, על אף שהם ידועים לצערי). לכן, למידה והודעות בקבוצה זו מתבצעות בהתאם לצורך שלהם בעיקר.

תודה על תגובתך!

א.ס.

(מ.א.) שלום לכולם/ן,

על אף הדעות החלוקות נראה שלכולנו עמדה נחרצת לגבי הגבולות שצריך להציב: הגבולות הם בין כותלי בית הספר ומחוצה לו, ולכן אני מחזקת את דבריה של ר.ו. וכפי שכבר אמרתי תחילה, לכל דבר זמן ומקום. וחשוב מאוד לתת מענה לפי נוחיותנו, אך לא "להרגיל" שאנחנו זמינים 24/7. שבת שלום,

מ.א.

(ר.ב.ס.) א.א. ערב טוב,

אין ספק שהדילמה שהצגת היא דילמה מורכבת שאנו כמורים בעידן הנוכחי צריכים להתמודד איתה. כפי שעולה מהתגובות הדעות מגוונות, אך דבר אחד ברור. יש להציב גבולות ברורים וההחלטה אם להשתמש באופציות של התקשורת האלקטרוניות תלויה במורה בלבד.

אני מורה מקצועית ביסודי כך שהצורך בתקשורת מעבר לתקשורת בבית הספר לא רלוונטי, אך אין ספק שאצטרך להתמודד עם הדילמה הזו כאשר אלמד בכיתות גבוהות יותר. כולי תקווה שכאשר אגיע לסיטואציה הנ"ל אצליח לשמור על גבולות ברורים והתקשורת האלקטרונית תהיה אפקטיבית, חינוכית ונעימה לכל המשתמשים.

שבת שלום,

ר.ב.ס.

(ר.ו.ה.)

אני מבקשת להתייחס לכמה תגובות שנכתבו כאן ולהצביע על המקור לחשש/לפחד מהרשת החברתית או הוואטסאפ וזה נושא – הצבת הגבולות.

אני בסה"כ מספטמבר במערכת אך נושא הגבולות מאוד פרוץ כפי שאני חווה אותו: הוא פרוץ במישור ההתנהגותי: ילדים מגיעים ללא גבולות לחטיבת הביניים, מאוד קשה להגן על גבולות השיעור, כללי בית ספר והתנהגויות שבין אדם לאדם. מבחינת המורה: קשה לנו להגן על הפרטיות שלנו, על הכבוד הראוי למורה, קשה לנו להציב גבולות מול הורים ומול "תרבות" השיח הנהוגה כיום.

בשביל לנהל קבוצת וואטסאפ עם הכיתה יש צורך בהצבת גבולות ברורה המהווה המשך ישר למתרחש בכיתה. בשבוע האחרון פתחתי קבוצת וואטסאפ והאמת שהיו כמה פעמים שעלו בקבוצה שאלות או התפתח דיון שפשוט התעלמתי מקיומו מכיוון שניסוח השאלות לא הולם מענה של מורה. לאחר כמה שעות קיבלתי מספר הודעות בפרטי מנוסחות בצורה הולמת: המורה בבקשה, המורה אם אפשר...

מקרה נוסף היה היום לפני כניסת השבת. הכיתה שלי זכתה ביום חמישי ביום ספורט. החלפנו תמונות בוואטסאפ של הכיתה ורגע לפני כניסת השבת חשבתי לשלוח "שבת שלום". מסיבה כלשהי עצרתי רגע לפני והחלטתי שזה לא הזמן. זה לא הזמן ליותר מדי נחמדות שיכולה לערער לי את הגבולות והמשמעת שאני מציבה בכיתה.

(ה.ש.) א.א. היקרה,

העלית דילמה לא פשוטה שכמעט כל מורה מתמודד איתה היום. לעת עתה אני לא מוכנה לפתוח קבוצה וואטצאפ מהסיבה שאני חושבת שזו מחויבות שכרגע אני לא מוכנה אליה. אבל אני כן חושבת שאם מוכנים למחויבות כזו ויש את הזמן הדרוש, אז צריך פשוט להציב גבולות לעצמך ולתלמידים. לעצמך אתה אומר שבימים מסוימים אתה לא מגיב – דוגמת שבת. לתלמידים אתה מודיע שאתה אחראי על הקבוצה ויש חוקים למי שמעוניין להיות חלק ממנה. מי שיעבור על החוקים שייקבעו על ידי המורה תמיד יש אפשרות להסיר אותו מהקבוצה וללמד אותו לקח.

(ד.א.) א.א. שלום

לטעמי, יש להפריד בין סוגיית הטכנולוגיה להעלאת רמת ההוראה והלמידה אצל המורה והתלמידים כאחד, ובין העובדה והרצון שלנו לייצר מרחב "חברתי" עם התלמידים ואף עם הוריהם. תפיסת העליונות של הטכנולוגיה בהוראה אינה מוכחת והיא למעשה ספין-אוף של המסרים השיווקיים הנמסרים מטעם חברות המדיה ושולחיהן. כדי לסבר את האוזניים, בארה"ב, מעוז הקדמה והטכנולוגיה, חוזרים בתי ספר אליטיסטיים אל שיטת הלמידה המסורתית מכיוון שהצליחו להבין את הבעיות שבשיטת למידה מבוססת טכנולוגיה לגבי מיומנויות עקרוניות אצל ילדיהם. כך שאת ה"אורניות המחשובית" נשאר לבתי הספר הרגילים, נתמכי ונסמכי הממסד החינוכי, שנשמך גם הוא אל שולחנם של תאגידים פילנטרופיים. הסוגיה האחרת, בדבר יחסי הגומלין בינינו כמורים אל מול התלמידים והוריהם, מעולם לא הדירה שינה מעיניי.

אני מורה. נקודה. לא חבר, לא יועץ, לא פסיכולוג, לא מאמן אישי ולא דיאטן בפוטנציה. אז מה כאן הבעיה?! או אולי מי כאן הבעיה?!

(ק.ש.)

א.א., מסכימה שמדובר בדילמה מורכבת. מחד גיסא, בעשור האחרון עם כניסתן של הרשתות החברתיות אנו עדים לשינויים גלובליים מהותיים, שינוי במעמד הידע והחקירה ושינוי באופי החשיבה האנושי הצמא לדעת. כל אלה יוצרים מציאות חדשה ומרכיבים את הווייתנו וזהותו של התלמיד החושב. החינוך הוא רב משמעויות ואופנים, חברתית, פילוסופית, מעשית וערכית. ועם השינוי בטכנולוגי וכניסתן של הרשתות החברתיות עולה גם שאלת מקומו של המורה כמחנך. ידוע הרי שמעמדו של המורה עבר שינוי מרחיק לכת בשנים האחרונות. אם בעבר נתפס המורה ככלי ידע שמטרתו להעביר את הידע הנמצא אצלו אל הלומד, היום הלומד נתפס כעצמאי ותהליך הלמידה מתרחש בכיתה ומחוצה לה ומושפע מגורמים שונים. כך שתפקידו של המורה הוא אוטונומי ומטרת המורים היא לבחון באופן מתמיד את תכניות הלימודים ולשלבן בתחומי דעת כדי לשמש סוכני חברות בין התחומים לסוגיות ערכיות וחברתיות חשובות ולתהליכי גלובליזציה, קדמה וטכנולוגיה שמשתלבים הן במערכת החינוך והן מבחינת קדמת התלמידים וסף הגירוי שלהם. מאידך גיסא ישנו הצד ה"שליילי", כאשר המחנך/המורה נתפס כמי שאמור להיות זמין בכל רגע נתון באמצעים השונים. אני מסכימה עם הצבת גבולות ברורים. גם אני נתקלתי בסיטואציות הן מצד תלמידים והוריהם והן מצד צוות בית הספר כאשר פנו אליי במיילים ובהודעות עם משימות, שאלות ותהיות שונות שרובן ככולן סבלו דיחוי ליום ראשון. בתחילה עוד הייתי מגיבה במידי כמעט לכל שאלה, והיום למדתי שגם זמני יקר וחשוב, וכפי שאני מכבדת אחרים כך גם אני מצפה שיכבדו אותי.

(ת.ח.)

אני מאמינה שהוואטסאפ יכול להוות כלי מצוין למחנכים. אני חושבת שהוא מיותר ברמה של מורה מקצועי.

כמחנך נדרש קשר אחר עם התלמידים וכל עוד, כפי שרבים כתבו בפורום זה, התקשורת בקבוצה נעשית בגדר חוקים וכללים שנקבעו, ניתן למנף את התקשורת בין המחנך לתלמיד. כמורה מקצועית אני לא מרגישה צורך בקבוצת וואטסאפ משום שגם אם יש לי מסרים חשובים ודחופים אני מעדיפה להעבירם דרך המחנך ומשתדלת לעשות זאת רק במקרים שבאמת מחייבים זאת (כדוגמת מבחן שנדחה). מאחר שמדובר בסוג הודעות כזה, אני מעדיפה שגם המחנך יהיה מיודע ולכן מעדיפה את הגישה הזו. התקשורת שלי מול הכיתות שאותן אני מלמדת היא לרוב באמצעות המשוב, וגם כאן הבנתי שקיימת בעיה משום שלא לכל התלמידים בכיתות שלי יש מחשב בבית ורובם לא טורחים כלל להיכנס למשוב ולהתעדכן. הפתרון שהצעתי להם הוא להיכנס לתוכנת המשוב דרך מחשבי ביה"ס ולכן, אין תירוץ כגון "לא קיבלתי את ההודעה". כמו כן, הסברתי להם שבמידה ויש דברים דחופים וחשובים יש להעביר את המסר דרך המחנך והוא ידאג ליידע אותי.

אני חושבת שהבעיה עם תקשורת כזו היא לא עצם קיומה אלא העובדה שהיא מתאפשרת יותר בבתי ספר שבהם התלמידים מגיעים ממשפחות מבוססות ולכל תלמיד סמארטפון, לעומת בתי ספר שבהם לא לכל תלמיד יש אפשרות להיות חלק מתקשורת כזו. עובדה זו מעצימה את הפערים ומפלה לרעה את התלמידים ללא האמצעים, משום שאלה לא זוכים לתקשר עם המחנך כמו בעלי הסמארטפון. כלומר, נוצרת בעיה של חוסר אחידות בהתנהלות המורה מול התלמיד, וגם כאן, "תקשורת לעשירים" – מי שיש לו כסף ואמצעים זוכה לתקשורת טובה יותר מול המורה/מחנך.

(ד.מ.)

אני חייב לומר שאני מסכים עם ר.ו.ה. ואומר שכמורה חדש אין לי את יכולות ההכלה וההתמודדות עם כל תפקידי המורה, ונוסף על כך לנהל תקשורת לאחר שעות הלמידה עם התלמידים והוריהם. מי שצריך להשיג אותי אני זמין במערכת המשוב ואענה בהקדם האפשרי אך לא בוואטסאפ. זאת אדגיש כי כיום עם החידושים בוואטסאפ (שני וי כחולים או אפורים כמו שחלקכם קראתם בעיתונות) לא ניתן להתמודד עם רמת הפולשנות, וזה מערער את הבריאות הנפשית של המורה, שצריך לעתים הפרדה מחיי הבית-ספריים. אומר גם כן שאני חולק על ד.א. וכן רואה את תפקידי ביום מן הימים כמורה, מחנך, פסיכולוג ויועץ, ובשתי מילים מורה ותומך. כי לצערי זה מה שילדים, בימינו, צריכים: יד מכוונת מצד אחד ויד מחנכת לגבולות מצד שני, במידת הניתן, כי עדיין המתרחש בביתם הוא הדומיננטי. כך שאני נגד הכלים האלו אך כן בעד תמיכה ומתן מענה לבעיות השונות של הילד.

(א.פ.) מילים כדורבנות

איש החינוך הוא מורה ואולי גם מחנך. זה לא הופך אותו (בהכרח) למנטור. אם שפר עליו גורלו ותלמידיו רואים בו ככזה – אין זה בגלל שהוא זמין בוואטסאפ או עונה מהר להודעות SMS אלא בגלל גורמים עמוקים הרבה יותר הקשורים לאישיותו ולקשר שלו עימם. במחיר של האשמתי בדמגוגיה זולה. דורות ה-X, ה-Y וה-Z טרם סיפקו קבלות אקדמיות, טכנולוגיות או מוסריות להצלחת החינוך הטכנולוגי החדש. זאת לעומת דורות רבים של משכילים שבירכו אותנו בתגליותיהם, הגיגיהם ותפיסות עולמם, חרף היותם בוגרים של הלוח, הגיר והמחברת.

(ד.מ.) הי א.א.

בהחלט דילמה לא פשוטה.

ראשית, אני חושבת שפעלת נכון שניסית בתחילה לפתוח קבוצת וואטסאפ בכיתה אחת בלבד ולא לכלל הכיתות. אני מאוד מאמינה ב"שימת גבולות" לתלמידים. עם זאת, חשוב מאוד לעודד את התלמידים ללמידה משמעותית, שכן אם ישתפו פעולה יהיו שותפים ומעורבים בלמידה ובכך ימצו את הפוטנציאל הטמון בהם. בהתאם לדברים, כפי שצינתי, הדילמה אינה פשוטה. לדעתי, פתיחת קבוצת וואטסאפ או כל מדיה חברתית

צריכה להיות לאחר היכרות מעמיקה עם הכיתה, וגם כאשר הכיתה מספיק בוגרת לפתיחת הקבוצה יש לתאם ציפיות ולקבוע כללים מאוד ברורים לגבי ההתנהלות בקבוצה ובפרט פנייה ושיתוף המורה. בהצלחה

(מ.ע.) שלום לכולם,

אני קוראת את תגובותיכם ולומדת על הרצון העז והכן שלכם בהשקעה שלכם כמורים. אני קוראת את כל תגובותיכם אך לא לכל תגובה אני עונה אישית. אני מקווה שאתם קוראים ומשליכים גם על אלה שלא הגבתי. הדברים שעולים בהחלט מעוררי עניין, מלמדים ומפריים. מפעם לפעם יש מי מביניכם שמצרפים קישורים לכתבות וזה מבורך. ממליצה בחום לצרף סרטונים, כתבות וכל מה שיכול לעזור לכם, זו למידה מצוינת. שבוע טוב לכולם, מ.ע.

(א.פ.) שלום לכולם,

מבלי לערער חלילה על איכותו של הדיון, עליי לומר כי לדעתי המענה לסוגיה זו הוא פשוט למדי – כולנו שונים זה מזה, הן כבני אדם והן כאנשי חינוך. שוני זה מתבטא באין ספור דרכים אך לענייננו – השוני בא לידי ביטוי בשיטות הוראה וחינוך שונות. למשל – אני תופס את עצמי כאיש חינוך מאוד לא קונבנציונלי המתקשר עם תלמידיו/חניכיו באופנים שעשויים להיתפס בעיני אחרים כמקוממים. עם זאת, בבואי ללמד את תחום הידע שלי אני שב בלב שלם ללוח, המצגת והמטלות ה"מיושנות". באותה מידה, כל כיתה שונה ומיוחדת – כיתה אחת יכולה להיות כזו שבה פתיחת קבוצת וואטסאפ לקידום התהליך החינוכי/לימודי עשוי להיות פורה, ובאחרת המיזם עשוי להוביל למפח נפש. לפיכך, אני מאמין כי השימוש בטכנולוגיות החדשות – וואטסאפ לדוגמה (ועוד רבות אחרות) – הוא **תלוי מורה וכיתה**. אם זה מתאים – זה מבורך. את מידת ההתאמה (במידה והמורה מעוניין לבחון אותה) ניתן להעריך לפי תפקוד הכיתה באופן כללי ועל סמך ניסיונו האישי של המורה ושליטתו בכלים הרלוונטיים.

סיכום הארוע לאור תגובות הקבוצה / א.א.

להלן, התגובות, העצות ההמלצות וההערות שהוצעו למגיש הארוע. נכון שהמדיה חברתית על כל גווניה נמצאת בחיינו כבר תקופה לא קצרה, אבל מכל הדעות והרעיונות שהציגו חבריי ניתן לראות כי טרם ברור לכולנו מה מקומה ויותר מזה, מהם גבולותיה. ניתן לראות כי מרבית הדעות הן כי שימוש במדיה חברתית ובקבוצות וואטסאפ לתלמידים בשכבות הגבוהות הוא הכרחי ותורם רבות לקשר וללמידה עם התלמידים. לעומת זאת בשכבות הגיל הנמוכות מרבית החברים סבורים שהוא אינו תורם ואין לו מקום אלא לשם העברת הודעות וכתיבת חד סתרי בלבד. החששות שהעלו מרבית חבריי דנות: בפרשנות הבלתי אמצעית שניתן למידע המועבר שלא בתקשורת ישירה, הזמן שנדרש לתחזוקת המדיה החברתית, המידיות שאליה נדרש מחנך, טשטוש הגבולות, פגיעה בפרטיות וכד'. התועלות שעלו הינן: בעידן כיום זאת התקשורת שהנוער מכיר, הזמינות מאפשרת אמפתיה ומחזקת את הקשר והכבוד, גיבוש, נוחות, מידיות, תרומה לאספקט הלימודי וכד'. ניתן לראות כי אין תמימות דעים על הדרך ו/או המדיה הנכונה לשימוש מול התלמידים. אני מסכימה עם חבריי כי זו אינה התקשורת היחידה ולא צריך להפוך אותה לתקשורת המרכזית שלנו מול הילדים וההורים. אבל גם מהצד השני לא לעשות/להכיר שימוש כלל מרגיש מעין הכחשה, שתועלת לטווח הארוך אין בה. הרי לא היינו שולחים את התלמידים שלנו לסכם מושג מאנציקלופדיה "אביב" אלא אומרים להם לחפש מידע ברשת. המדיה אינה המסר ובזמן שהגעתי למסקנה הזאת קראתי את תגובתו של ד.א. שלדעתי מתמצתת באופן מדויק את כוונתי (מתוך התקווה שזאת כוונתו): "...חנוך למורה לפי דרכו...".

מדוע שיטה אחרת יותר טובה מהאחרת? היכן זה נקבע? האם ההכללה וההשטחה של תלמידינו כמקשה אחת משל היו "סט כוסות במבצע משתלם באיקאה" מקלה עלינו את מעשה ההוראה? האין כאן ניסיון לקטלג בני אדם?! דבר שאינו יכול להתקיים בעליל. ההוראה היא כמעשה האמנות. טיפה ועוד טיפה בים של אנושיות רגישה. ככל שתמשיך שם נמצאת ההצלחה, לא וואטסאפ; לא אפל טיוי; לא שום טכנולוגיה ולא הישגיות מלאכותית; מדידה; יחליפו את כמיהת בני האדם למעשה האנושי הראוי".

המורה נשאר מורה עם אותם ערכים ואותה גישה וזה ממש לא משנה באיזו דרך תקשורת הוא עושה זאת. אך להבדיל מידידי למעלה, אני מניחה כי על מורה גם להיות פתוח, לנסות ולהבין שדרכי התקשורת משתנות ואנו כמורים צריכים להיות פחות מקובעים, לנסות, לחוות ולהבין האם זה תורם לנו לממש את החזון שהיה ויש בנו לפני ואחרי הטכנולוגיה, ואם כבר לאמץ אותה אז רק כחלק ולא כמהות.

נכון שלא "משלמים" לנו על הזמן ונכון שזה דורש זמינות רבה יותר (לא שאני לא חושבת שמגיע יותר). אבל אני אשמח לדבר עם המורה שבשעה שהוא עוזב את בית הספר עבודתו הסתיימה? אף רפורמה, ותק או ניסיון לא ישכנעו אותי שמורה מניח את העט כשנשמע הצלצל.

חשבתי שאין תשובה ברורה לסוגיה ששאלתי אבל מכל תגובתיכם אני הצלחתי לגבש לעצמי את תפיסתי ועל כך אני מודה לכם.

ארוע מס' 3 – מעורבות הורים / ע.פ

הנושא: מעורבות הורים, התערבות הורים ומה שביניהן

הסוגיה שאני מתלבטת ומתחבטת בה ואותה אני מעלה להלן עוסקת בנושא מעורבות הורים, התערבות הורים ומה שביניהן.

כל מי שעובד או לוקח חלק במערכת החינוך לומד להכיר את המשולש: הורים, מורים ותלמידים, ולא אחת נתקל המורה בהתערבות מצד ההורים, הן בתכנים והן באופן ההתנהלות של המורה מול הילד ולעתים אף במרחב הכיתתי.

הגבול שמציבים המורים להתערבות הורים תלוי בעיקר במדיניות של בית הספר (שהיא לעתים מדיניות של ההנהלה) על ידי ההנהלה. קיימים בתי ספר שמונעים על ידי חשש מפני ההורים ומאפשרים "כניסה" (במובן המטאפורי) של הורים למרחבי בית הספר, דבר שגורם למורים להתבלבל ולעתים אף להקטין את עצמם ולשאול את השאלה מה מקומם? מה תפקידם? דבר שגורם למורים להרגיש באי נוחות, עד כדי אובדן סמכותם החינוכי. סוגיה זו משתנה מבית ספר אחד למשנהו ושונה גם בין בית ספר תיכון לבית ספר יסודי, כאשר באחרון מעורבות ואף התערבות ההורים היא גדולה ביותר, להערכתי.

מעניין אותי לשמוע ולקבל תגובות: ראשית היכן מסתיימת המעורבות ההורית והיכן מתחילה ההתערבות?

כיצד אתם חווים סוגיה זו בתוקף ומתוקף תפקידכם?

ומהן דרכי ההתמודדות שלכם איתה?

מה המקום שלנו כמורים מול מדיניות בית ספר?

האם עלינו ליישר קו עם ההנהלה גם כאשר אנחנו חושבים אחרת?

ובעיקר מי הלקוחות שלנו? התלמידים או ההורים?

שנית, הסוגיה שמעניינת אותי היא: עד כמה והיכן מתחילה ומסתיימת המעורבות ההורית? עד כמה לאפשר מעורבות של הורים, באלו תחומים כן ובאלו לא? מי הלקוחות של המורה? ההורה? התלמיד? מה המקום של המורה מול מדיניות בית הספר, האם על המורה ליישר קו עם מדיניות בית הספר גם כשהמורה חושב אחרת? אשמח לשמוע ולהחליף אתכם דעות כיצד חוויתם חוייה זו, כיצד התמודדתם?

תגובות המתמחים לאור ההמלצות לארוע:

(מ.א.) הי ע.פ

העלית סוגיה חשובה ומעניינת אשר גם היא כסוגיה הקודמת עוסקת בגבולות.

כמחנכת בבית ספר יסודי אני חווה שהמשולש "מורים-תלמידים-הורים" הוא משולש שכל צלעותיו שוות; כלומר, על אף שההתנהלות הכיתתית הפרונטאלית היא בין התלמידים למורים, בבית הספר שבו אני מלמדת ההורים שותפים מלאים לכל המתרחש בכיתה באמצעות עזרי המדיה ודרכי התקשורת השונים: מחברת קשר, חוזרים שמיידיים את ההורים על פעילויות שונות המתבצעות בכיתה וכן הלאה.

גם אני חלוקה בדעתי היכן עובר הגבול שבין מעורבות להתערבות היות שמחד גיסא לא פעם הורים פנו אליי טלפונית/דוא"ל לדעת האם ילדם הכין שיעורים, היכן הוא עומד מבחינה לימודית, בקשה להעברת מקום וכיו"ב שלעניות דעתי, זו קצת הקטנת ראש ולעתים אף התערבות יתר על המידה!

כמורה בראשית דרכה אני משתדלת לתת פידבקים ולדווח באופן קבוע במחברות קשר אם התלמיד שכח ציוד, לא הכין שיעורי בית וכן הלאה. כמו כן אני בודקת כל חוברת בסיומה, אוספת דפי עבודה וכותבת על מה כדאי לשים דגש ולתרגל. לאור כך כאשר הורה פונה אליי בשאלות מסוג זה, תחושתי היא שההורה "זורק" את מלוא

האחריות למורה ומצפה ממנו מעבר לגבול הטעם הטוב ואף מתערב לו בניהול כיתתו במקום לקחת אחריות אישית על ילדו ולהשריש לו הרגלי עבודה גם בבית. מאידך גיסא, כאשר מתעוררות בעיות משמעת אין ספק שעל ההורים להיות מיועדים ולעמוד בחזית אחת יחד עם המורה כך שבין אם נרצה או לא נרצה ההתערבות היא נחוצה והכרחית למיגור הבעיה.

(ל.ז.) מ.א. יקרה,

כתשובה לתגובתך הרשי לי להסב את תשומת לבך להבחנה בין התערבות למעורבות. את משתמשת בהתערבות הורית כמרכיב חיובי, או ככזה שאנו אמורים לדור עימו בכפיפה אחת. כמדומני, כמורה, את מתכוונת שהמעורבות היא המרכיב החיובי. אינני יכולה לקבל התערבות של הורים, אך מעורבות היא טובה ובונה, שכן היא מסמלת שיתוף פעולה, דבר שהוא תמיד מבורך. במקום שבו ההורים מתערבים, הרי שהדבר אינו מאפשר לעבוד באופן חופשי ומקצועי ומבחינתי זה פסול. בקשה להעברת התלמיד מקום ישיבה (גם אני נתקלתי בזה) היא נכונה כל עוד היא במסגרת בקשה ולא דרישה תובענית. שאלה בדבר הכנת שיעורי הבית היא הגזמה מוחלטת, אך לבדוק האם הילד מכין שיעורי בית היא דווקא מעידה על אכפתיות מצד ההורה. מקווה שלא יתערבו לנו...

(ל.ז.) ע.פ. יקרה,

אכן נושא בוער, שנוי במחלוקת ובעייתי. השניות במחלוקת היא בעיקר בין שני צדדים: ההורים מול המורים, כאשר באמצע, כמו תמיד, התלמיד. אני אומר את דעתי באופן חד משמעי – מעורבות הורית הורסת את מערכת החינוך, פוגעת במעמד המורה ובסמכותיות שלו אל מול התלמיד. הורה שאינו מגבה ומשתף פעולה עם המורה (הכול כמובן כשיוצאים מנקודת הנחה שהמורה פועל במקצועיות), זורע הרס ביחסים שבינו לבין המורה וגם פוגע במורה. אני עבדתי במקום שבו לא הייתה למורה יכולת לומר את דברו ולמעשה הנהלת בית ספר הייתה קשובה יתר על המידה להורים ופחות למורים. הדבר כמובן נבע מחשש מתמיד מההורים כאשר בדבר אין היגיון כלל וכלל. עבדתי גם בבי"ס אחר במקום שבו למורה יש מעמד אחר ואני יכולה לומר לך שהדבר לא גרם למורים להיות מורמים מעם, אלא להתנהל באופן מקצועי יותר ומבלי לחשוש שכל צעד שלהם עלול לגרור תגובות הורים. אי אפשר לעבוד ככה! אני חושבת שהנהלת בית ספר צריכה ככלל לגבות מורים, ובאופן פרטי להחליט היכן היא מאפשרת להורים להיכנס לתוככי בית הספר.

(ע.פ.) מ.א., ל.ז. שלום לכן

מהתגובות שלך עולה מסקנה אחת מאוד ברורה שלא תמיד היא קלה לביצוע – שעל המורה להיות בעל "עמוד שדרה" מאוד חזק וכזה המאפשר לו לתמרן בתבונה את אותו משולש מדובר וכזה היועץ מצד אחד לתת פידבקים ולעדכן ומצד שני לדעת לעמוד איתן מול התערבות יתר. ל.ז. הסכימה איתך שיש הבדל ברור בין מעורבות והתערבות ולעתים ההורים מתבלבלים. דבר נוסף הוא כאמור הגיבוי של ההנהלה אם ניתן כזה. ברגע שהנהלה משדרת מסר ברור להורים כזה המגבה את ההורים, אזי גם האחרונים זהירים יותר. אין ספק שבפני המורה ניצב אתגר לא פשוט אך אם הוא מגובש מבחינת התפיסה החינוכית שלו ויש לו ניסיון, קל לו יותר לעמוד בפני הורים שמתערבים במדיניות, בתכנים ובעבודה השוטפת.

(ר.נ.ס.) **הי לכן,**

"טובים השניים מן האחד אשר יש להם שכר טוב בעמלם" (אומר הכתוב בקהלת).

המסר הוא כי **מעורבות הורים** ושיתוף פעולה בינם לבין המורים בתהליך הלימודי ישר את הישגי התלמידים ואת התנהגותם.

לדעתי, ההורים הם משאב אדיר, המציג סיוע ממשי ומעשי בתחומים מסוימים, שיתופם עשוי להנעים את האווירה בבית הספר בכלל ובכיתה בפרט, ואף לשפר איכויות של פרויקטים חינוכים שונים. ד"א על פי חוק להורים יש את הזכות והחובה להיות שותפים בתהליך החינוכי. **התערבות** – תתקיים כאשר ההורים מהווים קבוצת לחץ פוליטית קונפליקטואלית, הנתקלת בהתייחסות חשדנית של מורים ובשיתוף פעולה מאולץ. ולכן שותפות אמיתית עם ההורים תביא לידי עשייה פורה, למידה משמעותית טובה ולבתי ספר טובים יותר. זה המוטו שלי ועם זה אני אלך ולכן אצמצם קונפליקטים והתנגחויות עם ההורים ככל האפשר ואנהג בדרכי נועם וכך אחנך את ילדי ותלמידי.

(ע.ר.) **שלום לכולם,**

השאלה של מהות ואופי הקשר עם ההורים היא אחת השאלות שמעסיקה אותי רבות מאז שהתחלתי לחנך את הכיתה. ההנחיה של הנהלת בית הספר היא לשתף הורים בכל מה שקשור בתהליכי הלמידה ובקשרים החברתיים ובכלל, אך ברור לכולם שישנן החלטות שהן בבלעדיות של מערכת החינוך כשהיא גוף מקצועי. לדוגמא, בכיתתי התרחש ארוע אלימות שבעקבותיו ערכנו בירור בין הילדים השותפים. מהבירור עלה שהילדים נהגו באלימות ולכן הם קיבלו שלב 1 במדרג התגובות. אחד האבות קיבל את ההודעה בסערת רגשות ולמחרת הגיע לבית הספר בדרישה לבטל לבנו את השלב באלימות כי לטעמו לא היה מדובר באלימות וכי זהו ארוע חד פעמי והארוע עצמו יכול לפגוע בעתידו של הילד שמבקש להתקבל לבית ספר מיוחד. הכעס והחימה הגיעו לטונים כאלו שנאלצתי להפסיק את הפגישה באמצע וקבענו פגישה נוספת בנוכחות המנהלת והיועצת. באותה פגישה המנהלת הבהירה באופן חד משמעי שמי שאחראי לקבוע האם הייתה אלימות או לא זו המורה שערכה את הבירור ואין לו להורה כל יכולת להשפיע על ביטול השלב באלימות. לאב היה קשה מאוד לקבל את העובדה שהוא לא מקבל את מה שהוא רוצה והיה לו קשה לווסת את רגשותיו (ממש כמו ילד קטן שהיה על סף בכי). המנהלת הסבירה בשנית שיש דברים שהם נתונים לשיקול דעתה הבלעדי. אני אישית נוהגת לשתף את המנהלת בלבטים ובשאלות באופן רצוף מספר פעמים ביום על מנת לקבל ממנה גיבוי מלא, כך שאם אחד ההורים בא בטענה אני חשה גיבוי מלא מהנהלה. **אני ממליצה לכם בחום לייצר מצב של דלת פתוחה אל הנהלת בית הספר.**

עצה שנייה: במצבים מסוימים עדיף שאנחנו נעדין את ההורים מבעוד מועד בכל מיני ארועים והתרחשויות על מנת למנוע התערבות שלהם בעתיד. לדוגמא אם ילד נכשל במבחן, אני מתקשרת ליידע את ההורים ומבטיחה לתת לילד הזדמנות נוספת ובכך אני מונעת טענות עתידיות של "לא ידעתי". מה שנקרא "אני מקדימה תרופה למכה".

בנוסף לעיל: רציתי לשתף שאת אחת העבודות הסמינריות שלי לסיום תואר m-teach עשיתי בנושא של מעורבות-התערבות הורים כפי שהן באות לידי ביטוי בישיבות ההנהגה המוסדית בבית הספר. אני מצרפת מאמר מפתח שהיווה חלק מהסקירה הספרותית של העבודה ומציג שישה מודלים מרכזיים המאפיינים יחסי הורים-בתי ספר: <http://www.criticalpedagogy.org>

(מ.ע.) **שלום לכולם/ן,**

אני קוראת ולומדת יותר ויותר על כניסתכם לתוך המערך הבית-ספרי, הסוגיות שעולות מעוררות עניין ולפי התגובות הן מעידות על התנסותכם וכניסתכם למוסד שבו אתם עובדים. ברשותכם לא אגיב לכל אחד ואחד אלא תגובה כוללת:

המשולש של מורה תלמיד הורה הוא משולש שזוויות קודקודיו משתנות, פעם הוא משולש ישר זווית, פעם משולש שווה צלעות ופעם בעל זווית חדה או זווית כהה, אבל תמיד יישאר כמשולש. ודווקא בגלל זה, סוגיה זו מלמדת אותנו ומאפשרת לנו ללמוד ממנה כל הזמן. היא דינמית, משתנה ולא קבועה, ולכן גם מאתגרת ביותר. אתחיל באמירה שמלווה אותי ונשמעת מפי יותר ויותר לאחרונה: אי שם עד אמצע שנות השבעים המורים וההורים היו בקואליציה אחת מול התלמיד, מאז חל שינוי והיום ההורים והתלמיד בקואליציה אחת מול המורה וכאן נכנסת המעורבות, או אי המעורבות של ההורים במשולש הזה. אישית אני מברכת על המעורבות, כי אז יש כתובת למורה עם מי לדבר ואיך לקדם? בהחלט, חשוב וצריך לשמור על המעורבות שלא תהפוך להתערבות, וכאן בהחלט הדילמה. כי כמו שצוין לעיל (דברי המגיבים) יש בתי ספר המוגדרים כבתי ספר "קהילתיים" שם ההורים מעורבים גם ברמת התוכן וזו בהחלט דילמה שהנהלת ביה"ס וצוותו חשבו וטכסו עצות ודרכים איך משלבים את מעורבות/התערבות ההורים. אולם כאשר מדובר בבתי ספר שלא מוגדרים כ"קהילתיים" חשוב להסביר להורים כבר באסיפת ההורים הראשונה מה המעורבות שאותה אתם דורשים, מתי ואיך מקיימים את המעורבות הזו. אני כמורה הייתי מכינה טפסים למילוי ובהם ביקשתי מההורים לכתוב איך הם יכולים לתרום לרווחת תלמידי הכיתה, לגיבוש הכיתה, לפעילויות חוץ בית-ספריות ותוך בית-ספריות. ממליצה להכין טופס כזה ולחלק אותו ושההורים ימלאו אותו ברצינות ובחשיבה, אח"כ לרכז ולמפות את צורכי הכיתה מול ההצעות שהתקבלו ולבנות לו"ז של התנדבות ההורים בתחומים שבהם הביעו נכונות לתרום, כמובן ביום לימודים ולא בשעות שיעמסו עליכם המורים, כחלק משיעורי החינוך ו/או שיעורי העשרה (כמו שנותנים לכיתות נחשון, מופת). יש הורים שיכולים לתרום ואפשר להיעזר בהם. אם עושים זאת בתבונה כולם יוצאים נשכרים. אני דווקא רוצה להציג מצב שבו אין מעורבות הורים, או שמעורבות ההורים מועטה ביותר, מה אז הייתם עושים? איך הייתם גורמים/מביאים/הופכים אותם להיות מעורבים? להלן מצרפת קישור לאסופת מאמרים בנושא קשרי הורים מורים – **קשרי הורים-מורים בעידן משתנה**:

<http://education.academy.ac.il/Admin/Data/Publications/Report-Symposium-Relations.pdf>

(ח.ד.) שלום לכולם.

אני רוצה להתייחס לדבריה של מ.ע. לגבי המשולש והקואליציות שבתוכו. אני חושבת שחשוב מאוד שאנו כמורים נזכור ונזכיר גם להורים שלא אמורות להיות קואליציות מכיוון שלכולנו מטרה אחת משותפת והיא טובת הילדים.

בתור מחנכת המלמדת בבית ספר "פתוח" שהוקם על ידי קהילת הורים אני רואה המון יתרונות במעורבות. להורים בבית הספר יש חלק פעיל מאוד בארגון אירועים בית-ספריים, סיוע בטיולים ובכל משימה אחרת שצצה. עם זאת, בשל המעורבות הרבה נחצה מדי פעם הקו הדק והמעורבות הפכה להתערבות. לדעתי ההתערבות מתחילה כאשר יש זליגה של ההורה מעבר לעניין, ודאגה לילדו לכיוון של התערבות מקצועית בתפקידו של המורה (בד"כ משמעתית או פדגוגית). בכזה מצב חשוב לדעתי לדאוג לקבל גיבוי מהנהלת ביה"ס ואז להבהיר להורה בצורה מנומסת ונעימה ככל הניתן, שעם כל הכבוד, הוא עבר את הגבול ושהוא תפקידו של המורה אשר לנגד עיניו עומד מכלול שלם של שיקולים שהשפיעו על החלטתו.

(א.א.) ערב טוב,

ר.א.ס. אני מאוד מסכימה איתך.

אני חושבת שלהורים יש השפעה אדירה וברגע שמורה מצליחה לגייס אותם לתהליך אני סבורה שהדרך להצלחת הילד בטוחה הרבה יותר. אני מניחה כי בתחילת שנה צריך לקבל בהבנה רבה יותר התערבות הורים מתוך ההבנה כי גם הם בוחנים אותנו ובחלופי תקופה קצרה נבנה בין המורה להורה אמון.

(מ.ל.) שלום לכולם,

כמורה בתחילת הדרך, אשר לומדת ומוצפת במידע, אני מודה שלא ירדתי לעומק היחסים בין מורים להורים עד כה. לפעמים עולה בי המחשבה להתקשר לאחד ההורים ולשתף אותו בקושי/התנהגות של בנו/בתו, אבל מצד שני ישר מתעורר בי הקול שרוצה להתקשר להורים רק כשיש משוב חיובי שירים את ילדיו מעלה. כנראה שהמקום הזה עוד מאוד נאיבי ולא מעובד אצלי.

מאוד אהבתי את המטאפורה של מ.ע. בנוגע למשולש שצלעותיו משתנות תדיר. זכיתי בבי"ס שיש בו יש הנהלה מדהימה, וצוות מורים משתף, מכיל ועובד. בנקודות שבהן הייתי צריכה גיבוי הרגשתי שאני מקבלת אותו, במקרים שבהם הייתי צריכה לשתף ו"להעביר לטיפול" המחנך/רכז – תמיד הרגשתי שיש עשייה ומענה הולם, כך שאני יכולה רק להעריך שבמקרה של גיבוי מול הורה המצב יהיה דומה. ועדיין מאוד הייתי רוצה להיות "המורה" שמתקשרת רק כשיש לה דברים טובים להגיד, כי אני מאמינה שבאופן זה כל המערכת – שמרכזה התלמיד (הוא הלקוח שלי) ישיג את המרב.

(מ.ע.)

ע.פ, אמירתך: "כנראה שהמקום הזה עוד נאיבי ולא מעובד אצלי". אל דאגה בלי שתרגישי המקום הזה יעובד ויתפתח. זה כ"כ דינמי ומשתנה. וכן, אני ממליצה להתקשר גם על דברים חיוביים לא רק על טענות ותלונות. דווקא זה מעודד אותם להיות יותר משתפי פעולה.

(א.ס.) שלום ע.פ,

אמרת נכון לדעתי. בתחילת השנה סיכמתי ביחד עם ההורים של תלמידיי (כיתת י"א) את מהות וטיב הקשר בינינו. אני מצפה מכל ההורים להיות פעילים בהליך החינוכי. לצערי, בכיתה (כיתת אתגר) המונה 18 תלמידים הגיעו לאסיפה עשרה הורים (ההנהלה הבהירה לי כי בכיתת אתגר מדובר בכמות מרשימה מאוד!). עם זאת, אני לא מוותר להורים כמו שאינני מוותר לתלמידים. בכל איחור או חיסור, "זוכה" ההורה של התלמיד לטלפון מידי ממני כבר בשעות הבוקר. טלפון שכזה, בשעות הערב, מבוצע גם אם הייתה התקדמות או הצטיינות של התלמיד במהלך לימודיו באותו יום. אמת היא כי הדבר גוזל זמן עיסוק רב בנושא זה, אולם אני מאמין כי דבר זה הוא החשוב ביותר בקשר עם ההורים בהליך החינוכי! את התוצאות לקשר זה אני רואה בהתנהלות והתנהגות התלמידים בכיתה, באופן הבא לידי ביטוי בהרגעה ורצון אמיתי וכן (אצל חלקם לפחות) בשינוי והגעה לאווירה לימודית בכיתה והגעה להישגים אישיים.

(ד.א.) א.ס. שלום

גישתך האמפתית אל הורי התלמידים והתלמידים כאחד מעוררת התפעלות. אבל אגיד לך ת'אמת. אני עדיין לא מחנך כיתה, ולפיכך רמת המעורבות האישית שלי נמוכה למדי. כמורה מקצועי (מלמד אזרחות, כיתות י"א) איני מוצא צורך לערב את ההורים בהצלחות וכישלונות ילדיהם. לכל היותר באם אראה דבר חריג אפנה לרכז המקצוע או ליועצת הכיתה/שכבה ביי"ס ותו לא. אולי כמחנך לעתיד אלמד מאופן פעולתך, אבל לעת עתה אני מתייחס לתפקידי כמנחה באקדמיה. כלומר הוראה לשם הצלחה נמדדת!

(ה.ש.) ד.א. היקר,

אמנם גם אני כרגע רק מורה מקצועית (לשון י') ואינני מחנכת, אך הרשה לי לחלוק עליך בעניין זה. אני חושבת שכל מורה הוא מחנך – כל מורה באשר הוא, גם אם הוא רק מורה מקצועי. איך שאנחנו נראה את עצמנו כך יראו אותנו גם התלמידים. ככל שנראה מעורבות גבוהה יותר – נתעניין בשלום התלמידים ונראה להם שאכפת לנו מהם, באמצעות כך שנתקשר להורים שלהם ונעדכן אותם, כך התלמידים יראו בנו דמות סמכותית יותר ובעלת ערך עבורם. הם ירגישו צורך להתמיד יותר בשיעורים ויהיו אכפתיים יותר.

באשר להורים, אני חושבת שהתנהגות שכזו מצד המורה תהיה מוערכת יותר על ידי ההורים. בדרך שכזו הם אולי ינהגו יותר בכבוד כלפיו.

(ר.ו.ה.)

א.ס., אני מרגישה שאנו חולקים המון מן המשותף מאחר שהתיאורים שלך על אופי האוכלוסייה מאוד מזכירים את הכיתה שלי. אני חייבת להוריד בפניך את הכובע על הזמן שאתה מקדיש לכך. אני יודעת שמבחינת בית הספר שבו אני עובדת זו גם הציפייה ממני. כאשר תלמיד לא מגיע, מיד צריך להתקשר לשאול מה איתו ולדווח על היעדרותו. אני חייבת לציין שאני מזייפת בכך. אין לי את יכולת הנתינה האין סופית הזו! אני אימא לתינוק בן שנה ואני לא חושבת שהגיויני שאתן לילדים אחרים על חשבון הילד הפרטי שלי ובעלי. אני מגלה שדווקא העומס הזה שיש לי מאלץ אותי לעשות גם להורים גבולות והדבר משפיע לחיוב על ההישרדות שלי בתוך הארגון הגדול הזה – משרד החינוך.

(א.ס.) מ.ע. שלום,

את מתארת מצב עובדתי המשקף מאוד את הקורה בכיתתי (כיתת אתגר). אם בתחילת השנה עוד צפיתי בתלמידים ובהתנהגותם ולא מיהרתי לערב את הוריהם בנעשה, הרי שלאחר כשבועיים לערך הבנתי שמעורבות ההורים חשובה לעין ערוך. כתבתי לעיל כיצד אני פועל "מפעיל" את ההורים בהתאם לנדרש. לצערי, בכיתה מסוג זה מעורבות ההורים הנה קלושה מאוד, אם בכלל קיימת לעתים.

סיפור קצר: כאשר ביקשתי לזמן את ההורים ליום ההורים הראשון של פתיחת השנה, קיבלו התלמידים הודעה על כך והתבקשו לעדכן את הוריהם. כאשר התקשרתי לכל הורה בנפרד "גיליתי" כי לא כולם ידעו על האסיפה בכלל, וכמובן את מועד קיומה. מאחד האבות שביקשתי ממנו להגיע לערב ההורים, לאחר שהסברתי לו את חשיבות העניין, הייתה תשובתו (ואני מצטט): "אתה, מאיפה יש לך את הטלפון שלי?" זה מה שעניין אותו באותו רגע. לא מי ומה אני, לא רצון להכיר את המחנך החדש של בנו, אלא "מאיפה יש לך את הטלפון שלי?" (שכמובן התקבל מהתלמיד בשיחות האישיות שביצעתי עם כל אחד מהם בתחילת השנה).

דוגמה נוספת לכך היא, כבר באסיפה הראשונה והן בשיחות טלפוניות רבות שבהן ביקשתי מההורים להסדיר את נושא תשלומי סל התרבות לביה"ס, הרי שכיום, כחודשיים לאחר פתיחת השנה, עומד סך התשלומים על פחות ממחצית מתלמידי הכיתה. אני יכול להבין את הרקע והקשיים הכלכליים של הורים אלה, אולם אינני מוותר להם ומשוחח איתם כמעט מדי יום בנושא זה. רק דבר זה הביא לשיפור בנושא התשלומים. לשמחתי, הנהלת ביה"ס מגבה אותי בכל נושא ועניין – הן בסוגיית התשלומים והן בסוגיית אופי הפעילות שלי מול ההורים והתלמידים.

ודוגמה אחרונה: אחד מתלמידיי ביקש מהוריו לרכוש קטנוע. הוריו הסבירו לו כי עד שהם לא ידברו איתי וישמעו על שיפור משמעותי במצבו הלימודי, הם לא יקנו לו את הקטנוע. כאשר הם סיפרו לי זאת חייכתי, אולם הבהרתי כי אינני יכול להתערב בנושא אישי זה. מה שכן, עדכון בנוגע למצבו הלימודי של הילד הם יקבלו ממני בכל עת שיחפצו. הדוגמאות עוד רבות, ואני רק בתחילת הדרך...

ולסיכום: לשמחתי, הצלחתי ליצור מצב שבו לא רק שאני מקבל גיבוי מלא מההורים ומביא אותם לידי מצב של מעורבות (כמעט את כולם), הרי שלעתים אני צריך "לעצור" אותם מעט כאשר הם נוזפים בילד על כך ש"למה אתה לא לומד?... " הרושם המתקבל אצלי הוא כי לעתים ההורים בכיתתי הם "נגד" הילד, בעוד שאני הוא זה שצריך לשמש כ"מתווך ומרסן" במערכת יחסים זו ביניהם.

(מ.ע.) א.ס. בוקר טוב,

המצב שאתה מתאר לגבי כיתתך, לצערי, הוא אכן כך.

בהתחלה אין מעורבות כלל וזה לא תמיד באשמת ההורים, אלא הנטל שהם נושאים וגם האכזבה שלהם ממצב הציונים ולעתים גם מהמערכת (את זה אני לא פותחת כאן). בנוסף לתפקידך, במיוחד בכיתה שלך, מוטל עליך תפקיד נוסף של גיוס ההורים בדברים הכי בסיסיים: אסיפת הורים, הגעה לשיחת הבהרה, שמירה על קשר רציף בשל מצבו של התלמיד ועוד. אבל זה תהליך של בניית אמון, בדומה לזה שבונים עם התלמידים. וזה דורש ערבי הורים יותר מתוכננים ומאורגנים אחרת, על בסיס של נקודות חוזקה. ההורים לא מעורבים כי הם רוויי אכזבות מוקדמות וכמו שהם אומרים: "מה כבר תגיד לי אני כבר יודע", מה השתנה עכשיו" ועוד, לכן הם מדירים רגלם מביה"ס מרגע שהם ביצעו הרשמה לביה"ס. אבל בהחלט ניתן לבנות מערך של אמון ולהביא אותם, והם מגיעים בדרך של "חבר מביא חבר". עם הזמן מרביתם מגיעים. לעניין האופנוע – הצעתי נחרצת בנדון, אתה לא מתערב ברכישה הזו כלל וכלל, אתה אומר להורים: "אני לא רוצה להיות מעורב בזה כלל ואם אני צריך להביע עמדה, אני אומר לא מפורש". עדיף תמיד, במקרה הזה, לומר לא מאשר לאשר או לתת סימן כל שהוא שאתה מסכים.

(א.ס.) מ.ע, אני מקבל את דברייך.

כמה תובנות שהפקתי ואני מיישם בכיתתי:

1. קשר הדוק ויום-יומי עם ההורים, במידת הצורך, הן בארועים שליליים אך גם לספר ארועים חיוביים.
2. ערב הורים ע"ב נקודות חוזקה: את ערב ההורים הראשון פתחתי עם הסרט המציג את האצן דרק רדמונד שמתח שריר במהלך ריצה באולימפיאדת ברצלונה ואביו ירד ממקום מושבו וליווה את בנו עד לגמר הריצה (ראי הקישור המצורף – מומלץ לכולם כסרטון מוטיבציה בכיתות. אם לא נפתח, העתיקו את הכתובת ו"הדביקו" בשורה העליונה בגוגל). בין היתר, היה חשוב לי להציג את השינוי שאני מתכוון לבצע בכיתה, המגובה בהתייחסות אישית שלי לתלמידים (התחייבות שלשמחתי אני עומד בה כיום, גם אם הדבר "שואב" ממני משאבים נפשיים לא קלים <http://flix.tapuz.co.il/v/watch-4168666-.html>).
3. לגבי האופנוע: ייתכן שלא הבהרתי את עצמי כראוי. תשובה כדוגמת זו ניתנה לאותם הורים, למרות שאני מקבל כחזוק נוסף את דברייך. תודה!

(ע.פ.) ע.ר.

אני מאוד מסכימה עם הרעיון שיש לשתף וליידע הורים כאשר קורה משהו (טוב או רע), גם כדי ליידע אותם אך בעיקר להפוך אותם לשותפים. אני נוטה להאמין שרוב ההורים בסך הכול בא ממקום טוב ומבין את חשיבותו שיתוף הפעולה עם בית הספר. הרמת הדגל" על ידי המורה כבר מיד בתחילת התרחשות משדרת אמינות, אכפתיות ושליטה בנעשה. זה שוב מתקשר להתנהלות של מורה מול קהלי הורים לאחר שהוא חש כי הוא די מגובש.

(א.א.) ערב טוב,

ר.א.ס., אני מאוד מסכימה איתך.

אני חושבת שלהורים יש השפעה אדירה וברגע שמורה מצליחה לגייס אותם לתהליך אני סבורה שהדרך להצלחת הילד בטוחה הרבה יותר. אני מניחה כי בתחילת שנה צריך לקבל בהבנה רבה יותר התערבות הורים מתוך ההבנה כי גם הם בוחנים אותנו ובחלוף תקופה קצרה נבנה בין המורה להורה אמון.

(ל.ח.) א.ס. מסכימה איתך

בהתנהלות עם ההורים צריך סבלנות רבה ודרך ארץ. המורה צריך לזכור שגם בשיח עם ההורים הוא איש החינוך וחייב לשמש דוגמה לאורך רוח, רוגע, סבלנות וסובלנות. גם כאשר ההורה מעצבן במיוחד, המורה צריך להציב גבולות להתערבות והכול בצורה נעימה.

הורים שהם מעורבים, מלאי עשייה חיובית, נותנים בשמחה ובהתלהבות לקדם ולעזור לכיתה והתלמידים תמיד מתקבלים בברכה.

(נ.ב.י.)

ל.ח., אני מחזקת את דבריך לגבי חשיבות הגיבוי מההנהלה מול ההורים. הגיבוי והעמדה הברורה חשובים גם בכדי למנוע התערבות יתר של הורים וגם בכדי לשדר מסר ברור ולא מתפשר לתלמידים לגבי מעמד המורה ונורמות ההתנהגות הרצויות.

(מ.ב.) הי ל.ז.

אני מסכימה איתך שהחלטה על מינון המעורבות של הורים בביה"ס היא לא פחות ממדיניות בית-ספרית. אני מוכרחה לציין, שכאימא, חוויתי בביה"ס של אחת מבנותי, מנהלת שהדירה הורים מביה"ס, לעומת מנהלת שהכניסה אותם ללא גבול פנימה. אני לא בטוחה באיזה ביה"ס היה יותר נעים ונוח. אני חושבת שכנראה איזה שהוא מודל אמצע, כמו תמיד, היה מתאים יותר.

במצבים כאלה, אני משתדלת להזיר (מלשון "זר") את עצמי, במקרה הזה, מתפקיד המורה, ולהסתכל במבט אחר על הדברים. כאן, בחרתי להביט דווקא מעיניים של אמא. כאמא, לילדים לקויי למידה/בעלי הפרעת קשב וריכוז, אני מרגישה שפעמים רבות, בעיקר בתחילת שנה, עלי להיות בקשר עם המורה כדי לתווך את צורכיהם של ילדיי למורה. אני משתדלת לשדר למורים תחושת אמון בהם, כדי שיוכלו לבצע את עבודתם מבלי שאנשוף בעורפם. לרוב, אני באמת סומכת עליהם, אך לא תמיד זה פשוט. לעתים נתקלים במורים אטומים וחסרי-רגישות, שאני מרגישה שגורמים נזק. האם זו נחשבת התערבות יתר על המידה? אני לא יודעת.

(מ.ל.)

מה שמעניין בדיונים הלימודיים אשר אנחנו מנהלים, אני ישר שמה את "כובע" המורה. מ.ב. האירה את עיניי בנקודת מבטה ההורית. כאמא לילד בגן, לא חוויתי עדיין התמודדות עם ביה"ס. מה שכן אני יודעת בוודאות זה שהאינסטינקט האימהי ה"לביאתי" מתעורר בי כל אימת שהבן שלי חוזר "חבול" מהגן. אולי, אם נצא מנקודת מבט שההורים מגיעים אלינו כי אנחנו למעשה לוקחים חלק בחינוך של הילדים הפרטיים שלהם, ובאופן משמעותי מעצבים את חייהם – נוכל להיות קצת יותר סלחניים לחלק מהתמודדויות הלא קלות וכפויות הטובה שנקבל/מקבלים מצד הורים אלה או אחרים.

(נ.ב.י.) שלום ע.פ.

אני מלמדת אזרחות בתיכון בכיתות י"א ומתלבטת פעמים רבות האם לשתף (לערב) את ההורים בבעיות משמעת/במצב הלימודי של הילדים. נערים/נערות בני 16 אמורים להיות אחראים להתנהלות בבית הספר וללימודים שלהם. ייתכן שהתערבות ההורה עלולה לגרום להם להסיר אחריות. כמו כן ישנה רגישות יתר למידת המעורבות של ההורה/המבוגר בחיי המתבגר שלא קשורה ישירות לנושא מסוים. אני מניחה שלקראת סוף השנה יהיו לי תובנות נוספות.

(א.א.) נ.י.ב. יקרה,

אני חושבת שזה מאוד תלוי בתדירות ובחומרת המקרה. ההורים מכירים את הילד שלהם הכי טוב, ומניסיון (בודד אמנם) שיחה עם ההורים ושיתוף איתם יכולים להניב פתרון יחד. להבדיל מכיתות נמוכות לא מדובר בפנייה להורה במטרה לנזוף בילד אלא להסביר את ההשלכות, ליידע ולשקף את המצב ויחד לנסות להבין עם ההורה מה לדעתו הפתרון מהיכרותו עם הילד.

דבר נוסף שאני פחות מסכימה עם השאר זה נושא ההתערבות של ההורים. אני חושבת שכל דעה של הורה יכולה לצוף וזה בסדר כל עוד זה נעשה בדרך מכבדת ומתוך ההבנה כי ההחלטה בסוף היא של המורה בכיתה. אני תופסת את תפקידי מול ההורים כסוג של "שירות לקוחות", אני לא יכולה לא להקשיב, לתת מקום לדעותיהם ואף מקום לכעס שלהם. האמנות של הוראה היא לדעת לסנן מכל "הרעש" את הבעיה והפתרון בשיתוף פעולה בין כל הצדדים.

הורים הם לא "עם" קל, אבל גם למחנכים של הילדים שלנו אנחנו לא עושים חיים קלים, לא?

(ח.ד.) ע.פ. שלום

את מעלה שאלה חשובה מאוד ואולי נכון שכל מורה בתחילת דרכו ישב ויגדיר לעצמו מהם הקווים האדומים של ההתערבות הורית מבחינתו מכיוון שברגע שהקווים האלו נחצים קשה מאוד לחזור לאחור. רציתי להתייחס דווקא לנקודה אחרת שהעלית, השאלה מי הלקוחות שלנו – ההורים או המורים? אני חייבת לומר שלא קל לי עם ההתייחסות למורה כנותן שירות ולהורים או התלמידים כלקוחות הצורכים מוצר צריכה. אני חושבת שיש בזה פיחות ממה שאנו באים לעשות. הרי כשמדברים על צרכנות, הלקוח תמיד צודק, ואילו כשבאים לחנך ולהקנות ערכים, זה ממש לא המצב. כמו שכל הורה יודע, חלק מהליך החינוך הוא הצבת גבולות, אמירת לא והטלת סנקציות כשצריך, והדבר נעשה בשם טובת הילד, למרות שלא תמיד הילד (או ההורה) מרוצה מכך. אני לא רוצה לחשוב על איזה ילד היה יוצא אם ההורים היו חושבים כל הזמן רק על מה שנעים לילדיהם ושהילד תמיד צודק.

(ח.ח.) שלום לכולם

לגבי לקוחותינו – הלקוחות שלנו הם ההורים והתלמידים, שהרי ההורים הם מקבלי ההחלטות והתלמידים הם מקבלי השירות. אני בהחלט מבינה את הקושי של ח.ד. ביחס אל הנושא אבל לא חושבת שצריך לראות את זה כלקוחות הצורכים מוצר צריכה, שהרי התלמידים כמקבלי שירות זוכים בחינוך והקניית ערכים ואילו מוצר צריכה נתפס כמשהו חומרי בלבד. אני לא מסכימה עם הקלישאה של "הלקוח תמיד צודק", יש בהחלט מקרים שבהם הלקוח לא תמיד צודק וזו צריכה להיות המדיניות של המורים ובית הספר. אנחנו לא יכולים "להתקפל" אל מול הלקוח (ההורים/התלמידים) ויש מקרים שאפילו אסור לנו לעשות זאת בשום אופן (כדוגמת מקרה האלימות שציננה ע.ר.).

(ל.ח.) שלום ע.פ.

הסוגיה שאת מעלה מורכבת ולא פשוטה ומצריכה מהמורה כוחות רבים וסבלנות. לדעתי מעורבות הורים שנועדה לקדם, לשפר ולסייע בהחלט מבורכת אך התערבות היא דבר רע והרסני. נתקלתי כבר במקרים שבהם הורים חשו בנוח ל"בקר" מורה ולאו דווקא בדברים חיוביים או לשם הביקורת הבונה אלא רק לשם האינטרס האישי של הילד המאוד "בעייתי" שלהם. כך למשל אחת המורות סיפרה כי הורה התקשר אליה בטענות נוקשות על איך היא לא מחלקת דף מסכם לקראת המבחן! המורה הסבירה כי כל החומר נלמד בכיתה וסוכם במסודר במחברת ואין שום חובה או צורך להוציא דף מסכם. ההורה "עיקם" פרצוף וטען שזה עצוב שאין דף מסכם. אנחנו בחדר מורים ממש כעסנו על החוצפה, כל החומר נלמד ונמצא לתלמידים במחברת ופשוט התלמידים "למדו" ו"התרגלו" שעושים להם חיים קלים ומסכמים להם ועורכים להם. זה מבחינתי חוצפה.

התלמידים נמצאים בביה"ס כדי ללמוד! גם אם הם מתעצלים ההורים צריכים להתערב במובן של לקדם אותם ולעודד ולא במובן של חיפוש הקלות. לצערנו, דוגמאות מעין אלה רבות בכל מיני צורות ומורים נאלצים להתמודד איתן.

ושוב מעורבות חיובית היא מבורכת אך התערבות ממש לא.

בהצלחה לכולנו!

(א.ס.) שלום ע.פ.

בעיניי, המשולש "הורים-מורים-תלמידים" הנו משולש בעל קשר שאינו ניתן לניתוק. אני מניח כי רק עבודה בשיתוף פעולה במשולש זה, תביא להישגים והצלחת התלמידים. ברור לי כי "נתק" העלול להיווצר בין הורה למורה ישפיע במישרין על התלמיד ובעקיפין – גם על הנעשה בכיתה. בנוסף, אני מניח כי בכיתות ביה"ס היסודי קשר זה הנו עמוק יותר, לעומת תלמידי חטה"ב ובעיקר ביה"ס התיכון.

אומץ לב אזרחי זו סוגיה מרכזית בנושא זה. נכון כי הכול מתחיל במדיניות שמציבה בנושא הנהלת ביה"ס. על אף זאת, מורה שלא יעמוד על עקרונותיו יהיה כזה ש"כפיף" את עצמו באופן מוחלט למרות. כנראה שלא הגענו ללמד בבתי הספר וללמוד בתכנית זו אם היינו כאלה...

אומץ לב אזרחי מחייב את פתיחותו של המורה להערות, הארות ושינויים נדרשים. השאלה כמובן מהם הגבולות למעורבות זו. כדוגמה, הורה אשר יטען לגבי אופן הלימוד שלי בכיתה (הדידקטיקה נטו) – לא אוכל לקבל דבר זה באופן מובהק (הכוונה להורה החסר בידע דידיקטי / שאינו מורה וכו'). על אף זאת, הדבר תלוי בזמן, במקום ובנסיבות כמובן. לא תהיה לי כל בעיה להקשיב לרחשי ליבו של ההורה, ייתכן שאולי אחשוב על הדברים ואפיק לקחים לאחר השיחה, אך לא ההורה ייקבע כיצד תתבצע הדידקטיקה בכיתה. הדבר מהווה בעיניי התערבות בוטה בהליך הלימודי.

(ד.מ.) שלום לכולם,

לדעתי נושא זה מתחיל בנו כמורים אשר בוחרים (במידה וניתן) היכן לעבוד, נדרש מאיתנו לעשות שיעורי בית ולברר מה מידת מעורבות ההורים בבית הספר ועד כמה זה מתאים לאישיותינו וזאת על מנת לעשות מעין תיאום ציפיות ולהעריך (גם אם בצורה גסה) עד כמה אספקט זה בבית הספר מתנגש באני מאמין שלנו כמורים. אני מצטער שאני מפיל אחריות רבה על כתפי המנהל/ת אך לדעתי במידה וניתן עדיף שתהיה הנחיה מלמעלה המספקת קווים מנחים לכל מורי בית הספר ועל מנת למנוע מצב שבו מורים מעולים אשר מתקשים בהצבת גבולות אל מול ההורים, ייתפסו כחלשים ומעמדם ייפגע. כך שאני מסכים עם הצורך ליישר קו עם הנהלת בית הספר ובמידה והם דורשים יותר מדי ולא פחות מדי, עליי לקחת יוזמה ולהעמיד את המורים במקום עד כמה שניתן וזאת בידיעה שאני מסכן את מקום עבודתי על מנת ליצור לעצמי סביבה בריאה יותר עבורי ועבור כיתתי. לסיכום, אני מאמין שהצבת גבולות ברורים בתחילת השנה לתלמידים ולהוריהם וזאת אציג להורים ולתלמידיהם לאחר שזה קיבל את אישור הממונים עליי ולאחר ניסיון להתאים את הגבולות האלו לרוח בית הספר.

(א.פ.) שלום לכולם!

אשמח לחלוק עמכם חוויה מניסיוני האישי בהקשר של סוגיה זו, שכן היא כורכת בתוכה סיטואציה די ייחודית הקשורה לנושא.

עד לפני כשנתיים עבדתי בבית ספר פרטי וניתן היה להבין, הן מבחינת מיקומו הגאוגרפי, הן מבחינת המראה הפיזי שלו והן מבחינת עלויות הלימוד במקום כי הוא מיועד לאוכלוסייה מחתך סוציו-אקונומי גבוה מאוד. אוכלוסיית התלמידים במקום הייתה, לפיכך, הומוגנית למדי, לפחות בכל הקשור למעמד הסוציו-אקונומי, וניכר היה כי העסקה הבסיסית שעליה מושתת המוסד היא – ציוני בגרויות מיטביים לתלמיד ורווחים מיטביים למוסד.

תחת תפיסה זו, יחסי הלקוח-נותן שירות היו ברורים מאוד – ההורים שילמו כסף (ולא מעט ממנו) וצוות המורים לימד את ילדיהם, כמובן בשיטות מותאמות אישית כ"חליפה על-פי מידה". עם זאת, גיליתי כי ככל שהפורמט הלימודי יותר עסקי באופיו – מידת מעורבותם של ההורים יורדת. רבים מההורים (כמובן שלא כולם) היו פשוט "מפקידים" את הילדים בידי צוות המוסד, משלמים את שכר הלימוד ובזאת היו מסיימים את חלקם בתהליך הפדגוגי. ניכר היה כי ככל שהסכום המשולם ע"י ההורים גדול יותר – כך פוחתת מעורבותם האקטיבית בתהליך הלימודי של בנם או בתם.

אני מביא סיפור זה פה כמקרה קיצון של הסוגיה הנדונה – מקרה שבו ניתן לראות בצורה מובהקת כיצד הגישה העסקית שבה החינוך הוא שירות הניתן ללקוחות (בין אם אלה ההורים או התלמידים) מביאה לצמצום ואף להיעדר מעורבות ההורים בכל צורה שהיא.

(ד.א.) שלום א.פ.

מעורבות ההורים לא נמדדת אל מול המורים אלא בראש ובראשונה אל מול בנם/בתם. האם הורה "המעורב" מביא יותר תועלת?

אין הכוונה שהורים יתנתקו. ההפך לטעמי. יש צורך של פיקוח ומעקב, בייחוד במקרים של קושי אובייקטיבי של התלמיד או התעמרות של המערכת על שלל שיטותיה. אולם זה צריך להיעשות בתבונה וברגישות ותמיד אל מול האינטרס של התלמיד ולא של ההורה. אז, יש מצב שההורים ילמדו קצת על הורות לפני שירוצו לכל עבר. אגב... כדי לקבל רשיון נהיגה צריכים לפחות 30 שיעורים וטסט. כדי להיות הורה "מעורב" לא צריך כלום (את הנייד של המורה).

(ח.ד.) הי ד.א.

אני מסכימה עם דברייך. המעורבות ההורית היא קודם כל מול הילד ואמורה להיות לטובתו. בבית ספרי (שהוא "זורם" ופתוח) יש הורים שתפיסתם החינוכית היא שהלימודים הם באחריותם המלאה של ילדיהם (החל מכיתה א') ולכן הם אינם מתערבים (גם לא בשאלות למורים). כפועל יוצא מכך שיש תלמידים מאוד בוגרים ואחראים, אך יש גם תלמידים החסרים כל משמעת או אחריות בסיסית (אפילו ברמת סידור המערכת בתיק ליום למחרת (ילדים בכיתה ה') ולי כמחנכת אין עם מי לדבר. הדבר פוגע לדעתי בראש ובראשונה בתלמידים מכיוון שכדי להיות אחראים צריך ללמוד מהי אחריות. מדובר בהקניית מיומנויות לחיים, ערכים והרגלי למידה שאיני יכולה להקנות לבד ללא שת"פ של ההורים ובשל רצונם לתת לילד אוטונומיה לימודית רק פוגעים בו.

(ר.ב.ס.) הי ע.פ. וערב טוב לכולם.

אין ספק שמדובר בסוגיה חשובה ומשמעותית שניצבת בפתחו של כל מורה מתחיל. אני מאמינה (אולי כי אני גם אמא...) שיש "שביל זהב" שצריך למצוא בקשר עם ההורה. אני מאוד מסכימה עם דברים שצוינו בדיון על כך שיש לערב את ההורים לא רק כאשר יש בעיה כזאת או אחרת עם התלמיד, צריך לדעת גם להגיד מילה טובה. זה מרחיב את הלב של ההורה, יוצר אמון ומאפשר לדיאלוג להיות חיובי ופרדוקטיבי הרבה יותר.

בהמשך לדברים אני אשמח לספר על מקרה שנתקלתי דווקא כהורה: המחנכת של בני התקשרה אליי ופתחה ואמרה לי "יש לי משהו קצת פחות טוב ומשהו טוב לספר לך על עומר". הצורה שהיא העבירה לי את המסר הייתה מאוד מרגיעה ומעודדת, כי מצד אחד היא דיווחה לי על בעיה מסוימת בתפקוד שלו אך מנגד דיווחה על סיפור משמעותי ומורגש בתחומים אחרים. אני כמורה חדשה מאמינה שזו דרך מצוינת להגיע אל ההורים ולבנות יחסי אמון טובים עם ומול ההורים.

ערב מקסים,

ר.ב.ס.

(מ.ע.) שלום לכולם,

בימים אלה ממש יוצא לאור ולחנויות ספר בשם "של מי הילד הזה". כתבה ד"ר בלהה נוי. הספר מתמקד בסוגיה הנדונה של המשולש מורים תלמידים הורים. מאוד ממליצה לקרוא וללמוד ממנו עוד.

(ר.א.ס.) הי שוב.

ואני חושבת שהסרטון "הורים מעורבות או התערבות" במסגרת התכנית "משפחה 10" (ניתן למצוא ב-YouTube) משקף באמת כיצד עלינו לנהוג כמורים וכמובן כהורים ביחסים של מורה-הורה-תלמיד. תודה.

(ע.ר.) שלום לכולם.

בתחילת השנה קיבלתי החלטה אסטרטגית לקיים פגישות אישיות עם כל הורי הכיתה. הקדשתי לכל זוג הורים שעה שלמה, בשעה זו למדתי להכיר לעומק את הילד ואת משפחתו. שאלתי אותם איך הם חווים את הילד, את הרצון שלו להגיע לבית הספר, מהו מיקומו בסדר האחים, לאילו חוגים הוא הולך, מי החברים שלו, מה החוזקות והחולשות שלו, האם הילד מאובחן, ועוד כהנה וכהנה שאלות בהתאם לאותו ילד ספציפי. תחושותי היא שבשיחה של שעה עם ההורים צברתי מידע אודות הילד שלא הייתי מצליחה להשיג במהלך שנה שלמה. רבים ההורים שאמרו שיש להם ילדים במערכת החינוך וכאלה שאף סיימו את הלימודים, גם אמרו שהם לעולם לא קיימו כזו שיחה עם מחנכת והם חושבים שזה רעיון מצוין. אף הורה לא ויתר על השיחה הזו. פתאום נותנים במה לילד הפרטי שלו. אני מרגישה שהשיחות האישיות האלו תורמות גם להפגת החששות של ההורים. כשההורים מכירים את המחנכת הם מרגישים נוח יותר לפנות אליה אחר כך. אני מרגישה שהשיחות האלו הן סוג של "הקדמת תרופה למכה" ולכן אני ממליצה בחום לקיים אותן. ביום ראשון יש לנו ישיבות פדגוגיות לגבי הכיתה ואני אהיה גאה לספר שאני מכירה באופן אישי את כל הורי הכיתה (הורים של 38 ילדים). **ממליצה לכם בחום לאמץ רעיון זה בכיתה חדשה.**

(ת.ח.) שלום ע.פ. ושאר חברי הפורום,

המעורבות היא חיובית בעיניי. הבעייתיות לדעתי היא העובדה שבית הספר לא תמיד מגדיר מהו הגבול ובכך מאלץ את המורים להגדירו. כתוצאה מכך, באופן טבעי, כל מורה נוהג אחרת וההורים מקבלים מסרים שונים לגבי האופן שבו הם צריכים להיות מעורבים ולכן קשה לומר מתי מדובר בהתערבות. אצל מורה אחד ההורה יחצה את הגבול אם יציע לו דרך הוראה מסוימת ואילו מורה אחר ישמח להקשיב ולקבל המלצות בנושא, גם אם לא בהכרח מתכוון ליישם אותן.

אני חושבת שאם לבית הספר יש מדיניות ברורה בנושא אנו חייבים ליישר קו עם ההנהלה ומי שלא מסכים למדיניות זו יכול לחפש בית ספר שתואם את המדיניות שלו. אני מאמינה שבית הספר צריך להגדיר את מדיניות מעורבות ההורים כדי שתהיה אחידות בין המורים במסר שניתן ובהתאם באופי המעורבות. בכל בית ספר יכולה להיות מדיניות שונה של מעורבות הורים בהתחשב באופי בית הספר, באוכלוסייה שמרכיבה אותו ובמאפיינים אחרים שיוצרים את ההווי של בית הספר.

כמורה מקצועית מעורבות ההורים באה לידי ביטוי ברמה שמקובלת מבחינתי, למשל שיחות הבהרה ביוזמת ההורה. אני רואה את מעורבות ההורים כחינוך ותורמת מאוד להישגי התלמיד ובמקרים מסוימים אף מנסה לעודד את התערבותם. למשל, במסגרת מקצוע החשבונאות שאני מלמדת, לימדתי את הנושא שמתמקד בתחום הבנק. שאלתי את התלמידים אם יש להם במשפחה מישהו שעובד בבנק וכשאחת התלמידות ענתה שאמא שלה, ביקשתי שתבדוק אם היא תסכים להגיע כדי להסביר לנו על העבודה בבנק ועל מוסד שנקרא בנק, תפקידיו וכו'. לצערי, האמא ענתה בשלילה, אבל אני מאמינה שפעולה כזו יכולה לחזק מאוד את התלמידה ברמת מוטיבציה מקצועית ואולי אף ברמה החברתית. למי שמכיר את פרויקט "הורה מעשיר" מגני הילדים, העיקרון דומה. גם

בגילאי התיכון אפשר למצוא דרכים לערב את ההורים באופן שיתרום לחיזוק של הילד (מתבגר). לצערי בזמן הקצר שאני מלמדת הבחנתי בצורך של כל כך הרבה ילדים שלו הייתה יותר מעורבות מצד הוריהם, הם היו יכולים להצליח הרבה יותר ממצבם הנוכחי. ראיתי איך מתן יחס, מילה טובה, אוזן קשבת, כל אלה יכולים לתרום המון והייתי רוצה לראות הורים מעורבים יותר בחיים של ילדיהם בכלל ולא רק במסגרת הלימודים. יש לציין שאני מלמדת בכיתות מב"ר ואתגר, ונאמר לי בתחילת דרכי על ידי מחנכות הכיתה שיש קושי בהשגת מעורבות של הורה אצל מרבית התלמידים.

(מ.ד.)

סרטון מאוד מעניין הכולל דוגמא ממש יפה לכך שההורה מתקשר למורה על מנת לעדכן על אנומליה צפויה בהתנהגות הילד ביום או תקופה מסוימת אך לדעתי חייב להיות גם חינוך מסוים להורים!!! בתחילת שנה, לכנס את ההורים או לשלוח לכולם איגרת ובה נאמר: הילדים שלכם חשובים לנו, אנחנו כמורים משקיעים את כל המאמצים להיות קשובים לצורכיהם ואנחנו צריכים אתכם כהורים יחד איתנו. יחד איתנו בשפה שאתם משתמשים בבית והצפת בעיות ונקודות רגישות אך יחד עם זאת להבהיר שלכל מורה יש שעות שהוא זמין לשיחות וחובה על ההורים לכבד זאת ובנוסף כמו שנאמר בסרטון: לשמור על קו אחיד בשפה בין הבית לבית הספר מפני שבעיות יוצצו אם הילד יחשף בבית לביזוי מעמד וחשיבות המורה ובית הספר. אם אתייחס לדוגמא של א.פ.: אם ילד מבית חזק כלכלית ישמע כל הזמן שאל תדאג ולך תהנה ואחר כך תשלים את הציונים ואנחנו כהורים נשלם אז זה זלזול במעמד המורה גם אם ההורים לא כיוונו לכך!! ולכן לדעתי חשוב לבצע תיאום ציפיות ברמת הנהלה-מורים, הנהלה-הורים וכמובן מורים-הורים. תודה

(ק.ש.) הי ת.ח.

אני מאוד מתחברת למה שכתבת, במיוחד לחלק שבו בית הספר לרוב לא מגדיר את הקו האדום שחצייתו מסמנת התערבות ולא מעורבות שכן האחרונה היא מבורכת. אכן הפער בהסתכלות והתייחסות האישית של כל מורה לעניין המעורבות יוצר מצב שבו קיים בלבול, חוסר אחידות ובידול, שכן מורה אחד יכול להיתפס כ"טוב" יותר, שכן הוא זמין בנייד להורים, ואילו המורה האחר מתקשר דרך מיילים ולכן נתפס כפחות "טוב". הפער ניכר יתר על המידה כאשר מדובר בהורים שלהם שני ילדים או יותר בבית הספר ואז ההבדלים מורגשים יותר. אני חושבת שהדרך היחידה להתמודד עם העניין היא ליצור תקנון/כללי התנהגות ושיח עם הורים ברמה אחידה כאשר כמובן תמיד יהיו מקרים חריגים ויוצאים מן הכלל אך עדיין הבסיס יהיה זהה.

(ד.א.) ע.פ. שלום

ההוראה כשלעצמה די מסובכת ומרתקת מכדי שאצטרך להתמודד גם עם סוגיות התנהגותיות שבינן לבין חינוך והוראה אין כמעט דבר. תפקידו הפשוט לכאורה של המורה הוא ללמד ועליו למצוא ולהמציא את עצמו ואת תחום הדעת הנלמד מחדש. עכשיו שערי בנפשו שאל תוך כך נכנסים כל מערכות היחסים של הורים וילדים על כל התסבוכת שלהן ומה לי כמורה מקצועי בתוך כל העניין הזה. אולם ברורה לי המצוקה עקב מדיניות בית-ספרית ולפיכך עלייך לדלג בין הטיפות הפוליטיות שמנסות "ללכלך" את הטהרנות המקצועית (לימודית וחינוכית כאחד).

(מ.א.) הי ע.פ. שלום,

אין ספק שהעלית נושא מעניין לדיון ומכל הדעות המגוונות כאן עולה שהגבול הוא מאוד סובייקטיבי. ברשותך אחתום את הנושא בכתבה מעניינת שמצאתי אודות מורה שפרשה מההוראה והחליטה להקים עמותה בשם: "מורים נפגעי התערבות הורים" <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-125009,00.html>



קריאה מהנה

(ד.מ.) שבוע טוב,

מ., כתבה נחמדה המציגה דוגמאות קיצוניות ורק מבליטה את הפער בין הגורמים השונים: מתוך הכתבה, דבריו של יו"ר ועד הורים: "אני מתפלא שעדיין מדברים על צמד המילים מעורבות מול התערבות. היום צריך לדבר על שיתוף הורים במערכות חינוך. גבול ההתערבות צריך להיקבע בין ההורים, המורים ומשרד החינוך. אי אפשר יותר להתייחס להורים כאל המממנים של מערכת החינוך ולא יותר. האקטיביזם המופרז ומיליטנטיות היתר אצל חלק מההורים היו נמנעים אם מעמד וארגוני ההורים היה נקבע בחוק שהיה מגדיר מהם אותם קווים אדומים". תגובת משרד החינוך (מתוך הנ"ל): "מעורבות ולא התערבות". כל אחד חי בעולמו ורואים זאת בשימוש במילים שונות ובאורך בתשובה שסופקה גם כן. לכן דעתי שנושא זה ישאר בשליטת המורה, שמצד אחד חייב לערב הורים ולתת להם תחושת שייכות ומצד שני לשים גבולות ברורים, גם במחיר של כעס והתנגדות הורית. מפני שבסוף למרות הכול, המורה הוא הש.ג. של המערכת וכאשר הכול טוב אז ההצלחה היא של המורה אך גם של המערכת. וכאשר מגיע הכישלון או הבעיה אז הכישלון הוא של המורה בלבד וזה כמו בכל מערכת גדולה. בשורות טובות ושיתוף פעולה מוצלח עם ההורים.

ד.מ.

(ר.ו.ה.) הי ע.פ.,

אני מלמדת בבית ספר וכאשר קיבלו אותי אליו נאמר לי שהתלמידים לא פשוטים – שאני כל פעם צריכה להזכיר לעצמי שרובם מגיעים אחרי לילה אולי לא פשוט בבית – בתים של הורים העובדים מסביב לשעון; בתים עם אלימות מילולית; בתים לעתים עם רמות שונות של הזנחה. מאחר שחלק ניכר מההורים לא מעורבים בתהליך החינוכי, מצד אחד הדבר נוח לנו כמורים ומצד שני את מרגישה בחסרונם של ההורים. כאשר את כמורה ובית הספר מתקשים להציב גבולות, שכן הגבולות צולחים כאשר השמירה עליהם היא גם מחוץ לחצר בית הספר, אני, למרות כל ההכנות שעשו לי, דואגת מאוד לערב את ההורים. אני יוזמת שיחות טלפון ומדווחת ואף מדריכה את ההורה "אתה חייב... בבקשה... תעזור לי לעזור לילד...". ההורים הם גורם כל כך חשוב ומצד שני, לצערי, אני צריכה להשלים עם העובדה שכבר לא אשנה את המציאות המשפחתית של התלמיד ואני צריכה ללמד אותן לשרוד בכוחות עצמן בסיוע צוות בית הספר.

מבחינת ההורים המתערבים – גם כאלה יש – אתן דוגמה מיום שישי האחרון. כל הכיתה קיבלה עונש להגיע ביום חמישי להראות לי בסוף היום את כל המחברות לוודא כתיבה. כולם הגיעו מלבד חמישה תלמידים, מתוכם אחד שהוא דווקא תלמיד מצטיין וילד טוב. ביום שישי בבוקר אמרתי לכל מי שלא הגיע בחמישי שלא רק שהוא מראה לי את המחברות בסוף היום אלא הם גם נשארים לשם כך שעה בסוף היום. כולם נשארו מלבד אותו תלמיד טוב ובמקרה הצצתי לנייד וראיתי שאמא שלו סימסה לי שהיא מאוד מצטערת יש להם תכניות והיא אספה אותו. סימסתי לה שזה לא מקובל עליי הוא תלמיד שווה בין שווים. היא סימסה לי שקבעו תכניות, עניתי לה שהעונש ניתן בשעה 8 בבוקר. בסופו של דבר התלמיד חזר לבית הספר כמו יתר התלמידים. היום האמא התקשרה שוב ואמרה שאני צריכה להיות יותר רגישה לילד ובלה בלה. הצבתי לאמא טענה מאוד ברורה – אני רגישה לילד, אנחנו בקשר טוב, נכון מדי פעם אני מעדכנת אותך אישית על התפתחויות אך לא בכל הפעמים.

תפקידו של הילד לקחת אחריות ולהודיע לך כבר בשמונה בבוקר על העונש. *** זוהי דוגמה של אמא מקסימה, מעורבת אך גם היא צריכה גבולות.

(ק.ש.) הי ע.פ.

העלית סוגיה מטרידה מאוד ואני שותפה מלאה לשאלותיך. אני התחלתי ללמד השנה בבית ספר שבו ההנהלה מונעת מחשש מפני ההורים בעקבות משבר אמון. מתחילת השנה חוויתי כבר מספר פעמים התערבות של ממש מצד ההורים ברמות שונות של ניהול הכיתה, החל משינוי מקום לתלמיד שנתבקשתי ועד להורה שמצטרף כמלווה טיול.

אני מאמינה בשיתוף ומעורבות הורים כחלק מהרצון להצמיח את העשייה הכיתתית וכגוף שותף לגיבוש כיתתי, אך יחד עם זאת כבר מספר פעמים חשתי שאין לי גיבוי ושהמעורבות הופכת להתערבות. תחושות לא פשוטות להתמודדות למורה בשנתה הראשונה. מניחה שעם הזמן והניסיון, התגובות שלי והתחושות הקשות יתמתנו.

(ה.ש.) הי ע.פ.

לשאלתך, אני חושבת שיש מגוון רחב מאוד של הורים. יש הורים שרוצים להיות מעורבים כמה שיותר והיו רוצים שיתקשרו אליהם בכל זמן נתון. יש כאלה שמעורבותם חלקית והיו רוצים לדעת רק מדי פעם מה קורה או רק כשיש משהו קיצוני, ויש כאלה שמעדיפים שיתקשרו אליהם כמה שפחות. אני חושבת שעלינו להתאים את עצמנו להורים בעניין זה. לדוגמה הורים מסוימים שהם נוקשים מאוד כלפי הילדים שלהם, לכן חשוב שגם נתקשר ונדווח על דברים חיוביים, דבר שעשוי לרכז אותם מעט. באופן כללי עלינו להגדיר לעצמנו גבולות שלעולם לא נעבור ולפעול במסגרתם בהתאמה לכל הורה.

לשאלת הלקוחות, אני חושבת שהלקוחות שלנו הם התלמידים. עלינו לעשות כל שביכולתנו למען התלמיד. לא רק מבחינה לימודית, אלא גם מבחינה רגשית חברתית. ההורים הם סוג של תיווך בעיניי. אם ההורים לא מעוניינים להיות מעורבים אז רוב העבודה נעשית מול הילד. הילדים הם המטרה העיקרית ולא ההורים.

סיכום הארוע לאור תגובות הקבוצה / ע.פ.

להלן, התגובות, העצות והמלצות וההערות שהוצעו למגיש הארוע.

נושא – מעורבות הורים, התערבות הורים ומה שביניהן:

ראשית אני רוצה להודות לכולם על ההיענות, השיתוף, הצגת הזוויות החדשות שנחשפו ועל היכולת להפוך לקהילה לומדת וחולקת ידע.

אכן, הנושא הזה נמצא בלב לב של הרקמה הבית-ספרית הכל כך דינמית, חיה ונושמת.

מתגובותיכם עולה שההורים הם שותפים אמיתיים לחינוכו של הילד. המורים שעומדים בחזית הכיתה נדרשים להכיר את הילדים וכחלק מההיכרות הזו הם אלו שבסופו של דבר מנהלים דיאלוג גם עם ההורים. קהילת ההורים רחבה ומגוונת, כזו הכוללת סוגים שונים של אנשים, מעורבים יותר ומעורבים פחות, כאלו המעבירים ביקורת וכאלו התורמים יותר לעשייה בכיתה.

דבר אחד ברור שיש להפוך את השותפות הזו לאמיתית, כנה ונכונה למורה. כזו שתעזור לו להוביל את הכיתה קדימה, להצמיח ולהביא את הילדים לחוויית לימודים נעימה בעלת הישגים.

בין התגובות היו גם כאלה שחוו חוויות פחות נעימות עם הורים, אך ככלל אני חושבת שהמסקנה שעולה מכל התגובות היא שעל מורים להפוך את ההורים לשותפים.

נקודה נוספת שעלתה היא מדיניות בית הספר. נכון הדבר שאם ההנהלה מונעת על ידי פחד מההורים, המורה נמצא במצב בעייתי יותר והחשש מחלחל, ואשרי המורה אשר הוא חלק ממערכת תומכת.

אנו חיים בעידן שהשקיפות בו רבה, עובדה שמחזקת יותר את ההכרח להציף סוגיות מול ההורים בצורה יזומה ולא לחכות שהן יצופו מעצמן.

אני כמורה מקצועית משתדלת לרתום את ההורים באופן קבוע, ליידע אותם מבעוד מועד על פעילויות ולא להשאיר מצבי עמימות וחוסר ודאות. מהניסיון שלי עולה כי הבהרת הדברים, תיאום הציפיות, הרמת דגלים כשצריך, ושמירה על ערוץ תקשורת פתוח מובילים ליחסים טובים מאוד עם ההורים והפיכתם לשותפים אמיתיים. זה כמובן קשור לביטחון שיש למורה בעבודתו.

לסיכום, טוב לו למורה להיות יוזם, כזה המיידע את ההורים מבעוד מועד על מצבים שקרו או ארועים עתידיים חשובים, ליצור שקיפות עם ההורים, להזמין אותם לדיאלוג כן ופתוח וליצור ערוץ תקשורת שיאפשר עבודה משותפת. במקום שיש כנות ודיאלוג יש אווירה טובה של צמיחה.

ההורים כיום הם בהחלט משאב שיש להשתמש בו בתבונה.

תודה רבה ובהצלחה לכולנו.

ארוע מס' 4 – הוראה כאמנות אישית / ד.א.

הנושא: הוראה כאמנות אישית – One man show

יש ובתפקידי כמורה לאזרחות נמצא פוטנציאל עצום למעשה החינוכי הכללי ולמעשה ההוראה בפרט. כמורה המלמד תלמידי כיתות י"א הנמצאים תחת מכבש לחצים של מבחנים ומטלות אני מתלבט בין הוראה ממוקדת מטרה – (להספיק חומר שהוגדר על פי תכנית הלימודים, לבחון בבחינת שכבה ולהמשיך הלאה) כפי שנמסרת בתוכני הלימוד, לבין כוונתי להגיע לשיעור מתוך רצון לעניין אותם בחומרי הלימוד בדרך יוצאת דופן הנתפשת בעיניהם, יש לציין, כאחרת. לפיכך מתוך מחויבותי להצלחתם הלימודית באשר היא, אני מוצא את עצמי מתלבט או יותר מדויק להגיד..נבוכ.. מול דרישותיו הספציפיות של הממסד אל מול האוריינטציה האישית שאני מייצג בדרך כלל.

שאלתי אליכם: מהו המנדט הראוי בעיניכם אליי כמורה ללמד כפי שאני מוצא לנכון?

לפיכך, מהי מידת יעילות הוראתי והאם לדעתכם ההתמקדות המוחלטת במעשה ההוראה היא למען תוצאה אחת מוחלטת – המבחן השכבתי שמוביל ומכין את הלומד לקראת מבחן הבגרות? האם מלבד מחויבותי להצלחת התלמידים, ישנה מחויבות כלפי התכנים המוצעים לי בספרי הלימוד? האם דוגמאות או פתיחת דיון או שיטות הוראה על נושא "מעניין" ראוי לא פחות מדוגמאות משמיות?! ומהו טווח העיסוק בנושאים קונצנזואליים או כאלה שפחות? ואם אכמת זאת: כמה אחוזים אתה מלמד מסורתית וכמה זמן אתה "מרחפים"? האם באתם ליהנות או מה שחשוב זה ציונים?! היכן המעשה האישי שלי כמורה-אמן?! אלו שאלות המעסיקות אותי בתקופה ספציפית זו כשתאריך מבחן השכבה "מנהל" את חוויית ההוראה, מה שלא היה בתחילת השנה כשהשיעורים שלימדתי יצרו חוויית למידה אחרת. תודה על תגובותיכם/תשובותיכם/תמיכתכם.

תגובות חברי הקבוצה לארוע

(ר.ו.ה.) ד.א. שלום

אמנם השנה אני לא עוסקת בהוראת אזרחות – שזהו המקצוע האהוב ביותר עליי בתקופת התיכון! (והיסטוריה...) אך אני אבסס את התשובות שלי על הדרך שבה לימדתי בשנה שעברה אזרחות והאופן שאני מלמדת השנה היסטוריה.

נכון הדבר שמבחני הבגרות מונעות מאיתנו המורים לחדש בנושאי הלימוד או ל"גזול" שיעורים לטובת תוכן מעניין ומרתק שמחוץ למיקוד הבחינה. למרות זאת אני חושבת שאתה יכול להיות מאוד יצירתי, מרתק ומעניין בתוך גבולות חומרי התכנים לבחינת הבגרות. כשהייתי תלמידה המורה שלי לאזרחות הייתה מבחינתי מדהימה ברמת הידע שלה והבקיאות שלה בדוגמאות – בכלל זה נתפס בעיניי כמקצוע שמי שמלמד אותו צריך הרבה ידע כללי וידע בפוליטיקה.

לימים התאכזבתי לגלות שהדוגמאות שהמורה נתנה ושלטה בהן – אלו הדוגמאות שמופיעות בספר ההוראה ואלו דוגמאות כל כך מיושנות. השינוי שאני עשיתי בהוראה שלי זה פשוט דוגמאות אקטואליות שלקוחות מחדשות היום שעבר, לקוחות מתכניות ריאליטי, מקליפים, מחוויות אישיות שלי או של התלמידים. אני מציפה אותם בדוגמאות צבעוניות וזמינות.

כשאני מלמדת על הזכות לפרטיות אני לא נותנת את הדוגמה הנצחית שמספרת על השר שרוצים לחשוף פרטים רפואיים שלו או משהו כזה... אני נותנת להם לדגומה את "האח הגדול" או סוגיות של צילום פאפרצי ואז אפשר את הדוגמה של הנסיכה דיאנה... אני מלמדת על הזכות לחיים וביטחון בהקשר של משחקי כדורגל, לדוגמה אוהד שהולך למשחק של ביתר וסופג פגיעה מילולית ואסונות שהתרחשו.

כל השיעורים שלי באזרחות הם למעשה חומר לימודי ישן וקבוע, אך הוא נלמד ונעשה חי וממשי מתוך דוגמאות וארועים אקטואליים כאילו הספר נכתב ממש עכשיו! אני יכולה להגיד לך שבשיעור צפייה שמנהלת ורכזת אזרחות צפו בי הן אמרו לי שלקחתי מקצוע שהתלמידים מתקשים ומנוכרים לו והצלחתי לגרום לכולם להתעניין ואף למנהלת עצמה. אפרופו דיברנו על הזכות לפרטיות דיברנו על מצלמות שיש עכשיו ברחובות הערים. אז תלמיד פתאום זרק הערה: "אפילו אם בן אדם רוצה לבגוד אז הוא כבר לא יכול..." – הייתה הבנה בשיעור זה 😊.

(מ.ל.) בוקר טוב,

ד.א. העלית נושא שמאוד מעסיק גם אותי כמורה לאזרחות. נדמה כי בכל יום אפשר ללמד אזרחות אלטרנטיבית שתהווה עניין ותגרום לסיפוק ואהבה של המקצוע. גם אני התמודדתי לפני שבוע עם מבחן שכבתי באזרחות שהייתי צריכה להספיק ללמד את החומר וגם אותי זה תסכל. אני חושבת שכמו שר. כתבה, צריך למצוא את חוט השני אשר מאפשר "גם וגם". גם להיות יצירתי ולהביא את עצמך וגם להספיק את החומר למבחן (לפחות), עד שבאמת תהיה פה למידה משמעותית ולא רק סלוגנים... וגם לשקף לתלמידים את מה שנלמד במציאות של היום. לצערנו ו/או לשמחתנו יש המון דוגמאות לכל נושא בתוך חומרי הלימוד שניתן לעשות בו שימוש. אני לומדת שמה שבאמת חשוב לתלמידים זה להרגיש שעומד מישהו מולם שמדבר בגובה העיניים, שקשוב להם, שאומר "בוקר טוב עם חיוך", שמתעניין וזוכר את הפרטים הקטנים שהם זורקים לחלל האוויר. אם נצליח לחנך ולפקח את עיניהם לאזרחות, חברות, כבוד לזולת הקשבה וכו'... אז ניצחנו. אני מאמינה שזה אפשרי, אני מבינה שאנחנו בתחילת הדרך ואני משתדלת לא לתת למוסד המאוד משומן הזה לתסכל אותי. שיהיה בהצלחה לכולנו, מ.ל.

(ל.ח.) לד.א., אני מסכימה.

אחת הדרכים להגיע ולעניין את התלמיד גם עם חומר הלימוד ה"יבש" היא החיוך של המורה בבוקר והיחס האישי, גם אם הוא מסתכם באמירת "בוקר טוב" ובהתעניינות אישית קצרה של "מה שלומך?" או "איך היה אתמול במבחן?" תלמידים יודעים לזהות מורה שאכפת לו ושאפשר לחלוק איתו חוויות, וגם לשאול אותו ואכן לקבל ממנו מידע וידע. ד.א., אתה איש עם ידע רב ואני בטוחה שהתלמידים מאוד מתעניינים בך ובדברך וגם הם מודעים לכך שיש חומר לימוד שצריך להספיק. בהצלחה לכולנו, ל.ח.

(ה.ש.)

אני מסכימה מאוד עם מה שאמרה ל.ח. אם אין ברירה אלא להספיק חומר לבגרות זה מה שצריך לעשות. יחד עם זאת אנו יכולים להביע את עצמנו ביחס אישי חם שחשוב לא פחות. אם וכאשר תראה שאתה מספיק את רוב החומר, אז אולי אפשר להאט בקצב ולהוסיף קצת יותר מהצבע שלך.

(ע.פ.) ד.א.,

אני חושבת שנגעת בלב לבה של הדילמה – ההתעסקות בנושא ההוראה – נושא שמתקשר גם לנושא טיפוח היצירתיות בהוראה.

אנחנו כמורים נעים בין ההכרח להספיק את החומר, להיצמד לסילבוס, לגרום לכיתה להיות מוכנים לכל כלי המדידה שבהם אנו מחוייבים להשתמש ובין הרצון שלנו להביא את עצמנו ואת הסנטימנט החינוכי שלנו אל תוך השיעור – אכן עבודת אמנות לא פשוטה. אני חושבת שבסוף היום אנו צריכים להסתכל לעצמנו בלבן שבעיניים ולשאוף להיות שלמים עם הדרך. אין ספק שבכיתות הגבוהות יותר ההיצמדות לחומר הלימוד היא הכרחית, אך יחד עם זאת בתוך כל המסגרת הנוקשה ניתן למצוא את הדרך לביטוי יצירתי ולהעברת החומר בצורה ייחודית ומרתקת. לזמן ולניסיון יש משמעות בנושא זה ולוקח זמן למורה חדש לגבש לו את הדרכים הראויות והנכונות שלעיתים משתנות מכיתה לכיתה.

הצבת המטרות שלנו היא הבסיס ולאחר מכן מציאת הדרך הנכונה. השאלה מה עומד לנגד עינינו? הצלחת התלמידים במבחן? היכולת שלהם לאחסן את החומר בצורה הטובה ביותר או חוויית השיעור. לדעתי עניין והישגים נמצאים בהלימה כשזה קשור ללמידה וגם להוראה. ניכר שיש בך את היצירתיות ואת התשוקה וזה בסוף מה שעושה את ההבדל. בהצלחה לך ולכולנו במעשה האמנות הלא פשוט הזה.

ע.פ.

(ר.ב.ס.) הי ד.א.

המקרה שהצגת לדעתי מאוד רלוונטי, מכיוון שהיום אנחנו יודעים שהשיטה שבה מתנהלת מערכת החינוך ברובה מאוד מיושנת ולא נגישה לתלמידים ולכן ישנם אחוזים גבוהים של תלמידים אשר לא מצליחים לסיים את לימודיהם עם תעודת בגרות. הם משתעממים בקלות ולא מתחברים לחומר אשר לא מדבר אליהם. לכן אני מאמינה שאכן יש לנסות להנגיש את החומר מתוך עולמם ולעולמם ולדבר אליהם בגובה העיניים. אמנם כיום אני מלמדת תלמידים עולים חדשים בבית ספר יסודי ואין לי את הלחץ של להספיק חומר לבגרות, דבר שנחשפתי למורכבות שלו בהתנסות בתיכון בשנה שעברה, לכן אני מקפידה ללמד את תלמידיי את שפת העברית בדרך חווייתית כמה שיותר, בעזרת משחקים ושיח אשר, לטעמי, מלמדים מאוד ומעשירים אותם. כולי תקווה שגם כאשר אלמד אזרחות (תחום ההתמחות שלי) בבית ספר תיכון אצליח ליישם זאת. בהצלחה לכולנו,

(ח.ד.) הי ד.א.

אני מאוד מאמינה בגישה שהוראה צריכה להיות חווייתית ויוצאת משגרת הלימודים הרגילה בכל תוכני הלימוד ועל אחת כמה כמה כשמדובר בתכנים "ערכיים" במיוחד כמו חינוך לאזרחות. אני מאמינה שחוטאים הן לחומר הלימוד והן לתפקידנו כמורים ומחנכים (וזה עוד בלי לדבר על ההנאה שלנו כמורים גם מעשייה אחרת וגם מקבלת הפידבקים מהתלמידים לעשייה כזו) אם רק נצמדים לספרי הלימוד ומנסים כל הזמן לעמוד בקצב ובדרישות של משרד החינוך ו/או ביה"ס מבחינת הספק החומר. עם זאת, מטרתנו היא להכין את התלמידים באופן מיטבי לאתגרים העומדים בפניהם הן מחוץ לכותלי ביה"ס והן בתוכו, ולכן מחובתנו לנסות ככל האפשר שיהיו מוכנים גם לכל המבחנים שבדרך. אני חייבת לציין שבביה"ס שבו אני מלמדת אין מבחנים ולכן אני מאוד שמחה שזו דילמה שאינני צריכה להתמודד עימה מדי יום, אך כשנכנסתי לתפקידי חששתי מגישת ביה"ס מכיוון שלא הרגשתי שהיא מכינה מספיק את הילדים לדרישות שידרשו מהם בהמשך, בתיכון, אך יצא לי לראות שכשמשקיעים מספיק בבסיס, בביטחון עצמי של הילדים, ביכולותיהם ובטיפוח חדות הלמידה (ע"י יצירת חוויות למידה אחרות ויצירתיות), הם מצליחים בשלב מאוחר יותר להתמודד עם הקשיים ולהתגבר על הפערים.

(מ.א.) הי ד.א.

ראשית אפתח בכך שמהיכרות אישית שלי עימד אני בטוחה שאתה מצליח להביא את עצמך ולסחוף את הכיתה בשאלות מעוררות ויחד עם זאת גם מלמדות ונותנות פן אישי לחומר הנלמד. אין ספק שהמירוץ אחר ההישגיות הוא מירוץ רובוטי וחסר טעם היות וכבר הוכח שתוצאות הברגוריות זה טיפה בים בקריירה המקצועית, אך יחד עם זאת אנחנו עדיין חלק מגוף שאלו הן דרישותיו ולכן כמו קודמיי אני מציעה למצוא את החוט המקשר ביניהם כך שתלמד את החומר העיוני הנדרש באמצעות הכריזמה והדוגמאות הייחודיות שלך להבנתו וגם להספיק חומר תוכני.

בהצלחה 😊.

(ל.ז.) הי ד.א.

אני חייבת להסכים עם מ.א. בעניין הסחיפה ולחזק אותך ולומר שגם אני, מהיכרותי איתך, אני בטוחה שאתה סוחף את התלמידים. כנס לכיתה עם התחושה הזאת וכך גם החומר הכי יבש, יגיע אליהם כמו סרט הוליוודי מרתק... נתעדכן ונדבר

😊
ל.ז.

(ד.א.) ח.ד. היקרה

התבלבלתי קלות וענוגות. "...אני מאוד מאמינה..." "...עם זאת מצד שני..." וואלה קטונתי. מעשה ההוראה משול בעיניי למעשה אהבה, לבישול עילי, למוזיקת ג'אז במרתפי פריז ואולי גם לשחייה צורנית (אתה אף פעם לא יודע מה יש מתחת למים). אז מכיוון שאלו הם פני הדברים, שנינו יודעים שלפחות בענייני קולניריה לעולם לא נדע איך זה יהיה בסוף. אז איך זה מסתדר עם ציוני המיצ"ב?!

(ח.ד.) הי ד.א.

התבלבלת כי העניין מבלבל והחוכמה היא לנסות ולמצוא את הדרך לשילוב ולאיוון בין לימוד החומר ועמידה בזמנים נוקשים מחד, ולימוד בצורה חוויתית; מקורית ומעניינת מאידך (ושלא תבין אותי לא נכון, זו חוכמה גדולה מאוד). אני מחנכת כיתה ה' ונכון, יש לנו השנה בחינות מיצ"ב בכמה מקצועות. אנחנו מדברים על זה מתחילת השנה אבל לא עושים מזה עניין גדול ובטח שלא נכנסים לטירוף כדי להספיק חומר. אנחנו מתייחסים לזה כמדד בית-ספרי בלבד, שגם יותר מעניין אותנו בהיבט החברתי ערכי שלו ופחות מבחינת רמת השליטה בחומר והתלמידים לא יודעים מה הציון שקיבלו.

(ל.ז.) ד.א. היקר,

קראתי את מה שכתבת ובהתחלה הייתה לי נטייה להזדהות איתך, אף על פי שאני מלמדת ביסודי ואני קצת פחות נתונה ללחצים של הכנה לבחינות בגרות. יחד עם זאת, ישנה תכנית לימודים שעליי ללמד, וכן – אסור לי לפספס. בנוסף, חשבתי ביני לביני ומסקנתי, שאין סתירה בין אופן הלימוד ודרך העברת החומר לדרך ההוראה החווייתית, כי אם קוצר הזמן הוא המגביל מאוד. חשבתי להציע לך משהו שראיתי שעשה מורה בתיכון שבו היינו בהתנסות בשנה שעברה. המורה העביר לתלמידים את סיכום החומר כתוב לתוכנת המשוב הבית-ספרית, התלמידים היו מורידים את הנושא שהועלה

לתוכנת המחשב, והיה עליהם לקרוא את החומר ללמוד אותו ולהגיע לכיתה עם שאלות על הנושא. כך נותר למורה זמן ללמידה חווייתית ולעיסוק בשאלות שאינן נוגעות נטו לתוכני הלימודי. המלצתי, תבדוק האם הדבר אפשרי גם אצלכם ורוץ על זה. יתכן וזה ייתן לך אוטונומיה רחבה יותר. לילה טוב ובהצלחה, ל.ז.

(נ.ב.י) הי ל.ז.

תודה על הרעיון, אני חושבת שיתאים לי לכיתה כלכלה. יש שם ילדים מאוד סקרנים, חקרנים ואינטלגנטים ואז דיון על סמך קריאה מוקדמת יכול בהחלט להוסיף עניין ולהעמיק למידה.

(מ.ע.) שלום לכל המגיבים,

תגובותיכם הופנו ישירות לארוע של ד.א. ואל ד.א. וחבל שאין התייחסות לדברי חבריכם. התגובות והעצות שאתם כותבים אין בהן די, ממליצה שגם תפנו לספרים נוספים, מאמרים, שיעורים מקוונים. במט"ח יש חומרים מקוונים וסרטים מתאימים צריך רק להקליק ולהיכנס. הסוגיות שעולות מעניינות ותגובותיכם המושכלות יכולות להרחיב את הדעת. זה שאתם מסכימים עם ד.א. זה בסדר אבל הוכחתם בארועים הקודמים יצירתיות. תוכלו להדגים מתחומי דעת נוספים. אני מודעת לזה שבתקופה זו אתם בשיא העומס ובכל זאת אני מבקשת... בהצלחה.

(מ.ב.) הי ד.א.

אני מרגישה הזדהות עם המוטיבציה שלך ללמד את תלמידיך נושאים ותכנים, שאינם בהכרח חלק מתכנית הלימודים. ככל שנוספים יותר ויותר פרומים, ובניסיון לגבש רעיון שמנסח במילים התלבטות מסוימת שאני חווה בימים אלה ומעוניינת לשתף בה את הפרום, כך אני מבינה, שהדברים הם מורכבים וקשורים, כנראה, במינון נכון ובעדינות שמחוייבת מתוקף תפקידנו כמורים. יחד עם זאת, אני מאמינה שההשפעה שלנו על התלמידים תלויה לא מעט במי שאנחנו, באישיות שלנו, במוטיבציה שלנו, בהתנסויות ובחוויות שחוונו בחיים ושאותן אנו מביאים לכיתה הלימוד. אני לא מנסה לרמז על כך שזה מספיק. מובן שעלינו להמשיך ללמוד ולהתפתח. אבל, אני, למשל, ערה לכך שהמורים שהילכו עליי קסם בשנות לימודי, זכורים לי בעיקר בשל אישיותם, חוכמתם וחוש ההומור שלהם. המעניין הוא, שאת המקצועות שהם לימדו אותי אני פחות זוכרת, אבל הם עצמם טבועים בי היטב. אני מאמינה שהרצון הכן שלך ללמד את תלמידיך דברים שסוטים מתוכני החומר של "המירוץ לבגרות", יסלול את דרכך להצלחה בכך. גם הזמן יעשה את שלו. לילה טוב, מ.ב.

(א.ס.) שלום ד.א.

אני חושב שר.ע.; ל. וח.ד. כתבו לך תשובה מספקת מאוד לטעמי, כתשובות הכוללות מענה רלוונטי לאתגר שהצבת בפנינו השבוע (ח"ח על המחמאות שקיבלת...). ולענייננו: רובכם עסקתם/ באזרחות, אני אנסה להביא דוגמאות מתחום לימודי ההיסטוריה. ראשית, לעניות דעתי (הקובעת 😊), קו הגמר הנדרש בכל מקצוע/נושא/פעילות שאנו מבצעים בחינוך, בכלל, מוגדר מראש. את שעות הפנאי שלנו אנחנו יכולים להעשיר בפעילות הפגתית המהווה מקור להנאה גרידא, שגם לה יש תוצר סופי כלשהוא, אולם בכל שאר הזמן הדחוק

ממילא בחיינו, אנו קובעים יעדים ומטרות ונכון יהיה לשאוף ולהגיע אליהם (וגם אם הם מוכתבים לנו ע"י המערכת).

התמזל מזלנו והחל מהשנה כיתות י' אינן ניגשות לבגרות ואימת הבחינה לא מרחפת. אז מה אני עושה?

1. בכיתות י' (הלומדות את נושאי בית שני והלאומיות בעמים ובישראל, שבו לצערי אין עניין רב מצד התלמידים), אני מנסה לתרגל בהתאם לדרישות ביה"ס התיכון ובחלק מהדרישות של חטה"ב, קרי: כיצד ללמוד באופן מיטבי (טכניקות לימוד ותרגול), כיצד נכון ללמוד למבחנים, טכניקות זכירה וזיכרון, כיצד נדרש לענות על שאלות במבחן בתיכון, ניתוח והבנת מילות המפתח הנדרשות להבנת שאלות ועוד.
2. ושוב בכיתות י': אני בחרתי להתחיל וללמד נושא העוסק ב"בית שני" דרך שיעורי מבוא ארוכים בנושא התרבות היוונית וההלניסטית. לטעמי, לא ניתן להבין את המחלוקות בישראל דאז, מבלי להבין לעומק את מאפייניה של תרבות זו. לשמחתי, אני מקבל גיבוי אדיר מהחונכת שלי (רכזת ההיסטוריה בביה"ס) ומאחר שאין "לחץ בגרות" בשנה זו, ניתן להרחיב יותר ולהפוך את השיעורים למעניינים יותר.
3. השימוש בדוגמאות (ר. דיברה ארוכות על כך), הנו כמעט תנאי יסוד להבנה. מושגים שברורים לי והקשרם לחיינו כיום ולחיים בתקופת הלימוד, אינם ברורים כמעט כלל לתלמידים. אני מוצא את עצמי מנסה לאתגר את עצמי בהבאת דוגמאות רלוונטיות לחיי התלמידים ובהתאם – לקשור אותם לתקופת הלימוד.
4. בכיתות גבוהות יותר (י"א), אני משתמש בשיטת הלימוד העצמי בעת הצורך. אינני "מפקיר" את התלמידים, קרי: לאחר לימוד עצמי שלהם, אני עושה חזרה בכיתה על הנושא שנדרשו ללמוד, זה מפנה לי זמן רב ליצור פעילויות חווייתיות בכיתה ובעיקר – (ואני מניח כי כך גם באזרחות) – לעסוק ארוכות בדילמות. תקופת מלחמה השנייה והשואה, כמו גם סוגיות רבות בתחום דעת האזרחות, מאפשרות להשתמש בדילמות רבות ממגוון תחומים.
5. בשיעורים, אני מבקש מהתלמידים להפוך ולהיות חלק מזמן הארועים המדוברים ומכאן אני מנהל את הדו-שיח בכל השיעור. הדבר מסייע להם מאוד בהבנה והם אוהבים את רעיון המשחק. אם בבית שני אני מחלק את הכיתה לכיתות היהודיות שפעלו וחיו אז ביהודה, הרי שבלימודי השואה אני מבקש מהם לעצום עיניים (פיזית!) ולהיות נערים בהיטלריוגנד או לחלופין יהודים המסולקים מביה"ס עקב יהדותם ובהתאם – מנסה לאתגר אותם למול דילמות רלוונטיות. סיכום השיעור שאני מנסה להגיע אליו, הוא: הצבת דילמה ש"תלווה" אותם לאחר השיעור, הם יצטרכו לחשוב עליה בזמן הפנוי ובשיעור הבא – אנחנו חוזרים לדילמה זו ומנסים לתת לה תשובות ממגוון נקודות מבט. אני חייב לספר כי אני תמיד מופתע מתשובות התלמידים ומקווי המחשבה והדמיון המאוד פעילים שלהם ("מכל מלמדי השכלתי, אך מתלמידי יותר מכול").
6. את השיעור אני משתדל לפתוח בשאלה שתגרה את סקרנותם של התלמידים. לא בהכרח המענה יהיה אחיד או ניתן למענה מידי. דוגמה: את נושא השמדת היהודים בתקופת השואה אני פותח בשאלה מתי החלה השואה לדעתכם (תשובה שהיסטוריונים רבים כיום יתקשו לתת עליה מענה חד-חד משמעי).
7. שימוש באמצעי המחשה: כמה שיותר – יותר טוב! (בטח ובטח בכיתות מב"ר/אתגר) בעיקרם: ויזואליים. לתקופת בית שני אולי קיים מיעוט של ממצאים, אולם בלימודי השואה קיים מגוון אדיר. אני משתדל להתמקד בסרטים מאתר ההיסטוריה "תולדות" וכן סרטים רלוונטיים כדוגמת: "הפסנתרן", "רשימת שינדלר", "ניצחון הרוח" ועוד, שימוש במצגות שבהן יש "תנועה" של עצמים/גופים, הצגה שלי בכיתה של אופן הלימוד בבתי הספר דאז ועוד ועוד כדי הדמיון הטובה עליי.
- וכן, ד. אני חוזר לדבריי בפתיח: והגדרת מסגרת הזמן הנה חשובה, מאחר שלטעמי היא יוצרת מיקוד נדרש הן ממני והן מהתלמידים – כמו המיקוד הנדרש לכל פעולה שאנו עושים בחיינו. אני לא רואה בכך "גזירה מלמעלה", אלא כורח המציאות הנדרשת. ולבסוף – הכול מתחיל ונגמר במורה. אני מאמין כי תלמידיך, שזכו

במורה מעניין, מאתגר ולא שגרת, יהיו מוכנים להתאמץ "קצת יותר" בלימוד עצמי/אחר כדי לעמוד בקצב לימוד החומר הנדרש. אני בטוח שאתה תדע ואף יודע כיצד לעניין, לאתגר ולרתק אותם במהלך השיעורים. מורה ותיק להיסטוריה אמר לי לא מזמן, כי אני לוקה ב"סינדרום המורה החדש": רוצה להרחיב ולספר עוד ועוד, להראות דברים כאמצעי המחשה ועוד ועוד. ואני שואל את עצמי: האם בעוד 10 שנים מהיום אלמד כפי שאני מלמד היום, או שמא אהיה "טכנוקרט" של "העברת ידע" לתלמיד? עוד חזון למועד. מקווה שלא ייגעתי אתכם/באורך הכתוב, אך אני מוצא את הסוגיה שד. העלה כחשובה, מעניינת ובפירוש מעסיקה אותי מדי יום ביומו.

(ד.א.) הי א.ס. יקירי

תודה על תגובתך המלומדה והנרחבת.

א.ס. אתה בהחלט צודק עם מה שכתבת: "קו הגמר; תוצר סופי מוגדר מראש; יעדים ומטרות; הזמן הדחוק; הגדרת מסגרת; מיקוד נדרש! (רשימה חלקית)". אין לי אלא להתפעם ממך. באמת, כל כך חמים ונוח. בטח כשהכול ברור. "ואפילו ראיתם את הפסנתרן. סרט מדהים! במיוחד הסצנה עם המעיל של הקצין הגרמני". א.ס. את אף אחד לא מעניין מתי השואה התחילה. אתה יודע למה? כי היא מעולם לא הסתיימה!! תשאל את אלו שחזרו משם. זה באמת חשוב!! 10 לינואר? 14 למרץ 1941!! אולי הכיוון הוא: "האם אנחנו גם מסוגלים להיות כאלה!! האם גם אנחנו גזעניים ואכזריים?"

למה אתה לא מראה להם סרטים שאין את ניצחון הרוח??? ממה נבע הרצון להגן עליהם? תראה להם את הסיפור שלא סופר!! את אלה שהתחרפנו השתגעו והתאבדו!! לזה אני מתכוון בשאלתי – לאן לרחף!! עד כמה רחוק החבל שהונח לנו להשתעשע בו כמו חתול סיאמי סלון עם שטיח מאיקאה!! מקווה שדבריי הובנו כפי שהתכוונתי. לטעמי קו הגמר הוא קו ללא גמר, אבל זה רק אני. תבורך.

אגב, לוחות זמנים הם דד ליין רציני בתחום שממנו הגעתי (קולינריה).

(ד.מ.) שלום לכולם ולד. בפרט,

כמובן שצינת את הדילמה בין צורכי המערכת לבין רצונותיך כמורה. לדעתי, האם המינון שבחרת הצליח או לא תלוי חד משמעית בתוצאות התלמידים בבחינות וזאת מפני שאתה מלמד בכיתה י"א. במידה ותלמד בחטיבת הביניים, אז שם תוכל לאלתר "ולהתפרע" יותר. אולם, בחטיבה העליונה, במידה ותבחר לסטות מהתמה המקובלת ומרכזית לדעתי תהיה חשוף לביקורת רבה מאוד מפני שאנו חברה מוכוונת בגרויות וציונים. כך שלדעתי המינון בין ריחוף ללימוד מסורתי המצב שונה בין חטיבת ביניים לעליונה אבל אציין דבר נוסף בפרט לחטיבה העליונה: האפשרות לרחף הינה תלויה מקצוע, כיתה ומורה כך שאתה תהיה חייב ללכת "על ביצים" בין צורכי המערכת, הצלחת התלמידים וריחוף להגדרתך.

אנטי-ממסדיות בתוך בית הספר אינה מתקבלת בעיניים יפות אלא פריצת גבולות בהתאם למתווה של הממונים עליך, קרי חופש לרחף בהתאם לכללים של הממונים עליך ועם הזמן וכאשר יסמכו עליך ותספק תוצאות רק אז תוכל להוסיף יותר ויותר ריחוף.

בהצלחה,

ד.מ.

(ד.א.) הי ד.מ.

כמה אתה צודק... "ללכת על ביצים".

אתן לך דוגמא. השבוע ערכתי בוחן באזרחות. כתבתי את השאלות והרכז שלי (שאני מעריך ומוקיר את איכותו) ביקש ממני שהבוחן לא יהיה מורכב מדי, "שיוציאו ציון בסביבות 70-80. ככה זה יבנה להם את הביטחון. הם

רק בכיתה י"א, במילא הם ילמדו זאת ב"ב".

הסכמתי איתו ועכשיו תשאל את דעתי האמיתית, האם ציון 49 לא מלמד אותך?! אתה מבין... בסוף אנחנו נראים כמו 70-80 גם בחיים.

אם מעשה ההוראה אמנות הוא, בוא נדמיין כיצד נכתבת היצירה? מי מבצעה? מי הקהל? האם היא מתאימה לכולם? היית קונה כרטיס להופעה? בהפקה אמנותית יש משולש נצחי: האמן-הקהל-והמפיק, באיזה צד אתה חושב אני נמצא ולמה?

(ח.ד.) הי ד.א.

מה שכתבת מזכיר לי ארוע שהתרחש בסוף השנה שעברה בבית הספר שבו הייתי בהתנסות: לאחר בחינת הבגרות באזרחות, המורים כעסו על כך שהייתה שאלה על חומר שהם לא לימדו לעומק, והימרו שלא ישאלו עליו, למרות שהופיע במיקוד לבחינה. המסקנה של אחת המורות הוותיקות הייתה שבמקום ללמד את התלמידים איך לענות על שאלה מתוך החומר (כך שהתלמידים היו אמורים להכיר את הנושא) שלא תרגלו את התשובה עליה בכיתה ולעסו אותו עד מוות, בשנה הבאה היא לא תדלג על הנושא הזה (מה שכנראה יגרום לכך שנושא אחר יזנח וחוזר חלילה).

מערכת החינוך מקבעת לא רק את התלמידים לתבניות של ציונים, מבחנים והישגים. אין שיח על איכויות התלמיד מעבר לכך והיא מקבעת גם את החשיבה של מי שנמצא הרבה שנים בתוך המערכת. אני מקווה שלא מדובר רק בסינדרום המורה החדש, כמו שהגדיר אותו א. ושנחנו מביאים משב רוח חדש למערכת החינוך. אל תתייאש, תמצא את המקום והזמן להרביץ ערכים מעבר ונקודות פתוחות למחשבה. רק תזכור שגם אם תמתן מעט את מה שיש לך לומר ותקטין את החלל שבתוכו אתה יכול לרחף (אם זה מה שהמערכת לפעמים דורשת ממך) אתה עדיין תתרום המון לתלמידים שלך מעצם היותך המורה שלהם.

(ל.ח.) ד.א. שלום,

הסוגיה שאתה מעלה חשובה ומביאה את המורה לתסכול של ממש. מצד אחד, הרצון לעניין את התלמידים ולקלוט מה מעניין אותם ול"תפוס" את הזיק בעיניים ואיתו להיסחף ולעניין וכך לתת להם ידע ולמידה שאתה יודע שמעניין אותם ושאותו הם אכן יזכרו. אך מצד שני, נושפים בעורפך כמורה עם מבחנים, עם הצורך להספיק את החומר ושהתלמידים יספגו ויספיקו כמה שיותר. אישית, אני יכולה להגיד כי בהרבה שיעורים הרגשתי שיש סוגיה שאפשר לפתח אותה יותר או לעורר בה דיון או ל"זרום" איתה לתחומים ונושאים אחרים שהרגשתי שהתלמידים שואלים ואכן מאוד מעניין אותם לדעת את התשובות בפן זה, ומצד שני יש לי רכזת מקצוע, שחשוב לה שנספיק את החומר ושהמבחן יכלול שאלות על כמה שיותר מחומר הלימוד, כך שלעתים אני מוצאת עצמי, נאלצת לעצור דיון או "היסחפות" בנושא, על אף העניין הרב שזה עורר בקרב התלמידים, רק משום שהמבחן קרב ויש לנו עוד חומר להספיק! ממש מתהפכת לי הבטן כשאני עושה זאת ומרגישה שאני חוטאת לעניין, למקצוע, לתלמידים. בסוד אגלה, שכשאני רואה שהעניין ממש חשוב והדיון מקסים, אני מתעלמת מקולות הרקע ופשוט מפתחת את הנושא עם התלמידים ולא עוצרת לטובת "ההספק הלימודי" ואז אני חייבת להודות שהתלמידים נהנים וגם אני.

בסיכומי של עניין, אני חושבת שבאמת צריך כאן לשמור על איזון במערכת דורשת ותובענית ולמצוא את המקומות שבהם אפשר "לפתוח חלון" ללמידה חורגת. ולחזור לדרך המסורתית של העמידה בהספק. מהיכרות אישית שלי אותך, אני בטוחה שהתלמידים היו רוצים להרבות בשיחה עימך ורק ממך כאדם ואישיות יכולים ללמוד המון, אני סומכת עליך שתמצא את האיזון הנכון שלך.

בהצלחה,

ל.ח.

(ד.א.) הי ל.ח.

אתייחס לסיפא של תגובתך. התלמידים אכן שמחים, אם זה המונח המתאים, לדבר איתי. אבל כל זאת בלי קשר לענייני בחינה, עניינם הוא בקשר האישי, בחריגות ברעיונות ובתגובות הלא שגרתיות שאני מייצר בשיח עימם וכאן בדיוק הפרדוקס. האם להמשיך בזרם הייחודי האישי מתוך חופש או שמא "לשבור" מעט פנימה?? אני רוצה תלמידים "ערסים" על מצבם האזרחי. המבחן זה סיפור אחר!! כשנחליט שזה העיקר, אז נחליט ונהיה "ערסים" על המטרה הזו, בינתיים זה מרגיש כמו "משחת שיניים שהיא גם מי פה" שזה לא משחת שיניים ולא מי פה!

סורי,

ד.א.

(נ.ב.) שלום לכולם,

חזרתי עכשיו מפגישה בבית הספר של מורים חדשים עם המורה החונכת שלנו ובה התלבטנו בסוגיה שד.א. העלה.

לדעתי, אסור לוותר על "הרוח והריחוף" או על כל חלום שהגשמתו תגרום לנו להינות בהוראה, אחרת נישחק מהר, ניבול ונעזוב. ולגבי האיוון עם דרישות המערכת – השיטה שלי היא כל פעם קצת. כל כמה שיעורים אני עושה שיעור אחר/מרחף/שמעניין אותי יותר/מעמיק וכו'. זה נותן לי אנרגיות להמשיך בשגרה ולהאמין שאפשר לשנות.

שנצליח לשמור תמיד על שיווי משקל!

נ.ב.י.

(ד.א.) הי נ.ב.י.

נקודת שיווי המשקל שלי אינה נמצאת כרגע באיזה שהוא מינון. אני לא עוסק במתן תרופות, איני רוצה להיזהר!!! אני צמא לחופש המוחלט וככזה שאינו מושג לעולם אני מוצא את עצמי לעתים במאבק על סף הנואשות הקיומיות. אבל הנקודה היא: מילא אני!! בורגני מלא חשיבות עצמית, אבל מה עם תלמידיי האהובים? כל מה שאני עושה או לא עושה נמצא מולם. איפה השינוי אם אעשה תרגילי שיווי משקל?! את זה ילמדו אותם בהמשך.

אני רוצה שהם יבעטו!!!

(ע.ר.) שלום לכולם,

כמו שנ.ב.י., העידה אסור לנו לוותר על החלומות שהגשמתם תגרום לנו הנאה. אני אישית כל פעם נפעמת מחדש לגלות איך אני יכולה להביא לכיתה דברים שאני נפעמת מהם או לומדת אותם לראשונה ואז 38 זוגות עיניים פעורות לרווחה לומדות בשקיקה את אשר הבאתי. אני מחנכת כיתה ה'. במסגרת שיעורי שפה אנו לומדים טקסטים על כלבים ועל אנשים. מעבר לטקסטים הכתובים בספר אני עשיתי מהנושא הזה מטעמים ולא כי אני אוהבת כלבים או שיש לי כלב, אלא כי אנו חשה שזה נושא שנוגע לילדים. ובכן:

א. גייסתי את המורה לאמנות לפרויקט והילדים מכינים תערוכת ציורים על כלבים.

ב. ילדים הביאו תעודות יוחסין לכיתה ולמדנו מהי תעודת יוחסין.

ג. ילדים הכינו תעודות זהות לכלב שלהם ותלינו את התעודות בכיתה.

ד. גולת הכותרת של הנושא היא שיצרתי קשר עם עמותת צמד של כלבי נחייה לעיוורים וביום שישי הקרוב

תגיע לבית ספרנו אישה עיוורת עם כלבת הנחייה שלה ותיתן לנו הרצאה. אני מאוד נרגשת לקראת

ההרצאה ופתאום מבינה שחלום יכול להפוך למציאות.

הכיתה היא הממלכה של המורה והאוטונומיה שניתנת לה היא עצומה.

(מ.ע.) ע.ר., נפלא ומעורר השראה, זו יצירתיות, זו למידה משמעותית

חשוב להתחבר לעשות וליצור קשרים בין מורים מתחומי דעת שונים, שכל אחד ישים דגש על הנושא מהפן שלו וכך המורה "מרוויח" זמן ל"רחף" ללמוד בדרכים נוספת ואחרות. תלמידים זוכרים את הלמידה החוויתית, זו שנגעה להם בנימים והעירה אותם מתנומתם, זו שהשאירה בהם חותם, מה שמגדירים היום כ"למידה משמעותית".

(ד.א.) מ.ע. וע.ר. שלום

אין ספק שיצירתיות היא שם המשחק. אולם דא עקא, ביצירתיות אתה לוקח בחשבון שהתוצאה עשויה להיות משהו בלתי צפוי ועל כך אתה צריך לסמוך. אאמץ את חלק מהרעיונות שהצעתם ונראה לאן זה מוביל? מה כבר יכול לקרות?? מקסימום יצליחו בבחינה...

(מ.ע.) ושוב, שלום לכולם/ן.

אמנם, תוכני ההוראה נקבעו ע"י הממונים שאחראים על תוכני הלימוד, בנוסף יש נושאים שנקבעו כחובות לימודים גם אם הם לא תמיד מעניינים, אך בכל זאת בידנו הדבר להחליט מתי לצאת מהחובה ללמד ומתי ללכת אל ההעשרה והתוספת. כמורים יש ואנחנו רואים שנושאים מסוימים, אפשר ללמד אותם הוראה אקסטרנית (שצריך להכיר ולדעת ברמת ידע) ויש כאלה שדורשים הוראה אינטרנית (שדורשים הוראה מעמיקה). מורים בהחלט יכולים להחליט מה ואיך? כאן יש מקום לחשוב על נושאים מסוימים שהתלמידים ילמדו כלמידה עצמית – ע"י עבודה, תלקיט, סיפור או הכנת מצגת, וזה מאפשר ונותן מקום למורה בנושאים שהוא רוצה לחרוג מתוכני הלימוד ול"עוף לגבהים" ע"י הרחבה והוספה מחוץ לתכנית הלימודים, ע"י סטייה לצורך דיון לימודי ברמה ובדרך אחרת. להזכירכם השנה (תשמ"ה) הכריזו על תכנית "ישראל עולה כיתה" והוראה משמעותית ולמידה בדגש על בחירת תוכני לימוד במודל של 30% מול 70%, וזה המקום להרחבת דעת וסטייה מתכנים מוגדרים ומגבילים. בנוסף כמעט בכל תחומי הדעת ניתן רצוי ואפשר להתחיל את הלמידה מהאקטואליה אל התוכן, הנושאים האקטואליים מהווים רקע מקדים וקישור לחומר שיילמד, וגם כאן זו הזדמנות לצאת מתוכני הלימוד ולחזור אליהם אחרי דיון ובירור העניין ואז לשאול: איך הנושא האקטואלי שהמורה הציג/הביא לכיתה מתקשר לחומר? נכון הוא שמבחינים שכבתיים שוברים את רצף הלמידה, ומכניסים את המורה והתלמיד לסוג של "מכבש". גם כאן אפשר לעשות את זה בדרך חווייתית מעוררת סקרנות ומעודדת למידה. בהפוגות שבין המבחינים לצאת מהקופסא ולאפשר לתלמידים לראות מעבר לתכנים. כאן אני ממליצה על היערכות ללמידה משמעותית כאשר מורה מתחום מסוים מלמד סוגיה ומורה מתחום אחר קושר את אותה סוגיה לתחום שלו, ברגע שזה קורה ותלמידים לומדים לעשות "העברה" מתחום לתחום הלמידה שלהם מתייעלת, הם מבינים ולומדים טוב יותר ואז מתפנה זמן לשיעורים מסוג אחר, כאלה שד.א. מתחבט בהם, כאלה שנוגעים בתכנים מחיי היום-יום והם פועל יוצא של תוכני הלימוד שנקבעו. יצירתיות זה שם המשחק. ממליצה בחום לעיין באתר משה"ח במצגת "ישראל עולה כיתה".

(א.פ.) אהלן לכולם!

ד.א. עשית לי את השבוע עם הדילמה שהעלית!

כמו שידוע לך ואולי גם לחלק מחברי הפורום המכובדים – אני ואתה חולקים מאפיינים רבים, בעיקר בתחום חוש ההומור והנטייה לפרובוקציות (מעודנות יותר או פחות). הדילמה שאתה מעלה עומדת בבסיסה של ההחלטה האישית שלי מלפני שנים לא רבות לפנות לתחום החינוך וההוראה. לאחר תשע שנות לימוד לא מהנות במיוחד במקרה הטוב (ומשעממות עד להכעיס במקרה הרע) זכיתי בגיל 16 למצוא עצמי בבית ספר תיכון שבו למדתי במגמה שבה המורים דגלו בתפיסה שלפיה התלמיד חייב לחוש אהבה (או לפחות לגלות עניין) כלפי חומר

הלימוד ובדרך זו הלמידה תהיה הן מעניינת ומהנה והן, לא עלינו, יעילה מבחינה פרקטית ומכינה כנדרש לבחינות הבגרות. התגלית הזו הסעירה אותי עד כדי הפיכתם של אותם מורים לדמויות מנחות שגרמו לי, כאמור, לפנות בעצמי לאותו כיוון מקצועי.

אני מורה לגאוגרפיה, וכמו שאני אומר לתלמידי ומאמין בלב שלם בעצמי, הגאוגרפיה קשורה **להכול**. לפיכך, אין לי בכלל אפשרות "להיצמד" לחומר פורמלי מצומצם, שכן הנושאים שבהם אני עוסק בכיתה כל כך עמוסים בפרוטנציאל, שאבוי לי אם אני אפסח עליו. מה עוד, שכמו שאני עוצבתי כתלמיד באותם ימים בתיכון – גם אם המורה אינו "מוכוון הספק" – כמו ד.א. וכמו עבדכם הנאמן, לשיטתי – ככל שעושים את הנושא יותר עסיסי ואפילו נפיץ (כמו שבהחלט ניתן לעשות גם באזרחות ובהיסטוריה, למשל), אפילו אם לעתים זה על חשבון ההספק – סיכויי התלמידים להצליח מבחינה פורמלית משתפרים משמעותית.

בברכת גשם עד פסח,

א.פ.

(מ.ע.) מ.ד. ערב טוב,

מסכימה איתך שלמידה צריכה לבוא מאהבה, והמורה צריך למצוא את הדרך לגרום לתלמיד לאהוב את המקצוע. כמורה לתנ"ך בכיתות מאתגרות שהשפה המקראית היא עוד שפה זרה עבור התלמידים, אפילו יותר קשה מאנגלית. בהתחלה אני משקיעה מאמצים רבים ועובדת קשה כדי ליידיד את התלמידים עם המקצוע, אני עושה זאת בעזרת ארועים, וסיפורי חיים מתחומים קרובים אליהם, אחרי שאני מרתקת אותם עם הסיפורים אני מחברת אותם לטקסט ומראה להם את אותו ארוע/סיפור בתנ"ך ואני משקיעה די זמן בתכנים. לכאורה, זה מאבד זמן בסיפורים/ארועים חיצוניים אבל בטווח הרחוק אני מרויחה אותם. הם מתחברים ומתיידידים עם הטקסט ואז אני יכולה לסגור את הפער, שכביכול יצרתי. הפער נסגר תמיד עד כדי כך שבד"כ הצלחתי לסיים את כל החומר ולא נזקקתי לשעות תגבור, או להביא אותם בחופשות כדי לצמצם פערים ולהספיק את החומר. למורים שאני מנחה אני ממליצה להם שבהתחלה שווה להשקיע זמן באיכות על חשבון הכמות, ואת הכמות תמיד מספיקים. ההספק נעשה בעזרת עבודות שהתלמידים מקבלים ולומדים למידה עצמית, או ע"י הכנת מצגת, משחק, חידון, תשבץ ולפעמים גם ע"י המחזה.

(ד.א.)

כידוע לך א.פ. יקירי גם פורנוגרפיה היא עניין של גאוגרפיה... ותיכף אתייחס לכך. מילה אחת מתגובתך הציפה את לבי עונג והיא "נפיץ". אוי כמה פצצות אפשר להכין ממקצוע האזרחות, שאלתי: האם זה מה שאתה מציע כדרך הוראה פדגוגית? עד כמה לדעתך מוכנים התלמידים להתאבד על החומר?? האם אולי גם יהפכו במקרה לאזרחים אמיתיים ולא לקורבנות השיטה?? שאעמיד זו למבחן?? עכשיו לעצם העניין שמקודם. כל חברה ראויה למנהיגיה ולפיכך רמת חומרי התבערה או שיטת הכנתם בעליל, צריכה להיות מותאמת לקהל היעד. לחברה בורגנית, שבעה ומרוצה מעצמה אתה יכול להסביר מה זה רעב?? מה זו גזענות?? בתוך כיתה ממוזגת היטב עם Apple TV??

(א.ז.) ערב טוב לכולם,

אני באופן אישי מלמדת אזרחות גם שכבת י"ב לבגרות חורף (כן כן עוד חודש וחצי) וגם בשכבת ט'. לגבי שכבת י"ב אני מודה שברוב השיעורים אני נשאבת כפי שציננת למציאות של הספקת החומר לבחינה וכל הלחץ הנלווה. אבל אני החלטתי לחלק את השיעורים ככה שבכל שבוע יש לי (מתוך 9 שעות שבועיות) 3 שעות לתרגול לפחות, שם אני מרשה לעצמי "לרחף" ואני אתן דוגמאות:

1. אני עושה שיעורים שבהם את התרגול בונים התלמידים בעצמם וזה על בסיס משחקים (כגון: גלגל ענק, מונופול, מירוץ וכו'). התלמידים בצוותים וכל אחד בתורו צריך להכין הפעלה של שתיים לכיתה. התנאי

היחיד שהצבתי להם שהתלמידים שותפים אקטיביים, יהיה כיף ולא חייב לשבת (כמובן שאני מלווה אותם בתהליך).

2. אופציה נוספת היא שעשינו תרגול בעזרת עיתונים. הבאתי לכיתה עיתונים אמרתי להם לבחור כתבות ולקשור אותן לנושאים שכבר למדנו, ערכנו דיונים, בחלקם סוערים מאוד, כי חוק הלאום מעורר בעיות בכיתה לא רק שם למעלה.

3. היום למשל הגעתי ושאלתי אותם מה שמעו לאחרונה בחדשות ומעניין אותם שנדבר עליו, אז בער להם לדבר על השיר 'אחמד' של עמיר בניון. שמענו אותו יחד בכיתה ודרכו הגענו לנושא של השסע הלאומי. חשוב לי לציין כי התלמידים עצמם לפעמים נבהלים ואומרים לי "המורה אולי נחזור לכתוב/נתרגל שאלות מבגרות..." וזה אפילו עצוב יותר. אבל ככל שעובר הזמן רואים שהם מבינים שיש דרך אחרת גם אם קו הסיום (עדיין) הוא הבגרות. וכו' וכו'...

לסיכום, אני מבינה את הכוונה שלך שאנו ברוב הזמן "בובה על חוט" אבל גם בזמן הקצר הזה אפשר לשנות ולהראות לתלמידים וגם לעצמך שאפשר ורצוי אחרת. אני גם מאוד מאמינה כי ברגע שנכיר יותר היכולת לעשות שינוי תהיה קלה הרבה יותר. בשכבה ט' לדעתי יש פספוס גדול מאוד כי אני עדיין לא מצליחה לצערי לרחף, אבל גם זה יגיע.

(מ.ע.) א. ערב טוב,

מה שאת מתארת כ"ריחוף" זוהי למידה חוויתית שהופכת למשמעותית, כי החוויה נוגעת בתלמיד, ומשאירה בו חותם. את זה הוא יזכור לאורך שנים, זאת משום שאפשרת לו להגיע ממקום אחר אל התכנים, וזה נפלא. אז נכון צריכים להיות צמודים לתכנית הלימודים, אבל בהחלט מתוך מספר השעות שניתנות למקצוע, אפשר "לגזור" זמן ללמידה חוויתית שכביכול מוציאה מתכנית הלימודים. אם עושים את ההקשרים הנכונים התלמידים מבינים תכנים טוב יותר בגלל אותה חווית למידה, ולעתים הזמן של ה"ריחוף" חוזר הן למורה (שכאילו בזבוז זמן) והן לתלמיד שלמד לעשות העברה מתחום לתחום ומתוכן לתוכן.

(מ.ע.) שוב שלום לכולם,

מסר שבעיניי חשוב לכולם: הסוגיה הזו **מעמידה למורה סוג של מראה** שבעזרתה המורה יכולה להסתכל, להעריך ולבחון את דרכי העבודה, את שיטות ההוראה, להכיר ולדעת מי הכיתה, מה הם מאפייני הכיתה ודרכי הלמידה של תלמידיה, מהן נקודות חוזק ונקודות חולשה של התלמידים. בעקבות כל הנ"ל אפשר לתכנן על מה "מוותרים" (ונותנים לתלמידים עבודה בקבוצות, למידה עצמאית וכד') ואז אפשר לחזור לתכנית הלימודים ולעשות חשיבה מחודשת מה ללמד לעומק ומה לתת כמטלה לתלמיד. בכלל כמורים, אם אתם לא קובעים ושולטים במה ללמד, תהיו השולטים והמחליטים באיך ללמד ואז תצאו נשכרים ופחות מתוסכלים. לסיום, מי ייתן ויתקיים בכס הכתוב: "ונתת לעבדך לב שומע לשפוט את עמך, **להבין בין טוב לרע**" (מלכים א', ג' 9) כלומר **להבחין בין העיקר לתפל**.

(ד.א.) מ.ע. שלום

בהתייחסות אל רעיון התפל והעיקר, אני קצת מבולבל ולא לחינם. הרי לפי איזה מפתח מושגים ודימויים אני בוחן את הדברים?? בואי ונשים את הדברים אל מול סכין המנתחים: אנו חיים כדי לא להכעיס!! רוב הזמן אנחנו חיים ליד הדברים שאנו רוצים, לא ממש בחוץ אבל בטח שלא בפנים!! התפל בעיניי אינו התפל של מישהו אחר ובטח שהעיקר שלי אינה כוס התה הקטנה והמתוקה של מישהו אחר – יהיה זה מנהל, רכז או אפילו תלמיד. אני זה אני. עכשיו נשאלת השאלה: לאיזה חור אני מכוון את הרצועה שנמצאת על הצוואר?? מי קובע?

מי מוכן להמר? להיות מורה זה להיות עצמך. בואי נודה שהמבחנים הם "קוץ" אמיתי בלבנו... כל שיש כרגע זה ללמוד להאט את זרם הדם (המטאפורי) של המורים והתלמידים כאחד.

(מ.ע) ד.א יקר שלום,

ההוראה, תכליתה ללמד, לכוון, להצמיח תלמידים סקרניים, שואלים ולומדים. בדרך נתקלים בקשיים, כזה שאתה מעלה, הספק חומר, עמידה בדרישות, מבחנים והצלחה בהם. כשכל אלה עומדים מנגד, לך כמורה הזכות לבחור על מה לשים דגש וללמד בשיעור באופן מעמיק ומה לתת ללמידה עצמית של התלמיד. זו הכוונה לרעיון התפל והעיקר. העיקר זה מה שישמש את התלמידים כלמידה משמעותית והתפל זה מה שהתלמידים יוכלו ללמוד בעצמם בדגש על ההעברה שהם יוכלו לעשות מנושא לנושא, כי בעיקר לימדת אותם את הטכניקה של ההבנה, ההפנמה וההיקש מנושא א' לנושא ד'. במושג תפל, אין כאן התייחסות לביטול של תכנים אלא לדרך שבה התלמיד יכיר את החומר שאתה בכיתה החלטת (בשיתוף של הצוות המקצועי) שהתלמיד יוכל להתמודד עם הנושא בלמידה עצמאית (בעידן של חזרה ללמידה משמעותית יש מקום לעשות חשיבה ולתכנן את נושאי הלימוד מראש).

סיכום הארוע לאור תגובות הקבוצה / ד.א.

להלן, התגובות, העצות ההמלצות וההערות שהוצעו למגיש הארוע נושא הארוע/הוראה כאמנות. אפתח ואומר שאכן רוח חיובית נשבה מכיוון התגובות שקיבלתי לארוע שהעליתי. יש מקום מבחינתי לאמץ כמה וכמה שיטות פדגוגיות שהוצעו, בעיקר אהבתי את שיתוף המורים מתחומי דעת אחרים, כמו כן לאמץ את תחום הוויזואל כדי לעזור לי ולתלמידים לחדד מסרים שדורשים מלל רב ומיותר. תמונה אחת של ניצול שואה רעב המחטט בפחי אשפה מול מגדלי היקרה התל-אביביים יכולה ללמד מאות מונים על החברה שאנו נמצאים בה ועל הדילמות האזרחיות העומדות אל מול התלמידים (אילו שאלות מוסריות אפשר להפיק מכזה חומר...). יחד עם זאת "קסם" לי רעיון האיזונים ושינוי המשקל כאילו שאני רקדנית טרפו של הקרקס הבולגרי, האם טמונה סכנה ברורה ומידית להוראה חופשית ומאושרת??? האם יש חשש לנפילה והתרסקות על קרקע הבינוניות? או שמא אין חשש כזה? סוגיה נוספת שעלתה בעיניי היא הניסיון האינהרנטי להגיע לעשייה כמעט רצייתית, כלומר לא משנה מה תעשה ואיך, העיקר שתביא תוצאות בבחינות. אז למען הסר ספק, לי יש בעיה אישית עם מדדים כאלה ואחרים מהטעם הפשוט שהם לא מייצגים דבר מעבר לנקודת זמן אחת ספציפית. אולם אם אני מוכוון להישגיות מדדית מיטבית קרי ציון גבוה, ישנן שיטות יעילות יותר מגוונות יותר ושאינן מתיימרות לייצר גם למידה משמעותית, גם ערכים ונורמות וגם תלמידים מצטיינים, כאילו בית ספר זה מפעל של תאגיד פוקס בסין. נייצר מודל אחד וכולם איכשהוא יסתדרו איתו. נעטוף להם זאת באריזה צבעונית, נבטיח שזה נראה עליהם טוב ואפילו זה לא מתכווץ בכביסה במים רותחים, המהדרין יקבלו אפילו כרטיס מועדון יוקרתי, קרי, תעודת בגרות. לגביי, אני מאמין שאני בחיפוש אחר מעשה ההוראה האותנטי, אפעיל את 'וויז' ונראה מתי נגיע ליעד. תודה ובהצלחה

ד.א.

ארוע מס' 5 – אלימות בין תלמידים / מ.א.

הנושא: ארועי אלימות בין תלמידים

בס"ד

חברים יקרים, שלום

אני מחנכת כיתה ג' בבית ספר יסודי במחוז ת"א, שתלמידיו באים מבתיים ברמה סוציו-אקונומית נמוכה ומכיל מורכבות מגוונת ועשירה של תלמידים.

עם כניסתי לתפקיד, הקושי העיקרי שבו נתקלתי הוא תפקוד לקוי במיומנויות חברתיות בכיתה, עד כי דבר זה מוביל למקרי אלימות פיזית ומילולית, זלזול תלמיד ברעהו, חוצפה, ניסיון להחרמות וכיוצא בזה אשר גורמים לאווירה עכורה.

לאור הנ"ל החלטתי להתמקד בתכנים העוסקים בארועי אלימות וזאת על מנת שהתלמידים יוכלו לקבל נקודת מבט חיצונית להתנהגויות וללמוד מהם כיצד ראוי ונכון לפתור סכסוכים בדרכי שלום. לצורך זה אף יזמתי חלוקת ציפורים למצטיין לימודי שבועי ולמצטיין חברתי שבועי, כמו כן נעזרתי בוועד ההורים והפעלתי הפסקות חברתיות הכוללות משחקי קופסא כך שלא יסתובבו ללא מעש. התכניות הללו עובדות כבר זמן ממושך ועדיין אני נאלצת להתעסק מדי יום ביומו במקרי אלימות.

חשוב לציין שהנהלת בית הספר והורי התלמידים מעודכנים במתרחש ומגבים אותי בכל צעדיי, אך יחד עם זאת תופעת האלימות בכיתתי תופסת נתח מרכזי בעבודתי כמורה; הדבר דורש חשיבה, נקיטת פעולה, טיפול מידי וטיפול מתמשך שתוצאותיו לא נראות במידי. זה גוזל ממני אנרגיה שהייתי רוצה להקדיש אותה ללמידה, להעצמה ולפעילות מועילה.

אשמח לשמוע ולקבל הצעות, המלצות, דרכי פעולה וכל מה שנראה לכם כמתאים, הן מניסיונכם האישי והפרטי כמורים בפועל/או כמורים עמיתים.

בברכה,

מ.א.



תגובות הקוראים לארוע

(ל.ז.) שלום מ.א.

קראתי את הארוע ועלו בי זיכרונות מהשנה הקודמת שלי כמחנכת.

גם בבית ספר הנמצא באזור סוציו-אקונומי נמוך, שבו משולבים תלמידים משכונה סוציו-אקונומית גבוהה יותר, הדבר היווה מכשלה. מעבר לבעיות קשות של אלימות הייתה גם תחושת ניכור ונחיתות. כך מצאתי את עצמי עוסקת בענייני אלימות חדשים לבקרים והדבר התיש אותי.

למצער, זהו חלק מהחינוך ובכל בית ספר שמתאפיין ברמה סוציו-אקונומית כזאת או אחרת יהיה עלינו להתאים את הנושא החינוכי ל"קהל היעד".

- עלייך לנסות לקחת את הדברים בצורה קצת יותר "קרה" ופחות ללב.
- לטפל בעניין בצורה מקצועית ופחות מעורבת רגשית אף על פי שזה מאוד קשה.
- התלמידים מזהים את תחושות המורה ומפעילים מניפולציות (לפחות חלקם).
- תישארי קרה, מקצועית ועקבית באופן הטיפול ובענישה.
- אין ברירה – דרך ארץ קדמה לתורה ואין סיבה להקנות להם ידע יותר מאשר ערכים, או יותר נכון – ליכנות אותם בידע אם אינם יודעים לנהוג אחד בשני כבני תרבות.

גם אני עוסקת בזה עדיין יום-יום, זה חלק מהחינוך באזורים מסוימים יותר ובאזורים מסוימים פחות.

זה חלק מהעבודה וכן – זה מתיש.
בהצלחה,
ל.ז.

(ר.א.ס.) הי.מ.א.

סוגיה מעניינת!

אכן ענייני המיומנויות החברתיות של התלמידים, לעתים הרבה יותר "מטרידות" מהחומר הלימודי. השאיפה שלנו כהורים וכמחנכים "לחנך" את ילדינו לערכיות, למוסר, ל"ואהבת לרעך כמוך" וכו'. הלימוד לערכים של בין אדם לחברו יכולים להשתלב תוך כדי לימוד המקצועות, בכל שיעור פורמלי ובלתי פורמלי. לדעתי, הדבר אינו קשור למצב סוציו-אקונומי. אני מכירה בתי ספר ברמה סוציו-אקונומית גבוהה שגם שם יש בעיה של ערכים ומוסר. מה שכן אני יכולה להציע לך, שכן כדאי לעבוד עם התלמידים, היא – תכנית **מפתח הל"ב** של משרד החינוך, להעצמת הכישורים החברתיים. הפעילות כולה באתר לפי חודשים עבריים, כלומר כל חודש מתחלף הערך לערך שונה.

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Yesodi/Hevra/MafteachHalev/>

אני מקווה שהתכנית תהיה לרווחך.
בהצלחה.
ר.א.ס.

(ה.ש.) שלום מ.א.

קודם כול ראוי לציין שנראה שעשית עבודה יפה עם התלמידים שלך בנושא. לדעתי יש להבהיר לתלמידים שאין דבר כזה אלימות בבית הספר. ועל מנת לעשות זאת ההנהלה צריכה לקחת חלק נכבד בסיטואציה הזאת. ההנהלה צריכה להעביר מסר ברור מאוד לכלל בית הספר כי אין דבר כזה אלימות בבית הספר. והיא זאת שצריכה לתת את הדין במקרים שכאלה – דוגמת השעיה וכד'. כך זה קורה אצלנו בבית הספר ומקרי האלימות די פחתו (כך לפחות מאז שאני למדתי בבית הספר). זה עלול להרתיע אותם לפעול באלימות. ברגע שהתלמידים יבינו שאלימות – בכל דרך שהיא – היא לא הדרך, אז יהיה להם מקום לחשוב על דרכים אחרות לפתרון בעיות. בהצלחה.

בנוסף אני מצרפת מערך שיעור שערכתי שהנושא שלו: אלימות בחברה ובשפה (נספח ג'). מטרת הפעילות להקנות מודעות רחבה יותר בנושא האלימות תוך כדי העלאת פתרונות כיצד ניתן למנוע מקרי אלימות. הפעילות מיועדת לתלמידי כיתות ה'-ו' (אבל אני בטוחה שאפשר להתאים אותה בדרך כלשהי לכיתות ג')

מקווה שזה יעזור
בהצלחה

(מ.ע.) ל.ז. שלום,

אני כל כך מסכימה עם דבריך שהם: "זהו חלק מהחינוך ובכל בית ספר שמתאפיין ברמה סוציו-אקונומית כזאת או אחרת יהיה עלינו להתאים את הנושא החינוכי ל'קהל היעד'". "עליך לנסות לקחת את הדברים בצורה קצת יותר קרה ופחות ללב". וזה חלק ממהות ההוראה, כי אנו עוסקים בעבודה מול בני אדם ולא מול מוצר שאנו מעצבים ומחליטים איך הוא ייראה בסוף. בכל זאת, כמורים מוטל עלינו גם לעצב את ההתנהגות של התלמיד, אבל זה לא קורה ביום אחד, בחודש אחד, או בשנה. זה תהליך מתמשך שאם רוצים לבדוק אותו, אז הכי פחות זמן זה על רצף של שלוש שנים לפחות. ולכן כמו שאני תמיד אומרת: שינוי צריך לבדוק מול התלמיד עצמו ומהנקודה שבה התחיל התהליך, וכאשר מסתכלים ורואים שיש שינוי, על זה צריך להתבסס ולהמשיך

לעקוב אחרי השינויים. ולא לפי מה הרף שאני מציב. אלא לבנות שלבים כדי להגיע לרף הזה וממנו לראות את התהליך.

(ל.ז.) מ.ע. שלום רב

אני מודה לך על המשוב. היה חשוב לי לשמוע שאת מסכימה עם דבריי, במיוחד כשהשבוע הרגשתי שהורים כועסים עליי על כך שאני כועסת על בנם. ולמה אני כועסת? כי אכפת לי. מה לא ברור... תפקידנו לחנך. לא כך?! האם בבית לא כועסים עליהם?!

(מ.ע.) ה.ש. בוקר טוב,

שיעור מעניין, מעריכה ומעודדת דוגמאות מהסוג שאת מציעה. אלימות, לצערי, היא דפוס שצריך לשרש ולעקור אותו. אין פתרון אחד, תמיד מנסים ולא מוותרים וכך מפחיתים את התופעה עד להיעלמותה. שבוע טוב.

(ח.ד.) שלום מ.א. וה.ש.

זו אכן בעיה קשה מאוד וגם אני כיליתי בשנה שעברה הרבה שעות וכוחות בהתמודדות עם עימותים אלימים. השנה הארועים הללו כמעט לא קורים בכיתתי, אבל זה רק בגלל שהילדים שהיו מוקדי מריבות אינם עוד בכיתה.

אני מסכימה עם ה.ש. שכן, חשוב להבהיר לתלמידים שהאלימות היא דבר שאינו מקובל בשום אופן ושצריכים להיות עקביים בנושא. אני גם אוסיף ואומר שצריך להיות תקנון ידוע וברור מראש של מדרג מעשים ומדרג עונשים, כך שאם התלמיד בוחר בכל זאת לנקוט דרך של אלימות, עליו להיות מודע להשלכות של מעשיו ולהיות מוכן לשלם את המחיר על מעשיו. בשלב מסוים (אבל רק אם תהיה עקביות מצדנו) אני מאמינה שהתלמיד יבין ש"זה לא שווה" את המחיר ואת העונשים וישנה את התנהגותו (זה יכול לקחת הרבה זמן, אל ייאוש). ודבר נוסף, חשוב שהכללים וההגדרות בנושא התנהגות בין ילדים תבוא מהם, על מנת שיבינו את צורך בכללים ובהתנהגות לפיהם, וכשהכללים הם שלהם תהיה להם פחות התנגדות לפעול על פיהם לעומת כללים המונחתים מלמעלה.

בכיתתי בנינו בתחילת השנה תקנון משותף (המבוסס על העקרונות המנחים של תקנון בית הספר): חילקתי את התלמידים לקבוצות וכל קבוצה קיבלה תחום מחיי בית הספר (לדוגמה, התנהגות בשיעור, התנהגות בהפסקה וכו'). בהקשר של אלימות הם הגדירו מהי אלימות (גם מילולית), חילקו סוגי התנהגויות לרמות שונות של אלימות וקבעו מה לדעתם העונש המתאים לכל רמה ומה העונש ל"עבירות חוזרות". בהצלחה!

(נ.ב.) שלום ח.ד.,

מחזקת את הצעתך לגבי בניית התקנון המשותף. בצהרון שבו בתי נמצאת גובש תקנון כזה והאלימות אכן ירדה. היתרון שבו שהוא גלוי וברור לילדים, לצוות המטפל ולהורים ומאפשר טיפול אפקטיבי כאשר נתקלים בארוע אלימות.

(מ.ע.) ערב טוב לכל המגיבים,

בנושא הטיפול בארועי אלימות בביה"ס: בכל בית ספר המדיניות ברורה, ידועה ויש נהלים מוגדרים, העניין הוא כאשר ארוע ההתנהגות חוזר על עצמו, ובית הספר לא מצליח להוריד את רמת האלימות, אני מקווה שזה לא המקרה. אבל בבתי ספר יסודיים יש לא מעט תכניות שעוסקות במניעת אלימות ובשינוי דפוסי התנהגות: מפתח ה"ב", האחר הוא אני, מוגנות ועוד ועוד. לגבי השעיה (לדעתי) לעתים מתקבל ומתפרש כפרס לנענש וכעונש להורה, ולכן במקרים שיוצאים מכלל שליטה, ביה"ס יודע להתארגן בהתאם: מכנסים ועדה מורחבת

שמחליטה על דרכי פעולה, שוללים את אלה שלא עזרו ובוחנים את אלה שעשו שינוי. כשהנהלת ביה"ס מעורבות וכולם (צוות המורים ובעלי תפקידים) פועלים בחזית אחידה דברים משתנים.

(ח.ג.) מ.ע. שלום,

בבית ספרי השתמשנו, לצערי, לא מעט בעונש ההשעיה בשנה שעברה (רק המנהלת משעה אצלנו). על אף שלטווח הארוך העונש לא הועיל במאומה (מכיוון שמדובר היה בילדים עם בעיות רגשיות קשות ושהיה צורך בטיפול מקיף יותר בבעיות ההתנהגותיות שלהם), בכל זאת בכל פעם שהם הושעו נראה היה שהם סובלים מאוד מהעונש, בין אם בגלל ששאר הכיתה ידעה שהושעו ובין אם מפני שהרגישו שהדבר פוגע מאוד בהוריהם. עם זאת חשוב לי להדגיש שמדובר בילדים בבי"ס יסודי ונראה לי הגיוני שלחלק מהתיכונים הדיבר נתפס כצופר, אבל בטוח שיש גם כאלה שהדבר בעייתי עבורם, מכיוון שהדבר נרשם בתיק האישי ועשוי להקשות על קבלה למקומות רצויים בצ.ה.ל.

(ח.ג.) הי מ.א., קראתי בהזדהות את דברייך

בשנה שעברה התמודדתי כל הזמן עם ארועי אלימות, ואצלי יצא לי לראות שכמעט תמיד לקח חלק בארוע האלים אחד (לפחות) משני ילדים קבועים. שני הילדים האלו היו ילדים בעלי לקויות למידה וקשיים רגשיים, שלא הצליחו לבטא את התסכול שלהם בדרכים אחרות ולכן השתמשו בידים או בניבולי פה. כתוצאה מכך הריחוק בינם לשאר הכיתה גדל והעיוותים האלימים רק הלכו ותכפו. אם את שמה לב שיש לך ילדים קבועים שמשתתפים בארועים האלימים, כדאי לשבת עם היועצת ולנסות להבין מה עומד בשורש העניין ולנסות לטפל בבעיה לא רק בהיבט המשמעותי אלא גם מכיוונים רגשיים ולימודיים.

(מ.ב.) מ.א. יקרה,

קראתי את דברייך ואת דבריהן של יתר חברותינו המלומדות והמנוסות. אני מבינה את הקושי שאיתו את מתמודדת ומקווה שעם הזמן יהיה יותר קל. אני רוצה להחזיר אותך למילותייך: "זה גוזל ממני אנרגיה שהייתי רוצה להקדיש אותה ללמידה, להעצמה ולפעילות מועילה". בעיניי, אין פעילות מועילה יותר מזו שאת עושה. ראשית, נראה כי לפי אמונותייך, היא הכרח המציאות, ולכן יעילותה לא מוטלת בספק. לא תוכלי ללמד בכיתה שבה האלימות הפיזית והמילולית גואה. שנית, מהפעילות למניעת אלימות ולעיצוב התנהגות הם ילמדו דברים חשובים לא פחות מאשר מדברים אחרים.

אני מציעה לנסות לגבש אותם באמצעות פרויקט מיוחד, שבו יהיו שותפים כל חברי הכיתה. בניסוי סוציולוגי בנושא קבוצות גילו שנושא מאחד תורם לגיבוש. אולי פעילות אחת שתדרוש הירתמות של כולם.

בהצלחה,

מ.ב.

(מ.ל.) מ.א. שלום,

אני חייבת להגיד שאני נדהמת מהנתח הגדול שבעיה זו תופסת מהזמן שלך בכיתה. זה בעיקר נשמע לי כמו משהו שאי אפשר לנהל כיתה בנוכחותו. אלימות היא צרה שאנחנו חייבים להוקיע מהחברה שלנו ובטח להתחיל בזה מגיל גן. קשה לי להבין מהי התרבות שהונחלה בכיתה שלך? האם זה משהו שקרה מאז כיתה א' מה נעשה עד היום עם הכיתה הזו? מה החלק שההורים והמנהלת לוקחים מלבד לתת לך גיבוי?

אני חושבת שמה שאני הייתי עושה: הייתי לוקחת את כל הילדים בכיתה לשיחות אישיות כל אחד לחוד. זה אמנם ייקח זמן אבל אני מאמינה שהתועלת שאת יכולה להפיק מכך היא גדולה. לשאול את הילדים איך הם מרגישים בכיתה, מה מפריע להם? מה את יכולה לעשות ע"מ להנעים את השהות שלהם, האם יש להם קשיים, לדבר איתם על האופן שבו הם חברים וכו' ממש לרתום אותם אליך ברמה אישית וככה לנסות לאט לאט להנעים את האווירה ואת החוויה שלהם אחד מהשני. במקביל תמשיכי לעשות פעילויות חברתיות מגבשות.

תצמידי זוגות של ילדים לביצוע משימות, תגרמי להם לשתף פעולה גם אחה"צ, תקיימי ערב עם ההורים בנושא – שיבינו את החשיבות ואת המשמעות שיש לכך מבחינתך.

בהצלחה

מ.ל.

(נ.ב.י) שלום מ.א.

אני מניחה שלא אחדש הרבה, התגובות כולן מעניינות ומחכימות. אם הייתי במקומך הייתי יושבת עם עצמי ורושמת לי מספר מטרות להתמודדות עם המצב ומתן מפרט מטרות לכל שבוע/חודש שבהן אתרכז. למשל השבוע יתבצעו פעילויות בנושא אלימות מילולית. בנוסף, הייתי מגבשת עם המנהלת קריטריונים להזמנת הורים/השעיית ילדים אלימים וכו' כאשר המוטו הוא – אפס סובלנות לאלימות.

אל תתייאשי ותזכרי שזו לא המלחמה הפרטית שלך והמערכת חייבת לעזור ולתמוך.

בהצלחה!

(ד.א.) הי נ.ב.י.

"...והמערכת תתמוך בך..." ומי או מה פה הבעיה?? זו הבעיה לא הפתרון!! המערכת או התלמיד – אלו שני קווים מקבילים שלעולם לא נפגשים-באמת. רק הפרשה/הכניעה/הסתגלות של אותה נפש רכה שמרגישה כיצד היא נרמסת!!! נכון שצריך ללמוד את הכלים החברתיים הראויים – באיזה מחיר!! תחשבו על הנפש המדממת.. צאו מהבועה שלכם כמורים. אנו עוסקים בנשמות!!!

(ר.ב.ס.) הי מ.א.

אכן זו סוגיה מורכבת ומאתגרת, לדעתי את פועלת נכון בכך שאת בונה תכניות שבהן את מדגישה את החשיבות של פתרונות ללא אלימות ופעילויות מניעה (הפסקות חברתיות וכדומה).

מניסיוני תגובה של אפס סובלנות כלפי אלימות היא מאוד חשובה והיא צריכה להתחיל בראש ובראשונה על ידי הנהלת בית הספר המורכבת מהשעיות וזימון הורים. אני מבינה מדברייך שיש מעורבות הורית ולדעתי זה המפתח להצלחה. הורה חייב להבין שבמידה ובנו/בתו פועלים באלימות בתוך כותלי בית הספר יהיו לכך השלכות בפעולות כנגד בנו, וינסה להשפיע על ילדו למתן את התנהגותו.

בהצלחה,

ר.ב.ס.

(מ.ע.) מ.א. ערב טוב,

כפי שאת רואה מתגובות החברים את עושה ופועלת נכון. אלימות צריך למגר מהיסוד וכשהילדים/תלמידים עדיין קטנים. ואת נמצאת איתם בשלב הזה. בחינוך אין פעולות של "אינסטנט" זה תהליך ארוך, מתיש ומייגע. התלמידים עוברים אותו לאט. גם כשאת חשה וחושבת שדברים לא זזים. דברים כן זזים. את צריכה להסתכל ולראות מה היה קודם ומה המצב היום. את בוודאי תגלי שהתלמידים עברו כברת דרך בזכותך. חשוב להמשיך ולהציב גבולות ברורים ונחרצים. תלמידים רוצים שישימו להם גבולות. למרות שהם מעמידים פנים שזה לא מוצא חן ולא נראה להם. הם יודעים להעריך מורים אסרטיביים שלא מוותרים לתלמיד ולא מוותרים עליו.

(ע.ר.) שלום לכולם,

אני מחנכת כיתה ה' בבית ספר הממוקם באזור המוגדר, לכל הדעות, מעל לממוצע, מדובר באוכלוסייה במצב סוציו-אקונומי מהגבוהים בארץ – ועדיין האלימות קיימת ומעסיקה אותי כמחנכת. אם חשבתי שכמחנכת אקדיש 60% ללמידה ו-40% לניהול כיתה, אז בפועל הייתי מחלקת את זה ל 60% ניהול כיתה והורים ו-40% למידה. בהתחלה מאוד נלחצתי מזה, אך ככל שעובר הזמן מתחדדת ההבנה שאם לא תהיה בכיתה אווירת

למידה, לא יכולה להתקיים למידה. מניסיוני הקצר חשוב מאוד שכל הצוות החינוכי ידבר באותה שפה כלפי ההורים והתלמידים ושההורים יחזקו את המורים בבית. אני אשתף במקרה חס מהתנור ולצערי כואב. היום ילד מכיתתי שסובל מהפרעות קשב וריכוז והחליף לאחרונה את סוג הכדור השתמש באלומות פיזית כלפי שני ילדים מהכיתה (בן ובת). כשפניתי אליו לברר את פשר ההתנהגות הוא אמר לי באילו המילים הקשות: "את מורה חרא". האמת היא שהתעשתתי מהר וראיתי יותר את המצוקה שלו מאשר את העלבון שלי. באותו הרגע יצרתי קשר עם המנהלת וכתבתי לה בזו הלשון: **X הרביץ ל Y ו-Z וקרא לי מורה חרא. אני לא אישרתי לו להשתתף בשיעור ספורט בסוף היום ואני מבקשת השעיה מבית הספר לאלתר.** המנהלת אישרה לי באותו הרגע להשעות אותו. אני התקשרתי להורים ועדכנתי אותם בהשעיה. לכן, כאשר מדברים בשפה ברורה והסנקציה היא מיידית והגיבוי מההנהלה הוא מלא, אני מקווה שהאלימות תפחת והכול כדי שהילדים האחרים שהיו בארוע יבינו שלא מבליגים על אלימות מכל סוג שהוא ומטפלים בה באותו הרגע.

(ד.א.) ע.ר. שלום

בהחלט מקבל את הגישה שתלמידים שקטים וטובים אינם אמורים לסבול מבעיות של אחרים. נקודה. על כך בהחלט צריך לשים את הדגש. לעתים תשומת הלב מופנית לגורם הבעיה והשאר נזנחים – במה פשעו!! אבל, ואבל גדול. איזה מענה כבר יש למערכת להציע לאותו פרט שאינו רוצה/מסוגל/יודע?? האם אפשר להציע לו משהו מתאים אחר. מותאם לרוח/אישיות/רצונותיו, או שמא נביית אותו עד שרוחו תישבר? מה מציעה "היועצת"??? לאילו רעיונות היא הרחיקה, עד כמה היא מוכנה לבדוק מה באמת הילד רוצה?? את טובת מי אנו מחפשים!!

אלה שאלות שעולות אצלי שצריך לתת עליהן את הדעת.

(מ.ע.) ערב טוב ע.ר.

המקרה שאת מתארת מעמיד את המורים בכלל ואת החדשים בפרט בכלים שיש או שאין להם כיצד לטפל בתלמידים בעלי ADHD אשר משולבים בכיתה הטרוגנית ומהווים חלק ניכר מאוכלוסיית התלמידים הכוללת בכיתה. מורים שהתמחו בחנ"מ לומדים, מכירים ורוכשים כלים הוראתיים לתלמידים אלה. אולם מורה שמלמד בכיתה הטרוגנית מגוונת ושלא התמחה בדרכי הוראה לתלמידים אלה בהחלט עומד בפני סוגיה מורכבת הדורשת ממנו התייחסות אחרת, שונה ומותאמת לעבודה עם התלמידים הנ"ל. למורה שלא למד והתמחה בנושא, לא תמיד יודע מה המניע את התלמידים ומוביל אותם להתנהגות כפי שתיארת. התנהגות זו מעידה על קושי ולעתים היא זעקה לעזרה, איני מטילה חלילה את האחריות עליך, אבל כאן צריך להיות קשר הדוק בין המשולש מורה, תלמיד, הורה, ועל ההורה לשתף פעולה עם דרישות ביה"ס לאור התנהגות התלמיד. אם התלמיד מוגדר כתלמיד בעל הפרעת קשב וריכוז, בוודאי יש המלצה לטיפול וצריך לדרוש מההורים לשתף פעולה עם ביה"ס. הטיפול בילדים אלה הוא לאורך זמן, זה לא משהו שעובר אחרי שיחה, ענישה ואפילו טיפול מוצלח. עם זה הילד חי ומתקיים וצריך לעזור לו ללמוד להתייעל, לחזק את התחומים שבהם הוא חזק, לאפשר לו במהלך השיעור לקום (ע"י הזמנה ללוח או ביצוע מטלה שדורשת קימה מהמקום) ולהתאווך, להושיב אותו רחוק ממסכים ושולחן פנוי מגירויים שאינם קשורים לשיעור. ממליצה לצפות בסרטון שנקרא: "לגעת בשיריון" הסרט יכול לעזור להאיר את עולמם של בעלי הפרעת קשב וריכוז.

(ד.א.) הי מ.א.

האמת, במחשבה שנייה, אין לי מושג כיצד מביאים כיתה של 30 פלוס תלמידים בגילאי הכיתה שלך למצב של רגיעה. זה רק עולה אצלי רעיון, כשלימדתי בכיתות אלו לפני מספר שנים דרך משחקי קופסא ולקראתם נערכת פעילות כדי ל"חמם" את התלמידים. המשחקים הם ממשחקי אסטרטגיה מורכבת ועד משחקים כיפיים ושאינם תחרותיים. אגב הרעיון הוא לעבודה זוגית או קבוצתית (קורידור – המבוכ, קרטחנה והמצודה, מנקלה

שזה משחק אבנים מדליק, אבאלון, ועוד). העבודה עם התלמידים דרך המשחקים יכולה לעזור. יש משחקים שהסיפור הנלווה עושה את העבודה. יש אולימפיאדת משחקים בימי שיא. בקיצור כיד הדמיון. וכן, לא תמיד כולם מתלהבים ופה נראה לי – תפקידנו. בכל אופן... שוטר את לא תהיי ד.א.

(א.פ.) שלום לכולם,

לצער, אני חש צורך לייצג את הצד הפסימי של החבורה במקרה זה. חוששני שהאקלים החינוכי (בכיתה, בבית הספר ובכלל בגילאי נוער) הולם את האקלים החברתי הכללי. בחברה אלימה, שסועת שנאה וגזענות ועתירה בהתנהגות בריונית וגסות רוח, אין כל טעם אפילו לנסות למגר תופעות אלה בדיוק בתלמידנו. אינני טוען חלילה כי צריך לקבל את זה, אך במצב הנוכחי של מדינתנו וחברתנו, כל הצלחה במיגור תופעות אלימות היא הטיפה הייחודית בים של דמעות. על כל אחד מאיתנו לפעול באופן נחרץ למניעת תופעות אלימות במסגרת תחום השפעתו החינוכית, כאשר האמצעים לכך הם מגוונים ולכל מקרה עשוי להתאים כלי אחר, אך שיח מיגור האלימות בקרב בני נוער איננו רלוונטי כלל ועיקר, כל עוד אותה אלימות מקבלת לגיטימציה כל כך רחבה ומפחידה בחברה בכלל.

(ד.א.) א.פ. יקירי.

ומאיפה האלימות הזו?! הרי היא ביטוי די לגיטימי ונפוץ לרגשות הפחד. הפחד להיות אמיתי, להיות מי שאתה, רק אתה!! ומתי לימדו אותך את זה??? בכיתה א'.
אולי נלמד את התלמידים פשוט-לאהוב את עצמם את חייהם את מי שהם, אחרת הכול גמור.

(ל.ח.)

ד.א. מסכימה איתך, שחשוב ללמד אותם לאהוב את הסביבה ובעיקר את עצמם. אך אסור שאהבה זו תבוא על חשבון אחרים או חלילה תפגע באחרים. אנחנו כמחנכים צריכים לחנך לאהבה זו תוך למידת האיזון ביני לבין האחר. ברור, שבמשימה זו אנו צריכים ונדרשים גם לעזרת הוריו של התלמיד, כך שגם זו צריכה להיות סביבה תומכת ואוהבת ומחנכת לטוב, אך לצערנו זה אינו תמיד כך ואנו מוצאים עצמנו לבד במערכה, משתדלים, מחנכים ומלמדים לטוב, לסבלנות ולאהבה בתקווה שזה מספק ויעזור לתלמיד לעצב את חייו נכונה ולצעוד באפיקים החיוביים של החיים.

(א.א.) א.פ. שלום,

א.פ. (אם הבנתי אותך נכון) אני מאוד מסכימה איתך, כל אותם דיבורים ו/או "ארועי שיא" אינם באמת מועילים לטיפול בתופעה. ישנה אווירה כי אם אתה לא חלק מהקונצנזוס אז "נטפל בדך" ואם צריך גם באלימות. אני באופן אישי נתקלת באלימות מילולית לא פשוטה במסגרת דיונים בכיתה (אזרחות), דעתי היא: כל עוד נתמקד במיגור אלימות ע"י מתן עונשים בלתי יעילים כגון: הפרעה, הזמנת הורים, סילוק מהשיעור/בית הספר וכד' לא נשיג את המטרה. לטעמי בנוסף לטיפול בנפגע צריך ליצור טיפול משמעותי אצל הפוגע, להבין מאיפה מגיעה האלימות (במקרה שלי מילולית) שלרוב מגיע מסוג של בורות ו/או חוסר ידע, פחד וכד'. ברגע שניתן לתלמיד שיקוף של הנזק שהוא יוצר בהתנהגותו ונראה לו כי הוא יכול להביע את דעותיו ומחשבותיו גם ללא האלימות. בדרך זו אני מאמינה שנצליח לשנות.

(מ.ע.) א.פ. שלום

הוא שאמרתי, ראה לעיל, החברה שבה אנו חיים, הריצה אחרי החומריות, המצב הביטחוני, המצב בכבישים כשהקטנים רואים את תגובות הוריהם, כל אלה משליכים על התנהגות התלמידים וזה בלי להוסיף את המצב

הסוציו-אקונומי, אזור המגורים, השכונה והחברה. תוסיף לכל הנ"ל את המזון המהיר על תוספיו השונים, שעות מסך וסרטי אימה אלימים כל אלה משפיעים על ההתנהגות, ועלינו כמורים לפעול כל הזמן למגר את התופעה ולהקטין אותה.

שבוע טוב

מ.ע.

(א.ס.) חברים שלום

אכן סוגיה מאתגרת ומרתקת, אמת שהיא גוזלת משאבים רבים (בדגש על זמן וכוחות נפשיים ופיזיים). קראתי בעיון את ההתייחסויות של חברינו ואין לי להוסיף רבות על דבריהם.

מה שכן, אני אנסה לתת לך את זווית הראיה האישית שלי:

1. בתחילת השנה הגדרתי כי ישנם מספר עקרונות שעליהם אני לא מתכוון לעבור לסדר היום בכל דרך שהיא (לא השתמשתי בנושא התקנון הבית-ספרי כ"גיבוי" לדבריי, למרות שהתלמידים יודעים את תוכנו והוא "תמיד נמצא אי שם"). העקרונות הם: אי-קבלת אלימות פיזית ומילולית, פגיעה באמינות ושליטת ונדלזם (לגבי רכוש ובכלל). במקרה שאירע לי בשבוע שעבר, לראשונה – העפת כיסא של תלמיד לכיוונו של תלמיד אחר ("לשמחתי" "רק" לאחר שלושה חודשים בכיתת י"א-אתגר), הטיפול היה ברור וחד-משמעי: הוצאת התלמיד מהכיתה, עדכון מנהלת ביה"ס, זימון ההורים (הוא לא נכנס בשערי ביה"ס עד להגעתם) ואחרון, החשוב ביותר: התנצלות כנה ואמיתית של התלמיד לתלמיד שאליו "כוון" הכיסא.

2. עד כאן משמעתית, אך מה נפקא מינה? כנראה שהכול מתחיל ונגמר בדוגמה האישית שלנו כמורים. אני מאמין כי הכול מתחיל ונגמר בגילוי כן ואמיתי של תעצומות נפש מצדנו – לדעת להתייחס לכל תלמיד ותלמיד בנפרד, להרבות בשיחות אישיות, לדבר רבות על מטרות ויעדים הנדרשים להשגה בחיים ומהי הדרך הנכונה לכך (אם ישנה אחת שכזו), לכוון לטוב, לדבר על "טוב" והחשוב מכול – לאהוב באמת ובתמים את תלמידינו. אני מאמין כי ללא אהבה שכזו, אהבה היוצרת ציפיות להתנהגות נאותה מצד התלמידים, ששכרה הוא התנהגות המראה לתלמידים כי באמת אכפת לנו מהם, קשה יהיה להגיע לנפשם המתעצבת בשנים אלו. ובקצרה: גילוי של תעצומות נפש הנה התכונה הנעלה ביותר של המורה, לטעמי.

3. אגב, אותו תלמיד הבין את מעשהו. כיצד אני יודע? כאשר הוא הגיע אליי בסוף תהליך הענישה, הוא ניסה מאוד להתאפק אך לא הצליח לעצור את שטף דמעותיו, דמעות שהעידו על התנצלותו האמיתית והכנה. למותר לציין כי תלמיד זה הראה רצון לכפר על מעשיו וביקש לשבת באופן קבוע לצד התלמיד שנפגע. בקיצור – הפכו לחברים טובים.

ממליץ לעיין במערכי שיעור המוצעים באתרי אינטרנט העוסקים בנושא סבלנות וסובלנות. אינני יודע אם הכול רלוונטי, אך אני מאמין שניתן "לזקק" מהם לנושאים הרלוונטיים לכיתותיכם.

(מ.ע.) א.ס. שלום

נושאי השיעורים שהצעת בהחלט יכולים להיות דרך עבודה כחלק מתהליך לפתרון הבעיה, שלצערי, אין לה פתרון מוחלט, אבל בהחלט ניתן להוריד את מדד האלימות ואת רמתה. צריך לזכור שאנחנו חברה לחוצה והיפראקטיבית שרוצה לקבל את חפצה עכשיו ומיד, תוסיפו לזה את מצב הביטחון, מדד החרדה, המרדף אחרי הפרנסה ועוד ועוד. בנוסף, אני מנסה להיות במקום של התלמיד כדי להבין מה מניע אותו להתנהגות זו ושואלת את עצמי: "לך תדע מה עבר על הילד/ה אתמול, הבוקר, בדרך לביה"ס"? ואם מצליחים לבודד את הנ"ל וגורמים לילד/ה לפתח אמון, להרגיש בטוח ומוגן גם מדד האלימות יורד. כי האלימות היא דרך של התגוננות מצד התלמיד מפני מצב שהוא נסתר מעינינו ועל זה צריך לעבוד.

(מ.א) קראתי את תגובתכם עד כה בצימאון!

ראשית, תודה רבה לכולכם על התמיכה 😊.

שנית, לקחתי לתשומת לבי את אחת ההמלצות לגיבוש בשעות אחה"צ ונתתי לתלמידים משימה קבוצתית – הכנת יצירה בנושא השנתי "האחר הוא אני". כמו כן, אני מודה על ההצעות של המערכים שצירפתם, בטוחה שאשלב אותם בתכניות השבועיות הקרובות.

א.פ., אני מסכימה איתך אך יחד עם זאת עוד מלאת תקווה שיש לנו השפעה כלשהי על חינוך דור העתיד ולכן מקווה שהערכים שאני מנחילה בכיתתי יתחילו לחלחל במהירות ובכך נעצב את התנהגותם ולו במעט, להיות לאנשים סובלניים יותר, המצוידים בכלים לביטוי תסכולים ע"י הידברות.

(מ.ד.) שלום לכולם,

לדעתי הגישה היא, כמובן אפס סובלנות לאלימות פיזית ומילולית. על כן הייתי מכין תקנון התנהגותי ומחלק לתלמידים, מסביר את ההיגיון העומד מאחורי הרעיון ואף מודיע מראש על מגוון העונשים אשר יינקטו במידה והם יעברו על תקנון זה.

במידה והבעיה חוזרת שוב ושוב כמו שציננת הייתי משדרג ומחתיים אותם על התקנון ועובר לצ'פר את אלו שהתנהגו טוב כך שהבעייתיים יראו שהם נפגעים ויש מחיר להתנהגותם: מארגן סיור או מקיים שעה חופשית באווירה ייחודית והבעייתיים ילכו לספרייה להכין עבודה; או יישארו עד איזו שעה שניתן להשאיר וכמובן מניעת יציאה לטיולים, מפני שכמו שצוין אנחנו כאן לטווח הארוך ועל כן העונשים צריכים להיות קשים כך שיותירו בהם את אותותיהם. רעיון נוסף הוא להזמין מרצה-אורח שבהרצאתו יסביר להם על מהות האלימות, מניעה ותוצאותיה או במידת הצורך לזעזע בהרצאה ייחודית או כתבה ייחודית.

לסיכום: תמיד עדיף שהכול יעבוד בדרכי נועם אך אין זה המקרה ואין זה התחום – ועל כן עלינו להיות עקביים, אנושיים, מלאי חמלה כשאפשר אך תקיפים וישירים כשצריך וזאת על מנת שהילדים יבינו שיד לוחצת יד בבית הספר וגם בחיים ושיבינו את חשיבות לשקול מילים לפני שהן שיוצאות מפיהם ולחשוב על התוצאה שנגרמת בעקבות מה שידיהם עושות. וכמו שאבי ז"ל אמר לי: "לא תלמד דרך הראש, תלמד דרך הרגליים" וזה משפט שמלווה אותי ונוהג לפיו.

בהצלחה וכמו שנאמר במבצע סבתא: "ברגעים כאלו חשוב שתהיי חזקה".

שבת שלום,

מ.ד.

(ח.ד.) שלום מ.ד.

קראתי את ההצעות שלך ולצערי אני לא מסכימה עם היעילות של שתיים מהן:

לגבי הרצאה של מרצה-אורח – ניסינו את זה בכיתתי בשנה שעברה. יש הרצאות של משרד הבריאות ביסודי ובחרתי בנושא אלימות. הייתה הרצאה משמימה ולא מועילה. לכן, אם בוחרים בגישה זו חשוב לבדוק טוב מי המרצה ולוודא שלא מדובר בסתם הטפה שנכנסת מאוזן אחת ויוצאת מהשנייה (אני מסכימה לגבי הצורך אולי בזעזוע).

לגבי הצעתך לתגמל תלמידים טובים, יש לי שתי בעיות: קודם כול לפי מה אתה מחלק לטובים ובעייתיים ועל איזה טווח זמן אתה מתכוון למדוד התנהגות חיובית? זה נראה לי קצת בעייתי ברמה הטכנית וגם ברמה העקרונית. האם זה נכון לתת פרס על התנהגות שאמורה להיות מובנת מאליה? זה קצת כמו לתת פרס למי שלא רוצח ולא גונב וזה לא מה שקורה בעולם האמיתי.

(מ.ד.) שלום ח.ד.

מסכים איתך לחלוטין שבחירת המנחה חייבת להיות מקצועית ויעילה ולאחר שאני כמורה צפיתי בה – אני מסכים לחלוטין ולא ציינתי זאת מפני שחשבתי שזה מובן מאליי.

לגבי הנקודה השנייה: לי כמורה יש קוד התנהגות שאליי אני שואף שתלמידיי יגיעו והוא כולל: ללא אלימות מילולית ופיזית; להביא ציוד; תלבושת והגעה בזמן – לצורך הדיון אסתפק באלו. כמובן לאחר הסבר לתלמידים על כל נושא ונושא ואולי אף זעזוע (במידה וזה מתאים לכיתה) וכמובן מתן הזדמנויות שניות ואף יותר.

אך העונש יגיע למי שלא יתיישר בכל דרך שבה בית הספר נוקט: אי הוצאה לטיולים והצגות, השארה עד שעה מאוחרת ועוד. "הפרס" שיקבלו כולם ולא יקבל "הסורר" הוא אווירה טובה בכיתה וציפורים שיינתנו כמו שיעור בנושא אחר, צפייה בסרט, פעילות מיוחדת וזאת מתוך מטרה להרים את רוחם של הרוב ולגרום ל"סוררים" להבין שהם יהיו מנודים (סליחה על המילה הקשה) מהפעילויות והיחס לו כולם זוכים.

מקווה שזה היה ברור טיפה יותר.

שבת שלום,

מ.ד.

(א.ס.) שלום מ.ד.

מקרה קיצון אמנם, אך מה קורה אם גם העונשים אינם עוזרים?

בתחילת השנה נהגתי להשאיר תלמידים שאיחרו בתחילת/אמצע היום עד השעה ארבע וביום למחרת. אותם תלמידים איחרו שוב.

מצאתי את העונש כלא יעיל.

אני פתוח לתגובות ולהצעות.

(ת.ח.) שלום לכולם,

מ.א. המקרה שהעלית מאוד חשוב, שהרי חייבים חזית אחידה מצד המורים והנהלת בית הספר בכל הקשור למשמעת, ערכים ודרכי התנהגות. אני מתנצלת מראש על אורך ההודעה, אני רוצה לנצל את הפורום כדי לספר לכולם סיפור אישי. לפני מספר שבועות עזבתי את מקום העבודה שלי בגלל ארוע אלימות, מקרה דומה לארוע שתיארה ע.ר. לעיל: אלימות מילולית בוטה מצד מספר תלמידות כלפי תלמידים אחרים בכיתה וכלפיי! התרעתי מספר פעמים על ארועי אלימות שונים שקרו בכיתה בין התלמידים, כאשר הטיפול במקרים היה שיחות לכיתה עם המחנכת והמנהלת. מאחר ומדובר בחטיבה העליונה ואני לימדתי את הכיתה מקצוע מגמה ולא חינוך, דברנו על אלימות חלק קטן מאוד מהזמן, אך לא התאפשר לי להקדיש שיעורים לנושא. התלמידים תמיד הסבירו: "זה בצחוק", "זה לא כואב", ואני תמיד עניתי שלא מקובל עליי התנהגות אלימה בשום מצב. במקרה האלימות האחרון שבו הופנתה אלימות גם כלפיי, דרשתי להשעות את התלמידות ולהפסיק לוותר לתלמידים על מקרי האלימות שבמקום להצטמצם רק הולכים וגוברים. מאחר שהכיתה היא כיתה אתגר ומאחר שהמחנכת שלהם היא מורה בשנה הראשונה, המנהלת הייתה מעודכנת באופן שוטף על המתרחש בכיתה. לאחר שדיברה עם הבנות האלימות קראה לי לשיחה והסבירה שהן יכתבו לי מכתבי התנצלות במקום השעיה, למרות שעל פי תקנון בית הספר כך יש לפעול. ההסבר של המנהלת לטיפול באופן זה הוא שלתלמידים בכיתה אתגר השעיה אינה יעילה כעונש. לאחר יומיים שבהם הייתי מתוסכלת מאוד מהמצב ומחוסר הגיבוי והתמיכה הודעתי למנהלת שאני עוזבת משום שלדעתי אני לא מתאימה לבית הספר, בעקרונות, בערכים ועוד. כמו שנכתב בפורום זה על ידי מספר מורים, קיימת חשיבות רבה ללימוד הערכים לפני שמלמדים כל תחום או מקצוע, למשל במקרה שלי, יש לחנך נגד אלימות, לפני שניתן יהיה ללמד חשבונאות. לכן, בדיוק על אותו עיקרון אני מאמינה שקיימת חשיבות רבה לאחידות, לתמיכה ולגיבוי המורים מצד ההנהלה שהרי ללא כל זאת לא משנה התחום שהמורה ילמד. אסיים את תגובתי במשפט שאמרתי למנהלת עם עזיבתי:

"לפני שמתקיים בין התלמידים וביני יחס של תלמיד-מורה, מתקיים בינינו יחס של בני אדם"

(ק.ש.) שלום מ.א.

זו אכן סוגיה מורכבת ולא פשוטה למורה ועל אחת כמה וכמה מורה בתחילת דרכה שנמצאת בשנת הסטאז'. יחד עם זאת לפי תיאור הארוע שלך נראה כי את נוקטת את כל הפעולות הנדרשות בכדי לעצב ולשקם את האקלים החברתי הכיתתי. "שאפו" על כך.

אני רוצה לשתף אותך בפונקציה חיונית הקיימת בבית הספר שבו אני מלמדת, גם הוא בית ספר יסודי ועל אף שאינו מוגדר כרמה סוציו-אקונומית נמוכה עדיין מתרחשים בו ארועי אלימות. אצלנו קיימת פונקציה שנקראת מדריכת מוגנות, מטרתה לקדם את ביה"ס בתחום מניעת האלימות ושיפור האקלים הכיתתי והבית-ספרי. היא יוזמת שיחות עם תלמידים מתקשים/אלימים, יוצרת תכנית התנהגות לפי הצורך למול כיתה או תלמיד ומלווה את המורות והצוות המקצועי בסיטואציות של הפרות משמעת וארועי אלימות. עצם נוכחותה של המדריכה תורם רבות לאקלים הבית-ספרי והיקף האלימות קטן באופן ניכר. להבנתי מדובר בתמיכה חיצונית של המועצה/עירייה. האם קיים אצלך? אם לא הייתי ממליצה להעלות את האפשרות בפני הנהלת בית הספר. בעיניי יכול מאוד להועיל.

מצורף לינק שמדבר על התפקיד, מדריך מוגנות מטעם עיר ללא אלימות.

<http://www.cwv.gov.il/SiteCollectionDocuments/ShamarimManual.pdf>

בהצלחה,

ק.ש.

(ע.פ.) מ.א. שלום,

אכן נושא מורכב ומוכר ומהווה לצערי מיקרוקוסמוס של החברה כולה. אני חושבת שראשית לכל מקרה אלימות יש להתייחס בחומרה רבה כולל השעיה מבית הספר, גם לילדים בכיתה ג'. אצלנו בבית הספר לא עוברים על שום מעשה אלימות בשתיקה והיו גם ילדים מכיתות נמוכות יותר שהשעו אותם מבית הספר ליום אחד. ההורה הגיע לקחת את הילד לכל היום. להשעיה מן הלימודים יש השפעה מאוד גדולה על הכיתה. מסבירים להם שאותו תלמיד הושעה מחברת הילדים האחרים כי הוא התנהג באלימות. הגבולות הללו צריכים להיות מאוד ברורים וחד משמעיים גם להורים ולגם לילדים. מדובר בתהליך אך חשוב שיבינו שבכיתה שלך יש אפס סובלנות לאלימות.

מעבר לכך את יכולה להפעיל תכנית גישור בכיתה שלך. למנות ועדת גישור שמתחלפת ופותרת ומגשרת ריבים של ילדים אחרים. כמובן שהתהליך הזה דורש מיומנויות שנרכשות לאט לאט. אבל ברמה הכיתתית כל הזמן להמשיך ולחלחל את הרעיון של פרגון הדדי, חמלה הקשבה. השיח בשפה הזו חודר לאט לאט אך שוב, במקביל לא לוותר על גבולות ברורים וענישה בהתאם.

(ל.ח.) מ.א. היקרה,

הסוגיה שאת מעלה הפכה למכת מדינה של ממש. כולנו כל יום שומעים על בעיית האלימות ההולכת וגואה בבתי הספר. כולם מנסים למצוא פתרונות יצירתיים ולהפחית ממידת אלימות זו, שכן אנחנו כמורים וכהורים יחד רוצים שבית הספר יהיה סביבה לימודית בטוחה ומוגנת ולא שדה קרב.

אני מלמדת בחטיבת ביניים וכמוך, גם אצלנו המיקוס הוא באזור של אוכלוסייה המאופיינת כמצב סוציו-אקונומי בינוני-נמוך ויש בעיות אלימות רבות וקשיים חברתיים. אנו כצוות חינוכי עוסקים בכך רבות, וכמחנכת אני מוצאת עצמי "רודפת" אחרי ה"אלימים" ומוציאה אנרגיות רבות בעניין. למדתי כי שיחות אישיות עם התלמידים עוזרות, התלמיד מקשיב ומבין שיש מי שבאמת אכפת לו ממנו. הדבר לא מביא

להיעלמות התופעה אך זה "בולם" את התלמיד ומחנך אותו להתאפק באלימות המילולית והפיזית שלו ולדעת שהיא אינה ראויה, אינה מקובלת ויהיו לה השלכות משמעותיות. בכל מקרה, אני משתדלת ביד אחת להיות עם יד חזקה על המשמעת וביד השנייה להקשיב, להכיל ולהיות שם עבור תלמידיי. בהצלחה, ל.ח.

(מ.ע.) מתמחים יקרים ערב טוב ושבוע טוב

האלימות בבתי הספר, לצערי, קיימת בחלק ניכר מבתי הספר מי יותר ומי פחות, מה שחשוב זה לא לתת לה יד, או לעבור ליד זה. צריך לנסות להבין את גורמיה. האלימות היא סימפטום למה שעובר על התלמיד/ה. וחשוב לרדת לעומק הבעיה ולהבין מה מניע תלמידים אלה לנהוג כפי שהם נוהגים, חשוב לשוחח עימם וללמד אותם לנטרל כעסים ולהגיב בהתאם, ללמד אותם ולתרגל נשימות לפני תגובה, לספור עד עשר לפני שמגיבים, ממליצה לפעול על פי מודל אפרת. למי שמכיר ולמי שלא מכיר אציג אותו במפגש המליאה הבא. שבוע טוב מ.ע.

(א.ס.) שלום מ.ע.

אני קורה לזה "חוק 10 השניות". אני רואה כי רבים מתלמידיי מאמצים חוק זה לשמחתי. כך "יוצא שכרי בשכרם ובשכרי".

(מ.ע.) שלום לכולם.

עוד המלצה שאתם בוודאי שמעתם עליה, אבל אני מעלה אותה שוב וזה לקיים ביקורי בית. כשלומדים ומכירים את הסביבה שבה הילד גדל, אפשר ללמוד מזה ולבנות תהליך עבודה. זכרו כבר נאמר: אין ילד רע, יש ילד שרע לו. מתפקידנו להיטיב לו ואז הבעיות יפחתו, או לפחות נבין מה סיבתן, מה מניע אותן? בברכת שבוע טוב מ.ע.

(ר. וו.ה.) הי מ.א.

אני מאוד מבינה את הסיטואציה שאת מתארת. גם אני כשקיבלתי השנה לחנך כיתה ז' נדהמתי עד כמה אני צריכה לעסוק בבעיות הקשורות באלימות. לאחר כמה שיחות מחנך-מנהלת-תלמידים בעקבות מקרי אלימות הגיעה השיחה שפשוט הגדירה את הבעיה שלא הצלחנו להגדיר!

המנהלת (לתלמיד): "אבל למה אתה ממשיך לדבר איתו? למה אתה ממשיך בדחיפות? למה אתה ממשיך לשאול אותו כשהוא אומר לך שהוא לא רוצה לדבר או להגיב?!"

התלמיד: "אני בסה"כ רוצה להיות חבר שלו..."

בעקבות השיחה הזו, נפל לכולנו האסימון! הבנו שהם פשוט לא יודעים איך לתקשר וליצור חברויות, הם לא יודעים איך מתחילים שיחה, הם לא יודעים להביע רגשות מלבד פרצופים בוואטסאפ.

אני לקחתי את הנושא הזה כנושא המרכז של שיעורי חינוך – התלמידים מעבירים שיעורים בנושא. גייסנו גם את אוצר המילים שעוסק במחלוקות ובחברויות והוא תלוי בכיתה כמו לדוגמה "אני מסכים" כאשר מתנהל שיח בכיתה ותלמיד עונה, אני עוצרת אותו ואומרת לו לנסח מחדש את התשובה ולשלב את "אני מסכים". במידה ויעניין אותך אני אכתוב לך את כל המילים.

נושא בהחלט לא פשוט – מדובר בהקניית מיומנויות בסיסיות שפעם הגענו איתן מהגן והבית והיום בעידן הווירטואלי אנחנו צריכים ללמד אותם בגיל בוגר.

סיכום הארוע לאור תגובות הקבוצה / מ.א.

להלן סיכום לאור התגובות, העצות, ההמלצות וההערות שהוצעו למגיש הארוע.

נושא הארוע – אלימות בין תלמידים.

צורכי ההשתייכות וקבלה של בני האדם זוכים להכרה רחבה כצרכים אנושיים, בסיסיים ואוניברסאליים. כבר מרגע הולדתו של התינוק בא לידי ביטוי הצורך שלו בהשתייכות וקבלה על ידי אימו, כאשר בשלב הינקות צורך זה הינו הישרדותי. למרות היותו בולט במיוחד בילדות המוקדמת, הצורך בהשתייכות לקבוצת השווים או בתחושה חברתית הנו מניע מרכזי בחייו של הפרט.

דחייה חברתית הינה חוויה מובנית ביחסים הבין אישיים המתקיימים בכל חברה אנושית. הדחייה מתרחשת בכל המבנים החברתיים שבהם קיים קשר בין אישי, ומתרחשת בעוצמה רבה יותר בקרב בני הגיל במהלך חייהם החברתיים בבית הספר היסודי ובחטיבת הביניים. חוויות אלו מעלות רגשות ותחושות קשים אצל ילדים באשר הם – אם בזירת ההתרחשות החברתית ואם בכל דרגות הסטטוס המיוחסות לילדים בקרב בני הגיל. תחושות ורגשות אלו נשארים עמם לאורך שנים. גם אנשים שהיו ילדים תקינים חברתית ומקובלים, זוכרים חוויות דחייה כחוויות משמעותיות. הם יכולים להגיע לידי ייאוש, לירידה בדימוי העצמי, לבדידות ולקשיים התנהגותיים. ילדים דחויים אלו עלולים לסבול מאוחר יותר מהפרעות רגשיות קשות הבאות לידי ביטוי בהתנהגות אלימה. קשה למנוע חוויות של דחייה, שכן הדחייה הינה גורם מבני וקבוע בקרב בני הגיל. לא ניסיונות מניעתה על ידי מבוגר הם שישפרו את האקלים החברתי ויביאו רווחה נפשית לילדים, אלא דווקא סיוע בהכלת ההתמודדות עימה במהלך החיים החברתיים, תוך טיפוח התמודדות המסתגלת ומותאמת למצבים חברתיים משתנים ונזילים בכל רמות המניעה. דבר זה דורש להעמיד לרשותו של המבוגר המשמעותי – ההורה והמורה – כלים חינוכיים-טיפוליים לשם ההתמודדות עם הדחייה, כך שיוכל לסייע בשיפור האקלים החברתי בסביבתו הקרובה והמידית של הילד הדחוי.

ארוע מס' 6 – סוגיית שיעורי הבית / מ.ב.

הנושא: סוגיית שיעורי הבית – מתי, איך ולמה?

פורום יקר שלום,

אני מבקשת לשתף אתכם בסוגיה שמעסיקה אותי זמן מה. זו השנה השנייה שבה אני משמשת כמורה למדעים בבי"ס יסודי והשנה אני מלמדת ארבע כיתות ד'. אני נהנית מאוד בתפקידי, אף כי לעתים האתגר אינו פשוט. כאימא, עומס שיעורי הבית של ילדיי מטריד אותי מאוד. כיוון שחלקם מאובחנים כלקויי למידה ובעלי הפרעות קשב וריכוז, אני מבלה לא מעט זמן בעזרה בהכנת שיעורי הבית. בסופו של דבר, אני משוכנעת למדי שהכנת שיעורי הבית לא מקדמת אותם להבנה עמוקה יותר של החומר, אולם ייתכן כי בגילאים מסוימים הם עשויים להוות אימון ותרגול, בעיקר במקצועות כמו מתמטיקה ואנגלית.

נוכח חוויותיי כאם וזיכרונותיי כילדה, קיבלתי החלטה להימנע ממתן שיעורי בית לתלמידיי. במקום זאת, אני מעודדת אותם להתנדב להעשיר את עצמם ואת חבריהם בנושאים מסוימים, תוך שימוש במצגות ובסרטים שהם מכינים. והם אכן עושים זאת רבות. אולם שיעורי בית "קונבנציונליים", הניתנים כחובה, אינני נותנת. ישנו היגיון מאחורי החלטה זו: בביה"ס שבו אני מלמדת הילדים לומדים 7 שעות ביום. משם חלקם ממשיכים לצהרון לפחות עד השעה 16:00 והיתר חוזרים הביתה, נחים קצת וממשיכים לפעילות אחה"צ שכוללת חוגים, תנועת נוער, מפגש עם חברים וכו'. יתר שעות הערות שבהן הילדים לא נמצאים בביה"ס צריכות להיות מנותבות, בעיניי, לפעילויות אחרות, שמהן ללא ספק אפשר להפיק תועלת וללמוד לא פחות מכפי שניתן ללמוד בזמן הכנת שיעורי הבית.

יחד עם זאת, אני מודעת לכך שכמורים, אנו מחויבים לתכנית לימודים מסוימת, עלינו "להספיק" ללמד את החומר. אם הנחת היסוד היא שכאשר ילד מכין שיעורי בית הוא מתקדם בחומר הנלמד ומגיע לשיעור מוכן, אזי בזמן ההוראה הקצוב שעומד לרשותנו אנחנו עשויים למקסם את הלמידה, להעמיק בתכנים ולפתח תכנים אחרים שנובעים מתוך הנושאים שאנו מלמדים. בנוסף, תאורטית, הכנת שיעורי הבית מפתחת אצל הילד תחושת אחריות ועצמאות. לפי תפישה זו, אם הכנת שיעורי הבית מנוהלת כראוי בין ההורים, התלמידים והמורים, ואינה הופכת לשדה קרב, אזי התלמיד עשוי להרוויח מהם. אולם אני מרשה לעצמי לתלות סימן שאלה גדול מעל הנחת היסוד הזו. אני שואלת האם עצם ההתנגדות לשיעורי הבית שניתנים כחובה לא פוגעת באפקטיביות שלהם לתהליך הלמידה? נכון הדבר שדברים רבים שלא נעימים לנו בחיים, הם דווקא אלה שתורמים לנו. אך לא כך הוא בנושא זה, כיוון שבמצב של התנגדות כזו אני מאמינה שספיגת החומר והבנתו תהיה דלה ושטוחה יותר. לתדהמתי, חוזר מנכ"ל של משרד החינוך משנת 2006 הציע אף הוא בחינה מחודשת לנושא שיעורי הבית בבתי הספר היסודיים והטיל ספק ביעילותם, יצירתיים ככל שיהיו.

מה דעתכם? האם אתם נותנים לתלמידים שיעורי בית? האם אתם מאמינים בחיוניותם לתהליך הלמידה? האם יש לכם רעיונות יצירתיים לשיעורי בית שאינם מעיקים על צלעות המשולש תלמידים, מורים, הורים?

תודה,

מ.ב.

(ר.ו.ה.) שלום מ.ב.

בהחלט סוגיה ראויה לדיון!

אני בכל פורום מתחיל בכך שזו השנה הראשונה שלי ובפרט כמחנכת אני מרגישה שאני חוזרת על עצמי אך זה הבסיס לכל התגובות שלי. לפני כשבועיים בערך תפסתי את עצמי ואמרתי (שוב לעצמי) "את לא נותנת שיעורי בית?"

מצד אחד התאכזבתי מעצמי – איפה הקשיחות!! איפה המורה שעובדים בשביל המקצוע שלה!!

מצד שני – אם לא זכרתי לתת שיעורי בית אולי לא הייתי צריכה אותם באמת?

אני חייבת להגיד את האמת שברוב הכיתות לא נתתי שיעורי בית כי כל התקופה עד כה (שטפו טפו מתחילה להתאזן) עסקתי בטיפול במשמעת, של להכניס את התלמידים לתלם. הבנתי שזה ככה לפחות אצלנו עד חנוכה. עד שהצלחתי ללמד ברצף כבר הגיע צלצול וככה לא יצא לי בכלל לחשוב על לעצור ולתת שיעורים. בכיתות שיש אצלי למידה משמעותית השיעורים מתפרסים על ידע כללי ותחומי דעת שמתחברים לנושא עד כי הדיון עצמו מעניין ככה שמרגיש לי ששיעורי בית זה סתם כי צריך.

שיעורי בית זה חיוני בהחלט, זה גורם לתלמיד להשקיע עוד כמה שעות אחה"צ ואכן מחבר בין הורה לתלמיד. מנגד, המציאות שבה אנו חיים שתלמידים או ילדי יסודי חוזרים אחרי צהרון הביתה רק בשש וההורים רובם חוזרים בסביבות השעה שש-שבע, חוזרים עייפים ללופ של ארגון לשינה, אני לא יודעת אם זה תורם לתת שיעורי בית.

האמת שאין לי תשובה ברורה לשאלתך. אני אקח את השבוע הקרוב לחשוב על כל מה שכתבתי כאן כי כתבתי הרבה מחשבות וכיוונים 😊.

(מ.ד.) שלום מ.ב.

לדעתי, שיעורי בית הינם טרחה לתלמיד ובדיקתם הינה טרחה למורה גם כן וזאת מפני שלא רק הילדים עסוקים שעות רבות של היום, גם אנו כמורים, הורים (לא אני) ועוד.

לכן אפריד בין חובת שיעורי בית במקצועות המצריכים תרגול אין סופי כמו אנגלית ומתמטיקה אך במקצועות אחרים שיעורי הבית צריכים להיות ממוקדים למטרה מאוד מוגדרת ולא לצאת ידי חובה מצד אחד, אך מצד שני כן ישמשו כעונש לגיטימי לתלמידים בעייתיים או לאוירה לא נעימה בכיתה.

לי אין בעיה לומר לתלמידים שכל עוד הם לומדים איתי אז יהיו שיעורי בית בצורה מעטה ולמטרות מאוד מוגדרות אך במידה ויעברו על קוד התנהגותי ולא תהיה אווירת למידה אז הם יקבלו שיעורי בית ועבודות להגשה.

לסיכום, זהו כלי מעולה כהרתעה מצד אחד ולהבהרת נושא בצורה ממוקדת ולדעתי את שתי הסיבות האלו את כאמא תוכלי להבין ולהזדהות עם הרציונל של המורה.

המשך יום נעים,

מ.ד.

(ר.א.ס) שלום לכולם,

אני חושבת שהכל שאלה של מינון ומטרה.

אם הגישה היא המשך לנעשה בכיתה, בחוברת ובעמוד זה ממש מיותר – זה עלול לפגוע בפנאי ובמערכת היחסים עם ההורים ומה גם שזה עלול לעודד העתקות ושקרים. מאידך שיעורי בית יכולים לשפר הרגלי למידה. לדוגמה בכיתה א', לשפר את גישת התלמידים לבית הספר. שיעורי הבית יכולים להוות למידה בצורה חוויתית ויצירתית – למשל הכנת יצירה אישית בבית (כמו צילום תמונות וכו'), שיעורי בית יכולים להיות באמצעות צפייה ביקורתית בסרטונים, ככיתה הפוכה, כחקר. שיעורי בית יכולים להינתן באופן פרטני לחיזוק ולקידום תלמידים ספציפיים.

יש לקחת בחשבון שיום הלימודים השתנה ונהיה ארוך יותר – תלמידים נשארים זמן רב בבית הספר – אם בפעילויות העשרה ואם במסגרות מתגברות או עצמאיות. כמו כן האינטרנט מרחיב את סביבת הלמידה ואת האפשרות לאינטרקציה בין המורה לתלמיד ולכן יש לעשות חשיבה מחודשת במתן שיעורי הבית לתלמידים.

כמורה להיסטוריה, בחטיבה העליונה, אני ממש ממעטת במתן שיעורי בית, אפילו כמעט ולא נותנת. לעומת זאת בכיתות ז' – אני משתדלת לתת שאלה או שתיים ולא יותר עד לשבוע הבא.

(מ.ל.) הי מ.ב.

בהחלט נושא ראוי לדיון.

בבואי לדון בשאלה שהציגה מ.ב. מצאתי מאמר על הנושא; קריאה ראשונית ממנו המחישה וחידדה לי את התפיסה שלי את הנושא.

רצ"ב קישור למאמר "[מי צריך שיעורי בית](http://portal.macam.ac.il/ArticlePage.aspx?id=1995)" / ד"ר אליעזר יריב.

<http://portal.macam.ac.il/ArticlePage.aspx?id=1995>

"שיעורי הבית הם מושא למחקר כבר שנים רבות. מחקרים ומאמרים שנכתבו בארצות הברית העידו ששיעורי הבית מקדמים למידה והישגים. אבל ניתוחי על (מטא-אנליזה) שנערכו בעת האחרונה מראים ששיעורי הבית אין כל תרומה להישגים בבית הספר היסודי, תרומה מעטה בחטיבת הביניים ותרומה בינונית בחטיבה העליונה. ככלל, מעט שיעורי בית עדיפים על פני היעדרם וגם על פני עומס רב מדי. עוד מתברר ששיעורי הבית אינם משפרים הרגלים ומוטיבציה. חוקרים שבחנו תוצאות של מבחני מתמטיקה בינלאומיים מצאו שכל המתאמים בין ממוצע הציונים של התלמידים במבחנים לבין היקף שיעורי הבית שקיבלו היו שליליים! הם מסיקים שמדינות שמבקשות לשפר את דירוג תלמידיהן במבחנים הבינלאומיים באמצעות תוספת שיעורי בית מכשילות את עצמן".

השאלה אם לתת או לא לתת שיעורי בית, קשורה למהות. יש שאלות עמוקות ומהותיות יותר שעלינו לשאול בתור מורים עם מתן/אי מתן שיעורי הבית. האם הם מעניינים או משעממים? האם הם מעודדים שינון או חשיבה? וכו'.

באופן אישי אני ממעיטה לתת שיעורי בית. אולי זה נובע מהיותי מורה חדשה, אבל בעיקר אני לא מרגישה שזה כלי שמתאים לי בתור מורה. אני לא רואה את התרומה של שיעורי בית ברמה השוטפת ללמידה של התלמידים שלי. אני כן, לפעמים מבקשת מהתלמידים לתרגל אופן כתיבת תשובה, או מציאת מאמר מהעיתון או האינטרנט אשר קשורים לחומר שלימדתי בשיעור. אבל לא משהו שיגזול זמן רק לשם העבודה בבית.

לכן אני חושבת שאנחנו חייבים לתת את הדעת על מה שאנחנו מבקשים מהתלמידים שלנו לעשות בבית, מה המטרה של הבקשה שלנו ומה הערך המוסף של העשייה לתלמיד וללמידה שלו. בהחלט נקודה חשובה למחשבה.

מ.ל.

(ה.ש.) הי מ.ד.,

אני מסכימה איתך חלקית. אני מסכימה שהשיעורים צריכים להיות ממוקדי מטרה, ושלא צריך לתת אותם ללא הרף, אך אני לא מסכימה שלעתים כדאי להשתמש בהם כעונש. אני חושבת שברגע שהתלמידים מקבלים את שיעורי הבית כעונש אז שיעורי הבית מאבדים את הערך שלהם בעיני התלמידים. כתוצאה, בכל פעם שקיבלו שיעורי בית, גם אם הם יהיו משעשעים וקצרים התלמידים יחושו מתוסכלים וימנעו מלעשותם.

(נ.ב.) שלום מ.ד.

לדעתי שיעורי בית/עבודות לא צריכים להינתן כעונש. אם התלמידים לא מתנהגים בשיעור כפי שנדרש, אדאג להבהיר זאת במהלך השיעור או לתת עונשים הקשורים בזמן השיעור (הפרעות, הערות, לדבר עם הורים). מניסיוני המועט, דווקא הכיתות עם בעיות המשמעת הרבות לא יכינו שיעורי בית (מוטיבציה נמוכה ללמידה, חוסר תנאים מתאימים בבית וכדומה) ואיתן התרגול צריך להיעשות בכיתה.

(ל.ז.) הי, נ.ב.

אני מסכימה איתך מאוד. שיעורי הבית אינם עונש ואבוי לנו אם ניתן אותם כעונש. כך נהפוך את הלימודים גם הם לעונש, הגם שעבור מספר מסוים של תלמידים שיעורי הבית זה כבר כך. יש לתת שיעורים על מנת לתרגל

את החומר בכיתה ותו לא. לא עונש ולא הכבדה. הדבר מהווה תרגול עבור התלמידים ומאפשר לתלמידים להרגיש מחויבות ואחריות כלפי החומר הנלמד.

(ל.ח.)

בהמשך לעיל, גם אני מסכימה ששיעורי הבית צריכים לשרת מטרה טובה ולא חלילה עונש או הכבדה. אני חושבת שהמפתח הוא באיזון הדברים, למידה טובה ומשמעותית בכיתה וכן שיעורי בית שהינם אפקטיביים, מועילים ומפתחים.

(ח.ד.) שלום מ.ד.

אני חייבת לומר שקצת קשה לי עם הגישה ששיעורי בית הם כלי הרתעתי שיש בידי המורה. אני חושבת שהתייחסות אל שיעורי הבית כעונש ולא כאל כלי לימודי המצוי בידנו עלולה להשניא את הלימודים בכלל ועוד יותר את המקצוע המסוים הנלמד על התלמידים ולהביא לכך שתלמידים יבצעו את מטלות כלאחר יד ורק כדי לסיים מבלי לטרוח ומבלי להשקיע מחשבה מעבר למה שחייבים לבצע, כשכל מה שמניע אותם הוא החשש ממה יקרה אם לא יעשו שיעורים (וגם ההתנהלות בכיתה תהיה מפחד לקבל שיעורים ולא בשל עניין בנושא השיעור). במצב כזה, גם התלמידים יפספסו את העניין שהם יכולים להפיק מהשיעור ואנחנו כמורים עלולים לפספס תלמידים.

(מ.ע.) שלום לכולם/ן.

אני מבקשת לחדד, אסור בתכלית האיסור לראות בשיעורי הבית כלי לענישה. שיעורי בית צריכים להיות חוויתיים, מעניינים, מעוררי סקרנות וחזרה לקראת או סיכום נושא שנלמד ו/או ילמד. כאשר מעמידים את שיעורי הבית כעונש לתלמידים הם איבדו את המטרה שלשמה נוצרו, אם בכלל. חשוב תמיד להתמקד בשיעורי הבית כהעשרה והרחבת ידע. מצרפת קישור לתכנית "אורחות פלוס" פרק 14 בערוץ הידברות העוסקת במקומו של ההורה בתהליך הלמידה של ילדיו: <http://www.hidabroot.org/he/video/100274>

(ק.ש.) שלום ר.וו.ה.

אני מרגישה כמוך. גם אצלי מדובר בשנתי הראשונה כמחנכת ורבות אני שואלת את עצמי "מי היא דמות המחנך האולטימטיבי בעיניי" ומניחה שעוד אהרהר בכך במשך שנים רבות. אצלנו, בתחילת השנה, נקבעו מספר כללים בבית הספר. אחד מהם למשל, עוסק בשיעורי בית. בהחלט מנהלת עלינו להימנע ממתן שיעורי בית ביום שישי. לא אחת יצא לי לעמוד מול הקביעה הזאת, לפני מבחן או נושא מסוים כאשר אני חשבת כי שיעורי הבית נחוצים בכדי לחדד את החשיבה בנושא ובכדי "שישב" טוב ויחד עם זאת נמצאת מולי החלטת בית הספר.

אני תומכת בכך שהלמידה צריכה להיעשות בבית הספר ואנו כמורים צריכים להיות הגוף המתווך בין הלמידה לידע אך יחד עם זאת האם לוותר לגמרי על משמעת למידה ביתית? אשמח לקרוא את הסיכום לדיון הזה בכדי להבין מהי הרוח המנשבת.

תודה

ק.ש.

(ה.ש.) הי מ.א.

אני מסכימה איתך שמדובר בסוגיה לא פשוטה. גם אני כמו אחרים כאן חושבת שכדאי להימנע משיעורי בית שלא לצורך. עם זאת לעתים יש הכרח לתת אותם. אני מלמדת לשון בשכבת י' ויש נושאים שמצריכים ממני לתת שיעורי בית כדי שהתלמידים יתרגלו את החומר בבית. זאת מאחר שהנושאים נבנים נדבך על נדבך ויש צורך שכלל הנושאים יטמעו כנדרש.

אפשר לבצע תרגולים בכיתה, אולם לא תמיד זה מספק. בחלק מן השיעורים אני נותנת גם עבודות כיתה לצורך תרגול, אך לצערי, עבודות הכיתה נעשות בזוגות אם נרצה או לא נרצה. כתוצאה, התלמידים החלשים לא מצליחים לבטא את עצמם. לכן שיעורי הבית נותנים הזדמנות לכל אחד לפתור עם עצמו את שיעורי הבית ולבדוק היכן הוא עומד ביחס לחומר.

(נ.ב.י) שלום מ.א.

דעתי לגבי שיעורי בית באופן כללי דומה לשלך – העלות שלהם גבוהה מהתועלת. אני משתמשת בשיעורי בית במקרים הבאים בד"כ: סיום הכנת מצגת או תרגיל שעליהם עבדנו בכיתה, הבאת כתבה או נושא לדיון לשיעור הבא. משיחות שעשיתי עם תלמידים ישנם תלמידים שמצליחים להתרכז טוב יותר בבית ומעדיפים להשקיע זמן בבית מאשר בכיתה. לכן לעתים אני משאירה את התרגול לבית (התאמה לשונות).

(ע.ר.) שלום לכולם,

לדעתי לשיעורי הבית יש מספר מטרות: לשמור על רצף בין השיעורים, להתקדם, לאפשר לילדים חשיבה עצמאית ולפתח את תחושת האחריות שלהם. אני נוטה לתת מספר מצומצם של שאלות מיקוד וחשיבה. אני לא שמה לי למטרה לסיים את השיעור בשיעורי בית. לפעמים אני מאפשרת לילדים לענות על השאלות כמשימת כיתה ומי שלא מסיים יכול להמשיך בבית. משימת הכיתה מאפשרת גם לי לנוח מההוראה. קשה לי מאוד לדבר שעה שלמה. אני מאפשרת לילדים לעבוד בזוגות או בקבוצות, כך שלשיעורים בכיתה יש ערך מוסף בלמידת עמיתים.

(ע.פ.) ע.ר. שלום,

אני קוראת את תגובתך ומסכימה איתה. אני מורה שנה שנייה בבית ספר יסודי וכל נושא שיעורי הבית הינו מורכב גם מבחינת המטרות שלו וגם מבחינת הניהול שלו על ידי המורה. במידה והמורה נותן שיעורי בית הוא צריך לעשות מעקב ולבדוק את זה וזו גם סוגיה שיש לדון באופן שבו היא נעשית. ישנם מורים רבים שנותנים שיעורים ואפילו לא טורחים לבדוק אותם.

בדרך כלל מה שאני עושה זה לאחר החלק הפרונטאלי של ההקניה אני נותנת משימות כיתתיות וישנם ילדים שלא מסיימים אותם והם אמורים להמשיך בבית ויש ילדים שבאופן קבוע מסיימים בכיתה. העבודה בכיתה מאפשרת לי כמורה לעבור בין התלמידים ולראות כיצד הם מתמודדים עם המשימות ואף לסייע להם במידת הצורך. מדי פעם אני לוקחת חוברות לבדיקה.

שיעורי בית צריכים להיות ממוקדי מטרה ולא להוות רק כלי "משטרתית". המורה צריך למצוא לעצמו את הדרך הנכונה עבורו מצד אחד לתת לתלמידים אפשרות של הטמעת החומר שזו בעיניי המטרה העיקרית של העבודה העצמאית בין אם בבית או בכיתה. לתת שיעורי בית רק לשם נתינת המטלה בעיניי מיותרת. השיעורים צריכים להיות מתוכננים היטב, מוסברים בבית וכאלה שהתלמיד יכול להתמודד איתם לבד.

(ל.ז.) שלום מ.ב.

סוגיה מעניינת שבהחלט מעסיקה גם תלמידים וגם את הוריהם (אני לא בטוחה את מי מהם יותר? 😊). אני חושבת שנושא השיעורים משתנה בהתאם לגילאים השונים ואפקטיבי יותר או פחות במקצועות השונים. אני מחנכת זו השנה השנייה, גם ביסודי ולימדתי גם בחטיבת הביניים. אני חושבת, בדעה האישית שלי, ששיעורים הינם חלק חשוב מאוירת הלמידה הכללית בכיתה. כן חשוב לתת שיעורים וכן חשוב לתת אותם במידה הנכונה ולא להגזים על מנת לא להמאס את המקצוע על התלמיד. אני גם חושבת שזה מיותר לתת שיעורים על נושאים שלא נלמדו ואגב, זה גם לא אפשרי. את יכולה לתת משימות רק על חומר שנלמד בכיתה.

לגבי ילדים עם לקויות – הסידור שלי מול ההורים הוא שעליהם לשבת שעה ביום ולהספיק ככל שהם יכולים ולא מעבר לזה. ההורים שלהם כבר סיימו יסודי והמטרה היא לא לשעבד את ההורים לדבר הזה, אלא לגרום לתלמידים לקבל אחריות ולבצע משימות שמבוססות על הנלמד בכיתה.

אני לא מוותרת על זה ומקפידה "לרשום" כל מי שלא הכין שיעורים. זה חשוב! שיהיה בהצלחה.

ל.ז.

(מ.ד.) שלום לכולם/ן.

אני מסכים עם חלק מהכותבים לכך ששיעורי בית צריכים להינתן למטרה מאוד מוגדרת כמו הבהרת נושא מסוים או סיום פרק לימוד. אולם אני, כמורה חדש, לא נותן הרבה שיעורי בית וזה במודע מתוך התחשבות בעומס הקיים על התלמידים בשעות הלימודים וחי החברה הקיימים לאחר שעות הלימודים, כלומר במודע אני בוחר להקל עליהם מעבר לשעות הלימודים. ולכן, כחלק מקשת העונשים הקיימת אני מחליט לומר לתלמיד כזה או אחר או לכיתה שלמה במקרה חריג – להגיש לי שיעורי בית או עבודת כיתה שלא הסתיימה והופכת לשיעורי בית.

אני לעתים נוטה להמיר את שיעורי הבית הסטנדרטיים כעבודת הגשה בחומר הנלמד אשר תלמיד מפריע או לא מרוכז ידרש להגיש לי וזה מתוך מחשבה שאם בכיתה התלמיד מאבד ריכוז אז אולי העבודה תכין את התלמידים טוב יותר לבחינה ואני מציין ואומר להם בארבע עיניים שהעבודה הינה דרך לעזור להם להגיע לבחינה מוכנים יותר.

בהצלחה לכולנו בכל מקרה

מ.ד.

(מ.ע.) שלום לכולם,

סוגיית שיעורי הבית, העסיקה אותי כמורה, לתלמידיי, כאם לילדיי, ומעסיקה אותי גם היום כסבתא לנכדיי ואפרט להלן: כמורה – אני רואה בשיעורי הבית תפקיד שמקשר בין השיעור היום לזה שיבוא אחריו במהלך השבוע. מטרת שיעורי הבית: לחזור על השיעור בכיתה, לעזור להבין את מה שלא הובן בכיתה ולעתים (תלוי בשכבת הכיתה ובמאפייניה) גם להכין לקראת השיעור הבא. השיעורים צריכים להיות מידתיים ולא מעמיסים ומלאים ואפילו מומלץ להתחיל שאלה אחת לפחות בכיתה, כדי ליידד את התלמיד עם שיעורי הבית. כן ממליצה לתת עבודות יותר גדולות כשלוש פעמים לאורך השנה. העבודה צריכה להיות מונחית ולא מונחת, העבודה תקבל ציון שווה ערך למבחן, עבודות אלה הן מהסגנון של למידה עצמאית שבה התלמיד מתמודד עם שאלת חקר או שאלה מקיפה ומגיש אותה בזמן שנקבע. כאמא לילדיי בדרך כלל הסכמתי עם מטלות הבית השוטפות שקיבלו, אולם התנגדתי לאופי ההערכה ולציון שהעבודה קיבלה. בעידן שעדיין לא היה מצב של cut&paste העבודות היו בהחלט ברמה שהצריכה ציון בהתאם להשקעה. כסבתא אני חווה מצב שאין שיעורי בית ומצב של עודפות שיעורי בית ולדעתי, צריך כן לאפשר לתלמיד ללמוד, להתעניין ולגלות סקרנות וזה מתאפשר גם בעזרת מטלות בית. רצ"ב (נספח ד') מאמר שהתפרסם ב"הורות נכונה" להלן הקישור:

<http://www.kavnet.co.il/?CategoryID=644&ArticleID=11212> וכן בדף עסקי.

ומאמר נוסף "הערכים הסמויים של שיעורי הבית" שנכב ע"י עופרה מייזלס, שעוסק בסוגיית שיעורי הבית.

<http://portal.macam.ac.il/ArticlePage.aspx?id=2290>

(א.פ.) שלום לכולם,

אבקש להתייחס לסוגיה מכמה היבטים:

אני אפתח את דבריי באמירה הדי ברורה מאליה לפיה הצורך בשיעורי בית הוא תלוי מקצוע/נושא. מן הסתם, לא ניתן ללמוד מקצועות ריאליים כמו מתמטיקה, פיזיקה, שפות ומדעים מדויקים למשל, ללא תרגול עצמאי והרבה ממנו. לפיכך, אינני רואה דרך ללמד או ללמוד מקצועות כאלה ללא תרגול עצמאי קרי שיעורי בית. הדבר אינו בהכרח נכון, עם זאת, למקצועות אחרים, שאותם ניתן ללמוד אף טוב יותר באמצעות דיון, מקרי מבחן ועבודות כיתתיות, כגון גאוגרפיה, אזרחות, היסטוריה וכד'. במקצועות כאלו, לשיטתי, ניתן לצמצם ואף להימנע משימוש בש"ב.

כמורה לגאוגרפיה אני יכול להעיד כי המקצוע ניתן ללמידה במספר אופנים – בהחלט ניתן "לחרוש" בבית, בלי לנכוח בשיעורים ולצאת מזה בשלום (תלוי ביכולות האישיות של התלמיד, כמובן). ישנם גם מקרים שבהם תלמיד חזק במיוחד יכול "לנצח" את המקצוע (או נושאים מסוימים בו) אפילו בלי ללמוד בכלל. עם זאת, הדרך היעילה ביותר בעיניי, וגם המהנה והמעניינת ביותר, היא באמצעות הדיון הכיתתי המשלב מקרי מבחן ותרגילי כיתה, כאשר את התרגול העצמאי ניתן בהחלט לשמור לימי ההתכוננות האינטנסיביים לקראת הבחינה. באופן זה ניתן להימנע ממתן ש"ב.

לבסוף, כדרכי בקודש, אני מזכיר לכולנו שהתרבות העכשווית של בני הנוער, בשילוב הכלים המשמעותיים המצומצמים העומדים לרשות המורים כיום, הביאה למצב שבו התלמידים, למעשה, ממעטים להכין ש"ב ממילא, כך שכלי זה מוגבל מאוד ואף חסר תועלת במקרים רבים. מקווה שדבריי נעמו לקוראים המכובדים.

(מ.א.) היי מ.ב.

העלית סוגיה מעניינת שלרגע נתנה לי לעשות אינטרוספקציה להתנהלותי בכיתה. אני מאמינה שתרגול עוזר להבנה והטמעת הנלמד וכמו מדרגות לא ניתן לקפוץ בין השלבים ולהתקדם ללא ידע קודם. יחד עם זאת אני מסכימה שזה תלוי מקצוע ומינון. דרך ההתנהלות שלי בכיתה היא הקניה כ-20 דקות ולאחר מכן עבודה, כך שמי שעוסק נטו במלאכה חוזר ללא שיעורים הביתה ואילו מי שלא הספיק אז עליו להשלים כ"שיעורי בית".

אני מאוד מאמינה בלמידה חוויתית ולכן מנסה לגרות את תלמידי בדרכים יצירתיות אשר גורמות להם ללמידה מרצון. לדוגמה בתחילת שנה, בשיחות אישיות שערכתי, הרוב בכיתתי ציין שהמקצוע האהוב עליו הוא חשבון ואילו המקצוע הפחות אהוב הוא תורה. החלטתי שאני אגרום להם להתחבר לתורה באופן שמדבר אליהם ופיתחתי תכנית לימודים שלמה שבה דמות מצוירת כותבת להם מכתבים בשפתם ומסבירה את הסיפור התנ"כי. זו הייתה הצלחה גדולה היות שהם גם מדי שבוע כותבים בפורום מכתבים לאותה דמות מבלי שאבקש ובדרך זו גם שואלים שאלות על הסיפור, מצוטטים ביניהם ויש עניין ולמידה שלא בכפייה.

על כן אסכם את דבריי בכך ששיעורי בית קונבנציונאליים הם לא הכרח. התכנים שאת מעבירה כמסר לשעות הפנאי לתלמידיך כמו עזרה לזולת, התנדבות ועשייה למען האחר הם למידה חשובה לא פחות וכמורים אשר מעצבים את דור העתיד – חשוב להנחיל ערכים אלו בכל דרך אפשרית.

(א.א.) שלום לכולם,

א.פ. היקר, עם מרבית דבריי אני מסכימה, אבל אינני חושבת שמקצועות כגון היסטוריה, אזרחות וגאוגרפיה לא ניתן או לא רצוי לתת בהם שיעורי בית. השאלה מהם בכלל שיעורי בית? אם מדובר בשאלות ידע פשוטות ואולי אף מורכבות, אז אני מסכימה איתך. יותר נכון לדון, לתרגל, לשחק וכד' בכיתה.

אבל, ואת האבל שלי אני אמחיש בדוגמא. כשאני מסיימת נושא כלשהו בכיתה (אני מלמדת אזרחות) אני מבקשת מהתלמידים (כל אחד בתורו) בבית להקשיב למהדורת חדשות, לקרוא עיתון, לחפש באינטרנט מקרים שממחישים את הנושא, המושגים שלמדנו בכיתה. הם מתבקשים למצוא מקור ולכתוב לא יותר מחצי עמוד, להציג את תיאור המקרה וכיצד זה קשור למה שלמדנו. את התוצר שלהם הם מציגים בפני כל הכיתה.

לדעתי רצוי כן שלב למידה בבית שתעורר את הסקרנות ובעיקר תבהיר להם למה הם לומדים נושא?? וכיצד זה מתקשר לחיים שלהם. בתקווה שהמטלה פחות מעיקה ויותר מועילה.

(א.ס.) שלום א.א.

אני חושב שנגעת בדיוק במרכז של הנקודה הרלוונטית! ובקצרה – השילוב בין תחום הדעת לתחומי החיים, יהיה הפורה ביותר בעת מתן מטלה להכנה בבית. כל החשוב הוא ליצור עניין ואם הצלחת בכך – אשריד!!

(ל.ח.) מ.ב. שלום,

הסוגיה שאת מעלה היא חשובה ונדונה רבות. אין ספק שמתן שיעורי בית רק לשם "עבודת בית" ועומס על התלמיד אינם ראויים ולא משרתים שום מטרה. עם זאת, אני חושבת שחשוב לתת מדי פעם שיעורי בית בשביל ההבנה, ההתמודדות, האחריות, והלמידה העצמית של הילדים עם החומר ועם הנדרש, שהרי במהלך חייהם הם יצטרכו להתמודד עם סיטואציות שבהן הם צריכים ללמוד לבד, להבין, לסכם ולקדם עצמם ללא עזרה של מורה, מדריך וכד'.

אני בעד איזון ראוי. אני נותנת שיעורי בית על דברים עיקריים ושחשוב לי שהם יתמודדו עימם, אני דואגת לשלב למשל שאלות חשיבה ופיתוח בקשר לחומר מעבר ללמידת החומר ה"יבש" עצמו. כמו כן, חשוב לזכור, כי את שיעורי הבית חשוב גם לבדוק אח"כ בכיתה, זאת בכדי לא להביא את התלמידים לידי תסכול לפיו טרחו ועשו שיעורי בית אך חשים כי זה היה "לשווא". כמו כן הדבר חשוב גם כדי לתקן טעויות באם נעשו כאלה. לפיכך, אני דואגת ללמד את החומר, להביא אותם ללמידה משמעותית ולפיתוח עד כמה שניתן בכיתה אך בד בבד גם מדי פעם לתת קצת חשיבה והתמודדות הביתה.

בהצלחה

ל.ח.

(ר.ב.ס.) מ.ב. שלום,

אכן סוגיה מורכבת אשר אנו כמורים צריכים לקחת בכובד ראש. לדעתי דבר ראשון שיעורי בית לצורך מתן שיעורים לא אפקטיביים. שיעורי הבית לטעמי חייבים להיות ולתת ערך נוסף של החומר הנלמד בכיתה ע"י חזרה על החומר בהיבטים שונים. בנוסף לתלמידים יש עומס רב ולכן לקחת בחשבון את מצבם בשאר המקצועות בטרם מחליטים לתת להם שיעורי בית. כמו כן לשיעורי הבית יש אספקט חשוב של עבודה עצמית וחזרה על החומר הנלמד בכיתה והפנמתו. דבר חשוב שיש לזכור ששיעורי בית אשר לא נבדקים והתלמידים לא מקבלים פידבק על עבודתם אינם יעילים.

בשורה התחתונה כאשר מחליטים לתת שיעורי בית יש למצות ולהפיק את המרב מהם על מנת שהתלמידים אכן ילמדו מהם את מה שציפינו שיקבלו.

יום טוב,

ר.ב.ס.

(ח.ד.) שלום לר.ב.ס ולכולם.

ר.ב.ס., אני מסכימה איתך שאין לתת שיעורי בית סתם כדי לסמן "ויי" על העניין ורוצה להוסיף ולהזכיר שבכיתות הנמוכות בעיקר לשיעורי הבית יש מטרה נוספת שלא קשורה בהכרח לתחום הדעת הנלמד והיא תרגול מיומנויות למידה. באמצעות שיעורי הבית ניתן לתרגל תשובה מלאה, כתיבה ללא שגיאות, כתיבה מסודרת במחברת ושיפור הכתב.

לא פעם קרה לי שבשיעור או במספר שיעורים רצופים באותו מקצוע, הילדים לא כתבו כלום במחברת (כיוון שניהלנו דיון או עשינו פעילות אחרת) ועל מנת לתרגל איתם את המיומנויות שהזכרתי, נתתי לתלמידים שאלה מסכמת כשיעורי בית. חשוב לי לציין שחייבים לעבור בכיתה על שיעורי הבית ולהדגים חלק מהתשובות על הלוח כחלק מהקניית ותרגול הרגלי הלמידה ותחום הדעת הנלמד, אחרת שיעורי הבית לא מגשימים את המטרות שלשמן ניתנו.

(ע.פ.) מ.ב. שלום,

נקודה נוספת היא ששיעורי הבית צריכים להיות מתוכננים היטב. לעתים אנו שולפים שיעורי בית שלעתים הם נטולי תכנון ומטרה, ולכן שיעורי הבית אמורים להיות חלק מהמעגל שמתחיל בהצבת מטרות ברורות. המורה קובע מה הוא רוצה ללמד. מכאן נגזרים מערכי השיעור שלו ומכאן נגזרים גם שיעורי הבית/המטלות/המשימות ואף המבחנים. כל המעגל הזה כאשר הוא נבנה בתבונה הוא כרוך זה בזה ולא בנוי כחוליות מנותקות. שיעורי הבית צריכים להיות כאלו שתומכים בהטמעת החומר ולהיות מאוזנים מבחינת עומס.

(מ.ב.) ע.פ. שלום

אני מסכימה איתך לגמרי. אם נחליט ששיעורי הבית אכן חיוניים, ללא כל ספק, הם צריכים להיות מעוגנים בחשיבה כוללת, ולא שרירותיים.

(ד.א.) מ.ב. שלום

ביני לבין עצמי אני מנסה לענות על שאלתך ואיני מוצא תשובה. זוהי שאלה שמעמידה את הלמידה האישית באור מעט מוזר.

האם אדם המתעניין בנושא משמעותי עבורו רואה בקריאת ספרות וחקירתה מטלה שכל המתלווה אליה הוא תחושת חובה? האם תלמיד סקרן, מלא אינטרס לידיעה, יסרב להמשיך להתעניין במה שעסק בו בשעות הבוקר? ואולי אם זה היה מלווה במשחק כלשהוא?

התלמיד לעולם ירצה לחמוק מהסבל שבחוסר הידיעה מתוך הבורות האנושית. אולם הבנתו מהו אותו סבל שממנו הוא מפחד היא המפתח להצלחתו. שיעורי הבית הם תרגול ידע, תרגול הקשבה ומודעות, תרגול מיומנות, תרגול קושי והתמודדות עימו. כיצד ילמד אמן לנגן? כיצד ילמד השחיין לשחות? כמה שעות השקיע טבח צעיר עד להיותו שף אמן? התנאי הכמעט מתבקש הוא הרצון לעשות כן. הסיבות מגוונות (עניין בלמידה, תחושת מסוגלות, עניין בתחרויות, הישגיות מקובלת ועוד).

(מ.ע.) ד.א. שלום,

בהמשך לסוגיה שהצגת, שימוש מושכל בשיעורי הבית, הבנייתם ומתן הכוונה יכולים לתת מענה למעוף שמעבר ללמידה בכיתה, של נושאים שחלה עליהם "חובת בחינה". שיעורי בית בדרך של "שאלת חקר" סביב נושא או הרחבתו של נושא יכול לתרום לתלמידים לצאת מהתכנים ולהגביה עוף לנושאים שהם מחוץ לתכנים אך מעניינים לא פחות.

(מ.ב.) ד.א. יקר,

קראתי את תגובתך כמה פעמים. היא גרמה לי לתהות. כתבת: "התלמיד לעולם ירצה לחמוק מהסבל שבחוסר הידיעה מתוך הבורות האנושית. אולם הבנתו מהו אותו סבל שממנו הוא מפחד היא המפתח להצלחתו". אתחיל, "התלמיד לעולם ירצה לחמוק מהסבל..." – זה כבר מניח שהתלמיד אינו אינדיבידואל. יש שטנץ, האמנם?

"חוסר הידיעה מתוך הבורות האנושית" – אני לא בטוחה שתלמידים בבתי הספר היסודיים והתיכוניים תופשים בורות כסבל. יכול להיות שהם חשים מבוכה נוכח פיגור בידיעותיהם אל מול קבוצת השווים שלהם,

אבל בין זה לבין להפסיד משחק כדורגל או מפגש חברתי, לא ברור מה גורם ליותר סבל. אני דווקא חושבת שיש התנגדות בסיסית לידע חדש, גם בקרב מבוגרים, כמונו למשל.

(ת.ח.) ערב טוב

מתן שיעורי בית הוא מאוד תלוי מקצוע מבחינת החיוניות לתהליך הלמידה. במקצועות שבהם החומר מובנה וחשוב הסדר שבו נלמדים הנושאים (מתמטיקה למשל), חשוב לתרגל הרבה, לעומת מקצועות שבהם החומר פחות מצריך מבניות או תלות בנושאים (תנ"ך למשל). באופן אישי אני מעדיפה להקדיש שיעורים לתרגול בכיתה במקום שיעורי בית. אני מאמינה שהליווי של המורה והאפשרות לגוון באופי התרגול מעשירים יותר מלבצע את שיעורי הבית לבד ובאותה השיטה.

מ.ב., גם אני נוהגת לבקש מתלמידיי "שיעורי בית" שאינם מחייבים אלא הם זכות הניתנת לכל תלמיד שמעוניין ולרוב הכוונה לרפרט קצר של 5 דקות שבו הם מסבירים על נושא או מושג מסוים. את הנושאים והמושגים אני מעלה תוך כדי הוראה, למשל כשמתנהל דיון המוביל לנושא צדדי, או למושג שאינו קשור לדיון – אני שואלת מי מעוניין לבצע רפרט על הנושא/מושג ותלמידים שמעוניינים מתנדבים. חשוב לציין שהבטחתי לתלמידים שביצוע רפרט יכול לשפר את הציון הסופי, כאשר אחליט רק בהמשך על הניקוד המדויק. פתוחה לרעיונות נוספים.

(א.ס.) שלום ת.ח.

אני בהחלט מצטרף לדבריך. יכול להיות כי רק בכיתות שבהן רמת הקוגניציה היא גבוהה אכן ניתן להנחות את התלמידים להכנת רפרטים קצרים (בדגש על מקצועות רבי-מלל). לגבי מתמטיקה ומקצועות מדויקים נוספים, כפי שאני רואה אצל בני (הלומד בכיתה י'), כנראה שאין כל דרך אחרת להעמיק את הידע בחומר הלימוד אלא דרך תרגול – פתירת תרגילים בפועל בבית. אני מאמין כי הדבר מאתגר את התלמידים ומסייע להם להעמיק את הידע במקצועות מסוג אלו.

(א.ס.) שלום מ.ב. יופי של סוגיה!

אני בהי של אחרי שבוע לאחר פעילות עם תלמידים "מסע ישראלי" ואני שמח לחזור לפורום. כתלמיד, לא היה דבר שהיה שנוא עליי כמו שיעורי בית. הרגשתי תמיד שאני נמצא במעין "מבחן" בעת בדיקת הכנת השיעורים בכיתה. הרגשתי כמי ש"נענש" בתרגול נוסף. מעולם לא הרגשתי כי המורים פונים להבנה הנדרשת שלי, אלא פשוט מחייבים אותי לשנן ולשנן את חומר הלימוד. והנה, עברו שנים, הפכתי למורה ו...נראה שהכול תלוי בטיב המילוי.

אני מלמד כיום בשכבת י"א שתי כיתות: האחת כיתה מצטיינת והשנייה כיתת אתגר. בכיתת האתגר ניסיתי בתחילת השנה לתת שיעורי בית לצורך חזרה על חומר הלימוד שנלמד בכיתה. כשהבנתי כי התלמידים אינם מכינים את השיעורים (רובם פשוט לא הבינו את הנדרש מהם) ואפילו לא קוראים חומר לצורך העמקת הלימוד והעשרה, הבנתי כי כך לא אוכל להתקדם איתם. רמת המסוגלות שלהם בקריאה פרונטאלית אינה בשמיים, ולכן פניתי למדיום הקולנועי. כמעט לכל נושא של שיעור היסטוריה אני מוצא סרט (ארוך או קצר) ביוטיוב או במקורות אחרים ומפנה אותם אליהם. המשמעות: אחת לשניים- שלושה שיעורים, אני מבקש מהם לצפות במטלת הצפייה ועוסק בכך בשיעור שלאחריו. אני חייב לציין כי בתחילה גם מטלה זו לא מולאה על-ידם, אולם כאשר הם הבינו כי אני מבסס את דבריי בשיעור בכיתה על הסרט, ובטח ובטח לפני מבחנים, הם "הצטרפו" לעמידה במטלה זו בשמחה רבה, בעיקר כאשר הם ראו כי הדבר תורם להם באופן משמעותי.

דוגמה מצוינת לכך הייתה בקשתי מהם לצפות בסרט "הפסנתרן" לפני המבחן האחרון שקיימתי בכיתתי במהלך לימודי השואה. לשמחתי, רוב התלמידים פנו למגוון ערוצים לצורך צפייה בסרט: אם בהורדת הסרט באינטרנט, אם בהזמנתו דרך ה-VOD וכן בדרכים נוספות. על אף שלא ביקשתי זאת, חלקם הגישו לי סיכום

כתוב של עיקרי הסרט, עיקרים התואמים לנושאי הלימוד (עיקרי האידאולוגיה הנאצית, היחס ליהודים בפולין והקמת הגטאות). במהלך המבחן שקיימתי ראיתי גם ראיתי כי מי שצפה בסרט, התמודד בקלות יחסית עם שאלות המבחן. בהחלט קיבלתי מענה לשאלות שהתבסס גם על אפיזודות כפי שנראו בסרט זה. בקיצור: הרוויחו בגדול!

לגבי הכיתה השנייה שבה אני מלמד (כיתה מצטיינת), בסוף כל שיעור אני מפנה אותם לנושאי הלימוד בספר הלימוד בהיסטוריה ומבקש מהם לקרוא את העמודים הרלוונטיים וכן את העמודים הרלוונטיים להמשך נושא הלימוד (לא יותר מעשרה עמודים לערך) וכן מפנה לסרטים כפי שתיארתי לגבי כיתה האתגר. רובם המכריע מבצע מטלות אלו באהבה רבה. אני רואה זאת דרך תשובותיהם במהלך הדיונים בכיתה.

בשתי הכיתות, לצורך תרגול הכתיבה והמענה על שאלות, אני מקיים חזרה לפני מבחנים (לרוב במשך שני שיעורים) ופותר ביחד איתם שאלות לדוגמה, תוך העמקה לגבי תשומת הלב הנדרשת למרכיבי השאלה, מה נדרש לפיכך, כיצד נדרש לענות באופן ממוקד ועוד.

לשמחתי, זה "הולך" בשתי הכיתות.

האם אני צודק? האם אני טועה? אני לא בטוח לחלוטין. אבל כשתלמיד (ולא אחד) פונה אליי בשאלות לגבי חומר הקריאה או הצפייה ומבקש להעמיק בכך, אני מאמין כי אני מצליח לתת לו כלים משמעותיים ללימוד היסטוריה, כלים שיפנימו אצלו את הזיכרון של הארועים, הבנת הארועים והגורמים להם ובקיצור – ללמוד היסטוריה בהנאה!

האם כולם לומדים בהנאה? לא!!

האם רובם לומדים בהנאה? אני מאמין באמת ובתמים – כן!!

(מ.א.) מ.ב. שלום,

מצרפת את דבריו של ד"ר אליעזר יריב מתוך הרצאתו "בדק בית לשיעורי בית" אשר מביא טעימה לממצאיו ממחקר שערך על תלמידיו במכללת גורדון בסוגיה זו.

<http://portal.macam.ac.il/ArticlePage.aspx?id=2289>

סיכום הארוע לאור תגובות הקבוצה / מ.ב.

להלן, התגובות, העצות ההמלצות שהוצעו למגיש הארוע.

נושא: סוגיית שיעורי הבית, מתי, איך ולמה?

חברי הפורום הנכבדים שלום רב, קראתי את תגובותיכם בעיון רב.

ראשית, חשוב לי לציין שחשתי הקלה מסוימת נוכח העובדה שכולנו מתעסקים בשאלה זו. הקלה זו אינה בבחינת "צרת רבים חצי נחמה", כי אם מעין אישור או הצבעה על כך שאנו "מורים חושבים". אני מקווה שלא יהיה זה יהיר מצדי לטעון שאנו משתדלים שלא לפעול פעולות אוטומטיות, מובנות מאליהן. דורות רבים של תלמידים חונכו על קדושת שיעורי הבית, ולמרות זאת ניכר כי אנו מפעילים חשיבה לגבי חיוניותם, מידתם ובעיקר יעילותם.

כמורים, עלינו לשאול שאלות, את תלמידינו, ולא פחות מכך, את עצמנו. סדרי עדיפויות, הבחנה בין עיקר לתפל וגיבוש ה"אני מאמין" שלנו, לא יהיו שלמים מבלי שנוכל לענות לעצמנו גם על שאלת תפקידם ויעילותם של שיעורי הבית.

ואכן, עולה שאלת העלות מול התועלת שבמתן שיעורי בית. מצד אחד, הם עשויים לתרום להפנמת ידע, להעשירו ולהוות מקור ליצירתיות ולחוויות. מצד שני, הם עלולים ליצור עומס בקרב תלמידים שלומדים שעות רבות בביה"ס ולוח הזמנים שלהם בבית גדוש גם הוא בשלל פעילויות, כמו חוגים, תנועת נוער, ארועים משפחתיים וכו'. קיים ציר שבצדו האחד עומדים הטרחה והעומס ובצדו השני הפנמת החומר, היצירתיות, החוויה

וההתאמה ללומד. עלינו לקבל את ההחלטה היכן אנו ממקמים את עצמנו על הציר הזה כשאנו מקבלים החלטה לגבי מתן שיעורי בית לתלמידינו.

שנית, מקריאת תגובותיכם עולה כי ההחלטה על מתן שיעורי בית תלויה בגורמים רבים. למקצוע הנלמד משמעות רבה מאוד בקבלת ההחלטה. נראה כי במקצועות כמו מתמטיקה ואנגלית שיעורי הבית הכרחיים, כי הם מאפשרים תרגול ואימון של החומר הנלמד. לעומתם, במקצועות כמו שפה, גאוגרפיה ותנ"ך, שיעורי הבית עלולים להוות עומס על התלמידים ולהתברר כמיותרים.

בנוסף, יעילותם של שיעורי הבית תלויה גם בגיל התלמיד. ייתכן שבבית"ס התיכון שיעורי הבית יהיו חיוניים יותר עבור התלמידים מאשר בבית"ס היסודי. אולם, ניתוחי-על שנערכו בעת האחרונה מראים שלשיעורי הבית אין כל תרומה להשיגים בבית הספר היסודי, תרומה מעטה בחטיבת הביניים ותרומה בינונית בחטיבה העליונה. בנוסף, הם אינם משפרים הרגלים ומוטיבציה. עוד נמצא כי מתאמים בין ממוצע הציונים של התלמידים במבחנים לבין היקף שיעורי הבית שקיבלו היו שליליים (יריב, 2008).

בכל מקרה, הייתה הסכמה על כך ששיעורי הבית צריכים להיות מידתיים, מעשירים. מונחים וברורים. חלק מכותבי הפורום התייחסו בעצמם אל שיעורי הבית כאל מייצגי קשיחותם של המורים או כאמצעי הרתעה וענישה. אולם רוב הכותבים פסלו אפשרויות אלה ומצאו כי שימוש זה בשיעורי בית ישניאם עוד יותר על התלמידים ולבטח לא יביא להשגת מטרת הפנמת הידע וחיזוקו, כלומר תתפספס המטרה שלשמה ניתנו שיעורי הבית מלכתחילה.

ההתייחסות נוספת לשיעורי הבית הייתה כאל מייצרי שגרה ומסגרת, כמו גם כלי לתרגול מיומנויות למידה, עבור התלמידים. אם כך, נאמר, על המורים לתת אותם ולהתייחס אליהם במלוא הכבוד הראוי, כלומר לדאוג לכך שהם ידונו בחומר הנלמד בכיתה, לבדוק אותם ולהטיל סנקציות על אלה שלא הכינו אותם.

תפקיד נוסף לשיעורי הבית הוא מנקודת מבט של שונות בין הלומדים. שיעורי הבית עשויים לתרום לאלה מבין התלמידים שדווקא מצליחים להתרכז וללמוד יותר טוב בבית, לעומת הלמידה בכיתה. אחת העצות שניתנו בפורום היא הסדר שיעורי בית אחר ללקויי הלמידה, כך שישקיעו בהכנתם לא יותר משעה ביום. זהו הסכם שנעשה בין המורים להורי התלמידים.

בסוף, עלתה ההתייחסות להכנת שיעורי בית ע"י התלמיד כאל אמן שכדי להתמקצע בכלי הנגינה מנגן שעות רבות או כאל שחיין שכדי להיטיב לשחות ולהיות מוכן לתחרות הבאה עליו לתרגל ולהתאמן בזמנו הפנוי. אולם, התלמיד, בניגוד לאמנים, שפים ושחיינים, אינו בוחר בלמידה. הוא מחויב לכך מתוקף החוק, וזו עשויה להיות הסיבה לכך שהוא סובל מהכנת שיעורי בית, ולא מהבורות העלולה להיות כרוכה באי-הכנתם. ייתכן שאילו התלמיד היה בוחר בלמידה של קורסים מסוימים על פני אחרים, בדרכי למידה כאלה ולא באחרות, היה מבין שהמחיר של הבחירה עלול להיות ויתור על זמן פנוי, בין היתר, וגישתו לשיעורי הבית הייתה משתנה בתכלית. להלן מאמרים בנושא שיעורי הבית, שפורסמו בפורום, לעיונכם:

הערכים הסמויים של תרבות שיעורי הבית, מאת פרופ' עפרה מייזלס

שיעורי בית

אורחות פלוס "מיקומו של ההורה בתהליך הלמידה של ילדיו" <http://www.hidabroot.org/he/video/100274>

תודה על ההתייחסותכם המכובדת,

ארוע מס' 7 – לכתוב במחברת? / נ.ב.י.

הנושא: האם לדרוש/לבקש/לחייב לכתוב במחברת?

שלום לכולם,

כתיבה היא חלק בלתי נפרד מתהליך הלימוד בבית הספר מאז ומעולם. גם כיום בעידן המחשבים עדיין מצופה מהתלמידים לכתוב במחברות במהלך השיעור. בדיקת הידע והערכת התלמידים מחייבות כתיבה במהלך המבחנים.

אני מלמדת בתיכון בכיתות י"א ונתקלת, לא מעט, בתלמידים שלא מוציאים מחברת ובכאלה שהמחברת שלהם ריקה וכמעט ללא שום חומר לימודי. רוב התלמידים שלא כותבים מאובחנים עם הפרעות קשב וריכוז וקשיים לימודיים נוספים. ישנם תלמידים שלא כותבים במהלך השיעור, וציוניהם במבחנים טובים מאוד.

בשיחות עם מורים ותיקים בבית הספר ובהערות שקיבלתי לאחר הצפייה של מנהלת ורכזת שכבה, נאמר לי שיש להכריח אותם לכתוב בשיעור. כאשר דרשתי מתלמידים לכתוב במחברות קיבלתי את התשובות הבאות: "קשה לי להתרכז גם לכתוב וגם להקשיב"; "אני לא לומד/ת מהמחברת שלי"; "אני לא מבין את הכתב שלי"; "אצלם ממישהו אח"כ"; "אני מסתכל/ת במחברת של החבר/ה לידי"; "אני לא כותב/ת ומוציא/ה ציון טוב" וכו'. תשובות אלה מעידות על קשיים אמיתיים שיש לתלמידים בכתיבה. בכיתת מב"ר, לפי נסיוני, התעקשות נוספת גורמת לעימותים נוספים עם התלמידים ואינה מקדמת למידה. בכיתות הרגילות ההיענות, יחסית, גדולה יותר במיוחד בזמן תרגול שאלות.

בהתבסס על הספרות המקצועית שבה נטען שיש קשר חיובי בין כתיבה לזיכרון וללמידה ובהתייחס להערות של סגל ההנהלה בביה"ס – הסוגיה בנושא הכתיבה היא:

האם להכריח תלמידים לכתוב בשיעור? האם התרומה ללמידה גדולה מהעלות הכרוכה בהתעסקות משמעתית (זמן, אקלים כיתתי וכו')? האם יש לכם אסטרטגיות שיעזור/שיקרב את התלמידים המתקשים לכתובה?

אשמח לקבל עצות והצעות שצברתם ו/או שחוויתם.

תודה מראש,

נ.ב.י.

תגובות המתמחים לארוע

(ד.א.) הי, נ.ב.י.

הסוגיה שהעלית כאן נמצאת גם בכיתת י"א מב"ר שאני מלמד. אולם רק חלק קטן מהתלמידים אינו כותב. מרביתם רואים בכתיבה עוגן משמעותי לצורך הבנת החומר, אלה שמצהירים על בעייתם האישית, בהחלט אינם מסוגלים כנראה לבצע שתי פעולות בו זמנית.

לעצם שאלתך – איני מוצא טעם לריב עם תלמידים או לכפות את דעתי עליהם, אולם חובת הדיווח נשארת אצלי ולכן עליי ליידע את המחנכת (לפחות) ולתעד זאת, כמו כן אם אפשר לערב את היועצת. באם זה יעזור אז מוטב. לעולם לא שווה להרוס מערכות יחסים בשביל דבר שלא תזכור אותו אחר כך.

(מ.ע.) שלום וברכה,

אכן, נושא הכתיבה הוא בעייתי אצל התלמידים המוצגים בארוע, אך לא בלתי אפשרי, שהרי בסופו של דבר התלמידים הנ"ל נבחנים ובמבחן הם צריכים לכתוב את בחינתם. לכן התהליך של הכתיבה צריך להיות מדורג, כלומר אם המורה מכין דף עבודה, עליו לדרוש מהתלמיד לחפש תשובה לשאלה ולמרקר אותה, ובאותו דף

להשאיר מקום לשאלה שהתלמיד יענה עליה בכתב יד. כל הזמן לנסות לתקוף את הבעיה בדרכים יצירתיות. אפילו לבנות דגם לתשובה ואז להתחיל את הפתיח לתשובה והתלמיד ימשיך את פיתוח התשובה. ההדרגתיות משחררת את הגורם המעכב שיש אצל התלמיד, שהרי חוויות הכישלון שלו באו לידי ביטוי גם בכתבה ובמה שכתב ולכן יש התנגדות מצדו.

(ה.ש.) שלום נ.ב.י.

אני מסכימה עם ד.א.

לדעתי, לא כדאי להתעקש יותר על המידה עם התלמידים, על מנת לא לפגוע בחלק מהתלמידים. יחד עם זאת אני חושבת שכתבה זה דבר מאוד חשוב ולכן אפשר ליצור אצלם מוטיבציה חיזונית. אפשר לומר לתלמידים שמדי פעם את תערכי בדיקת מחברות ומי שתימצא אצלו מחברת מסודרת עם כל הדברים שנכתבים בכיתה את תתחשבי בכך בציון בתעודה (בחלק של הערכת המורה) או העלאה מסוימת בציון. כך לפחות אפשר לפתור את עניין ההעסקה מהלוח.

(ע.פ.) שלום נ.ב.י.,

אני חייבת להודות שאכן העלית סוגיה מאוד מעניינת.

כמישהי שהכתבה היא מאוד משמעותית עבורה אני חושבת שעלינו לפתח אותה בכל הגילאים בדרך שתקרב אליה את התלמידים ותסב להם סיפוק. היכולת לכתוב היא אחת הדרכים להעלות ביטחון ולגרום הרגשת סיפוק. את דיברת על כתיבה כאמצעי ללמידה ואני חושבת שהמסוגלות לכתוב, לסכם, לתמצת גורמת ליכולת לארגן מציאות ומחשבה, ממקדת ויש לה השלכות רבות.

אני כמורה לאנגלית בבית ספר יסודי לא מוותרת על כתיבה בכל שיעור גם אם הפעילות היא קצרה. אני עומדת על כך שיכתבו משפטים וקטעים קצרים.

אני חושבת שדווקא בעולם שהכתבה הפכה לקצרה כל כך וממוקדת חשוב שאנחנו כן נשמור ונפתח את הנושא ואת היכולת להרחיב מציאות בעזרת כתיבה. חשוב לדרוש מהתלמידים לכתוב בשיעור וגם בבית. הכתיבה מפעילה הרבה מאוד כישורים נחוצים.

(א.ס.) שלום נ.ב.י.,

אכן – סוגיה מעניינת וסבוכה, בעיקר בקרב תלמידי חט"ע ובטח ובטח בכיתות אתגר/מב"ר.

כל שאוכל לספר הוא על חוויותיי בנושא זה. כבר בתחילת השנה, הבהרתי לתלמידים כי אני ממליץ לכולם לכתוב את דבריי (תוך כדי שיעור פרונטאלי, כדוגמת הרצאה בחלק מהמקרים בשיעורי היסטוריה) בלשונם במחברת. הסברתי להם כי הדבר יסייע להם להיערך טוב יותר לקראת מבחנים, להיטיב את אופן זיכרונם של נושאי הלימוד וכן ימנע מהם את הצורך לסכם את חומר הלימוד מהספר. ניכר כי חלק מהתלמידים קיבלו את הצעתי. אחרים עדיין לא כתבו. כאן הבנתי (בדגש על כיתות אתגר/מב"ר), כי אהיה חייב להקדיש חלק (קטן) בסוף השיעור להכתבה מסכמת של עיקרי הדברים. לפי דברי התלמידים, הדבר עזר ועוזר להם מאוד לדעת את חומר הלימוד והחשוב מכול: לשמור ולהבין אותו.

שיטה נוספת שבה אני משתמש הנה "תרשים זרימה". בתחילת השיעור או בסופו אני משרטט תרשים זרימה של ארוע היסטורי, נותן את כותרת התרשים ואת הרובריקות המרכזיות ובמהלך השיעור מבקש ביחד עם התלמידים להשלים את הרובריקות הללו. כך הם הופכים שותפים בחוויית הכתיבה. אגב, שיטה זו היא הטובה ביותר בעיניי, לאור התייחסות התלמידים כי "זה מה שעוזר לנו הכי הרבה", כלשונם. אגב, בחלק מהמקרים אני בונה את תרשים הזרימה רק ע"י רובריקות ריקות ומבקש מהם להכתיב לי את כותרת התרשים, הסעיפים המרכזיים וסעיפי המשנה של התרשים. הדבר רלוונטי כמובן רק בסוף לימוד הנושא.

שיטה נוספת הנה כתיבת שאלה על הלוח (בעיקר לקראת מבחנים) וכתיבת תשובה מלאה יחד עם התלמידים לשאלה זו. מובטח לך כתיבה מלאה של השאלה והתשובה במחברות התלמידים, מניסיוני הדל.

ומה עוד? אני לא עובר בין המחברות של התלמידים ומוודא שהם כתבו את דבריי. אינני מתכוון לקחת את האחריות על הלימוד של התלמידים מהתלמידים (עשיתי זאת פעם אחת בלבד בכיתת האתגר שאני מלמד בה. לשמחתי אני רואה כי הם כותבים – בדגש על תרשימי הזרימה – תוך כדי השיעור. האם כולם עושים זאת? שוב – האחריות על הלימוד היא שלהם.

לקראת מבחנים אני מייעץ להם לכתוב את ראשי הפרקים של חומר הלימוד בשפתם. לשמחתי, רובם המכריע מגיע אליי ומציג בפניי את הסיכומים שהם כותבים בכתב ידם לקראת המבחן. השאלות שלהם לפעמים קצת מצחיקות (א., תסתכל על מה שכתבתי, זה טוב? וכו'). כן, גם אני נתקלתי בכל האמירות מצד התלמידים כפי שכתבת בסוגיה, אמירות שבהחלט מעידות על קושי. הצעתי לעיל את דעתי כיצד לעודד כתיבה בקרב התלמידים.

והחשוב מכול: להבנתי, כל ההתעסקות בכתיבה חשובה. נקודה. על אף זאת, ברור לי כי לא ניתן לבקש מהתלמידים לכתוב כפי שכותבים במהלך הרצאות באוניברסיטה. מכאן, הצעתי את הצעותי לעיל. והחשוב מכול: אם אני מצליח לבצע את הכתיבה ע"י התלמידים בדרך מעוררת סקרנות וחוויתית, אני מאמין שהצלחתי. האם תמיד אני מצליח? מסופקני.

(נ.ב.י.) הי א.ס.

תודה על דבריך. מאמצת את השימוש בתרשים הזרימה או מפת מושגים.

(ד.א.) שלום א.ס.

הרעיונות שאתה מעלה כאן בהחלט יצירתיים ומהווים סוג של עוגן מול חוסר הנוחות הקיימת. אכן תלמידים "חזקים" ותלמידים שאינם כאלה מעדיפים את החברותא, אולי גם את ההקשבה הפעילה אבל לכתוב זהו אקט פנימי שמיותר להכביר בחשיבותו ולכן צריך לטעמי לבדוק מהי המוטיבציה האמיתית שחסרה לתלמידים. אצלי בכיתות י"א ישנם מאלה ומאלה ולאמיתו של דבר לא ייחסתי לכך חשיבות, ואתה יודע למה?! כי גם אני לא כותב כשיש מורה/מנחה טוב מולי. אני מעדיף להקשיב, פשוט להינות מההופעה, אבל אני יודע שהמערכת לא תסכים עימי.

(א.ס.) ד.א.,

תיארת את חזון אחרית הימים של המערכת החינוכית. הלוואי על כולנו ובמהרה בימינו!

(ח.ד.) ד.א.,

ההבדל הוא שאתה יושב ובאמת מקשיב, ואילו הרבה מאוד תלמידים לא כותבים כי הם מעוניינים בשיעור חופשי.

(ל.ז.)

נכון מאוד ח.ד. ודווקא בגלל זה יש להכתיב להם לפחות חלק מהחומר למחברת. גם כדי שיתרכזו בשיעור וגם כדי שיהיה להם את החומר.

(ה.ש.) הי ל.ז.,

אני דווקא פחות אוהבת את עניין ההכתבה. פעם אחת ניסיתי להכתיב שלושה משפטים וזה לקח לי בערך חצי שעה. כל שנייה מישהו אחר עצר אותי והחזיר אותי לאחור. לא כולם באותו הקצב וזה מתיש. בכל אופן, בהמשך לדברים שהעלתה נ.ב.י. אני חושבת שכתובה זו פעולה מאוד חשובה ובהחלט צריך לעודד את התלמידים לכתוב

עד כמה שניתן מהסיבה שכתובה היא חלק מדכוי הלמידה. כתיבה היא חלק בתהליך השינון. לכן כדאי להקפיד שיהיה בכל שיעור קטע של כתיבה ולו הקטן ביותר. בנוגע לאלה שטוענים שאינם מסוגלים להקשיב ולכתוב בו זמנית יש פתרון. בכל מערך שיעור שבונים מקציבים זמן להעתקה מן הלוח. כך אני עושה בכיתה שלי ונראה שלפחות הרוב כותב. שיהיה בהצלחה.

(א.א.) ד.א. היקר,

אני מסכימה איתך מאוד, אני באופן אישי גם לא נוהגת לכתוב בשיעור, אני מוצאת שקשה לי גם להקשיב, להבין ולכתוב יחד. אני מעדיפה לצלם או לקחת ספר ואל תספר לאף אחד, את הכול ניתן למצוא ברשת. כאמור חשוב לבדוק עם התלמיד מדוע הוא לא כותב, לדווח, לעקוב וכמובן לגוון עד כמה שניתן בכדי להקל. כמוך אני ממש לא רואה צורך לאלץ לכתוב או כל פעולה אחרת מסוג זה.

(מ.ע.) שלום לכולם/ן,

ממליצה מאוד להשתמש בכלי של תרשים זרימה זו דרך טובה מאוד להביא את התלמידים לידי כתיבה, כלומר, לתת את התרשים כשהוא ריק או ריק בחלקו והתלמידים ימלאו, ישלימו. כמו כן ניתן להיעזר גם בטבלה שעליהם להשלים, לפעמים אפילו טבלה מלאה וכל שעליהם לכתוב זה להשלים את הפרמטרים. חשוב להיות עקביים ולא לוותר, בסוף זה עובד. אני מאמינה במתן תבניות כדוגמא לפיתוח מיומנות כתיבה כך שהתלמיד מתנסה ומתקדם בכתיבה.

(ח.ל.) מ.ע. שלום,

אני מסכימה בהחלט ששימוש בתרשים זרימה זה רעיון טוב לסיכום וארגון החומר, זה עוזר לתלמידים להבין כיצד הנושא בנוי ולאן הוא מתפתח ומסתעף. כאמור, אני בעד כתיבה ובכלל תלמיד שכותב ולומד להבין ולקרוא תרשימי זרימה ואח"כ בשלבים מאוחרים יותר לבנות לו בכל מיני תחומים, לימודיים או אישיים, תרשימים משל עצמו זו למידה משמעותית וטובה בהחלט.

(מ.ע.) לתגובותיכם/ן,

לסיכום התגובות שלעיל, השימוש בתרשים זרימה הוא בהחלט כלי לקידום ועידוד כתיבה. בנוסף אפשר להיעזר גם בטבלה שיהיה על התלמיד להשלים את חלקיה, לתת דגם לתשובה עם פתיח והם ימשיכו לפתח את התשובה. לתת דגם של מבנה של תשובה מיטבית ובתוך כך ללמד אותם לפתח את יכולת הכתיבה שלהם.

(ח.ד.) שלום נ.ב.י,

את מעלה שאלה באמת מעניינת ובעייתית.

קראתי את ההתלבטות שלך ואני עצמי מאוד מתלבטת בסוגיה וכלל לא בטוחה שיש לי תשובה טובה. למיטב הבנתי ישנם אנשים בעלי זיכרון ויזואלי (כלומר צריכים לראות משהו כתוב ואז הוא נחרת בזכרונם) ויש אנשים בעלי זיכרון שמיעתי, שקולטים טוב יותר אינפורמציה משמיעה. הדבר בהחלט סובייקטיבי ואם נראה שהתלמידים מחוברים לשיעור ומשתתפים אז אולי אין כאן באמת בעיה.

מצד שני, יש תלמידים שזקוקים לכתיבה כדי "לעגן" אותם בחומר הנלמד, וכשתלמידים אלו לא כותבים הם מרחפים להם או עסוקים בדברים אחרים. אני חושבת שכדאי לנסות לברר מי באמת זוכר טוב יותר משמיעה ולשים לב לאלו שממש מנותקים מהשיעור כשאננם כותבים, ולעודד אותם לכתוב, אולי באמצעות הזמנה לשיחה שבה תסבירי את החשיבות של הכתיבה בשיעור ותציעי אולי חלופות כמו כתיבה במחשב נייד.

איני חושבת שלהכריח לכתוב זה פתרון, בטח שלא בכיתות הגבוהות כשאין יכולת אמיתית לשנות הרגלי למידה ואין זמן מצד אחד, ומצד שני, לתלמידים כבר יש מידה מסוימת של אחריות אישית.

(נ.ב.י) שלום ח.ד.

מתחברת לדברך לגבי האחריות האישית של התלמידים, חידדת לי את העיקרון הזה. ועם כל זאת יש לי תחושה שבתיכון שבו אני מלמדת (את מכירה אותו מקרוב) יש נטייה למורים לקחת על עצמם את האחריות ללמידה. יום טוב, נ.ב.י.

(ח.ד) שלום נ.ב.י.

לגבי אחריות אישית של התלמידים, נכון שיש למורים הרבה פעמים נטייה לקחת על עצמם אחריות על הלמידה, אך לפי היכרותי הקצרה עם התלמידים בכיתות הגבוהות אני מאמינה שלכשיצטרכו להתכונן למבחן, הם ימצאו את הדרך לאסוף את החומר מחברים או ממקורות אחרים ולא נכון להאכיל אותם בכפית. אבל אני כן חושבת שחשוב לשים לב שהתלמידים איתנו בשיעור ולא עסוקים בעניינים שלהם אם הם לא כותבים.

(ת.ח.) שלום ח.ד.

מסכימה איתך לגבי אחריות אישית של התלמידים. ישנן שלוש תלמידות שנעדרות באופן קבוע מהשיעור שלי לטובת שיעורים בכיתת מופ"ת. המחנכת ביקשה ממני להכין להן סיכום של השיעור בכדי שיוכלו להשלים את החומר. הסברתי שהן יכולות להעתיק את החומר מחבר/ה לכיתה כפי שכל תלמיד שנעדר משיעור מחויב לעשות.

אני מבינה את הרצון להקל על התלמידות בנושא הכתיבה/העתקה, אבל לא חושבת שיש להתייחס אחרת מתלמיד שחלה והחסיר שיעור למשל. וכאן אני מבינה את מה שכתבה מ., משום שאני מיד חושבת איך היה מקובל לנהוג בתקופה שבה הייתי תלמידה. מורה יכין לתלמידים סיכום שיעור?! ואני לא חושבת בכלל שהיה יותר טוב, אבל בהחלט יש מאפיינים של התקופה שהייתי מאמצת.

(ח.ד.) שלום נ.ב.י.

אני מחנכת כיתה ה'. במחצית השנייה של שנה שעברה, כשנכנסתי לכיתה שאותה אני מחנכת, שמתי לב שאנחנו מעבירים שיעורים שלמים בלי לכתוב כלום במחברות. אני מאוד לא מאמינה בכתיבה במחברת רק לשם הכתיבה, אבל השנה החלטתי להקפיד על הנושא הרבה יותר. הסיבות לכך פחות קשורות לתחום הדעת הנלמד ויותר להקניית מיומנויות והרגלי למידה (תלמידאות) שחשובים מאוד לדעתי בכיתות הנמוכות. אני מקפידה על כתיבת תאריך, כותרת וכתיבה ללא שגיאות כתיב, על מיקום הטקסט בדף, גודל הטקסט והיותו קריא. לגבי הילדים בעלי לקויות הלמידה שלא מצליחים לכתוב בעצמם או להעתיק מהלוח – לשמחתי האקלים הכיתתי בכיתה מאפשר לי לסייע להם בהעתקה מהלוח, או שאם מדובר בקטע כתיבה ארוך יותר, אני משתדלת להביא להם את החומר כבר כתוב מראש, כך שהם צריכים רק להדביק אותו במחברת ולהקשיב לשיעור.

(מ.ד.) שלום לכולם/ן,

נאמר גם לי ע"י רכזת המקצוע שהתלמידים חייבים לצאת עם משהו במחברת מפני שאחרת הם לא ילמדו בעצם לקראת הבחינה או ישקיעו בלהשיג את הסיכומים שהחסירו כשלא כתבו, ולכן אני מאמץ את השיטה הבאה שלדעתי רלוונטית לחטיבת הביניים אשר אותה אני מלמד:

אני עובד עם מצגות כך שאינני מבזבז זמן על כתיבה על הלוח והתלמידים יודעים בדיוק מה לכתוב ומה לא כאשר ישנן שתי שיטות: דיון ואז התלמידים יכתבו את המסקנות, או הכתבת הגדרה ועליה אבסס דיון וזאת על מנת לנסות ולהטמיע את החומר בדרכים שונות.

מסכים לחלוטין שהאחריות על הלמידה והכתיבה הינה של התלמיד ושלו בלבד!! אך אצל תלמידים שאני יודע שאינם רושמים אני נוקט גישה מעט לא מקובלת לדעתי ובתחילת השיעור אומר לתלמיד כזה או אחר שבסוף השיעור יראה לי שהוא כתב ובמידה ויבחר לא לכתוב אז... עונש כזה או אחר – קרי אני לעתים ובצורה מדגמית

כופה עליהם לכתוב וזאת מתוך תקוה שהם יבינו שמה שהם כתבו עזר להם ונקלט טוב יותר וימשיכו לעשות זאת גם כאשר לא אפנה אליהם.

חשוב לציין, שתלמידים אשר אינם כותבים בכלל או טוענים שהם מבינים ללא כתיבה אני מדווח למחנכת וליועצת על מנת שיחליטו האם זהו מצב ששווה בדיקה והתלמיד יוכל לקבל הקלה עתידית וטיפול פרטני. לסיכום, אני כן מסכים עם הטענה שעדיף שמהוו יהיה רשום במחברת אך לא אלך עם זה לרבנות כמו שד.א. ציין.

(מ.א.) שלום נ.ב.י.,

קראתי את הסוגיה שהעלית ומצאתי את עצמי גם מתחבטת בשאלה עד כמה זה הכרחי? אין לי כל צל של ספק שכתיבה בזמן שיעור עוזרת למקד את הקשב ולהבין את החומר הנלמד בזמן שיעור, אך יחד עם זאת במבחן המציאות, כתיבה בכלל השיעורים (כלומר 7-8 שעות) זה לא ריאלי ואל לנו לשכוח שזה גם תלוי מצב (עייפות, ריב עם בן/בת זוג וכיו"ב). לאור כך, כל עוד התלמידים דואגים להשלים את החומרים ולא מפריעים בזמן השיעור אני לא רואה שום סיבה להכריח.

(ר.וו.ה.) שלום נ.ב.י.

אתמול פגשתי דודה שלי שלה יש בן שלומד בכיתה ד' – לא תלמיד קל התנהגותית, הוא נוטל ריטלין אך חכם מאוד. היא טענה שהוא לא מסתדר במקצועות הלימוד לדוגמה בתנ"ך שהמורה מעמיסה את הלוח ואילו השנה הגיע מורה למדעים צעיר שמאשר לבן שלה בזמן שיעור מדעים להתיישב ליד עמדת המחשב בכיתה – המורה פתח לו מחברת וירטואלית עם סיסמא והתלמיד מקליד למחשב או מתחיל את עבודת הכיתה וכך לה כאמא נוח אחרי בית הספר לשבת עם הילד להשלים את הנדרש ולנהל את המחברת. חשוב לציין שהיא בעצמה מורה למתמטיקה בבית יסודי ולאור התנאים בבית הספר שבו היא עובדת היא מלמדת עם לוח חכם ומצגות. מאחר שהיא לא חושבת שניתן לסמוך על הילד שלה שלא ישבור לפטופ ברגע שיקבל היא לא מבקשת עבורו אישור כזה אך בעיקרון היא טוענת שאו שצריך לתת לתלמידים להקליד או שיכתבו מכל שיעור ממש מעט שורות. הנושא עורר דיון בין כל המורים של המשפחה.

אני חושבת שזה חשוב להכתיב למחברות כי ככה כל החומר נמצא ולא משנה כמה אני מעניינת בשיעור וכמה התלמיד מבין את החומר לקראת מבחן הוא צריך מחברת מסודרת שהכול נמצא שם. יש תלמידים שמבקשים ממני לצלם את הלוח. אני אישית לא מאשרת – מיומנות כתיבה היא חשובה גם אם אנחנו הולכים לקראת עולם של הקלדה, יש כאן סוגיה אחרת של עשייה. אני לא מקבלת את זה שלתלמיד קשה להתרכז, הכתיבה היא תמיד אחרי שלב הריכוז. אם לתלמיד קשה לכתוב הכול אז או שהוא נשאר בהפסקה לסיים או שאני דורשת לראות מחברת בסוף היום בחדר מורים. אני חושבת שזה חלק מהאסון הגדול שלנו שאנחנו מחפשים את הדרכים להקל על התלמידים ועל עצמנו כחברה. כמורה כשאני כותבת על הלוח אני צריכה לדמיין שמדובר במצגת והיא צריכה להיות תמציתית, נעימה לעין וקצרה. בנוגע לתלמיד – למרות שגם אני לא מסוגלת כבר לכתוב אלא רק להקליד – אני חושבת שיש בכך ערך רב!

(מ.ב.) שלום לכן ר.וו.ה. ונ.ב.י.,

ראשית, ר. וו.ה., כמה חשוב שיש מורים במשפחה שאפשר להתלבט איתם ולשתף אותם בנושאים מקצועיים. שנית, כדאי לנו, המורים, להיזהר בלשונו. תלמיד יכול להיות בעל בעיות התנהגות, נוטל ריטלין וחכם מאוד. אין סתירה בין הדברים.

לעניינו, נ.ב.י. – קצת קשה לי עם אקסיומות בסגנון: "ידוע כי כתיבה". אני חושבת שאנחנו מחויבים שלא לרשת באופן אוטומטי את דעותיהם של קודמינו ולבחון אותן נוכח השינויים הטכנולוגיים והאחרים שעוברים עלינו

ועל תלמידינו. זה מזכיר קצת את הטענה שהקשר האישי שנוצר באמצעות פלטפורמות כמו פייסבוק נחות מהקשר האישי המסורתי, הישן והטוב. אני לא יודעת לגבי זה. אני חושבת שכל דור מתבונן על הדור הצעיר ממנו ובאנחת נוסטלגיה, באמת ובתמים מאמין שאצלו היה יותר טוב. אם אכן הכתיבה היא מיומנות שצריך להמשיך ולפתח או לפחות לתחזק, למה לא לתת משימות כתיבה? מה לגבי חיבורים? הרי קל להניח שלא מדובר כאן בעניין גרפומטורי שצריך לפתח. תודה על השיתוף בסוגיה המעניינת, מ.ב.

(ק.ש.) שלום ר.וו.ה.

גם אני מחנכת ביסודי ומלמדת כישורי שפה, תחום רב-מלל שהידע והחומר הנלמד בו הוא רחב ולעיתים קרובות נדרשת כתיבה כחלק מהמיומנות הנרכשת. יחד עם זאת אני מסכימה עם נ.ב.י. שהבעיה מורכבת. אני בתור סטודנטית בוגרת תואר שני צלחתי את רוב שנותיי האקדמיות בהקשבה, השתתפות וקריאה בלבד ללא כתיבה משמעותית, למעט עבודות שנדרשתי להגיש וגם אותן הקלדתי במחשב.

כאשר נמצא מולי תלמיד שאינו כותב, ראשית אני מבררת מאין נובע הקושי, במידה ולא מדובר בתלמיד/ה שמפריעים למהלך התקין של השיעור והם לוקחים בו חלק פעיל, מקשיבים ומשתתפים וכל "חטאם" הוא שאינם כותבים את דבריי אני מראש מוחלת להם. בתחילת השנה חשבתי איך אני מגיעה לתלמידים אלו בכדי לבחון את כישורי הכתיבה שלהם ברמת המיומנות הנדרשת וגיליתי שכאשר אני מבקשת שיבצעו מטלות מתוקשבות שדורשות כתיבה, הם עומדים בהן בצלחה ולכן במהלך השבוע שיעור אחד מוקדש לעבודה מתוקשבת במעבדת מחשבים. כך יוצא שכולם מרוויחים אלה שכותבים במהלך השיעורים נהנים לשנות שגרה ולעבוד על מחשב ואלה שאינם כותבים בשגרה מצליחים להביע את עצמם ולהבין את החומר הנלמד בשיעור המתוקשב.

בעידן הטכנולוגי של היום ועם הרצון ללמד באופן דיפרנציאלי בכדי להגיע לכולם אני חושבת שאל לנו להכריח אלא למצוא את הדרך לכולם. זה לא תמיד קל ופשוט, אך זו השאיפה.

מצרפת לינק לכתבה מעניינת על מחקר שבוחן את נושא חדירת הטכנולוגיה והמחשבים לכיתות בתי הספר ותגובות התלמידים.

<http://www.ynet.co.il/Ext/Comp/ArticleLayout/CdaArticlePrintPreview/1,2506,L-4324910,00.html>

(מ.ל.) שלום נ.ב.י.

בתור מורה שמלמדת גם בכיתת מב"ר וגם כיתת בגרות רגילה, אני נתקלת בתגובות מגוונות. בכיתת המב"ר שלי כמעט ואין תלמידים שלא כותבים. הרוב הגדול כותב, ומעיד כי זה מסייע בידו להבין ולזכור את החומר טוב יותר. בכיתת הבגרות הרגילה שאני מלמדת, הקולות נעים על הציר שבין "אני אעתיק אח"כ" לבין "תכתיבי לנו כי אחרת אנחנו לא מבינים". כך, שגם כאן כמו בכל סיטואציה עם בני אדם, אני מאמינה שאנחנו צריכים לנהל את השונות. לא כולם דומים ולכל אחד הרגלי למידה שונים.

בתפיסה שלי, בחטיבה העליונה חובת ההוכחה היא של התלמיד. אם תלמיד אומר שהוא לא מרוכז, ישלים, רוצה להקשיב וכו', מבחן התוצאה שלו הוא המבחן או כל הערכה חלופית אחרת. אני מאמינה שהתלמידים בשלב זה של חייהם, כבר יודעים מה סגנון הלמידה הטוב להם, אותו סגנון אשר מסייע בידם להצליח, להבין, לזכור ולהתרכז – ואני מעדיפה לתת להם את הקרדיט, כל עוד הם מוכיחים את עצמם.

אני לא בטוחה שיש תשובה נכונה או לא נכונה.

לדעתי נ.ב.י., את צריכה לרדת לעומקה של האמירה שלהם, להבין את הסיבות ואולי בעיקר לתת להם קרדיט.

(ר.ס.) שלום נ.ב.י.

אני מלמדת היסטוריה גם בכיתת מב"ר וגם בכיתות רגילות. הבעיה של הכתיבה היא בכל הרמות, אני מוצאת את עצמי לעתים מכתובה ולעתים כותבת על הלוח ולפעמים הלמידה יותר פעילה מבחינת התלמידים אז לא כותבים במחברת אבל עונים תשובות בדפי העבודה. די צריך לגוון בלמידה, כדי לא לשעמם. בכל מקרה אני דואגת שמהו יהיה כתוב במחברת. זה חשוב, כדי להרגיל אותם ללמוד גם מתוך המחברת. אני משתמשת המון בתרשימי זרימה – זה רעיון מצוין, זה עושה להם סדר בראש ובמחברת. כשאני כותבת על הלוח אני משתמשת בכמה צבעים – זה מדרבן ומעודד אותם להעתיק ולכתוב.

אני חושבת שאין מה להתווכח עם תלמיד המתעקש לא לכתוב, כי זו באמת אחריותו. אבל מבחינתי אשוחח איתו ואעמוד על הקושי שלו ואנסה לפתור את הבעיה מולו. לא הייתי מוותרת על תהליך הכתיבה.

בהצלחה

ר.ס.

(ל.ח.) נ.ב.י.

הסוגיה שאת מעלה חשובה ומעלה קושי שאיתו אנחנו המורים מתמודדים כל יום בכיתת הלימוד. היום חלק מהתלמידים כותבים ואחרים מעדיפים שלא (מסיבותיהם) וחלקם פשוט מתעצלים. היום, הקדמה והטכנולוגיה מאפשרת לתלמידים לצלם את הלוח, לצלם את המחברת של החבר, למצוא סיכומים באינטרנט וכד'. אני אישית רואה חשיבות לכתיבה בכיתה, גם בהתפתחות ובאימון בכתיבה וניסוח וכן גם לתחושת הלמידה הכללית ושהמחברות לא יהיו ריקות וכשמגיע זמן המבחן התלמיד יחוש "אבוד". בשיעורי אני דואגת מעבר ללימוד ולדיונים וכד', לכתוב על הלוח מעין סיכום או נקודות עיקריות להעתיקה במחברת ואני עוברת לראות שאכן כולם מעתיקים ומי שלא מעתיק להבין מהי סיבתו ולבחון הצדקתה בצורה דיסקרטית. עקביות בעניין הובילה לכך שהיום אולי שני תלמידים מדי פעם מעתיקים מהלוח לסירוגין (שיעור כן שיעור לא) אך השאר מעתיקים. חשוב בעניין זה גם לתת לתלמידים את זמן ההעתיקה הראוי מהלוח בסבלנות.

(מ.ע.) שלום,

חשוב מאוד שבכל שיעור התלמידים יכתבו פרט לתאריך גם את נושא השיעור ומתחתיו בכמה משפטים רעיונות שנלמדו בשיעור, וכן שאלת בית אחת לפחות, כך המחברת תהווה עבורם סמן של נושאי השיעור שנלמדו.

(ע.ר.) שלום לכולם,

אני לא נכנסת לעימותים עם ילדים שבחרים לא לכתוב, אך הם מעורבים ושותפים בשיעור. כל אחד ודרכו להפנים את החומר. ישנם כאלו שכתובה ממקדת אותם וישנם כאלו שהקשבה למורה או דווקא משחק מגנטים (במיוחד לילדים עם הפרעות קשב וריכוז) ממקדים אותם. בבית ספר יסודי הכתיבה במחברת פחות חשובה לדעתי, כי ניתן למצוא סיכומים לכל נושא באינטרנט והמחברת היא לא המצפן של מבחני המגן ומבחני הבגרות. אני תקפתי את סוגיית הכתיבה מכיוון אחר. קראנו ספר קריאה בכיתה תוך כדי הנחיה שלי (שיעורי קריאה מונחית). בסיום הקריאה ביקשתי מהם לכתוב פרק נוסף לספר, לפי בחירתם. הבטחתי להם שאת הפרקים הנבחרים אני אשלח לסופרת. בחופשת חנוכה יצרתי קשר עם הסופרת והיא מצפה בכיליון עיניים לקרוא את פרקי ההמשך הנבחרים. כך שהם חווים למידה משמעותית ומאתגרת ומתנסים תוך כדי כתיבת טקסט.

מצרפת את נוסח ההתכתבות בינינו: להלן תוכן ההודעה:

עופרה שלום,

שמי ע. אני מחנכת כיתה ד' (בבית ספר במחוז ת"א). במסגרת שיעורי קריאה מונחית קראנו את הספר "המכוערים של דניאל". הילדים ואנוכי מאוד אהבנו את הסיפור, ניתחנו את הדמויות ואת השתלשלות הארועים. כעבודת סיום, ביקשתי מילדי הכיתה לכתוב פרק נוסף לספר כראות עיניהם. הבטחתי להם

שבמידה ויכתב פרק יוצא מגדר הרגיל, אנחנו נשלח את הפרק אלייך. רציתי לשאול אותך האם תסכימי להביע את דעתך על הפרק הנוסף המוצלח שייכתב.
בברכת חג שמח,
ע. מחנכת כיתה ד'.

שלום ע., (התשובה של עופרה).
איזו שאלה! בטח שאשמח לקרוא ולכתוב חוות דעת, אני סקרנית מאוד! ויותר מזה, עליי לתת ביום רביעי הקרוב שתי הרצאות על יצירתי לסטודנטים במכללת לוינסקי, אשמח להקריא להם את הפרק, ברשותכם כמובן.
שלחי בהקדם.
המשך חג אורים שמח,
עפרה.

(מ.ע.) ע.ר. שלום וברכה,
אכן יוזמה מבורכת ובהחלט ראויה.
את מאפשרת לתלמידים לא רק לכתוב אלא גם לחשוב, לתכנן, להביע את עצמם ולהפעיל את דמיונם. הבעיה שנ.ב.י, העלתה התייחסה לכתיבה בזמן השיעור. נכון הוא שתלמידים ביסודי יכולים למצוא סיכומים באתרי אינטרנט. אבל מה עם הנושא הנלמד בשיעור?
אני מסכימה שלא צריך להתווכח ולהפסיק שיעור בגלל אי כתיבה, כי נושא הכתיבה צריך להיבדק מול סגנון הלמידה של התלמיד, ותלמידים שמיעתיים בהחלט מתקשים להקשיב, לכתוב ולהבין בו זמנית, אותם לא צריך להכריח ואת האחרים צריך למצוא את הדרך לשכנע אותם כן לכתוב לפחות: נושא השיעור, רעיונות שנלמדו בשיעור, וכאן אני מצדדת בהצעתו של עמית לקבוצה – א.ס. שמשתמש בתרשימי זרימה. הכתיבה במחברת או בתלקיט שהיא תוצר למידה מתמשך. אם יוותרו לתלמיד לא לכתוב בכלל והמחברת תישאר ריקה, מהר מאוד תבוא תלונה מצד ההורים, שהמורה לא מלמד/ת כלום, כי המחברת של הבן/הבת ריקה. אז צריך למצוא את שביל הזהב, שתלמיד יכתוב ואם לא לשיעור הבא שיראה שהחומר נמצא אצלו במחברת (העתיק, השלים בבית). בסופו של דבר למידה נרכשת גם דרך כתיבה. אני אישית נגד הכתבות וכתיבה על הלוח מקצה לקצה, אבל כן רואה בלוח את מיצג השיעור.

(ת.ח.) ערב טוב לכולם,
כתיבה היא תחום שמאוד חשוב לי באופן אישי. אני מנסה לשלב כתיבה בשיעורים כך שלא תתסכל את אלה שפחות מתחברים לשיטת הלמידה הזו, על ידי סיכום שיעור ענייני ותמציתי.
מניסיוני הקצר אני מסכימה עם א.ס.. שילוב של תרשימי זרימה, כמו גם תרשימי מיפוי, איורים, תמונות וכלים ויזואליים נוספים, בהחלט עוזרים לתלמידים להבין את החומר שנלמד.
כדי לעודד כתיבה אצל התלמידים אני מנסה לגוון באמצעות כתיבה יוצרת, כזו שפתוחה להבעת דעה, חוויה, או ניסיון אישי של התלמיד. למשל, עבודה בזוגות של משחק תפקידים – כתב חדשות המראיין דמות כלשהיא ועליו להכין שאלות, רק לאחר שסיימו את שלב זה אני מבקשת להתחלף ולענות על השאלות שכן הזוג כתב, בתפקיד הדמות). כשסיימו לענות אני מאפשרת למי שמעוניין להקריא בפני הכיתה. כדי להמחיש את הדוגמא – באזרחות למשל, אתן לכתב להכין שאלות בנושא זכויות מיעוטים ולראיין אדם המייצג קבוצת מיעוט, כאשר לאחר מכן עליו לענות על השאלות של בן זוגו כשהוא בתפקיד האדם שמייצג את אותה קבוצת מיעוט. התוצרים מדהימים, מצחיקים, מפתיעים ושוברים שגרה של כתיבה בצורה קצת אחרת.

ע. ר. אהבתי את הרעיון של הוספת פרק לספר ושליחתו לסופרת, נתתי בתנ"ך מטלת כתיבה – לכתוב סוף אחר לפרק, חבל שאי אפשר לשלוח לכותבים.

(ר.ב.ס.) היי נ.ב.י,

אכן דילמה לא פשוטה. מצד אחד, אין ספק שהשוניות בין יכולת הקליטה של התלמידים מגוונת ומהצד השני ללא ספק יכולת ההבעה בכתב הינה יכולת חשובה שניתן וחשוב לפתח. אני מלמדת ילדים ביסודי וההתמודדות שלי מול התלמידים אשר מתנגדים לכתוב, מסיבות כאלה ואחרות, היא באמצעות דפי עבודה שבהם הם חייבים לכתוב את התשובות, או משימה שבה הם חייבים לענות את התשובה במחברת. לי כמורה ביסודי כפי שחגית ציינה חשוב לא לוותר ולהגיע למצב שבו הילדים מתמודדים עם הכתיבה כבר בגילאים הצעירים וזאת על מנת לרכוש מיומנויות כתיבה טובות אשר ישרתו אותם בעתיד. ערב מקסים,

(ל.ז.) הי נ.ב.י,

העלית סוגיה כל כך חשובה שאני מבחינתי עסוקה בה כל הזמן. היום, בעידן התקשורת המתקדם, חשוב מאוד לשמר גם את הכתיבה. תלמידים כיום עסוקים אך ורק בהקלדה במחשב, בפייסבוק, בוואטסאפ וכמעט ואינם כותבים. אוצר המילים שלהם הולך וקטן, שגיאות הכתיב גדלות ומתרבות ושלא לדבר על הקריאה. אני חושבת שצריך להכריח תלמידים לכתוב ואני אפילו מצדדת צריך להכתיב לתלמידים חלק מהחומר. גם כדי שהחומר יהיה במחברת וגם כדי שיתרגלו כתיבה.

(מ.ע.) שלום לכולם/ן,

לאור התגובות מצרפת קישור לקריאת מאמר העוסק בסוגיית הכתיבה של תלמידים, להכריח, לדרוש, לוותר? שם המאמר: "בשביל מה לכתוב אם יש חוברות". להלן הקישור:

<https://www.itu.org.il/?CategoryID=1323&ArticleID=10534>

מקווה שתקראו ותקבלו עוד נקודת מבט לשאלה הנדונה.

(מ.א.) שלום ע.ר.

ראשית יוזמה מבורכת!!

עוררת בתלמידים מוטיבציה לכתיבה עצמאית שבאה מרצונם החופשי ועל זה בחדר המורים אצלנו היו אומרים: למידה משמעותית ☺ שאפו.

היום, כאשר מערכת החינוך טרם התקדמה להלך הזמן והשתכללה דיה, זוהי מטרתנו!! ללמד את התלמידים בדרך שתדבר אליהם ולא מעליהם. אין ספק שזה דורש מאיתנו להיות יצירתיים אך לבסוף העבודה קוצרת את פירותיה!

(א.פ.) שלום לכולם.

אני בוחר להשתמש בציטוט – "חנוך לנער על פי דרכו" – במובנו הקלישאתי והפשטני ביותר. לכל אדם (ומכאן לכל תלמיד) יש את השיטות והאמצעים המתאימים לו באופן היעיל והטוב ביותר מבחינת דרכי ותהליכי הלמידה שלו. יש, למשל, תלמידים שחייבים (ומצליחים, איכשהו) לכתוב מילה במילה מהחומר ואף עושים שימוש בחומר הכתוב בכדי ללמוד לקראת מבחנים, מטלות וכד'. לעומתם, יש את המסכמים בנקודות, בסגנון סטודנטיאלי, ומסתמכים על זיכרונם ויכולת הניסוח שלהם. בנוסף, יש טיפוס נוסף – של התלמיד שלא כותב – הוא, במקרה הרע, לא פעיל בעליל, אינו משתתף בדיון הלימודי וציוניו בהתאם (ללא קשר לסוגיית הכתיבה או ההימנעות ממנה בשיעורים) ובמקרה הטוב – אי הכתיבה מפנה אותו להשתתפות פעילה, מפרה, עניינית ויציבה במהלך השיעור. במקרה הזה – הרי שהעובדה שהוא לא כתב מילה במהלך השנה אינה פוגעת בו אלא להפך והוא עתיד, ככל הנראה, להגיע להישגים גבוהים על בסיס הלמידה האקטיבית שלו במהלך

השיעורים. רוצה לומר – להכריח תלמיד לכתוב בשיעור זהו מעשה בלתי הגיוני בעליל, שלא תורם דבר – גם אם מדובר בתלמיד חלש ובוודאי שלא לתלמיד חזק.

סיכום הארוע לאור ההמלצות התגובות של הקבוצה / נ.ב.י.

להלן, התגובות, העצות ההמלצות וההערות שהוצעו למגיש הארוע.

הנושא: האם לדרוש/לבקש/לחייב לכתוב במחברת?

הכתיבה היא כלי המשמש את בני האדם לביטוי אישי, ליצירת תקשורת וללמידה. בלמידה הכתיבה מאפשרת שימור ויצירה של ידע תוך כדי הבניית משמעות הידע. הכתיבה היא מיומנות מורכבת הדורשת שילוב של מערכות השפה, החשיבה והזיכרון. תלמידים עם ליקויי למידה ו/או בעיות קשב יתקשו לגייס משאבים אלה גם אם הם מאמינים שהכתיבה חשובה להצלחתם בלימודים.

בבית הספר נדרשים התלמידים להתבטא בכתיבה: סיכום שיעורים, כתיבת שיעורי בית, מענה על שאלות במבחנים וכדומה. במחקר שבדק האם תלמידים יכולים לצאת נשכרים מתהליכי הכתיבה נמצא שתלמידים אשר מוריהם עודדו אותם להשתמש באסטרטגיות שונות שיעזרו להם בתהליך הכתיבה, שיפרו בד"כ את ציוניהם. האסטרטגיות כללו בין השאר – הדגמה של מורים ותלמידים איך הם כותבים, דיון על תהליך הכתיבה, פתרון בעיות ספציפי לתלמיד ולימוד טכניקות התמודדות עם משימות כתיבה. רעיונות נוספים להנגשה של הכתיבה לתלמידים המתקשים ונמנעים ממנה, הם: תרגול יחידות כתיבה קטנות, שימוש באמצעים גרפיים (טבלאות) לארגון הכתיבה, כתיבת טיוטה וביצוע בקרה בעזרת מורה וכתיבה בעקבות צילום.

הסוגיה שהועלתה בפורום הייתה האם יש להכריח תלמידים לכתוב בשיעור? התשובות היו מגוונות ויצירתיות. התומכים בכתיבה בשיעור העלו את חשיבות הכתיבה כיוצרת מסגרת, כמחברת/מעגנת את התלמיד לשיעור וכמשפרת את יכולת הביטוי ואוצר המילים. המתנגדים הדגישו את ההקשבה לסגנונות הלמידה השונים, כמות הכתיבה הגדולה במהלך יום לימודים והעובדה שהמידע זמין היום באינטרנט.

הרעיונות שהועלו בכדי לעודד כתיבה: כתיבת עיקרי הדברים על הלוח בצורה תמציתית; שימוש בתרשימי זרימה; שימוש בדפי עבודה; כתיבת תשובות ושאלות תוך כדי משחק תפקידים; כתיבת פרק נוסף לספר; כתיבה בצבעים על הלוח; שימוש במצגות והקצבת זמן להעתקה מהלוח.

בנוגע לתגובת המורה בשיעור הושם דגש על אחריות הלמידה (שהיא על הלומדים, במיוחד בתיכון) ומכאן שאין להתעמת עם אילו שלא כותבים. עם זאת יש לשים לב לקשיים ולטפל או להפנות את התלמידים בהתאם. חלקם של המגיבים בחרו להעביר בכיתה מסר באופן עקבי, שמיומנות הכתיבה היא תהליך חשוב ואין לוותר עליו. לכל מי שהגיב – תודה רבה על הרעיונות והנכונות לשתף! למדתי המון ואני מתכוונת ליישם מספר רעיונות שהועלו.

מקורות ממולצים לקריאה והרחבה להלן:

- אדלשטיין, נ' (2012). הוראת כתיבה ורכישת אסטרטגיות כתיבה לקידום הכתיבה לילדים בכיתה ז'. עבודה ישומית לתואר שני. המכללה האקדמית בית ברל.
- דהן, א', מלצר, י', הדס-לידור, נ' (2011). מערכת לאיבחון כתיבה עיונית. מכון מופ"ת.
- ליכטינגר, ע' (2008). תהליכי ויסות ואסטרטגיות בכתיבה. מכון מופ"ת.

ארוע מס' 8 – האקלים הכיתתי / ת.ח.

הנושא: המורה המקצועי והשפעתו על האקלים הכיתתי

כמורה מקצועית אני מלמדת כיתות שונות ואין ספק שהגיבוש הכיתתי והפן החברתי מאוד משפיעים על אופי הלמידה בכיתה. שמתי לב שבכיתות (שאני מלמדת בהן) כשהאקלים הכיתתי נעים והילדים יותר מגובשים חברתית, יש פחות בעיות משמעת ואילו בכיתות שמחולקות לגושים חברתיים, המשמעת יותר רופפת ויש קושי להגיע לתלמידים ולקיים אווירת לימודים.

אני שמה דגש רב על משמעת בכיתה, מאחר שבלעדיה אין אפשרות ללמד. כמו כן, בעיות המשמעת בכיתה נוגעות לרוב בערכים חשובים שיש לתת להם חשיבות לפני כל חומר מקצועי – כבוד לאחר, הקשבה, עזרה וכדומה. היו מספר מקרים של ארועים חברתיים בכיתה שבעקבותיהם נאלצתי להפסיק את השיעור ולטפל בבעיה שעלתה, ולכן החלטתי להעלות את הסוגיה, לשמוע מה דעתכם לגבי **אופן ההתערבות של מורה מקצועי בנושאים חברתיים**.

כדי לתאר היטב את הדילמה, אציג להלן תיאור של מקרה שקרה אצלי בכיתה שבה לימדתי: מחנכת הכיתה קבעה מקומות ישיבה לתלמידים בכיתה ואני משתדלת לקיים את בקשתה, אלא אם מישהו מפריע מאוד בשיעור שלי, ואז אני מפעילה שיקול דעת ומעבירה את התלמיד ששובר את רצף השיעור למקום אחר. באותה כיתה קבוצת הבנים מאוד מגובשת, הם יושבים באזור מרוכז בכיתה ויוצרים עניין סביבם בכל דרך. בשיעור האחרון החל ויכוח בין אחד הבנים לתלמידה שיושבת לידו, כאשר התלמיד אמר שהיא תופסת את כל השולחן. התלמידה הגיבה בבכי ויצאה מהכיתה. יש לציין שהתלמידים בכיתה זו הם מאוד ציניים, עובדה שמקשה על טיפול בבעיה משום שפעמים רבות הם "מסובבים" את הדברים כך שתוכח חפותם. כך למשל, כשביקשתי מהתלמיד להסביר מה קרה הוא הסביר שהתכוון לכך שהיא פרסה את כל הדברים שלה על השולחן ולא נשאר מקום לדברים שלו, בעוד הבנות בכיתה הסבירו שהוא, התלמיד, בדרכו זו צוחק על המשקל של אותה תלמידה. המקרה קרה בסוף השיעור ולכן החלטתי שאדאג לבדוק את הדברים לפני שאפעל, ולא פתחתי את הנושא לדיון, סיכמתי את השיעור כמתוכנן. לאחר השיעור דיברתי עם המחנכת, הבנתי שהיא מודעת למצב, שהמקרה הזה לצערה אינו חדש וקורה הרבה, היא גם ציינה שהיא בדיאלוג ובדיון עם היועצת במציאת דרך/ים לפתרון הבעיה לפעול לגיבוש כיתתי. בשיעור שלאחר אותו מקרה דיברתי עם שני התלמידים (הבן שצחק והבת שבכיתה), הסברתי שהמחנכת תטפל בדברים ואני אעקוב אחרי התהליך ושהם מוזמנים לפנות אליי אם הם מרגישים צורך בכך.

מקרה זה בוודאי אינו זר לכם, ואני מבקשת דרך סיפור מקרה זה אני להבין ולקבל את תגובותיכם והמלצותיכם לנקודות הבאות:

מהי מידת המעורבות הנדרשת של המורה המקצועי בפן החברתי/התנהגותי של התלמידים בכיתה שאיני המחנכת שלה?

עד כמה המורה המקצועי צריך להיות מעורב באקלים הכיתתי ולקחת חלק בעיצובו?

האם יש קשר בין אישיות המורה המקצועי שאינו מחנך הכיתה להתנהגות התלמידים בכיתה?

תודה,

ת.ח.

(ע.ר.) ת.ח. ערב טוב,

לדעתי המורה המקצועי צריך להיות מעורב באקלים הכיתתי ולעמוד בקשר רציף עם המחנכת ולעבוד עימה בשיתוף פעולה מלא. המעורבות באקלים הכיתתי תעניק לתלמידים תחושה שהמורה מתעניינת בהם, חושבת עליהם ולא רק מלמדת את המקצוע שלה והולכת. אתן דוגמא: אני מחנכת כיתה ה'. המורה לדרמה שמלמדת בכיתתי עסוקה מאוד באקלים הכיתתי בכיתתי, עד כדי כך שאחרי כל שיעור איתם היא דואגת לדווח לי איך ומה היה. האקלים הכיתתי מאוד חשוב לה לעבודת הקבוצות בדרמה. העיסוק המרכזי בעבודה בדרמה כעת הוא היחיד מול הקבוצה. כאשר שלושה ילדים מכיתתי לא הביאו ציוד ולא הסכימו להשתתף בפעילות, היא לקחה אותם לשיחה, הענישה אותם כך שהם היו צריכים לכתוב למה יש לשותף פעולה בשיעורי הדרמה. היא עדכנה אותי בכל מה שקרה, וביקשה לשוחח עם ההורים. המעורבות שלה נראתה לי בהתחלה מוגזמת, אך ככל שחלף הזמן אני הבנתי והערכתי את הנוכחות שלה, את הדאגה שלה ואת הקשר הישיר שלה איתי. מקרה זה חידד אצלי את העובדה שברגע שכל המורים מדברים באותה שפה ומתעדכנים בו זמנית, אזי התלמידים יבינו ולא ינצלו מצבים של חוסר תקשורת בין המורה המחנך לבין שאר המורים. העברת המידע בין המורים חיונית לניהול תקין של הכיתה. העדכון ההדדי והמעורבות של המורים המקצועיים באקלים הכיתתי תורמים ללמידה ולהבנה שלכלל המורים אכפת מהתלמידים. והתלמידים מחזירים בהתנהגות נאותה. מורה שמלמדת את המקצוע ותו לא מצמצמת את המקום שלה וכך התלמידים יתייחסו אליה. התלמידים זקוקים לאוזן קשבת בכל שיעור כל היום ולא רק בשיעורים עם המחנכת.

(מ.ע.) ע.ר. שלום,

אני קוראת לזה "חזית אחידה" בשעה שכל המורים מדברים באותה שפה, מתכוונים לאותם דברים ופועלים על פי נהלים מוגדרים וברורים ולא אחד אומר כך ואחר עושה ההפך או אחרת, הכיתה מתיישרת. ולכן המעורבות היא מפתח ליצירת "שפה אחידה" כפי שציננת.

(ר.ו.ה.) ה.ת.ח. – נושא מצוין!

אני לא חושבת שהסוגיה (לאור המקרה שתיארת) היא גיבוש הכיתה – בכיתה אין תרבות דיון ואין כבוד בין התלמידים ולכן התפקיד שלך כמורה מקצועית זה לנסות לראות איך את בונה את השיעורים שלך כשיעורים שיש בהן תרבות דיבור/דיון, שיעורים שבהם מפתחים כבוד בין התלמידים ותרבות דיון. אני לא זוכרת אם ציינת מה את מלמדת אך לדוגמה בהיסטוריה הייתי מחפשת גם אם השיעור על נושא שמציף או דן בסוגיה דומה, ולהשתמש בארוע כארוע מקדים לנושא השיעור, מה שמוגדר היום לצאת מן האקטואליה אל התוכן. (זה יכול להיות מתחומים שונים ואפילו ספורט) שדרכם ובעזרתם אפשר לעשות את השיעור גם יותר עכשווי וגם בנושאים שמובילים לדיון מתורבת ולחיזוק נושא הכבוד בין התלמידים. למען האמת כעת, בזמן כתיבת הדברים לא עולה לי דוגמה טובה, אבל אני מעלה הרבה את הנושא של היהודים באירופה לפני מלחמת העולם השנייה או שאני עוסקת הרבה במצב בארץ בירושלים, ומנסה לקחת את המקרה וקושרת אותו לתוכן. אצלי זה בהיסטוריה, אבל אני בטוחה שניתן לקשור אקטואליה כמעט לכל תחום דעת.

כמורה מקצועית את לא אמורה לדעתי לעסוק בגיבוש ובאמת בנושאים ה"קטנים" של כל תלמיד אך כן לראות איך את מחזקת את ערכי ההתנהגות של התלמידים באמצעות ההוראה שלך. בנוגע לאופי המורה ולהתנהגות הכיתה: אין ספק שהתלמידים שאני מחנכת מרשים לעצמם יותר בשיעורים אחרים עם מורים מקצועיים, ואני חייבת לציין שהם מרשים לעצמם להתחצף ולהשתטות בשיעורים של מורים מקצועיים שהם לא מחנכים של הכיתה! שזה נושא מעניין כשלעצמו, זו סוגיה שיצא לי לדבר עליה עם יועצת בית הספר מאחר שבבית הספר הזה הצטרפו לצוות המורים שישה מורים חדשים השנה לחטיבת הביניים ומתוכם רק אני קיבלתי גם חינוך

והרושם שהתקבל בשיחת "מורים חדשים" שאני מכילה יותר טוב את הקושי. לדעתי זה קשור לכך שאני יותר "עטופה" ומשולבת בצוות החינוך. עוד נקודה נוספת שעלתה, שאני יותר משתלטת בכיתות בשכבה שאני מלמדת. העליתי כאן כמה נושאים שהאמת אני לא יודעת לקשור לך אותם לאיזו אמירה מטורפת (הזויה) אך אין ספק שהתלמידים מרשים לעצמם יותר מול מורה מקצועי, שהוא גם מורה חדש בבית הספר. לסיכום: ביטחון עצמי, לצאת מהמקום של "גיבוש כיתתי" ולראות כיצד לקשור ולרתום את חומר הלימוד לטובת תרבות דיון וכבוד בין התלמידים.

מבחינת עונשים – אני אישית הייתי משאירה את אותו תלמיד בסוף השיעור ונותנת לו מטלת כתיבה להגשה עד לסוף היום, שאותה ישים בתא שלי, או קובעת איתו זמן – שעה בסוף היום בחדר מורים ואז נותנת לו את המטלה לביצוע, וזה דורש ממנו להישאר עוד שעה! הנושא למטלה יכול להיות לדוגמה: מהי השפלה? או כל דבר שעוסק בכבוד כמו, כתיבת מכתב התנצלות לתלמידה. כלומר לא הייתי מעבירה לטיפול המורה המחנכת, אלא את כמורה מקצועית צריכה לשדר שזה מספיק חשוב לך ואת לא רק מורה מקצועית אלא יש לך עקרונות חינוכיים ומקום בעשייה החינוכית.

(מ.ב.) ת.ח. שלום,

אני חושבת שחלק גדול מהתייחסותנו לבעיות משמעת ולעניינים חברתיים שמתרחשים בכיתה, ושאינם קשורים באופן ישיר בהוראת הדיסציפלינה צריכים להיות חלק מתפקידנו כמורים ולא משנה מה הגדרתנו, זאת, כי אנחנו מהווים מודל עבור התלמידים. אמירותינו, התנהגויותינו, עמדותינו בנושאים הקשורים לאלימות, פגיעה בתלמידים אחרים, גיבוש חברתי וערכים שבהם אנו מאמינים הם חלק ממה שמוגדר בתפקידנו להיות מורים. ערכים כמו: חברות, נאמנות, שוויון וכו', עוברים מאיתנו לתלמידינו באופן סמוי וגלוי. לכן כדאי להכיר בתפקיד שאנו נוטלים עלינו בקביעת האקלים הכיתתי, מעצם היותנו מורים שמגיבים לסיטואציות חברתיות ואנושיות, כאלה או אחרות. התלמידים מפנימים את התגובות הוורבליות ו/או הלא-וורבליות, מה שנקרא שפת גוף, שלנו לסיטואציות אלה. הם עשויים לאמץ או לא לאמץ את נקודות ההתייחסות שלנו, אבל אני מאמינה שבכל מקרה, אנו מהווים מקור השפעה עבורם.

(ע.פ.) ת.ח., איזה נושא מעניין!!!,

כל הכבוד וכמה כיף שהנושאים בפורום באמת מדברים על דברים שאנו חיים וחווים בעבודה ביום-יום. אני מורה מקצועית ומלמדת אנגלית לכיתה ד'. לדעתי מורה, בין אם הוא מקצועי ובין לא, הוא גם מחנך. הוא לא יכול להתעלם מבעיות שמתרחשות בכיתה. לעתים התלמידים נכנסים לכיתה אחרי הפסקה סוערת ואותה סערה ממשיכה בכיתה. המורה לא יכול להתעלם ממה שמתרחש מול עיניו, הוא חייב לבדוק, לברר ולטפל בבעיות אלו לפני שהוא מתחיל בשיעור. עליו לקחת את המקרה הזה, להציף אותו ולמצוא דרך לקשור אותו לנושא השיעור. אני רואה עצמי כמחנכת לכל דבר בזמן שאני נמצאת בכיתה. אני מוצאת את עצמי מפסיקה שיעורים כדי לדבר וללבן את התרחשויות. מידת המעורבות של המורה תלויה כמובן באישיותו ועד כמה הוא מעוניין להכיר את התלמידים. אני חושבת שהקרבה אל התלמידים תאפשר גם למידה טובה יותר של המקצוע. אחרי הכול, ראיית התלמיד היא הוליסטית וצריכה להביא בחשבון לא רק את אותה דיסציפלינה שהוא מלמד אלא היא דורשת היכרות מעמיקה עם הילדים ועם עולמם.

אני מטפלת בבעיות משמעת, מיידעת הורים כשצריך ולא רואה עצמי כצינור שמעביר מקרים פחות נעימים למחנכת. כל מורה צריך לראות עצמו מחנך בזמן שהוא נמצא בכיתה ובזמן שהוא מלמד תלמידים, או אפילו כשהוא שומר בהפסקה. זוהי חובתנו. אני מקבלת פידבקים גם מהורים וגם מהתלמידים על ההשפעה שיש לי על התלמידים למרות שאני נמצאת איתם רק 4 שעות בשבוע.

(ה.ש.) ת.ח. שלום,

בהחלט נושא מעניין שאני בטוחה שהשאלות ששאלת מהדהדות בראש של כולנו. אני מסכימה מאוד עם דבריה של ע.פ. גם אני מאמינה שכל מורה מקצועי הוא גם מחנך בדרכו שלו. אני חושבת שכל שלמורה אכפת יותר מהתלמידים בכיתות שהוא מלמד, כך לתלמידי הכיתה יהיה אכפת יותר מהמורה ומשיעוריו. התוצאה המשמעת בכיתה טובה יותר והשיעורים מתנהלים ביתר קלות. קשה להתעלם מבעיות ערכיות גם אם אנו "רק" מורים מקצועיים בכיתה.

(א.ס.) שלום ת.ח.,

ראשית, אני פותח בדברי הסכמה ומאמץ את דבריהן של ר.ו.ה. ומ.ב. מבלי להרחיב עליהם. אני מאמין כי חוויה מעין זו, הנה "כייפית", קרי: סמכות ללא אחריות כמעט. לדעתי, בפירוש נדרשת מעורבות, אך יש להיזהר עם ההתערבות! (אסביר בהמשך). אני מאמין כי החשוב מכול הינו להבין את רוח מחנך הכיתה ולנסות ולפעול לפי רוח זו בשיתוף פעולה מלא. אני ביקשתי מכל המורים המקצועיים בכיתתי להעביר אליי דיווחים, מיד בתום כל שיעור, לגבי התנהלות תלמידיי, טובה יותר וטובה פחות. מצאתי שיתוף פעולה אצל רוב המורים לבקשתי זו. כך, התלמידים יודעים כי "עינו של האח הגדול" פקוחה וכל נושא/ארוע מטופל מיד ו"על המקום", לחיוב ולשלילה.

במונח סמכות אני מתכוון כי אני יכול לדבר עם ואל התלמידים בהתאמה לארועים המתרחשים בכיתה. כן, גם בכיתות שבהן אני רק מלמד, אני מוצא את עצמי מדבר על חינוך. דוגמאות? בנושא שעסק בשואה, אני הבהרתי כי חלק מתוכני הסרטים שבהם נצפה ונושאי הלימוד שבהם נעסוק עשויים להיות קשים. בהמשך למשפט זה, הסברתי לתלמידים כי "אין רע בלי טוב ואין טוב בלי רע", כלומר: לטעמי, אדם שלא נחשף לזוועה ואינו מבין זוועה, יתקשה (אם בכלל) להבין ולהיחשף למונח היופי בחיים. אין בין משפט זה להוראה כמעט ולא כלום לעומת בין משפט זה לחינוך.

למול תלונות כיתה (שבה אני מלמד כמורה מקצועי) לגבי תלמיד שמפריע רבות, טענתי כי "אם לא תהיו תלויים אחד בשני, תהיו תלויים אחד ליד השני". כך ניסיתי לעורר בהם ערבות הדדית ולקחת אחריות על אווירה לימודית משותפת בכיתה (כמובן שלא הנחתי רק להם לעסוק בכך. מעניין וחשוב לשוחח עם תלמיד מפריע באופן אישי ולעמוד על מניעיו, ולא רק "לרוץ" למחנך הכיתה ולתת רק לו לטפל בכך). מיד בתום כל שיעור (נאה דורש נאה מקיים), אני מעדכן את מחנכי הכיתות בדבר ארועים חריגים, לחיוב ולשלילה, כפי שאירעו בשיעורים. לשמחתי, מחנכי הכיתות מעדכנים בהדדיות לגבי נושאים שחשוב שאשים לב אליהם בהתנהלות התלמידים (ארועים חריגים צפויים, קשיים התנהגותיים ורגשיים אצל חלק מהתלמידים וכו'), כך שמתקבלת תמונת מצב שלמה של כיתות אלה, לשמחתי.

הבעיה: כאשר מחנך הכיתה והמורה המקצועי אינם רואים עין בעין את הפדגוגיה בכיתה. מצב זה יכול ליצור קונפליקט ביניהם, אולם מאחר (ובעיניי) טובת התלמיד קודמת לכול, הרי שאני מעדיף להתאים את עצמי לרוח מחנך הכיתה (ולא להפך), בכדי לממש מטרה זו.

ועוד משהו: בתחילת השנה נתפסתי כ"קרש הצלה" של המורים המקצועיים לגבי כל ארוע חריג בכיתתי האישית (לא מעט פעמים נקראתי לכיתה: א', בוא מהר לכיתה זה וזה מפריעים). בהתחלה התפתיתי לכך. כיום המורים יודעים כי הסמכות שלהם והאוטונומיה שלהם בכיתה, מבחינתי, הנה מלאה! כל ענישה (מוצדקת) שלהם תקבל גיבוי ממני, וכך הדברים מתרחשים כיום. על אף זאת, אין "שחור ולבן", אלא הדברים לשמחתי נעשים באמת בשיתוף פעולה פורה (כמעט תמיד).

נשמע אוטופי מעט? מתנצל, אך כנראה ש"הצליח לי" להיות בבי"ס עם צוות מורים שעקרון השיתוף והשותפות הנו משמעותי אצלו.

(מ.ע.) א.ס. שלום,

מסכימה איתך שכבר בתחילת השנה מורים מקצועיים צריכים לקבל את כל המידע הרלוונטי על תלמידי הכיתה כדי להימנע מאי נעימויות ובעיקר כדי לדעת איך לגשת לתלמיד זה או אחר. ישיבה כזו נערכת כבר בתחילת השנה והיא נעשית בשיתוף של מחנך הכיתה והיועצת. בפגישה זו מוסרים למורים המקצועיים: מה הם מאפייני הכיתה, הרכב האוכלוסייה, ארועים של ועל תלמידים שעלולים להיות, חלילה, מקור לפיצוץ בין המורה לתלמיד. מידע שיאפשר למורה להיות זהיר ובמקביל לדעת מה לבקש ומתי להרפות. פגישה כזו חשובה מאוד שכן המורים יכולים לקבל טיפים ועצות מתי להיות מעורב ולהתערב ומתי לסגת ולהשאיר לטיפול המחנך/ת והיועצ/ת. חשוב מאוד שמורה מקצועי לא יוותר על המעורבות והטיפול שלו בארועים התנהגותיים על חשבון אובדן הסמכות שלו. מורה מקצועי לא צריך "לזרוק" את הטיפול בארוע משמעת/התנהגותי למחנך הכיתה ו/או לרכז השכבה של הכיתה, חשוב שמורה מקצועי יתמודד עם הסיטואציה ויטפל בה בלי להזעיק את המורה המחנך מכיתה אחרת, ואז המורה המקצועי מתגלה ונתפס בעיני התלמידים ככזה שהם יכולים להפריע לו. מורה מקצועי צריך לבנות ולהוכיח את סמכותו בכיתה כחלק מהוראת הדיסציפלינה שהוא מלמד וזה יצליח אם יגלה מעורבות.

(א.ס.) מ.ע. שלום,

פורום שכזה לא נערך אצלנו בתחילת השנה (אם וכאשר אנהל ביי"ס, ברור לי כי דבר זה ייעשה במסגרת ימי ההיערכות או לכיתות חדשות – מיד בתחילת השנה). אני יותר מאשר מסכים עם דבריך. בתחילת השנה נהגו המורים המקצועיים בכיתתי (אתגר) להזעיק אותי לכיתה בכל ארוע משמעת/שמתפתח וביקשו להותיר את הענישה בידיי. בחלוף הזמן, הבנתי כי אני פוגע בסמכותם כמורים מול הכיתה, וכי הם נתפסים כחסרי יכולת שליטה בכיתה בעיני התלמידים. לשמחתי, על אף עבודה עם מורים בעלי שנות ותק רבות, כאשר "החזרתי את הכדור אליהם" וביקשתי מהם להיות מנהלי הכיתה בעת השיעור, תוך הבהרה כי יזכו לגיבוי ממני בכל החלטה שלהם מול התלמידים (שאינה חורגת מהסטנדרט כמובן), שמחתי לגלות כי כאשר מעבירים אחריות, מקבל האחריות מבין כי הוא נדרש למלא אחר ציפיות האחריות. ובמילותייך: "מעורבות ולא התערבות". כיום, המורים המקצועיים בכיתתי אינם חוששים לעמוד מול הכיתה ולהעניש בעת הצורך, ויתרה מכך: לא רק ענישה, אלא הם מנסים להתמודד ואף מצליחים לא מעט לתקשר טוב יותר עם התלמידים, יודעים לעמוד על מניעיהם האישיים בהתנהגותם (לאור עדכונם על-ידי) ובכלל – ניכר כי הם נהנים יותר ללמד בכיתה לעומת המצב שהיה בתחילת השנה. ועל כך נאמר: אשרינו!!

(מ.ע.) א.ס. שלום,

תמיד תוכל להציע פורום כזה למנהל ביה"ס שבו אתה נמצא, בטוחני שאם זה יוצג (ואני בטוחה שאתה תוכל לעשות זאת בדרך משכנעת) בדרך מושכלת כשיש רציונל הגיוני, זה יפעל אפילו בתקופה זו של השנה, אף פעם לא מאוחר.

(ד.א.) ת.ח. שלום

נושא המשמעת בכיתות היה אחד מהנושאים שהפחידו והטרידו אותי. שמא לא אציב גבולות, שמא לא אוכל להשתלט על תלמידים סוררים ומה עלי לעשות בהמשך הטיפול המשמעת/י בהם. למזלי, בבית הספר שאני מלמד, איכות ההתנהגות הכיתתית מעולה – לטעמי. אולי פה ושם ישנם דיבורים, משחקים וכד, אמנם, אין אלימות מילולית או הפרעות של תלמיד לרעהו. זה עניין של מזל בין השאר. אבל, אם אני חושב על זה לעומק יכול להיות שאני בעצם גם שותף לאווירה החיובית, בין השאר על ידי הצגת עמדותי לגבי מערכת החינוך, או

ממשלת ישראל, או כל דבר שמסמן את הממסד באשר הוא. וגישתי האמיתית לנגד עיניי, כך שאולי זה משפיע על התלמידים פשוט לא לראות בי נציג השלטון, אלא בן אדם, כמותם, ולא סמכות שנרכשה בשם התואר "מורה", אלא נרכשת ביומיום בשם התואר "בן אדם". בעיית משמעת שהייתה לי, קצת חריגה, קיבלה מענה לכאורה, פשוט. שני תלמידים שהיוו בעיות משמעת עד כדי טרפוד למידה הוצאו מהכיתה והבעיה נפתרה. ללא מעקב, ללא דיווח, ללא המשך טיפול.

אני מאמין ומקווה שזה סימן למפריעים את גישתי לנושא. שום תלמיד חיובי לא אמור להיפגע מהתנהגות שלילית של חברו.

(ת.ח.) שלום לכם,

לאור מה שאני קוראת אני שואלת ומחדדת – האם הדרך הנכונה למעורבות המורה המקצועי היא כפי שתיארו פה במספר תגובות, באופן ישיר כך שהמחנך ברקע ומלווה, או שאולי דווקא הגישה של מחנך בעל ראיית המאקרו שמרכז את הטיפול אצלו היא העדיפה?

(ר.ס.א.) ת.ח. שלום, נושא מעניין!

לדעתי יש שתי מיומנויות חינוכיות מרכזיות שעלינו לאמץ – סמכות דיאלוגית ודוגמה אישית – שיש בהן כדי לסייע לנו המורים להתמודד טוב יותר עם בעיות המשמעת. אין מתכונים של כזה ראה ועשה ואין פתרונות קסם, אלא לפתח דרכי השפעה ארוכות טווח להנהיג תלמידים לבצע משימות לימודיות ו/או חינוכיות שלא באמצעות כפייה. אין ספק גם שכדי שנוכל להשפיע ביעילות על תלמידינו, נזדקק לסיוע מגורמים רבים, רובם חיצוניים. אולם ביכולתנו לשמור עם תלמידינו על איזון מתאים בין תקיפות לדו-שיח, בין סמכות לדיאלוג, וכן להיות להם דוגמה אישית ולשמש להם מופת ומודל לחיקוי בהתנהגותנו, על פי עקרונותינו, וזה תלוי אך ורק בנו בלבד.

תודה ובהצלחה

(ח.ל.) ד.א. שלום,

מזלך שבביה"ס שאתה מלמד אין כמעט בעיות משמעת, זה בהחלט מקל ומסייע לעבודת המורים. בבית הספר שבו אני מלמדת אוכלוסיית התלמידים רובה ככולה באה מבתיים ממצב סוציו-אקונומי נמוך-בינוני, עם רקע של בעיות משמעת וארועי התנהגות רבים ולעיתים גם קשים מאוד. לצוות המורים נדרש כוח רב להתמודד למיגור הקשיים ובמקביל לחנך וללמד את התלמידים להגיע להתנהגות רגועה ונאותה שתרחיק מההתנהגות שהם מכירים ומביאים מבתם. האמון נבנה לאט לאט כל אחד על פי מצבו, ההתייחסות לתלמידים היא אישית ככל שניתן, אך עם זאת איננו מאפשרים "פגיעות" של תלמידים בתלמידים. ההתמודדות שלנו היא יום יומית, שעה שעה וכוללת את כל הצוות בין אם אתה מורה מקצועי או מחנך.

(ח.ד.) שלום ת.ח.

אני חושבת שעם כל הכבוד למורה ולמעמדו בכיתה, חשוב לזכור שהוא לא לבד ושבמשך רוב שעות הלימוד (בתיכון בעיקר) המחנך בכלל לא נמצא בכיתה אלא מורים מקצועיים.

מכאן, אני מאמינה שכל מורה הוא מחנך ולא רק מי שמוגדר כך על ידי הנהלת ביה"ס, קרי משה"ח, ולכן לא נכון וגם אי אפשר שלא להתערב במה שקורה בכיתה מבלי לצקת תכנים ערכיים בהקשר לחומר הלימוד.

אני מתחברת לדבריו של ד.א.ס. תיאום ויידוע בין המורים המקצועיים והמחנך הוא חיוני, ולדעתי חשוב מאוד שלמורה מקצועי תהיה יכולת לקחת חלק בחינוך המשמעותי והערכי של הכיתה גם בשל מה שציינתי לעיל וגם מכיוון שאם לא, המורה המקצועי ייתפס מהר מאוד אצל התלמידים כמורה חלש שבשיעורים שלו התלמידים משוחררים וחופשיים לעשות כרצונם.

עם זאת, כמו תמיד עולה שאלת המינון, ואני חושבת שהתשובה עליה משתנה כל הזמן ולדעתי היא צריכה להיות פועל יוצא של תיאום ציפיות עם מחנך/כת הכיתה.

(מ.ע.)

אני לא רואה הבחנה חדה/חותכת/מובהקת בין מורה מקצועי למורה שגם מלמד תחום דעת כל שהוא שהרי לעתים הוא עצמו מחנך בכיתה אחרת. ככלל, לכל מורה מקצועי צריכות להיות תכונות של מורה-מחנך. לתפיסתי, מורה מקצועי צריך להיות מעורב ולא מתערב, כזה שמגלה התעניינות בתלמיד, משוחח עימו בעת הצורך, כדי לפרק מחסומים, כדי להבין את התלמיד ומשם להצמיח אותו, שהרי זו הדרך לקרב את התלמיד ללמידה אצל המורה המקצועי. זו גם הדרך לבנות ולהבנות את הקשר עם הכיתה. מורה מקצועי צריך להכיר את כל התלמידים היכרות שתאפשר לו למורה לבנות קשר וגשר ללמידה. מורה שבא אך ורק ללמד ולא מעורה ומעורב בנעשה עם ואצל התלמידים, יתקשה ללמד בכיתה. לעתים בבירור מעמיק מתברר שהמורה בכלל לא מכיר ויודע מה קורה עם תלמידיו וזו גם הסיבה שהוא מתקשה ללמד בכיתה. מורה שלא מכיר את מאפייני הכיתה על כל מרכיביה, כי בחר לא להיות מעורב, יתקשה להבין מה מניע את הכיתה ומכאן איך להניע את הכיתה להצלחה. המעורבות צריכה לפתוח צוהר ללב התלמידים. כמובן שעליו לשתף את מחנך הכיתה ולא לתפוס את מקומו, צריך וחובה לערב את המחנך בשיחות שמתקיימות עם התלמיד ולא על התלמיד ואם יש ארועים חריגים לדווח ולהעביר להמשך טיפול. חשוב שמורה מקצועי יעבוד בשקיפות עם מחנך הכיתה, וחלילה לא יפעל מאחורי גבו כדי לא להחליש אותו, חייבת להיות העברת מסרים בין המורים המלמדים באותה כיתה. נכון יש גם מצבים שהתלמידים עושים מניפולציות, ואומרים למורה x מה אמר מורה y כדי למצוא חן ובזה צריך להיות מאוד זהירים שהמעורבות לא תעבור את הגבול ואז, במקום להצמיח זה מחליש. ידועים לא מעט סיפורים שגרמו לאי נעימות בין מורים.

(ה.ש.) מ.ע. שלום

דברייך הזכירו לי את לימודי בחטיבת הביניים. באותה תקופה הייתה לי מחנכת שממש לא התחברנו ולא דיברנו באותה שפה, ולעומתה הייתה לי מורה להיסטוריה ואזרחות שמאוד אהבתי והיא הפכה להיות המורה הדומיננטית עבורי בתקופה. זו דוגמא למחנכת שלא הייתה משמעותית עבורי. אני חושבת שחשוב לזכור שמורים ותלמידים הם בני אדם שיוצרים קשרים שונים עם אנשים שונים, ונוכחות משמעותית של מורים מטיפוסים שונים בכיתה מאפשרת לתלמידים שאולי קשה להם יותר להיפתח ולדבר עם המחנך/כת שלהם, ליצור קשרים משמעותיים עם מורה שיכול לסייע להם בקשיים ובמצבים שונים. כמובן שהכול צריך להיעשות בתיאום ובהסכמת מחנך/כת הכיתה.

(ח.ד.) שלום וברכה,

אני חושבת שהסיפור של א.ס. מבהיר די טוב את הגישה העדיפה. אני חושבת שכל מורה מקצועי צריך להיות בקשר מתמיד עם מחנך הכיתה בכיתות שהוא מלמד כדי לעדכן ולהתעדכן במצב הנוכחי של הכיתה ובמקביל להיות הדמות הסמכותית בכיתה שמשליטה סדר ומשמעת בכיתה. אחרת התלמידים לא ייחסו חשיבות למורה והמשמעת תלך ותתרופף עד שתדעך וכידוע משמעת שאבדה קשה מאוד להחזיר. לדעתי, בסופו של דבר כל מורה שייתן דוגמה אישית לתלמידים, יהיה סמכותי ומקצועי יסחף את התלמידים איתו ויהיו לו פחות בעיות משמעת.

(ר.ב.ס.) ת.ח. שלום,

אכן נושא מרתק שכל מורה מקצועי שנכנס ללמד בכיתה יידרש או נדרש לדון בה. אני חושבת שמורה מקצועית שנתקלת בבעיית התנהגות כפי שתיארת צריכה להגיב ע"פ שיקולה האישי באופן מידי, גם אם מדובר במתן עונש, ולא לחכות לטיפול של המחנכת, אך כמובן שבמקביל חשוב לעדכן את

המחנכת (במידת הצורך גם את יועצת בית הספר) ולהסביר את שיקולי הדעת בתגובה. יש חשיבות מכרעת בשיתוף של ובין כל הגורמים החינוכיים של הכיתה על מנת לשמור על אקלים כיתה חיובי, עבודה של שיתוף ותמיכה הדדית בין המחנך לבין המורים המקצועיים ברוב המקרים לדעתי גורמת לכך. אין ספק שהתלמידים מרגישים שהם יכולים להתנהג יותר בשובבות כאשר בכיתה עומדת מורה מקצועית ולא מחנכת הכיתה. לכן כל מורה גם אם הוא מורה מקצועית חייבת לשמור על גבולות ברורים ולהבהיר כי ברגע שהיא נמצאת בכיתה היא מנהלת את העניינים וזאת כמובן בתיאום עם המחנכת.

(ל.ח.) שלום ת.ח.

הסוגיה שאת מעלה מעוררת התלבטויות רבות אצל המורה המקצועי, מה לעשות, כיצד לנהוג, ובאיזו מידה להתערב בכיתה שאינה כיתה החינוך שלך.

אני חושבת שכל מורה, מקצועי ואפילו מורה מחליף, אינו יכול ואסור לו להיות אדיש לבעיית אקלים כיתה או פגיעה של תלמיד אחד באחר, וכאשר מורה נתקל בכך בשיעורו. כל מורה, גם המקצועי, צריך להתייחס לבעיה ולהביא להפסקת הפגיעה והבעיה שצפה לפניו כדי לשפר את האקלים הכיתתי. כמורה מקצועית, אני מתירה "פגיעות" כאלה ואחרות, אני ערה ושמה לב למקומות הישיבה ולתחושותיהם של התלמידים, אני מעדכנת את המחנך במחשבותיי באם אני חושבת שילד מסוים "סובל" במיקומו בכיתה ליד ילד אחר שמציק לו. המורים בבית הספר שבו אני מלמדת חולקים יחד משובים ומעדכנים אחד את השני לגבי התרשמויותינו, תחושותינו ומחשבותינו כדי לחזק ולקדם את אקלים הכיתה ולהפחית "פגיעות" בתלמידים. כמובן, שכמורה מקצועי אתה מדווח ומעניש באם אירע ארוע בשיעור שלך אך המשך הטיפול, המעקב וההתייחסות לאורך זמן היא של המחנך ואל לנו לחדור לטריטוריה שלו. אנו כמחנכים וכמורים מקצועיים, מן הראוי, לטעמי, שנפקח עיניים ולא נתעלם מבעיות שצפות מולנו.

בהצלחה,

ל.ח.

(נ.ב.) שלום ל.ח.

גם אצלנו בביה"ס מעדכנים ומטפלים בבעיות משמעת אולם מעבר לכך אין שיח מקצועי לגבי אקלים כיתה. בעקבות מה שכתבת אני חושבת לשבת שוב עם המחנכות ולדבר על האקלים החברתי בכיתות שאינן מגובשות כדי לחשוב יחד על טיפול הולם לבעיות מהסוג שעלה כאן.

(מ.ד.) שלום לכולם,

לדעתי על המורה המקצועי ליצור אקלים כיתתי המיוחד לכיתות שלו, מצב קשה בהתייחס לכל מה ת.ח. רשמה ולכן על המורה להיות מעורב באקלים הכיתתי ובעיות הקיימות בכיתה ברמה מסוימת ולא ברמת מחנך. על המורה המקצועי להכיר את תלמידיו ואת האופי שלהם ואף את בעיותיהם האישיות לאחר הישיבות הפדגוגיות ויחד עם המידע הזה ליצור אקלים כיתתי אשר משדר אווירה נעימה מצד אחד, אווירת לימודים מצד שני ומצד שלישי להבהיר בצורה ברורה ביותר שבעיות משמעת ואלימות יטופלו בתחילה על ידי אך בהתאם לחומרה כך תגבר מעורבות המחנכת והרכז וכו'. יש קשר מהותי בין התנהגות התלמידים למורה המקצועי וזאת מפני שכולנו יודעים ומרגישים על בשרנו את העובדה שאותה כיתה מתנהגת בצורה שונה עם מורים שונים ולכן יש אחריות רבה על כתפינו. אך חשוב לציין שכיתה אשר מתייחסת למורה אחד (!!) בצורה זועתית צריכה להיענש בחומרה ולהבין את יחסי הכוחות בבית הספר.

נכון שהתלמיד חשוב לכולם אך המורה מעל: מורה נושא באחריות רבה וצריך להתאים עצמו למצבים רבים מאוד וליצור אקלים כיתתי ונעים כך.

(מ.ל.) שלום ת.ח.

כמורה מקצועית, מעולם לא חוויתי את הכיתות שבהן אני מלמדת כ"מגרש" שבו הגבולות של הקניית ערכים, חברות ושיח נפרצו. נהפוך הוא, אני משתדלת בכל שיעור להעלות את הנושאים : כבוד לאחר, חברות, הקשבה, סבלנות וסובלנות – אם בדרכים ישירות ואם בדרכים עקיפות. מעצם היותנו אנשי חינוך, אנחנו נמצאים שם קודם כול ע"מ לחנך, להעניק ורק אח"כ ע"מ ללמד דיסציפלינה זו או אחרת. "דרך ארץ קדמה לתורה" – משפט ש"שמור" רק למורים המחנכים את כיתותיהם. חשוב כמובן שכל מורה מקצועי ימצא את מקומו בין מחנך הכיתה, לבין הכיתה, אבל אני מאמינה שבבי"ס שיש שיתוף פעולה מפרה בין הגופים בו, כולם יצאו נשכרים. ולכן, חשוב לדעתי שתהיי נאמנה לעצמך, לפועלך ולכל אותם ערכים אשר הניעו אותך לעשות את השינוי הזה בחיים שלך ולהיכנס לבי"ס.

(נ.ב.י.) שלום ת.ח.

התלבטתי מספר פעמים בנושא – האם אני בתור מורה מקצועית צריכה, אמורה להשקיע זמן בפעילות חברתית אשר אין ספק כי היא תורמת לאווירה חיובית ולימודית ולהפחתת בעיות משמעת. בכל כיתה ניסיתי ומנסה להשחיל בין החומר המקצועי נושאים אחרים כמו – תהליך של שינוי, התמודדות עם כישלונות ועוד. בכיתה אחת מתוכננת שעה לארוחת בוקר שהילדים ארגנו וביום אחר מספר דקות לקבלת שבת. גם לפעילויות הקשורות לאקלים כיתה אין תוצאות דומות בכל כיתה. נראה לי שבכיתות המגובשות ממילא התוצאות חיוביות ובכיתות המגובשות פחות התוצאות לא תמיד ברורות לי אם חיוביות או לא... ממשיכה לנסות... נ.ב.י.

(ת.ח.) שלום לכם,

כמורה חדשה, מתמחה, הספקתי ללמד בחודשים האחרונים בשני בתי ספר (תיכון וחטיבה) והבנתי כמה האקלים הבית-ספרי והכיתתי הוא חשוב. כה חשוב, שמבחינתי היווה גורם מכריע להחלטתי להתפטר. כמורה מקצועית אני רואה הבדלים קיצוניים בין בתי הספר באופן הטיפול בנושאי משמעת ונגישות לכלים ואנשים שיכולים לעזור. למשל, רמת המעורבות של מחנך; יועצת; מורת שילובים; רכז שכבה ועוד. במקום שבו אני עובדת כיום רמת המעורבות היא מאוד גבוהה ומלבד העומס שיש לי בפן המקצועי, אני לא מוצאת את הזמן להתייחס ולהיות מעורבת כפי שהייתי רוצה וכפי שמצופה ממני...

(ק.ש.) הי ת.ח.

המקרה שהעלית מעסיק אותי רבות בחודש האחרון. אני מחנכת כיתה מאוד מגובשת ונעימה ולפני כשלושה שבועות קרה ארוע עם מורה מקצועית בכיתה שערער את האקלים החברתי/כיתתי. בניגוד אלייך, שטיפלת בסיטואציה בעדינות, פנית למורה המחנכת ואף חזרת בתשובה והתייחסות לתלמידים בשיעור העוקב ובכך בעצם נתת את התחושה ש"ראית אותם" ואת שם בשבילם. בכיתתי, המורה המקצועית נהגה בזלזול, דיברה באופן לא מכבד ולא יפה לתלמידים, האשימה אותם שהם מפריעים ולא לומדים ופנתה אליי במשפט קשה "אני לא סובלת את הכיתה שלך". בתחילה ניסיתי לדבר איתה ואיתם כל אחד בנפרד, עד לפני שלושה שבועות כאשר נכנסתי ללמד בכיתה וראיתי תלמידים בוכים, מתוסכלים ומוחים על הדרך שבה המורה מדברת אליהם ומשפילה אותם. בחרתי לערב את מנהלת ביה"ס, הרגשתי שהאחריות שלי בתור מחנכת הכיתה היא להקשיב להם ולתת להם תחושה שאני תומכת ומכילה. הסיטואציה לא פשוטה, בכל זאת מדובר בקולגה שלי, אני לא יודעת אם בחרתי נכון אבל תחושת הבטן שלי התבררה כנכונה שכן ההורים פנו למנהלת. אני מאמינה שכל מורה שנכנס לכיתה הוא בעל תפקיד חינוכי ועליו להנחיל ערכים לצד משמעת ודאגה לרווחת התלמידים ולאקלים כיתתי חיובי.

שאפו על מעשיך!

ק.ש.

(ל.ז.) שלום ת.ח.

לפני כשלוש שנים התחלתי את עבודתי כמורה. עבדתי כמורה מקצועית ללשון ולספרות בחטיבת ביניים. התלבטתי ביני לבין עצמי באיזו תעודת הוראה/תחום מקצוע אני רוצה להתמחות והחלטתי על תחום הלשון. בהחלטתי חשבתי והתלבטתי עם מורה ותיקה שנמצאת כ-30 שנה במערכת. בשיחה שהתקיימה עם המורה, אמרתי לה שכמורה ללשון לא אוכל להעביר מסרים חינוכיים, "כי מה יש למורה ללשון להעביר מסרים, שהרי מדובר במקצוע לוגי? והיא אמרה לי שמחנך הוא בנשמה ושכל מורה שנכנס לכיתה הוא קודם כול מחנך והיא צדקה. ההווה של כל אחד ואחת כמורה היא השראה לתלמידים. כל מורה הוא גם מחנך, עם זאת אין להיכנס לנעליו של מחנך הכיתה ויש לאפשר לו לנהל את הכיתה. במידה וקורה ארוע משמעותי במהלך שיעור מקצועי – על המורה לנהל ולפתור את הארוע, אך בכל עניין אחר שקשור לאקלים הכיתה, על המורה להשאיר את ניהולו למחנך, אך כן לחוות דעה וכן ללכת ברוחו של המחנך. הרי בכל בית ספר יש נהלים ברורים שכל מורה חייב לפעול על פיהם. השפה היא אותה שפה.

(א.ב.) הי ת.ח.

גם אני מורה מקצועית לאזרחות שנכנסת בשבוע ל-5 כיתות שונות. בכיתות שלי רמת מעורבות המחנכת היא נמוכה מאוד, גם בכל הקשור לבעיות משמעת אני משתדלת לפתח שיח אישי עם כל התלמידים. המקצוע שאני מלמדת מצריך לא אחת לתת את הדעת גם על האווירה בכיתה, סובלנות, כבוד הדדי, שמירה על הפרטיות, דמוקרטיה, עזרה הדדית וכד'. לא אחת כאשר אני נתקלת בארוע חברתי שמצביע על בעיה אני עוצרת את השיעור ומדברת עליו עם התלמידים. אני לא יכולה להתעלם מבעיות שאני רואה בכיתה וזה לא משנה אם אני מחנכת או מורה מקצועית.

קראתי את תגובותיכם ובחלק מתגובתיכם אני לא ממש מבינה מה זה רוחו של המחנך? ולא לפגוע בה/בו? מה הנזק שמורה אחר יכול לעשות? מורה לא משנה את התנהגותו לפני כל כניסה לכיתה או מתאים אותה, אני רוצה להאמין שיש לה/לו ערכים ותרומה רבה בין אם היא/הוא מורה מקצועי ו/או מחנך. דווקא בגלל העומס שעל המורים ודווקא בגלל השוני בין הגישות השונות עדיף לגוון ולתקוף ערכים חשובים מכמה שיותר כיוונים.

(מ.ע.) א.א. ערב טוב,

שאלתך: מה זה רוחו של המחנך? מה הנזק שמורה יכול לעשות? נובעת כנראה (וזה אינה דעתי כלל וכלל) מאותם אלה שטוענים שמחנך הכיתה הוא הסמכות ומורה מקצועי אל לו לפגוע בה, אם הוא פועל באותה סמכות כמו מורה מחנך. ולעניות דעתי, מורה מקצועי הוא מורה מחנך לכל דבר, הוא יכול וצריך לפעול באותה מידת מעורבות בשיעור מקצועי, כמו שהוא פועל בכיתה שהוא עצמו מחנך, אלא שהוא חייב לדווח למחנך הכיתה על כל טיפול התנהגותי, משמעותי, וגם העצמתי שהוא עושה בכיתה כמורה מקצועי. מורים מקצועיים ומחנך כיתה צריכים לפעול ביחד, בשיתוף ובשקיפות כדי להצליח. חשוב שאם מורה מקצועי טיפל בבעיה שהתעוררה, עליו לדווח למחנך וזאת כדי למנוע בלבול וכפילות בטיפול. מצרפת כאן מאמר שהתפרסם בבימת דיון של מכון מופ"ת דצמבר 14 עמ' 48-52, להלן הקישור למאמר.

<http://www.mofet.macam.ac.il/ktiva/bitaon/Documents/bitaon54.pdf>

(מ.א. ת.ח. שלום,

כשקראתי את הסוגיה שהעלית, היה לי ברור שמעצם היותך דמות סמכותית שנכנסת לכיתה ומבלה מספר שעות שבועיות עם אותם תלמידים – עליך להיות מעורבת במתרחש. על כן, אני מחזקת את דבריה של מ.ע. וחושבת שגם מורים מקצועיים וגם מחנכים – צריכים לעבוד בעבודת צוות ולשתף במקרים וזאת על מנת לגלות רגישויות ולעבוד כחזית אחת. מאוד מזדהה עם כותב המאמר (שהוצג בתגובתה של מ.ע.).

(ת.ח. מ.א. שלום

"מורה ראוי הוא מורה ששואף להעלים את עצמו; מורה החותר לצמצום תלותם של תלמידיו בו ומסייע להם ללמוד בכוחות עצמם. במילים אחרות, מורה ראוי אינו מלמד דבר מלבד ללמוד. הוא מקנה לתלמידיו כלים ללמידה עצמית. הוא מלמד אותם כיצד ללמוד וכיצד להשתחרר מתלות". מזכיר לי קצת את תקופת הצבא – "מפקד טוב נמדד בהיעדרו".

(מ.ע. ת.ח. ערב טוב,

המשפט שציננת: "מפקד טוב נמדד בהיעדרו" מזכיר לי את תקופת היותי מחנכת, ואני מדברת על חינוך נוער שמוגדר כ"נוער בסיכון" בקשר ומחויבות שהתפתחה בינם לביני וביני לבינם. אחד המסרים החשובים בחינוך שלי אותם ובהובלה שלהם כקבוצה מגובשת ומובילה הייתה בכך שאמרתי להם: שהצלחה שלהם ושלי איתם תיבחן ביום שאני לא עובדת בו, היום שהוא היום החופשי שלי, אם ביום הזה המורים המקצועיים והנוספים שמלמדים אותם לא יחפשו אותי ולא יתקשרו אליי כדי לדווח, לשתף ו/או לעזור לפתור בעיות של: היעדרות, הפרעה, אי תפקוד לימודי. אם היום הזה עובר בהצלחה וללא תקלות זה ייחשב להצלחה בעיניי, זה ייחשב וייתפס בעיניי שהם למדו והפנימו. תודה שהעלית סוגיה זו מנבכי זכרוני.

(א.פ. שלום לכולם,

אינני יודע אם גישתי נכונה או אם ניתן בכלל להחליט על נכון או לא נכון בסוגיה זו, אך אשמח לחלוק אותה עימכם. בחודשים האחרונים, שבהם אני מורה מקצועי בפועל, אני פוגש מגוון כיתות במגוון גילאים. כמובן שכל כיתה שונה מרעותה ובאופן טבעי ההבדלים גדולים אף יותר כשמשווים בין קבוצות גיל שונות. עם זאת, קיים מכנה משותף אחד עבורי לכל כיתותיי – הצלחתי ליצור עם התלמידים קשר מצוין, המאפשר לי לנוע יחסית בחופשיות בין חומר הלימוד הדיסציפלינרי שעליו אני אמון לבין סוגיות שונות רלוונטיות וביניהן סיטואציות חברתיות בתוך הכיתה. בשל הקשר המוצלח הזה אני נוטה לרוב להרשות לעצמי לסטות לזמן מה ממהלך השיעור ולעסוק בסוגיה חברתית שזה עתה צצה בין כותלי הכיתה. כמובן שאני עושה זאת אך ורק בהינתן התנאים הבאים: מדובר בשיעור טוב ותקין, ללא משמעת חריגים המצריכים ממני להיות "מורה רע" מדובר בסיטואציה חברתית המצריכה התייחסות מידית של בעל סמכות (כגון המקרה שת. תיארה). אני מרגיש בנוח מתוקף תפקידי ומקומי מול התלמידים לעסוק בנושא (אם תלמידי י"ב יעסקו בנושאים מיניים, למשל, אעדיף "לכבות" את העניין, בהומור אם אפשר, ואמשיך הלאה בענייני השיעור. לתלמידי כיתה ח' אעדיף להעיר על העיסוק בנושאים לא להם וכמובן שאהיה ער לאמירות חריגות שיצריכו טיפול מעמיק יותר של גורמים נוספים.

סיכום הארוע להלן, התגובות, העצות המלצות וההערות שהוצעו למגיש הארוע

נושא: המורה המקצועי והשפעתו על האקלים הכיתתי
את חשיבותו של האקלים הכיתתי הבנתי כאשר התחלתי ללמד בפועל ונוכחתי בסיטואציות שבהן השפעתו הייתה כה גדולה. כך למשל, יחסים חברתיים בין תלמידים מתבטאים בכיתה לחיוב ולשלילה ומשפיעים על

אופן ההתנהלות של השיעור, כפי שהבאתי בדוגמת הארוע בפורום – כאשר נאלצתי להפסיק את השיעור בעקבות בכי של תלמידה.

הדילמה שהצגתי בפורום נגעה לרמת ההשפעה ובהתאם, לרמת המעורבות שיש למורה המקצועי על האקלים הכיתתי. כמי שמלמדת, כמורה מקצועית בלבד ולא כמחנכת, קשה לי לבחון את הדברים מזווית המחנך ולכן ביקשתי מחברי הפורום להבין אם הדרך הנכונה למעורבות המורה המקצועי היא כפי שתואר בתגובות הפורום, באופן ישיר כך שהמחנך ברקע ומלווה, או שאולי דווקא הגישה של מחנך בעל ראיית המאקרו שמרכז את הטיפול אצלו היא העדיפה.

הוסכם בפורום כי למורה המקצועי השפעה עצומה על האקלים הכיתתי ולכן עליו להיות מעורב ככל שניתן, כאשר עושים זאת תוך תיאום, דיווח ותמיכה של מחנך הכיתה. כלומר, על המורה המקצועי לגלות מעורבות ישירה ולא להשאיר זאת לטיפולו של המחנך. משתתפי הפורום העלו דוגמאות למקרים שונים שבהם מורה מקצועי נדרש למעורבות מעבר לתחום הדעת שלו, כאשר עולה ממגוון המקרים שאין אחידות בין בתי הספר ובכל אחד מהם מקובלת רמת מעורבות שונה, לרוב בהתאם למחנך הכיתה ולאקלים הבית-ספרי. מנחת הסדנה, מרגלית, הגדירה את המעורבות כמפתח ליצירת "שפה אחידה" או כהגדרת המנחה של הקבוצה – "חזית אחידה" – מורה מקצועי צריך לבנות ולהוכיח את סמכותו בכיתה וזה יצליח אם יגלה מעורבות. כמו כן, מ.ע. הוסיפה כי מתקיימת ישיבה בתחילת שנה שמטרתה למסור את כל המידע הרלוונטי על תלמידי הכיתה, כדי להימנע מאי נעימויות ובעיקר כדי לדעת איך לגשת לתלמיד זה או אחר.

בבית הספר שבו אני מלמדת כיום ישיבות אלה אכן מתקיימות, אך בתגובה אחת בפורום צוין כי לא כך הדבר בבית הספר שבו אותו מורה מלמד וחשוב לציין את ההמלצה שניתנה בהקשר זה – אף פעם לא מאוחר מדי לקיים ישיבות שמטרתן מסירת מידע רלוונטי על התלמידים.

מהדיון בפורום נראה כי מרבית המשתתפים רואים צורך לפנות ולטפל בבעיות אקלים כיתתי, כדוגמת מורה מקצועית שאמרה כי תיזום בעצמה שיחה עם מחנכות, או דוגמת המחנכות שפנו למנהלת/רכזת מקצוע להמשך טיפול בנושא מעורבות בעייתית של מורה מקצועית בכיתה. מקרים אלה מחזקים אותי – לדעת שהתלמיד נמצא תחת כנפם של המורים המלמדים אותו, שזוכרים כי נפש צעירה ופגיעה עומדת מאחורי כל תלמיד.

באשר לרוחו של המחנך ולנזק שמורה מקצועי יכול לעשות, הובהר במספר תגובות כי על המורה המקצועי להיות מחנך לכל דבר וכי עליו להיות מעורב באופן שלא יבטל את המחנך. כלומר, על המורה המקצועי והמחנך לעבוד בשיתוף פעולה, כך שהמורה המקצועי חייב לדווח למחנך הכיתה על כל טיפול התנהגותי, משמעותי, ואף העצמתי שהוא עושה בכיתה. באמצעות שיתוף ושקיפות ניתן למנוע בלבול וכפילות בטיפול, כמו גם ליצור חזית אחידה ועקבית לטיפול בבעיות, כך שהתלמיד ירגיש ביטחון ומוטיבציה בכיתה.

ראוי לציין בהקשר נוסף זה של דמות המורה הראוי את המאמר שהועלה לפורום על יד מרגלית, של ד"ר יוסף אבינון, אשר מציע תכנים מקוריים להכשרת מורים, וכפי שהוא מבטא זאת: "הכשרה שבמרכזה תפיסה פתוחה ויצירתית של דמות המורה הראויה". הוא בונה את דמות המורה הראויה מחמישה מרכיבים: מורה נעלם, מורה שחקן, מורה מספר, מורה אנושי, ומורה יצירתי. כמו כן המלצותיה של המנחה מ.ע. בהחלט עזרו לי לראות את המקרה מזווית נוספת, שמורה מקצועי הוא מחנך לכל דבר והוא בהחלט יכול לטפל במקרה כדי שסמכותו בכיתה לא תיפגע ולא תהיה תלויה במחנך או ברכז השכבה. אולם, כמובן שחובה למסור דיווח למחנך הכיתה ולרכז השכבה.

גם אבינון אינו מבדיל בין מחנך למורה מקצועי ונוגע במקצועיות המורה באחת ממסקנותיו: "מקצועיותו של המורה, הפרופסיונליות שלו, תיבחן בהתאם ליכולתו ללמד את החומר בצורה מעניינת ומסקרנת תוך שימוש בסגנונות הוראה שונים, ולא דווקא בהתאם למומחיותו בתחום מסוים".

מרבית הספרות שאני מכירה עד כה, כמו המקורות המובאים כאן, אינם מתייחסים למורה המקצועי ולמחנך כפונקציות נפרדות באשר להשפעתו על האקלים הכיתתי. אני בהחלט מסכימה עם הדברים שהועלו כאן

ומאמינה שכמורה מקצועית אני חייבת לעסוק גם בנושאים שאינם בתחום הידע, מעצם העובדה שלא ניתן להתעלם מהתרחשויות שקורות בזמן ההוראה בכיתה ואף חשוב לעשות זאת, תוך גילוי אחדות בתגובה של כלל המורים ובכך לשמור על אקלים בריא. מרבית חברי הפורום מסכימים עם עובדה זו. עם זאת, חלקם העלה את בעיית היישום – העובדה שאין למורה המקצועי את הזמן והאפשרות להשקיע בכך כפי שרצוי. המורה נדרש לעמוד במשימות כה רבות, ביעדים של תכנית הלימודים ובגרורות, כך שמוגבל במשאבים המתאימים לכך (זמן וכלים).

לבסוף, ניתן לומר כי כל מורה מקצועי הוא גם מחנך, שהרי להיות מחנך זה הבסיס להוראה (גם אם לא מקבלים גמול חינוך כיתה וגם אם הגמול שמקבלים אינו משקף את ההשקעה).

מקורות שהוזכרו בפורום :

אבינון, י. לקראת הכשרת מורים חלופית. תל-אביב : בטאון מכון מופ"ת 54 (דצמבר 2014). עמ' 48-52 (בקובץ : 54-50).

נדלה מתוך- <http://www.mofet.macam.ac.il/ktiva/bitaon/Documents/bitaon54.pdf>

ארוע מס' 9 – למידה בקבוצות קטנות / מ.ד.

הנושא: למידה בקבוצות קטנות – איך ולמה?

כולנו מתנסים בהוראה פרונטאלית אל מול כיתה הטרוגנית קרי בממוצע 35 תלמידים כאשר כל אחד מהם הוא ישות עצמאית הדורשת מאיתנו שימוש בכלים רבים.

בתחילת דרכי נאמר לי ע"י מורה ותיקה שיש לי זמן עד חג חנוכה על מנת להשליט סדר ומשמעת בכיתה ולאחר מכן לשחרר ובמידה ולא השגתי זאת עד חנוכה המצב אבוד מבחינתי. כמובן שמצב זה הינו מנקודת מבטה רב השנים אך אני מסכים עימה.

וכאן מגיע הבלבול והקושי שאני חווה: כיצד להתנהל בקבוצות קטנות: פרטניות וט"ל (פרויקט שבו אני מלמד קבוצת לימוד קטנה).

תלמידים המגיעים לפרטני ולשעות ט"ל הינם תלמידים אשר לא מסתדרים בכיתה הרגילה, תלמידים אשר חוו כישלונות, תלמידים אשר צריכים את החיזוק ואותי מצב זה מבלבל: האם גם איתם להתנהל בצורה קשוחה ותובענית ולאט לאט לשחרר? האם לשדר אווירת חברות תומכת על מנת לגרום להם להרגיש בנוח וכך להעצימם? איזו הגדרת תפקיד עליי לקחת: מתווך ו/או מנחה ו/או מאמן ו/או חבר שותף בקבוצה?

בעיה זו מטרידה אותי מפני שבקבוצה קטנה אשר לימדתי מקצוע גאוגרפיה החלטתי להיות שם בשבילם ולתמוך בהם רגשית, לעודד ולהיות יותר חבר. למרות שמורה ממרכז הלמידה האחראית על הפרויקט צפתה בשיעור וטענה שיש אווירה מעולה ונעימה, אני מתוסכל וזה מפני שלדעתי אין אווירת למידה.

תלמידה אחת צריכה לרשום כל מילה ובקצב איטי להחריד, תלמידה אחת צוחקת כל הזמן ללא סיבה, תלמיד אחד מסתכל סביב ומרים כיסאות לפני תום השיעור ותלמידה אחת מכוונסת בעצמה וסליחה על הביטוי, אין עם מי לדבר.

התלמידים מרגישים נוח עימי, אבל אני חש שאווירת האי למידה מתסכלת אותי (התלמידים נכשלו בבחינה). וזה הגיע למצב שבו יצאתי מהכיתה כעשר דקות לתום השיעור ואמרתי להם שנמאס לי. בסופו של דבר, התוצאה הסופית שהחלטתי להחזיר את התלמידים לכיתה האם ואולי שם הם יעריכו את אשר נתתי להם. אני תוהה, מתחבט ומתלבט כיצד עלינו להתנהל בקבוצת לימוד קטנה הקשורה לאספקטים: חברתיים, רגשיים, אקדמיים ועוד ועל כן אני מרגיש שבקבוצה קטנה, חובה עליי לראות כל תלמיד ולהיות זמין עבורו אך כאמור משהו לעתים בא על חשבון משהו.

השאלות שאני מבקש את תגובותיכם, התייחסותכם ועצותיכם הן:

איך ללמד בקבוצה פרטנית? האם הנהלים שחלים בשיעור בכיתה מלאה נכונים גם לקבוצה קטנה?

מתי ואיך עליי לדעת למתוח קו אדום ו/או לשחרר ולאפשר פתיחות?

האם החלפת קבוצה אחת באחרת נחשבת לאי הצלחה ו/או להצלחה חלקית?

מה לדעתכם אני צריך לעשות במקרה הנדון?

אשמח לתגובותיכם,

מ.ד.

תגובות המתמחים לאור הארוע

(ה.ש.) היי מ.ד.

אתה מעלה סוגיה חשובה ומעניינת מאוד, ולצערי אין לי תשובה חד משמעית להציע. עם זאת חשוב לי להגיב ולומר: משתמע מבין השורות שאתה קשה מאוד עם עצמך. משהו שאני מתחברת אליו מאוד כי כזאת אני ואולי זו הסיבה שאני רואה זאת מהצד. אני חושבת שאתה מצפה בעיקר מעצמך להישגים של כאן ועכשיו ואם זה לא

יקרה אתה תהיה בעיקר מאוכזב מעצמך. אולם חשוב להבין שמדובר בתלמידים שעד כה אף אחד לא התאמץ בשבילים, אף אחד לא האמין בהם ובטח שהם לא האמינו בעצמם. עד כה הם חוו בעיקר קושי מתמיד שבשלב מסוים הם ויתרו לעצמם. ככל הנראה בית הספר החליט לתת להם הזדמנות נוספת ואתה ההזדמנות הזאת. יכול מאוד להיות שאתה זה שמתחיל איתם תהליך אמיתי וטוב, אבל אסור לך לשכוח שמדובר בתהליך שלוקח זמן – בין השאר בניית אמון – בעיקר שלהם בעצמם. אם תתיימש מהם עכשיו ותראה להם זאת, זה רק יפגע בהם יותר ואולי הם לא ייתנו לעצמם סיכוי נוסף. עצתי, אל תתיימש, תעבוד איתם לאט לאט, גם אם לא אתה זה שתקצור את הפירות תהיה זה שיעשה את הספתח לדרך חדשה שבה הם מתחילים להאמין קצת יותר בעצמם.

דבר נוסף, אני חושבת שלקבוצות הקטנות הללו מגיעים בדרך כלל תלמידים עם קשיים לימודיים וקשיים רגשיים. כאלה שלא הצליחו להתחבר למסגרת הרגילה של בית הספר. על כן לדעתי יש לנקוט יד רכה ויד קשה במקביל. מצד אחד לאפשר להם קשר אישי, חם ואוהב עם חיזוקים חיוביים כל הזמן ומצד שני הקפדה על גבולות וכללי משמעת. הסיבה לכך היא שמשמעת נותנת מסגרת בטוחה שלדעתי תלמידים כאלה זקוקים לה. מסגרת נותנת ביטחון להרבה מן התלמידים ולכן לדעתי צריכים את שניהם.

(מ.ע.) ה.ש. שלום,

זה מה שאמרו לפנינו: "חונך לנער על פי דרכו" אך מצד שני צריך גם להגדיר גבולות ברורים. כי שיעור פרטני הוא שיעור שמטרתו לאפשר לתלמיד לצמצם פער ובהלימה לדרכי הוראתו ועל פי סגנון למידתו.

(נ.ב.) מ.ע.

אני מאוד מתחברת לדברים שלך. יש לי תלמיד שנכשל פעמיים ואינו טורח להגיע לשיעורים פרטניים. בנוסף מפריע מאוד בשיעורים ובנוסף הוא גם מאובחן כבעל הפרעת קשב וריכוז. למרות זאת אני מזכירה לו שוב ושוב להגיע ומציעה לו את עזרתי. אולי בסוף השנה הוא יסכים לקבל אותה.

(מ.ע.) נ.ב.י. שלום

רק לחדד את דבריך, בעבודה בקבוצה צריך לראות את ההתקדמות של התלמיד/ה ביחס לנקודת ההתחלה שהם הגיעו לשעת ההוראה הפרטנית, ומשם למדוד ולהעריך את התקדמותם, ובוודאי לא ביחס לכיתה שממנה הם הגיעו לשעה הפרטנית. נכון זהו תהליך ארוך אבל בהחלט מוכיח את עצמו כאשר עובדים נכון.

(א.א.) ערב טוב מ.ד.,

ראשית חשוב לי להגיב לדברי "המורה הוותיק". גם אני שמעתי את זה לא אחת ואני ממש לא מסכימה עם זה, מורה הוא אדם עם דרך, אופי וכל האמירות של עד חנוכה להיות קשוח אני לא ממש מבינה איפה זה בונה סמכות? אולי זה בונה הפחדה, ריחוק וכד' וזה בטח לא הרושם שאני רוצה לבנות אצל התלמידים שלי. לגבי תלמידים בקבוצות קטנות, אין ספק שזה לא פשוט, התלמידים לא בכדי נמצאים שם. אני הגעתי למסקנה (וזאת רק דעתי) שצריך להקדיש את מרבית הזמן בפרטני לשיחות עידוד, מוטיבציה, קשר אישי, חיזוקים חיוביים והרבה כדי לבנות אמון ואמונה. הניסיון לימד אותי שלאחר השיעור הפרטני, כשחוזרים למליאה בכיתה הם פשוט מתנהגים ולומדים אחרת לגמרי והרבה יותר טוב. ואולי גם לא עם כולם חייבים להצליח במבחן וגם לא כולם פנויים ללמידה (בעיות אישיות), יש ילדים שמספיק שחזקתי את הביטחון, עוררתי את המוטיבציה, הקשבתי לתלמיד וזה כבר הרבה יותר ממה שהוא יכול לקבל במסגרת הכיתתית המלאה.

(ע.ר.) שלום לכולם,

אני חושבת שמעצם השהייה בקבוצה קטנה ואינטימית חלק מהשיעור מוקדש לנושאים חברתיים, רגשיים וטוב שכך. יחד עם זאת, הילדים צריכים לראות בשיעורים פרטניים כשיעורי מתנה שבהם זכו ולכן עליהם לנצל את השיעורים לשם התקדמות לימודית ולא להתייחס לשיעורים כאל שעה חופשית.

בשעה הפרטנית האחרונה שבה לימדתי נתבקשתי לעזור לילדים בכיתה ו' לסכם פרק בספר היסטוריה. הילדים ציפו שאסכם להם את החומר, אע"פ שלימדתי אותם איך לדלות את משפטי המפתח. חשתי את חוסר הנחת שלהם מכך שהם צריכים לעבוד ולהתאמץ ולכן אמרתי להם שהם יכולים לחזור לכיתה המחנכת והפסקתי את השיעור. לאחר מכן שוחחתי עם המחנכת שלהם וביקשתי שתבהיר להם שאני נמצאת שם לעזור ולא לעשות במקומם את השיעורים והסיכומים. היא כמובן הסכימה עימי והבטיחה לשוחח איתם. במידת הצורך, היא תבחר בתלמידים אחרים שהמוטיבציה שלהם ללמידה גבוהה יותר, אך יחד עם זאת אלה תלמידים שזקוקים לתיווך במשימות.

אין ספק שההגדרה העמומה של השעה הפרטנית מאפשרת פרשנויות רבות למימוש שעה זו ולאופי הביצוע של שעה זו.

(ח.ד.) שלום למ.ד וכולם,

אני מסכימה מאוד עם ע.ר. כי יש להתייחס לשיעורים הפרטניים כהזדמנויות מיוחדות לעבודה אישית ולהתקדמות ממשית של התלמידים ואף כשיעור מתנה. בעיניי היתרון הגדול בשעות פרטניות הוא בעיקר בהקניית מיומנויות למידה לתלמידים המתקשים בכך ופחות בלימוד תכנים מקצועיים שונים. דווקא בשל כך, אני מבינה מאוד את התסכול של מ.ד. – אני חושבת שמעבר לתהיות שלו ולתחושה המעצבנת שלא משתפים איתו פעולה, יש כאן גם תחושה של החמצה, כי הילדים זורקים לפח את ה"מתנה" שניתנה להם, לא עובדים ברצינות (גם אצלי היו כאלו שחשבו שמדובר בשעת משחק) ודווקא מדובר בילדים שהכי זקוקים לכך...

(מ.ע.) שלום לכולם/ן,

אני מפנה אתכם לקרוא את המאמר הבא: שעה פרטנית במקום שיעור פרטי. מחבר: תמירה גלילי. גלילי, ת' (מאי, 2013). שעה פרטנית במקום שיעור פרטי. שיעור חופשי 3-7, 103.

(מ.ב.) מ.ד. ערב טוב,

תודה על הסוגיה שהעלית.

מנסיוני, חלק משמעותי מהיציאה לפרטני הוא אוורור של התלמיד מהמסגרת הכיתתית הסטנדרטית. זו הזדמנות עבורו ללמוד בדרך אחרת, חוויתית ואישית יותר, להכיר את המורה כאדם, ליצור איתו קשר אישי או לחזק את הקשר האישי שנוצר איתו. כל אלה, גם אם לא נראה כך בתחילה, יהפכו את הלמידה לאפקטיבית בהמשך. לכן אני מציעה להמתין בסבלנות.

כתבת ש"לעתים דבר בא על חשבון דבר אחר". אני רוצה להרחיב את זה ולומר שכמעט תמיד דבר בא על חשבון דבר אחר. בכל בחירה שאנחנו עושים, כמורים וכבני אדם בכלל, אנחנו מוותרים על דבר למען דבר אחר. אני חושבת שראוי לנהוג בזהירות ובסבלנות ולא לשבור את הכלים. חשוב לזכור שאנחנו מודל לחיקוי עבורם ויציאה אימפולסיבית שלך מהכיתה, תיתן גם להם לגיטימציה לפעול כך ביום מן הימים.

המפתח, בעיניי, הוא יצירת קשר אישי. נסה לנצל את השיעור הפרטני כדי להכיר אותם, לשאול אותם שאלות אישיות על חייהם, חבריהם ותחביביהם, משפחתם ומה מציק או מפריע להם? מה הם אוהבים ומה גורם להם לחייך?

אני פותחת את השיעור הפרטני שלי בהכנת תה חם לי ולתלמידי, תמיד מתעניינת בשלומם ואיך עבר עליהם השבוע ורק אז אנחנו מתחילים לעבוד. לפעמים זה נמשך חצי שיעור, אבל בעיניי הרווח הוא גדול, כי הם מקבלים את תשומת הלב שלהם משתוקקים והם זוכים לכך שמישהו מתעניין בהם ורואה אותם מקרוב. אז נכון שהם אולי לומדים פחות חומר במדעים לפעמים, אבל אולי הם דווקא לומדים יותר? על עצמם. בהצלחה, מ.ב.

(א.ס.)

ה.ש., אני יותר מאשר ממסכים איתך. אפיית בצורה מדויקת מאוד, לדעתי, את התלמידים המגיעים לשיעורים פרטניים מבחינה קוגניטיבית ורגשית. המוקד הנדרש הנו מתן הזמן, קרי (וכפי שיעצת למ.ד.) – התהליך לוקח זמן ואינו מידי. לכן נדרש אורך רוח וסבלנות אין סופית כמעט, בכדי לחולל את השינוי הנדרש. ולך מ.ד.:

בפעם הראשונה אני שומע על "הגדרת זמנים" של מורה לגבי התנהגות בכיתה מסוימת (היכן המורה הזו שירתה בצבא? במשטרה צבאית?) חוץ מאשר ליצור לחץ, בטח ובטח אצל מורה חדש, אין לאמירה הזו ולא כלום לטעמי. מחנכת כיתה אתגר בשכבת י"ב (שמעלי) סיפרה לי בתחילת השנה כי עליי לגלות אורך רוח וסבלנות עם כיתתי (י"א-אתגר). בכיתה שלה, שאותה היא מלווה מכיתה י', רק עכשיו כשהם בכיתה י"ב היא מתחילה לראות את ניצני השינוי, כדבריה. אני מקווה שלפחות זכית לחונך/כת בעל אמירות איכותיות יותר...

ולגבי השעות הפרטניות: לטעמי, ככל שהקבוצה קטנה יותר, כך עדיף (האם יש באפשרותך לחלק את הקבוצה שלך לשתי קבוצות?). רובנו לא הגענו בעלי הכשרה ממוקדת בחינוך וכנראה שאנו לומדים ונלמד תוך כדי התפקיד/תוך כדי הליכה. בתחילת השנה הודיעה לי המנהלת הפדגוגית שלי כי אהיה מחויב ללמד שעות פרטניות, לא דובים ולא יער, חיכיתי וציפיתי ו... כלום לא קרה. מכאן, יזמתי (בתיאום מול מערכות השעות שלי ושל התלמידים) שעות פרטניות שכאלה עם תלמידים שלדעתי צריכים שעות אלה בכתות שבהן אני מלמד. חלק מתלמידים אלה הנם בעלי קשיים קוגניטיביים ורגשיים כפי שכתבה ה.ש., חלקם תלמידים איכותיים מאוד אשר ביקשו ממני לשבת בשעות פרטניות (בעיקר לקראת מבחנים) בכדי להפיג חששות.

כדי למקד את תשומת הלב בשעות הללו (אני מלמד היסטוריה) אני פותח בשאלה מרכזית שעלתה בשיעורים האחרונים, שאלה שאמורה "לגרות" את התלמידים לענות עליה. כדוגמה, בשיעור הפרטני האחרון עסקתי בשאלה "האם ניתן להגדיר את הארועים שחווי יהודי צפון אפריקה במהלך הכיבוש הנאצי כשואה?" כאשר משתתפי השעה הפרטנית התקשו לתת לכך מענה, ביקשתי לעמוד על מוצאם של התלמידים. כשהבנתי כי חלקם שייכים לעדת יוצאי צפון אפריקה, "שלחתי" אותם הביתה לאחר השיעור כדי לשאול את ההורים ובעיקר – סבים וסבתות – מה הם מכירים על הארועים. בשיעור שאח"כ הקדשתי זמן (לא ארוך מדי) לשמוע על החוויות ששמעו התלמידים בבית, "לקחתי" את דבריהם והמשכתי לחדד אצלם את ההבנה לגבי סיפור זה שהתרחש במהלך המלחמה והשואה. כך, אני מאמין שיצרתי אצלם חיבור זה "אז ועכשיו" ואני מאמין כי עוררתי בהם עניין מסוים. העובדה ששאלו את הוריהם/סביבהם ובאו עם תשובה מעידה על כך.

בנוסף, בשיעורים אלה אני מבקש לשמוע מהם בדיוק מהו הקושי שהם מרגישים. אם נודה על האמת חלקם משתפים פעולה ומשתפים אותי בקשייהם, בעוד אחרים אפילו מתקשים להבין את השאלה ששאלתי ובטח שאת נושא הלימוד. כהכנה לכך, פניתי ליועצת הכיתה בכדי לקבל את אבחוני התלמידים וההתאמות הנדרשות מהם, מאחר וחשוב להבין ולהכיר את נפש התלמיד טרם תחילת שיעור שכזה, לטעמי. ובאמת – כיום, השעות הללו ממוקדות יותר ומאחר ואת חלק מהמבחנים שלהם אני בודק, אני רואה שיפור, יותר או פחות, ביכולתם להתמודד עם שאלות לא פשוטות (יחסית לידיעותיהם ויכולותיהם).

בקיצור – אני "פורח" בשיעורים האלה, מאחר והם "פורחים ומפריחים". זה לקח זמן, זה לא קרה כבר בשיעור הראשון (למרות שמאוד רציתי לראות שינוי כבר מההתחלה) ואני מקווה כי נוצרה אווירה של הנאה כמו גם לימוד בשעות אלה.

בכיתה, אני מניח כי אתה מנסה "לרוץ" עם נושאי הלימוד (וכך צריך, לטעמי). בשעות פרטניות יש לך את כל הזמן שבעולם לעמוד, להתמקד ולכוון לצרכים האישיים של תלמידים אלה.

ולסיכום: גרה את דמיון, צור אווירה נעימה (אפילו חטיפים, סוכריות ושתייה קלה), עודד אותם לדבר, נסה לפתח בהם את מחשבתם ובעיקר את התבטאותם (בע"פ ובכתב) במהלך השיעור, פתור איתם שאלות ממבחינים, תן להם כל הזמן חיזוקים חיוביים על כל צעד איכותי שהם מבצעים. אין מה "להיבהל" מהתנהגויות "מוזרות" או שאינן נאותות. עם הזמן אני משוכנע ש"תגיע" אליהם בכל דרך שתבחר: מתווך, מנחה, קואצ'ר או אף שותף בקבוצת לימוד זו.

נ.ב.: אני חושב שחשוב לדעת, לאור ניסיוני הקצר, כי תלמידים לא תמיד מבינים כאשר מגיע מישור אכפתי שהוא "לטובתם". לעתים הם לא מבינים ואף מתקשים לקבל יחס המבקש להכיל אותם, מאחר והתרגלו – כפי שכתבת – לכישלונות ואכזבות.

ו.נ.ב. אחרון.

לעתים אני מרגיש קצת "חופר" בפורומים (נו, הייתי קצין המנהרות של פיקוד הדרום לפני שהגעתי להוראה). ה"ליצן הכיתתי" שינה את סיסמת הכיתה שלי: "י"א שלוש תמיד בראש" ל"י"א שלוש – חפירות בראש", אבל מאחר ואני נהנה בפורומים האלה לשתף ולהיות שותף, אני מתנצל מראש אם הדברים ארוכים. מקווה שסייעתי!

(ר.ב.ס.) ערב טוב מ.ד.

אני מאוד מתחברת לנושא שכתבת. אני מורת עולים בבית ספר יסודי, צורת הלימוד שלי היא בקבוצות פרטניות של 3-5 תלמידים בקבוצה. חשוב להדגיש שהרמה של התלמידים בעברית איננה אחידה ובנוסף בשל אילוצי מערכת, ישנן קבוצות שבהן התלמידים הם לא מאותה שכבת הגיל. הרכב הקבוצות הקטנות גורם למערכות יחסים אישיות ביני לבין התלמידים מצד אחד (אני אף נותנת לזה מקום, לרוב בתחילת השיעור) ומהצד השני אני מחדדת להם שכאשר אנו מתחילים בלימודים אז לומדים.

לעתים האווירה האישית הבלתי פורמלית גורמת לתלמידים קצת לשחרר "רסן". אני מודעת לכך, לכן על מנת שיוכלו לשחרר אותו אני משלבת בסופם של השיעורים משחקים לימודיים, בעלי מטרות דידקטיות שונות כמו: העשרת אוצר המילים, חיזוק יכולת הקריאה ועוד, המשחקים תורמים ל"יציאה" מהשגרה ולאווירה כיפית של סוף השיעור. אני מזכירה לתלמידים שלי שרק אם ילמדו בשיעור ואספיק את מה שתכננתי ללמד נוכל לשחק. אני ממליצה לך בחום לנסות לשלב פעילויות/משחקים שקשורים לתחום שאתה מלמד בשיעורים הפרטניים. אצלי לרוב זה עובד נהדר.

(נ.ב.י) שלום מ.ד.,

לדעתי בקבוצה קטנה יש לשחרר קצת את הפורמליות וזאת מבלי לוותר על המסגרת הבסיסית – הגעה בזמן, הקשבה, תרבות דיון וכד'. חשוב מאוד לתאם ציפיות עם התלמידים – מדוע הם הגיעו לקבוצה הזו? מה הם מצפים להשיג שלא השיגו בכיתה רגילה? איך הם חושבים שיצליחו להשיג זאת?

מתיאום הציפיות אפשר לנסח כללים מוסכמים להתנהלות.

אני מניחה שהתנהגות שאינה הולמת נובעת לפעמים מחוסר הבנה/קריאה נכונה של המצב ע"י ילדים/אנשים ולכן מציעה לך להתאזר בסבלנות, ולחזור שוב ושוב על הכללים. בהצלחה!

(מ.ד.)

לע.ר.: "הילדים צריכים לראות בשיעורים פרטניים כשיעורי מתנה".

לצערו הילדים רואים את השעות הללו כאפשרות לעשות מה שהם רוצים ולא מעריכים את מה שכולנו היינו מתחננים לקבל כאשר אנחנו היינו בתיכון.

ח.ד.: אני מסכים מאוד עם התסכול.

מ.ב.: מסכים איתך מאוד (חוץ מהקטע של הכנת כוס תה חח) ותאמיני לי שרוב הזמן בשיעורים אני משקיע בשיחות ומאפשר קצת צחוקים לשחרור לחץ והומור וכמובן לדלות מידע אישי מהם אך בעיניי ישנה הפרדה ברורה בין מתי לומדים ומתי צוחקים ומשוחחים – אך בעיניהם ההפרדה כמעט ולא קיימת וחשוב לציין שהם מגיעים לבחינות ומקבלים ציונים מאוד נמוכים וזה משפיע על בחירת המגמות שלהם בשנה הבאה (כיתה ט') וחבל לי על זה.

(מ.ע.) מ.ד. שלום,

השעה הפרטנית ניתנה לתלמיד לאחר בחינה ובדיקה של המצב הלימודי בכיתה בהשוואה לבני כיתתו. כאשר נוצר פער גדול בין הישגיו וידיעותיו ביחס לגילו ולכיתתו, הצוות הפדגוגי שמלווה את הילד, בשיתוף עם ההורים, מחליטים לתגבר את התלמיד/ה כדי לצמצם פערים וכדי להביא אותם $\pm$ לרמת הכיתה. לכן חשוב שהשיעור הפרטני לא יהיה אותו דבר מאותו דבר. השיעור צריך להיות חוויתי, מאפשר ובבחינת חווית הצלחה שלא התאפשרה לו בכיתה האם. מצ"ב מסמך שיכול להאיר את עניןך ולעזור לך בתכנון השעה הפרטנית. ראה מצגת שהעלתי באתר הקורס בנושא: עקרונות ההוראה הפרטנית.

(מ.ל.) מ.ד. שלום,

אני לא כ"כ מכירה את הפרויקט אשר אתה לוקח בו חלק, אבל מניסיוני עם כיתות הלימוד שלי אתה צריך לשדר לתלמידים שלקבל שעות פרטניות איתך זו מתנה! התלמידים חייבים להבין ששיעור פרטי איתך/בקבוצות למידה קטנות מותנה בלמידה בפורום המלא של הכיתה ובאפס בעיות משמעת. אני יכולה להגיד שיש אצלי תלמיד מאוד מאוד חלש בכיתה שביקש שעות פרטניות אשר הופסקו לאחר שהוא הפריע לי בשיעורי מליאה בכיתה, לא הגיע מוכן, ולא הכין שיעורי בית. הפסקתי את השעות הפרטניות לתלמיד, ורק לאחר שהתלמיד שיפר את התנהגותו הוא חזר לקבל את הזמן הפרטי שלו איתי. התלמידים צריכים להבין שמשאב הזמן של שעה פרטנית יקר מאוד, ואתה יכול לחלק אותו רק לכמות מוגבלת של תלמידים, ורק הראויים ביותר יזכו בו. בהצלחה.

מ.ל.

(ל.ח.) מ.ל.,

אני מסכימה איתך לגמרי. התלמידים חייבים להבין ששיעורי הפרטנות נועדו לעזור להם ולקדם אותם בצורה אישית יותר, זו אכן ממש מתנה ועליהם לנצל זאת בדרך הנכונה. מה גם שזהו תפקידנו כמורים להציב את הגבולות ולהבהיר שאין מדובר בשיעור חופשי או כף אלא שיעור שנועד לסייע להם ולקדם אותם בחומר הנלמד או לעזור להם להתכונן ולהבין טוב יותר את החומר למבחן המתקרב.

(ל.ז.) מ.ל.

נכון מאוד. במידה ותלמידים אינם מגויסים ולא מנצלים לטובה את מה שהם מקבלים, כדאי לפנות למחנכת שלהם או למי שאחראי להם ולבקש מהם להחליף את התלמיד באחר שמעוניין ומגיע לו יותר.

(ר.ו.ה.) מ.ד. שלום,

סוגיה חשובה וכעת אני מבינה שלא היה לי עם מי להתייעץ ועם מי להתמודד בשאלה הזו, כלומר זו הייתה גם הדילמה שלי, וכאן ניתנה לי הזדמנות לקבות מענה.

קיבלתי קבוצה לשעה פרטנית, 5 תלמידים מהכיתה הכי בעייתית עבורי וכמובן שקיבלתי את החמישה שאין מצב שאני שורדת איתם שיעור שלם. לצערנו בגלל שאי אפשר להוציא מחוץ לכיתה אז הם שורדים בכיתה, והכיתה והמורה מנסים לשרוד אותם.⊗

בכל אופן, חשבתי רבות איך אני מנהלת איתם מפגש מה גם שהשעה פרטני היא אחרי שעה שאני מלמדת אותם בכיתה. אז קודם כול כלי האיום הצליח (אך יש להשתמש בו במינון) ומספיק שאני זורקת בשיעור "לא מגיע לך לצאת לפרטני..." "זה מקנה לי כמה דקות של שקט (הרי הם לא באמת מסוגלים לשבת בשקט לזמן ממושך, כל אחד וסיבותיו). אלמנט נוסף זה שאת השיעור הפרטני אני מקיימת בכיתת לימוד שיש בה משחקי חברה וכך בכל סוף שיעור אני משאירה להם זמן למשחקים, הם אוהבים לשחק טאקי ומשחקים נוספים. אם אין לך חדר כזה הייתי ממליצה לך לקנות כמה משחקי קופסה בעלי מסר דידקטי, זה מאוד עוזר.

אז השיעור הפרטני מתחילה ב"מה נשמע?" ואני חייבת להודות שלא קל להיות פתאום הנחמדה והמתעניינת אחרי שהם עושים ברדק בכיתה, ואז אני מתחילה ללמד – אני לא משתמשת בלוח, אני יושבת איתם (מחברים שולחנות כמו ביסודי) אנחנו מדברים, עוברים על הספר על תמונות, מנהלים שיח ואז אני בוחרת 2 שאלות שקריטי שיהיו להם במחברת והם עונים – לאחר מכן עוברים למשחק שאני מנצלת לשיחה יותר פתוחה. אני כן מרגישה שינוי שחל בכיתה ובפורום הגדול, כי בשיעור הפרטני יש להם תחושת הצלחה ומחויבות אליי ולא פעם מבקשים שאתקשר להורים להגיד מילה טובה אז אני מתנה את זה ברצף של שיעור כיתה – שיעור פרטני מצוין!

**** עוד קבוצת פרטני שאני מלמדת היא במסגרת פרויקט אייל, שזה פרטני ממש משמעותי המון אסטרטגיות למידה שבעצם מיושמות על הטרמה (לא בת') שנועד ללמד את הקבוצה חומר לפני כל הכיתה על מנת שיובילו את השיעור הבא. זה מאוד מעצים, מגבש, מקרב ותורם לי כמורה ולהם! גם בפרטני הזה אנחנו משלבים משחק/פעילות וכמובן יש סבב כיבוד!

(מ.ד.) בוקר טוב,

מ.ע., בבית הספר שבו אני מלמד, השיעורים הפרטנים הם סוג של בייבי סיטר מפני שמגיעים לשם לא תלמידים חלשים אלא תלמידים שלא לומדים מקצוע מסוים כגון ערבית ולכן יש להם זמן פנוי. אני משוּבֵּץ בשתי מסגרות למידה קטנות:

קבוצה אחת שיעור פרטני במקביל לשיעור אחר וכאמור אצלי המצב הוא שמגיעים תלמידים שחייבים להיות איתי כי זה במקום מקצוע אחר והם לא מעוניינים ללמוד כלום!!! לא את תחום הדעת שלי, לא ללמוד שפות חדשות, לא ללמוד אנגלית או מקצוע אחר – בקיצור "מבריזים" המון וכשהם מגיעים זה בזבוז (כמובן שהכול מדווח לרכזת השכבה ולמחנכת הכיתה).

קבוצה שנייה בפרויקט ט"ל – קבוצה קטנה של מתקשים שאני מלמדם במקביל לכיתה הרגילה ועליהם דיברתי בקובץ המקורי עם האווירה הטובה אך ללא אווירת לימודים – ושם לדעתי הגעתי למסקנה שבגלל שהם חלשים אז כל עוד יקלטו עובדה אחת או שתיים בכל שיעור אז את שלי עשיתי.

(מ.ע.) מ.ד. ערב טוב,

לעניין הקבוצה שמגיעה אליך כקבוצת בייביסיטר כהגדרתך, ולא כקבוצת למידה, מאחר והם לא באים להשלמה וצמצום פערים בתחום דעת מסוים, אני ממליצה לך לנצל את הזמן הזה לשיח מעצים עם התלמידים. לשוחח עימם על התחומים שהם אוהבים, לדבר על החוזקות מול החולשות שלהם ולנתב את היכולות שלהם לכיווני הצלחה והצמחה, למשל: שיתרמו לקהילה, שייקחו עליהם אחריות לפעילות לקראת חג שמתקרב,

להשתלב בפעילות של הפסקה פעילה, לקחת ילדים (אם מדובר בבי"ס שש שנתי) ולהיות סוג של אח בוגר לתלמידים בכיתות ז' או ח', או סוג של חונכים. בשיעורים האלה הייתי צופה איתם למשל בסדרה: "איך להצליח בשישה שיעורים" או סדרה אחרת שמתאימה לדעתך, לבחור משם את אחד הסרטונים שמדברים על לקיחת אחריות להצלחה ומשם להניע אותם. עוד אני ממליצה לך לצפות בסדרה שהוצגה ע"י שחקנים: אבי גרייניק, רבקה מיכאלי ודנה ספקטור. הסדרה נקראה: "שחקנים במקום מורים". אפשר ללמוד משם על יצירת קשר שמוביל להצלחה, אני בניתי על סמך זה מצגת, מצרפת אותה ומקווה שזו תהיה נקודת תפנית בשיעור הפרטני. בנוסף, חשוב שלשיעור הזה תהיה מסגרת, שבה התלמידים יודעים מראש מה מטרת השיעור, מה הולכים לעשות בשיעור. בסוף השיעור לעשות סבב של תובנות מהתלמידים, מה למדו? מה לקחו וישתמשו בו? כמו כן צריכים להיות נהלים מוגדרים של זמן תחילת שיעור וסיום השיעור, לנהל מחברת שבה רושמים וכותבים את נושא השיעור, את התובנות ואת המשימות שלקחו לביצוע. השיעור הזה מזמן היכרות מעמיקה עם עולמו הפנימי של התלמיד ומכאן אפשר רק לעזור ולהצמיח אותו.

לגבי הקבוצה השנייה, ממליצה לך לבנות תכנית אישית, כל תלמיד על פי מסוגלותו ויכולתו, תוך כדי עבודה למשב אותן, לבחון את התקדמותו מול עצמו ולהבליט את התקדמותו, בדרך זו תוכל לשקף לתלמיד היכן התחיל והיכן הגיע.

(ר.ו.ה.) הי ח.ד. אני מלמדת בכיתות ז-ח-ט

תתפלאי כמה שהם מחכים למשחקים האלה! זה פתאום מרענן ולכאורה הכי לא קשור, בשעה פרטנית שיש לי הם תמיד מבקשים שנשחק טריוויה אז אני נכנסת לאינטרנט למשחק טריוויה.

הילדים של היום לא רגילים למשחקי קבוצה! תקשיבי יש משחק שאמא שלי קנתה לפני 10 שנים לאחי הקטן לדעתי הוא היה בן חמש, כזה שצריכים להרכיב 4 של אותו פרי ויש פעמון במרכז השולחן וכל מתמודד מניח קלף והראשון שלווחץ על הפעמון, את בטח מכירה. בקיצור הייתי בשוק שהם מתלהבים לשחק את המשחק הזה!!!! אפילו לא חשבתי לגעת בו מרוב שזה הכי ילדותי שיש.

צריך להבין שהדור הזה לפחות באזור שלי לא חווה ברובו לשבת ולשחק עם ההורים או לא כל ההורים רואים חשיבות בהשקעה במשחקי קופסא.

(ח.ד.) ר.ו.ה. שלום

מעניין מאוד. אני מלמדת ביסודי ואצלי עדיין ישנה התלהבות מכל סוג של משחק. משמח לשמוע שההתלהבות לא פגה כל כך מהר, וזה בהחלט מאפשר הן כלי חינוכי (להלביש את החומר הלימודי על גבי שלד של משחק קיים) והן כלי חברתי לעידוד יחסי מורה-תלמידים ותלמידים בינם ובין עצמם.

(ל.ח.) מ.ד. שלום,

הסוגיה שאתה מעלה חשובה ולא מעט מורים מתחבטים ומנסים שיטות שונות כדי להפיק את המקסימום מהשיעורים הפרטניים. אני חושבת ששיעורים אלה, שנערכים בהיקף מצומצם של תלמידים שבהם היכולת שלך, כמורה, להבין ולגשת לכל ילד, להיות ער בצורה טובה יותר לקשייו, מאפשרת לך להיות רך ונגיש יותר ופתוח יותר לשאלות, להתנסויות שלהם, למתן דוגמאות ולהבעה אישית שלהם בצורה טובה יותר. עם זאת, אני מקפידה שיהיה ברור לתלמידים חד משמעית, שהשיעור הפרטני הוא עדיין חלק מתהליך הלמידה בביה"ס ולכן כללי ההתנהגות והמשמעת מחייבים גם בשיעורים אלה גם אם היחס הוא יותר אישי ומכיל. כלומר, אני מאפשרת להם למידה גמישה, של שאילת שאלות. ברגע שאני רואה שהם מנצלים זאת אני דואגת להפסיק את העניין מיד, וקרה כבר שהחזרתי תלמיד לכיתה כי הוא חשב ש"מותר" לו, אחרי כן הוא כבר הבין ששיעורי הפרטנות נועדו ללמידה שהיא אישית יותר עבורו ועליו לנצל זאת לכיוון החיובי בהקשבה, בשאילת שאלות מצדו והבהרת קשייו ולא בהפרת משמעת.

בהצלחה.

(ר.ס.א.)

אני מאוד מזדהה עם מה שכתבת מ.ד ואני מתחברת לדבריה של ה.ש. התנגדויות בשיעורים ככלל אינן נעימות (וקל וחומר בפרטני), הן פוגעות בנו ומעוררות בנו תחושות של כעס, חרדה ותסכול. אבל אל תיקח את זה קשה. אנחנו רק בתחילת הדרך – אנחנו בונים ומעצבים את דמותנו כמורים, ומבנים את החזון שלנו והתפיסה שלנו את מקצוע ההוראה. קח את ההתנגדויות של התלמידים שלך כהזדמנות לצמיחה ולגדילה ולאתגר – אל תברח מההתמודדות, אתה הסמכות כאן!

בד"כ כשהתלמידים מתנגדים הם מנסים להעביר מסר סמוי, שקשה להם – ושהם דווקא רוצים שתעזור להם להרגיש אחרת, הם רוצים להיות חלק מהקבוצה גם אם אין להם כל כך הרבה אמון. קח אותם לשיחות אישיות – נסה להבין מה כל אחד ואחד מרגיש, תבנה את האמון ואז התלמידה תהיה קלה יותר. נסה להגיע לעולמם האישי – תקשיב לקול שלהם – מה הם היו רוצים ללמוד בשעה הזו? וכך תתקדם. מ.ד., בהצלחה.

(ת.ח. מ.ד. שלום,

לצערי, אין לי ניסיון הוראה בקבוצות קטנות מלבד מתן שיעורים פרטיים אשר התנהלו כמובן בשונה לחלוטין מהנדרש בבית הספר. אולם, אני חושבת ששיעור בקבוצה קטנה הוא שיעור שנועד לתגבר חלשים בתחומים שונים (בלימודים, בפן החברתי וכד'), בדגש על חיזוקים אישיים ועל קשר אישי. לכן, גם אם התקשורת מאפשרת התנהלות יותר פתוחה, חשוב לשמור על עקרונות מסוימים של קשר. אני לא מאמינה שלהיות חבר שלהם, כפי שציננת שניסית, יכול לעזור משום שלדעתי יכול ליצור גבול בעייתי ביחסי מורה-תלמיד. לעומת זאת, דמות סמכותית שמפגינה כלפי התלמיד אכפתיות ויחס אישי תספק לדעתי את תחושת השחרור שנדרשת להם ותאפשר אווירה יותר נעימה לתלמידה.

מאחר ואני לא מכירה עדיין את שיטת ההוראה הזו, אולי כדאי לנסות לאפיין את הקשיים של התלמידים שלדעתך זקוקים לשעה הפרטנית ולהיפגש עם תלמידים שהקושי שלהם דומה/באותה הרמה, כך שתוכל לתת מענה לתלמידה שכותבת לאט מבלי לשעמם את האחרים. לגבי החלפת הקבוצה – אישה חכמה אמרה לי פעם: "ניסיון הוא 50% הצלחה" (גילוי נאות – מדובר באמא שלי, שאגב, גם היא מורה). לפעמים ניסוי וטעייה הוא הדרך הטובה ביותר ללמוד להצליח 😊.

(מ.ע. ת.ח. בוקר טוב,

בתוספת לדבריך: שיעור פרטני, אם אחד על אחד ואם קבוצה של עד 5 תלמידים, מטרתו לחזק ולהעצים את התלמיד/ה: מבחינה לימודית, חברתית, רגשית ו/או אמונית. בשום פנים ואופן לא שעה של "להעביר את הזמן" כפי שנוטים, לצערי להגדיר זאת בלשון השכיחה. שעה זו צריכה להיות מנוצלת לטובת התלמיד/ה. ולא זו בלבד שהנהלים פועלים בכיתה: בחלק שמוגדר ומוכר כ"תלמידאות" התלמידים צריכים לפעול ולהתקיים גם בשיעור הפרטני, החלק השונה הוא בהתאמת דרכי הוראה, במקום שניתן/נאפשר לתלמיד לבטא את עצמו ועוצמתו/יכולותיו, מה שבדרך כלל לא נעשה בפורום הכיתתי. לגבי ההגדרה של המורה ה"חבר" אם הכוונה היא לשיח מזמן, ופחות נוקשה, אז בוודאי שיש מקום לגלות הבנה, הכלה ומתן עזרה, אבל להיות חבר שלהם ולהיכנס לסיפורים אישיים, זה לא. כי תלמידים נוטים לערבב בין גבולות, ומתקשים לקבל את המורה בכיתה הדורש לכבד את הנהלים של "תלמידאות" ושל למידה, לבין המורה ה"חבר" שפגשו בשיעור הפרטני. חד וחלק, לא לטשטש גבולות. יש צורך לנצל את השיעור לצורכי התלמיד/ה ולראות בשיעור זה פרס למי שמקבל אותו. ולמי שמקיים אותו.

(ל.ז.) מ.ד. שלום,

אני דווקא חושבת שישנה אחריות על בית הספר לבחור תלמידים שמגויסים ללמידה ושצריכים להתקדם ולהשתפר בלימודים. אני חושבת שגם בקבוצה קטנה צריכה להיות אווירה טובה נינוחה ונעימה – אבל בגבול מסוים שמאפשר למידה. אני לא הייתי מאפשרת לתלמידים להפוך את השיעור לשיעור חופשי ולזמן התאווררות. זה למעשה מה שאתה מתאר ואם הם לא נתרמים מזה – כדאי לפנות זמן זה לתלמידים אחרים. בהצלחה, ל.ז.

(ע.פ.) מ.ד. שלום

סוגיית הפרטני היא מאוד מעניינת ואפשר לדון עליה בהיבטים רבים אך אין ספק שהיא העלתה רבות את המודעות ואת החשיבות של הוראה בקבוצות קטנות. שעות הפרטני הן מתנה לתלמיד ובעיניי גם מתנה למורה. זה בדיוק המקום ששם מתבצעת הקשבה, לימוד מותאם אישית וכן הכול מהול באווירה טובה, פתוחה, אינטימית יותר ומאפשרת צמיחה אמיתית. מדהים לראות שהתלמידים צריכים לעתים מספר דקות בלימוד בקבוצה קטנה על מנת שהדברים יתבהרו להם והם חוזרים לכיתה מלאי ביטחון. בפרטני שלי אני מאפשרת להביא לעתים חטיף או משהו טעים כדי שיהיה נחמד ותמיד בשיעור האחרון אנחנו עושים "מסיבת סיום" קטנה. זה המקום בשביל המורה להתחבר לתלמידים. אווירה פתוחה ונעימה איננה עומדת בסתירה למשמעת, נהפוך הוא היא רק נותנת לו מקום ופותרת לו דלת. בהצלחה ע.פ.

(ק.ש.) מ.ד. שלום

אני מבינה את התסכול שחשתי אך אני חושבת שמדובר כאן בעניין של מתיחת גבולות. הקבוצה הרגישה שאתה "אחד מהחבר'ה" וכנראה שמראש מטרם לא הייתה לימודית ובכך בעצם אפשרת להם "להנות" משיעור בכיף שהם לא מחויבים אליו. אני חושבת שדווקא בקבוצה פרטנית, כזו שאנו מעניקים מעצמנו לטובת העצמת תלמידים ושיפור הישגיהם ובעצם מאפשרים להם שיעור פרטי ואינטימי, עלינו להציב גבולות מאוד ברורים, זה אינו מקום שאמורים להתעסק בו במשמעת אלא ללמד וללמוד נטו ורק אז שתרגיש שכולם איתך ומפיקים את המרב מהשיעור, אפשרי בעצם "לשבור את הקרח" ולהתקרב קצת יותר. בעיניי זה צריך להיות כתוצר מתגמל להשקעה ולמאמץ מצד התלמידים ולא לפני כן. אני רוצה לחזק אותך על בחירתך בהחלפת הקבוצה דווקא כאקט חינוכי למען יראו וייראו.

(א.פ.) שלום לכולם,

לשמחתי, זכיתי להתנסות הן בהוראה בקבוצות קטנות והן בהוראה קונבנציונלית של כיתות מלאות. מנקודת המבט האישית שלי – אני מאמין באופן גורף כי הדרך הטובה והנכונה ליצור אווירת למידה חיובית ומהנה (ומכאן – אפקטיבית) בכיתה היא לקיים אקלים כיתה חמים, נוח, פתוח וידידותי ככל האפשר. כמובן שעליי לסייג את דבריי ולהכיר באפשרויות של בעיות משמעת המצריכות קשיחות כלשהי, אך אני מאמין כי אם נוצר מלכתחילה קשר חיובי וקרוב עם התלמידים – זה מצמצם מקרים כאלה ובמידה והם חלים וזה מקל על הטיפול בהם.

לשיטתי, ברגע שהמורה מצליח "לפענח את הקוד" הכיתתי ולהתחבר לתלמידים ברמה אישית ובאופן חיובי שהרי אותה כיתה תמשיך להוות עבורו חוויה מקצועית מוצלחת ומהנה. עבורי, תפיסה זו נכונה הן בכיתות

גדולות והן בקבוצות קטנות – שבהן הקשר האישי והפתוח יחסית הופך אפילו ליעיל עוד יותר בשל הקרבה היתרה והאווירה האישית.

לפיכך, אני מאמין שגישה פתוחה וחיובית בכיתה גדולה היא הדרך הנכונה (בהינתן התנאים האפשריים) והיא צריכה להימשך גם בקבוצה הקטנה, שם היא עשויה להיות מוצלחת אף יותר.

סיכום הארוע לאור תגובות הקבוצה / מ.ד.

להלן, התגובות, העצות והמלצות וההערות שהוצעו למגיש הארוע.

נושא הארוע: למידה בקבוצות קטנות, איך ולמה?

תודה לכולם על ההיענות והתגובות ועל העזרה שסיפקתם בעצותיכם, בכך שאני מבין שאני לא לבד ולא אני החרג בנוף שמתקשה במעבר בין המסגרות השונות.

כמורים חדשים נדרשת מאיתנו המיומנות לשלוט ולנהל כיתה, להעביר חומר, לתת יחס אישי לכל תלמיד והורה וכל זאת תוך סיפוק "קבלות" בדמות ציונים, והדילמה שלי מוסיפה אספקט מסוים אשר מצריך מאיתנו אדפטציות נוספות בדמות שוני בכמות ואיכות התלמידים.

להלן נקודות משמעותיות שעלו והוצעו בנושא זה:

- לא להיות קשים עם עצמנו ולא לקחת על עצמנו יותר מכפי שאנו מסוגלים – לשים מטרות ריאליות ולחיות איתן בשלום.
- שיעור פרטני הוא שיעור שמטרתו לאפשר לתלמיד לצמצם פער ובהלימה לדרכי הוראתו ועל פי סגנון לימודו.
- דגש על קשר אישי, חם ואוהב מצד אחד עם חיזוקים חיוביים כל הזמן ומצד שני הקפדה על המשמעת.
- קביעת יעדים ומטרות לפי יכולות הקבוצה ולא לפי המתרחש בכיתה שממנה הגיעו.
- שימת דגש על תמיכה רגשית לתלמידים.
- יש מקום לגלות הבנה, הכלה ומתן עזרה אבל לא להיכנס לסיפורים אישיים.
- מעל לכול סבלנות, סבלנות ועוד סבלנות יחד עם שיחות אישיות להעלאת ביטחון עצמי, מודעות ורצון להצלחה.
- במידה וכל מה שצוין לעיל לא מצליח/נכשל, החזרה לכיתה האם כעונש הינה אקט מתבקש והכרחי מפני שהשיעור הפרטני הינו שיעור לכל דבר ועניין.

תודה לכולם

מ.ד.

ארוע מס' 10 – תחושות שלפעמים משתקות / ר.וו.ה.

הנושא: תחושות של עלבון, השפלה, זלזול, כעס, "סטירת לחי" שמדי פעם מציפות ולפעמים משתקות

הקדמה קצרה

כבר כמה שבועות שאני רוצה להעלות לדיון מקרה שעוסק ב"הקלטת שיעורים" (תופעה שיתכן ופונה יותר למורי העל-יסודי) אבל אם אני מחפשת התייחסות למכנה משותף לכולנו אזי הגדרת הסוגיה/ארוע תהיה התחושות הקשות שלעתים תוקפות אותנו (לפחות אותי) ומשבשות את מצב הרוח והאנרגיות. אני נעזרת בתיאור סיטואציה של הקלטת שיעור ע"י תלמידים, כשהמטרה של התלמידים אינה לימודית אלא סוג של בלשון המעטה, להביך את המורה ולהעמיד אותו בסיטואציה לא נעימה. אשמח לתגובותיכם לשאלות שבסוף המסמך:

תיאור המקרה

תלמיד בכיתת חינוך שלי, מאוד מפונק עם בעיות התנהגות לא פשוטות שנובעות מרצון לעבור כיתה מהיום הראשון, האסטרטגיה שלו זה לעצבן עד שנעביר אותו כיתה. למרות שהבין שהוא כבר לא עובר כיתה הוא נכנס כבר למשבצת של "אני מעצבן" ומאוד קשה לו לשנות את התנהגותו. באחד מהימים עבר את הגבול והתיישבנו לשיחת בירור עם רכז השכבה שבמהלכה אמר התלמיד: "הנה (מוציא את הנייד) הקלטתי את השיעור תראה איך היא לא מתייחסת אליי".

באותו הרגע הרגשתי שהעולם נעצר. כמובן שלא חששתי מהתבטאות שלי בנייד כי אני בטוחה בדרכי אך התחושה הייתה מאוד קשה. רכז השכבה שהיה בהלם (כי כל פעם זה מפתיע מחדש) אפילו לא התעניין בהקלטה ופשוט אמר לו שמבחינה חוקית זו עבירה על החוק ושבזה הרגע ימחק את ההקלטה. אני הרגשתי כל כך מושפלת יצאתי מהשיחה והיה לי מאוד קשה להיכנס לשיעור לאחר מכן. הרגשתי מושפלת אפילו בלי להקשיב להקלטה אני אפילו לא יודעת להסביר למה. אתה נותן כל כך הרבה ובסוף מקליטים אותך. האמת שבזמן האחרון אני נתקלת או נחשפת הרבה יותר לסוגיה של שמועות – התלמידים ממציאים דברים שהמורה הזה אמר או עשה. לפני שבוע תלמיד בא ושאל אותי למה אמרתי ש"החבר'ה שהולכים אחרי הצהריים למועדון" **נירים" הם חסרי משפחה וכסף**!! כמובן שאני אפילו לא יודעת מה זה המועדון הזה, מי הולך לשם, מה המטרות שלו. ביומיים הבאים לא הפסיקו לפנות אליי תלמידים ושאלו למה אמרתי את זה.

בנוגע להקלטת שיעורים: תשובה של אחד מאנשי הצוות לשאלה מה עושים בנושא ההקלטות: "לוודא שכל הניידים בתיק" היא לא תשובה מבחינתי. התלמידים יודעים שאני מורה עם גבולות ברורים ובכל זאת אני לא יכולה להרשות לעצמי להתחיל ויכוחים של ראש בראש. יש את התלמידים שישר מכניסים את הנייד, יש את אלו שלוקח להם זמן תגובה ויש את מי שמבחינתם הם הכניסו לכיס וזה מספיק ועכשיו מתחיל מאבק עם המורה כשבסוף התלמיד מנצח כי אני צריכה להמשיך את השיעור כשהוא בכיתה (אין אישור להוציא) ואני צריכה לסיים את הדו קרב במשפט "הנושא יטופל בסוף השיעור" (הפרת סמכות) – שוב נדרש ממני לאסוף את שאריות הכבוד שנותרו לי לקחת אוויר ולהמשיך בשיעור מקסים.

שאלות לדיון

1. מה דעתכם על הנושא של הקלטת שיעורים/מורים? כיצד אתם מתמודדים עם זה? האם היה לכם מקרה דומה?
2. כיצד אתם מתמודדים עם "המניה-דפרסיה" של התחושות שמלוות את המקצוע? אני יכולה להתחיל את הבוקר במצב רוח מדהים ופתאום תזדמן סיטואציה שאני כאדם כבר לא יכולה להכיל את האי-שקט/ההתנהגות/התגובות שלו לדוגמה תלמיד שיגיד "לא בא לי", או כמו הילד של הכללית "למה? אבל למה? למה? אני לא נשאר מה אכפת לי" ויהפוך את כל היום.

- את מי אתם משתפים בבית הספר בתחושות?
- האם לדעתכם ככה הם חיי המורה : סערת רגשות תמידית?

תגובות המתמחים לארוע

(ע.פ.) שלום ר.וו.ה.

אני קוראת את מה שכתבת ומרגישה שאני מתמלאת זעם, זעם והשפלה כאילו אני זו שעברתי את זה. לדעתי מדובר במעשה נוראי, חמור שיש להוקיעו ברמת בית הספר ואני חושבת שגם המנהלת צריכה להתערב בדבר כזה. לא ייתכן שמורה צריך להרגיש מאוים בכיתתו ובכל רגע נתון להרגיש שהוא צריך "ללכת על ביצים". אז קודם כול אני חושבת שיש פה מספר מישורים : ראשית, עליך להבין שזה לא שלך. זה שלו לגמרי כל המקום הזה. תמצאי את הדברים שירגיעו אותך ויעזרו לך לחזור לשגרה נינוחה ולא לתת לזה לפגוע בבריאות שלך. יש גבול.

שנית, אני הייתי פונה ליועצת בית הספר ולמנהלת ובביטחון גמור הייתי אומרת שאני לא מוכנה שתלמיד כזה ישב בכיתתי. אני יודעת שזה בעיה אבל צריך לנער את המערכת ולזעזע את ההנהלה ולהבהיר לה ששום תלמיד לא יעשה לך משפט ויקליט אותך. זו חוצפה ממדרגה ראשונה.

לגבי התנודות של הרגשות שאנחנו חוות כמורות אני מאוד מבינה אותך. אני מתחילה להבין שזה חלק ממה שאנחנו צריכות לדעת לטפל בו, אלו החומרים שאנחנו מתעסקים איתם. אנחנו צריכים לנסות למצוא את הדברים שישאירו אותנו באיזון גם לטוב וגם לרע. זה לא פשוט אבל זה כנראה עניין של זמן, ניסיון ואופי. כל מורה גם צריך לדעת אילו כיתות מתאים לו ללמד : אין ספק שעבודה עם ילדים בוגרים (חטיבה ותיכון) מזמינה סיטואציות מורכבות עם נערים ונערות שיש להם מה להגיד, לעתים עם הרבה חוצפה וצריך לדעת איך להתמודד מול קהל כזה.

שתי עצות לי אלייך : א. נסי לשמור על שקט נפשי ; ב. מצאי את הדרכים שיובילו אותך לביטחון עצמי. ברגע שנבנה לעצמנו עמוד שדרה חזק יהיה קשה לכופף אותנו. תהיי חזקה, זה באמת לא נעים מה שעברת, תודה על השיתוף והחשיפה ותביני שזו באמת התנהגות קיצונית, בריונית ואף אלימה מצד אותו תלמיד.

(ר.וו.ה) ע.פ. תודה על תגובה מושקעת 😊

האם את מלמדת בעל יסודי? לצערי התופעה של הקלטת שיעורים או צילום מורה היא לא כל כך נדירה, אפילו מורה שמחמיר בפיקוח על נייד בשיעור יכול לגלות שהוקלט, לא חסרות לכך גם דוגמאות ביוטיוב. האמת ששבוע אחרי המקרה שתיארתי מסתבר שתלמיד בכיתה אחרת משעמום נטו הקליט שיעור שלם!!! ועוד שיעור שהכיתה נבחנה בו. איך גילינו? כי תלמידים ממש קשים התנהגותית מכיתה אחרת נכנסו לשיעור והפריעו וטענו שלא, ובשיחת בירור פתאום התלמיד שלך את הקלטת השיעור.

מאוד קשה לצאת נגד הניידים זו ממש מלחמה ולזה יש להוסיף את המאבק היום-יומי בלהקנות לתלמידים התנהגות מכבדת ומאופקת. ללמד אותם שגם אם המורה אמר דבר מרגיז הם לא מגיבים מול כולם (כי זה מרגיז את המורה) אלא בשיחה אישית בסוף השיעור.

יש כאן שילוב של כל כך הרבה מרכיבים.

אני חושבת שחשוב שמורה יקבל תמיכה ממש של כלים להתמודדות עם התפקיד, כלומר לא איך לפתור את הדברים אלא איך לחיות בשלום ובפרופורציות עם כל מה שקורה בתוך בית הספר.

(ה.ש.) ר.וו.ה. כל מילה בסלע!

אני מתחברת לכל מילה.

ברצוני להתייחס לדברים שכתבת בסוף: אין דבר כזה שתלמיד מנצח! אני חושבת שכאן מתחילה הבעיה. אמרת את זה כאילו זה ברור מאליו שהם מנצחים בסוף, ואם זה ברור לך, זה כנראה ברור לתלמידים. אחד הדברים הכי חשובים שלמדתי זה שמורה צריך עקביות ולדעת לעמוד על שלו. עקביות הכוונה שכל דבר שאמרת שתעשי את מקיימת ולא משנה כמה פעמים זה חוזר על עצמו ועמידה על שלך הכוונה שאת לא מוותרת. וכולם צריכים להיות עדים לכך. אם תלמיד לא עושה משהו שאמרת את לא ממשיכה את השיעור. אם הם רואים נחישות הם מתקבלים. לעומת זאת אם את מתקפלת פעם אחת הם יזכרו לך את זה ו"נגנו" לך על זה בכל הזדמנות.

(א.ס.) ר.וו.ה. שלום,

לקרוא וכמעט שלא להאמין... (ואולי אני תמים מדי).

בדוגמה שהבאת, יש מעבר על כל גבול נורמטיבי, על כל תקנון מינימאלי ועל כל יחסי אנוש מכבדים. יש גבול לכל תעלול ולא ניתן להניח למקרה שכזה "לעבור בשקט". לטעמי, התגובה שלך הייתה בדיוק בפרופורציות הנדרשות. ע.פ. כתבה נכון מאוד לטעמי, כי אל לך לקחת את הדברים באופן אישי מאחר והם אינם מכוונים כלפיך, אלא תגובתו נובעת מאי-שביעות רצון התלמיד מ"המערכת" כלפיו. אגב, מה נגמר בסופו של דבר? האם התלמיד נענש (מעבר לדרישה למחיקת ההקלטה)? ומה קרה אח"כ? ושוב, אני חוזר לנושא תעצומות הנפש הנדרשות לגילוי מצדנו כמורים. כן, אני משוכנע כי ישנן סיטואציות העשויות להוציא אותנו מכלינו בעבודה החינוכית.

אני מביא דוגמה שאולי תוכל ללמד משהו באופן הדומה למקרה שלך: באחד מהשיעורים של מורה מקצועי עם כיתתי, המורה עלה על שולחן בכדי לכוון מקרן. תלמיד הידוע בהפרעותיו ובבעיית קשב חמורה, נדנד קלות את השולחן שעליו עמד המורה. מורה זה, בתדהמה, שאל את התלמיד במפגיע: "מה אתה עושה? מה אתה טמבל?" ברור כי דבר שכזה נאמר בעידנא דריתחא, ובכל זאת... (ועם יד על הלב, אני לא יודע כיצד אני הייתי מגיב במקומו).

מיד לאחר הארוע, המורה עדכן אותי ולאחר מכן את המנהלת. התלמיד זומן לשיחה באותו יום, יחד עם הוריו, תוך הבהרה כי התנהגות שכזו תמנע ממנו עליית כיתה בסוף השנה (מדובר בכמות ארועי משמעת גדולה וזה היה "הקש ששבר את גב הגמלי").

טרם השיחה, ישבנו שלושתנו, יחד עם היועצת, וניתחנו את הארוע בקצרה ובאופן ממוקד. המורה טען כי אינו רוצה ללמד יותר את התלמיד. ההצעה שהצעתי לו – שייתן לתלמיד מטלת הקשורה לנושא הלימוד, יפנה אותו לכתיבת העבודה בספרייה (תוך החתמת נוכחות בכניסה וביציאה) והגשת העבודה אליו בסוף השיעור – נפלה לשמחתי על אוזניים קשובות וגם מורים נוספים המלמדים תלמיד זה, החלו להיעזר בשיטה זו.

נכון, זה "לא עומד ביעד ההכלה" הנדרש מאיתנו, אולי עלול ליצור אפליה מסוג זה או אחר, אבל... סערת רגשותינו עומדת כנראה במבחן המעשה ומול כל כיתה וכל תלמיד בנפרד. בדר"כ אני מאמין כי חיינו מתנהלים על מי מנוחות בעבודתנו החינוכית, אולם לעתים מתרחשים ארועים המחייבים מענה קיצוני, חד וממוקד. אני לא מלמד בב"ס פתוח וגם שם, אני מניח כי ישנם גבולות ברורים בין המותר לאסור. המורה של הכיתה שלי לתנ"ך אומרת להם כל הזמן כי "דרך ארץ קדמה לתורה". מבלי לעמוד על סוגיית האמונה האישית של כל אחת ואחד מאיתנו, אני יותר מאשר מקבל משפט יפה זה. נכון, "נאה דורש נאה מקיים", אך "המותר לרב, אסור לתלמידיו" 😊.

ולגבי השותפות בתחושות: מצד אחד, אנו לא רוצים להיתפס כמי ש"רצים לכולם" לספר ולקבל סיוע ותמיכה ועשויים להיתפס כ"חלשים" ו"כמי שאינם יכול להחזיק כיתה", ומצד שני אנו עלולים לחטוא בחטא ההיבריס ולהיות בטוחים כי נוכל להתמודד לבד עם הכול. כנראה שהפשרה מצויה בין הרצוי למצוי ובהתאם לנסיבות, קרי: אם ההנהלה וצוות המורים משתפים פעולה באופן כן ואמיתי האחד עם השני (ולשמחתי זה המצב בבית

ספרי), אזי כדאי וחשוב לשתף בתחושותינו עם המורים הרלוונטיים, ההנהלה ובעיקר עם היועץ/ת. כדי לדעת, לדעתי, האם שיתוף הפעולה הוא אכן כן ואמיתי, אני מניח שניתן יהיה לראות זאת כאשר שאר מורי הכיתות שלנו "ישתפו אותנו בצרותיהם גם הם". ואם לא כך, כנראה שנצטרך לבחון את מי אנחנו משתפים ועל מה. אני מאמין כי דרך החינוך שלך, כפי שאני מאמין שאת מביאה לידי ביטוי בכיתות הלימוד שלך, היא זו שתנצח! כאשר אנו כמורים מחפשים – באמת ובתמים – את טובת התלמידים והצלחתם, הרי שגם התלמידים רואים זאת ובמודע ובתת-מודע שלהם, שואפים "להתחבר" לתחושה זו ("אפקט פיגמליון" כפי שנאמר כבר בפורום הקודם) ופועלים או יפעלו להצלחת הכיתה ולעמידה בציפיות הגבוהות הנדרשות מהם. זו דעתי.

(ח.ד.) הי ר.וו.ה.

קודם כול חשוב לי לומר שאני מופתעת ונדהמת ממה שאת מתארת. אני לא נתקלתי במצב כזה, אולי מכיוון שאני מלמדת ביסודי, אבל גם ביסודי לא חסרים מקרים של זלזול מצד התלמידים שפשוט משאירים אותי עם פה פעור.

ברור שיש ימים טובים יותר ושיש גם ימים נוראיים וחשוב מאוד לחלוק את הרגשות האלו עם מישהו שיכול להבין, אולי חבר צוות.

אני לא יודעת אם הדבר נהוג בבתי ספר אבל אצלנו יש לכל מחנך פגישה שבועית קבועה עם יועצת בית הספר, שבה הוא יכול להעלות קשיים או סיטואציות בעיתיות שיש לו והרבה פעמים מדברים גם על רגשות עזים שתלמיד מסוים מעורר ומנסים לחשוב יחד ממה הם נובעים וכיצד נכון להתמודד עימם. אם מדובר במשהו חמור יותר אפשר לשבת עם פסיכולוג ביה"ס שדי נגיש אצלנו.

(מ.ע.) ר.וו.ה בוקר טוב.

יש לי נגיעה אישית עם הנושא ולכן הנושא הזה בדמי. ברגע שהמכשירים החדישים (כבר לא חדישים) נמצאים בידי התלמידים, נפרץ הגבול של "מרחב המורה" בכיתה. ביוטיוב הופצו ומופצים סרטונים שצולמו ע"י תלמידים כחלק ממעשה "הקונדסות" שלהם, תופעה שאני מוקיעה בגדול. חוויתי את זה על בשרי, להלן אשתף איך פעלתי, אז כמורה די ותיקה (24 שנות ותק הייתי אז). אחרי שתלמידים ראו ביוטיוב צילום של מורה בשיעור, שנקרא "האבטיח", החליטו להעתיק את הרעיון ולבצע אותו בשיעור של מורה שהם לא הסתדרו איתו. באותו יום המורה לא הגיע לביה"ס ואני שובצתי להיכנס למילוי מקום בכיתה זו. זו כיתה שלימדתי בה והכרתי היטב את תלמידיה. בד"כ כל שיעור שהתבטל לאותה כיתה מכל סיבה ובמידה ואני הייתי פנויה ביקשתי להיכנס לתגבר אותם (רק אציין שזו הייתה כיתה מב"ר). שלושה תלמידים תכננו את "מבצע הצילום" על אותו שיעור שאני נכנסתי, מבלי לתכנן את זה דווקא בשיעור שלי. בזמן הברור הם טענו: "אם זה היה שיעור שלך לא היינו עושים את זה" כששאלתי אז למה בכל זאת צילמתם? הם ענו: "כי כבר תכננו את הכול ולא רצינו להפסיק, היינו מוכנים ולא רצינו לבטל". מבחינתם, התכנון היה לשיעור הספציפי הזה, ולא ציפו שזה יהיה שיעור איתי, אבל כיוון שתכננו והתארגנו לצילום (הייתה חלוקת תפקידים, מי יעשה מה) החליטו לבצע את תכניתם: אחד התלמידים שבד"כ לא תפקד כתלמיד ישב קרוב לדלת ושניים אחרים בטור האמצעי, זה שמול עמדת המורה, ובשולחן השלישי בטור, כאשר הצילום היה מכוון לפעילות של התלמידים שישבו בטור השני ובשולחן השלישי בטור. תוך כדי מהלך השיעור אחד מהתלמידים הנ"ל הוציא קרש חיתוך, מלפפון וסכין והחל לחתוך את המלפפון. התגובה שלי הייתה שאלה: מה אתה עושה, קח את הציוד שלך וצא, את המשפט הזה אמרתי בהרמת קול ובנחישות שלא משתמעת לשתי פנים. התלמיד שישב ליד הדלת צילם את כל המהלך. אחרי שהוצאתי את התלמיד שחתך את המלפפון, התלמיד, זה שישב ליד הדלת, ביקש לצאת. כיוון שאני מאפשרת לו לצאת מפעם לפעם להתרענן, אפשרתי לו לצאת. בזמן הזה הם ערכו את הסרטון והעלו אותו עוד לפני סיום השיעור ליוטיוב,

דבר שהתגלה מיד בסוף השיעור. אציין, אותי לא רואים בצילום אבל שומעים אותי היטב. תהיתי מאוד על כל התהליך ועוד יותר למה דווקא לי?

להלן פירוט איך פעלתי: קודם כול התלמיד שצילם וזה שחתך עברו מהכיתה שלימדתי בה, וזה היה עונש חמור עבורם. חייבתי אותם להוריד את הסרטון, ולצלם צילום אחר שבו הם מתנצלים על המעשה, כמובן שבדקתי את הסרטון ואישרתי את הסרטון לפני שהעלו ליוטיוב. במקביל שני התלמידים הושעו מכל פעילות חברתית באותה שנה ולאחריה (הם היו בכיתה י"א כשזה קרה). אני לא אלאה אתכם בניסיונות שלהם, של הוריהם, של רכז השכבה, של מחנך הכיתה ומנהלת ביה"ס, להקל בעונשם, ולא ויתרתי להם עד שסיימו ללמוד. עוד דבר שעשיתי כמעשה חינוכי, התלמידים שצילמו עברו בכיתות כל השכבה והכינו שיעור שעסק בחוק הגנת הפרט כולל המצגת המתנצלת. הם העבירו את השיעור וכך למדו על בשרם מה זה להיות מורה, וגם מה זה להביע חרטה. את הצילום ניצלנו כדי ללמוד ממנו מה מותר ומה אסור. ולכן מה שאני מציעה זה לראות איך לעשות לימונדה מלימון. חשוב להציב גבולות, לדבר על גבולות חופש המרחב, וחופש הפרט, וכן על חומרת העבירה, להעניש עונש משמעותי, ולהפוך את פעולת הצילום וללמוד ממנה דווקא דברים שהתלמידים יפיקו לקחים.

(ל.ח.) מ.ע. שלום

אני לגמרי מסכימה איתך וכל הכבוד על הנחישות שבה טיפלת בעניין ועל שבעיקר עמדת בגבורה בלחץ של ההנהלה, הרכזים וההורים ל"הקל" בעונש. התלמידים חייבים להבין שדברים מסוג זה חוצים כל קו אדום, הינם בגדר עבירה אסורה וזהו גבול שבשום אופן לא עוברים! הלואי שכל מערכת החינוך תפנים את חשיבות העניין, תגבה ותגן על המורים כדי שר.וו.ה. ואיתה כל אנשי החינוך בישראל לא יחושו תחושות אלה ויגיעו לבית הספר בביטחון ללמוד ולקדם להצלחה ללא חששות.

(ר.וו.ה.) מ.ע. שלום,

כמורה לאזרחות אני לא יודעת איך לא עלה בדעתי לפעול כפי שפעלת בנושא הזכות לפרטיות.

(ח.ד.) שלום לר.וו.ה.: מ.ע. וכולם.

מ.ע., אני קוראת את מה שכתבת וכל מה שעולה לי לראש זה גיבוי. בלי גיבוי מצד המערכת ומצד ההורים אי אפשר לעשות כלום, ולך מ.ע. היה מזל גדול שקיבלת את הגיבוי הזה ושהנהלה הסכימה איתך לגבי חומרת המקרה.

אני בדיוק רואה עכשיו טלוויזיה וראיתי פרומו לכתבה על המאבק בתנאי גני הטרם חובה ושם מסופר על הורים ששולחים ילדים לגן עם אמצעי צילום והקלטה.

בעידן שבו כולם מתלהמים כל הזמן והביטוי "אני אתבע אותך" הופך להיות נפוץ, מה הפלא שגם הילדים מתרגלים לתעד ולצלם הכול ככלי בריוני מצדם, ואני באמת לא יודעת מה ניתן לעשות כדי לתקן זאת, מכיוון שכל הפתרונות האפשריים לא נראים לי ברי ביצוע.

(ע.פ.)

סיפורים כאלה ממש מעלים בי חששות אל מול אוכלוסייה בוגרת יותר, במיוחד היום כאשר הצילומים ההקלטות כל כך זמינים להם. יחד עם הגיל המתעתע שבו הם נמצאים כל המצב הופך לממש מסוכן. כל הכבוד מ.ע. על האופן שבו טיפלת בארוע אבל אני מסכימה עם ר.וו.ה. שצריכה להיות הכוונת מורים מסודרת איך לטפל בארועים כאלו. זה נותן תחושה מאוד לא טובה למורה כאשר הוא צריך להיות כל הזמן בפחד שמא יקליטו אותו ויעשו בזה שימוש.

(ה.ש.) מ.ע. תודה רבה על השיתוף!

מצד אחד אני מבינה לגמרי את העמדה שלך ואת הפעולות שעשית, אך מצד שני אני מבינה לגמרי את מצבה של ר.ו.ה. את פעלת כך מתוקף הוותק שלך. 24 שנות ותק לא הולכות ברגל, בשלב הזה יש לך כבר שם, ביטחון, ניסיון ומעמד, דברים שלנו עדיין אין כל כך, ולכן זה לא פשוט לעמוד איתנים מול המערכת (מנהלת, רכז שכבה והורים). וכשהיא (המערכת) מנסה לכופף אותנו (כמו שכתבת) לא תמיד יש לנו מה לעשות. לצערי, אנחנו עדיין לא מודעים לכל הכלים שעומדים למולנו וזה כמובן גם משתנה מבית ספר לבית ספר. אבל אין ספק שהדרך שלך היא הנכונה. עקביות, נחישות, ביטחון ועמידה על שלך!

(מ.ע.) ה.ש. שלום,

הערתך לגבי הוותק, לא מסכימה איתך, זה עניין של נחישות ואסרטיביות, והגדרת גבולות ברורים, לא אלאה בפרטי הארוע, אציין רק שזה לא על רקע צילום, אבל על רקע של חדירה למרחב הפרטי (התלמיד לקח את היומן שלי שבו ריכזתי את ציוני הכיתות שלי והחל לקרוא ציונים של תלמידים). זה קרה כשהייתי מורה בשנה השלישית שלי להוראה, וגם אז עמדתי על דעתי ולא אפשרתי לתלמיד להיות תלמיד בכיתתי, למזלי ההנהלה גיבתה אותי.

(ל.ח.) שלום ר.ו.ה.

הסוגיה שאת מעלה חשובה מאוד ומעצבנת ביותר. פעם כשלא היו טלפונים לא נדרשו אנשי החינוך להתמודד עם החוצפה הזו וההשפלה הזו. בבית הספר שבו אני מלמדת הביאו את החוקר גלעד האן, שחוקר ומטפל בעבירות ברשת, והוא נתן הרצאה מדהימה, שהיא חובה לטעמי, לתלמידים על עבירות וסכנות ברשת ועל השימושים המסוכנים בנייד והוא אמר להם חד משמעית כי הקלטה או צילום של שיעור או מורה היא עבירה פלילית ואסורה ושהם יכולים להסתבך מאוד בעקבות הקלטה מעין זו. ההסברים והאמירות שלו הבהירו לתלמידים את הסוגיה ומאוד הפחידו אותם.

בשיעורים שלי כאשר אני נתקלת באיזו הערה על הקלטות, אני מסבירה ומבהירה חד משמעית שהקלטת מורה או צילומה זה דבר אסור והינו עבירה ושמורים מגישים תלונה במשטרה על כך. כמובן שאין לנו לגמרי שליטה על הדבר הזה ולצערנו החוצפה של התלמידים עולה על כל דימיון והפלאפון נגיש וזמין להם והפך להיות חברים הטוב ביותר. לטעמי, חשוב מאוד שגם בית הספר והנהלה יהיו כאלה שמגנים שימושים מעין אלה ומעניקים גיבוי והגנה למורה שכן לנו כמורים לא מגיע יחס כזה או לעבוד בצל "איומים" שכאלה, בעיקר כאשר אנו מגיעים חדורים ומלאי נתינה ורצון להביא את התלמידים להישגים ולמידה מוצלחת.

בהצלחה,

ל.ח.

(מ.ע.) ל.ח. שלום וברכה,

שמעתי יותר מפעם אחת הרצאות מפיו של גלעד האן (מומחה במותר ואסור בשימוש במדיה), בהזדמנויות שונות. חוץ מלשווק את עצמו, שדיבר והזהיר על הסכנות הטמונות בנייד בידי תלמידים, לצערי, לא מצאתי חיבור לאיך עושים שינוי אצל התלמידים, חוץ מזה שהוא פתח בפניהם את ההגבלות, האיסורים ואמצעי הענישה.

(ר.ו.ה.) שלום לכולם,

הנושא הזה של הקלטות כל כך נפוץ שזה מפתיע אותי שיש מורים שלא נחשפים לכך. האם באמת יש פער התנהגותי כזה גדול באזורים שונים של הארץ?

כמי שעשתה יום מעשי בבית ספר של "בני טובים" אני יודעת שהשקט של בית הספר הסתיר הרבה בעיות התנהגות חמורות של התלמידים, לדוגמה בעיות שתייה והפצת תמונות בוואטסאפ.

*** לא ציינתי איך לאחר שבוע שבו נחשפתי לראשונה להקלטת שיעור תלמיד בשכבה אחרת הקליט גם הוא שיעור שלי. לא כל כך ברור מה הייתה מטרת ההקלטה מאחר וזה היה שיעור של בחינה, כלומר יש שקט! איך גילינו את זה? קבוצה של תלמידים מופרעים (וכן יש דבר כזה) נכנסו והפריעו וגם המקליט ואז כשעשו בירור מול כל הכיתה אז הוא טען שיש לו הקלטה של השיעור (לא ברור במה זה תרם לו אחרי הכול הוא נענש על האמירות שלו).

(ל.ז.) ר.וו.ה. שלום

זו עבירה פלילית ויש לדווח על התלמידים האלו! אסור להקליט מורה בשיעור ולא רק בגלל הפגיעה במורה. לא בגלל הפגיעה בתלמידים שאינם מודעים להקלטה. עליכם לפעול כדי למגר את התופעה המזלזלת. ר.וו.ה., אני קוראת את מה שאת כותבת ומתמלאת בתחושות קשות. תחושות של איום; של עוולה; של חוסר צדק. אני מרגישה כאילו ברגע אחד מכניסים אותך לתא בבית כלא מבלי לערוך לך משפט. או למען האמת – משפט שדה. כמה חוצפה ובוז יכולים להיות לתלמיד שמקליט מורה וכמה זה קל ונגיש לפגוע בנו על לא עוול בכפנו.

פתרון!! מה הפתרון!! לאסור על תלמידים להגיע עם ניידים לבית ספר? להעניש? להזמין הורים? לא ולא ולא!

הפתרון – להחזיר עטרה ליושנה ולדאוג לכבודו ומעמדו של המורה. ברגע שזה יהיה היעד וזו תהיה המטרה – האמצעים שימצאו לה במסגרת החוק וכללי החינוך – יהיו כולם כשרים. מכעיס ומקומם! ל.ז.

(מ.ד.) בוקר טוב,

תחושת הזעזוע והפגיעה שכולם ציינו כאן הינן מובנות מאליהן וכמובן שזו גם דעתי ולכן לא אתעכב על נקודה זו.

ביחס לדברי מ.ע.: היא פעלה ממקום של מורה בעלת ותק של מעל ל-20 שנים והלכה עם העונש עד הסוף וזכתה לגיבוי מלא, מה דיננו כמורים חדשים? במידה ור.וו.ה. הייתה דורשת עונש זהה לתמידיה? האם היו מגבים אותה? האם הייתה מאיימת שתתפטר במידה ולא יבוצע טיפול מעמיק, האם היו מתייחסים לזה ברצינות? ולכן לדעתי תשובה זו איננה הוגנת ולא משקפת את מצב המורים החדשים.

ר.וו.ה.: לא היה לי מקרה דומה, אך במידה וכן כמובן שזה ישקף הבעת אי אמון של התלמידים בי ולכן כל היחס שלי ישתנה ב-180 מעלות, קרי: הכתבות רבות, בחנים, עבודות, אודיע להם שאעשה כל שביכולתי למנוע מהם הטבות בית-ספריות כמו טיולים ועוד – נכון שזה נשמע כמו מסע נקם אישי אך חלילה, לא כך המצב. זה מתפקידי לגרום להם להבין שיחס גורר יחס ושהבעת אי אמון ברמה שכזו תוביל להבעת אי אמון מצדי ויהיו לכך השלכות, כמובן תוך עירוב כל גורמי בית הספר וזימון הורים לשיחות.

בנוגע לנקודה השנייה שצינתי, ה"מאניה דיפרסיה" שאני מגדיר כרכבת הרים רגשית ולדעתי אלו החיים של מורים בשנים הראשונות, כאשר הרבה חוויות ורגשות הינן חדשות. כמובן שזה לא נעלם אך אני מאמין ומקווה שזה מתמתן ככל שאנו צוברים ניסיון. ואני מאמין בשיתוף: בן/בת זוג, חבר או חברה טובים, מורה חדש כמוד, מורה ותיק שאת סומכת עליו, יועצת בית ספר ועוד.

ממליץ לך לחפש בגוגל: טעויות חשיבה (cbt) ותעברי על זה ותנסי להפנים את המסרים שרשומים שם מפני שאנו לוקחים המון גם ללב שלנו ולא בצדק!!! אף אחד לא מצפה שכמורים חדשים הכול יתקתק וכולם יעריצו אותנו ולכן צריך ללמוד (וגם אני לומד כל יום) להתייחס לכל ארוע כמקרה נקודתי שלא משפיע על איכותך כמורה ואישה.

(מ.א.) צהריים טובים ר.וו.ה.

אני קוראת את דבריך ורגשות מציפים אותי – לבי יוצא אליך ובא לי לתת לך חיבוק, ובאותה נשימה אני מתמלאת זעם על חוצפתם של התלמידים. אין ספק שהתפקיד הזה טומן בחובו הרבה עליות וירידות ולא פעם גם אני מרגישה שההשקעה עולה על הסיפוק.

לשאלתך, אני נתמכת רבות בצוות המורות וההנהלה והן מנחות בחום ובאהבה, ואנחנו אף בקשר יום-יומי. חשוב שתדעי שגם המורות הוותיקות שבתחום מגדירות את הימים שלהן בהוראה בעליות וירידות וכל כיתה חדשה מגדירה אתגרים מיוחדים.

כל שנותר לי הוא לשלוח לך חיבוק חם ולקוות שההתנהלות תהיה פשוטה וקלה יותר.

(מ.ע.) שלום לכולם,

הסוגיה הזו בהחלט מטלטלת אבל חשוב ללמוד ממנה איך ממשיכים הלאה ולא ליפול. תלמידים עושים מעשים שלעתים המוח האנושי לא מסוגל לתפוס ולהבין מה מביא אותם לזה? אם כי, אני חושבת, שהם עושים את זה כדי להראות שהם קיימים ונמצאים וזו דרכם להיות נוכחים. תלמידים שעושים מעשים כאלה, הם בד"כ לא העיפרון המיוחד בקלמר, כי תלמידים טובים לא מתעסקים במעשים שכאלה, הן מפאת הכבוד שיש להם למורים, הן מפאת הכבוד שהם רוחשים לעצמם, והן מחשש לענישה. ועוד, גם הבית יש לו תפקיד, הבית שממנו הם באים ולמדו מהו כבוד האדם, כבוד המורה. בכל זאת ישנו אותו תלמיד שמחליט לצלם מבלי לקבל רשות, וכשזה קורה צריך לחבר את הסיטואציה הזו לתחומי הלמידה בספרות, בהבעה והבנה, באזרחות, ביסודי לקשור לנושאים מתחום "מפתח הלב". והתלמיד שפעל להכין עבודה, מצגת, ו/או כל פעילות שהוא ילמד ממנה על המעשה. אסור לעבור לסדר היום.

אני אישית לא מאמינה בהשעיות, בעיניי זה נתפס כפרס, אם להשעות אז משיעורי הכיתה כשהוא בבית הספר, ובכל שיעור שמתקיים בכיתתו הוא מקבל דף עבודה מתאים לנושא שכיתתו לומדת והוא לומד בעצמו, ככה לאורך כל מערכת השיעורים שלו. כאשר בסוף היום הוא מגיע עם כל המטלות שקיבל על כל השיעורים שכיתתו למדה באותו יום. ואם כיתתו יצאה לפעילות מחוץ לביה"ס הוא לא יוצא, מגיע לביה"ס ולומד למידה עצמאית על פי יום הלימודים שהיה צריך להיות באותו יום.

חשוב להיות אמינים, עקביים והחלטיים. אחרי זה, זה לא יקרה שוב. ועוד יותר חשוב לא לגלות חולשה מול התלמיד. מצרפת לכם קובץ שעוסק בזכות לפרטיות בעידן הטכנולוגי, תוכלו לקרוא ולהשליך ממנו על עבודת המורה.

שם הקובץ "מעריך פעילות – הזכות לפרטיות בעידן טכנולוגי" – בתוך אתר משרד החינוך.

(נ.ב.) שלום ר.וו.ה.

ברשותך אני מתייחסת לתחושות "המאניה-דיפרסיה" כפי שתארת אותן. כולי תקווה שתחושות אלו מתמתנות ככל שעוברות השנים כיוון שהשנה הראשונה מהבחינה הזו קשה לי מאוד. אני מסיימת לא פעם שיעורים עם תחושת אכזבה ותסכול קשה ושאלות כמו – למה ובשביל מי? האם זה שווה את המאמץ? מאידך ישנם ימים או רגעים בהם אני רואה הצלחה של תהליך או שומעת תלמיד שעוד לא דיבר או מרגישה שהצלחתי לגעת במישהו לעניין וזה מחזק ונותן כוח להמשיך.

ברגעים הקשים יותר אני מנסה להזכיר לעצמי שרוב התלמידים מתנהגים כראוי וכן מכבדים. אני משתפת את המחנכת, רכזת השיכבה ומורים אחרים בתחושות שלי וזה בד"כ מקל עליי.

(מ.ל.) ר.ו.ה. שלום,

אני קוראת את התגובות של חבריי לפורום, ומרגישה את סערת הרגשות. אני אישית לא נתקלתי בתופעה, ולא שמעתי על מורה מבית ספרי שחוה אותה. אני לא יודעת אם זה קשור למקום ג'ג או לחוקים של ביי"ס, אבל אין בלבי ספק שלהרתעה ולמשמעת יש חלק גדול בנושא.

כתבת שאת לא מצליחה להבין למה כ"כ נפגעת והרגשת מושפלת – אולי זה המקום שאת צריכה לחזור אליו, למה באמת? האם לא "שיחקת" ישר לידידיו של אותו תלמיד עם התחושות שהמאורע הציף בך? האם יצא לך לשבת עם התלמיד לבד (עם כל הקושי שיש בזה – ויש) ולהבין ממנו מה עבר לו בראש עת הקליט אותך? אני בהחלט חושבת שהמעשה חמור, אבל לא עצם ההקלטה, אלא עצם העובדה שהוא עבר עברת משמעת. זה יכול להיות כל דבר אחר במקום.

באשר לתחושות בבי"ס, גם אני כמוך, מרגישה לעתים שיש הרבה כפיות טובה, ומצד שני ישנם ימים שאני מבינה בדיוק מה אני עושה שם ולמה בחרתי לעשות את השינוי הזה בחיים שלי. אני חושבת שבעיקר חשוב לדבר על הדברים, לשחרר, לשתף קולגות וחברים ולזכור שיש ימים טובים יותר וטובים פחות כמו בכל עבודה.

(ת.ח.) ר.ו.ה. לבי איתך,

בפורום שעסק בנושא אלימות סיפרתי באחת מתגובותיי שבעקבות מקרה אלימות שאירע מוקדם יותר השנה החלטתי להתפטר. אותו מקרה אלים צולם בידי אחת התלמידות, או לפחות כך טענה.

לאחר שאותה תלמידה סרבה לתת לי את הנייד שלה ביקשתי ממנה לצאת מהכיתה ולהמתין עד לסוף השיעור ליד חדר המנהל. גם לכך היא סרבה ואני נותרתי חסרת אמצעים לטיפול בבעיה! הסברתי לה שההתנהגות שלה חמורה מאוד בעיניי ושעליה להבין את ההשלכות שיהיו לכך. היא בחרה בכל זאת להישאר בכיתה ואני נאלצתי להמשיך את השיעור באווירת האלימות, הסרבנות, הזלזול והחוצפה שזכיתי לקבל משלוש תלמידות. ניגשתי למנהלת בתום השיעור וסיפרתי לה על המקרה, כאשר בסופו של דבר, החלטתי להתפטר מאחר ולא היה לי את הגב שלה והתמיכה שלה. היא הסתפקה בכך שהתלמידות יכתבו לי מכתב התנצלות ואילו אני ביקשתי לטפל במקרה בשיא החומרה, אך נענתי בשלילה.

חוזר מנכ"ל מחייב להשאיר תלמיד בכיתה, אבל אני חושבת שכל בית ספר מחויב למצוא פתרון למקרים שבהם מורה מגיע למצב שיש צורך להוציא את אחד התלמידים מהכיתה. באותו בית ספר לא עמדו לרשותי אמצעים כאלו. לעומת זאת, הבנתי שיש בתי ספר שהמורה יכול לתת לתלמיד דף עבודה והתלמיד ניגש להכין אותו בספרייה כאשר עליו להגיש אותו בתום השיעור.

לשאלת הוותק – אין לי ספק שהוותק של מ.ע. איפשר את הפעולה שנקטה כנגד התלמיד שצילם וחבל שהתמיכה הזו אינה עבור כלל המורים, ללא קשר להיותם ותיקים, קבועים, מחליפים...

לשאלת המיקום הגאוגרפי – אני יכולה להעיד על עצמי שבהחלט הרגשתי את השפעת המיקום הג'ג על האופן שבו המורה נתפס, או אולי אפילו האדם. כמו כן, מסיפורים של מורים מתיכונים אחרים אני מבינה שבעיית ההקלטות בהחלט קיימת וכל מורה חושש מכך.

באופן אישי, לא ברור לי מדוע מאפשרים להגיע עם נייד לשיעור. על הנייד להישאר בתא (לוקר) של התלמיד, או שיהיה עליו להפקיד אותו בתחילת היום. לא יזיק לתלמידים לצאת מהמסכים בזמן ההפסקות ולנהל חיי חברה ושיח עם ילדים אחרים. אני מסיימת שיעור ועצוב לי לראות שהתלמידים מיד שולפים את הניידים ומתחילים לשחק במקום לצאת מהכיתה ולהתאווור.

לשאלת התחושות והרגשות – דיברתי על כך המון עם מורים עמיתים וכל מי שרק רצה להקשיב לי בכדי שאוכל לפרוק את תסכולי הרב!!! היו מספר רגעים ששקלתי ברצינות את המשך דרכי כמורה ואני בהחלט חושבת שמורה שיש לו את הפריבילגיה בבחירת מקום עבודה, חייב לבדוק כחלק מתהליך הקבלה לבית ספר, מהי

התרבות הארגונית והאם היא מתאימה לו. כיום אני מלמדת בבית ספר שלמרות הזמן הקצר, מעניק לי תיקון חוויה להתנסות ואני מקווה למצוא את מקומי כמורה גם בתחום ההתמחות שלי כך שבאמת לא אאלץ לפרוש עוד לפני שהתנעתי.

(ר.ו.ה.) ת.ח. תודה על הפתיחות והשיתוף

למרות שאני לא יודעת איפה לימדת בזמן המקרה שתיארת אך יש לי תחושה שלימדת באותו אקלים חרבותי-התנהגותי שאני מלמדת. למעשה בית הספר הוא כמעין בועה שבתוכה יש מאמץ עיקש לחנך לכבוד; סובלנות; ערכים וידע, כשמחוץ לבועה הכללים שונים ויש פער בין הנדרש/המצופה מהתלמיד ומה שמכתיבים לו החיים מחוץ לשעות הלימודים.

את מחזירה אותי לתחילת השנה לאחד מהשיעורים הראשונים שנכנסתי לכיתה והייתי פשוט אוויר אפילו פחות מכך. הילדים זרקו כל מיני דברים חצי כיתה איחרה והתחצפה ובסוף מחק פגע לי בעין. יצאתי ולא חזרתי לשיעור למרות שאני יודעת שלצאת זה אולי סוג של טעות. אך מאחר ונפגעה העין לא יכולתי לחשוב מה נכון או לא והלכתי. זה היה ממש בשבועיים הראשונים לשנה ואז גם הבנתי שיש גיבוי מאוד גדול למורים אצלנו – בתחילת השבוע (המקרה היה בשישי בסוף היום) כל ההורים של הכיתה הוזמנו לשיחות קשות. במשך כל החודש הראשון כל יומיים תלמיד אחר היה מושעה והם קיבלו תנאי לקבלה בסוף השנה לתיכון (שזה למעשה איום שנדיר שיצא לפועל). אני לא יודעת מאיפה היו לי הכוחות להמשיך אחרי כזו השפלה – אולי כי חשבתי שלא אני אלך עכשיו? או שחשבתי שהכי קל יהיה לי ללכת? לא יודעת.

בכל מקרה בכיתה הזו אני ממש מלמדת כיום וזה לא ברור מאליו, להגיע למצב של למידה ממש אצלנו בבית הספר זו ממש עבודה קשה דקה אחר דקה – כל שיעור! השיעור הקודם לא נספר.

(ע.ר.) ר.ו.ה. יקרה שלום,

אני בשוק מהסיפור האישי שאת מעלה כאן. לא שיערתי לעצמי שתלמידים נוהגים כך. מלימודי באקדמיה זכור לי כי על מנת להקליט מרצה יש לבקש את אישורו מבעוד מועד. בבית הספר היסודי שבו אני מלמדת לא נתקלתי בסוגיה הזו. אנו עוסקים בעיקר בכללי התנהלות בוואטסאפ הכיתתי אחרי שעות הלימודים כי בשעות הלימודים הניידים כבויים בתיקים.

לגבי שאלתך השנייה, אני מנסה לשמור על עצמי מפני תחושות כפי שאת מפרטת. אני לא צועקת ולא כועסת ולא לוקחת שום דבר באופן אישי. אם תלמיד ניגש אליי בסוף השיעור וכועס על כך ש"לא ראיתי אותו" ושלא אפשרתי לו לדבר, במקום להתגונן ולכעוס אני מתנצלת ואומרת שבפעם הבאה אתן לו עדיפות. אני מעדיפה להגיב הפוך ממה שהם מצפים ואז כל העוקץ יורד, הם נרגעים והכי חשוב אני לא מקבלת טלפונים זועמים מההורים שלהם...

אם כבר משהו כן נוגע בי ומטריד אותי אני משתפת את המנהלת/היועצת/המורה החונכת והמקבילות שלי. אני פונה אליהן בכל שעה והן תמיד זמינות לי.

(ר.ו.ה.) הי ע.ר.,

אני באמת הרבה פעמים מנסה לנקוט בשיטה שלך אך אני מרגישה שקיים פער בין המציאות שבה אני פועלת לבין שלך (בעיקר אחרי שסיפרת לי מעט על האוכלוסייה והציוד שיש אצלך בבית הספר). מאחר וגם בעלי מורה ביסודי אז אני יודעת שגם אצלו יש בעיות התנהגות לא פשוטות שבאמת לא קשורות עוד לוואטסאפ ולניידים ולכן אני כן מסיקה שיש קשר חזק יחסית בין סוג האוכלוסייה לרמת הקושי, אם כי חשוב לי להדגיש שאני יודעת כמה לא קל לעבוד בהכרח מול תלמידים והורים משכילים יותר ומבוססים יותר. חבל שאנחנו לא יכולים לבקר, סוג של ביקור גומלין, למשך יום בבית ספר אחד אצל השני.

(מ.ע.) ר.וו.ה. שלום,

שאלה: האם יש לך או תוכלי בדרך כלל שהיא להשיג את ההקלטה? כי הייתי מציעה לך בעקבות זה ועל סמך זה לבנות שיעור, אשמח לעזור לך בנדון. אני שוב חוזרת וכותבת: צריך להפוך את הסוגיה הזו לשיעור שהתלמידים ילמדו ממנו: מותר/אסור/גבולות/פריצת גבולות ועוד.

(ר.ב.ס.) ר.וו.ה. שלום,

אני קוראת את מה שכתבת ואת כל התגובות ואני פשוט נחרדת מהמצב שהגענו אליו. לא ייתכן שמורה ירגיש מאוים בכיתתו.

דבר ראשון, חייבת להיות מדיניות מפורשת מצד ההנהלת בית הספר אשר לא סובלת התנהגות בריונית שכזאת וחדירה לפרטיות באמצעות צילום שיעור. תוך דגש שצילום שיעור מתאפשר אך ורק למטרות לימודיות (תלמיד שיש לו קושי בכתיבה) וגם המקרה זה רק לאחר אישור המורה וההנהלה. אני מסכימה מאוד עם ת.ח., לתלמידים אין שום צורך במכשירים הניידים בבית הספר! (אני זוכרת ששנה שעברה בהתנסות נחרדתי מהעובדה שבבתי הספר התיכוניים מאפשרים לתלמידים להיות איתם).

לגבי הנושא של השיתוף וההתמודדות עם הרגשות המורכבים שעולים לנו כמורים בהתמודדות עם כל כך הרבה מורכבות: תלמידים, הורים וכמובן שאסור לשכוח את ההנהלה. חשוב למצוא אדם קרוב שאיתו ניתן לחלוק ולפרוק את כל הרגשות שלנו.



בהצלחה לכולנו

(ד.א.) ר.וו.ה. שלום

לשאלתך על רגשות, אצטט את כלת פרס ישראל למחול יהודית ארנון ז"ל שאמרה: "אוי למי שלא מתרגש" והתכוונה לתחושות של חשש יחד עם התרוממות נפש של העוסקים באמנות, וכך יש לדעתי יש להתייחס אל מקצוע ההוראה.

אולם מה שאת מתארת לפנינו היא בעיית התנהגות בחברה הישראלית המיוזעת שלמזלך יש לך אפשרות לטפל בה. ואגב כל הדרכים כשרות. ולו רק בגלל כבודך, תחושתך ונשמתך. לדעתי בהחלט עלייך לערב את הנהלת בית הספר ולהביע את דעתך ולא לרצות להמשיך ללמד באופן זה. אולם, יתרה מכך, עלייך בהחלט להעצים ולטפח את עצמך, את זהותך כמורה – כאדם נאור, דעתן ורגיש ולנתב את פעולותייך אל מעשים שירוממו את רגשותייך ואת תחושת הביטחון שלך.

את הכלי היחיד במעשה ההוראה, אז תתחילי לשמור עליו, לטפחו ולהנות מהדרך המיוחדת שבחרת. בהצלחה ובהנאה.

ד.א.

(מ.ע.) ערב טוב לכולם/ן

הזדמן לידי מחשב (אני בחופשה) וניצלתי את ההזדמנות להיכנס להגיב.

קראתי את תגובותיכם והצעותיכם וכל אחד מגיב מהמקום שלו, התגובות והשיתוף לסיטואציה הזו, מרגשות ומעוררת השתאות והתפעלות. אני רוצה להחזיר אתכם למקצוע שבו בחרתם. זכרו, מקצוע ההוראה, זה לא רק ללמד תכנים, זה לא רק איך ללמד תכנים, זה גם לדעת איך להגיב ולעמוד מול מצבים מביכים, מתסכלים, מרגיזים ומשפילים. ההוראה זו עבודת קודש וללמד תלמידים מאתגרים זה קודש הקודשים. החשיפה לסיטואציות מאתגרות מטלטלות וכאלה שמביאות לרגשות של השפלה, כפי שציינה ר.וו.ה., היא חלק מעבודת המורה. ואם כבר נחשפים, אז טובה שעה אחת קודם. מקצוע ההוראה מפגיש אתכם עם בני אנוש, עם תלמידים מתבגרים שמחפשים ריגושים ואיך להתבלט ולבלוט, כדי לזכות ב"רגעי תהילה" בעיני חבריהם גם אם זה בא על חשבון המורה. סיטואציה כזו חושפת ומחשלת. צריך להפיק ממנה תובנות וללמוד איך ממשיכים הלאה כך

שהתלמיד שעשה את זה יחוש חרטה מתמשכת ולא יחזור על הסיטואציה הזו. אתם לא עובדים מול מכונה, מחשב או רובוט. אתם פוגשים תלמידים שלעתים מונהגים ע"י רגשות תסכול, חוסר ביטחון, הישגיות נמוכה ועוד. לא תפגשו את זה אצל תלמידים רציניים שבאים לביה"ס כדי ללמוד. עם זאת אם נחשפים לזה עליכם לעמוד מן הצד, להשקיף על הסיטואציה ולשקף אותה לתלמידים לא ממקום של כעס, תסכול ורגשות השפלה. אלא ממקום של מבוגר אחראי שתפקידו להראות את הדרך הנכונה. לכל הטוענים שלוותק היה תפקיד מכריע בקבלת ההחלטה שלי ובביצועה, אני לא מסכימה, כי כבר בשנת ההוראה שלי הראשונה, עוד בטרם היות המכשירים הטכנולוגיים זמינים, נחשפתי לסיטואציה מאוד מביכה, ובעיניי אפילו יותר משפילה ופעלתי באותה נחישות מול התלמיד והוריו. וכבר אז למדתי שני דברים: בשיעור אנחנו לא חברים. בהפסקה אני מדברת על ועם התלמיד איך אני לומדת להכיר אותו יותר. בהחלט מסכימה שצריך וחובה לקבוע נהלים ברורים לגבי המכשירים הסלולריים: לשמור בלוקר, להעביר למצב שקט, לאסוף בתחילת השיעור ו/או בתחילת היום ולהחזיר רק בתום יום הלימודים. לזה צריך להיערך מוקדם ככל האפשר, להכניס בתקנון התלמידים, לכתוב פלקט בחדרי הלימודים, לשמש דוגמא בתחילת כל שיעור: אני סוגר את הנייד שלי בבקשה גם אתם. אם תלמיד משתמש בו, להפעיל סנקציות ברורות ושוב, זו צריכה להיות מדיניות בית-ספרית אחידה, ולא מתנדנדת, מורה כזה מרשה ואחר אוסר. היום בעידן של תיקשוב 21 ניתן לעשות שימוש בניידים ולכאן צריך לעשות בזה ימוש. אין לנו מנוס מזה, היום יותר מתמיד וגם בעתיד המכשירים זמינים ואנחנו נדרשים לעשות בהם שימוש בשיעורים, תמיד תרחף האפשרות שמישהו יעשה בזה שימוש לא רצוי. אם זה קורה, נלמד מזה, נהפוך את זה לשיעור לחיים. חלילה לא להתייאש. יש במקצוע ההוראה יותר רגעים של שביעות רצון, התרוממות רוח וידיעה שאתם מחנכים את דור העתיד. ההוראה היא אם כל המקצועות, אתם שותפים בעיצוב דמותו של הדור. תנסו לזכור איזה מין תלמידים אתם הייתם? תנסו לזכור אלו סיטואציות עולות במפגשים של תלמידי כיתתכם, בני מחזורכם, תגלו שהן קשורות יותר לסיטואציות של מעשה קונדס שעשיתם בהיותכם בני גילם. תשאבו כוחות ממקומות של סיפורי הצלחה שלכם. ממקום של הצלחת התלמידים, הישגיהם הלימודיים, עיצוב התנהגותם ועוד, זה מקצוע דינמי מתמשך, אין מרשם מנצח, אין כזה ראה וקדש, אבל יש יצירתיות, יצאה מהקופסא, הומור, אמונה, עקביות ותמיד לראות את חצי הכוס המלאה.

לשירותכם תמיד – מ.ע.

(ק.ש.) הי ר.וו.ה.,

קראתי את שכתבת והתחושה הראשונה היא לתת לך חיבוק גדול, זה מתסכל, מעליב ומאכזב בעיקר. אני מלמדת בבית הספר היסודי כך שטלפונים והקלטות עוד לא ממש רלוונטיים, אך גם אני נתקלתי בסיטואציה של העלבה/השפלה בכיתה. אחת מהתלמידות בכיתה כתבה יומן והעבירה אותו בין ילדי הכיתה. לאחר הערות חוזרות ונשנות שתכניס את היומן לתיק הוא הגיע לילדה אחרת שהתפקעה מצחוק. באותו רגע לקחתי את היומן ואמרתי לילדה שנערוך בירור בסוף השיעור. ביומן היה מצויר פורטרט שלי עם כל מיני אלמנטים ותוספות. חשתי מושפלת ובעיקר מאוכזבת. הזמנו את ההורים וערכנו בירור משמעותי. הילדה הושעתה מבית הספר, כתבה לי מכתב התנצלות והגישה עבודה בדבר כבוד האדם.

אני מאמינה שלאור תגובת המערכת העיקשת שעמדה לצדי ניתן יהיה לצמצם את ההתנהגות הלא רצויה הזו. אך ללא ספק ניצנים ראשונים לזלזול בסמכות המורה מתחילים כבר בביה"ס היסודי.

חיבוק ענק

ק.ש.

(א.פ.) שלום ר.וו.ה.

הרשי לי לפתוח בברכה – כל הכבוד על הדילמה המקורית והמעניינת, כמו גם על הפתיחות והשיתוף!

לשמחתי, טרם נתקלתי במקרה כזה. כמובן שעיסוקים בפלאפונים יש כל יום (אם לא בכל שיעור) אך מעבר לשימוש הקונבנציונלי במכשירים, לא זכיתי לטעום טעמו של תיעוד נסתר כלשהו שלי. עם זאת, אני חייב לומר שכשאני מדמין סיטואציה כזו, אינני חושש יותר מדי ואף אינני חושב שאפגע מכך. מעבר לביטחון שלי במעשיי ובדבריי בכיתה, אני משתדל ליצור קשר חיובי עם כל כיתותיי – כזה שיקשה מאוד על התלמידים שלי לעשות מעשה שכזה דווקא לי. מעבר לכך, במידה ותלמיד יחליט בכל זאת לתעד אותי מסיבה כזו או אחרת – אני מתאר לעצמי שאתייחס לכך באופן ענייני ביותר – אברר לפשר העניין ואעביר לטיפול משמעותי מתאים תוך הבהרה לאותו התלמיד (אם אפשר, מול חבריו לכיתה) לגבי ההשפעה השלילית של מעשהו על האמון שלי והערכתי כלפיו.

לגבי ענייני היעלבויות – אל לך, ר.וו.ה., לתת לסיטואציות נלוזות שכאלה לדכדך ולהסעיר אותך כך. אלו הם בני נוער, שבמקרה הטוב מתנהגים אלייך בנימוס ומעריכים את עבודתך ובמקרים פחות טובים עושים דברים כאלה ואף גרוע מכך. היחידים בעולם שלהם אמורה להיות היכולת להעליב אותך הם בדיוק אלה שלא צפויים לעשות זאת – משפחתך וחבריך הקרובים. כל אחד אחר שמנסה צריך לאסוף את כישלוננו ולהתקפל בשקט בפינה.

(מ.ב.) ר.וו.ה. שלום,

קצת באיחור, אבל חשוב לי להגיב, עוד בטרם קראתי את תגובותיהם של חברינו. ראשית, יכולתי ממש לחוש את הסערה שהתחוללה בקרבך. אני חושבת שמה הניע את התחושה הוא מה שאולי נתפס בעינייך כמעילה באמון, ולא ההקלטה עצמה. מי שיש לו מה להסתיר, יחשוש ממה שתחשוף ההקלטה. אך לא כך הם פני הדברים.

החיים עצמם סוערים, לא רק בבית הספר, ואנחנו שואפים להיות איתנים מולם, במידת האפשר. אך לעתים, המציאות טופחת על פנינו בחוזקה ואנחנו מועדים. העובדה שבסופו של דבר היית צריכה להיכנס לכיתה ואולי אפילו להעמיד פנים שאת לא בעיצומה של סערת רגשות, היוותה בעיניי קרש הצלה עבורך. היא נתנה לך הזדמנות לעצור רגע ולהכניס דברים לפרופורציות.

אני עובדת בבית ספר יסודי, וכאן לא נתקלתי בסיפורים דומים, לא אצלי ולא אצל חברותיי לצוות. אני מניחה שכפי שאמרת, ארועים כאלה יותר שכיחים בעל-יסודי, שם הטכנולוגיה יותר משוכללת.

כאמור, להערכתך, הדגש צריך על תחושת השימוש בטכנולוגיה לטובת השפלת המורה. את היית, לכל הפחות, צריכה להיות מיודעת על כך שמקליטים אותך, ולבחור להגיב בהתאם. ההפתעה שהייתה כרוכה בגילוי ההקלטה, הייתה לא פחות מביכה מתוכן ההקלטה. בנוסף, האמירה של התלמיד שהוא יבחן אותך לאורה של ההקלטה, מטשטשת את הגבולות בין המבוגר לתלמיד. בביה"ס, לפחות באופן רשמי, התלמידים הם אלה שנבחנים ע"י המורים, ולא להפך.

אני מקווה שתפיקי מהחווייה הלא-נעימה הזו את המקסימום.

מ.ב.

סיכום הארוע לאור תגובות חברי הקבוצה / ר.וו.ה.

הנושא: תחושות של עלבון, השפלה, זלזול, כעס, "סטירת לחי" שמדי פעם מציפות ולפעמים משתקות

מרבית העונים בפורום לא נחשפו לרמה כזו של השפלה או מעשה בעיקר היו אלה המורים של היסודי. המורים של החט"ב והתיכון לא הופתעו מהארוע אך לשמחתי עוד לא נפלו קורבן לכך מלבד חברה אחת שלנו לפורום. שמחתי (עד כמה שניתן כן) שאני לא לבד בתוך מערבולת הרגשות הזו שבה אני מתחילה את היום בתחושות מצוינות ו-45 דקות אחרי אני יכולה לבכות בחדר מורים. העצות שקיבלתי לניהול הרגשות היו יעילות אך אין הן תרופות פלא והסכימו איתי חבריי לפורום שמדובר בתהליך ובוודאי שלא בשנה אחת, שבה אני אמצא את

השלווה שלי בתפקיד. המלצתם לי לנסות לשמור על שקט נפשי ולמצוא את הדרכים שיובילו אותי לבנות ולשמר את הביטחון העצמי שלי. כמו כן אמרתם לי לא לקחת אישית את הבעיות שנוצרות מול התלמיד ולזכור שזה לא שלי אלא לגמרי שלו. אני נתקלת שוב ושוב בסיטואציות שהיועצת והרכז אומרים לי – את לוקחת אישית את הדברים ואת לא צריכה לעשות זאת. כאשר הם אומרים לי את המשפט הזה אני מרגישה שאני עושה טעות אך זה בלתי נשלט ואני מניחה שלא באמת ניתן לצפות שבשנה ראשונה לא אקח דברים כל כך אישית. אני שומעת שוב ושוב מהיועצת משפטים כמו – את יודעת שיש לילדה בעיות עם עצמה ועליך פשוט נוח להצביע כאשרמה לכל הכישלונות שלה. באמת הדברים שכתבתם לי זו לא את אלא זה לגמרי הם. זה משפט נכון ועוצמתי משפט שאני צריכה לתת לו להתחזק אצלי בגישה ובתודעה. המלצה נוספת שקיבלתי בפורום הייתה לחפש בגוגל טעויות חשיבה CBT וכאשר מצאתי את המידע המבוקש באמת כל שנותר זה להפנים את המסרים הרשומים ולנסות ליישם אותם באורחות חיינו בין כותלי בית הספר.

<http://www.orenhasson.com/cognitive-behavioral-therapy/Automatic-Negative-Thoughts.asp>

בנוגע לשאלה את מי אתם משתפים ברגשות ובמצוקות עלו שוב ושוב האנשים הבאים: מורה מלווה, מורה קרובה בחדר מורים, פגישה שבועית עם יועצת בית הספר, פגישה עם פסיכולוגית מלווה של בית הספר (לי אישית יש דבר כזה בבית הספר), שיתוף עם בן/בת הזוג, שיתוף חבר טוב.

בנוגע להתנהלות בסיטואציה שבה הסמכות שלנו מתערערת מאוד התרשמתי מהסיפור שמרגלית שיתפה כיצד פעלה מול התלמידים שצילמו אותה והעלו את סרטון האבטיח ליוטיוב. להעביר תלמידים כיתה, להשעות אותם מפעילות לימודית למשך שנתיים – זהו כוח רב. כוח שהסכימו חבריי לפורום שהוא לא בסמכותנו, לפחות לא בשלב זה. המשפט שחזר שוב ושוב שבלי גיבוי לא ניתן לעשות כלום ובהזדמנות זו אני רוצה להוריד את הכובע בפני הסטודנטית ששיתפה שברגע האמת כאשר המנהלת לא עמדה מאחוריה ונתנה גיבוי כפי שצריך – היא פשוט עברה בית ספר. אני לא אומרת שיש לברוח כאשר קשה אך אני בהחלט מסכימה שאנחנו צריכים להיות במקום שמעריכים אותנו כאנשים משכילים, כמבוגרים וכבני אדם (וכן, לעתים תלמידים לא זוכרים זאת). כאשר הצוות הניהולי לא רואה בך נכס של בית הספר – ברור שגם התלמידים יעשו בך כרצונם. ועד שנצבור את הוותק,

לאורך השנה עברתי כבר עוד מקרים דומים אך שונים, לקחתי את הרוב באופן אישי למרות שבאותה נשימה אמרתי כן הבעיה אצלה/אצלו. אני לא חושבת שיש אפשרות להתכונן לסיטואציה כזו כמה שעברתי על כל תאוריות המחשבה ולא משנה כמה ספרים בנושא האושר אני אקנה בעבודה עם אנשים. רק אחרי שמתנסים במקרה – לומדים. אז מה בכל זאת ניתן לעשות בשביל לשרוד את מערבולת הרגשות? למצוא איש שיחה בבית הספר. למצוא שיטות לפרוק את הלחצים, להסתכל על התלמיד המפריע ולהגיד בלב זו לא אני, זה הוא. ואני לא יכולה לקחת את כל האחריות על עצמי, לקחת אוויר ולהמשיך, לא להיגרר למצב שבסוף אני כמורה אומר את הדברים הלא נכונים ואחרי השיעור – לטפל בכך.

ארוע מס' 11 – פסיכולוגיה חיובית / א.ס.

הנושא: פסיכולוגיה חיובית וכיוון לטוב

במסגרת לימודי במכללה למדתי באחד הקורסים את עקרונות "הפסיכולוגיה החיובית". עיקרה: איתור וטיפול נקודות החוזק והחוסן הנפשי אצל האדם, קרי: שימוש בתכונותיו החיוביות של האדם לצורך הגעה להגשמה עצמית.

פסיכולוגיה זו טוענת כי אושר אמיתי נובע מזיהוי החוזקות הבסיסיות שלך וטיפולן, תוך שימוש בהן בשגרת היומיום, בעבודה, באהבה, במשחק ובהורות. במרבית ענפי הפסיכולוגיה מבוצע שימוש בעברו של האדם לצורך ניקוי עברו מדחפים וארועים שליליים שעיצבו את זהותו, ואילו בראייה חיובית הבאה לידי ביטוי בפסיכולוגיה זו האדם נדרש להעצים את יכולותיו ותחושת מסוגלותו ומכאן להגיע להגשמה עצמית ברמה גבוהה, וכדבריו של מרטין סליגמן, מפתח השיטה: "חוויית שמעוררות רגשות חיוביים, גורמות לרגשות שליליים להיעלם עד מהרה. החוזקות והמידות הטובות מתפקדות היטב כאמצעי הגנה נגד אומללות ונגד הפרעות פסיכולוגיות, וייתכן שהן המפתח לבניית יכולת התאוששות טובה". מכאן, עקרונות פסיכולוגיה זו עשויים לסייע לנו לאתר ולכוון אל ה"טוב" אצל תלמידינו, קרי: לנקודות החוזק והחוזקות הקיימות אצל כל אחד מהם ומכאן – לעורר בקרבם את הרצון להגעה להישגיות, ליצור הנעה לשיפור עצמי וכן לפעול לשיפור יכולותיהם האישיות בכלל המובנים.

כבר בשיחת הפתיחה בתחילת השנה עם כיתתי (כיתה י"א, אתגר) ביקשתי להציב בפני תלמידי שתי נקודות מרכזיות של השקפתי: 1. "תשאף גבוה; תכוון גבוה = תפגע גבוה" (כלומר הצב בפניך מטרות "גבוהות" ואיכותיות, שאף אליהן ואזי תשיג אותן). 2. "כוון לטוב, עשה טוב = יהיה טוב".

בשבוע הראשון של תחילת השנה הערתי על צורת הלבוש לאחד מתלמידי. נדהמתי מעוצמת תגובתו שהייתה בוטה עד כי חששתי שבעוד רגע אמצא את עצמי נאלץ להתמודד פיזית עם אותו תלמיד. תלמיד זה, כך למדתי בחלוף הזמן, נפגע בראשו במהלך קטטה שבה היה מעורב בשנה שעברה. פציעתו הביאה אותו לסף עצבים "שגרת" גבוה. למדתי ממורים שלימדו אותו בשנה שעברה לאחר המקרה כי הם לא זכו ממנו לשיתוף פעולה. רק דרכו נחשבה בעיניו ולא ניתן היה "להגיע" אליו בכל דרך פדגוגית.

בחלוף הזמן, כאשר שני המשפטים לעיל נאמרו על-ידי רבות לכיתתי ואני תקווה כי אכן פעלתי לאורם, מצאתי את עצמי ב"שיחת מסדרון" עם אותו תלמיד שביקש לומר לי: "א, אני הבנתי אותך! אתה מכוון לטוב ומחפש רק את הטוב שבנו". ואני? רק חייכתי. בימים שלאחר אמירתו זו, ראיתי את ניסיונותיו לשינוי ושיפור התנהגותי משמעותי: הוא חדל כמעט לחלוטין להתחצף למוריו, החל לעשות מאמץ להשתתף בשיעורים ובעיקר – ראיתי כמו גם שאר המורים, עד כמה הוא מתאמץ לרסן את התפרצויותיו שלעיתים היו בלתי נשלטות. מכאן הסקתי כי הפעלת עקרונות הפסיכולוגיה החיובית אכן סייעה לאותו תלמיד להפגין התנהגויות חיוביות.

אך "אלה וקוץ בה": אריסטו, בספרו "על החינוך לטוב ורדיפת התהילה", טוען כי יש להדריך אנשים, כבר מגיל צעיר, לשמחה ולצער בדברים שמן הראוי לשמוח ולצער בהם. אריסטו מבין, בפשטות, כי האדם אינו יכול להבין מהו "טוב" מבלי להבין מהו "רע". בתוך עקרונות הפסיכולוגיה החיובית אנו רואים כי זו מבקשת לשלול את העיסוק וההתמקדות ב"רע" לסוגיו (רוע האדם ביצרו או מעשי רוע בסביבות הסובבות את התלמיד והמשפיעים על התלמיד). פסיכולוגיה זו נמנעת מלעסוק בסוגיית הרוע, אלא מבקשת להעצים את האדם רק דרך יכולותיו ותכונותיו הטובות.

מכאן אבקש לשאול:

1. האם כיוון לטוב תוך התעלמות מהרע עלול ליצור "מצג שווא" של ההתמודדויות והקשיים בחיים כלפי התלמידים?

2. האם אוכל עם תלמיד המגיע מבית שאינו מייחס ללימודים בביה"ס חשיבות אמת, להגיע להישגים לימודיים והתנהגותיים רק דרך "כיוון לטוב"?

תגובות חברי הקבוצה

(ל.ז.) הי א.ס.

לשאלתך, אני מאוד מאמינה בהעצמת התלמיד והתרכזות בטוב ואין זה אומר להתעלם מהרע. חייבת לציין שלא הייתי אומרת רע, אלא חולשה. ביום הראשון ללימודים נהגתי השנה וגם בשנה שעברה לשאול את התלמידים באיזה מקצוע יבחרו כשהיו גדולים. התשובה מלמדת משהו על התלמיד, ולא דווקא הכרזה על עתידו. זוהי העצמה. חשוב להתעכב על חולשות, אך לא להגזים ולדכא.

(ע.ר.) לא.ס. ולחברי הפורום שלום,

אני רוצה לשתף בשיעור צפייה של המנהלת שצפתה בי אתמול ובתובנות שעלו מהשיחה איתה. בתום השיעור המנהלת אמרה לילדים שעל אף שהשיעור היה מאוד מעניין והם הביעו עניין והשתתפו בדיון, היו מספר ילדים שבאופן קבוע התפרצו לדברי אחרים, לא כיבדו את תגובות האחרים והפריעו. בשיחת המשוב היא נתנה לי דוגמא להפרעות שהיא ראתה, הפרעות שבלהט ובהתרגשות שבהם הייתי לא שמתי לב אליהן. אני חושבת שהביקורת שלה הייתה במקום ו"שאוורח לרגע רואה כל פגע". מעצם היותי המחנכת שלהם, אני יותר מאפשרת ומכילה כל תלמיד עם החולשות שלו, אך כאן הרגשתי שחטאתי, **עליי לשקף לתלמידים את החולשות שלהם על מנת שהן תהיינה במודעות שלהם.**

לדעתי, המודעות היא שלב חשוב בדרך לשיפור ההתנהגות. היום לקחתי את שלושת הילדים לשיחה אישית ושיקפתי בפניהם את מה שהמנהלת ראתה ומה שאני כבר רגילה אליו. אמרתי לכל אחד מהם בנפרד שההתנהגות הזו לא תקדם אותם, אלא תמנע את ההתפתחות העצמית שלהם ותרחיק מהם חברים פוטנציאליים. הודיתי למנהלת על כך שחידדה בעיניי מהם החולשות של אותם הילדים. אין ספק שצריך להעצים את הטוב, אך האדם צריך לדעת מהם חולשותיו על מנת להשתפר. בנשימה אחת אומר כי המנהלת אמרה לי שההכלה שלי את ההתנהגויות הפוגעניות של הילדים המדוברים כלפי שאר החברים פוגעת בסמכות המורית שלי, כי ילדים שנפגעו לא בטוחים עד הסוף שאשמור עליהם מפני התנהגויות פוגעניות. כאן כבר ממש לקחתי לתשומת לבי את הביקורת כביקורת בונה על מנת להשתפר והודיתי למנהלת על הביקורת החשובה הזו.

(ח.ג.) שלום לכולם

אני מסכימה מאוד עם השאיפה לפעול מתוך הסתכלות אל הטוב וחיזוקו, וזו גם השקפת העולם בבית הספר שבו אני מלמדת – מחפשים בכל תלמיד את החוזקות שלו ומנסים להעצימן. עם זאת, אני מאמינה שאין טוב בלי רע, וכשיש רע חשוב להתייחס אליו ולהסביר מדוע הוא רע. אחזור על דוגמה שכבר נתתי: יום אחד באחת הההפסקות היה ויכוח גדול על מגרש שהסתיים באמירות מכוערות. במקרה הזה בחרתי להתייחס לנושא דרך המחשת ההתנהגות ה"רעה" ולאן היא יכולה להגיע, תוך שימוש בסרטוני הישראלי המכוער וניהול דיון עליהם. ובנימה מעט פילוסופית – בני אדם זקוקים תמיד לנקודת התייחסות, השוואה. ואם יש רק טוב, לא נהיה מסוגלים להבין שטוב. כדי שנוכל באמת לתת את הדעת ולהעריך את הטוב, חייב להתקיים גם רע... לילה טוב!

(ל.ז. א.ס.)

מסכימה מאוד עם דבריך הפילוסופיים וגם חושבת בנוסף, שחשוב ללמד את התלמידים לקבל ביקורת כדרך להשתפר ושהרע תמיד יכול להפוך לטוב.

(ח.ד. הי ל.ז.)

את צודקת לגמרי. היכולת לקבל ביקורת היא יכולת חשובה מאוד הן ברמת השיח בין בני אדם ובעיקר על מנת להשתנות, להתפתח ולצמוח מהמקומות שבהם אנו נמצאים למקומות טובים יותר. אני מודה שאני לא מדברת מספיק בכיתה על איך מקבלים ביקורת. פתחת את עיניי. תודה.

(מ.ב. א.ס. שלום,

שאלת שאלה מעניינת ומהותית מאוד. ובדיוק בשל כך, אני מרגישה שלא יהיה זה צנוע או מתאים מצדי להשיב עליה. השאלה ששאלת אינה מבקשת חוות דעת ספציפית, אלא הכרעה בנושא שהוא בעצם תפיסת עולם. גיבוש תפיסת העולם החינוכית שלנו מתבסס על אמונותינו, הרקע שלנו ובעצם כל מה שאספנו בדרך והבאנו עמנו עד היום. כל אחד ותפיסת עולמו. מורה אחד ישמש מודל לתלמיד באמצעות הפסיכולוגיה החיובית שבה הוא מאמין, השני באמצעות רעיונותיו של ישעיהו ליבוביץ' לגבי חינוך, ואחר ישפיע באמצעות טקסטים פרוידיאניים שהם נר לרגליו. יחד עם זאת, אנחנו, כמורים ותלמידים הממשיכים ואוהבים לקנות דעת, יכולים להמשיך ולהתעסק בשאלות מהותיות מסוג אלה שהעלית עד אחרית ימינו. ומוטב שכך. באשר לך ולדרךך – אני מאמינה שדווקא ההתחבטות עצמה במדידת ובמציאת דרךך תסלול את דרךך ותניב אדם יציב שישמש מודל ראוי לתלמידיו.

עד כאן,

תודה

מ.ב.

(מ.ע. ע.ר. שלום,

הארוע שאת מתארת נובע מהמקום שיצרת בכיתה שלך. כיוון שאת רואה למידה, השתתפות פעילה בכיתה של חלק מהתלמידים ותוסיפי לזה את ההתלהבות וההתרגשות שלך לקראת השיעור וההפרעות של התלמידים כפי שתיארת, לא פוגעות לך ברצף השיעור, לכאורה המצב משקף תמונה של כיתה לומדת, ואם השיעור זורם לשביעות רצוןך, אזי אותן התפרצויות נעלמות, או נדחקות, וצדקה מנהלת ביה"ס בהערתה, בבחינת מה שרואים מפה לא רואים משם. עם כל הרצון להעביר שיעור מעניין, צריך לזכור ולראות את אותם תלמידים מפריעים (זה מעיד על ביטחון ושליטה), כי הם עלולים להגביר את ההתנהגות הלא ראויה כי לא העירו להם ולא העמידו אותם במקומם. טוב עשית שלקחת אותם לשיחה והבהרת להם את מצבם, כי: הם עתה יהיו מודעים למצבם, הם יהיו מודעים לכך שהמורה שמה לב להתנהגותם, מה שיעצור חלילה, התדרדרות בהתנהגותם. חשוב מפעם לפעם לקחת פסק זמן לעשות רפלקציה על שיעורים שאת מלמדת, כמו למשל לצלם שיעור ולצפות בו שבוע אחרי, תוכלי לראות דברים שלא היית ערה להם בשיעור והצפייה יכולה ובד"כ עוזרת לראות גם את הדברים שקורים בשיעור, ונעלמים מעינינו בלהט השיעור. במחקר החינוך נפוץ מושג שנקרא: "תלמידים שקופים", נוכחים נפקדים, אבל גם אלה שנמנים עם הגדרה זו הם הנוכחים נוכחים שמגלים שמגלים התנהגות לא מכבדת, ובכל זאת לא מעירים להם.

(ל.ח.)

אני מסכימה עם מ.ע. וגם אני בעד העצמת התלמיד דרך השאיפות שלו, התחביבים ותחומי העניין שלו. חשוב לכל אדם, בכל גיל, לדעת לחלום ולשאוף.

(מ.ל.) א.ס. וחברי לפורים שלום,

אהבתי לקרוא את דבריך, ויחד עם זאת אני חושבת שאנחנו נקראים למידת מה של מציאות 😊. זה מקסים להשתמש בעקרונות הפסיכולוגיה החיובית, אבל אני מסכימה מאוד עם ע.ר. שכתבה שמתוך המודעות אנחנו נוכל להשתפר ולהתקדם. עקרונות אלה, נכונים לכל תחום של חינוך (עם ילדינו, מערכת יחסים) וככזו היא מבורכת, אבל האם אנחנו צריכים לחסוך לחלוטין מבני הנוער שלנו שיעורים בענווה, כיבוד הזולת ואחריות? אני לא מאמינה גדולה בצעדים קיצוניים לכיוון זה או אחר, ומהאופן שבו למדתי להכיר אותך מתוך התייחסויותיך בפורום, גם אתה אינך, ולכן אני חושבת שזה נכון למנן את התגובות שלנו ואת השיטות השונות שבהן אנחנו בוחרים מול תלמידנו, גם ע"מ שמעשינו יהיו אותנטיים וגם ע"מ שלא נשתעמם בדרך.

בהצלחה!

מ.ל.

(ה.ש.)

מסכימה מאוד עם דבריה של מ.ל.

כל צד צריך להיות במידה הנכונה. עלינו להעריך כל מצב ומקרה ולהבין באיזה יד יש לנהוג. כל תלמיד צריך לדעת מצד אחד את הגבולות שיש לנהוג לפיהם ומצד שני את היד המלטפת שתהיה שם בשבילו ושתדחף אותו למעלה. אני מסכימה עם אריסטו שללא טוב לא מבחינים ברע וללא הרע לא מבחינים בטוב. כאלה אנחנו – מעריכים דברים לפעמים רק אחרי שהם אינם.

(מ.ע.) א.ס. שלום,

פסיכולוגיה חיובית היא תפיסה חינוכית שתפסה תאוצה בשני העשורים האחרונים, וזה לא אומר שזה לא היה גם קודם, שהרי ההיגד: "חונך לנער על פי דרכו" לעומת ההיגד: "לא הביישן למד ולא הקפדן מלמד" מעידים על היכרות עם עקרונות הפסיכולוגיה החיובית. אם כן צא ולמד שהמלמד צריך ללמד את הנער מנקודות החוזק שלו, ובדרך שמתאימה לו. לכן שיחות שהן לא שיפוטיות, שיחות שהן שיתופיות על בסיס של הדהוד והעצמה, בהחלט יכולים להצמיח תלמיד. מניסיון של שלושה ומחצה עשורים למדתי ששיחות עם תלמידים מנקודת חוזק, ממקום מכבד ומגובה העיניים יש להן השפעה יעילה יותר משיחות מתנגחות ומוכיחות. לכן אני רואה חשיבות בשיקוף תוך שיתוף של התלמיד במיוחד לגבי אלה שהבית הוא בית לא זמין לילד ואולי אף לא מתעניין כי הדרישות של הקיום היום-יומי דוחק הצדה את ההתעניינות בנעשה עם התלמיד, והמקום שלך כמורה כאן משמש גם בתפקיד של הורה. מכאן החשיבות לראות את חצי הכוס המלאה את התלמיד ולעזור לו למלא אותה.

(ל.ח.) א.ס. שלום,

סוגיה חשובה מאוד לא רק עבור התלמידים אלא לכל אדם. החשיבה החיובית והחינוך לשאיפות גבוהות ולעשייה טובה מובילים לדעתי לדברים טובים שכן דע לחייך ויחייכו אלייך. לצערנו, הדרכים והדברים הרעים יגיעו לתלמידים כך או כך וחשוב מאוד שאנו כמורים ומחנכים נחנך ונלמד את צורות החשיבה החיובית את תלמידנו, ללמדם כיצד להתמודד ואיך למצוא פתרונות טובים ויצירתיים ולא להתייאש ולחשוב רע. בדרך זו הם ידעו להתמודד עם בעיות וקשיים תוך חשיבה חיובית, שאיפה ותקווה. אימון ותרגול חשיבה זו יקבעו עבורם צורת חשיבה חיובית ודרך מחויבת להסתכל על העולם, על קשייו, כי הרי "הכול בראש".

הייתי בטויל שנתי עם כיתתי ונתקלתי בהערות ובקשיים שהתלמידים העלו לגבי כל מיני נושאים כגון: "קשה לי ללכת", "אני עייף", "זה קשה", "אני מתגעגע לאמא", ובכל אחד ואחת מההערות דאגתי לעודד ולהראות את הצדדים החיוביים של הדבר ולהסביר כיצד מתגברים על הקושי – זה עבד וה"הערות" וה"טענות" פחתו.

א.ס., כל הכבוד לך על שהתעקשת וגרמת לתלמידים ולאותו תלמיד ספציפי להפנים את החשיבה החיובית ולרצות לחשוב אחרת ולעשות שינוי בחייו. אני בטוחה שהוא ייקח את התובנות שלך לחייו הבוגרים. בהצלחה לכולנו ותחשבו חיובי, ל.ח.

(נ.ב.י) א.ס. שלום

בהמשך לדילמה הפילוסופית מצרפת להלן (נספח ה') סיפור על טוב ורע שמעורר למחשבה.

(ה.ש.) א.ס. שלום,

אני חושבת שעליך לפעול בכל נושא כראות עיניך, אם כי זה בסדר ש"הפסיכולוגיה החיובית" תהיה כמשענת. באופן כללי אני חושבת שיש לבחון כל מקרה לגופו. זה נחמד לחשוב חיובי כדרך חיים ולנסות לחנך לדרך זו, אך צריך לדעת עם אילו תלמידים לעשות זאת ומתי לעצור. אחרת, הדמות ה"חיובית" הזו עלולה להתפרש כלא סמכותית.

(ק.ש.) א.ס. שלום,

אם הסוגיה שלך לא הייתה פילוסופית, אזי הייתי מופתעת 😊. ועכשיו עניינית לשאלותיך, אני מאמינה מאוד בפסיכולוגיה חיובית ויחד עם זאת חושבת שבכדי ליישם את השיטה בהצלחה צריכים להיות שותפים לה כלל הגורמים העוסקים בדבר. קרי, בית הספר כמייצג הלך רוח מתאים, משפחתו של התלמיד, הסביבה התומכת ואתה כמחנך. אני מאמינה שהצורך במארג מקיף מטרתו להראות לתלמיד את דרך הטוב מכל הזוויות בכדי לשכנע אותו לנקוט בה. אתה מציג סיפור קצת שונה, שכונה קשה, בית מורכב וכן אולי אף מורים ש"התייאשו" ממנו ואינם נוקטים בגישה זו ועל כן אני חוששת שדרך עלולה ליצור בלבול בקרבם. לדעתי במקרה שכזה, כאשר אין לך שותפים אבסולוטיים לתהליך, יש לשאוף לדרך הטוב אך עדיין לרגע לא להתעלם מהתנהגות שלילית. כלומר, למצוא את שביל הזהב שינווט את הדרך ויראה את הכיוון הנכון לאותו תלמיד וכך יוכל לפתח בעצמו את גישתו לחיים. מאמינה שאין שחור/לבן או נכון/לא נכון בסוגיה ויחד עם זאת היא מעוררת שאלות ותהיות רבות.

(א.א.) ערב טוב,

בעקבות הסוגיה עניין אותי הזרם הזה בחינוך בארץ.

<http://portal.macam.ac.il/ArticlePage.aspx?id=2885>

מציעה לקרוא :

(מ.ע.) שבוע טוב לכולם,

אני קוראת ומדברים אני מצרפת שני קישורים שעוסקים בפסיכולוגיה חיובית.

<http://holistic.ort.org.il/?p=844>

1. פסיכולוגיה חיובית, מודל חינוך הוליסטי, שווה קריאה

2. עוד אתר של רשת אורט שעסק בהכשת מורים על פי מודל הפסיכולוגיה החיובית :

http://www.ort.org.il/ort_articles/positivepsychology/

(ר.א.ס.) א.ס. שלום

סוגיה חשובה בהחלט, חשיבה חיובית צריכה להיות בכל ההיבטים בחיים וכמובן בחינוך התלמידים שלנו.

מצאתי סרטון של "ערכים" שבו מוצג ראיון המדבר על חשיבה חיובית ומה היא תורמת לנו.

https://youtu.be/jjS_Q4zySRQ

ועוד קישור לשיר של אודי דויד – "תחשוב טוב יהיה טוב".

<https://www.youtube.com/watch?v=56pUc1RUrAA&spfreload=10>

אז נחשוב טוב ויהיה טוב.

(ר.ו.ה.) א.ס. היקר!

כמו לאורך כל התואר. אתה תמיד כותב יפה, מעניין ובאופן שלי קשה להגיב. קשה לי להגיב כי במהלך הקריאה אני נזרקת לאין ספור כיווני מחשבה ואני לא כל כך מצליחה לאסוף את כל המחשבות לכדי כתיבה מאורגנת. תראה, רוב התלמידים שלי מגיעים מבתיים מפורקים או בתיים שמתמודדים עם מצב כלכלי קשה. למען האמת אני מתעלמת מכך. ברמת ההתייחסות שלי לתלמיד בשיעור והרף שאני מציבה לו אני פשוט מתעלמת. אך כמובן שהתגובות שלי או הערות שלי לתלמיד מקבלות אופי שונה. כך לדוגמה ביום הזיכרון לא הכנסנו למתחם בית הספר תלמידים ללא חולצה לבנה שכן אחרי שהם נכנסים בשערי בית הספר לא ניתן להוציא אותם. פניתי לרכז שעמד בכניסה לשער ואמרתי לו להכניס את אחד התלמידים כאשר יגיע ותגובתו ישר הייתה – לא. אמרתי לו תקשיב, לתלמיד יש בעיות בבית (כמו לכולם) זיהיתי שהבגדים שלו מאוד מלוכלכים ועלה בי הספק שהתלמיד הולך כל היום עם אותה חולצת תלבושת ומעולם לא ראיתי אותו עם חולצה לבנה. יום קודם התלמיד אף סיפר לי שאין לו חולצה לבנה ובכל זאת חייבתי אותו להגיע לבית הספר. לקחתי מהחדר של אב הבית חולצה לבנה שהייתה אצלו כיבסתי ובדרך לא דרך גרמתי לתלמיד להסכים לקבל ממני את החולצה.

במקרה אחר, יש תלמיד שיש מעקב בבית ספר לגביו כי יש חשד ל אלימות מצד אחד ההורים אך בשיעורים אני מתנהגת אליו כמו לכל תלמיד, ולצד זה כרוך בהרמת קול ועונשים לסוף היום.

למעשה אני מאמינה שאם אני רוצה שהם יצליחו צריך להניח בצד את מה שקורה אחה"צ – אני מרגישה שהתלמידים שמגיעים אלינו לבית הספר בבוקר עד שעות הצהריים נכנסים לתוך בועת זכויות אנו משחקים משחק ואז הם יוצאים לחיים אחרים של הבית... אין לי אפשרות לפתור לכולם את הבעיות ואני לא יכולה להרשות לעצמי לשקוע בכל הקושי שמסביב אבל אני יכולה להעניק להם שעות של למידה, כבוד, סבלנות ואני בטוחה שהמשפטים הקצרים שאתה אומר להם זו הסיבה שהם ממשיכים להיכנס לבועה הסביבתית הזו כי היא מעניקה להם גם אם לא יגידו בקול רם וגם אם הם עוד לא יודעים לנסח זאת במילים – היא מעניקה להם שלווה, תקווה ורוגע.

(א.פ.) שלום,

א.ס. ידידי, אני חייב להודות שנוצחתי.

מתחילת שנת הלימודים התרגלתי להיכנס לאתר הקורס, לקרוא את הדילמות שהועלו פה ולחוות דעתי – לעיתים מתוך להט של דעה מאוד מגובשת ומוטיבציה לחלוק אותה ולעיתים, בכנות מלאה, כי הייתי חייב לעמוד בדרישות הסדנא ולהגיב, בטוחני כי אין פה אחד או אחת שחשו חיבור חזק לכל אחת מהדילמות והגיבו עם להט בעיניים בכל שבוע ושבוע.

אני מתקשה להגיב לדברייך באופן ענייני. הסוגיה שהעלית איננה סוגיה יומיומית-יומית או כזו הקשורה לשגרת העבודה. היא, כפי שציננת בעצמך, "פילוסופית" ולדעתי – ראויה לדיון אמיתי בסדר גודל של יחידת לימוד שלמה ואפילו קורס. קראתי את דברייך פעמיים ולמרות שיש לי בראש "סקיצות" של תגובות, אין ביכולתי לגבשן לכדי תגובה ראויה בפורום. כאמור, בעיניי אופן התקשרות זה מתאים בהחלט לדילמות הארציות המופיעות פה, אך בהחלט אינו הולם נושא בסדר הגודל שהעלית. אני מקווה שזה נחשב לי כתגובה.

(מ.א.) א.ס. שלום,

קראתי את דברייך ואני מסכימה שיש לנתב את התלמידים לדרך החיובית, להוציא מהם את המיטב, ולהעצים את החוזקות. אך בד בבד עלינו לא להתעלם מהחולשות, הרי איך נדע מהי חוזקה ללא החולשה?

אני מאמינה שאין דרך אחת נכונה ללמד, ולכן תאוריות יכולות לתת לנו כיוון. אך מעצם היותנו אנשים שונים כל אחד יתרגם את התאוריה למעשה בדרכו שלו, ולכן לשאלתך – אני ממליצה תמיד ללכת עם ה"אני מאמין" הפרטי שלך, כי רק אז התוצאה תהיה משובחת ביותר!! שמחה לשמוע שאתה מגיע ללבם של התלמידים, ואם כך – כנראה שדרכך נכונה 😊.

יישר כוח,

מ.א.

(ת.ח.) שלום א.ס.,

אני אתחיל עם משפט הסיום שלך, אני מאמינה שיש דרכים שונות שבהן תבחר בכדי לטפל בבעיות ולא משנה באיזו דרך תבחר, הכי חשוב שתרגיש נוח ובטוח בדרך שנבחרה. באחת הכיתות שאני מלמדת יש בעיית התנהגות ברמה הכיתתית – אין תרבות דיון וכבוד בין התלמידים. המנהלת הציעה לי לנסות שיטה לעיצוב התנהגות שמבוססת על חיזוק התנהגות חיובית בלבד. כך למשל, תלמיד שדיבר ללא רשות לא ייענה בתגובה או כל יחס אחר ואילו תלמיד שיצביע יקבל הערה חיובית (המטרה היא לצבור הערות חיוביות). לאחר שניסיתי את השיטה נוכחתי שהיא לא עובדת עבורי, חשוב לדעתי שהמורה יתחבר לשיטה, נפלאה וטובה ככל שתהיה, אחרת קשה מאוד ליישם. מעבר לניסיון זה אני לא מכירה את הפסיכולוגיה החיובית (בהחלט ארחיב ידיעותיי בנושא) והיה מעניין מאוד לקרוא את שלל הניסיונות והחוויית של שאר חברי הפורום. אין ספק שדוגמאות למקרים אמיתיים ממחישות היטב.

(מ.ע.) א.פ. שלום,

לדברך, מדובר בשאלה פילוסופית שנדרש לה קורס סמסטריאלי או שנתי, אבל בהחלט יש דילמה. אל תלך לתאוריה הגבוהה, לא נתבקשת להציג את התאוריה של הפילוסופיה של החינוך, אלא את הפן המעשי, ובטוחני כי בפן הזה נגעת גם נגעת בפסיכולוגיה חיובית. כמה פעמים יצא לך, לא רק בחינוך, כשפגשת עמית שדיבר בלהט ובהתרגשות מעבר לגבול ואמרת לו תוריד טונים? או תדבר בקול נמוך, כך אבין אותך טוב יותר. כמה פעמים נתקלת בתלמיד כעוס ורגוז שאיבד עשתונות ובפנייתך אליו אמרת לו: בוא נברר את העניין/נושא ברוגע, בוא נחשוב מה היה כאן שכ"כ הכעיס אותך, בוא נחשוב אחרת ונשקיף על הארוע כאילו קרה למישהו אחר, ועוד סוגי אמירות מעין אלה. האם אין כאן הפעלת פסיכולוגיה חיובית? תחשוב על זה.

(מ.ד.) שלום לכולם,

אני מאמין שגישה חיובית זו עם הוספת תבולת שלי הצגת המציאות כפי שהיא בשילוב יצירת מציאות מדומה. בוא נודה, לא כולם יכולים ולא כולם יצליחו ולכן חשוב לי לשקף להם שבבועה שנקראת השיעורים שלי יש להם הזדמנות שווה ואתן גם להם להתבטא ולשאול ואתיחס בכבוד לכולם אך באותה מידה חובה עליי לשקף להם את הצד השני של המתרס: עונשים, יחס גורר יחס ועוד. יחד עם זאת חשוב לי לומר כי רוע וטוב מקיפים את כולנו בכל פינה ולהם יש את האפשרות לבחור!!!! אותה בחירה שאולי אין להם בחייהם האישיים כך שבית הספר במשימתו האחרונה בא ללמד חומר בהיסטוריה או גאוגרפיה ובמשימותיו החשובות יותר בא ללמד את התלמידים על החיים: חובות וזכויות, יחס גורר יחס, מקל וגזר, איך להתנהג בחברה, איך לקבל מרות, איך לשבת בשקט (כישלון חרוץ מניסיוני). ולכן לסיכום אומר שתלך בדרכך ותתבל באופטימיות ופסימיות או כמו שאמרתי לתלמידת כיתת ז' מדעית שבכתה לאחר שקבלה 84 בבחינה: בית הספר בא ללמד אותך איך להתמודד עם כישלון, זה חלק מהחיים ולכן תלמדי מזה ותמשיכי הלאה.

(ר.ב.ס.) א.ס. שלום,

לדעתי חשוב לכוון תמיד לטוב, זאת משום שלתפיסתי טוב בדרך כלל מוביל לטוב. יחד עם זאת, אין צורך להתעלם מהרע, פשוט להוציא ממנו את הטוב. אין ספק שאין זה פשוט לכוון ילד אשר מגיע מרקע שאיננו מייחס ללימודים ולהשגת ייעדים אקדמיים, להגיע להישגיים לימודיים והתנהגותיים, אך זה בהחלט אפשרי וכאשר מצליחים במשימה, הסיפוק הינו גדול מאוד. לדעתי הדרך היא לנסות ולהעצים את הילד ולהעניק לו את תחושת המסוגלות בצעדים קטנים והצלחות קטנות. רצוי למצוא את "שביל הזהב" והאיזון שבין תכתיבי הפסיכולוגיה החיובית לבין האינטואיציה ודרך הפדגוגית תוך כדי הבנה והכלה של חייהם של תלמידים עם כל המשתמע מכך (כולל הרע והטוב הקיים בהם).

(א.ס.) למ.ע. ולכל חבריי בקורס,

אני מבקש להביע את הערכתי הכנה והרבה על זמן המחשבה והיצירתיות כפי שהתבטאו בהתייחסותכם. שמח שהצלחתי לעורר לא מעט דילמות. נא ראו זאת כהתייחסות וכתודה אישית לכל תגובה שהעליתם. קיבלתי מכם תובנות רבות שאני אצטרך לבחון כיצד ליישם אותן בפועל, מאחר ואני משתדל לנהוג לפי עקרונותיה של הפסיכולוגיה החיובית בכיתות שבהן אני מלמד ובכיתת החינוך שלי. בסיכום הארוע אפרט את ההתייחסות הכוללת. ושוב תודה! וממש לא בציניות: אני מאמין כי הייתי מפקיד את הלימוד והחינוך הבית-ספרי של ילדיי בידי כל אחת ואחד מכם. אשרינו ובהצלחה!

סיכום הארוע לאור תגובות חברי הקבוצה / א.ס.

הקו המנחה שניתן היה לראות בכלל התייחסויות המשתתפים, הנו כי נכון למורה להשתמש בעקרונות הפסיכולוגיה החיובית בכיתה, אולם אל לו למורה להתעלם מחוויות שליליות שאליהן נחשפים התלמידים. כלומר, רובם של המתמחים אינם מקבלים את עקרונותיה של הפסיכולוגיה החיובית העוסקים באי התייחסות לרע אלא רק בהעצמת הטוב (מעניין!). במסגרת אמירות המתמחים, נטען כי יש להעצים את התלמידים ולהתרכז ביכולותיהם החיוביות, אך לא להתעלם לחלוטין מחולשות (כפי שטוענת הפסיכולוגיה החיובית), אלא לטפל גם בהן ובטח שלא לדכא אותן (ל.ז.). ע.ר טענה כי ישנה חובה לשקף לתלמידים את חולשותיהם, בכדי שהן תהיינה במודעות שלהם, כשלב חשוב בדרך לשיפור ההתנהגות. ח.ד טענה כי "אין טוב בלי רע" וכאשר ישנו רוע, יש להתייחס גם אליו. הרוע עשוי להיות נקודת השוואה למול הטוב הנדרש, זאת בכדי לדעת ולהעריך את הטוב (ואני מסכים איתה בהחלט, כפי שטען אריסטו לעיל). ח.ד. ול.ז. עסקו יחדיו בנושא יכולת קבלת ביקורת ע"י התלמידים ועד כמה ישנה חשיבות ליכולת זו. תגובתה של מ.ב. עסקה בהטלת הספק הנדרשת במעשי המורה ע"י המורה עצמו, על בסיס התמודדות ובחינה יום-יומית. גם אם אין הדבר קשור במישרין לסוגיית הפסיכולוגיה החיובית, הרי שהדבר נכון ומחייב.

התייחסות ליישום הפסיכולוגיה החיובית מצאתי בדבריה של ד"ר מ.ע., שטענה בתשובתה לע.ר. כי "ואם השיעור זורם לשביעות רצון, אזי אותם התפרצויות נעלמות, או נדחקות". משפט קצר זה מהווה בדיקת יישום עקרונותיה של הפסיכולוגיה החיובית, קרי: כאשר אנו מכוונים רק לטוב, הרע כנראה שיעלם מעצמו ויפנה את מקומו לטוב. על אף זאת, במידת הצורך יש להעיר הערה במקום לתלמיד שמפריע והבהרת התנהגותו הלקויה, בכדי להחזירו לדרך הישר (ומבחינתי – "לטוב"). ועוד: שיחות משוב ושיחות בכלל עם תלמידים, ראוי שיתחילו ויתמקדו בנקודות החוזק של התלמיד כפי שטענה מ.ע. שיחות אלה, שלא יהיו שיפוטיות והן בעיקרן שיתופיות, עשויות בהחלט להצמיח את התלמיד. ובפשטות? לראות את חצי הכוס המלאה.

תגובות נוספות עסקו בהצבת גבולות נדרשים בפני התלמיד ובסמכות המורה במידה ויתעלם ממעשי תלמידים המכוונים לרע, חשיבה המכוונת לטוב שתביא את התלמיד לטוב, השלמת הכיוון לטוב עבור התלמיד ע"י כלל המעגלים הסובבים אותו – בביה"ס, בבית ועוד תוך שיתוף פעולה בין כלל הגורמים הסובבים את התלמיד, יצירת אקלים בטוח ומהנה בביה"ס באופן שיסייע לתלמיד לעשות טוב וכן הצעות לכלים שיסייעו למורה להגיע אל הטוב אצל תלמידיו כדוגמת מתן הזדמנויות שוות, התעלמות מהתנהגות "רעה" וחיזוק התנהגות "טובה", יצירת הנעה לבחירה בטוב אצל התלמידים ושיפור יכולת תלמידים להתמודד עם כישלונות.

תגובה מאפיינת למרבית התגובות של המתמחים, מצאתי בדבריה של ר. : "לדעתי חשוב לכוון תמיד לטוב, זאת משום שלתפיסתי טוב בדר"כ מוביל לטוב. יחד עם זאת, אין צורך להתעלם מהרע, פשוט להוציא ממנו את הטוב".

לסיכום, בתיאור המקרה שבחרתי להביא לדיון בפורום השבועי כלול רק חלק קטן מאוד מתוך עקרונותיה של הפסיכולוגיה החיובית. עליי לציין כי ניתן להמשיך ולהרחיב בהיבטי יישום עקרונות פסיכולוגיה זו, אולם אני מניח כי לא כאן המקום (מחייב כנראה קורס סמסטריאלי, לא פחות). לכן, אתייחס רק לנושאים שהעליתי לדיון בפורום.

אני מודה כי ההתייחסויות שנכתבו בפורום יצרו אצלי דילמות נוספות, כדוגמת מהו טוב ורע? האם ניתן בכלל להגדיר אותם? האם הטוב בעיניי הוא הטוב האוניברסאלי? האם יש ביכולת המורה לבצע את משנתו הפדגוגית רק על בסיס עקרונות הפסיכולוגיה החיובית, קרי: התעלמות מהרע וכיוון לטוב בלבד ומכאן עלולה להיפגע סמכותו כ"אוכף משמעת" בעת הצורך?

אני מניח כי מרטין סליגמן, מפתח השיטה, יטען כי מימוש ובעיקר דבקות ביישום עקרונות פסיכולוגיה זו תכונן לטוב ותביא את תלמידיו לטוב בלבד. אני נוטה להאמין כי זו ראייה אוטופית מעט.

כל שנותר לי הוא לבחון את עקרונות הפסיכולוגיה החיובית למול הרצון ליישמן בכיתות שבהן אני מלמד. אני מאמין כי הדבר החשוב ביותר שהפקתי מפורום זה הנו הטלת הספק הנדרשת, תוך בחינת דרכים וחלופות ליישום עקרונות הפסיכולוגיה החיובית. וגם אם לא את כולם – לפחות את מרביתם.

וסיפור קצר לסיכום: בעיתון "שיעור חופשי" של הסתדרות המורים, בגיליון מרץ 2015, סופר על יום הורים שנערך בבי"ס ברמת השרון בגישה חיובית. הרעיון המכונן היה "זכות הדיבור לתלמידים", קרי: הדגש ביום ההורים היה על חוזקות התלמידים. שינויים נדרשים בוצעו בביה"ס עם התלמידים בהיבט התנהגותם במהלך השנה, כך שביום ההורים התמקדו רק בדברים חיוביים של התלמידים. ההורים, כך נטען, חיכו למוצא פיהם של המורים לאחר קבלת עדכון בדבר חוזקות התלמידים (עדכון בדבר חולשותיהם, כפי שנעשה במרבית ימי ההורים בבתי הספר בארץ) ומשאלה לא הגיעו, הם נותרו נדהמים. לפני יום ההורים התבקשו התלמידים לכתוב את נקודות החוזק שלהם, בוצע תיאום ציפיות בין דבריהם לבין חוות דעת המורים לגבי חוזקותיהם וביום ההורים ישבו התלמידים לצד המורים (ולא לצד ההורים). המחנכים הציגו את נקודות החוזק של התלמידים ואילו התלמידים הציגו בפני ההורים את הנקודות לחיזוק. אחת המורות בביה"ס סיפרה, כי התלמידים נטו לרוב דווקא להחמיר עם הערכתם העצמית. כאן היה מקומם של המורים לעדן את דבריהם.

יישום איכותי של עקרונות הפסיכולוגיה החיובית כבר אמרנו? זה בדיוק מה שאני מתכוון לעשות ביום ההורים הבא.

קישורים שעלו בפורום:

<http://www.gollem.org/page.asp?id=78&show=photo&pn=271>

סיפור על טוב ורע

<http://portal.macam.ac.il/ArticlePage.aspx?id=2885>

שימוש בעקרונות הפסיכולוגיה החיובית בחינוך בארץ

(**הערה**: תוכלו לראות התייחסות לדברי ד"ר טל בן שחר בסיכום הארוע המפורט שלי).

<http://holistic.ort.org.il/?p=844>

מודל חינוך הוליסטי לפי עקרונות הפסיכולוגיה החיובית

ארוע מס' 12 – משחק "מלכות ומשרתות" / ל.ז.

הנושא: תופעת ניצול תלמידים חלשים מבחינה מעמדית-חברתית

לתופעת הניצול של תלמידים "חזקים" מבחינה מעמדית-חברתית בכיתה יש השלכות של ניצול החלשים בכיתה ע"י אלה המוגדרים כה"מקובלים".

אני מחנכת בבית ספר יסודי בכיתה מצוינת בעלת הרכב מרשים.

בכיתה אין בעיות משמעת רבות ומדובר בכיתה טובה, לדעת כול.

באחד הימים, מנהלת בית הספר סיפרה לי כי ביום החופשי שלי המורה התורנית ראתה את אחת מתלמידותיי מנקה את נעליה של תלמידה אחרת. כשהיא ניסתה להבין ממנה את פשר הדבר, נאמר לה על ידי הבנות כי הן משחקות במשחק "מלכות ומשרתות". המורה שהייתה מזועזעת מהמקרה סיפרה זאת למנהלת וזו שיתפה אותי.

אני כמובן תכננתי לשוחח עם אותה מורה כדי לקבל יותר פרטים על המקרה, אבל בהפסקה ניגשו אליי עוד תלמידות וסיפרו לי כי אותה תלמידה נוהגת כמלכה, לצדה שתי מלכות נוספות שגם הן מחלקות הוראות ל"משרתות". יצוין כי אותה תלמידה היא תלמידה מבריקה, מתוקה וחייכנית ולא ברור מדוע עליה לשחק את "המלכה" שהרי הכול בא לה בקלות, גם מבחינה חברתית.

אני כמובן שוחחתי עם כל התלמידים. התלמידות אמרו שמדובר במשחק, אך אני סירבתי להתייחס לזה כך. פניתי להורים ועירבתי את אותם, והנושא נסגר ונחתם כשהיה ברור לכולם שלמשחקים כאלו אין מקום בכיתתנו ובבית ספרנו. תופעה זו מתקיימת באופן דומה וב"תלבושות" וב"תחפושות" שונות גם בחטיבות הביניים ובחטיבות העליונות, ולעתים מורים ומחנכים פוגשים בסוגיות דומות ונדרשים לטפל בהן. אבקש את התייחסותכם לשאלות הבאות:

- כיצד אתם הייתם מתייחסים למשחק כזה ולתופעת הניצול בכלל?
 - האם הייתם מאפשרים זאת? מה הייתה תגובתכם? באיזו מידה הייתם מתערבים?
 - האם הייתם מערבים הורים?
- אשמח לשמוע את דעתכם בעניין.

תודה

ל.ז.

תגובות המתמחים לאור הארוע

(א.ס.) ל.ז. שלום,

הארוע שהצגת הנו אחת הדילמות המרכזיות שלי בהוראה – כיצד נכון וראוי לטפל בארועים כדוגמת אלה? אני מודה כי לא קל לי לכוון בתשובה ברורה וישירה, כ"פתרון לפי הספר" לארוע שכזה (האם יש לנו בכלל "פתרונות לפי הספר"?). ייתכן שזו הייתה אחת הסיבות שבגללן בחרתי ללמד בב"ס תיכון, שבו ניתן לפנות לרציונל של הנוער, כשכלתנות המפותחת יותר לעומת הכיתות הנמוכות. אבל פטור בלא כלום הרי לא ניתן, אז סיפור אישי:

בעת לימודיי, כתלמידה, בביה"ס הריאלי בחיפה בתיכון, הגענו באחד הבקרים לביה"ס. כל ביה"ס היה מרוסס כתובות נאצה כלפי ביה"ס וסגל ביה"ס. לאחר בדיקה קצרה עלה כי הארוע התרחש על רקע מחלוקות בין שתי קבוצות נערים – אחת הלומדת בב"ס זה והשנייה מב"ס אחר.

מנהל ביה"ס (דאז מר ישעיהו תדמור) לקח את כל החטיבה העליונה, ריכז אותה באודיטוריום ביה"ס ויצא כנגד מעשה זה. עד היום, כשלושים שנה אח"כ, עדיין מהדהדים בראשי דבריו. הוא יצא כנגד המעשה, קשר

אותו לאופן התעוררות הנאציזם בגרמניה והוקיע את המעשה מכול וכול, בבחינת "יראו וייראו". הזעזוע והחותם של דבריו מלווים אותי עד היום.

ייתכן שעקב כך ההקבלה הייתה דרסטית משהו, ובכל זאת :

כל מעשה נבלה שהוא, בין אם מדובר בריסוס כתובות ובין אם מדובר בניצול ציני ומחפיר של תלמיד/ה בידי רעהו, מחייב התייחסות מידית והוקעה. מאחר שאין לי כלים מוסמכים לענות על שאלותייך בהיבט ההתייחסות לתלמידי ביה"ס היסודי, אני מניח ומאמין כי עירוב ההורים בארוע הנו מעשה רלוונטי ונכון מאוד, כפי שנהגת. פתרון אפשרי, לכלל הגילאים, הנו יצירת פעילות גיבוש כיתתית משותפת. כל פעילות שכזו תהיה מבורכת – ארוחה משותפת בכיתה, טיול יומי משותף, יצירת פעילות חברתית מאוחדת לכלל הכיתה ועוד. כל זאת, במטרה להבהיר את חשיבות השוויון בין התלמידים ובחברה, קרי : שוויון זכויות ; שוויון הזדמנויות ועוד.

בכל מקרה, ארוע שכזה מחייב "טיפול שורש" מעמיק. ברור כי רק פעילות משותפת אינה יכולה להעמיד את הדברים על חומרתם. הייתי מוסיף שיחה כנה עם כלל התלמידים, בפתיחות אך גם בנוקשות, שיחה שבה תבוצע הקבלה בין מעשה שכזה למעשים אחרים בחברה שבה אנו חיים, הקבלה שתבהיר לתלמידים כי דבר זה והתנהגות שכזו אינם "ראויים" בלשון המעטה, ייתכן שהיא תסייע בידך. על כך אפשר ומומלץ להוסיף דוגמאות מתוך תחום הדעת שלך (במידה והוא היסטוריה או אזרחות, אני מאמין כי הדוגמאות לכך יכולות להיות רבות). בכל מקרה, ל.ז., כצעד ראשון וברור, אני מאמין כי פעלת נכון.

(ל.ח.)

מסכימה איתך, שיח אישי בעניין עם התלמידים המעורבים וגם פעילות לגיבוש כיתתי יכולים להיות לעזר ולסייע במיגור התופעה.

(נ.ב.י.) שלום ל.ז.

אני חושבת שפעלת בצורה המיטבית. העמדת גבולות ברורים ושיתפת את ההורים. כדאי לדעתי לערוך פעילויות נוספות חברתיות שיעסקו בדרכי התמודדות של הילדים כאשר הם נתקלים בתופעות כאלו.

(ע.ר.) ל.ז. שלום,

גם אני חושבת שפעלת באופן מיטבי כשהצבת גבולות ברורים, ששוחחת עם כלל הכיתה ושיתפת את ההורים. זה ההבדל בין מורה למחנך. אני הייתי מבקשת מהיועצת שתיכנס לשיחה בכיתה או אולי למספר פגישות (תהליך), על מנת להבין את מערך הכוחות בכיתה (מיפוי חברתי). כמו כן, הייתי מבקשת מהתלמידים לכתוב פסקת טיעון בסוגיה האם המשחק "מלכות ומשרתות" הוא ראוי. בפסקה זו הם צריכים לכתוב הנמקות + דוגמאות וכך זוהי דרך יצירתית לאסוף המון מידע על אודות הכיתה ולעבוד עם התובנות שנאספו. בהצלחה, ע.ר.

(א.א.) ל.ז. שלום,

אני מסכימה בהחלט עם התגובות שלפניי.

אני חושבת שראוי למגר זאת עוד יותר בחברה הישראלית. תופעת המלכים ומשרתים לא זרה גם לאוכלוסיית המבוגרים והשלטון, אנו חיים יום-יום ועדים לתופעה של אוכלוסיות שלמות שמוגדרות משרתים אל מול אוכלוסיות מצומצמות המוגדרות מלכים, הצורך של החברה לייצור הבחנות של טובים יותר וטובים פחות. "מקסים" בעיניי כמה הילדים הם מראה בלתי אמצעית לחברה.

דווקא בגיל הצעיר הייתי מרחיבה את הפעילות והשיח בכיתה על הנושא הזה שלצערי נזנח מהשיח כאילו לא היה קיים.

(ח.ד. ע.ר. שלום,

בתור מחנכת ומורה לשפה (שבדיק מלמדת כתיבת טיעונים) אני מאוד מתחברת לרעיון שלך, שמפתח מיומנויות למידה יחד עם דיון חינוכי סביב הנושא אבל אני תוהה – מה יקרה אם, בטעות, התלמידים יגיעו בטיעון שלהם למסקנה שהמשחק הזה ראוי?

אולי נכון יותר למקם אותם רק בצד השלילי של הבעיה ובמקום לנסות ולמצוא למשחק הצדקות, לאלץ אותם לחשוב על הצדדים השליליים ועל ההשלכות של כזה משחק (ובדרך זו אנו גם מפתחים אצלם אמפתיה לאחר).

(ל.ח. שלום ל.ז.

התופעה שאת מעלה היא תופעה בבתי הספר ואכן כפי שציינת בעלת "תלבושות" שונות בכל שכבות הגיל. זוהי תופעה מכוערת שבה ה"חזקים" מנצלים את כוחם ואת היותם "מקובלים" על מנת לנצל את החלשים וה"דחויים". התלמידים החלשים משתפים בלית ברירה פעולה ואף מכריזים ומתגוננים בטענה ובהסכמה שאכן מדובר רק ב"משחק", אך עמוק בלב הם פגועים, מושפלים וזועקים לעזרה.

במקרים כאלה, לטעמי, אין לעבור לסדר היום, ואכן כפי שפעלת, יש להתגייס לטובת החלשים, להפסיק ולאסור את ה"משחק" הזה, לערב הורים ובמידת הצורך, באם הדברים אינם נפסקים, אף להטיל ענישה. תופעת הניצול הזו על גרסותיה פוגעת ומזיקה ויש להעביר גם שיעור חינוכי בעניין על מנת שהתלמידים יבינו ויפנימו עד כמה הדבר מכוער, פוגע ומשפיל את האחר ולא יחשבו שסתם המבוגרים שוב מתערבים בעניינם. בהצלחה.

(ח.ד. הי ל.ז.

אני חייבת להודות שהעניינים החברתיים הם אלו שאיתם אני הכי מתקשה. באיזה שהוא מקום אני חושבת שאני מצפה מהם ליותר בגרות ממה שהם מסוגלים להיות. אני חושבת שגם היה לך מזל שהצלחת להבין את הסיטואציה מכיוון שלא פעם הדברים האלו חולפים מתחת לרדאר שלנו מבלי שנרגיש, או שאם הצלחנו לקלוט שמשו קורה, לא תמיד אנו תופסים אותו כמו שהוא באמת מתרחש.

יש לי בכיתה מצב דומה במורכבותו – יש ילדה שידועה ברגישות שלה וברצון שלה שהדברים יעשו כמו שהיא רוצה – ואם לא היא נעלבת. היא טוענת שחלק מהבנות בכיתה מנדות אותה, והן טוענות שהיא מלכלכת עליהן ולא רוצה לשחק איתן. יש פה שתי תמונות מצב הפוכות ולמרות שברור לי שאף אחת לא מדויקת, אני לא יודעת מה מהן קרובה יותר למציאות ולכן אני מרבה להשתמש בעזרת היועצת כדי לקבל כלים להתמודדויות מהסוג הזה.

(מ.ל. הי ל.ז.

בתור מורה שמלמדת בחטיבה העליונה, אני חייבת להודות ששכחתי שיש "משחקים" מעין אלה בגילים צעירים יותר. עובדה אשר ממחישה שכל גיל והאתגרים שלו. אם אני אנסה להקביל סיטואציה זו לדילמות אשר אני מתמודדת איתן, המחנה המשותף הוא כמובן חוסר ראיית האחר, חוסר כבוד ואולי קצת זלזול. אני לא יודעת אם ילדים ביסודי יודעים לשיים זאת כך, אבל מבחן התוצאה זהה לדעתי.

לכן, פעלת נכון, כשעצרת את ה"משחק" הזה באופן חד, ונכון היה לערב את ההורים – ודאי שבגיל צעיר מעין זה. חשוב לדעתי לקיים שיחות אישיות עם הילדים, ושיחות כיתתיות על הנושא. חשוב לייצר פעילויות גיבוש וכיף עבורם להעצים ולהאיר את החוזקות של כל ילד.

שיהיה בהצלחה,

מ.ל.

(מ.ע.) בוקר טוב לכולם/ן.

מתמחים יקרים בהוראה אנחנו לא רק באים ללמד את תחום הדעת שבו התמחינו, אנחנו באים לחנך, לעצב התנהגות, להנחיל ערכים להיות בני אדם טובים לעצמם, למשפחתם ולחברה שבה הם חיים. מגוון הנושאים שנפגוש הוא רב, לעתים גורם להשתהות ולהשתוממות וזה נגזר מתפקידנו להורות – להדריך לכוון, לתמוך, לעזור, להרים כשנופלים, לעודד כשמצליחים. ההוראה היא דינמית וכל הזמן קורים ומתרחשים דברים תוך כדי ובמהלך הוראת תחום הדעת, ועלינו המורים מוטלת החובה להכין את דור העתיד להיות אנשים טובים, אזרחים מועילים ויעילים. אני תמיד אומרת שמקצוע ההוראה הוא עיסוק ב"קודש", והוראת תלמידים מאתגרים (כאלה) זה "קודש קודשים". הסוגיה המוצגת כאן צפה ועולה בכל הגילאים: ביסודי זה מוכר כתופעה של "מלכת הכיתה" ולעתים יש גם "מלך הכיתה". זה נמשך בערך עד תחילת החטיבה ואז זה מתחלף בשמות כמו: פראיר, סג'ר, תורן כנון ועוד ביטויים בעלי קונוטציה דומה. ביסודי התופעה מתרחשת דווקא אצל תלמידות טובות, הישגיות, שאפתניות, ואם הן יפות אז זה מקבל חיזוק ועידוד מצד החברות שרוצות להשתייך ולהיות מקובלות. אחד הנושאים שמטפל בתופעה זו היה נושא שנתי בשנה"ל תשע"ד: "האחר הוא אני" רצוי וראוי לחזור ולהציג את התופעה דרך ובעזרת נושא זה. חשוב לבדוק מה גורם לתופעה זו? מה זה עושה לבעלת התואר? מה התרומה? מי נפגע? איך אפשר להיות מקובל ובלי להמליך מלכים/ות? בכיתות הגבוהות תופעה זו מתקיימת לא בהכרח ע"י התלמידים הטובים והמוכשרים, בד"כ זה מופיע אצל התלמידים המפריעים שמפתחים סוג של כוח ושליטה דווקא על התלמידים המצטיינים, וזה בא לידי ביטוי ב: "תכין לי שיעורים", "תרשום אותי כבן זוג שלך בהגשת עבודה" ועוד, לעתים זה בא גם בדרך ניצול של ציוד לימודי, "לא הבאתי ספר, המורה תוציאה אותי, תן לי את הספר שלך, אותך לא יוציאו" ועוד דוגמאות כאלה. מה שחשוב ברגע שתופעה כזו מתקיימת בכיתתכם, חשוב להציף אותה מול התלמידים, לשקף להם מה הם עושים ומה זה גורם למי שעושים את זה עליו. אפשרות נוספת, משחק תפקידים או להביא סיטואציה כזו מהעיתונות, או מהספרות ולהציג את הסוגיה, לקיים דיון ואח"כ לחבר את ה למתרחש בכיתה. חשוב להעמיד סנקציות ברורות בנדון.

(מ.ב.) הי לז.

כפי שכתבו קודמיי, גם אני מאמינה כי פעולתך הייתה נכונה, בעיקר משום שהיא תאמה את סולם הערכים שלך. בהירות התייחסותך וחד-המשמעיות של פעולתך סימנה גבול עבור תלמידיך בנושא שהוא משמעותי עבורך. אני מניחה שהייתי פועלת כך לו הייתי במקומך.

כדרך של דילמות, גם הדילמה שהעלית, גרמה לי לחשוב מנקודת ראות, כהורים ואנשי חינוך אנו מאמינים בחשיבותו של המשחק הסוציו-דרמטי להתפתחות הילדים. אנו לומדים כי באמצעותו הילדים יכולים למקם את עצמם בסיטואציות חברתיות שהם לא תמיד מורגלים בהן, לתרגל כישורים חברתיים ולהציף רגשות חבויים. יחד עם זאת, המראה של "מלכה-משרתת" זעזע את אמות הספים שלך, ואני יכולה להבין אותך. למרות שמדובר במשחק סוציו-דרמטי, את פירשת אותו כמנצל וסאדיסטי, באופן שהיה בלתי-אפשרי עבורך, ופעלת בהתאם. אני תוהה איפה עובר הגבול בין משחק סוציו-דרמטי כשר לבין משחק סוציו-דרמטי החורג מהנורמות. מתי נקבע שארוע מסוים היווה פגיעה במידה ניכרת, המחייבת את הפסקת המשחק?

(מ.ע.) בוקר טוב לכולם/ן,

כפי שאתם קוראים מתגובות החברים התופעה אינה זרה והיא קיימת. לז. פעלת נכון וצריך להמשיך ולעקוב כדי לראות שאכן יש רגיעה.

בכל מקרה ממליצה לך להמשיך לטפל ולגעת שוב בנושא בהזדמנויות שונות, וכפי שהציעה לך ע.ר., כדאי לנצל את שיעורי השפה ולדון בסוגיה דרך כתיבה על הנושא למשל, דרך כתיבה טיעונית, ולנצל את השיעור כדי להציף את הבעיה ולשקף אותה דרך הכתיבה. הרבה פעמים דברים כתובים שהם נשמעים תוך קריאת הכתוב משקפים

את הבעיה טוב יותר ובדרך הזו נעשה טיפול יעיל ומועיל. כי הצורך לנמק ולהסביר מעמת את הכותב עם עצמו ומול האחר.

(ה.ש.) מ.ע. שלום

מסכימה מאוד עם דבריך. חשוב לי לציין שדרך כתיבה טיעונית אפשר לגלות המון על המתרחש בכיתה מבחינת הלך הרוח, המצבים החברתיים והאישיים של התלמידים. במיוחד אם נותנים יד חופשית בנוגע לנושא. השנה נתתי לכיתה שלי לכתוב חיבור טיעון בכל נושא שנוגע ללבם. כתוצאה גיליתי על מספר תלמידים כי הם ילדים בסיכון ועירבתי בכך את היועצת. כתיבה טיעונית מלמדת הן את התלמידים והן על התלמידים.

(ק.ש.) הי ל.ז.

המקרה שאת מתארת הוא מחריד ועצוב לשמוע שכך הדברים מתנהלים כבר בבית הספר היסודי. גם אני נתקלתי בכיתתי (אני מחנכת בכיתה ה') במקרה של התנכלות לתלמיד בכיתה ע"י פתיחת קבוצת וואטסאפ משפילה כנגדו. כמובן שאני מאמינה שיש מקום בעירוב כל הגורמים הרלוונטיים, מנהלת ביה"ס, יועצת, מורות מקבילות, הורים ושיח עם התלמידים. מושג "החרם" כפי שאנו הכרנו עבר שכלולים רבים וניתן למצוא לו ביטוי היום באופנים שונים ומגוונים, החל מיחסי "מלכות" מול "משרתות" ועד לפוסטים בפייסבוק והשמצות ויראליות. חשוב לטפל ולמגר את התופעה מהשורש. אני חושבת שפעלת בצורה נכונה וחכמה ומאחלת לך הצלחה בהתמודדויות שעוד נכוונות לבוא.

(ח.ד.) שלום לכולם,

ל.ז. – הייתי נוהגת בדיוק כמוד, מבחינתי הגבול בנושא זה הוא ברור. כמורה בחטיבה תופעת הניצול נגלית לי בדרכים רבות לצערי. כאשר הניצול נעשה באופן גלוי אני מגיבה מיד וכאשר הוא נעשה באופן עקיף, כזה שגם לי קשה לדעת בוודאות אם מדובר בניצול, אני דואגת לדבר עם המחנכת ולוודא. בכל מקרה אני תמיד מדברת עם הוריו של הילד ודואגת להסביר את חומרת המעשה. חשוב לי לציין שניצול וחרם הם יחס שלא מקובל עליי ואני דואגת ללמד זאת בכל הזדמנות, משום שהם מסוכנים מאוד.

(ר.ב.ס.) הי ל.ז.

בהמשך לדברים שכבר נאמרו, אני חושבת שפעלת נכון. גם אני מלמדת בבית ספר יסודי ולעתים נתקלת בצורה מינורית בתופעה של ניצול כזה או אחר בין התלמידים. אמנם לא בפעולה של המשחק כפי שתיארת במקרה, אך כאשר ילד אחד סוחב עבור ילד אחר את הספרים אני מבררת מה מניע אותו וגורמת לו לחשוב האם הוא עושה זאת מרצונו החופשי בלבד. כמו כן, מנסה להסביר לו את החשיבות בהדדיות בקשרים החברתיים. למרות התמימות שלטעמי קיימת עדיין בגילאים הללו. יש להוקיע התנהגות שכזאת ולהבהיר לאותם ילדים שהתנהגות שכזאת שבה תלמיד אחד מנצל תלמיד שני לא מקובלת ולא נכונה. בנוסף לפעולות הנכונות שביצעת אני ממליצה לך לקיים שיעורים בנושא עם דגש הדגמה באמצעות סיפורים, משלים וכדומה על מנת שהתלמידים יבינו לעומת את הסכנות העומדות כאשר אדם מנצל אדם אחר.

יום מקסים,

ר.ב.ס.

(ה.ש.) הי ל.ז.

וואו! בהחלט ארוע מסעיר. תודה ששיתפת. זה נותן קצת מודעות כללית על המתרחש לפעמים ממש מתחת לאפנו. אני חושבת שנהגת נכון. אין ספק שיש לפתור זאת ברמה האישית והכיתתית. וארוע ברמה שכזו בהחלט מצריך את ערוב ההורים על מנת שידעו על המתרחש ויפקחו עין.

(ר.ס.א.) ל.ז. שלום

אני גם חושבת, כמו כל חברי, שפעלת בצורה נכונה, טובה ומקצועית. בהחלט כדאי להרבות ולקיים פעילויות מגוונות עם התלמידים כדי שיפנימו את הנושא, וכן לקיים שיח מעגלים. כמו כן העובדה ששיתפת את ההורים – מאוד חשוב. אני הייתי פועלת כמוך.

(מ.ד.) ל.ז. שלום

אנסה להגיב כאן ורק אגיד שבחיים לא שמעתי על "משחק" שכזה ואני חייב להודות שאני קצת מזועזע ואפקח עיניים לתופעות מסוג זה. אז, תודה שהצגת את הארוע. ובנוגע לתגובה בשטח: פעלת כמו שצריך כשעירבת את ההורים וההנהלה כדי שמקרה שכזה לא יחזור שוב. ואז עולה השאלה: אלו עוד משחקים כאלו ישנם ואנחנו לא מודעים להם? איזה שינוי הם יבצעו במשחק הזה על מנת שלא נעלה עליהם? כל הכבוד שעלית על זה עכשיו לפני שזה החמיר והגיע לפסים מסוכנים יותר.

(א.פ.) שלום לכולם,

למען האמת, אינני מזועזע מהסיפור. לילדים יש דמיון מפותח והם משתמשים בו כדי להמציא לעצמם עולמות אחרים ובהם חוקים, נורמות ודרכי התנהגות אלטרנטיביים משלהם. זה נקרא לשחק ועד כמה שידוע לי – זה תהליך נורמלי. המשחק הספציפי המתואר אכן נשמע ובוודאי גם נראה לא טוב, אבל אם חושבים על זה לעומק – כולנו שיחקנו כילדים ואני בטוח שרובנו יכולים לזכור מעשה, אמירה או התנהגות שלנו עצמנו, שהיום היינו מזדעזעים לראותה מול עינינו.

אני באופן אישי הייתי משחק בשכונת ילדותי בציד. לא נעים להודות אבל הניצודים היו חתולי הרחוב והנשק היה אבנים. עם זאת, תמיד הקפדנו לא לפגוע ישירות בחתול אלא רק בקרבתו במטרה להבהיל אותו. אני מבין כמה נוראים דבריי, אך זוהי האמת ואני חושב שזה יכול להיות יותר גרוע בהרבה. המשחק המתואר לא נעים למחשבה, אך כל עוד הוא מסתכם במעשים כמו ניקוי נעליים ולא מידרדר לסיטואציות באמת בעייתיות – דיינו. ועם זאת צריך לקחת כל מקרה לגופו של עניין ולטפל בו במלוא הרצינות והחומרה אם צריך.

(ע.פ.) ל.ז. שלום

אין ספק שהעלית את אחת הסוגיות המרכזיות בחייו של תלמיד בבית הספר בכל הגילאים. הנושא של מודרים ומקובלים מתחיל בכיתות הנמוכות ביותר וממשיך כמובן עד לתיכון לשלב שבו הזהות מתגבשת לגמרי והיחיד בונה לעצמו אישיות עצמאית.

אני כן חושבת שלמורה יש תפקיד, דוקא בכיתות הנמוכות להטמיע את החשיבות של מידור ההיררכיה החברתית ושאינן מקום למשחקים מהסוג הזה. המחנכת לא יכולה לעשות עבודה זו לבד. היא צריכה את גיוס ההורים, היועצת, המורות המקצועיות וכל מי שבא במגע עם הכיתה.

שיחות על גבי שיחות, פעולות גיבוש וחלחול הרעיון של קבלת כולם ויצירת דיאלוג מכבד. אין זה אומר שחייבים לכפות על תלמיד להיות חבר של מישהו שהוא אינו רוצה בכך אך לא להפוך אותו לשפוט שלו. מדובר בריצה למרחקים ארוכים ובשיחות יום-יומיות, זה טיבו של חינוך. אך אני מאמינה שבסופו של דבר הדברים מחלחלים.

מצד שני אני גם חושבת שצריך להפחית בחשיבות "המנהיג" הכיתתי. חשוב שלכל אחד יהיו חברים אך אין זה אומר שהרעיון של להפוך להיות מנהיג הכיתה צריך להוות מושא לכל אחד.

(ד.א.) ל.ז. שלום

אהבתי את הסוגיה כפי שהגדרת זאת, "...מלכה שתלטנית וכו'... חומרים מהחיים האמיתיים", אלה שאנחנו מסתירים במקצועיות, אבל מדי פעם מבליחים להם בצבעוניות שלהם. עכשיו ברצינות. (במידה וזה נעשה בהסכמה)!!!!!! מה מפריע לך במשחק הזה? מה רוצים מהילדים??? כמה פחדים מכניסים להם לראש?? בסוף תפגעו להם גם בהנאה הבסיסית, הקיומית, הטבעית היחידה ש"הרגולטור" עדיין לא דפק להם. תזהרו במעשיכם, בתגובותיכם, בצקצוק השפתיים ובמבטים מדכאי החשק והיצר. אוי, כמה שאנחנו נאורים וליברליים.

(ע.פ.) ל.ז. שלום,

תופעת המקובלים והפחות מקובלים ידועה מזה שנים בכל הגילאים במהלך שנות בית הספר, אך באמת "משחק" מעין זה שתיארת ראוי שיתבהר במלוא חומרתו. העולם של הילדים ביסודי באמת מורכב לעתים מדמויות שלקוחות מעולם הפנטזיה והסיפורים ולעתים הם מתבלבלים. אני חושבת שלצד ההסבר המאוד ברור בעניין הניצול, שאין לו מקום בבית הספר ובכלל צריך לקיים שיחות עם התלמידים על העניין החברתי שדרך אגב, הרבה פעמים מגיע מהבית. יש בתים שבהם המקובלות החברתית היא ערך עליון ויש משפחות שבאות ואומרות שגם מספר חברים מצומצם זה בסדר. צריך לדבר עם התלמידים כי הנושא מאוד מעסיק אותם בכל הגילאים ו"המעמדות" הם מאוד ברורים לילדים. מה שפחות ברור הוא הפרשנות ופה אנחנו המבוגרים צריכים להיכנס לתמונה, ולומר שגם לא להיות הכי מקובל זה בסדר. לא מדובר בכישלון. העזרה שלנו היא במתן הפרשנות לסיטואציה ובמתן הכלים לילדים להתמודד עם כזו וסיטואציות דומות.

סיכום הארוע לאור תגובות החברים: משחק "מלכות ומשרתות" / ל.ז.

שלום רב לכל חבריי לסדנת הסטאז',

ראשית, אזכיר את הארוע שעליתי לפני כשבוע ולאחר מכם אסכם את דבריכם שהיו עבורי תמיכה רבה לתגובתי למקרה שהוצג.

המקרה

לתופעת הניצול של תלמידים "חזקים" מבחינה מעמדית-חברתית בכיתה יש השלכות של ניצול החלשים בכיתה ע"י ה"מקובלים".

אני מחנכת בבית ספר יסודי בכיתה מצוינת בעלת הרכב מרשים.

בכיתה אין בעיות משמעת רבות ומדובר בכיתה טובה, לדעת כול.

באחד הימים, מנהלת בית הספר סיפרה לי כי ביום החופשי שלי המורה התורנית ראתה את אחת מתלמידותיי מנקה את נעליה של תלמידה אחרת. כשניסתה להבין ממנה את פשר הדבר, נאמר לה על ידי הבנות כי הן משחקות במשחק מלכות ומשרתות. המורה שהייתה מזועזעת מהמקרה סיפרה זאת למנהלת ששיתפה אותי. אני כמובן תכננתי לשוחח עם אותה מורה כדי לקבל פרטים על המקרה, אבל בהפסקה ניגשו אליי עוד תלמידות וסיפרו לי כי אותה תלמידה נוהגת כמלכה, לצדה שתי מלכות נוספות שגם הן מחלקות הוראות ל"משרתות". יצוין כי אותה תלמידה היא תלמידה מבריקה, מתוקה וחייכנית ולא ברור מדוע עליה לשחק את "המלכה" שהרי הכול בא לה בקלות, גם מבחינה חברתית.

אני כמובן שוחחתי עם התלמידים כולם, התלמידות אמרו שמדובר במשחק, אך אני סירבתי להתייחס לזה כך. ערבתי את ההורים כמובן והנושא נסגר ונחתם כשברור לכולם שלמשחקים כאלו אין מקום.

תופעה זו מתקיימת באופן דומה וב"תלבושות" שונות גם בחטיבות הביניים ובחטיבות העליונות ולעתים מורים ומחנכים פוגשים בסוגיות דומות ונדרשים לטפל בהן.
כיצד אתם הייתם מתייחסים למשחק כזה ולתופעת הניצול בכלל?
האם הייתם מאפשרים זאת? מה הייתה תגובתכם? באיזו מידה הייתם מתערבים? האם הייתם מערבים הורים?

סיכום התגובות בפורום.

ראשית, אני מבקשת להודות לכם על תגובותיכם שהיו עבורי תמיכה וחיזוק לדרך שבה בחרתי לנהוג.
אני סבורה כי מורה טוב הינו מורה אשר דואג להציב גבולות ברורים וללמד את תלמידיו ערכים חברתיים ולא רק מגיע לכיתה על מנת ללמד.

כיום, כאשר מרב הידע מצוי ברשת האינטרנט, הרי שהלימוד הפך לעניין שולי ככל שמדובר בהשוואה לערכים ודרך ארץ. אנו כמורים, לקחנו על עצמנו את האחריות הגדולה לחנך את דור המחר ועל כן עלינו לדאוג להציב מולם מראה בו ברגע שהם סוטים מדרך הישר, וברב המקרים, ללא כוונה, אלא מחוסר ידע באשר לתקשורת חברתית נכונה.

בדיון בפורום כולם הסכימו כי כל מעשה שעניינו מעמדות בכיתה ובבית הספר בין אם מדובר בריסוס כתובות ובין אם מדובר בניצול ציני ומחפיר של תלמיד/ה על-ידי רעהו, מחייב התייחסות מידית והוקעה, ועל כן הרגשתי מדבריכם המחוכמים כי הסכמתם עימי כשפעלתי נכון למיגור התופעה בכיתה.

דובר בפורום על כך שאנו כחברה ישראלית מצטיינים בקביעת מעמדות חברתיים וכי ניתן להקביל את התופעה למה שמתרחש במדינתנו הקטנה ומהווה דוגמא לשאר הקבוצות הקטנות, כגון כיתה בבית הספר.

הועלו פתרונות נוספים לפתרון שלי והם:

הרחבת השיח בכיתה בנושא מעמדות בחברה הישראלית בכלל ובכיתה בפרט, פעילות גיבוש כיתתית משותפת, ארוחה כיתתית משותפת, טיול משותף, שיחות אישיות עם התלמידים, שיחה נוקשה עם התלמידים והקבלת המקרה בכיתה לארועים גדולים יותר בחברה הישראלית, פעילויות חינוכיות העוסקות בדרך ההתמודדות של תלמידים כאשר הם פוגשים בתופעה כזו, שיתוף יועצת בית הספר במקרה ובקשה ממנה כי תיכנס לכיתה למספר שיעורים ותבחן את המערך הכיתתי החברתי מנקודת מבטה המקצועית, כתיבת פסקת טיעון בסוגיה האם המשחק "מלכות ומשרתות" הוא ראוי. בפסקה זו הם צריכים לכתוב הנמקות ודוגמאות על מנת שניתן יהיה לאסוף מידע אודות הכיתה ולעבוד עם התובנות שנאספו, הטלת ענישה על הפוגעים, קיום שיעורים בנושא עם דגש והדגמה באמצעות סיפורים, משלים וכדומה על מנת שהתלמידים יבינו את הסכנות העומדות כאשר אדם מנצל אדם אחר.

אני מודה לכם על השיתוף וההכוונה,

ל.ז.

ארוע מס' 13 – מגע אסור...? / ל.ח.

נושא הארוע: מגע אסור...?

תלמידים בבתי הספר, תוך שהם לומדים ורוכשים ידע, בד בבד הם גדלים ומתפתחים מבחינה גופנית ומתפתחים מבחינה מינית. ידוע וברור לכול כי בישראל קיים החוק למניעת הטרדה מינית אשר אוסר הטרדה מינית מכל סוג שהוא. חוק זה מיושם בבתי הספר ומקפידים מאוד לשמור ולקיימו, ולהגן מפני פגיעות מעין אלה. אני יכולה להעיד שכך הדבר בחטיבת הביניים שבה אני מלמדת. כך למשל רק לאחרונה העברתי לכיתה החינוך שלי כמה שיעורי חינוך בעניין הטרדה מינית, מהותה, סיבותיה, השלכותיה וגבולותיה.

עם זאת, בין כותלי בתי הספר מתקיימים מפגשים, חברויות ואינטראקציות שונות בין התלמידים והתלמידות, המלוות לעתים במגע כזה או אחר, למשל: "הנחת יד על הכתף", נשיקה על הלחי, שילוב ידיים והתחבקות למיניהן.

כמורה הצופה מן הצד אני תוהה האם כך צריך להיות, האם זו נורמה מקובלת, ואני שואלת: האם יש לאסור גם "מגעים תמימים" מעין אלה או להשלים עם קיומם גם אם הם לעתים פוגעים ואף מפריעים לאחד מהצדדים (בעיקר לבנות), אך בשם החברות, ו"המקובלות" בחברה הן אינן מעיזות או מתביישות להעיר או לבקש את הפסקתן?

אבהיר דבריי בנדון:

כאמור, אני מלמדת בחטיבת ביניים, שכבת גיל שבה התלמידים נמצאים בשלבי התפתחות גופנית המלווה בשינויים הורמונליים, הם מלאי הורמונים, בגיל זה מתחיל גם שיח בינאישי בין המינים, ומתפתחות חברויות והתנסויות.

באחת הפעמים שבה עברתי במסדרון ראיתי שני תלמידים, בן ובת, מכיתה ח', כאשר הם יושבים יחד והבן מחבק את הבת. הבת ניסתה לקום ולהתרחק אך הבן משך בידה ומנע זאת ממנה והמשיך לחבקה. כשראיתי זאת מיד הוריתי לו להוריד ממנה את הידיים אז התלמידה הצליחה לקום, נכנסה לכיתה ותוך כדי העיפה לעברי מבט של תודה.

אקדים ואומר, כי מדובר בתלמידים טובים מאותה השכבה, אך המגע והקרבה היתרה גרמה למי מהם אי נוחות. סיטואציות מעין אלה מתקיימות ונראות לעין בחטיבות הביניים ובתיכונים ואני, באופן אישי, רואה אותן כבעייתיות, אם כי יש כאלה שיראו בהן חלק מהתבגרות והתנסות טבעית בין מתבגרים. לפיכך, אחזור על שאלתי.

האם מדובר במגעים לגיטימיים או האם צריך לאסור מגעים מעין אלה בין התלמידים בין כותלי בית הספר?
האם איסור מגע מעין זה אפשרי בכלל? והיכן עובר הגבול בין התבגרות תמימה לבין מגע מציק ולא לגיטימי?
מה עלינו כמורים ומחנכים לעשות ובאיזו מידה ראוי ונכון להתערב?

אשמח להתייחסותכם ודעתכם.

תודה,

ל.ח.

(א.ס.) ל.ח. שלום

בחרת והצגת נושא שמעסיק גם אותי באופן אישי בביה"ס התיכון שבו אני מלמד. ראשית, למעשה עצמו. לטעמי נהגת נכון כאשר הורית לאותו נער "לשחרר" בפשטות. אני מניח כי גם גיבית את המעשה באמירה/שיחה קצרה עם אותו תלמיד כי הדבר אסור וכי כבודה, חירותה וגופה של אותה נערה הם דבר אישי אשר אוסר על "כניסה לתחום" במידה ואין היא חפצה בכך באופן מפורש. הנחיה בדבר איסור על מגע בביה"ס בין המינים אינה ניתנת למימוש ולאכיפה לדעתי. תמיד יימצאו "הפינות הנסתרות" לצורך כך. ובכלל זה, האם אכן קיים צורך לאסור על כך? ושוב, מדובר ב"מקרים מעין אלה" כפי שהבאת בתיאור המקרה שלך. דין הרחוב כנראה שיתפוס גם בביה"ס, כלומר: כמו שנצפה מילדינו כי לא יגזימו בהחצנת אהבתם לחברים/תם ברחוב, כך לטעמי נכון להתייחס למגעים אלה גם בביה"ס.

ושב – לא בהנחיות מפורשות, אלה בהבהרת "הרוח הנדרשת": בשיחות בשעות מחנך ועוד. הגבול עובר, ככל הנראה, בחובה ובאחריות המוסריות האישית שלנו וזאת גם ללא ידיעת החוק על בוריו. מה שלא נראה כלגיטימי, הנו "נקודת התערבות" שבה עלינו כמורים חובה להתערב. מכאן, נהגת נכון ובמינון הרלוונטי בתיאור המקרה שהצגת, לטעמי.

על זאת ניתן להוסיף דילמה נוספת, כדוגמת המקרה הבא: תלמידה מצטיינת נכשלה במבחן, על אף שלמדה ונערכה לקראתו כנדרש. התלמידה מגיעה למורה כשהיא ממררת בבכי ומתקשה מאוד להירגע. מכאן, היכן אני בא לידי ביטוי בהיבט מגע פיזי עם אותה תלמידה? האם שיחה מעודדת בשילוב הנחת יד על הכתף/חיבוק/ליטוף אבהי שנועד להרגעתה הנו במקום? האם מעשה שכזה עלול להתבטא שלא כראוי? כנראה שהכול תלוי הקשר, מקום ורוח ביה"ס.

(ר.א.ס.) ל.ח. שלום,

בית הספר שבו אני עובדת, הוא ביי"ס לבנות בלבד. מטבע הדברים אני לא נחשפת לסיטואציות שאת מתארת וכותבת.

אני מניחה כי צריך לעבור גבול בין מגע שבכפייה למגע שבהסכמה. אני מניחה שקשה למתוח את קו הגבול בבית הספר שבו את מלמדת והשיח עם התלמידים אמור להבהיר זאת בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים. חשוב לזהות לחצים חברתיים שבהם המגע שבהסכמה הוא למעשה מגע בכפייה.

אני סבורה כי נכון לקיים שיחות מתאימות רק עם קבוצת הבנות בנפרד מקבוצת הבנים זאת בהתאם לתחושתך כי מדובר בלחץ חברתי ולהבהיר לבנות (וכמובן לקיים שיח מקביל גם עם קבוצת הבנים) שאין הן צריכות להיכנע ללחץ שכזה. זהו בהחלט אתגר גדול במגזר הממלכתי והמודעות שלך לתהליכים אלו חשובה והכרחית למנוע סיטואציות שכאלה בעתיד.

מאחלת הצלחה במשימה חשובה זו.

ר.א.ס.

(מ.ב.) ל.ח. שלום,

אכן סוגיה מעניינת ומעוררת מחשבה. אני מלמדת בבי"ס יסודי, שם בנים ובנות עדיין מתביישים להיראות זה חברת זה ובכל מקרה, ניתן להניח שמגע ביניהם עדיין ייחשב תמים למתבונן מן הצד. למרות זאת, בביה"ס היסודי (ועוד קודם לכן) מתגבשות ההנחות לגבי המרחב האישי ומגע לגיטימי לעומת מגע אסור. הפעולה שלך הייתה כמעט אוטומטית, כשזיהית את חוסר האונים שבו שרויה התלמידה אל מול הנחישות של התלמיד להמשיך ולגעת בה. מכאן, פעלת באופן חד-משמעי וברור, שבהתייחס לאוטומטיות של התגובה, כנראה שהיא תאמה את אמונותייך ועקרונותייך. אני לא מאמינה בתשובות חד-משמעיות לשאלתך, מפני שכפי שנאמר, זה

תלוי בגורמים רבים. אפשר להישען על החוקים ועל תקנון ביה"ס, אבל הרי בפועל, מדובר בפרשנות שלנו, כמורים ומחנכים, למצב נתון. פרשנות שמביאה את תפיסת עולמנו ואת חוויותינו האישיות, ומכאן פעולותינו. לילה טוב, מ.ב.

(ע.ר.) ל.ח. שלום

כמו מ.ב., גם אני מחנכת בבית ספר יסודי, שם קיום מגע או עניין בין בנים לבנות הוא נמוך יחסית עד אפסי. בכיתתי (כיתה ה') יש עדיין הפרדה מוחלטת בין הבנים לבנות. צוות בית הספר פועל בכיתתי בכיוון ההפוך, לקרב בין הבנים לבנות כדי שהכיתה לא תהיה חצויה למחנה בנים ולמחנה בנות. באשר לדילמה שהעלית, אני חושבת שצריכה להיות שפה אחידה וכללים ברורים לגבי מה מותר ומה אסור. לדעתי, מגע פיזי גם אם הוא נעשה מרצון של שני הצדדים הוא בעייתי בין כותלי בית הספר. אולי מיושן לחשוב כך, אך מתן אפשרות לתלמידים לנהוג כראות עיניהם ללא כללים הוא מדרון חלקלק שיכול להוביל להתנהגויות לא ראויות ולא מכבדות אחד את השני ואת המוסד החינוכי.

(ח.ד.) שלום ל.ח. וחברי הפורום

גם אני מחנכת כיתה ה' ואני רוצה להתייחס לרכיב המילולי של ההטרדה המינית: אצלי בכיתה יש עדיין הפרדה ברורה בין בנים לבנות (לא רוצה לשבת לידו/ה) אך יש גם ניצני חברויות בין בנים ובנות, הם כבר משחקים אמת או חובה ועסוקים מאוד במי אוהב את מי (לא פעם גם כהקנטה). לאחרונה היה בכיתתי ארוע שבו דווקא הבנים פנו אליי ואמרו לי שהבנות מציקות להם בהפסקה בכל מיני שאלות אישיות הקשורות לנושא וביקשו ממני לדבר עם הבנות. כמורים, עלינו לזכור תמיד ולהבהיר לתלמידים שכמו שאלימות מילולית היא אלימות לכל דבר, הטרדה מינית מילולית היא הטרדה מינית לכל דבר, גם מבחינת החוק והענישה הפלילית, ולשמור על אווירה מכבדת ולא מאיימת על כל חברי הכיתה או החברה.

(נ.ב.י.) ל.ח. שלום

התגובות שלפניי מסכמות ומשקפות את דעתי. אוסיף שבבית הספר התיכון שבו אני מלמדת הנושא המרכזי של כיתות י"א הוא זוגיות וכמו כן התלמידים עברו סדנה בת שלושה ימים בנושאים של יחסים בין המינים שנקראת "ביחד ובהסכמה". הייתי נוכחת בשעה המסכמת של הסדנה והמסר העיקרי היה ההסכמה שביחסים וכמובן שהכופה יחסים בכוח הוא (היא) האשם (אשמה). הדרך להתמודד עם נושא זה כמו כל סוגיה היא להציף אותו, לדבר, לכוון לגבולות.

(ה.ש.)

מסכימה מאוד עם דבריה של נ.ב.י.

אני חושבת שצריך תמיד להציף את הדברים. להעלות כמה שיותר את המודעות לעניין. בתור מורים בבית הספר יש לנו אחריות להתערב בדברים שנראים לנו לא לגיטימיים או לא מתאימים. אם וכאשר אנו נתקלים בסיטואציות שקשה לנו להעיר באותו הרגע ניתן להעלות זאת לאחר מכן בכיתה כסוגיה כללית ואולי אף להכין שיעור בנושא.

(ל.ז.) נ.ב.י.

רעיון מקסים בעיניי שנותן כלים לעבודת צוות ושיתופיות בחיים הבוגרים.

(מ.ל.) ל.ח. שלום

אני מסכימה מאוד עם הדברים שנכתבו פה ע"י א.ס. ו-מ.ב.

אני חושבת שהאופן שבו אנו פועלים משקף באופן מלא את האמונות, ההתנסויות והחינוך שלנו. אין בלבי ספק שהדרך שבה אנו בוחרים להגיב משקפת נאמנה את הניסיון שכל אחד נושא על כתפיו. לדעתי, אין תשובות חד משמעיות לשאלות שלך. אותה סיטואציה שתיארת יכולה בקלות לקבל פרשנות אחרת באם הייתה או היה זה מורה אחרת אשר היו נתקלים בה. ישנה חשיבות להיכרות של התלמידים, לידיעת מערכת היחסים ביניהם וכו', וכל מבט או הכרת תודה שחשבת ש"נזרקו" לעברך יכולים להתפרש באופן שונה מאדם לאדם. יחד עם זאת, אני מסכימה עם א.ס. שיש לקיים שיעורי חינוך, שיחות כיתתיות ואולי פרטניות אם את מרגישה שיש צורך בכך.

(מ.ע.) שלום לכולם/ן

כשקיבלתי את הארוע לעיון, להערות והארות היו לי רגעים ארוכים של הדממה, של חשיבה לעומק עד כמה הנושא הזה ראוי להיות מוצג לדיון. במבט שני ובהסתכלות בעיניים פקוחות על הסוגיה ועל אופן ביטוי בין כותלי ביה"ס שבהם אני מבקרת, ראיתי את התמונה ש-ל.ח. ראתה ולכן אישרתי את הארוע. בימים אלה שהכול מותר, והגבולות פרוצים, שילדים רואים סרטים לא מצונזרים, שהמחשב ואתרי האינטרנט פתוחים וילדים וילדות נחשפים לסיטואציות שלא היה ראוי שיצפו בהן, ראוי לחדד ולהגדיר מותר ואסור ביחסים שבינו לבינה. מחקרים מלמדים כי ילדים מתבגרים הרבה יותר מוקדם מגילם הכרונולוגי (ראו את מסיבות הבת מצווה שמפיקים לילדות – יום פינוק בספא, יום קניות, תלבושות, איפור ועוד) ואזי זה נותן את אותותיו גם ביחסים שבינו לבינה בגילאים מוקדמים גם בבי"ס יסודי, כבר בכיתות ה' ו' יש חיבורים והתחברויות, נכון במידה פחותה, נכון הם עדיין מתביישים אבל אי אפשר לומר ששם זה לא קיים. גם אחות ביה"ס נכנסת לדבר על תהליכי התפתחות מתבגרים ומזכירה ו/או נשאלת על עניינים שבינו לבינה (ממליצה לצפות בתכנית שהוצגה בערוץ 2 ע"י אמנון לוי שעסקה בהריונות מוקדמים אצל נערות).

אני אישית מצדדת בתפיסה שצריך להציף, לדבר ולהכין לסיטואציות מעין אלו מבעוד מועד כדי שלא יהיה מאוחר, וכדי שלא יגידו למה לא עשינו זאת קודם.

מהיכרותי בחט"ב ובתיכון מתקיימות שיחות הכנה ושיעורים המכינים את התלמידים להכיר ולהבין מהם גבולות והגבלות: מוכרת תכנית בשם "נורות אדומות" המדברת על יחסי חברות מההיבט של מנצל מנוצל/ת שבה מלמדים, מסבירים ומבינים מתי הקשר הוא כפייתי ומתי הוא קשר בוגר מנקודת מבטם של השניים. ממליצה מאוד לחפש ולקרוא מאמרים ו/או תכניות מניעה שהוכנו ע"י צוותים בית-ספריים בהדרכת יועצת ביה"ס, מכון אדלר ועוד. מצרפת קישור לקיראה מעמיקה:

<http://www.mesibat-banot.co.il/teen.htm>

(מ.ד.) שלום לכולם

ראשית תודה על השיתוף. שנית, יפה פעלת, מפני שאני מניח שהרבה מורים ובמיוחד מורים חדשים כמונו היו מבליגים וממשיכים ללכת, וזאת מתוך חשש להיכנס למצב כזה או להצטייר בעיני התלמידים כלא רלוונטי ו"מיושן", "זקן".

לדעתי אין לנו דרך למנוע זאת בין כותלי בית הספר ומחוצה לו, אך כן חשוב שיהיו כללים מוסדרים וזאת על מנת להעביר מסר שסקרנות שכזו הינה בריאה וטבעית אך ישנם חוקים בחברה שלנו בכלל ובבית הספר בפרט וזה מתפקידנו כחלק ממערכת החינוך להעביר את המסר הזה. מסר ברור של: לא זה לא ולכבד את הגוף והנפש של האחר – בחור ובחורה כאחד!!! ושנאנחנו כמורים יודעים שזה הגיל אבל לא בבתי הספר ואם כן אז בכבוד ולקוות שמשו זה יחלחל ונוכל להציל נער או נערה אחת מהטרדה מינית או אונס חלילה.

ולשאלתו של א.ס.: כאחד שנותן צ'אפחות לתלמידים אני עושה זאת רק לבנים!!! שום מגע כלשהוא עם תלמידה!!! ויתרה מכך, משתדל לא להישאר עם תלמידה בחדר לבד אלא אם הדלת פתוחה. זהו מצב נפיץ מאוד

וכגבר אתוודה שזה נושא שמפחיד אותי מאוד ועל כן אני מנסה לנקוט צעדים עד כמה שאפשר ואשמח לשמוע את דעות החברים כאשר תעלה את הנושא זה.

(מ.ע.) א.ס. שלום וברכה,

התייחסות לסוגיה שהעלית בסוף התייחסותך, היא אמנם נמצאת לכאורה, באותו תחום, אך עומדת מנגד ומהווה סוגיה בפני עצמה, ואשמח להתייחס אליה בנפרד, כדי לא לערבב בין שתי הסוגיות, כי כל אחת דורשת התייחסות נפרדת.

אציין ואומר רק שהמגע שאתה ציינת ומצאת בו סוג של מכנה משותף נובע מכמה סיבות: הכלה, רצון להיות שם עבור התלמיד/ה, תמיכה, אמפתיה, לעתים רחוקות זה גולש מעבר ועובר את הגבולות וצריך לעשות הבחנה ברורה וחדה מתי זה מתבטא כתמיכה ואמפתיה ומתי זה חלילה, ניצול מרות וסמכות, או ניצול מצוקה. חשוב גם לזכור שלסביבה ולתרבות שהתלמיד/ה מגיעים ממנה יש חשיבות מכרעת בנדון.

מסר מאוד חשוב שאני אימצתי והעברתי הלאה זה המרחב האיש, לכל אחד ואחת זכות למרחב וכשהוא מוגדר וברור לומדים לכבד אותו. זה מושג שאפשר להקנות אותו כבר בכיתות המוקדמות בגיל היסודי.

שבת שלום,

מ.ע.

(ל.ז.) ל.ח. שלום

גם אני כמחנכת ביסודי נתקלתי במגע בין זוג תלמידים שהפכו לזוג. זה תמים ונחמד ועדיין מצאתי לנכון לבקש מההורים לשוחח ולאסור מגע. במקרה זה החלטתי שאני לא אעשה זאת באופן ישיר, אלא דרך ההורים.

(א.פ.) שלום לכולם,

אם בתגובתי הקודמת טענתי שילדים מטבעם נוטים להמציא מציאות ולשחק אותה, אז לא תופתעו לקרוא כי לדעתי, מתבגרים מטבעם נוטים לגעת אחד בשנייה. זוהי אקסיומה אנושית ברורה מאליה שאין לנו אפשרות (או לגיטימציה, לשיטתי) להילחם בה. עם זאת, כמובן שיש לנו כאנשי חינוך (וכבוגרים שצלחו את גיל ההתבגרות) תפקיד ראשון במעלתו **לנסות** ללמד אותם לנהל את הנטייה הזו באופן תקין ונורמטיבי וכמובן להימנע מפגיעה בזולת. זה, לדעתי, אחד מתפקידינו החשובים בין כותלי בית הספר.

לאור הדברים הללו, אני טוען כי אין כל צורך (או סיכוי אמיתי) למנוע מבני נוער לגעת זה בזה ולהפך. ניסיון כזה משול לניסיון למנוע מהרוח לנשוב. מה שכן נחוץ – הוא פיקוח ברמה סבירה (בדומה לזה שתואר בדילמה), שמירה על שיקול דעת וגבולות הגיוניים וכמובן פיתוח מודעות חיובית לסוגיות הנוגעות למיניות ואלימות מינית בגיל ההתבגרות בקרב התלמידים.

(מ.ע.) א.פ. שלום,

בתגובה לדבריך: אבל יש לנו כמחנכים ובהדרכת יועצות ביה"ס שיעורים העוסקים בתחום זה, וזה חלק מתכנית חברתית בשיעורי חינוך שמטופלים ומוקדשים לכך שיעורים, ואחת מהם שצינתי: נורות אדומות, או בינו לבינה ועוד.

למיטב ידיעתי ומניסיוני כמחנכת הנושא מטופל ולכן יש אפשרות ודרך להציף ולדבר, לנסות להגדיר גבולות ולקבוע נורמות.

שבת שלום

מ.ע.

(ח.ד.) הי א.פ.

אני מסכימה לגמרי עם דבריך.

מעבר לכך שזהו הטבע האנושי ולא נוכל למנוע אותו, אני חוששת שע"י איסור מוחלט של מגע אנו עלולים "לדחוף" את הנערים והנערות לדברים קיצוניים יותר. יש משהו בטוח יותר בזה שאפשר לראות את תלמידינו "מתרגלים" יחסי בן-בת באופן מתון, תחת עינינו הפקוחות וכשביכולתנו לסייע ולדון עמם בסוגיות רלוונטיות מאשר לאסור כל מגע, לעצום עיניים ואחר כך להתפלל ולהזדעזע מתוצאות כמו הריונות בגיל העשרה או אונס קבוצתי.

דווקא כשהשיח פתוח ומקבל יותר (בגבולות הטעם הטוב), לדעתי יש פחות צורך בקיצוניות מצד התלמידים. לילה טוב, ח.ד.

(ה.ש.) ל.ח. שלום,

אכן מדובר בסוגיה מעניינת. אני חייבת לציין שגם אני טרם החלטתי מה הדעת שלי בנושא. עד כה לא נתקלתי בסיטואציה כמו שתיארת שנאלצתי להתערב ובסיטואציות שכן נתקלתי העדפתי להתעלם, אולי משום שלא ידעתי כיצד להגיב. לכן אשמח לשמוע בדיוק כמורך מה אומרים חברינו. אך ברצוני לציין שכעת אני מתפקדת כמורה מקצועית בלבד. אילו הייתה לי כיתת חינוך, אני חושבת שהייתי מלמדת מספר שיעורים על חינוך מיני ומבהירה את הנקודה של הטרדה מינית כדי להעלות לפחות את המודעות לעניין.

(ר.ו.ה.) הי ל.ח.

כמחנכת כיתה ז' אני דווקא נתקלת בילדותיות שמאפיינת את היסודי לדוגמה כאשר אני מעבירה מקומות אז הבן והבת מתרחקים אחד מהשני וכל אחד יושב בשפיץ של השולחן, הם לא רוצים לשתף פעולה ובקושי מתקשרים. למעשה כל הסוגיות של אהבה ומגע כמעט ואינן בולטות לעין. מה כן בולט? יותר הצקות בוואטסאפ או ברשתות החברתיות בדמות הצקות "את אוהבת את..." "את מעריצה של...". את המגע שעליו את מדברת אנחנו רואים בזמן האחרון בשכבה ח'. לפני כמה זמן מורה ראתה זוג חברים מתנשק בחצר בית הספר וזה הוביל לשיחה של מנהלת עם שני התלמידים הם קיבלו אזהרה והזמנת הורים. כמה ימים לאחר מכן ראיתי את אותו הזוג בחניון ליד בית הספר מתנשקים והמשכתי ללכת. בשיעורים מפעם לפעם אני שומעת הערות כמו "אתה בוגד בה...". בכיתות ט' סביב חג אהבה נחשפתי להרבה שיחות בין הבנים לבנות כאשר הבנות עזרו לבנים להכין ערב רומנטי לחברות שלהן.

כשאני כותבת לך אני בעצם רואה את היופי שיש כאן בהתפתחות ובבגרות, ונשאלת השאלה מה המקום שלנו? אני אישית חושבת שאין מקום למגע בבית הספר. בית הספר הוא לא מקום דמוקרטי (סוגיה בפני עצמה) זה מקום ללימוד גבולות ושליטה עצמית – ונושא זה של מגע בין המינים הוא נושא שמלווה אותנו כאנשים בוגרים בחברה. לצערי, אני מסיימת את שנה זו מבלי שלימדתי שיעור אחד במיניות או ביחסים שבינו לבינה. אני לא זוכרת באיזה הקשר אבל היה שיעור שהיו בו רמזים מיניים והתלמידים היו נבוכים וצחקו – בלב אמרתי ואוו איזה גנון.

אני חושבת שהתגובה שלך לזוג הייתה מצוינת. אני אישית הייתי ממשיכה את התגובה ולקחת את הילד לשיחה ומבהירה לו שכצופה מהצד זה על גבול ההטרדה המינית – הייתי נותנת לו להגיש סיכום בנושא והזמנת הורים במידה ומקרה זה יחזור.

אני מטפלת בחומרה בבעיות משמעת מקרה של נגיעות. היו לי בנים בשכבה ז', ששיחקו במשחק הורדת מכנסיים – באותו הרגע עשיתי להם שיחה קשה מאוד בנושא הטרדות מיניות. נכון, אחת האמהות הגיעה למחרת עצבנית שאמרתי לילד שאני אזמין משטרה בנושא (קדמה לכך שיחת מנהלת שאמרה את הדברים) אך מהר מאוד היא נרגעה והסברתי לה – ראשית, נגיעות ללא רשותו של אדם זוהי הטרדה מינית. שנית, אם אני

לא אטפל בכך היום אז יכול להיות שבנך ייגרר בעתיד להתנהגויות שאת כבר לא תוכלי להגיע ולצעוק על המורה. המטרה שלי כאן היא לזהות בעיה או טעות תמימה ולדאוג שהיא לא תחזור עוד. הטרדה מינית דורשת הזמנת שוטרים ויש מעשים שאת כהורה לא תוכלי לייפות.

(ד.א.) ר.וו.ה. שלום,

"בית הספר הוא לא מקום דמוקרטי (סוגיה בפני עצמה) זה מקום ללימוד גבולות ושליטה עצמית" (מיין קמפף, 1928).

(ת.ח.) ל.ח.,

כמורה לכיתות ז' ו-ח' אני רואה (כמו רו.ה.) הבדלים בין השכבות ולכן רואה חשיבות לשיעורים בתחום זוגיות והטרדה מינית. הלחץ החברתי העצום מחייב אותנו המורים להקדיש תשומת לב ולהציב באופן חד וברור את הגבולות בבית הספר ומחוצה לו.

כמורה לתנ"ך אני מנצלת סיפורים העוסקים בזוגיות וביחס כלפי האישה כדי להדגיש מהם הגבולות והזכויות כיום. אני יודעת שבשכבה ח' התלמידים עברו השנה סדנת מיניות בנוסף לשיעורי החינוך שעוסקים בנושא זה בהתאם לשיקול המחנך.

(ר.וו.ה.) ד.א. באמת!?

עצוב, נתתי דרור לרגשות שלי אתמול בזמן כתיבת התגובה בעקבות כל מה שנחשפתי לו בשנה האחרונה, מטריד משהו...

(מ.ע.)

ר.וו.ה. אל תתייסרי, תמיד יהיו הספקות והשאלות האם פעלתי נכון? האם הייתי צריכה להתערב? האם זה תפקידי להתערב? ועוד שאלות דומות, וזה בסדר.

אבל זכרי, בתפקיד הזה נפגשים ונחשפים עם מגוון של סוגיות שהגדרתן תמיד תהיה מורכבת, בעייתית ובעקבות זה עולות המחשבות והשאלות: "זה בתחום הטיפול שלי, זה לא בתחום הטיפול שלי"? ההמלצה שלי: צריכים להיות מוכנים, להפעיל שיקול דעת, להגיב בהתאם ולקוות שפעלת נכון. ערנות לא תזיק, כשהיו לי דיונים בכיתות החינוך בנושא הסוגיה הנדונה, השוותי את זה לסיטואציה הבאה:

שוטר רואה שניים מכים אחד את השני, האם עליו להתערב או להתעלם? זו דילמה שמשקפת לתלמיד מן הצד גם את תפקיד המורה בתגובה לסיטואציה הנדונה, אז להתערב כשרואים מגע בין שניים, אסור או מותר? זו דילמה.

אם נציג אותה כדילמה בפני התלמידים בשיעור חינוך אפשר להסיק ממנה הרבה וללמוד על המתרחש בין כותלי ביה"ס.

(ע.פ.) ל.ח.

וואו! אין ספק שהעלית סוגיה שדורשת מחשבה ובהחלט לא פשוטה.

אני חושבת שזה אחד הנושאים שהמורה צריך להפעיל שיקול דעת ואין ממש חוקי עשה ואל תעשה ברורים. כמובן שיש דברים שלא מתקבלים על הדעת. אבל אני דווקא לא מדברת על המקרים האלה. אני כן רוצה להתייחס למה שאת העלית, למקרים שבהם עוברים בהפסקה ורואים סיטואציות ואנו המורים צריכים להיות ערים בדיוק למה שעובר לתלמיד או לתלמידה בעיניים ולקרוא את התחושות. אלו המקרים שעדיף תמיד לנקוט במשנה זהירות. ואם משהו לא נראה לקחת את אותו תלמיד או תלמידה ולחוש את הדופק, ולדבר. השיחות בגילאים האלה עם הילדים הם סופר חשובות. בבית הספר של הבת שלי, בחטיבת הביניים יש מישהו שכל

התפקיד שלו זה להסתובב בהפסקה והוא מהווה מקור לפנייה של ילדים עם כל מיני בעיות שצצות : בנים בנות וכו'. הילדים יודעים שהוא כתובת שניתן לפנות אליה ולדבר איתה.

לסיכום, מילת המפתח פה היא רגישות וערנות של מורים דווקא לסיצטואציות שמתרחשות בכל מיני מקומות בהפסקה. זה דורש הסתובבות בחצרות במהלך ההפסקות ובניית קשר אישי על בסיס אמון כזה המאפשר לתמיד לבוא למורה ולספר לו.

סוגיה מעניינת ביותר.

תודה,

ע.פ.

(ד.א.) ל.ח. שלום,

כמעט פספספתי את הסוגיה שהעלית, מזל...

אז ככה. יש להפריד בין שיעורי חינוך-לחינוך מיני – הכר את גופך ושאר עניינים לבין חייהם הפרטיים-אישיים של אנשים. תתארי לעצמך שינסו לחנך אותך לגבי המיניות שלך... אם את צריכה חונך אפשר לארגן... שתי דקות צפייה ביוטיוב ואת מבינה את חוסר התוחלת והאשליה לגבי ניסיון לחינוך מיני מה שכן, הבהרה חד משמעית של המושג : "כשאת אומרת לא למה את מתכוונת!!!" הלוואי שיתמזמוזו, יתגפפו, יתנשקו בבית הספר. לדעתי גם להם זה נראה פתטי לעשות זאת מול קהל. אבל מבחינתי שימשיכו, אולי נהיה מדינה שאנשיה מתחבקים ומתנשקים ברחוב, כמו בריו ; אמסטרדם ; רומא ; מדריד וברלין, וזה מתוך כבוד והערכה לאחר ולא מתוך הכרח ונגד הרצון.

(ל.ח.) חברים שלום,

תגובתיכם מעניינות ומעשירות, הן הוסיפו וחידדו בפניי את הקושי שבסיטואציות הללו אשר אנו, כמורים ומחנכים, חווים כל יום בבתי הספר.

ד.א. לא יכולתי ללא תגובתך בסוגיה מעין זו, אם כי כבר תיארתי לעצמי איזה צד תתפוס בעניין זה. אני מסכימה שאי אפשר לחסום לגמרי את התופעה והיא חלק מגיל ההתבגרות ומההתנסויות בתקופת חיים זו אך החשש שלי הוא באמת מכך שהיום, בניגוד לעבר, הכול "פרוץ", נגיש וידוע בלחיצת כפתור פשוטה במחשב ומסוכנת כך שבהחלט אפשרי שנמצא עצמנו במדרון חלקלק.

(מ.ע.) ל.ח. שלום,

התשובה לשאלה אינה חד משמעית, כמו שראית בתגובות, אך יש הסכמה כוללת של הפעלת שיקול דעת, ורגישות, וכן גם שצריך לפקוח עיניים ולא להתעלם, שצריך להגיב ולא להתעלם ויותר מכול לזכור תמיד באלו נסיבות התקיימה הסיטואציה? מתי והיכן, להיות עם היד על הדופק ולא להתחבר, להתעלם לנהוג כבת יענה.

(ר.ב.ס.) הי ל.ח.

אכן נושא מורכב ובעייתי. מצד אחד כפי שנאמר לא נצליח באמת למנוע את המגע בין המינים בגילאים הללו, אך בהחלט כאנשי חינוך ולאור המציאות המינית האלימה שהילדים נחשפים באמצעי המדיה השונים. חשוב שנחנך את הילדים לכבד את המרחב הפרטי של כל ילד וילדה באמצעות שעות חינוך, הרצאות בנושא ובנוסף להדגיש שבכל שאלה ועניין בנושא ניתן לפנות לצוות החינוכי בכלל וליועצת בית הספר בפרט.

יום מקסים,

ר.ב.ס.

(מ.א. ל.ח.),

העלית סוגיה מרתקת!!!! מסוג השאלות שאין שחור או לבן ואנו כמבוגרים אחראים מתחבטים היכן עובר הגבול בין "חברות תמימה" ל"ניצול מיני".

חטיבת ביניים זהו גיל שבו הכול מתחיל וההורמונים בשיאם, על כן לעניות דעתי כפי שחבריי כבר כתבו יש לשים דגש על שיעורי מיניות והדרכה – מה מותר ומה אסור, להעיר בעת הצורך כפי שעשית ולתת להם גם לפרוח ולהביע אהבה עדינה בגבול הטעם הטוב.

(ע.פ. ל.ח. שלום,

וואו, בחרת נושא מרתק שלא עולה ומדובר הרבה ולדעתי דורש שיח יותר רחב ועמוק. אני מורה בבית ספר יסודי ולכן כמורה אני פחות נתקלת בזה אך בכובע של הורה לשתי נערות מתבגרות אני בהחלט יודעת על מה את מדברת. בגילאי החטיבה התלמידים לגמרי נוגעים אחד בשני (נשיקות, חיבוקים) לעתים זה אפילו מעבר לידידות. אני כן חושבת שלמורים יש מקום להתערב ולפקוח עיניים על מה שקורה כאשר הם מסתובבים בהפסקות ושומרים. הדוגמא שאת נתת היא מצוינת, כי את באמת ראת "בלבן של העיניים" את חוסר הרצון של התלמידה. לעתים גם כאשר מורה רואה מגע בין שני תלמידים, גם אם הוא נראה "מוסכם" על ידי שניהם אני חושבת שזוהי חובתו של המורה לברר לעתים האם באמת העניין מוסכם על שני הצדדים. עדיין מדובר על התרחשויות בתחום בית ספר ועדיף לנהוג במשנה זהירות וגם לשדר לתלמידים מסר שלמורים אכפת מהם.

סיכום הארוע לאור תגובות המתמחים / ל.ח.

סיכום התגובות בפורום – מגע אסור...!

ראשית, אבקש להודות לכם, עמיתיי, על תגובותיכם המעניינות והמעשירות. שיתפתם, חלקתם מניסיונכם ועזרתם לי לחדד סוגיה זו.

כאמור, החוק למניעת הטרדה מינית מעגן במפורש ומעניק הגדרות והגנה מפני הטרדה מינית. עם זאת בסוגיה שעלתה נבחנו דווקא המקרים הפחות ברורים, המקרים ה"תמימים" שבהם אנו כמורים מתחבטים באם להשלים עם המגעים ה"תמימים" כחלק מתהליך התבגרותם הטבעי של הילדים המתבגרים או שמא מדובר בתחילתו של מדרון חלקלק שעלינו לאסור אותו ו/או להגבילו היות ומשהו "עבר את הגבול". בדיון הפורום עלו כמה נקודות בעניין זה:

- דרך פעולתי שהייתה הערה חדה וחותרת את העניין לעבר התלמיד הייתה נכונה ומשרתת את המטרה נאמנה, היות והיא מבהירה לתלמידים את חוסר שביעות הרצון מהסיטואציה וכן קוטעת ומפסיקה את הסיטואציה הבעייתית באופן מיידי.
- כמו כן, גם שיעורים מסודרים בעניין הטרדה מינית, כפי שהעברתי לתלמידיי, הינם שלב הכרחי, היות והם מסייעים רבות לקידום הסוגיה, עושים סדר ועוזרים למתבגרים להבין מהם גבולות המותר.
- שיחות אישיות עם תלמידים "מועדים" בעניין גם היא יכולה לסייע להפחית את התופעות ולחנך בצורה אישית לדרך טובה וראויה יותר.
- שיחות בסוגיה זו עם קבוצות המינים באופן נפרד, היינו שיחות לבנים לחוד ולבנות לחוד, כך שכל צד יוכל לשאת ולחלוק את הרהוריו וחששותיו. בדרך זו ניתן יהיה גם לתת מענה יותר ממוקד לכל צד ומין וכן להפיג חששות, כך למשל: לחזק את הבנות שלא להיגרר או לא לחשוש לסרב ולא להיכנע ללחצים כאלה ואחרים.
- לפעול כמורים עפ"י תחושותינו ופרשנותנו לסיטואציה הספציפית שמולנו.
- יש שחשבו כי מגע פיזי גם אם הוא נעשה מרצון של שני הצדדים הוא בעייתי בין כותלי בית הספר ומתן אפשרות לתלמידים לנהוג כראות עיניהם ללא כללים הוא מדרון חלקלק שיכול להוביל להתנהגויות לא ראויות ולא מכבדות אחד את השני ואת המוסד החינוכי.

- הדרך להתמודד עם נושא זה כמו כל סוגיה היא להציף אותו, לדבר, לכוון לגבולות, להעלות ולעורר את המודעות לעניין – כמורים בבית הספר יש לנו אחריות להתערב בדברים שנראים לנו לא לגיטימיים או לא מתאימים, כך שאם וכאשר אנו נתקלים בסיטואציות שקשה לנו להעיר באותו הרגע ניתן להעלות זאת לאחר מכן בכיתה כסוגיה כללית ואולי אף להכין שיעור בנושא.
 - יש שחשבו כי לא ניתן למנוע את התופעה בין כותלי בית הספר ומחוצה לו אך כן חשוב שיהיו כללים מוסדרים וזאת על מנת להעביר מסר שסקרנות שכזו הינה בריאה וטבעית אך ישנם חוקים בחברה שלנו בכלל ובבית הספר בפרט וזה מתפקידנו, כחלק ממערכת החינוך, להעביר את המסר הזה.
 - לפעול בשיתוף ובעירוב הורים, בעיקר אם זה בגילאים הקטנים (בי"ס יסודי).
 - יש שחשבו כי אין כל צורך או אפשרות ממשית למנוע מבני נוער לגעת זה בזה. עם זאת נדרש פיקוח ברמה סבירה (בדומה למתואר בדילמה), שמירה על שיקול דעת וגבולות הגיוניים ופיתוח מודעות חיובית לסוגיות הנוגעות למיניות ואלימות מינית בגיל ההתבגרות בקרב התלמידים.
 - רגישות וערנות של מורים בעניין זה דווקא לסיטואציות שמתרכזות בכל מיני מקומות בהפסקה, להקפיד על הסתובבות בחצרות במהלך ההפסקות ובניית קשר אישי על בסיס אמון כזה המאפשר לתלמיד לבוא למורה ולספר לו.
- לאחר כל האמור, אומר כי אני מסכימה שאי אפשר לחסום לגמרי את התופעה והיא חלק מגיל ההתבגרות ומההתנסויות בתקופת חיים זו אך החשש שלי הוא באמת מכך שהיום, בניגוד לעבר, הכול "פרוץ", נגיש וידוע בלחיצת כפתור פשוטה במחשב ומסוכן יותר, כך שבהחלט אפשרי שנמצא עצמנו במדרון חלקלק. אמשיך בדרך פעולתי ואהיה ערנית למצבים מעין אלה ואחד המסרים החשובים גם בעיניי הוא שלכל אחד ואחד הזכות למרחב אישי מוגדר וברור אשר יש לכבדו.
- שוב תודה ובהצלחה לכולנו.

ארוע מס' 14 – חוצפה שעוברת גבולות / מ.ל.

הנושא שמעסיק אותי הוא הדיון בסיטואציה הבאה:

חוצפה ישראלית מתקבלת או חוצפה תלמידאית שעוברת גבולות?

אני מבקשת לשותף אתכם בסוגיה אשר מטרידה אותי מזה זמן מה. זו שנתי הראשונה כמורה מן המניין. אני מלמדת בשתי כיתות י"א תחום דעת – מקצוע האזרחות, כיתה אחת הינה כיתת מב"ר והכיתה השנייה הינה כיתת בגרות עיונית רגילה. אני נהנית מאוד מעבודתי, ומהמקצוע אשר בחרתי, ובעיקר, אני מוצאת עניין וסקרנות מהתכנים אשר מעניינים את בני גיל העשרה. יחד עם זאת, אני ערה לתופעה אשר מדאיגה בעיניי מאוד.

לתחושותי, לבני הנוער של היום חסר יחס לערך ה"כבוד", בני הנוער אינם רוחשים כבוד לאדם – אשר עומד מולם, בין אם זה: מורה, הורה או מבוגר. הם לא רוחשים כבוד לחבריהם ואף לא כלפי עצמם. התנהגות זו באה לידי ביטוי בכך שהם עונים בגסות, בודקים גבולות באופן תדיר, ולא אחת קרה שהם טרקו את דלת הכיתה לכשהתבקשו לצאת החוצה. בנוסף רוב היציאות – מלוות בסינוני קללות "על הדרך", אשר מביעות את חוסר שביעות הרצון שלהם מהסיטואציה. ידוע ומוכר שתלמידים רבים מתחצפים למוריהם, מתנהגים בגסות רוח כלפי חבריהם לכיתה, זורקים הערות אשר ודאי לא היו מתקבלות אילו היו נאמרות ע"י מורי בית ספר, ובתחושה הכללית הם מתנהגים כמי שתרבות ה"מגיע ל" שלטת. כמורה אני מרבה לקשור ולקשר בכיתה את הפתגם "דרך ארץ קדמה לתורה". אני מוצאת את עצמי לא אחת מרצה בכיתה על החשיבות שלפני הכול כולנו בני אדם אשר רוצים שינהגו בהם בכבוד, ורק לאחר מכן אנחנו הורים, מורים, ילדים וכו'.

אני מדגישה בפני התלמידים כי אף מקצוע נלמד בב"ס לא חשוב כמו "דרך הארץ". אני מרגישה אחריות כפולה, כמורה לאזרחות אשר באה במגע עם בני נוער אלה לחינוך לערכים ובהכנה לחייהם הבוגרים. אני אסייג את דבריי ואומר כי לא כולם מתנהגים באופן כזה, וכי ישנם בני נוער שעדיין מסמלים בעיניי את מלח הארץ. יחד עם זאת אני מרגישה כי משהו בערכים שאני גדלתי עליהם מתמוסס, ומפנה את מקומו לתרבות לא נעימה, אלימה ועוינת, תרבות אחרת ושונה. עדויות צורמות נוספות לכך הן סיפוריה של אחותי אשר מלמדת בכיתות א' ביישוב מבוסס, אשר מעידה כי תלמידיה לא חוסכים ממנה את דעתם, עונים ומתבטאים בחוסר כבוד, ויודעים כי הוריהם ברוב המקרים יגבו את מעשיהם/דבריהם.

אשמח לשמוע את דעתכם ולקבל את התייחסותכם,

האם גם אתם חווים זילות וחוסר כבוד של התלמידים שלכם אל העומדים מולם? מול חבריהם ומול עצמם?

איך אתם מתמודדים עם ומול תופעה כזו?

איך אתם מתמודדים עם תלמידים שמשקרים לכם?

מה אתם חושבים על המקום של מערכת החינוך בהקניית ערכים אלה?

אשמח לתגובותיכם

מ.ל.

תגובות המתמחים לארוע:

(ל.ז.) מ.ל. יקרה,

אכן תופעה מוכרת ומדאיגה, וכן זה נכון, בדיוק כפי שאחותך מעידה, גם ביסודי התופעה קיימת, ולצערנו הרב ישנם תלמידים השואבים את "הכוחות" השליליים הללו מהבית. אינני רחוקה ממך בשנות הניסיון, אך שנתיים וחצי לימדו אותי שהילד בהרבה מהמקרים הוא מראה של הבית שבו הוא גדל. לא בכל המקרים. על כן אני כמובן לא מוותרת!

תפקידנו בראש ובראשונה לחנך ולא ייתכן שילד יתמרד כנגד דמות סמכותית. אני עומדת על שלי וכמובן שגיבוי ומדיניות בית הספר קשורים בכך, ועל כן, לו הייתי עובדת בבית הספר שבו המנהלת מאפשרת דברים כאלו, היה לי מאוד קשה.
מקווה שעזרתי,
ל.ז.

(ק.ש.) מ.ל. שלום,

אכן מדובר בתופעה מדאיגה ומתפשטת. גם אני, כמו ל.ז. ואחותך חוויתי את ה"חוצפה הישראלית" בהתנהגותם של תלמידי בית הספר היסודי.
אני מחנכת בכיתה ה' במושב וכמעט מדי יום מוצאת את עצמי עוצרת שיעור בכדי לחנך. החינוך הוא בראש מעייניי וכמובן שלפני הקניית תוכן מקצועי אני מחנכת לכבוד האדם, כבוד לזולת ודרך ארץ. לעתים התלמידים בכיתתי מזהים את עצירת השיעור ומתנצלים מראש על דרך הדיבור, הטון וכי"ב. אני מאמינה שזה הייעוד שלי להיות מורה משמעותית ולהתוות ערכים. ככל שאנו נתמיד כך התלמידים ילמדו ויסגלו זאת כדרך חיים.
מקווה שבחלקת האלוהים הקטנה שלנו נצליח להשפיע.
בהצלחה, חג שמח וחופשה מהנה.
ק.ש.

(ל.ז.) ק.ש.,

אני מאוד מסכימה איתך.
אם כל מורה יבין שעליו לדאוג לחלקת האלוהים הקטנה שלו ולא יכנע לתכתיבי ההורים – אין ספק שהשלם יהיה מוצלח ואיכותי יותר.

(א.א.) מ.ל. שלום,

סוגיה זו מעסיקה אותי רבות בשנתי הראשונה בבית הספר.
חוסר ה"כבוד" לאדם באשר הוא נמצא בכל תחומי החיים פוגש אותי בעבודה. נכון שאני כמורה יכולה לשנות בחלקת האלוהים הקטנה שלי אבל לטעמי זה לא מספיק/נכון. אם אני כמורה חייבת להשיג/לרכוש את הכבוד המגיע לי כאדם בפני כל תלמיד אזי זה לא ערך בסיסי, הרי ברגע שאני אכנס כמורה מחליפה אני חייבת לעבור את התהליך הזה שוב ושוב.
היעדר הכבוד ההדדי, חוסר סובלנות והיעדר סמכות הם בעיה מערכתית ולטעמי אם לא תהיה חשיבה כלל מערכתית ולא רק בבתי הספר, השינוי שנוביל (כל אחד בכיתתו) הינו טיפה בים.

(מ.ע.) שלום וברכה,

יקרים, אתם בוודאי שמעתם את ההיגד: "האדם הוא נוף תבניתו" ופתגם אחר אומר: פני הדור הם פני הכלב" אבל, וכאן אבל גדול: זה בידנו לעשות זאת, לשנות, לעצב התנהגות ולהשפיע על שינוי התנהגויות לא מכבדות. לכעוס ולרטון זה לא פתרון. מאחורי כל התנהגות לא מכבדת יושבת סיבה להתנהגות זו, בנוסף לתפקידנו להורות תכנים לימודיים עלינו לעצב ולחנך את דור העתיד, ובוודאי כאשר מדובר בכיתות היסוד. עלינו לבדוק מול התלמיד/ה מה גורם להתנהגות זו, לפרק את הסיבה לגורמים ולעבור שלב שלב על כל גורם, להבין אותו ולפתור אותו ביחד עם התלמיד/ה. כל אגוז ניתן לפיצוח זה רק תלוי כמה זמן ייקח ובאיזו דרך נעשה את זה. טיפול בחוצפה, בירור הסיבה והקניית ערכים הם חלק מתפקידנו. לפחות כאן יש באפשרותנו לשנות ולהשפיע, במקומות עבודה אחרים שיש בהם מנהל ומנוהל, מפקד ופקוד, סמכות ומרות זה נגמר בפיטורים במקרה הגרוע ו/או העברת תפקיד במקרה הטוב. כאשר נתקלים בתופעה זו צריך לתקוף אותה מכל

הכיוונים ולנצל כל סוגיית תוכן כדי לטפל בה. כשלא מוותרים להם ולא מוותרים עליהם, הם יודעים לעשות את ההבחנה הנכונה, לומדים ומתיישרים ומיישרים קו. בברכת חג שמח לכם ולבני ביתכם נ.ב אני מזמינה אתכם לצרף: ספרים, מחקרים, מצגות ועוד

(מ.ד.) שלום לכולם/ן,

אציין שהצגת נושא שבוער בעצמותיי ברמה שחשבתי להתפטר ולחפש עבודה אחרת בשבועות האחרונים. יש לי כיתה ח' בעייתית שאני בקושי מצליח להשלים משפט!!! השארתי תלמידים עד 16:30, נתתי להם עבודות (לכולם ולתלמידים ספציפיים), שיחות אישיות, מילים טובות ורישום הפרעות, העברת מקומות, הוצאה מהכיתה, התייעצות יום-יומית עם מחנכת אובדת עצות. המצב הגיע למצב שהם מתחצפים, מעירים לי: אתה לא יודע ללמד, פעם אהבנו ללמוד ועוד ועוד ובכל יום שאני אמור ללמדם אני פשוט לא רוצה להגיע לעבודה!!! מתפלל שיהיה להם טיול שנתי, סיורי של"ח, הדרכות והתרמות ושהתלמידים הבעייתיים לא יגיעו לביה"ס באותו יום.

בשבוע שעבר היה יום הורים והחלטתי לנקוט צעד (ביום ההורים הקודם לא ידעתי שאני יכול לזמן הורים ורק ישבתי וחיכיתי בתמימותי – אל תשאלו בנוגע להדרכה או ייעוץ כי אין לי אבל זה עניין לסיפור אחר – והחלטתי לדבר בטלפון או בשיחה אישית עם הורה של כל תלמיד שהיה בעייתי (הגעתי ל-9 מתוך 40 והורה אחד מסנן) והחלטתי לנסות ולפתוח דף חדש עם כל תלמיד ללא קשר למעשיו מפני שגם לי יש משקעים כמו שהבנתם לעיל. רוב השיחות עברו בצורה טובה, מאז אחרי פסח אני מערב הורים על כל שטות, כך שאם אני סובל שגם הם יסבלו ובנוסף, הכנתי דפי עבודה ומי שמפריע יוצא מהכיתה ומקבל דף להגשה, ובמידה והוא לא יגיש, הוא לא ייכנס לשיעור הבא. טקטיקה שלישית: תלמידים אשר לא יתיישרו לאחר כל מה שציינתי אז אדרוש מהמחנכת והרכז שיחה משולשת עם התלמיד.

כולי תקווה שיהיה בי הכוח לפתוח דף חדש וליישם את מה שרשמתי לעיל אבל תאמיני לי שאני מתחבר למושג חוסר הכבוד שקיים כיום אצל תלמידים רבים ואני מרגיש: בודד במערכה, חסר אונים וללא יכולת להתמודד עם בוז כזה שתלמידים מסוימים רוחשים לי (נכון שזה לא כולם אך כשזה קורה זה כואב) ונכון שאני יודע שלא תמיד אני האשם ואני לא צריך לא לקחת את זה אישית אבל בתוך עמי אני חי וזה משפיע עליי. כך שאחל לך לא לוותר, להמשיך להיכנס לכיתה ולתת את מה שיש לך למרות תחושת חוסר האונים, להעניש ולטרטר הורים בשיחות ופגישות ובמקביל שיחות אישיות עם תלמידים ולחכות ל-18.6 ולמצוא עבודה אחרת חחח (בכל הומר יש אמת ואם תשמעו על משרה בתחום החינוך שהיא לא הוראה אז אשמח לשמוע).

חוסר כבוד אשר מוביל לבעיות משמעת זה הנושא בה' הידיעה שאני לא יודע איך להתמודד איתו!!!! ופה אני זועק לעזרה לפני שיהיה מאוחר מדי ואשאיר את מלאכת ההוראה לאנשים אחרים. תודה וחג שמח

(ה.ש.) מ.ד. שלום,

לצערי אני מזדהה עם כל מה שנאמר כאן (מ.ד.). גם לי יש כיתה כזו, אבל עוד לא נשברתי, אני בהחלט יכולה להבין מאין זה בא לך. אמנם צרת רבים נחמת טיפשים, אבל נחמד לשמוע שאני לא היחידה שחוות קשיים שכאלה. גם אני עברתי תהליך דומה מאוד לשלך ולצערי, עדיין אותה התוצאה. בהקשר לנושא המדובר, לדעתי כל זה באמת נובע מאי הבנה בסיסית של מהי דרך ארץ; נימוס; כבוד לזולת ועוד ערכים שככל הנראה הם אינם מכירים. הם (התלמידים) פשוט לא מבינים את כל אלה. לכן לדעתי צריך לעבוד איתם ממש חזק על הערכים הללו. בראש ובראשונה איך לכבד את עצמם (על אף שנראה להם שהם כבר עושים זאת). לאחר שיבינו את זה, ניתן יהיה להמשיך איתם הלאה וללמד שיש לכבד גם את האחרים. כולי תקווה שאם יבינו מהו 'כבוד' אולי השאר יהיה קל יותר.

(מ.ע.) מ.ד. ערב / לילה טוב.

ראשית אל לך להתייאש, תלמידים מטבעם הם כפויי טובה, מחפשים כל הזמן איך לבטל שיעורים, להפריע למורים ואח"כ לבוא בטענה שהמורה לא יודע ללמד. אין לך מה להיבהל מזה ולהתייאש חלילה. תומכת בגישה שהחלטת לנקוט מיד אחרי החופשה, אבל חשוב שתהיה עקבי, אל תחזור בך ממה שהחלטת מול התלמידים, תעמוד על דעתך ותהיה אסרטיבי. ברגע שהתלמידים יבינו את זה, הם בידיים שלך והם יהיו ממושמעים לך. תלמידים מחפשים נקודות חולשה של מורה ושם הם מוצאים את הפרצה להתחצפיות שלהם ולהפרעות. תלמידים לא יודעים איפה עובר הגבול כאשר מורה מפגין יחס חברי ולא סמכותי. תלמידים אוהבים את המורה הקשוח, זה שבא בדרישות ולא מוותר, זה שעומד על דעתו ולא מתפשר. רק אחרי שהם לומדים להכיר מי המורה שעומד לפניהם, אז אפשר להרפות ולגלות יחס חברי. אבל ברגע שהם עוברים את הגבול, אז מותחים חזרה את החבל. מחזקת אותך ומאחלת לך בהצלחה.

(נ.ב.) שלום מ.ל.

מזדהה עם כל מה שכתבת – ילדים בלי גבולות; בלי כבוד מינימלי לאדם באשר הוא אדם. בהתחלה ממש נעלבתי מהתגובות שלהם. היום אני מקפידה להזכיר לעצמי בכל פעם מחדש שאני "המגדלור" שלהם, ותפקידי להראות להם את הדרך והכיוון; לשרטט בכל פעם מחדש את הגבולות גם אם נדמה שהם לא קולטים בפעם הראשונה זה מחלחל ובכל מקרה זה הטוב ביותר שניתן לעשות ועדיף מלכעוס ולהעניש.

(מ.ד.) נ.ב.י שלום

נכון שאנחנו "המגדלור" שלהם אבל בוא נזכור שהם בולדוזר רציני שממוטט מגדלורים לארוחת בוקר ולכן אשמח לשמוע ממך כלים להתמודד עם בעיות כאלו.

תודה

מ.ד.

(ח.ד.) מ.ל. שלום

בחרת להעלות סוגיה כואבת ובווערת. לא רק בבתי הספר אלא בכלל בחברה שלנו. אני מחנכת כיתה ה' בבית ספר שבו חתך אוכלוסייה מאוד איכותי, למרות זאת גם אצלי יש אמירות ויחס לא מכבד לעתים. לפני כשבועיים קרה אצלנו ארוע חריג שכלל מריבה על מגרש הכדורגל ולאחר שמורים התערבו נאמרו לכיוונם אמירות מכוערות. היה לי ברור שאני לא עוברת על כך לסדר היום והחלטתי לנצל את ההזדמנות ולהקריין בכיתה את הסרטון של טיסת ה"שוקולד" (הסרטון המזעזע על החבורה שהתפרעה במטוס) ולאחר מכן לנהל דיון על הנושא תוך שאני מקפידה מאוד שלא נסטה מהפואנטה שלי והיא שאין, בשום מצב, הצדקה להתנהג בצורה כל כך מכוערת. הילדים אצלי בכיתה ישר הבינו את המסר ודווקא אלו שכיכבו בארוע המכוער במגרש היו אלו שהשתתפו הכי הרבה בדיון והביעו חרטה אמיתית על התנהגותם. במקרה שלי, שיקוף ההתנהגות שלהם עבד וזעזע אותם, אך זה פתרון זמני מכיוון שעד שהחברה שלנו כולה לא תשנה את דרכיה, לדעתי אין סיכוי שהילדים יתנהגו אחרת. ובנימה אופטימית זו, לילה טוב וחג שמח לכולם.

(ה.ש.) מ.ל. שלום

ברוך הבא לעולמי! גם אני חשה וחיה בתחושה הזו. אין להם כבוד, לא למורים, לא לחברים ואף לא לעצמם. גם אני מתמודדת עם העניין הזה כמעט בכל יום בעבודה שלי. זה דבר שהוא לא פשוט כלל להתמודדות, בין השאר כי זה חינוך שהם מקבלים בבית ומתוך מה שהם רואים בטלוויזיה וזה מדביק את הסובבים בכיתה. אני מסכימה מאוד עם המשפט "דרך ארץ קדמה לתורה" ושאנחנו כמורים, מעבר לתפקיד הלימוד, תפקידנו הוא לחנך ולא משנה מורים למה אנחנו. על כן עלינו לתת את המקום בכיתה כדי למגר את תופעת החוצפה

וללמד מהו כבוד. הבעיה היא בחטיבה העליונה ששם נראה שהתופעה רחבה אף יותר ושם גם הזמן מוגבל היות שהבגרות נושפות בעורפנו.

לסיום, לדעתי כמורים מקצועיים בחטיבה העליונה יש פחות זמן לכך (אם כי זה אכן תפקידנו להתייחס לכך) ולכן אולי כדאי לאלה מאיתנו שמחנכים לתת את המקום לדברים מעין אלה בשיעורי חינוך.

(א.פ.) אהלן,

אני רוצה להתייחס למושג "דרך ארץ".

ההתנהגויות הגסות, חוסר הכבוד וההתנהגויות המבישות באופן כללי – זוהי דרך הארץ. זוהי דרכה של ארצנו כבר זמן מה. הדג הישראלי, לצערי, מסריח מראשו וכשמנהיגינו מתנהגים בחוסר כבוד לאחר, ומנחילים לכולנו נורמות וערכים לא מכבדים ומבישים – זהו האופי הקולקטיבי המתעצב וסוּחף אחריו, כמו צונאמי הרסני, קורבנות רבים.

בתחום זה, לצערי, אינני מסוגל להביע אפילו טיפה של אופטימיות. להשקיע זמן בשיעורים כדי לעסוק בסוגיות אלה זה מרגיש לי כמו לנסות לגמול נרקומן כבד מקוקה קולה. אני יכול רק לשמוח כי בבית הספר שבו אני מלמד, ממש במקרה, התופעות הללו קלות למדי בדרך כלל וארועים חריגים כמעט ולא נרשמים. אינני שמח כלל ועיקר, עם זאת, ממה שאני שומע מחברי למקצוע, ממה שאני רואה בחדשות ובאינטרנט וממה שאני סופג באופן כללי מהסביבה.

באופן אישי, אם אני נתקל בהתנהגות חריגה כזו, אני נוטה לנסות ולהראות לתלמיד המעורב כמה התנהגותו לא מועילה לו ועד כמה היא שמה אותו במשבצת בעייתית. כוונתי היא לעמת אותו ככל הניתן עם מעשיו בזמן אמת ולגרום לו להסתכל על עצמו כצופה מבחוץ וכך, אולי, להבין כמה המראה שמשתקף הוא נורא. חשוב, כמובן, לבצע זאת בצורה מאוד רגועה ושקולה, כתגובת נגד מוחצת להתלהמות של הצד השני. חשוב לשמור על רוגע זה לאורך כל הארוע, ללא קשר להתפתחויות, ולהתמיד בשיקוף מלא, כן ובוטה ככל הניתן של המצב לתלמיד המעורב. עם זאת, שוב, עליי לציין כי הכלים הזמינים לנו להתמודדות עם חומרת המצב הם מצומצמים במקרה הטוב, וכי הוא הולך ומחמיר במידה כזו, שבשלב כלשהו, יחסית בקרוב, לדעתי, היכולות שלנו לעמוד בכך ימוצו ונהיה עדים למשבר חינוכי-התנהגותי עמוק בחברה הישראלית.

אבל היי – חג שמח לכולם !!!

(ד.א.) הי מ.ל.

לאילו ערכים את מתכוונת? מה היה בעבר שנראה היום יותר מפתה? האם לפני 30-40 שנה לא היו כאלה אנשים?

יקירתי, את עוסקת בנוסטלגיה. כדאי שתראי את המציאות כפי שהיא ללא השוואה נוסטלגית אל העבר. אולי מה שמפריע זה המינון או הסגנון הבוטה? אולם הכול כפי שהיה... וכנראה גם כפי שיהיה. יש מנומסים ויש מנומסים פחות ויש שאינם מנומסים. זוהי הישראליות במיטבה. 'זגורי אימפריה' ו'פאודה' ביחד. עכשיו ברצינות... "מלח הארץ" זוהי חברה לייצור מלח שולחן. מה לנו ולמושגים שנוכסו אי שם על ידי אליטות כאלה ואחרות. מיהם מלח הארץ? אהוד ברק?!! האלוף חלוץ?!! משה דיין?!! תרדי מהבלון שמישהו ניפח עבורך. ככלל אצביע ואומר: אנשים זה אנשים זה אנשים.

עכשיו נתחיל לדבר. איך את רוצה למנוע סגנון שכזה? מישוהו נתן לך כלים?!! מישוהו נתן לך את האפשרות לבצע מהלך חד צדדי כדי לשבור את המשוואה הזו?!! – ברור שלא. נועדת בסך הכול לעמוד מול סגנון השגור במקומותינו – הישראליות אלימה. נקודה. עכשיו את רוצה לברור רק את התותים המובחרים מהסלסילה?!! את נמצאת במרחב אלים לגווניו... יש רק להביט בדברים כפי שהם ללא סלידה או השתוקקות לדבר מה ובכך למנוע את הסבל הנובע מכך. ואולי משם להתחיל בתנועה.

בהצלחה

(ת.ח. מ.ל.,

אני מזדהה עם כל הסיטואציה שאת חווה. אני מאמינה שחוסר הכבוד מתחיל מהחינוך בבית – אם ההורים מוכנים לקבל יחס מזלזל אז הם לא יראו זאת כבעיה מול המורים ובכך הם למעשה מאפשרים גיבוי ותמיכה. לצערי, התופעה שציינת רווחת בקרב כלל בתי הספר, גם אם ברמות שונות (לפחות מניסיוני ומניסיון של עמיתים). יש הורים שלא יודעים להציב גבולות אצל ילדיהם באופן שיאפשר להם להבין מהו כבוד לאדם, כיצד יש לדבר עם האחר, מהי התנהגות הולמת וכדומה. אין לי ספק שמדובר בהבדל דורי, זכור לי היטב כיצד היו מטפלים בהתנהגות סוררת שלי או של אחד מחבריי וכיום המרחק הוא רב מדי.

ישנן אין סוף דוגמאות, למשל:

- מקרה שהיה לי בתיכון – אב שלוקח את בתו לטיול בחו"ל על חשבון ימי לימודים, כאשר יש לה בגרות באותה השנה והיא בין כה תלמידה חלשה שנוקקת לתמיכה בלימודים.
- מקרה נוסף מהחטיבה – במהלך שיעור תנ"ך שבו לימדתי את עשרת הדיברות, ניהלה הכיתה דיון לגבי הדיבר כבד את אביך ואימך. אחד התלמידים התפרץ לדברים של אחר, הזכרתי לו שיש כללי שיש בדיון והוא ענה: "למה שאני אתן לך כבוד? אז מה אם את מורה? מה זה בכלל הדיבר המעאפן הזה? אני לא מכבד את אמא ואבא שלי אז למה שאכבד את המורים?"

התופעה הנוראית הזו, של חוסר כבוד ויחס מזלזל, היא איומה בעיניי. ההתמודדות היא מאוד בעייתית, ההורים תומכים בילדיהם ומאפשרים להם להמשיך ולהתנהג באופן הזה. אני באמת מאמינה שאם ההורים היו משדרים לילדים שלהם גישה יותר חיובית ותומכת בנושא, בשילוב הצבת גבולות ומניעת פינוקים מיותרים, היינו חברה יותר מכבדת. אני עובדת עם התלמידים שלי ללא הפסקה בנושא זה – חשוב יותר מכל תחום ידע, מסכימה איתך! אני לא מוכנה להתייחס ומנסה בכל דרך שמתאפשרת להחדיר את אותם ערכים ולהציב את הגבולות הנדרשים, גם להורים! אני יודעת שרוב הסיכויים שהתלמידים לא ידעו להעריך את מה שאני עושה עבורם, לפחות לא בשלב הנוכחי, אולי בעתיד, בעוד מספר שנים ואולי לא.

עזבתי תיכון אחד משום שהדרך החינוכית השלטת בו לא תאמה את דרכי וכיום מצאתי בית ספר שתומך בגישה שלי – טיפול בחומרה בהתנהגויות מהסוג הזה. התלמידים שלי יודעים שחוסר אמינות ושקר הם ייהרג ובל יעבור בכיתה, אסור לשקר משום שהעונש על כך חמור מאוד. לאחר שחבריהם מתנסים בכך הם בהחלט מבינים, למשל – תלמיד ששיקר ואמר שהכין ש"ב ובעצם לא הכין, קיבל מטלת רפרט עם ציון, להסביר מהו אמון ולמה נדרש? במקרה שלי, תחום דעת – תנ"ך, אני מבקשת מהם לתת דוגמא לאירוע שיש בו שימוש בערך. המקום של מערכת החינוך בהקניית ערכים אלה צריך להיות כפי שציינתי בתחילה, בראש סדר העדיפויות לטיפול, משום שללא ערכים אלו, לא ניתן ללמד שום תחום ידע! המשך חופשה נעימה לכולם וחג שמח.

(ע.ר. ד.א.,

נהניתי לקרוא את התגובה שלך. אני מעריכה מאוד את הישירות ואת דרך ההסתכלות שלך.

(א.ס. ד.א.)

ובכל זאת נו... ומה הלאה? להתחיל בתנועה – לאן? כיצד?

ד.א. – פתרונות ולא ססמאות ברשותך!!

(ל.ח.ד.א.),

יש הבדל בין חוצפה ישראלית של העזה, השגת מטרות ואסרטיביות לבין חוצפה שהיא אלימה, אינה מכבדת ואינה ראויה. אכן בדור העבר היו כבוד ויראה למחנך, למורה, להורים! היום הכול מותר וחוצפה מתקבלת כנורמלית לצערנו והסתכלות זאת, "הרמת הידיים" והכשרת התופעה היא בין המקצינות אותה – כי בכל פעם נמדד גבול חדש קיצוני יותר. מדובר בחוצפה חוצה גבולות וכפי שצינת באלימות. נקודה. בהצלחה לכולנו בהתמודדות, ל.ח.

(ע.ר.מ.ל. שלום),

אני כמובן מתנגדת להכללות וחושבת שרוב התלמידים כן נוהגים בכבוד. לפעמים מספר מצומצם של ילדים יכולים להעכיר את האווירה. אני חושבת שילדים שזוכים ליחס של כבוד מהמורים יחזירו כבוד בחזרה. אני רואה איך לפעמים מורים מזלזלים בתלמידים, מגמדים אותם, מקטינים אותם ומנצלים את מעמדם. הילדים לא נשארים חייבים. מורה לא צריך לקחת את היחס המזלזל באופן אישי כי הזלזול מבטא בעיה בוויסות ההתנהגות של הילד/ה ולכן זוהי קריאת עזרה של הילד/ה. אני חוויתי מקרה של ילד מכיתתי שקרא לי בשם גנאי. הילד הזה הוא עם הפרעת קשב וריכוז קשה. אני לא איבדתי עשתונות. הייתי מאוד קונקרטי. הבהרתי לו שכך לא מדברים. שיתפתי את כל תלמידי הכיתה בארוע והוא הושעה מהלימודים. ועדיין הסיפור הזה לא גרם לי לחשוב שכל התלמידים מזלזלים וגם לא נעלבתי. הקללה הייתה בשבילי אמצעי לזהות שהוא חווה קושי, שהוא במצוקה, שהוא זועק לעזרה.

מקרה נוסף שהיה לי הוא ילד – בן להורים גרושים – איחר והביא לי פתק קרוע שבו אביו כתב "הילד איחר בידיעתי ובאשמתי". ניגשתי לילד ואמרתי לו שאני לא מוכנה לקבל פתק כזה. אני מקבלת מכתב מההורים בתוך מעטפה סגורה, אחרת לא אתייחס אליו. הילד היה המום ואמר לי "אבל זה הדף היחיד שהיה לי!". השבתי לו שזה לא מכבד לא אותו ולא את אביו להגיש פתק קרוע. נראה לי שהמסר הועבר. ושוב ילד שחוה העצמה, כבוד ותחושה שרואים אותו ומאמינים בו לא יזלזל במורה שלו. בברכת חד שמח, ע.ר.

(מ.ע.ע.ר. שלום),

ע.ר., יישר כוח על דבריך. אכן בהחלט יש לראות כל מקרה לגופו, ויש לראות את הסיבות והנסיבות של כל מקרה. לא צריך ללמוד ממקרי פרטי על הכלל כולו. יש לראות גם את התלמידים המפרגנים, המכבדים והמעריכים ואוהבים את המורים. להיות מורה זה גם להתמודד יום-יום, שעה שעה עם בני אדם, תלמידים אקטיביים, שמחים, עצובים, כועסים ומתוסכלים ותפקידנו המורים להלך בין הטיפות כדי להוציא מהם את המיטב.

(ל.ח.מ.ל. שלום)

כן הסוגיה שהעלית חשובה ומהותית, כי תלמיד, גם זה אשר מצליח בלימודיו, שלא יודע לכבד את חברו, לדעתי, אין שום ערך ליכולותיו ה"לימודיות". אני מלמדת בבית ספר יסודי. אמנם לא נתקלתי במקרים קיצוניים של חוסר כבוד כלפיי או כלפי עמיתי המורים, אך אני חושבת שכבוד מתחיל מהדברים הקטנים ועליהם אני מתעכבת בשיעורים שבהם אני מלמדת. הדבר המרכזי הוא כאשר תלמיד מקבל את רשות הדיבור כולם יקשיבו לו וכמובן כאשר אני, המורה, מדברת

לא ידברו איתי במקביל. זה כלל שאני מאמינה הוא המפתח ליצירת כבוד הדדי ביני לבין התלמידים שלי ובינם לבין עצמם.

ממליצה לעיין במצגת שנבנתה ע"י הממונה על יישום חוק זכויות התלמיד שמדברת על הנושא, של המינהל הפדגוגי אגף א' מוסדות חינוך הממונה על יישום חוק זכויות הילד.
שם המצגת: פיתוח אחריות אישית של התלמידים על דמותם כבני אדם/טובה בן-ארי.

(מ.א.) מ.ל. שלום,

העלית סוגיה מעניינת אשר לצערנו נפוצה בכל הגילאים ולא דווקא מאפיינת את הזלזול באנשי מערכת החינוך (לדוגמה טיסת השוקולד, מקרה המלון וכו'). זוהי התרבות הישראלית במיטבה! "הכול מגיע לנו – אם לא נצחק לא ישמעו אותנו...".

התלמידים מגיעים מרקעים שונים ולא פעם מביאים את מה שרואים בבית אל הכיתה. כמובן שיש גם ניסיונות לפרוץ גבולות ועלינו לעמוד בהם בגבורה! כולנו חווים את רגעי המשבר האלו, ואני תמיד חוזרת ואומרת לא בא לי להיות רס"ר משמעת אלא מורה שלעתים גם יכולה לצחוק עם התלמידים שלה. שורה תחתונה, אין פתרונות קסם אבל לפני שאני מורה אני מחנכת.. מחנכת לדרך ארץ! וזוהי לעניות דעתי המטרה שלנו לפני כל החומר הלימודי – לתת את הכלים לבטא את עצמם בדרכי נועם. העבודה קשה אך אני עוד בציפייה לקצירת הפירות.
חג שמח,
מ.א.

(מ.ע.) שלום לכולם,

מאוד ממליצה לעיין במצגת שבהפניה לעיל, אפשר ללמוד ממנה וליישם לפחות את חלקה.

(א.ס.) היי מ.ל., יופי של סוגיה!

דיברתי כבר לא אחת על הצורך בתכונה אחת דומיננטית ומרכזית אצל המורה והיא גילוי תעצומות נפש.
ראיתי את כלל התגובות – מעניינות ורלוונטיות יותר או פחות לטעמי.
זו המציאות. אלה פני הדור. ולמי ששכח – גם אנחנו רצינו לבחון גבולות של מורים. אני מניח שדרווין עסק בכך גם הוא (או ממשיכיו במחקרו) בנושא הברירה הטבעית, "דילמת האסיר" ועוד ועוד.
רוצה לנצח במאבק מול התלמידים? העצה הטובה ביותר שקיבלתי טרם תחילת לימודי ההוראה שלי מעמית למקצוע הייתה: "אל תיכנס למגרש של התלמיד. הוא תמיד ינצח". דומה הדבר ל"אל תיכנס לוויכוח עם טיפוש".
הוא תמיד יגרור אותך לרמות שלו ואז ינצח אותך בזכות הניסיון שלו". לא שאני רואה תלמיד כטיפש חו"ח (וביום שזה יקרה, אין לי מה לעשות בתחום החינוך). אולם לעתים הם עושים מעשים טיפשיים. כל שנותר הוא לגלות את תעצומות הנפש הנדרשות ובהתאם – להוות דוגמה אישית, בבחינת "ממני תראו וכן תעשו". לא אבקש מתלמידי מה שאני לא רוצה או לא יכול לעשות.

אני מאמין כי גם לאווירה הבית-ספרית יש משמעות חשובה בכך. אם אני עומד עם מורה ותלמיד "נכנס" לדברינו ופונה אלי או למורה השני בשאלה/אמירה, אם תלמיד נכנס לחדר המנהלת – גם כאשר הדלת פתוחה – ואינו מבקש את רשות הדיבור, אזי יש לנו בעיה גם באווירה הבית-ספרית. מבחינתי, ארועים שכאלו לא יעברו ללא תגובה מצדי. אולי ייקח זמן רב עד שהתלמידים יפנימו מהי התנהגות ראויה ומכבדת ואולי בכלל לא יפנימו. אמר מי שאמר בסוגיית ה"מגדלור", שם אנחנו, שם מקומנו ושם אנחנו צריכים להיות ולהיראות. "ירצו – יאכלו, לא ירצו – לא יאכלו" (אורי זוהר). אני צריך לעשות כל מה שניתן כדי שכן "ירצו לאכול": להנמיך טונים; לברר סיבות כגורמים להתנהגות; לדבר ולשתף את ההורים בארועים או כל דבר אחר אפשרי. לשנות את העולם? כנראה שלא. לצאת מדי אמותינו ולהשפיע? בהחלט שכן!

(מ.ב.) מ.ל. שלום,

קראתי את דברייך ואת דבריהם של חברינו לסדנא. אני ממש מבינה ללבך. אני מאוד רגישה למה שנחוה בעיניי כיחס מזלזל ואני מוכרחה להסכים עם ד.א. בעניין המבט הנוסטלגי. אני חושבת שאבותינו ואבותיהם ידעו גם הם לומר "אה, בזמננו היה אחרת. היה יותר טוב". זוהי מהות המבט מקדש העבר הזה. פני הדור הם פני הדור. יש דברים טובים ויש פחות. זה דומה לביקורת שמעבירים על התקשורת ברשתות החברתיות. כמה אנחנו עורגים לכך שילדינו ותלמידינו ישתמשו בתקשורת בין-אישית מסורתית, כפי שעשינו אנו, לפני דור המחשב. אולם, כדאי להניח שהתקשורת הזו, כפי שהם מקיימים אותה (וגם אנחנו, אגב), אינה פסולה או פחות טובה מהתקשורת הבין-אישית המסורתית. אין בכל הדברים שלעיל להצדיק חוצפה או יחס לא מכבד. אבל כדאי שנבין מה מקורה, לא נמהר לשפוט ולפרש. כדאי גם לזכור שכבני אדם זה בלתי נמנע עבורנו להשתמש בפרשנות שלנו אנו לדבריהם של אחרים, ובין היתר של תלמידינו. ייתכן שעבור אדם אחר מילים מסוימות שנתפסות בעינינו כחוצפה, ייתפסו כהומור, למשל.

בכל מקרה, אני מאמינה בדוגמא אישית, וזו לא סיסמא, אלא דרך חיים. ככל שאנו נדבר בשפה מסוימת עם תלמידינו, הם ילמדו דבר אחד או שניים על השפה הזו ועל יתרונותיה. לו אנו מפרשים דבר מסוים כחוצפה או חוסר כבוד, יש להציב גבול באופן מידי ולפעול בכל הכלים שעומדים לרשותנו. לסיום, אם היה כל כך קל ולא היו התמודדויות כאלה ואחרות, היה פחות מעניין...

בהצלחה לנו,

מ.ב.

(ל.ח.) שלום מ.ל.,

הסוגיה שאת מעלה חשובה וכואבת, הרגשתי איך אני מתעצבנת רק מלקרוא את תיאורי החוצפה שתיארת בהצגת הסוגיה. זו בעיה בוערת שלטעמי אינה מטופלת מספיק. אכן, התלמידים חצופים ונוטים להתפרצויות ללא רסן. הבעיה נעוצה גם ובעיקר בהתערבות וגיבוי יתר של הוריהם אשר גורמת לתלמיד לחשוב שהכול מותר וכל האמצעים כשרים – חבל כי מתפספסות להורים בדרך זו הזדמנויות חינוך מעולות להבנה, דרך ארץ, כבוד וערכים.

המערכת החינוכית מתמודדת כל יום עם החוצפה, זלזול וחוסר הכבוד של התלמידים למורה, לאנשי הסמכות והחינוך בבית הספר ואף לחבריהם לכיתה והמערכת בחוסר יכולת ו/או "שיניים" לטפל בכך כראוי ובמלוא התוקף והתופעה מידרדרת ומחריפה.

לטעמי, יש לרסן מיד כל תלמיד מתחצף וללמדו שיח מכבד וראוי ולטפל במלוא הרצינות ובתוקף בתופעה זו ללא חשש מתגובת ההורים.

בהצלחה לכולנו,

ל.ח.

(ר.ס.א.)

"אם אין דרך ארץ אין תורה" – סוגיה חשובה בהחלט. מסכימה עם חלק מהדברים שנאמרו כאן, לפני הלימודים קודמת ההתנהגות, בבחינת דרך ארץ קדמה לתורה.

אני מאוד מאמינה בתלמידים שלנו נקודה. כי כשצריך אותם – הם שם!! הם מגויסים ונותנים את הנשמה. כמו כן, אני מאמינה בחינוך מתוך אהבה, בחינוך מהנשמה. התלמידים שלנו מתנהגים בחוסר כבוד ובזלזול כי הם במרכז, מה שלא היה בדור הקודם. זה המקום שלנו – לחנך אותם ולשקף להם איך צריך להתנהג, ומהי הדרך שעליהם ללכת בה, לערוך מעגלי שיח על כבוד מהו, על תקשורת שבין אדם לחברו וכו'. אני חושבת שדברים היוצאים מהלב נכנסים אל הלב ודרושה המון סבלנות. עם זאת עלינו להשתמש בסמכות מורית מתוך אכפתיות ודאגה.

(ח.ד.) שלום ר.ס.א. וכולם.

ר.ס.א., אני רוצה מאוד להסכים עם דבריך. גם אני מאמינה בתלמידים שלנו (ובשלי) אך אני נאלצת להצטרף לעמדתם של א.פ. וד.א.

רק השבוע הייתי בקניון באזור המרכז (דבר שאני בד"כ נמנעת ממנו) ובשעה אחת ראיתי שלוש סיטואציות שונות ומוגזמות של הישראלי המכוער בגלל מקום חניה או מקום בתור לקופה.

אנחנו יכולים להיות המורים הכי טובים בעולם אבל אם ההורים או החברה מסביב יתנהגו בצורה לא מכבדת ואף מבזה, לא נצליח לעשות כלום. התלמידים הם המראה של המציאות, והיא כרגע די עגומה.

סיכום הארוע לאור תגובות החברים / מ.ל.

נושא: חוצפה ישראלית מתקבלת או חוצפה שעוברת גבולות?

שלום לכל חברי הפורום,

תודה רבה על התגובות, השיתוף והעצות המועילות. מנחם לדעת ש"צרת רבים היא חצי נחמה", אני מרגישה כי המקרה שהעליתי בוער בעצמותיי, ומהווה מוקד להתמודדות ושאלות יום-יומיות. לא עובר יום בבית ספר שבו אני מלמדת מבלי שאני מתמודדת עם התנהגויות אשר אינן מכבדות, חצופות ובוטות. אני מרבה לשקף ולהרביץ תורה בתלמידים, אך הפירות טרם נקצרו. התגובות בפורום נעו ברובן על אותו הציר. רוב התגובות של חברי הפורום הזדהו עם המקרה, והזכירו כי זהו פניו של הדור, וכנראה כך זה בכל דור ודור – אם כי אנחנו כבר זקנו מלזכור. התגובה הראשונה בפורום יצאה מנקודת ההנחה כי הילדים מייצגים את מה שהם מפגינים בכיתה מהבית, כלומר, שהתנהגות הילד בבי"ס היא ראי של חוויותיו הביתיות. הפתרון היה נעוץ בכך שעל המורה לעמוד על שלה, וחייב להיות לכך גיבוי ותרבות של בי"ס. התגובות הבאות הסכימו עם הטענה כי אנחנו כמורים חייבים להנחיל "דרך ארץ", וכי זה לב לבה של מהות החינוך ושליחותנו בתור מורים – לחנך. תגובה נוספת הפנתה את תשומת הלב כי הנושא הנדון חולש על כל תחומי החיים ולא רק בתחום החינוך, וכי שינוי של כל מורה בחלקת אלוהיו הקטנה הינה טיפה בים, וכי המענה חייב להינתן בקשת רחבה יותר של תחומי חיים. תגובה נוספת פירטה את הפעולות שאותו מורה עשה עם תלמידיו; הפתרון היה טמון בשיתוף פעולה של ההורים והכנסתם למעגל ה"טיפול" בילדים. המשמעות והערך המוסף של כך הינו מעורבות שוטפת ועקבית על הנעשה אל מול הילדים בזמן שהותם בבי"ס, ובאופן זה יצירת מערכת תומכת אשר מלווה את התלמיד הן בבי"ס והן מחוצה לו. תגובה נוספת הציעה כי התנהגות זו של התלמידים נובעת מחוסר הבנה בסיסית של מהם דרך ארץ ונימוס. הפתרון היה גם כאן, הקניית ערכים וכבוד עצמי כתנאי להבנת הזולת. התייחסות נוספת בפורום הציעה את המילה "מגדלור", כלומר, המורה הוא המגדלור של התלמידים אשר צריך להאיר את דרכם. אנחנו כמורים חייבים לזכור לא לקחת באופן אישי את התבטאויות התלמידים ולשנן השכם והערב כי תפקידנו הוא לנתבם לשביל הנכון. הצעה נוספת להתמודדות עם התנהגויות התלמידים הייתה שיקוף. כלומר, ברגע שנשקף לתלמידים את האופן שבו הם נראים/נתפסים הם יפעילו את הביטוי "סוף מעשה במחשבה תחילה". התייחסות נוספת נגעה בנקודה כי "הדג מסריח מהראש" וכי אל לנו להגיב בפליאה להתנהגויות תלמידנו, כאשר מנהיגינו נוהגים באופן דומה. הפתרון אשר הוצג הוא לשקף לתלמידים את התנהגותם, וכי האופן שבו הם בוחרים להתנהג אינו מקדם אותם, אלא ההפך הוא הנכון. נשמעו גם קולות אשר שמים על השולחן באופן חד וברור (ולא את המלח) את האמירה שהחברה שלנו היא חברה אלימה, כך היא הייתה וכך היא תהיה. זוהי המציאות ועימה אנחנו צריכים להתמודד. תגובה זו יצרה דיון על הערכים אשר היו פעם ומה שיש היום, כאשר נכתב כי כיום אנחנו מתמודדים עם חברה אלימה יותר וחסרת גבולות. נקודה נוספת למחשבה טענה כי תלמידים שלא מכבדים את המורים שלהם, הם תלמידים שהמורים שלהם אינם מכבדים אותם. בדומה למה שנאמר מוקדם יותר בפורום, על המורה לזכור לא לקחת את הנאמר כלפיו באופן אישי, אלא לזכור כי מאחורי כל אמירה עומד

תלמיד/ה אשר משדר/ת מצוקה. התייחסות נוספת נגעה בנקודה חשובה וטענה כי אלה פני הדור וכי בכל דור ודור ישנה בדיקה של גבולות. גם כאן, הפתרון אשר הוצע התייחס לכך שאנחנו כמורים צריכים לגייס תעצומות נפש ולהוות מודל לחיקוי. מנגד, הייתה תגובה אשר טענה כי מורים מקצועיים (לעומת מחנכים) בחטיבות עליונות חסרים את הזמן לטפל בבעיות משמעת ו"דרך ארץ" וכי הראשונים צריכים להתמקד בחומר המקצועי ולהשאיר בידי המחנכים את הנושא לשעות "חינוך". צורפו שני קבצים מעניינים : מצגת וכתבה אשר נגעו ועסקו בנושא. ממליצה לעיין בהם.

החכמתי ושמחתי להרגיש כי אני לא לבד במערכה. יחד עם זאת, אני נוכחת להבין כי המערכת והנפשות אשר אנחנו נוגעים בהן עדינות ושבירות. אנחנו צריכים להתייחס בכובד ראש לכל התנהגות ואמירה ולזכור מה שלח אותנו לנתיב הזה בחיינו. תודה רבה!

ארוע מס' 15 – לדווח או לא לדווח? / ע.ר.

הנושא: לדווח או לא לדווח? והאם להיכנע לדרישת ההורים?

שלום לכולם, לקראת תום המחצית הראשונה של שנת הלימודים הנוכחית עמדתי מול דילמה ואשמח לשתף אתכם בארוע ולשמוע את חוות דעתכם כיצד היה עליי לנהוג?

אני מחנכת כיתה ה'. יש לי בכיתה תלמיד שהוא מצטיין לימודית, אבל בהיבט ההתנהגותי, התנהגותו טעונה שיפור בלשון המעטה: לא נשמע לכללים ומדבר ללא רשות. כשהוא רוצה להסביר או להדגים עניין מסוים, הוא קם וניגש ללוח ללא רשות; ניגש לשולחני ולוקח נייר טואלט; מתחצף למורים מחליפים ומסרב לקבל את מרותם ועונה למורים בגובה העיניים. בהיבט החברתי, הוא לא מכבד את חבריו לכיתה ונגרר לעימותים אלימים עם החברים. הוא לא מוכן לקחת אחריות על התנהגותו ומתקשה לראות את מי שעומד מולו. הוא משתמש במילים לא ראויות ותמיד חשוב לו להדגיש שהוא "המלך".

התלמיד למד בכיתות א' ו-ב' בכיתתנו ובכיתה ג' הוא עבר ללמוד בבית ספר ייחודי. בסוף כיתה ג' הוא בעצמו ביקש לחזור לכיתתו הקודמת בבית הספר של החינוך הממלכתי. הוריו של הילד מבקשים לרשום אותו לחטיבת העליונה בבית ספר מבוקש בתום לימודיו בבית ספרנו. תנאי הסף לקבלה לבית הספר הוא התנהגות טובה מאוד. ילד שמקבל בהתנהגות "טוב" בתעודה במהלך כיתה ה', יתקל בקשיים להתקבל לבית הספר, גם אם יעמוד בהצלחה בכל המבחנים הנדרשים.

התקשרתי אל אימו של הילד, סמוך לסיום המחצית, ועדכנתי אותה ששמו של בנה עולה לאחרונה פעמים רבות בארועי אלימות שונים. יידעתי אותה שיש לו קושי לקבל סמכות ושהוא כל הזמן בודק גבולות. כשהיא שמעה שהציון שנתתי לו בהתנהגות הוא "טוב" בלבד היא נחרדה. כבר לא באמת עניינה אותה התנהגותו האמיתית אלא רק הציון שהוא קיבל בתעודה. היא הרצתה לי במשך שעה שעם ציון "טוב" הוא לא יגיע בכלל למבחנים לחטיבה. היא שאלה אותי האם אוכל לשאת על מצפוני את הידיעה שאני חוסמת לבן שלה את העתיד בגלל העובדה שהחלטתי לשקף בתעודה את התנהגותו האמיתית. השבתי לה את המובן והברור מאליו "שהתעודה אמורה לשקף את המציאות, אחרת אין לה שום ערך". האמא גם הגדילה לעשות ונתנה לי דוגמא שהיא בעצמה מנהלת וכשהיא הייתה צריכה לתת משוב לעובדת שלה שהייתה אמורה להתקבל לתפקיד חדש במערכת, היא בחרה להעביר את המשוב האמיתי בעל-פה בלבד. היא בחרה שלא להעלות את המשוב על הכתב, על מנת שאותה עובדת לא תיתקל בקשיים ועל מנת שהביקורת האמיתית לא תפגע בסיכוייה של אותה עובדת לאיש תפקיד חדש. האימא התחננה אליי שאנהג כמוה. אשאיר אתכם במתח כיצד נהגתי בפועל וכמובן בגיבוי מלא של ההנהלה. השאלות שאני מבקשת לקבל עליהן את תגובתכם/עצתכם להלן:

1. כיצד הייתם נוהגים בסיטואציה דומה?
2. מהם השיקולים שהייתם לוקחים בחשבון בשיקוף של התנהגות התלמיד בתעודה?
3. האם הייתם נעזרים בצוות בית הספר כדי לקבל החלטה מסוג זה, או שהייתם לוקחים את כל האחריות על

כתפיכם?

4. האם הייתם נוהגים כעצת האם?

תודה,

ע.ר.

(א.ס.) ע.ר. שלום,

פשוט ענק!! אני לא יודע אם לצחוק או לבכות...

אני מאמין שהלכת בסופו של דבר עם לבך, שכלך ומצפונך ולא סטית מדרכך. הלוא בכך אנו נבחנים. הדבר מחזיר אותי לדבריה של מנחת הסדנא (מ.ע.) לגבי דמות המורה והצבת הגבולות הנדרשת: מורה תקיף, כלומר זה שעומד על שלו ומציב דרישות גבוהות, קבועות ולאורך זמן, יתגלה ככזה שניתן לסמוך עליו, להאמין בו והחשוב מכול – ללכת אחריו בדרכו. אל תרפי ידיך! כן, ההתמודדות עם המציאות הנה סיזיפית, קשה ויום-יומית. נכון, אך בכך הוא מבחננו.

אגב, אני מבקש לשאול האם עדכון אימו של התלמיד לא בוצע בשלב מאוחר מדי? (אינני יודע). האם הנושא עלה כבר באסיפת ההורים? האם הבהרת לאם את משמעויות התנהגותו של בנה לגבי עתידו? מניסיוני הדל, למדתי כי עדכון ההורים מוקדם ככל הניתן עשוי לסייע בשיפור הדרך של התלמיד/ה בהמשך. וכפי שאני נוהג לומר תמיד לתלמידי – אם אתם מייצרים "כדור שלג", נסו לבלום את גלגולו במדרון. נסו "להכות בברזל כשהוא חם" ומנעו את הארוע. הכדור החל להתגלגל? דאגו לעצור אותו מהר ככל הניתן. לא תצליחו/לא תרצו/לא תתמודדו? תמצאו את עצמכם בבעיה קשה בהמשך הדרך מול אותה דילמה. דוגמה? לשני תלמידים בכיתתי רישיון נהיגה לאופנוע. האחד שומר על כללי התנועה (למיטב ידיעתי) והשני מזלזל בכל חוק. אני משוחח רבות עם תלמידי בשיעורי חינוך, בהפסקות ובכלל בנושא חוקי התעבורה והחשיבות בציות להם לצורך הגנה על חייהם. "למזלזל" נשלל רישיון הנהיגה בשבוע שעבר, לאחר שביצע תאונה (קלה לשמחתי) בעת שהרכיב נוסע נוסף, ובקיצור: אם הוא היה "עוצר את כדור השלג" מוקדם ככל הניתן, הוא לא היה מגיע למצב של שלילה. החשש שלי כיום הוא שימשיך לנהוג גם כאשר הוא בשלילה. הבהרתי לו כי לא אני ולא הוריו "נשמח" להגיע לבקר אותו בתא המעצר.

ולענייננו: הלב נקרע למשמע דילמה שכזו – האם ללכת בדרך האידאה הדורשת אמת וצדק וכך, לכאורה, לפגוע בעתידו של התלמיד או שמא "לחפף"? (ואין לי מילה אחרת לתאר את הדילמה). לגבי אימו של התלמיד – ברור לי באיזה צד היא בחרה. וכפי שכתב חילי טרופר בספרו: "הבחירה בין חיים קלים לחיים טובים". האם כנראה בחרה בחיים הקלים.

אין רע בלי טוב ואין טוב בלי רע כנראה. אני מאמין כי לתלמיד זה יכולות חברתיות איכותיות שבהן יש להתרכז (ראו המקרה שאעלה בשבוע הבא בנושא פסיכולוגיה חיובית). ירצה? ישפר. לא ירצה? ימשיך לגלגל את כדור השלג במדרון החלקלק כלפי מטה.

כן, הייתי מתייעץ בנושא זה עם יועצת ביה"ס או אף עם ההנהלה לאחר השיחה. והחשוב: אני מאמין שפעלת בדיוק "לפי הספר" של האמת הפנימית שלך.

אגב, אם לדעתך מקום התלמיד בלימודי המשך בבית הספר היוקרתי, אני הייתי עושה כל מאמץ בכדי להשפיע על ביה"ס החדש לקבלו. האם נכון יהיה לקחת את הסיכון והמאמץ? ימים יגידו, אם בכלל... נקודה למחשבה.

(מ.ע.) ע.ר. שלום,

אמשיך ואוסיף על דבריו של א.ס., אל לנו המורים להיות מנותבים ומוכתבים ע"י ההורים ובוודאי אם הם אנשי חינוך, שהרי כביכול, אפשר ללמוד מהם. הצעתי לך, להיות נאמנה לדרך שבה בחרת, מצפונך יהיה נקי יותר. אמנם, עומדת כאן טובת הילד, ואז ניתן להתפתות ולנהוג כפי שהאם נהגה, ואח"כ ביקשה, אבל אם זו התנהגותו של הילד, גם אם היא תיופה ותטויה, התנהגותו תתגלה במהרה, ואז מפח הנפש יהי גדול יותר כשמודיעים לילד על עזיבתו בגין התנהגותו, וזה מפח נפש יותר גדול עבור הילד.

לעתים המקצוע מפגיש אותנו עם סיטואציות שמערבות רגשות ומערערות רגשות והדילמה מה ובמה לבחור מטלטלת, אבל חשוב לעשות מאזן של רווח והפסד לתלמיד, ומול זה מעמדי כמורה, כמחנכת, כמי שמלמדת

ונוגעת בערכים, ולכן צריך לנהוג ביושרה ובהיגיון. לתלמיד, להסביר את מצבו, לתת לו זמן מבחן לשיפור התנהגותו שיעמוד בו, לא לשנות את הציון, כן לצרף מכתב על השינוי, אם היה שינוי, על המאמץ הניכר שחל בהתנהגותו אם אכן חל, ושביה"ס הקולט יחליט אם לתת הזדמנות ולקבל על תנאי, או לקבל אותו ללא תנאי, או לא לקבלו בכלל.

מצרפת קישור למאמר של חגית גור וגליה זלמנסון-לוי "יחסי הורים בית ספר – נקודת מבט ביקורתית" (באתר של 'המרכז לפדגוגיה ביקורתית' <http://www.criticalpedagogy.org.il/>) שיכול להאיר ולהוסיף על נושא זה.

(א.א.) ע.ר. שלום,

הדילמה בהחלט קשה, אני באופן אישי מלמדת בתיכון ושם אני מקבלת את אותן תגובות לגבי ציוני הגשה לבגרות שהייתה בחורף וזה בהחלט קשה מאוד! למרות הקושי אני חושבת שזאת טעות לשנות את הציון כפי שביקשה האם, עם כל הרצון לשים את הילד במרכז להקשיב לו ולעטוף אותו, אנו כבני אדם צריכים לדעת שיש "מחיר" להחלטות שלנו ורק אני אחראי להתנהגות שלי ולהחלטות שעשיתי.

זה שיעור חשוב שהילד צריך לעבור לטעמי.

מעניין אותי לשמוע האם נעשה אבל טיפול מול הילד במהלך המחצית? האם הוא והוריו הוזמנו לשיחה להבנת ההשלכות למעשיו בטרם הציון הנמוך יותר? האם ניתנה לו הזדמנות? האם הובנה הסיבה להתנהגותו? אולי הוא לא רוצה את מה שהוריו רוצים עבורו?

לדעתי חייבים לגבות את הציון בתהליך מקדים שאנו כבית ספר עשינו אחרת זה קצת נפגם.

(ל.ח.)

גם אני מסכימה כי זהו שיעור חשוב ללמד את התלמיד, הוא יבין כי כדי להגיע למקומות טובים ולהשיג הישגים יש להתאמץ ולהתנהג בצורה ראויה ומכבדת.

(ל.ז.)

גם אני חושבת שמורה צריך להיות נאמן לדרכו.

גם אני פגשתי ביסודי בבקשות כאלו ואחרות וגם מהורים שהם אנשי חינוך.

כאשר אני סבורה שדרכי היא הטובה עבור הילד, אני מקשיבה ללבי והולכת בדרכי.

טובת התלמיד בראייה אחראית ובוגרת.

(נ.ב.) ע.ר. שלום,

התנהגות חשובה בעיניי מצוין בתעודה ולכן, במיוחד בתחום זה, על התעודה לשקף את המציאות. חשוב להתייעץ עם יועצת בית הספר, מנהלת ומורים ותיקים בסוגיה בכדי לקבל נקודות מבט שונות. בהתמודדות עם ההורים הייתי מדגישה את החשיבות שבתהליך החינוכי שעל הילד לעבור עוד לפני המעבר לבי"ס אחר וכמו כן את האמינות של ביה"ס שלך בדיווח מול בתי ספר אחרים.

אני מניחה שלא שינית את הדיווח בתעודה.

(ל.ח.) ע.ר. שלום,

סוגיה חשובה ולצערנו עולה לא פעם בבתי הספר. לא תיאמן חוצפתה של האם הזו!!! שאת תיקחי על מצפונך!! היא אמא שלו, מגדלת ומחנכת אותו, היא לא מכירה את הילד שלה? אני משערת ויוצאת מנקודת הנחה שהאם עודכנה ע"י המערכת החינוכית והמורים כבר בשלבים מוקדמים יותר בעניין התנהגותו של בנה והייתה מעורבת ומודעת ושווה לא הפעם הראשונה שבה היא נתקלת בבעיות התנהגות ומשמעת של בנה, אז נשאלת השאלה איפה היא הייתה עד עתה? מדוע לא פעלה על מנת לשפר את התנהגותו ולהציב לו גבולות!!

אני מלמדת בחטיבת ביניים ואנו נתקלים רבות ב"בקשות" אלה מצד ההורים והתלמידים בכיתה ט' ולקראת ההרשמה לתיכון. אנו כמובן נותנים את הציון האמיתי המגיע לתלמיד תוך מעקב אחר התנהגותו בפועל. התעודה צריכה לשקף את המציאות ועלינו כמורים ומחנכים לעשות עבודתנו נאמנה אחרת נייתר את הצורך בתעודה ואף תיכון לא יכבד את הערכותינו וכן נפגע בשאר התלמידים שמתאמצים, לומדים ומשיגים ציונים והערכות טובות בצדק וביושר.

במקרה שלך, לטעמי יש לשקף בתעודה את התנהגותו האמיתית של התלמיד ומה שמגיע זה מה שיקבל ובלי "שיפוצים".

בהצלחה,

ל.ח.

(ל.ז. ע.ר.)

לדעתי – יותר מאשר "מה שמגיע" הייתי משתמשת באמירה שהתהליך הוא חינוכי ושעל הילד ללמוד לקבל אחריות ולשאת בהשלכות ובתוצאות של מעשיו ונוהגיו. זהו חינוך. העברת האחריות לילד היא אשר תשפר את הישגיו של תלמיד, הן הישגיים והן התנהגותיים. האחריות היא עליו ומתוך כך שהוא מבין שהוא נפגע מאי לקיחת אחריות, הוא עתיד לשנות נוהגו.

האמירה "מגיע לך" עשויה לעורר אנטגוניזם והמשך ההתנהגות הלא מקובלת.

(ח.ד. ע.ר. שלום,

את מציגה דילמה בהחלט קשה.

גם אני מחנכת כיתה ה' והיה לי תלמיד דומה למה שאת מתארת, ולכן לכל אורך הדילמה שלך הוא עומד לנגד עיניי. לא ניתן לתת פה תשובה חד משמעית. מצד אחד, עלייך להיות נאמנה ל"אמת שלך" ולא להיכנע ללחצים מצד ההורים או גורמים אחרים, ומצד שני, יש פה ילד, שאני מניחה שכן יקר ללבך, ושאיני בטוחה שאינך רוצה "להרוס לו את העתיד" כמו שהגדירה אמא שלו.

במצב כזה אני הייתי מתלבטת המון עם עצמי ועם חבריי בצוות לגבי ההשלכות של ציון ההתנהגות, מכיוון שבמקרה שלו יש לו השלכות שעלולות להיות קשות. בסופו של דבר התעודה אמורה להיות כלי הערכה שמסייע בבניית הילדים, בטיפוחם ובפיתוחם ולא רק כלי ניגוח או איום (אם לא תעשו... אוריד לכם ציון). הרי אם התלמיד יקבל ציון המונע ממנו להתקבל לאן שהוא רוצה, אין לו יותר מה להפסיד ומעכשיו ועד סוף כיתה ו' הוא עלול להתנהג בהתאם, ומכיוון שמדובר גם בציון מחצית בלבד אני סבורה שאפשר לאחר שיחה חד משמעית איתו ועם הוריו, להבהיר לו שהוא מקבל ציון יותר טוב מהמגיע לו, לפני משורת הדין, וחובת ההוכחה היא עליו (הרי בסוף השנה תמיד אפשר לתת ציון נמוך שימנע ממנו את סיכויי הקבלה לתיכון שבו הוא חושק).

(מ.ע. ע.ר. שלום,

דאגתך לעתיד הילד ניכרת, והלב הרחמן של המורה, שמא יהיו השלכות קשות, כדברייך על עתיד הילד מהדהדים בכתיבתך. בכל זאת אני מציעה לפעול להלן: בשל הזמן שבין פניית האמא, ועד לרישום הילד לביה"ס שאליו רוצה אימו של התלמיד לשלוח את בנה, הייתי מעמידה תנאים בפני התלמיד שיוכיחו שיפור משמעותי: ע"י השתתפות בסדנת עיצוב התנהגות, טבלת מעקב של התלמיד אצל כל המורים המלמדים אותו, שיחות שיתקיימו עם התלמיד ובנוכחות הוריו, כל אלה כדי לבדוק עד כמה הילד יכול לעמוד מול סמכות ולקבל מרות, עד כמה הילד שיפר התנהגות ועשה צעד ניכר בין מה שהיה לבין מה שהוא כעת וגם אז לציין זאת בתעודה. ואז זו תהיה החלטת ביה"ס הקולט אם לקבל או לא לקבל אותו.

(ר.ו.ה.) ע.ר. שלום,

אני אפילו לא יודעת מאיפה מתחילים.

לא אחת נתקלים בהורים שמתעוררים רגע לפני קו הסיום ונחרדים לגלות שהציונים/התנהגות יציבו בפני הילד מכשולים. הדילמה שלך היא ענקית. בשבוע האחרון אני נמצאת במרתון של ישיבות ציונים ואני מודה שלא אחת העליתי את ממוצע הציון של תלמיד בכמה נקודות במידה והממוצע יצא נכשל – אך התנהגותו והרצון שלו בשיעור טובים שכן יש תלמידים שבמבחנים פשוט לא מצליחים.

בסיטואציה שלך – תלמיד יסודי, את נדרשת להסתכל קדימה – לעתידו היותר רחוק מכיתה ו' לדוגמה. צריך לזכור שתלמיד מתבגר ומטפס בשלבי מערכת החינוך, מתבגר, מתעצב ולומד להכיר את עצמו ואת אופיו. לכן הדילמה היא קשה – כי כנראה לפי מה שכתבת יש לך השפעה מאוד גדולה על הדרך שבה הוא יוכל לצעוד והיא זו שתסביר שתכתוב לו כבר גם את חייו הבוגרים.

יש משהו בדברי האם – כאשר אתה כמעסיק נותן המלצות על עובד שלך שעוזב אתה לא בהכרח תזכיר את הנפילות הקטנות שאפיינו תקופה, אתה כן מתמקד בטוב אלא אם יש מקרים קיצוניים.

אני חושבת שאת התעודה כן הייתי מדפיסה עם הציון האמיתי – ואם יהיה שינוי עד סוף השנה לשאול את המנהלת האם ניתן להדפיס תעודה חדשה. אגב למה לקבלה לחטיבה צריך תעודה של כיתה ה'!! יש כאן גם שיעור חשוב לתלמיד – יש השלכות למה שאתה עושה.

מצד שני אולי הייתי מעלה את הציון בתעודה אך יוצרת מסמך מחייב לתלמיד שבו הוא חותם וגם ההורים מעין הצהרה על התנהגותו בהמשך, על הבנתו שבאופן חד פעמי הציון שונה. יש להתחשב לדעתי בכך שזה גיל שמאוד קל להיגרר לאלימות מכל סוגיה יש המון לחץ חברתי על ילדים, הם רק מפתחים את הזהות שלהם ומנסים למצוא את מקומם בחברה, דבר שמאפיין גם את הבנות.

(מ.ד.) שלום לכולם,

מסכים עם מה שנאמר לעיל בנוגע לעדכון שוטף של הרכזת, יועצת והורים בנוגע לבעייתיות. אך בנוגע להחלטה הייתי מעדכן ומשתף גורמים נוספים ומוודא האם בית הספר יגבה אותי או שלאחר שתתני ציון נמוך בהתנהגות אז אם התלמיד תלחץ והמנהלת תתקפל.

כך שחשוב להבין מה עמדת הממונים עליי ובנוסף מזמן את ההורים והתלמיד לשיחה ואומר להם שיש לתלמיד חודשיים עד סוף השנה, מעכשיו והילד מושלם בהתנהגות ואני אשקול לתת לו את הציון הרצוי בשביל המעבר אבל הערה הכי קטנה מצד: תלמיד אחד, מורה אחר ומבחינתי גם שומר בית הספר וההתנהגות שלו תהיה הכי נמוכה ותתמודדו עם התוצאות מפני שלי יש את האתיקה והערכים שלי ואני לא אוותר עליהם וזה תפקידכם לעשות את השינוי – בידיים שלכם.

לסיכום עצת האם לא מעניינת אותי ולאחר הפגישה שציינתי לעיל והתייעצות עם הממונים עליי הייתי מודיע לתלמיד ולמשפחתו מה החלטתי.

בהצלחה ותהיי חזקה, עוד חודשיים לחופש ולחיפוש עבודה אחרת. ©

(א.פ.) שלום לכולם

אני רוצה להגיד שהדילמה מרתקת מאוד לקריאה ולהרהור, אבל קלה מאוד בעיניי לפתרון.

לדעתי, אין בכלל ויכוח כי התעודה שבית הספר מפיץ אמורה, כמו שציננת, לייצג באופן ההולם ביותר את המציאות. לפיכך, בדיוק כמו שציונו של תלמיד במקצוע לא ישונה כדי לשפר את סיכויי הקבלה שלו למסגרת כלשהי, כך גם (ואפילו במשנה חשיבות) אסור במישורים רבים "לעגל פינות" בהערכת התנהגות שלו בשביל שום מטרה!

אני חושב שהסיטואציה הזו חייבת להיות מדווחת לגורמים נוספים בבית הספר – יועץ/ת, רכז/ת ואף מנהל/ת. יש פה התנהגות פסולה בתכלית של ההורה שצריכה לא רק להיענות בשלילה מוחלטת אלא גם במיצוי כל

האפשרויות שיש בידי בית הספר "לנזוף" באותו הורה. בנוגע למענה הישיר – להלן מספר תשובות שהייתי מעניק לדרישתה ההזויה של האם הרשלנית:

- "אם לא היית מרוצה ממני כמחנכת של בנך, האם היית מסכימה לשפר את הערכתך כלפיי כדי שאוכל לקבל תפקיד שבו אני חושקת?"
- "אם הערכת ההתנהגות תשופר באופן מלאכותי – מה סיכויי של הילד לשרוד בבית הספר החדש וקוד ההתנהגות הנוקשה שלו?"
- "איך היית מגיבה אם מקומו של הילד בבית הספר היה נתפס ע"י ילד שציוניו שופצו?"

(מ.ל.) ע.ר. שלום,

ארוע מעניין מאוד. במאמר מוסגר אגיד כי אני נחרדת כל פעם עד כמה בעיות המשמעת הן עניין משמעותי כבר בגיל הצעיר, ותוהה איך אנחנו יכולים למגר אותן. אבל זה דיון אחר. לשאלתך, אני מאמינה שהלכת בסופו של דבר אחר צו לבך ולא היית נתונה למניפולציות כאלה ואחרות של אימו של הילד. מעבר לכך, נדמה כי אימו מהווה מודל לחיקוי עבור בנה, אם זה האופן שבו היא בוחרת להתמודד עם הסיטואציה שבה נמצא בנה. במקום להעריך את נכונותך לעדכן אותה מבעוד מועד ולהתריע על מצבו של ילדה, היא בוחרת להתנער מאחריות ולהעביר אותה לכתפיים שלך. אני בשום אופן לא הייתה משנה את הערכתי. הילד צריך לקחת אחריות על המעשים שלו, וללמוד שלכל מעשה ישנה תוצאה. ויפה שעה אחת קודם. אני מאמינה, שבשלב הזה, לא הייתי מקבלת את ההחלטה הלבד, אלא מתייעצת עם החונכת שלי, היועצת ומנהלת ב"ס.

בהצלחה

מ.ל.

(מ.ע.) שלום וברכה,

חשוב מאוד לעשות הבחנה בין הדרך שבחרה אמא של התלמיד לפעול. היא פעלה מול עובדת בגירה, בוגרת, והספיקה משהו בחייה, גם ההערכה שנתנה לה בע"פ, או העובדה שנמנעה מלכתוב עליה משוב שלא יפגע בה, נבע כנראה, גם מהיכרות של צד אחר חיובי של העובדת. מה שלא נכון להשוות למקרה של הבן.

(ח.ד.)

אני מסכימה עם דברייך מ.ע., ואני שבה ואומרת שלדעתי יש משמעות גדולה לתת לילד הזדמנות נוספת ולהראות לו שמאמינים ביכולתו להשתפר. ואני מאמינה שגם הילד יעריך יותר את העובדה שמוכנים להתייחס אליו בכבוד וברצינות ולא לזלזל בשאיפותיו ולתת לו הזדמנות נוספת. אני חושבת שציון נמוך שסוגר בפניו את הגולל לתקוותיו לא ילמד אותו לקח לעתיד אלא יגרום לו דווקא להתנהג בצורה גרועה בשנה וחודשיים שנשארו לו ביסודי ואילו ציון שיאפשר לו להתקבל לביה"ס יצור אצלו מוטיבציה להוכיח שהוא ראוי לאמון שקיבל. ציון נמוך עכשיו הוא נקודת אל חזור (בהתאם לתמונה שמציגה האם) אך ציון טוב יאפשר תמיד להוריד ציון בסוף השנה אם התלמיד לא יתקן דרכיו.

עם כל הכבוד לחוסר רצוננו "להתקפל" בפני ההורים, בעיניי האם איננה העניין כאן אלא הילד. אז מה אם מתוך ראיית טובת התלמיד האם תשיג את מבוקשה?

(ה.ש.)

אני מסכימה איתך מאוד מ.ע. אני חושבת שהילד נמצא כעת בגיל שהוא זקוק להכוונה. זה הגיל שצריך לעצב אותו ולעזור לו להתפתח. להראות לו את הדרך הנכונה שלפיה יש להתנהג. אני חושבת שקודם כול על האם להכיר במציאות ולא להתעלם ממנה. בזה שהיא משכנעת את ע.ר. לייפות בשבילה את המציאות היא רק מונעת

מהילד להבין שהוא לא יוכל להמשיך ולהתנהג כך. אם האם תמשיך לגונן עליו יתר על המידה במקום לקחת עליו אחריות, בסוף עוד יהיה מאוחר לשנות את ההתנהגות והיא תצטרך לשאת בתוצאות לא פשוטות.

(ת.ח.) שלום לע.ר. ולכולם,

דילמה מצוינת, לשאלותיך:

1. אין לי ספק שהייתי נוקטת בדיוק כמוך ומסכימה עם שאר חברי הפורום שתומכים בגישה זו, אסור לנו כמורים להיכנע לפוליטיקה כזו או אחרת.
2. השיקולים שיש לעשות כבר צוינו על ידי מ.ע. ואחרים ואני אוסיף מניסיוני (מקרה דומה שהיה לי כמורה) – מדובר בתלמידה שהתנהגותה התדרדרה וכדי שתוכל לקבל תעודת מצטיין חברתית, המחנכת כינסה לישיבה את כל המורים המקצועיים, הציגה בפנינו את הפתרון האפשרי שחשבה עליו (אפשרות לשפר את התנהגותה בטווח הקצר שנוותר לקבלת התעודה) ולבסוף גובש פתרון שכל המורים של התלמידה שותפים לו.
3. כמובן שאחד השיקולים העיקריים במקרה זה היה שהתלמידה אכן עם התנהגות טובה מאוד ומאחר ומדובר בתקופה זמנית הוחלט לתת לה ניסיון נוסף.
4. לגבי האחריות – אני חושבת שגם כאשר אנחנו בטוחים בדרכנו (בכל דבר בחיים), תמיד כדאי להתייעץ עם גורמים נוספים ולשמוע דעה נוספת (אולי יעלה כיוון שלא חשבנו עליו), בעיקר כאשר מדובר במורים נוספים של התלמיד. אני לא חושבת שעובדה זו היא שיתופם באחריות, שהרי לבסוף עליך לקבל את ההחלטה לגבי הציון שאת רושמת לתלמיד בתעודה.
4. בסוגיות שונות של התנהלות מול הורים אני מגלה כי ההורים נוטים לגבות את ילדם גם אין זה הדבר הנכון. ראוי שהאם תסביר לבנה שאם לא ישנה את התנהגותו ייאלץ לקחת אחריות על תוצאות מעשיו והשלכותיהן. כאם אני מנסה ללמד זאת את ילדי משום שעליהם להבין שרק הם אחראים להתנהגותם. המשך שבת מקסימה, ת.ח.

(ד.א.) ע.ר. שלום,

שאלתי העקרונית היא: מה הקשר שאת מוצאת בין מועמדותו של התלמיד לבין יכולתך להתמודד עם התנהגותו? האם מעורבותה של אימו הכרחית? ומהו סגנון ההוראה/חינוך שאת מציבה לעצמך? בתוך עמי אני חי ובתוך כך מנסה לשמן את נקודות הממשק ה"ישראליות" כל כך. לעניות דעתי עליך להתמודד עם התנהגותו ללא קשר ל"עיתידו". אלא לנסות לייצר עבורו מרחב הוגן (וגם עבורך). בעצם נוצרה בעיה מתוך בעיה אחרת וזה נראה ככדור שלג. לכן לא הייתי מנסה ליישר את הבעיה מול האם, אלא להתמקד במנדט החינוכי שאליו את אמורה להתייחס.

(ר.ס.א.) ע.ר. שלום,

אני מסכימה מאוד עם ח.ד. ציון בהתנהגות הוא אל חזור ויש לשקול טוב לפני שמקבלים החלטות גורליות לגבי התלמיד. זה מבחינתם גורלי. כן הייתי נותנת הזדמנות לתלמיד לשפר את התנהגותו, הייתי מוסיפה גם הערכה מילולית אם חל שינוי, שיפור כל שהוא, כותבת מכתב. מנסה להרגיע את האמא. כשאני צריכה לפתור דילמות מהסוג הזה אני שמה את עצמי בנעליים של האחר ורק אז מקבלת החלטה.

באשר לאמא-מנהלת – אין להשוות. בשיקולי דעת של מנהלת עולות גם האפשרויות הללו, ואין לפסול על הסף – כמובן שהאמא-מנהלת חשבה על המעבדה ועל טובתה האישית.

בקיצור, בחיים לא הכול שחור ולבן. יש גם אפרפר.

בהצלחה לך

(ה.ש.) ע.ר. שלום,

בהחלט מדובר בדילמה לא פשוטה. בהקשר לשאלתך, אני די בטוחה שהייתי מסרבת להיכנע לתחנוניה של האם. אני מניחה שבסופו של דבר גם את פעלת כך. אמנם זה לא פשוט לעמוד כך מולה, ובוודאי, גם אם הייתי מהססת מעט. אך בסופו של דבר לא הייתי נכנעת. אני מודה שבמקרים דומים שקרו לי התייעצתי עם חבריי לצוות כדי לשמוע איך הם היו פועלים. אבל בסופו של דבר אני נותנת לא מעט מקום לתחושות הבטן האישיות שלי. אני חושבת שהן אלה שהופכות אותנו למחנכים שאנו והן אלה שמבדילות אותנו מאחרים. אני חושבת שהאם עושה עוול לילדה. בכך שהיא מנסה לשכנע אותך היא בעצם מתעלמת מן המציאות ופוגעת בבנה.

(ק.ש.) ע.ר. שלום,

מדובר בדילמה מציאותית שגם אני נתקלתי בה השנה. לשאלותייך, עלינו לחנך קודם כול לערכים ולכן תפיסתי היא שלא ניתן "לייפות" דברים בתעודה. יחד עם זאת מכיוון שמדובר במחצית ראשונה, ניתן היה לאפשר לתלמיד, בליווי שיחה עם הורים וגורמים מקצועיים, לשפר באופן מהותי את התנהגותו ויחסו לסביבה ולצוות בית הספר וכך להעביר את "הכדור" והאחריות לעתידו הבית-ספרי לידיים שלו. במידה והיה מתנהג באופן תקין ומקובל ושומר על הכללים הבית-ספריים הייתי מחמיאה לו ומשקפת את הציון, שוב האמיתי בתעודת סוף השנה. חלה עלינו חובה לחנך לדור משמעותי וערכי, דור שישגי שאיפותיו וחלומותיו בעבודה קשה ומאמץ ראוי ולא ע"י "קנייה" וסילוף העובדות. מאמינה שנהגת כמו שאני חושבת ומחזקת אותך על עמידתך האיתנה בפני האם (משימה לא פשוטה בפני עצמה). הייתי נוהגת כמון ומשתפת את הנהלת ביה"ס מנהלת/יועצת, בכדי שיתמכו בך ומכיוון שלעתים ארועים מסוג זה עלולים להקצין. הצלחה בהמשך! ק.ש.

(מ.א.) ע.ר. שלום

לאחר שקראתי את הסיטואציה שהעלית, לעניות דעתי אין כאן כלל דילמה מלבד המצב הלא נעים מול ההורים. כפי שציננת בפני האם – התעודה משקפת את המציאות ואנחנו לא "מתכופפים" לפי מה שמתאים או לא מתאים להורים, אחרת איך נתפס בעיני תלמידינו? יתרה מכך, אם להורים כל כך חשוב להתקבל לבי"ס מסוים – עליהם לדאוג שילדם יעמוד בקריטריונים לכך ובהנחלת ערכים מהבית. בטוחה שהתרעת להורים לא פעם על התנהגותו של התלמיד, וכשהודעת על הציון זה כבר לא הייתה ממש הפתעה. בכל אופן, אין ספק שאנחנו מורים בתחילת הדרך צריכים להיוועץ עם הצוות החינוכי ובוודאי לקבל את הגב מההנהלה. על כן, בטוחה שעשית את המעשה הנכון וזכרי שיש תמיד ללכת בדרך שבה את מאמינה!! בהצלחה בהמשך

(ר.ב.ס.) ע.ר. שלום,

אני חושבת שהמקרה שהצגת מאתגר עד מאוד כל מורה ובטח שמורה חדשה. מצד אחד הרצון לעזור, להקל ולהגדיל את סיכוייו של הילד להתקבל לבית ספר. מהצד השני הרצון שלך להישאר עם האמת, גם לטעמי אין ערך לתעודה אם איננה משקפת את המציאות וזה תקף לציוני המקצועות ובטח שלציון על ההתנהגות. לדעתי בקשתה של האם מוגזמת ואינה ראויה והייתי מבקשת ממנה לשוחח עם בנה על מנת שישפר את התנהגותו כך שבמחצית הבאה יוכל לשפר את ציונו. אני מאמינה שאם הייתי במצבך גם אני הייתי מתנגדת לשינוי הציון, אך יחד עם זאת, הייתי פונה לצוות בית הספר לעזרה וביחד היינו מנסים למצוא פתרון ראוי שיהיה כמה שיותר מקובל על כל הצדדים. ערב מקסים

(מ.ב.) ע.ר. שלום

אכן סוגיה מעניינת. הצלחת לאתגר אותי.

בהיותה דילמה, התשובה אינה יכולה להיות חד-משמעית, לפחות לא עבורך. בפרט במקרה שהעלית, מה שעומד לנגד עיניך הוא טובתו האישית של הילד (קבלה לבית ספר מבוקש) לבין לקיחת אחריות על התנהגותו ומעשיו. מעל לכל אלה קיים היושר המקצועי שלך ונאמנותך לערכים שבהם את מחזיקה, יהיו אשר יהיו. אני חושבת שבמקרים האלה כדאי לחפש דרכים יצירתיות, כמו למשל, להציע לתלמיד ולהוריו דד-ליין. אם עד לתאריך מסוים, התלמיד יראה מוטיבציה לשפר את התנהגותו, בהתאם לתנאים מסוימים שעליהם יוחלט במשותף עם הוריו ועם הצוות החינוכי הכולל, או אז, יזכה גם בחיזוק חיובי על התנהגות חיובית וכתוצאה מכך בציון גבוה יותר בתעודה. ללא קשר, כדי להקל על עצמך בהחלטה הקשה הזו, הייתי בהחלט פונה לצוות החינוכי (מנהלת, יועצת, המורים המקצועיים).

אני מסוקרנת לדעת מה החלטת...

סיכום הארוע לאור תגובות החברים / ע.ר.

נושא: לשפץ את ההערכה בהתנהגות או לא לשפץ, זו השאלה

תודה לכולכם על התגובות והעצות המועילות שעזרו לי להגיע לתובנות שאקח איתי כצידה לדרך. אציין כי מה שאפיין את תגובות החברים הוא קיצוניות התגובה: חלקם חשבו שאכן מדובר בדילמה אמיתית וקשה לפתרון ומצד שני חלקם חשבו שכלל לא מדובר בדילמה ושעל התעודה לשקף את המציאות נאמנה. אגלה כי בסופו של עניין לא שיניתי את הציון בתעודה, אך לא מהטעם שאתם משערים. אפרט את דבריי: אני עדכנתי את האם כי ציון ההתנהגות בתעודה הוא טוב אע"פ שכבר כתבתי בתעודה את הציון "טוב מאוד" מבלי לזכור מה כתבתי. עדכון האם בציון "טוב" נבע מהתנהגויות של התקופה שנשקה למתן התעודה.

המנהלת פתחה בפניי את כל האפשרויות ודאגה שאלך עם האמת שלי. היא אפשרה לי לתקן את הציון מ"טוב מאוד" ל"טוב" ומצד שני הזכירה לי שאני צריכה לשקלל את ההתנהגות לאורך כל המחצית ולא לשפוט לפי מצבור הארועים שלקראת מתן התעודה. הסכמתי עם ההמלצה האחרונה של המנהלת ולכן בחרתי לא לשנות את הציון ולהותיר את הציון "טוב מאוד" על כנו. כן דאגתי להביע את דעתי במילים בפרק "ממני אליך" שם כתבתי למה כן הייתי מצפה ואלו התנהגויות יש לשנות.

מתגובות המשתתפים עולה החשיבות של שיתוף פעולה עם ההורים ועדכון השוטף. כמו כן הודגש תפקידם המשמעותי של ההורים בשיפור ההתנהגות ובהצבת גבולות. בטרם ההורים ישתפו פעולה, יש להבהיר להם שגוננות יתר וייפוי המציאות הם מתכון לפגיעה בילד. חברי הפורום סברו כי התעודה היא כלי הערכה שאמור לסייע בעיצוב ההתנהגות ולא כלי ניגוח או איום. יחד עם זאת, התעודה צריכה לשקף נאמנה את המציאות ויש לציין בה ניסיון לשפר את ההתנהגות.

כל חברי הפורום הדגישו את חשיבות השיתוף של הצוות הטיפולי ובכלל זה ההנהלה.

תובנות

התובנות שהסקתי מהצגת הדילמה הן לאור התגובות:

- א. חשוב להיות בקשר רציף עם הורי התלמידים. עדכון ההורים מועד קצר לקראת מתן התעודות הוא בעייתי ולעומת זאת, קשר רציף מפחית את רמת ההפתעה של ההורים.
- ב. חשוב והכרחי (במיוחד בתחילת הדרך המקצועית) להתייעץ עם צוות בית הספר ולקבל גיבוי מההנהלה.
- ג. חשוב לשקף לתלמידים את המציאות נאמנה, גם אם המציאות כואבת.
- ד. תגובת ההורים מעידה על המודל לחיקוי שהם משמשים בעבור ילדיהם.

ה. האחריות ללמידה ולהתנהגות היא על התלמיד בלבד ועליו להבין שעליו לשאת בתוצאות לבחירות שלו.
ההורים והמורים תפקידם לכוון, לייעץ, להזהיר אך לא לקחת אחריות במקום התלמיד.
תודה לכם על התמיכה ועל העצות שנתתם לי,

ארוע מס' 16 – תלמידים לטובת פרויקטים בית-ספריים / א.פ.

נושא: להוציא או להשאיר תלמידים ממסגרת הכיתה לטובת פרויקטים בית-ספריים

שלום לכולם,

להלן מוצגת הדילמה שאני מתמודד מולה כבר מתחילת השנה.

בבית הספר שבו אני מלמד קיימות מספר מסגרות בית-ספריות שבהן תלמידים משתתפים בפעילויות העשרה, תמיכה, תגבור וכד' במהלך יום הלימודים. הכוונה העיקרית (אך לא היחידה) היא לשיעורים פרטניים לתלמידים הזקוקים להם, השתתפות בסדנאות הבנת הנקרא ותגבורים מיוחדים בהתאם לצורך. בנוסף, בית הספר ידוע בפרויקט הקרוי "דיאלוג יצירתי" שבמסגרתו התלמידים מבצעים, החל מכיתה ז', עבודת מחקר רחבת היקף שבה מושקע חלק ניכר משנת הלימודים ואף ניתנת לה לעתים קרובות עדיפות על פני שיעורים הקבועים במערכת. כאמור, הפעילויות הללו מתבצעות בזמן הלימודים ובהכרח מתקיימות על חשבון שיעורים אחרים. כמובן שבמידה ותלמיד מחמיץ שיעור לטובת מסגרת שכזו – באחריותו להשלים את החסר (ישנם מצבים שבהם תלמידים לא נוכחים בשיעור אך נחשפים לחומר במקביל לכיתה לצורך תרגול הבנת הנקרא, למשל, ואז, תאורטית, אין צורך בהשלמה).

לשמחתי, הצלחתי ליצור קשר מוצלח במיוחד עם הכיתות שאני מלמד בשכבת ח'. ככלל, שיעורי בכיתות אלה מוצלחים מאוד וניכר כי מרבית התלמידים נהנים מהם לפחות כמוני. מעבר להתעניינותם בחומר הנלמד, האווירה בכיתות אלה חיובית מאוד ואף מהנה ומבדרת ברוב המקרים, כך שאני שמח להגיד כי תלמידי כיתות אלה מעריכים אותי במיוחד ונוכחותם בשיעורים, הן פיזית ומנטלית, מורגשת לאורך כל השנה.

מול כך, מדי פעם נקראים תלמידים מכיתות אלה לאחת מהמסגרות האחרות שפורטו לעיל. מן הסתם הדבר נעשה באופן מסודר, לגיטימי ובשיתוף פעולה עם הורי התלמידים אך במקרים רבות ניכר כי התלמידים מביעים חוסר רצון לצאת מהשיעור שלי לטובת פעילות אחרת. כמובן שבמקרים אלה אין לי אפשרות למנוע זאת ועליי לשתף עם כך פעולה. לעתים קרובות (בעיקר בכל הקשור לשיעורים פרטניים, תגבורים ותרגולי הבנת הנקרא) מדובר בתלמידים חלשים יחסית, שדווקא איתי מצליחים יותר מבמקצועות האחרים – דבר שתורם רבות לתחושת המסוגלות העצמית שלהם ותחושתם הכללית כתלמידים בביה"ס. עם זאת, אין לי ספק כי הצורך בהוצאת תלמיד מסוים מהשיעור הינו אמיתי ומבוסס על צרכיו הלימודיים האישיים. בפעמים המעטות שבהן העליתי את הסוגיה מול המחנכים (בכל זאת, אני מורה חדש) התשובות נטו להיות מתחמקות וקיבלתי את הרושם שאין רצון אמיתי לבדוק לעומק כל מקרה לגופו ובוודאי שאין רצון לשבש את הסדר של המערכת, כולל סוגיות של שעות עבודה ומערכת שעות הקשורות בכך.

הדילמה שלי:

האם עליי להתעקש לשמור על תלמידים אלה אצלי, מתוך הידיעה (שלעתים ברורה רק לי ולאולם תלמידים) שהשיעורים הספציפיים שלי תורמים להם יותר מהפעילות השונה, או לקבל את דרישות המערכת ולסייע ב"שליפתם" של אותם תלמידים מהשיעור, גם במחיר פניהם המאוכזבים עם יציאתם מהכיתה וההזדמנות המפוספסת שלהם להרוויח חוויה לימודית חיובית?

אשמח להגיגכם!

(מ.ב. א.פ. שלום)

אני מכירה ומזדהה עם הדילמה שהעלית. אני גם מכירה את רצונם של תלמידים להיות נוכחים בשיעורים פרטניים שלי וכמה הם מתאכזבים אם קורים דברים שבגינם השיעורים האלה לא יכולים להתקיים. אני רוצה להתייחס למשפט שכתבת: "אין לי ספק כי הצורך בהוצאת תלמיד מסוים מהשיעור הינו אמיתי ומבוסס על צרכיו הלימודיים האישיים". מוטב שיתעורר בך הספק, בכלל כדאי שיהיו לנו ספקות, בחיים

ובמערכות כאלה כמו אלה שאנחנו עובדים בהן, בפרט. לא תמיד צורכי התלמיד ידועים על בוריים למערכות. לעתים היציאה שלהם לפרטני, כמו במקרה שאתה תיארת, היא משיקולי נוחות מערכתיים, ולא דווקא רואה את התמונה בכללותה לגבי תלמיד ספציפי. תזכור, שארגון השיעורים הפרטניים הוא פאזל סבוך למדי, ולא תמיד טובת התלמיד היא זו העומדת באופן מעמיק ורגיש לנגד עיניהם של המארגנים. יחד עם זאת, צריך לקחת בחשבון שה"נעים" הוא לא תמיד מה שטוב ונכון לתלמיד. ברוב המקרים זה דווקא ההפך. אבל לפעמים כן. הייתי בוחנת כל מקרה לגופו ומתעקשת לגבי התלמידים שלגביהם אתה בטוח שהשיעורים שלך יעשו שירות טוב יותר מאשר השיעורים הפרטניים. אפשר להתייעץ עם המורים שמלמדים את השיעורים הפרטניים, ליזום פגישה עם המנהלת או האחראית על מערכת השעות ולדבר עם התלמידים עצמם.

בהצלחה,

מ.ב.

ל.ח.

גם אני בעד בחינת כל מקרה לגופו, מתי הפרויקט אכן מועיל ומקדם את התלמיד ומהו הזמן הנכון לשלבו במערכת בית הספר מבלי לפגוע בדברים ובתכנים אחרים.

(ה.ש.) היי א.פ.,

אני חושבת שזו אכן דילמה לא פשוטה. אם הבנתי נכון, מצד אחד עומדת האחריות שלך כלפי התלמידים ובמיוחד כלפי המתקשים שככל הנראה יתקשו בהשלמת החומר, ומנגד הנהלת בית הספר שמצפה ממך להיות שותף לפרויקטים שהיא מציעה ובכלל לעמוד בדרישותיה. אם אכן כך הדבר אז הדילמה לא פשוטה בייחוד למורה חדש שמעוניין להיצמד לדרישות כדי לשמור על מקומו. בכל מקרה דעתי היא שעליך לקבל את דרישות המערכת, כל עוד הן אינן פוגעות בתלמידים שלך. אם אתה חושב שיש תלמידים מסוימים שיציאה לפעילות מסוימת תגרום להם עוול, תחושת תסכול או אכזבה, אז עליך להתעקש שיישארו איתך. אחרי הכול פרויקטים מעין אלה אמורים להעשיר את התלמידים ולגרום להם חוויה חיובית, אם אין זה כך, אין בכך טעם לדעתי.

(נ.ב.) שלום א.פ.

מהיכרותי הקצרה עם המערכת, אני מניחה שלא יוותרו לאותם תלמידים על השתתפות בפרויקט שנתי. התלמידים האלו צעירים יחסית וקשה לדעת או לצפות בדיוק, אילו תכנים חינוכיים ופעילויות יקדמו אותם יותר. ישנם תכנים ששוקעים ואחרי זמן מה מוסיפים ליכולת ולהתנהלות האישית. תיהנה ותהיה גאה בעצמך על הלמידה המשמעותית שאתה מאפשר להם לחוות!

בהצלחה

נ.ב.י.

(מ.ל.) א.פ. שלום,

ראשית אני חושבת שאתה צריך להסתכל על חצי הכוס המלאה ולהיות גאה, ומאושר בחלקת האלוהים שבראת אל מול התלמידים שלך. ציינת כי לא הרבה תלמידים ולא באופן תדיר יוצאים מהשיעורים שלך, ולכן, תשמח כי רוב הזמן הם איתך.

יחד עם זאת, אני חושבת שכמו בחינוך עם ילדנו הפרטיים, לעתים נצבט לנו הלב כאשר באקט של חינוך הילד שלנו לא מרוצה/מאוכזב או עצוב מההחלטות שלנו. לבנו נכמר, אך לצד זה יש בנו את הידיעה שזה לטובת הילד למען צמיחתו וחישולו. ואולי זה האופן שבו אתה צריך להסתכל על מצבים אלה – ככאלה שאמורים לסייע בידי התלמידים שלך לצמוח גם במקצועות אחרים. בהצלחה.

(ל.ז.א.פ. שלום)

אני מחזקת את דבריך וכפי שכתבתי לא.פ. בתגובתי אליו, אני חושבת שלמרות שמורה אינו מאמין בשיעורים הפרטניים, יש לעודד את התלמידים ולגרום להם לחוש שזו טובתם הפרטית. זה חשוב מאוד, כי כרגע כך בנויה המערכת.

(ה.ש.א.פ. שלום,

באופן כללי אני מסכימה עם כך שיש לבחון כל מקרה לגופו, אחרי הכול אין כאן שחור או לבן. בנוסף אני מסכימה עם מ.ל. זה בסדר גם שהילד יעשה דברים בניגוד לרצונו, בדרך זו הוא מתחנך שלא הכול בחיים ורוד ולעתים צריך לעשות גם דברים שפחות אוהבים. זה מחשל אותו ומחזק אותו. מי יודע אולי פעם אחת כזו תוביל אותו לגלות שהוא אוהב משהו שחשב שהוא לא. בהזדמנות זו אני רוצה לחזק גם את דבריה של ל.ז.

(ח.ד.א.פ. שלום)

זה מה שנקרא – צרות של עשירים.

קודם כול ברכותיי לך על ההנאה הרבה שאתה ותלמידך מפיקים מהשיעורים המשותפים. שימשיך כך! אני חושבת שנכון להפריד בין הפרויקטים שבהם תלמידך נוטלים חלק ובין השיעורים הפרטניים. אני מניחה, כמו נ.ב.י., שמפרויקטי העשרה מיוחדים, ובמיוחד פרויקט דגל של ביה"ס, כנראה לא ישחררו את התלמידים, אך השיעורים הפרטניים מיועדים לסייע לתלמידים המתקשים לתפקד בבטחה ובהצלחה בכיתה ע"י הקניה ותרגול של מיומנויות שונות. ולכן, לדעתי, אם בשיעורים שלך התלמידים כבר מפגינים מיומנויות אלו ומתפקדים היטב, לא נכון להוציא אותם מהשיעור שלך מכיוון שזה מחדד את השוני ביניהם ובין תלמידים אחרים ושולל מהם את תחושת ההצלחה שהם חווים בכיתתך. נכון וחשוב להתעקש על כך ולהבהיר מדוע אתה מתעקש. הרי מחנכות הכיתה רואות את התלמידים רק מהזווית שלהן ובהתאם למפגש שלהן עם התלמידים ופעמים רבות מפגש עם מורה אחר מוציא דברים אחרים מהתלמידים (כפי שאתה מספר). בסופו של דבר המטרה, לפחות המוצהרת, היא לסייע לתלמידים להפיק את המרב מבית הספר וגם אם הדבר יגרום מעט כאב ראש לאחראית המערכת, יצירת תחושת הביטחון וההצלחה של התלמידים המתקשים (שיש חשש ממשי שחווים תחושות חיוביות אלו רק בשיעורים שלך) חשובה בעיניי יותר מנוחות המערכת.

א.פ. שלום,

אני שמחה לשמוע עד כמה אתה מוצא את עצמך כמורה. אני מאחלת לך ולכולנו הנאה בעשייה החשובה. ביחס לדילמה שאתה מעלה בעיניי המבחן המשמעותי ביותר שיש לשקול הוא טובתם של התלמידים. חסרים פרטים בנושא אך אני מניחה שקיימת סיבה מספיק טובה שהם יוצאים מהמסגרת הכיתתית למקומות אחרים. אני סבורה כי עליך לנסות למצות את השיח עם ההנהלה/הצוות החינוכי על מנת לקבוע סדרי עדיפויות שישקפו את טובת התלמידים (בעיקר כאשר מדובר בתלמידים חלשים יחסית) ולא את הכיף וההנאה מהשיעור.

(ר.ו.ה.א.פ. שלום,

אני שמחה בשבילך שאתה זוכה להערכה שכזו כי בגיל חטיבת ביניים זה לא כל כך פשוט. בנוגע לדילמה אני מכירה אותה גם מקרוב. אני חושבת שהעובדה שאתה מורה חדש לא צריכה למנוע ממך לשאול שאלות ולהציע הצעות. דברים אלו אני מסייגת כי צריך כמובן לחשוב פעמיים מתי ובאיזה נושא יש מקום להתערבות. ללכת למורים בחדר מורים או בהפסקות ולעלות סוגיה שכזו זה לא המקום – ללכת לרכז השכבה/לרכזת הפדגוגית בבית הספר או למחנך הכיתה זוהי הכתובת הנכונה. אצלי רוב התלמידים שיוצאים לפרטני אלו המפריעים מאוד עם הפרעות קשב והתנהגות חמורות ולכן אני אומרת תודה כל פעם שמגיעים להוציא אותם. מצד שני, יש באחת מהשעות שאני מלמדת מורה לפרטני שמגיע

ואני בוחרת את מי להוציא ובאמת עומדת בפניי הדילמה כי מצד אחד יש את החלש שלא רוצה לצאת כי אצלי יותר נחמד ומעצים עבורו אך מצד שני אני יודעת שבפרטני יש לו יותר סיכוי להדביק את הכיתה. בכל אופן אני הייתי מעלה את הנושא אך מול הגורמים הרלוונטיים. אל תשכח שבלי קשר לתלמידים השעות פרטני/כל פרויקט אחר הן שעות עבודה של מורה אחר, כלומר משרה של מורה ולכן לעלות את הנושא עם מורים אחרים כנראה שזו לא הדרך להתחבב בחדר מורים.

(ע.ר.) א.פ. וחברי הפורום שלום,

אני מתמודדת עם הסוגיה הזו מול שלושה ילדים לקויי למידה מכיתתי שזכאים לצאת לשעות שילוב. פעמים רבות הילדים לא מסכימים לצאת לשעת השילוב, כי בשעה זו הם צריכים לעבוד קשה, בעוד שבכיתה של 38 ילדים הם יכולים לבהות, להתחבא, לעסוק בעניינים אחרים ו"לחמם את הכיסא". ברור שקשה להם להתמודד עם הקשיים של עצמם ולהיאבק בהם. לעתים אני רואה את מורת השילוב מתחננת אליהם שיצאו וגם אם הם אומרים שהם לוקחים את הציוד ובאים, הם דואגים לעשות הכול בעצלתיים כדי לבזבז את זמן השיעור. השבוע ילד שילוב נשאר בכיתה ועשה את המבחן בלשון "כמו כולם". הוא לא שאל שאלות במהלך המבחן ונראה שקוע במבחן. קיווייתי שאולי הוא מבין את החומר ובאמת לא זקוק לתיווך של מורת השילוב. הרי ההיגיון אומר שכשאתה מתקשה וצריך עזרה – תחפש מי שיעזור לך. מסתבר שלא תמיד זה נכון כי לפעמים הפתרון המידי הוא לטאטא את הבעיות מתחת לשטיח. בדיקת המבחן העלתה שלילד אין מושג ירוק בחומרים הנלמדים ברמות הכי קשות. ציון של 20-30. עצוב, עצוב, עצוב. היום כשחילקתי את המבחנים הוא בכה. ניגשתי אליו ואמרתי לו שאני אאפשר לו לצאת אל מורת השילוב יחד עם המבחן כדי שילמד את החומרים באמצעות המבחן. והוא לא הסכים. עדכנתי את ההורים. קשה להכריח ילד לצאת לשיעורים פרטניים/שעות שילוב כדי לצמצם פערים כשהם לא מעוניינים בכך. הנחמה היא שתמיד יש ילדים נוספים שישמחו לצאת במקום.

(ח.ד.) ע.ר. שלום,

עצוב וכל כך נכון. שעות השילוב/שעות פרטניות הן משאב נדיר ויקר בבית הספר ויש ילדים שהיו מאוד שמחים לקבל אותם, אך ללא שיתוף פעולה מצד מי שיוצא לשיעור כזה, לא ניתן להתקדם והזמן של התלמיד, של המורה ושל תלמיד אחר שהיה עשוי להרוויח מהשיעור פשוט מתבזבז וחבל.

(ת.ח.) א.פ. שלום לכולם,

הדילמה שהוצגה לא מוכרת לי מניסיון אישי, התלמידים שלי קופצים על ההזדמנות לצאת מהשיעור! אני חושבת שיש הבדל בין תלמידים היוצאים לשעות תגבור וחזק (שילוב, פרטני, מיומנויות למידה וכדומה), לבין תלמידים היוצאים לשעות העשרה לטובת פרויקטים שונים ומסתמכים על כך שישלימו חומר ויעמדו בקצב הכיתה. הכוונה למשל לפרויקט 'מתמחים', 'מצוינות' (מוזיקה, ספורט) ועוד. צריך לנסות תקופה את השיעורים האלה ובמידה ואין שיפור אצל המקבלים שעות תגבור, או במידה ויש נסיגה אצל המקבלים שעות העשרה, לקבל החלטה אם התלמיד צריך/זכאי לצאת לשיעורים אלה. כמובן שבמידה והשיעורים תורמים לתלמיד חשוב לעודד אותו שימשיך לנסות, אך אני לא בגישה של לחייב תלמיד. בבית הספר שבו אני מלמדת, בכל יציאה של תלמיד משיעור נדרשת הסכמה של הוריו. אם תלמיד ייגש ויאמר לי שאינו מעוניין לצאת לשיעור המיועד, אני אפנה אותו להוריו, משום שעליהם לקבל את ההחלטה ולא אני כמורה שלו. אני יודעת שאם הבת שלי תיגש אליי ותאמר לי: "אמא, אני מעדיפה להישאר בכיתה ולא לצאת לשיעור הפרטני כי אני רוצה ללמוד עם המורה המקצועי של כל הכיתה", אני בהחלט לא אחייב אותה לצאת מהשיעור. א.פ. יפה לראות איך בחרת להתמקד בקושי חיובי.

(א.ס.) א.פ. שלום,

אהבתי את "אשמח להגיגכם"!

כן, גם אני מצטרף למברכים. זה פשוט תענוג לשמוע שעלית על "דרך המלך" בפן הפדגוגי, כפי שכיוונת ולשם אתה ממשיך (אגב, איזה מקצוע אתה מלמד? מחנך כיתה?).

אני מצטרף לכל הדילמות והתשובות שניתנו ע"י חברינו לפורום. כן, אפשר ללכת להנהלה ולנסות לקדם את עמדתך, אפשר "לקבל את הדין" ולהמשיך לשתף פעולה עם שיעורי התגבור, אבל אני רוצה להציע הצעה פרקטית, כהמשך לדברי הטלת הספק הנדרשת של מ.ב.

ההצעה שלי הנה בתחום המדידה. בכדי להוכיח את נכונותך טענותיך בדבר אי-נחיצותם של שיעורי העזר, הייתי יוזם, בשיתוף התלמידים, מבחן/מבדק של שיעור אחד אשר בו יבואו לידי ביטוי הבנתם, לימודם ויכולותיהם בשיעורים שלך. במידה ומבחן שכזה יוכיח כי צדקת בטענותיך, אני מאמין כי יש לך "קייס" איכותי להגיע איתו להנהלה. כן א.פ., "יש ללכת בין הטיפות" ולראות כי מבחן שכזה הנו על דעת החונך/ת שלך וההנהלה בכדי שלא ליצור קריאת תיגר כ"ציר עוקף" על ההנחיה הבית-ספרית, אולם אם מקומך ראוי בביה"ס ואני מאמין בכך, אני מניח כי לא תהיה התנגדות למבחן/מבדק שכזה.

כל עוד טובתו של התלמיד נמצאת בראש סדר העדיפויות שלך ושל ביה"ס, הפתרון נראה לי מעשי.

אכן, "צרות של עשירים".

אשריך!!

(ל.ח.) א.פ. שלום,

אני מבינה את הדילמה שלך ואשתף אותך שרק היום הוציאו לי מהשיעור 4 תלמידים לצורך למידה באיזשהו פרויקט בית-ספרי בלמידה פרטנית וממש כעסתי היות ויש להם מבחן בקרוב, כמובן שאישרתי להם את היציאה מהשיעור בלית ברירה.

פרויקטים כאלה קמים ונופלים במערכת החינוכית לרוב, אין לנו שליטה על כך, חלקם יעילים יותר וחלקם פחות. עם זאת, בישיבות צוות ובישיבות הפדגוגיות שלנו עם הרכזת והמנהלת, אני כן מביעה את דעתי על ה"חיסורים" ועל כך שה"פרויקטים" הינם בזמן השיעורים הפרונטאליים עצמם, שזה פוגע בתלמיד ושיש לבחון בכל פרויקט את היעילות והתועלת שלו לתלמיד. כולם מביעים את דעתם בעניין ובוחנים את הדברים והפעולות לשיפור.

א.פ. שמחתי לשמוע שאתה נהנה מפועלך ושהתלמידים נהנים ממך, תהיה בטוח שבדרך זו אתה מעניק להם למידה וחוויות חיוביות מבית הספר.

(ל.ז.) א.פ. שלום,

אני מבינה מאוד ללבך גם מנקודת מבטה של מחנכת ביסודי.

חייבת להדגיש שתלמידים יוצאים משיעורים ביסודי גם לפעילויות שונות כמו מקהלת בית הספר, העשרות שונות וכל מיני פעילויות לטקסים שונים והדבר מפריע גם לי. מאוד. לעתים אני נתקלת בכך שהתלמידים מפסידים חומר לימודי רב בשל פעילויות אלו ומתקוממת על כך ביני לבין עצמי, שכן אלו האילוצים הבית-ספריים.

אני גם מאוד מבינה ללבך בעניין היציאה לשיעורים הפרטניים וכי אתה בוטח בעצמך שתעביר היטב את החומר הלימודי לתלמידים – לפחות טוב יותר מאשר במסגרת הפרטנית.

אני בעצמי נותנת שיעורים פרטניים ולא פעם המורה שממנה יוצאים התלמידים מבקשת שלא אוציא אותם, כי היא מלמדת חומר חדש או שישנה פעילות מאוד חשובה בכיתה.

אני מציעה גם לך להשתמש בכך לעתים וכאשר אתה סמוך ובטוח שהלמידה אצלך תהא אפקטיבית יותר – השאר את התלמידים בכיתה.

יחד עם זאת, אין לאפשר לתלמידים לזלזל במסגרת שבית ספר קבע עבורם כחלק מכיבוד המוסד שבו הם לומדים וכן לומר להם שזהו פתרון מצוין עבורם ולעודד אותם לצאת לפרטני בדרכים יצירתיות, שאם לא כן – המטרה לא תושג כפליים. אפשר להם להרגיש לגיטימציה ליהנות מהפרטני והצג להם את הצד החיובי שבדבר. אין ברירה.

(מ.ע.) א.פ. שלום

ראשית, אשריך ואשרי תלמידיך שהצלחת להביא/לגרום לתלמידים לאהוב את תחום המקצוע שאתה מלמד ולהניע אותם ללמידה והצלחה כפי שתיארת. למרות זאת, הצוות הפדגוגי של ביה"ס החליט שתלמידים מסוימים צריכים לצאת משיעורי מליאה, כדי לקבל מענה פרטני ולצמצם פערים ו/או להצמיח תלמידים, ואני מניחה שהיו לו (לצוות הפדגוגי) סיבות כנות להחליט זאת. אני שואלת: האם יציאתם פוגעת ברצף הלימודי שלהם (מה שנראה שכן) ואיך הם משלימים את החסר? האם באותם שיעורים שהם יוצאים הם מקבלים כלים לימודיים כדי לצמצם פערים במקצוע שממנו הם יוצאים? האם יציאתם תורמת להם או שהם לומדים את המקצוע שלך באותה שעה עם מורה אחרת בשעה פרטנית??

חשוב לזכור שהפעלת מערכת השעות הפרטניות והשעות לפרויקטים בד"כ נעשים בתוך המערכת, כי לא משאירים תלמיד לשעה פרטנית כשכיתו סיימה ללמוד, אלא אם הילד ביקש והסכים ו/או אלא אם מדובר בפרויקט מוביל שבו התלמיד משתתף ואז התלמיד יודע שזה ייעשה מחוץ לשעות המערכת הכיתתית.

מה חושבים התלמידים שמתבקשים לצאת מהשיעורים שלך? האם הם הולכים בשמחה, או מגלים התנגדות לצאת כי הם לא רוצים להפסיד את השיעורים שלך. אם התלמיד מבקש לא לצאת מהשיעור שלך כי חשוב לו לא להפסיד, בד"כ מכבדים את רצונו. יש בתי ספר שמפעילים את השעות הפרטניות בשעות קצה (תחילת יום או סוף יום) ויש בתי ספר שמרכזים את השעות הללו ביום מסוים, שמוגדר מראש לכך ואז כל התלמידים שהחליטו לגביהם על שעות תגבור/פרטני, נשארים באותו יום לצורך כך וזה פותר את בעיית היציאות משיעורי מליאה.

(ר.ב.ס.) א.פ. שלום,

אכן דילמה חיובית כפי שכבר נאמר, ראשית אכן נהדר שתלמידיך לא רוצים לצאת מהשיעורים שלך! אצלי כמורת עולים אשר מוציאה תלמידים לטובת שיעורי עברית, רואה את השמחה שלהם ל"התחמק" מהשיעורים הסטנדרטיים והלעתיים משעממים לדעתם. אז בהחלט שמח בחלקך שכנראה מה שאתה עושה, אתה עושה טוב. לעניין הדילמה שהצגת, אני כמו מרבית מחבריי חושבת שצריך להתייחס לכל תלמיד לגופו של עניין. והנושא בהחלט מחייב חשיבה ובדיקה. הייתי מציעה לך לפנות לרכז השכבה/סגנית מנהלת או כל גורם בתוך בית הספר על מנת לבדוק איך אפשר במסגרת אילוצי המערכת לפעול לטובתו של כל תלמיד ותלמיד. ומכיוון שאתה מורה חדש הייתי מציעה לעשות זאת בעדינות ובהרבה דיפלומטיות.

(א.א.) א.פ. שלום,

כמורה לאזרחות בין היתר לכיתות ט' גם אני חשה לעתים את התחושה שאתה מתאר. אני חושבת שיש ראייה מערכתית שכמורה חדשה ומקצועית בלבד (לא מחנכת) אני לא חשופה אליה ואם המערכת הבית-ספרית ראתה זאת לנכון יכול להיות שיש בזה משהו. לא מנוגד לזה שצריך לנסות לברר ולקבל תשובות. מחשבה נוספת שעולה לי בהקשר לזה, שברור שהם לא מעוניינים לצאת לשיעור שבו הם פחות חזקים/נהנים וכד', גם אני לא הייתי מעוניינת! אבל האם זה לא חלק מתפקידנו לנסות לקדם אותם גם במקומות הפחות נוחים להם? (גם לזה עדיין אין לי דעה ברורה) ובכלל אני מניחה שזה תלוי גישה בית-ספרית, האם לגלות את החוזקות ולחזק את החוזקות, המסוגלות וכד' או הגישה המשלבת בין חוזקות לחולשות. ולבסוף לדעתי התשובה ככל הנראה תהיה שילוב.

(מ.ע.) א.פ. שלום,

כדי לראות את התמונה בהרחבה, גם מבחינה מחקרית מצרפת קישור למאמר **כיצד ניתן להפוך את השעה הפרטנית לנכס חינוכי?**, [אלחנן בר-לב](https://www.articles.co.il/article/34308), מאמרים 07/02/2009 <https://www.articles.co.il/article/34308>

ועוד קישור שיכול להרחיב את המידע/ידע – **שעה פרטנית במקום שיעור פרטי**, תמירה גלילי, בין הצלולים, <http://itu.cet.ac.il/default.aspx> 25.08.13

כדאי ומומלץ לקרוא.

(ק.ש.) א.פ. שלום,

הסוגיה מטרידה, אני מלמדת בבית ספר יסודי ולכן פחות נתקלת בסיטואציה. יחד עם זאת אני חושבת שדמות המחנך חשובה לצורך שמירה על קשר רגשי משמעותי וכן לשמירה על קו פדגוגי אחיד. נתקלתי לא פעם שתלמידים חזרו משיעור פרטי וחשו מבולבלים משיטות ההוראה השונות ומהעובדה שהם לא בדיוק באותו מקום של שאר התלמידים בכיתה. לתחושותי לעתים הרצון לתגבר ולהעשיר עולה על הצורך ביציבות של התלמיד בכיתה. ולכן צריך לשקול כל מקרה לגופו ולחוש את חוויית התלמיד וכן לבחון כיצד בית הספר שם על כף המאזניים את הדילמה.

(מ.ד.) א.פ. שלום,

לדעתי, רצוי שתמשיך לטפח את הקשר האישי עם אותם תלמידים וטפח בהם את ההבנה שהם יוכלו ללמוד משהו חדש בכל סיטואציה – לדעתי אם בזכות הקשר האישי שלך הם ילמדו להסתגל למצבים חדשים, שיטות הוראה ומורים אחרים הם ירוויחו שיעור לחיים.

סיכום הארוע לאור תגובות חברי הפורום / (א.פ.)

שלום לכולם,

לצורך הכנת סיכום זה קראתי בעיון (מן הסתם) את כל התגובות הנפלאות והשתכנעתי כי אכן, אני סובל מ"צרות של עשירים". לשמחתי הרבה, זכיתי "ליפול" על צוות נפלא. אחת הסוגיות שבה אני מתחבט בחודשים האחרונים, כשאני צופה בתלמידים המדוברים מתפקדים כל כך יפה בשיעורים שלי, מחד, אבל כל כך "ראויים" ליחס מיוחד לקשיים שלהם, מאידך.

כצפוי, הפורום הציג מגוון רחב מאוד של דעות רלוונטיות – החל מה"אקטיביסטים" שקראו לי להשמיע קולי, להתעמת עם המצב ולשנותו בהתאם לנסיבות הספציפיות של כל מקרה לגופו, תוך עמידה איתנה על עמדותי וביטחון בעשייתי ובהצלחותי, העדיפות על הישגי האפשרויות האחרות עם אותם תלמידים. בנוסף הושמעו הקולות הפרגמטיים שטענו כי עליי "לבחור את הקרבות" ולנסות לשמור על עדינות וזהירות בבואי לשנות החלטות מערכתיות. כמובן שבנוסף לכל אלה הושמעו הקולות ה"ריאליים" שניסו להזכיר לי שאני, עם כל הכבוד, בורג קטן במערכת סבוכה ומורכבת, גדולה ולא פחות חשוב – פוליטית, וכי עליי לקבל, לפחות לעת עתה, את הדין ולשמוח בחלקי.

באופן די צפוי ומתבקש, עליי להודות שאני נוטה לשלב את שתי העמדות האחרונות ולהבין, ראשית, כי סיכויי מול המערכת הם קלושים וניסיון לשנותה משול לניסיון לשינוי שיטת הממשל בישראל. עם זאת, עליי להתמקד במקרים הבולטים במיוחד, שבהם הוויתור על הוצאת התלמיד והשארתי בשיעור נראים לי עדיפים באופן ברור ומובהק ולהתעקש לגביהם, במיוחד לאור הגיבוי והתמיכה הרבים שאני מקבל לרוב מהצוות המלווה אותי, כאמור.

אני מודה לכם מאוד על ההשתתפות בפורום ועל **הגיגים** ובמיוחד שמח שהאתרם את עיניי לחיוביות הכרוכה בדילמה שלי. אני מאחל לכולנו המשך שנה נפלאה ומקווה שתהינה לנו רק צרות של עשירים!

ארוע מס' 17 – איך מחזירים אמון / ה.ש.

נושא: איך מחזירים אמון אחרי שנראה כי אבד?

לפני כמה חודשים שקעתי במחשבות בלתי פוסקות, שנייה אחרי שיצאתי מהשיעור עד השנייה שנכנסתי לשיעור בשבוע שאחרי. אני מלמדת לשון בשתי כיתות יו"ד, בכיתה אחת כל שיעור הוא חוויה וכל שיעור איתה מזכיר לי מדוע בחרתי במקצוע הזה, ומוכיח לי שאני במקום הנכון. כיתה שמשתתפת, מכבדת, מנהלת דיונים מעמיקים ועוד. ובכיתה האחרת זה שונה.

עם תחילת השנה לימדתי את הסוגיה: כתיבת מאמר טיעון ועבדתי איתם על: כיצד כותבים מאמר טיעון. הקדשנו לכך לא מעט שיעורים ועברנו תהליך: הם הגישו לי שתי פסקות ראשונות, אני בדקתי והחזרתי להם עם הערות/הארות, הם תיקנו וסיימו לכתוב את כל שאר הפסקות (סך הכול 6 פסקות). בכיתה הם ביצעו בדיקת עמיתים – בדקו זה לזה לפי מחוון שבניתי. הם תיקנו לפי הערות חבריהם והגישו לבדיקה עם ציון. לאחר שבדקתי, הציונים היו די נמוכים אם כי מדובר בדבר לגיטימי לחיבור ראשון. שיעור לאחר מכן היה לי רק חצי שיעור להיות איתם מאחר שבחציו השני של השיעור הם נדרשו להגיע לטקס בבית הספר. החלטתי לנצל את הזמן ולחלק את החיבורים כדי שכל אחד ייקח רגע לעצמו ויעבור על ההערות ויתקן. לפני שהחזרתי אמרתי שכל מי שקיבל פחות מ-80 מוזמן להגיש תיקון, ולאלה מכם שלא קיבלו ציון, הסיבה היא שהיו לא מעט דברים לתקן כך שהעדפתי לתת לכם קודם לתקן ורק אח"כ לכתוב ציון כדי לעזור להם לקבל תוצאה טובה יותר. החיבורים חולקו ופתאום מצאתי את עצמי בסיטואציה שלא חשבתי שאהיה בה. חצי כיתה עומדת סביב שולחני רוטנת, כעוסה וזעופת פנים. הופתעתי מאוד ובאוויר נשמעו אמרות כמו: "מה זה? את מחפשת אותנו!", "את מורידה על שטויות!", "אין בעיה המורה, אני אביא את זה למורה פרטית ונראה מה היא אומרת". ועוד אמרות שלא היו לי פשוטות לעיכול. עצרתי את הכול ואמרתי באסרטיביות שלא אתן מענה לאף אחד בצורה הזו, אלא באמצעות שיח מכבד בלבד. אח"כ הסברתי שזהו מצב לגיטימי לחיבור ראשון ואנחנו עוד נתרגל ונעבוד על עוד חיבורים כדי לשפר. אך לשווא. הם היו כל כך זעופים שלא נראה לי שמישהו הקשיב לי. מהר מאוד תם הזמן ונאלצנו לצאת לטקס. הרגשתי שסיימתי את השיעור בתחושת בטן לא טובה והם יצאו בהרגשה רעה מהשיעור. ויותר מהכול הרגשתי מחנק בגרון. זו כיתה שאני כל כך אוהבת, שעברתי אתה תהליך של כבוד ואמון הדדי. כיתה עם אווירה לימודים טובה ושעד לא מזמן ביצעו בוחן שהממוצע הכיתתי היה 89. שאלתי את עצמי מה קרה? מה עשיתי שלא היה נכון? הרגשתי טיפה מעורערת, אך לאחר שנרגעתי התחלתי לחשוב מאין זה נובע. התייעצתי עם חברותיי לצוות והבנתי שזה מצב הציונים פחות או יותר בכל השכבה ושאלתי המצב טוב. לאחר שהחזרתי לעצמי את הביטחון חשבתי מאין התגובות הללו נבעו ואז הבנתי: הם הרגישו תחושת תסכול ואכזבה. הם אוהבים את השיעורים איתי, יש בינינו הבנות, הם כבר חוו הצלחות ולכן לא ציפו ממני לציונים כאלה, במיוחד לאור תוצאות הבחנים שקדמו למבחן זה. ואז עלתה הקושיה שאותה בחרתי להציג כאן. אבקש את התייחסותכם לשאלות:

1. איך מחזירים את האמון שנפגע לתלמידים? או איך עליי לפעול להחזרת האמון של התלמידים?
2. איך מחזירים, או איך פועלים להשבת מצב הכיתה לקדמותו?
3. האם זוהי תופעה שיכולה להתרחש?
4. אם כן מה עושים כדי להיערך לכך מראש, או כדי להימנע ממצב זה?

אשמח לשמוע את דעתכם בנושא

ה.ש.

(ל.ז.) ה.ש. שלום,

את מציינת פה ארוע שבא לידי ביטוי בכל מיני צורות. אני מלמדת ביסודי ולא פעם נתקלתי בהורים שהציון שניתן לילדם אינו נראה להם למרות שהחישוב נכון. כולם רוצים לקבל 100 ולעתים תוך זלזול במקצועיות המורה והמערכת, דבר מקומם ומכעיס מאוד. בשנה הראשונה שלי למדתי ממורה ותיקה כי במידה ויש טרוניות בנושא, פשוט לומר לתלמיד שאת הקדשת המון זמן לבדיקה ומן הראוי שיכבד אותך על כך ויבדוק את הערותיך בבית. לאחר יומיים שיחזור אליך ואז ניתן יהיה לדבר ולהקשיב. האמיני לי, שזה מפחית באופן דרמטי את כמות התלונות והתלמידים מבינים שאינם יכולים להפגין יחס מזלזל כלפי מי שרוצה בהצלחתם. באשר לאמון – עלייך להבהיר את עקרונותיך ולהסביר שאת פועלת במקביל עם כל מורות השכבה והמקצוע ושמורה פרטית אינה מוסמכת לבקר אותך ושאינך לך שום עניין להקשיב לביקורות מהכיוון הזה. תהיי אסרטיבית. הם הגזימו. בהצלחה, ל.ז.

(מ.ע.) ל.ז. שלום,

בהחלט לאפקט הזמן יש השפעה על מדד הדרישה של כאן ועכשיו לתקן את הציון. נכון, אפשר לומר לתלמיד ללכת הביתה ולעשות חשיבה למה הוא חושב שמגיע לו יותר. יתרה מזאת, אני מבקשת ממנו לצרף נימוק בכתב למה לדעתו מגיע לו ציון יותר גבוה ממה שקיבל. זה דורש ממנו חשיבה ממוקדת, התעמקות בתשובותיו ולקיחת אחריות.

(ה.ש.) ל.ז. שלום

אני חושבת שהרעיון להגיד לתלמידים לחשוב על הדברים בבית ואז לחזור, זה באמת רעיון טוב. כי באמת ברוב הפעמים הרוב חוזר עם חיוך לשיעורים כאילו שכח כבר את הארוע. הבעיה היא באמת באותו הרגע שהם נסערים לגמרי שלא קיבלו 100. לפעמים זה ללא מודעות כלל לרמה שבה הם נמצאים.

(ל.ח.) ל.ז. שלום,

אני מסכימה איתך. ברגע חלוקת המבחנים התלמידים לחוצים ויש להם הערות/טענות ולעומת זאת כשהם הולכים הביתה, עוברים על ההערות ובודקים לבד הם נרגעים והדברים נראים אחרת. אגב, זו אחת הסיבות שאני מקפידה לחלק מבחנים 5 דקות לפני סיום השיעור.

(ל.ז.) לחברים:

אני מחלקת בתחילת השיעור. הם רואים את הציון ומתבקשים להכניס לתיק. תאמינו לי שזה מפחית את הרעש וההמולה בסוף השיעור, מוריד מתח ומאפשר להם להסתכל על המבחן בבית באופן אישי כל אחד עם מבחנו, ללא תחרות עם בני כיתתם. בהצלחה.

(מ.ל.) ה.ש. שלום,

הסיפור שלך מעניין ואני בטוחה שמתסכל עד מאוד. הרגשתי את העלבון שחשת עת התלמידים שלך התנהגו באופן שתיארת. אבל אני חושבת שהתשובה שלך בגוף השאלה בסוף המקרה שכתבת, שאת מרגישה שהם הגיבו

כך כי הם כ"כ אוהבים את השיעורים שלך והם התאכזבו. אני חושבת שכאן נעוץ ה"שיעור" שלך. הם "ציפו" ממך לציונים גבוהים בעקבות מערכת היחסים הטובה שיש בינכם. את יכולה למנף את זה, ולהגיד להם שדווקא בגלל מערכת היחסים הכ"כ טובה בינכם, את מסוגלת להיות כנה איתם ולשקף להם את המקום האמיתי שבו הם נמצאים מבחינה לימודית. בשיעור הבא שיש לך איתם, את יכולה לפתוח ולהגיד שאת הרגשת את האכזבה שלהם, ואת שמחה לתגובות שלהם כי זה מראה לך עד כמה חשוב להם ללמוד. תמשיכי עם הקו שבו אמרת שאתם בתהליך של למידה ועם הזמן הציונים יהיו גבוהים יותר.

אני חושבת שברגע שאת תאמיני בדרך שלך, הדבר ישתקף ויתקבל אצל התלמידים שלך. אני לא באמת מרגישה שיש פה בעיה של "אמון", את לא הפרת שום אמון מול התלמידים שלך – חבל לי שכך את מרגישה. בהצלחה.

מ.ל.

(מ.א.) ה.ש. שלום,

אני חושבת שאנחנו כמורים בתחילת דרכנו, עוד מגבשים את דרכי ההוראה שלנו ולכן לעתים דרכנו תהיה טובה וממנפת ולעתים תגרור כעס ותסכול מצדנו או מצד התלמידים.

אני בטוחה שמכל מהמורה בדרך אנחנו רק יכולים לצמוח ולגדול ולכן עצם זה שהכיתה אוהבת את שיעוריך ומקבלת את הממוצע הגבוה ביותר מבחינה שכבתית אומר שאת עושה עבודה טובה!!

ברור שכוונתך הייתה טובה ורצית בסך הכול לעזור להם לכן אני בספק שמקרה בודד יגרום להם לאבד את אמונם בך כמורה. יחד עם זאת אנו למדים מכל מקרה ומקרה ובחרים כיצד לנהוג להבא.

(א.ס.) ה.ש. שלום,

אכן, פני הדור כפני הכלב (וכבר כתבו חברותיי לפורום על הרצון לראות את ה"100" מתנוסס בתעודה, וכל הדרכים כשרות לשם כך).

אני חייב לומר לך שאני לא רואה כאן כל בעיה שהיא וצר לי על כך כי לקחת את הדברים באופן אישי.

תיארת בדברייך תהליך איכותי, כירורגי, איטי וסובלני בכדי לקדם את הכיתה לצורך הגעה למטרה שהצבת בפניך עבורם.

אני בהחלט מצטרף לדברי ל.ז.; מ.ל. ומ.א. אני מאמין כי בהחלט מותר (וחשוב!) לך לשוחח איתם על כך בשיעור הבא, על הבנת תחושותיהם ועל הרצון הכן והאמיתי שלהם ללמוד, תוך הדגשת האמונה שלך בהם.

לא הצלחתי לרדת לעומקו של מקור התסכול שלהם, ואני חושש שהוא נבע מתחרותיות יתר ביניהם.

יש לי כיתה דומה לארוע שתיארת, שבה אני משמש כמורה מקצועי. במבחן המסכם השנתי הייתה ירידה ממוצעת של כ-15 נקודות בממוצע הכיתתי וכן כמות נכשלים לא קטנה, לאחר שעד אז רוב הכיתה הייתה על גרף ברור של עלייה במהלך השנה. נו...? אז שימשתי להם אוזן קשבת, ניתחתי יחד איתם את הבעיות שהתגלו במבחן והבהרתי להם כי מי שימשיך בקו לימודו האיכותי, אני בטוח כי יגיע רחוק בהמשך. בכל מקרה, לא הרגשתי כל צורך להתנצל או לבצע פעולה המעידה על התנצלות. אני בטוח ביכולותיי ובמקום שהבאתי אליו את הכיתה עד כה. אני סמוך ובטוח שגם את כך. אנא אל תרגישי שלא בנוח. באמת שאין בארוע זה בעיה של "אמון". אולי של "אימון"... סוגיה מעניינת.

(ה.ש.) א.ס. תודה לך על הדברים.

בהקשר לתסכול, חוששני שאתה צודק ואכן יש אפשרות שהמקור נבע מהתחרותיות. בית הספר שבו אני מלמדת ידוע בכך שהוא שואף להשיג גבוהים. הוא מתפאר בהיותו כזה ובין השאר בגלל זה יש בכל סמסטר טקס מצטיינים. כולם רוצים להיות מצטיינים, ועושה רושם שהם כל הזמן מתחרים זה בזה. הבעיה היא שלעתים הם מצפים לציון גבוה מזה שהם יכולים לקבל לפי רמתם. הם אפילו לא מודעים לעצמם, לפחות חלקם.

(א.ס.) ה.ש. שלום,

ואם כבר, אז כבר (בהמשך לדבריך):

אני חושב שישנה בעיה נוספת, שאני לא יודע כיום כיצד להתמודד איתה היטב. במבחן האחרון, למעט האמירה ש"למבחן יש לדעת את כל החומר שלמדנו עד היום", לא יכולתי לספק מיקוד (כיתה י') לצורך הכנת הכיתה למתכונת מבחן הבגרות של השנה הבאה, כשידוע – אין מיקוד לבגרות בהיסטוריה. אחד מהתלמידים הרהיב עוז ופרסם לכיתה "כביכול" את החומר למבחן, תוך שהוא ממקד על נושאים שכלל לא נאמרו על ידי בכלל ובפרט. הקלטת הדברים הושמעה לי ע"י תלמיד אחר.

"כאשר יגורתי – בא". מכך חששתי. תחרות השואפת להישגיות אישית על חשבון דורסנות והטעיה מכוונת (כפי שעשה התלמיד) כלפי תלמידים אחרים.

טרם החלטתי כיצד להתמודד עם סוגיה זו. אני מניח כי גם אצלך הדברים אינם שונים... "פני הדור כפני הכלב" כבר אמרתי!!!

(ע.ר.) ה.ש. שלום,

הדבר הראשון שעלה במחשבתי תוך כדי קריאת הדילמה היא התזמון של החלוקה. לדעתי כדאי לחלק מבחנים בשיעור שלם ולא בשיעור שצריך לצאת אליו באמצע לטקס. כי אז התחושה הקשה עשויה ללוות אותם לטקס והם לא יצליחו להתרכז בו. אני חושבת שנוכח לתווך להם את הציונים לפני החלוקה ולהסביר בדיוק מה היה הממוצע הכיתתי, מה היו הקשיים שאפיינו מבחנים רבים ולתת להם תחושה שהקושי הוא לא של ילד כזה או אחר אלא לדבר ברמה כיתתית. ייתכן שקושי שאפיין חיבורים רבים מעיד על בעיות בהסבר ולכן הייתי לוקחת את זה על עצמי כדי להרגיע. כמו כן להסביר להם שהציון אינו חזות הכול ויש מקום לשפר ולתקן. **שמותי לב שכל שאני מתווכת להם את הציונים לפני החלוקה, מסבירה איפה היו הקשיים של כלל התלמידים, כך פחות תלמידים פונים אליי בסוף החלוקה.** בדרך כלל אני נוטה לפתור איתם את המבחן לפני החלוקה, כך שקל להם להבין במה הם טעו.

מילת הקסם היא תיווך הציון.

ע.ר.

(מ.ב.) ה.ש. שלום,

קראתי שוב ושוב את דבריך. ראשית, אני חושבת שאת מפגינה מודעות וביקורת עצמית ראויה לציון, מפני שאת בוחנת את תגובתך ומעלה שאלה האם נהגת כפי שצריך. זוהי תכונה ראויה עבורך ותכונה שהיא מודל לחיקוי לתלמידיך.

אינני מרגישה כי עברת על כלל מסוים ומניתוח התנהגותך אינו רואה כל סיבה לחוש כי פגעת באמון תלמידיך. במקרה הטוב, הייתה כאן אי-הבנה. מה שיותר סביר הוא שהועלתה תלונה ואין צורך להגיב אליה בהיסטריה או בחשש.

לגבי שאלתך – איך אפשר להחזיר את המצב לקדמותו – אני חושבת **שלא** צריך להחזיר את המצב לקדמותו, אלא להתפתח מהמקום שבו הוא נמצא בהווה. התלמידים ילמדו משהו לגבי הרמה שאת דורשת, את תביני את השיעור שלך מהמקרה, ומשם תתקדמו. אני לא רואה טעם בללכת אחורה.

אני חושבת שהפתרון מצוי בשיח בינך לבינהם, שיח שיביא לידי ביטוי את תחושותייך בעקבות תגובותיהם הבוטות. זה בסדר להרגיש מקופח ולהתלונן, אך הדרך שבה הם ביטאו את מפח הנפש שחשו לא חייבת להיות מקובלת עלייך, ומוטב, בעיניי, להעלות את זה באמצעות שיח מונחה.

מקווה שעזרתי קצת,

מ.ב.

(נ.ב.י) שלום לכולם/ן.

נכון שיש לערוך שיח על תוכן ונימת התגובות שיכבדו אותך ואותם. במערכת שמקדשת את הציון/התעודה/המבחן, זה לא מפתיע שזאת תגובת התלמידים ולצד רוב בתי הספר גם אם בגלוי או בסמוי או אפילו בתת מודע עדיין מקדשים ערכים אלו. אז יש דברים שאי אפשר לשנות ברגע אחד (זה תהליך ארוך) אז החלטתי כן לתת מקום ל"תלונות" שלהם, רק בדרך מכבדת, מסודרת ולאחר חשיבה וניתוח שלהם. כשאני מחזירה מבחן/עבודה יש להם אפשרות לערער אבל רק לאחר שבוע (יש לנו שיעורים בימים רצופים) ולאחר שישבו עם המחברת/ספר בבית וכתבו איפה לדעתם הייתה לי טעות בבדיקה כולל נימוק. תלמיד שבאמת חושב שמגיע לו יותר יכול לבוא אליי ובשמחה נשב יחד ואם צריך אתקן את הציון (וזה כבר קרה). התנהלות זו הפחיתה משמעותית את הפניות החוזרות ואני בהחלט מתמקדת בבקשות ענייניות. אוסיף ואומר שגם אני נתקלתי בתגובות דומות מכיתה בעלת מאפיינים דומים לשלך. בתחילה הרגשתי כאילו אני אשמה במשהו במיוחד לאור האמוציות החזקות שבהן נאמרו הדברים ("לא היית צריכה להוריד לי כל הרבה נקודות..."; "שאלתי אותך במבחן ואמרת ש..."; "זה לא פייר..."). לדעתי זו לא בעיה של אמון בך אלא בעצמם. תלמידים חזקים רגילים להצליח ובמיוחד כשרוב הדרישות של המערכת הן ברמה ממוצעת ומטה. כשהם נתקלים בקושי אמיתי שגורם להם להתאמץ יותר ואף לא להצליח הם מרגישים מתוסכלים, מופתעים ומכאן באות התגובות. בשיעורים הבאים הייתי מחזקת אותם, ביכולות שלהם, ונותנת הנחיות נוספות ותרגול בכדי להחזיר להם את הביטחון העצמי.

(מ.ע.) שלום וברכה.

מטבעם של תלמידים לערער על ציונים, הם מנסים את שיטת מצליח ולפעמים זה אכן מצליח להם. לא צריך להתרגש מזה, אבל חשוב להגיב בהבנה לניסיון שלהם לשנות את הציון לטובה, במיוחד כשהם מפתחים אמון והבנה מול המורה שמלמד אותם, וזה לפעמים בעוכרי שני הצדדים. לכן צריך בהחלט גם כאן לשמור גבולות, תלמיד שקיבל ציון פחות ממה שציפה, צריך לחזור למבחן ולענות עליו שוב ואז לצרף נימוק והסבר למה מגיע לו יותר. אם מדובר בכיתה שלמה, אז צריך לבדוק מה הייתה הסיבה לכך? מה לא היה מוגדר/ברור לתלמידים שקיבלו ציון נמוך? מה היה בניסוח של השאלה שגרם לנפילה של מרבית תלמידי הכיתה? אם לא הייתה כל בעיה עם השאלון בודקים מול התלמיד מה קרה שם, ואת זה עושים רק ליום המחרת, אחרי שהתלמיד בדק מול עצמו ומול התשובות שקיבל עם החזרת המבחן והשווה בין התשובות לתשובות שכתב. אני מאוד מאוד ממליצה, אחרי שבונים מבחן מיד כותבים מחוון ותשובות, את המחווה מחלקים בצירוף המבחן, את התשובות מחלקים (אם יש אתר בית ספר, מעלים אותו לאתר) עם החזרת המבחן. פעולה זו ממעיטה את מספר התגובות והבקשות לשינוי ציון.

אני רוצה כאן לשתף אתכם בבקשה שאני כמנחה מורים בכיתות שח"ר מבקשת מהמורים: כידוע, תלמידי הכיתות המוחלשות (מב"ר, אתגר, אומ"צ) מגיעים לביה"ס כשהם רווי כישלונות ובעלי מוטיבציה נמוכה ללמידה בגין חוויות ותסכול של כישלון חוזר וביטחון עצמי ירוד. אז במקרה דנן, מדברים וממליצים לקיים מבחני הצלחה – אלה מבחנים שמתבצעים על חומר מצומצם, ובזמן מוגדר, למשל אחת לשבועיים, על מה שהמורה הספיק ללמד. במקרה כזה תלמידים מצליחים וזה מעודד ומדרבן אותם לשתף פעולה ולגשת למבחנים הלאה, אבל זה לא המקרה שהוצג כאן.

בכל זאת כתבתי זאת כדי לנסות ולהשוות למצב שתואר לעיל. המורה לימדה, התלמידים הצליחו, הייתה אווירה לימודית, הייתה הערכה של התלמידים את המורה והנה מבחן אחד בא ומחזיר אותם למה שכבר היו מורגלים בו, וזה גרם לאובדן האמון של המערכת הזו. כאן צריך לזכור שהמבחנים שהתקיימו ברבעון הראשון

והשני היו על חומר מצומצם, התלמידים עדיין היו מצויים בחוות הלמידה, העומס עדיין לא מורגש, הרצון להוכיח כבר בתחילת שנה עדיין חזק.

אזי, כשנבחנים ברבעון הראשון של השנה הציונים יותר גבוהים, כשמתקרבים לרבעון השלישי והרביעי התלמידים כבר מיומנים במערכות יחסים עם המורים ועם חבריהם לכיתה, מרגישים בטוחים ומשקיעים פחות, אלא מה, כמות החומר שצריך ללמוד למבחנים גדלה, העומס והצפיפות בין המבחנים מלחצים ואז זה בא לידי ביטוי במוצג הציונים ולפעמים עד כדי ירידה של כל הכיתה. מקרים כאלה ידועים למורים שזו לא שנתם הראשונה בהוראה. אם הסיבה היא לא אחת מאלה שצינתי לעיל, צריך להסביר לתלמידים מראש, שהחומר שנבחנים עליו בסוף השנה שונה מזה שנבחנו עליו בתחילת השנה וזה משפיע לעתים על ממוצע הציונים. תלמידים שמשתפים אותם ומיידיעים אותם מבינים ואז הם משקיעים יותר כדי לשמור על ממוצע הציון. במקרה כזה האמון לא אובד, ואם זה אבד, אפשר לבדוק אפשרות למבחן חוזר, גם זה קורה. המלצתי לכם! לכל מבחן לחבר מחוון ותשובון, כשמחזירים מבחן מצרפים תשובון, זה מעביר את האחריות לתלמיד וכשהוא בא בטענה לשינוי ציון. את הבקשה שלו לקבל רק אחרי שהתלמיד בדק והשווה בין תשובותיו לתשובון, ואם הוא פעל על פי התשובון ומצא כי תשובותיו בהתאם לתשובון שהוכן ע"י המורה אז יש מקום לשנות ציון. בפועל מניסיוני, זה בדרך כלל לא קורה שהם ממורמרים. בהצלחה

(ח.ד.) ה.ש. שלום,

גם לדעתי מדובר פה במקרה של אכזבה של התלמידים קודם כול מעצמם. מכיוון שהם נהנו ושיתפו פעולה יפה בשיעור, הם הניחו שמדובר בשיעור "קל" ושציוניהם יהיו בהתאם, ואולי לא התאמצו במיוחד מכיוון שהניחו שהמטלות לא ידרשו מהם הרבה או שהמורה הנחמדה תהיה נחמדה גם בציונים. הערכת התלמידים למורה ולמקצוע לא נמדדת, לדעתי, בקלות אלא באתגר שמציבים ובגמול שמגיע לצדו. הייתה לי מורה לביולוגיה בתיכון שקראה לעצמה "זונה מחייכת" (באמת!) מכיוון שהייתה מאוד נחמדה איתנו, אבל הייתה קשוחה בציונים ודרשה מאיתנו הרבה. בסופו של יום, הכי אהבנו והערכנו אותה, ועד היום היא זכורה בעיניי יותר מהמחנכת.

(ת.ח.) שלום לכולם/ן.

אני לא מאמינה שנפגע האמון, אלא שנוצרה תחושת אכזבה ותסכול באופן הדדי – התלמידים התאכזבו כי ציפו לקבל ציונים גבוהים ואת התאכזבת מהאופן שבו הם התנהגו והביעו את עמדתם. אני מצטרפת לעמדות בנוגע לערעור על ציון (מתן זמן מיועד). חשוב לאפשר לתלמיד להתבטא, אך חשוב יותר להעמידו על האופן שבו הוא מדבר. כמו בכל מערכת יחסים, גם במערכת יחסים של מורה ותלמיד יש מקרים מרוממים ויש מקרים שמורידים. חשוב להתייחס לנסיבות כשמנסים להחזיר את מערכת היחסים לאווירה הרצויה. למשל, במקרה דומה שהיה לי.

החזרתי עבודות כרבע שעה לפני תום השיעור והסברתי שתלמיד שמעוניין לפנות אליי יצביע ואבצע זאת במסודר. לאחר שתלמיד אחד ניגש אליי באישורי, עברתי איתו על העבודה ועניתי לשאלותיו. במהלך השיחה איתו מספר תלמידים נגשו ללא אישור והפריעו, תוך אמירת הערות מזלזלות ומעליבות. הפסקתי את השיחה והסברתי לכל הכיתה שלא מקובלת עליי התנהגות כזו ולכן מי שמעוניין לערער יתאם איתי. בנוסף, הסברתי לתלמידים שפנו אליי באופן מעליב, בוטה ומזלזל, לא אפשר כלל לערער על הציון. מאחר ונשאר זמן עד לתום השיעור, ניצלתי את הדקות בכדי להסביר לכולם לגבי האופן שבו יש לפנות לערעור (מכבד, גם אם הציון אינו נכון לדעתם). כמובן שכל התלמידים שנהגו כשורה התאכזבו שלא יוכלו

לפנות אליי לערעור כפי שתכננתי – כנראה שלא ניתן לרצות את כולם ותמיד יהיו מקרים של תלמידים מאוכזבים.

המלצה – מחוון **מדויק** לכל מבדק (עבודה, בוחן, מבחן וכו').

(ח.ד.) ה.ש. שלום,

את מעלה סוגיה מאוד מעניינת וחשובה בעיניי, שמזכירה לי קצת שאלה ביחסי הורות – עד כמה עלינו להיות "חברים" של הילדים תלמידים ומתי עלינו להעמיד גבולות.

אני חושבת שהתלמידים שלך מאוד מעריכים אותך, אבל התרגיל הזה והציונים שהגיעו איתו היו מעין בדיקת גבולות מצד התלמידים, שכל כך נהנו בשיעורים שאולי שכחו שמדובר בשיעור לשון, מקצוע לא פשוט, וכי יש רף מסוים שעליהם לעמוד בו. ויחד עם ההתעוררות הזו הגיעה אכזבה, נכון, ממך, אבל גם (ובעיקר לדעתי) מהמקצוע ומעצמם.

עם זאת, על מנת לשפר את האווירה בכיתה, אני חושבת שאת יכולה לערוך עמם שיחה, ולהסביר מאיפה נבעו הציונים האלו, להסביר להם שזהו הרף המצופה בשלב הזה וגם מה שהתקבל ביתר הכיתות ואולי גם לקחת את האחריות על עצמך (לא בציונים שנתת אלא לומר להם שאולי לא הסברת להם מספיק ברור, אולי לא תרגלת איתם מספיק ועוד אמירות בסגנון, וכמובן רק אם את מאמינה בהן). אני חושבת שלקחת אחריות מצדנו כ"מבוגרים האחראים" היא הדרך הכי טובה לרכוש מחדש את אמונם של תלמידינו.

בהצלחה וחג שמח!

(ר.ב.ס.) ה.ש. שלום,

כפי שכבר אמרו חלק מחבריי, הנטייה של התלמידים לצפות לציון 100 נובע מהתחרותיות שקיימת ביניהם. אני אף מסכימה כי יש לעשות תיווך כאשר מחזירים לאחר בדיקה של מבחן/עבודה עם הסבר ומחוון מפורט. אני חושבת שעליך לקיים דיון בכיתה על תרבות הדיון ומתוכו להסביר את המקרה שהיה לאחר חלוקת החיבורים, את משמעות הציונים, את הרצון שלך לתת להם את הכלים על מנת שישתפרו בכתיבת החיבורים בעתיד וכדומה.

(ל.ח.) ה.ש. שלום,

הסוגיה שאת מעלה אינה פשוטה, ובעיקר מקשות האמירות של התלמידים אשר נאמרות "בכישרון" ונותנים למורה הרגשה כאילו זוהי אשמת/ה שהציון אינו טוב. לצערנו, תלמידים התרגלו לעובדה שהכול מוגש להם על מגש ובכפית, שמתחשבים ברצונותיהם ובצורכיהם עד שהם שוכחים להעריך ו/או להתאמץ.

כל הכבוד שפעלת באסרטיביות ודרשת שיח מכבד. בשיעור הבא, הבהירי את הסוגיה בצורה מפורשת וכן את מצב הכיתה ביחס לשאר התלמידים/כיתות בבית הספר, הרגיעי אותם, תני להם להביע את התסכול ואת חששותיהם והכול תוך שיח מכבד. אני לא מאמינה שהאמון נפגע, הם רק מתוסכלים ואולי לחוצים. את תראי שזה ירגיע אותם והאמון יחזור וגם חוויית הלמידה.

(ק.ש.) ה.ש. שלום,

בכדי להחזיר את האמון ולשמור על הסטטוס קוו החיובי שהיה, הייתי משתפת את התלמידים בחוויה שלך מהשיעור ומתגובותיהם. לא הייתי מטאטאת את זה מתחת לשולחן אלא פותחת את הנושא לשיח מכבד, במיוחד לאור העובדה שאת מציינת שזו כיתה שניתן לקיים בה שיח שכזה.

הייתי מסבירה להם מדוע התאכזבת, כיצד תגובותיהם נראו בעינייך לא פרופורציונליות ומפתיעות. מנגד, הייתי מקשיבה להם ומבררת איתם מה גרם להם להגיב כך, האם מדובר בציון המאכזב או בציפייה אחרת ממך?

אני מאמינה שעצם זה שתפתחי איתם את הנושא לדיון יאפשר להם להגיב לסיטואציה ויאפשר לך לרכוש את אמונם בחזרה, שכן האירוע לא ייתפס כחוויה שלילית אלא התובנות ממנו יאפשרו לך ולהם לשפר את האקלים הכיתתי ולהשיב את האמון והכבוד ההדדי.

אני רואה בסיטואציה מעין "קרש קפיצה", בבחינת ירידה לצורך עלייה.

מאחלת המון בהצלחה,

(ר.ס.א.) ה.ש. שלום,

האם את בטוחה שבמקרה זה האמון בינם לבינך אבד? אני לא בטוחה שכל כך מהר. זוהי כנראה רק תחושה מתסכלת שלך. לכן קחי זאת כירידה קטנה במערכת היחסים ביניכם ותו לא, אל תקחי את זה לכיוון של שבירת אמון כפי שהגדרת, כי מה שאנו מרגישים אנחנו גם נשדר לתלמידים.

לא הייתי עושה מזה שיח כיתתי. אני חושבת שעליך לשבת ולשוחח עם אותם תלמידים שחשו שנגרם להם עוול, ולהראות להם את המחווה למבחן והיכן מגיע להם יותר והיכן פחות, להיות אסרטיבית ורגישה במקומות הנכונים. בטוחני שזו עוד התנסות שלנו כמורים חדשים במערכת.

(מ.ע.) ה.ש. שלום,

שימי לב לתגובות ולהמלצות שחברי הקבוצה התייחסו. תוכלי להתעודד ולאמץ את ההמלצות וההצעות.

אל לך לראות את זה כאמון שאבד/נשבר. זה רגעי, וזה חולף. תוכלי לבדוק מקרה דומה עם עמיתיי בביה"ס, בשכבה בתחום המקצוע שלך. לעתים, תלמידים מנסים, מפעילים מניפולציה, וזה מצליח להם. אנחנו המורים צריכים להיות אסרטיביים, ולא ליפול לידיים שלהם. כמו שתמיד אמרתי ואומר: הוראה זה מקצוע דינמי, ומטבע היותו כזה, כל הזמן היו, ישנם ויהיו אירועים והתרחשויות שעלינו לתת את הדעת עליהם וללמוד מהם.

תמיד חשוב! לעשות רפלקציה, רפלקציה על אירועים כאלה ומהן להסיק תובנות, שיהיו בסיס ללמידה. לא רק תלמידים לומדים גם אנחנו המורים לומדים. מהם, מהאינטראקציה איתם ומולם, זה המקצוע וזה מה שעושה אותו למעניין, ומאתגר.

(ע.פ.) ה.ש. שלום,

ראשית תודה ששיתפת. אני חושבת שלעתים אנו חשים וחווים חוויות שונות לנו הרגשה שאנחנו לבד עם ומול הסיפור. אני מאוד מבינה ללבך למרות שאני מלמדת רק בבית ספר יסודי, שגם שם כבר ניתן לראות ניצנים של התמרמרות על ציונים וחוסר שביעות רצון. אני לא בטוחה שמדובר באמון. אני חושבת שמדובר בשיח ראוי ובחינוך שאנו המורים וכמובן ההורים צריכים להקנות מגיל קטן לילדים, שהמורה הוא הסמכות בכל הנוגע לדיסציפלינה שלו. בהחלט יכל להיות מצב שהוא יטעה אבל משפטים כמו אני אראה למורה הפרטית הם בעיניי חינוך שגוי של הבית מגיל קטן ואווירה מידבקת בכיתה, אווירה של תחרותיות והישגיות כאשר בדרך ניתן לדבר בצורה מזלזלת אל המורה, שיח שיש למגר אותו. אני הייתי מערבת את המחנכת וממנפת את הדיון הזה לדיון יותר רחב שעוסק באופן של שיח מכבד עם המורה, בערוץ תקשורת פתוח ובעיקר ביחסים.

אל תקחי את זה באופן אישי, אלו כנראה חוקי המשחק שאנו נדרשים אליהם ואנחנו חייבים לשמור על מקצועיות, ביטחון ואסרטיביות למרות שזה לעתים לא פשוט כלל וכלל. ושוב, תודה ששיתפת.

(ד.א.) ה.ש. יקרה שלום,

נראה שתחושת האכזבה היא הדבר המציק לך ובצדק – מי מאיתנו אוהב לסבול? ולאו דווקא העניין המהותי. להלן אסביר.

חילוקי הדעות בינך לבין תלמידיי הם יותר מלגיטימיים, שהרי מתוך קושי והתמודדות אנו אמורים ללמוד ולהיעצם (בתוך הקושי טמון הפתרון). לא פגעת באמון תלמידייך ולא עלבת בהם בשום צורה. זוהי פרשנותם הילדית הכמעט אוטומטית (אגב, ישנם מבוגרים לא מעטים שהיו מגיבים באותה דרך) לסיטואציות שאינן

"מועדפות" עליהם אולם החגיגה התקשורתית שהתרחשה סביב השולחן מדמה עדת כלבים המשסה את עצמה לדעת ואין לה מושג על מה ולמה. לשאלותיך... השתמשת שוב ושוב בשורש ח.ז.ר ואני תוהה מדוע לך? ולאן לחזור? והאם הדברים חוזרים אי פעם לקדמותם? נראה שלא.

עכשיו אפשר להתחיל. בניית ארון מתרחשת בכל שנייה מחיינו כך שלא אבד דבר, להפך, הם עוד יזכו לארון שלך, על זה הם יצטרכו לעבוד, האם ארוע כזה יכול להתרחש? כפי שנוכחת, כן, ובקשר למניעה – זה כמו לנסות להימנע מכאבי לב כשאתה אוהב. אין תעודת ביטוח, אין בה צורך. יש רק להמשיך לאהוב את תלמידיך ואת העובדה שאת לצדם. כפי שנאמר... אין דבר שלם יותר מלב שבור.

בברכה

ד.א.

(מ.ע.) ה.ש, שלום,

שימי לב לתגובה של ד.א. הוא הציג את הזווית שלעיתים נעלמת מעינינו וחשוב שלא נלך שבי אחרי תחושות ורגשות, אלא לבחון את הסוגיה במכלול רחב ומקיף יותר.

חשוב לנהל דיאלוג: אהבת התלמיד, או בפי התלמיד: "המורה את לא אוהבת אותי" חשבתם על זה פעם? יש הבחנה בין אהבה לבן זוג, לבן משפחה ולתלמיד. מערכת יחסים בריאה בין מורה לתלמיד צריכה להיות מושתתת על הערכה וכבוד, לפעמים גם הערצה, המילה אהבה כאן די מבלבלת.

(א.ס.) מ.ע. וחברי הפורום שלום,

הייתי חייב להגיב בסוגיית האהבה לתלמידים ובכלל.

אפלטון ניסה להגדיר את המושג אהבה. וכך אמר: "אהבה הנה הניסיון להפרות ביפה בגוף ובנפש". מכאן, אני לא רואה כל הבדל בין "סוגי" האהבה השונים.

ממליץ לחשוב על המשפט, לנסות לנתח כל מילה ממנו, לנסות להבין את "כוונת המשורר" ולבסוף – לאמץ אותו בחום! מוגש באהבה!

(מ.ע.) לא.ס.

תודה על ההבהרה, מקום למחשבה!

(מ.ד.) שלום לכולם,

וידידי אישי, אני אוהב לקרוא את התגובות של ד.א. מבלי לפגוע ביתר חברי הקבוצה, הן מעוררות למחשבה שמעבר. ולעניין הנדון, יש משפט שאני אומר מדי פעם לתלמידים שלי בכיתות ז'-ח' – שמטרת המבחן ומטרת בית הספר בכלל זה ליצור קשיים בסביבה תומכת ולתרגל כישלון ואכזבה בתנאי מעבדה מפני שכולנו לדעתי נתקלנו בתלמידים או תלמידות אשר פורצים בבכי מציון כזה או אחר.

לדעתי חשוב להבהיר לתלמידים שלך את הדברים הבאים:

1. ההתלהמות הזו לא מקובלת ולא מכבדת אתכם ולא אותך כמורה שלהם, ולא את המקרה בכיתה.
2. אתם יודעים שאני כאן בשביל לעזור לכם ולכן די עם הבדיקות שאתם עושים לי ומנסים את מזלכם בצעקה או התפרצות כזו או אחרת – לא יעבוד וזה רק גורם לי להאטם כלפיכם.
3. ראי גם את מה שרשמתי למעלה על כישלון.
4. אני מאמינה בכם שאתם יכולים ותנו לעצמכם הזדמנות להתנסות במשהו חדש ולטעות כאן כאשר אני עוזרת לכם ומכאן רק נצמח יחדיו.

יש סיכוי טוב שייקח לדברים שרשמתי זמן לחלחל אצלם ותראי שינוי אך יש סיכוי טוב שתיתקלי באותה התנהגות וחשוב להבהיר להם שכמו שאת ישרה איתם ולא דו פרצופית אז שהדו פרצופיות בהתנהגות שלהם לא הוגנת, מאכזבת אותך ואת מצפה מהם ליותר.

(א.פ.) ה.ש. שלום רב,

אחד המנהגים הידועים של ילדים/בני נוער הוא להגיב לסיטואציות באופן לא פרופורציונלי. זה יכול להיות זעם מתפרץ על סנדוויץ' שהוכן לא נכון, ריב אלים על חילוקי דעות ספורטיביים או דיכאון פסאודו-אובדני לאחר פרידה מבן/בת זוג. במקרה דנן, קרה משהו מאוד נורמלי לדעתי – תלמידים חזקים למדי (כמדומני) חוו ארוע טראומתי למדי של קבלת ציונים נמוכים באופן משמעותי מאלה שהם רגילים להם, ועוד ממורה שהם אוהבים. אין בסיפור שום דבר חריג וקשה לי מאוד להאמין שניתן לכנותו 'משבר אמון', שוב – במיוחד לאור היחסים המוצלחים שלך עם התלמידים הללו. אני משער (ולא מניסיון כתלמיד חזק) כי החוויה של קבלת ציון נמוך יחסית עבור תלמיד חזק הינה באמת חוויה טראומטית, אך השפעתה קצרת מועד והעובדה כי המורה שנתנה לו את הציון היא מורה שחביבה עליו אולי תגרום לתגובה הראשונית להיות חריפה אף יותר, כמעין משבר אמון, אך בחלוף ימים ספורים סביר שההלם יעבור ויתחלף בהתמודדות עניינית ורצון לשפר (שוב – הכול מבוסס על ההנחה שמדובר ביחסי תלמיד-מורה חיוביים).

אינני חושב, כאמור, שהאמון של התלמידים בך אבד. הייתה חוויה לא נעימה להם ולך והיא חלפה, ואני מנחש שמאז המקרה היחסים שוקמו לחלוטין ושבו למצבם הטוב וסביר מאוד כי גם הציונים שלהם במטלות החיבור השתפרו פלאים – למרות (ואולי בגלל) אותה חוויה ראשונית שלילית.

(ר.ו.ה.) ה.ש. שלום,

לצערי אצלי בכיתות אני יכולה לספור את התלמידים שיגיעו ויצביעו על טעות בחישוב או יביעו תסכול מאי הצלחה או כאלו שיזכרו את הציון שקיבלו בהישמע הצלצול. אני רוצה להגיד לך שיפה שהצלחת להבין את מקור הזעם כי לא פשוט לזהות לרוב את הכעס שכן אצל אוכלוסייה חזקה זה יכול להיות לחץ מהציפיות בבית, או ההשקעה הכספית במורה הפרטית במקצוע ועוד. יש לי גם כמה כיתות שאני מרגישה שהתלמידים אוהבים אותי ובאמת קשה לי לחלק להם ציונים נמוכים ולכן אני תמיד דואגת לחלק מבחנים עם הערות מאוד אישיות. אני מאפשרת להגיש לי עבודה בסוף רבעון במנותק בכלל מהמקצוע לדוגמה אקטואליה. אני מאפשרת להגיש שיעורי בית, אני מחזקת את האמון לא עם כל הכיתה מול כל הכיתה אלא עם כל תלמיד בנפרד. אני מתקשרת איתם בהערות על הבחינה ומי שמשקיע וקורא מגלה שאני מצפה לפגישה איתו לצורך שדרוג הציון.

סיכום הארוע לאור תגובות חברי הפורום / ה.ש.

בהתייחס לשאלות שביקשתי לקבל עליהן מענה.

לגבי השאלה הראשונה: "איך מחזירים את האמון שנפגע לתלמידים? או איך עליי לפעול להחזרת האמון של התלמידים?" מהקבוצה עולה שבמקרה בארוע הספציפי שלי, אמון התלמידים כלל לא נפגע. ככל הנראה התנהגותם נבעה מאכזבה אישית שלהם.

לצורך בניית האמון נאמר כי קודם עליי להבהיר כי אני בודקת ברמה של בגרות ויש אחידות עם כל המורות בצוות, כלומר אין זו החלטה שלי לבדוק בדקדקנות שכזו. בנוסף הציעו כי בשיעור שלאחר מכן אפתח בשיחה ואדון בארוע. לשתף באכזבה שלי, להבין את תחושותיהם, לחזק איפה שאפשר, לדבר על האמון שלי בהם ולהדגיש כי זהו חלק מתהליך שטרם הסתיים.

ובכל מקרה יש לדבר על השיח הלא ראוי שהתקיים. כולם יכולים להביע את רגשותיהם, אך לשם כך יש דרך נאותה ותרבותית. דרך אחרת אינה מתקבלת.

לגבי השאלה השנייה: "איך מחזירים, או איך פועלים להשבת מצב הכיתה לקדמותו?" נאמר כי בכל מקרה אין צורך להחזיר את המצב לקדמותו. אלא להתחיל מחדש – לבנות אמון מחדש. או לחלופין להמשיך מאותו מקום ולהתקדם ממנו לאחר שכל צד למד והשכיל מטעויותיו.

לגבי השאלה השלישית: "האם זוהי תופעה שיכולה להתרחש? ואם כן מה עושים כדי להיערך לכך מראש, או כדי להימנע ממצב זה?"

כדי להימנע ממצב שכזה הוצעה ההצעה לתווך ביניהם ובין הציונים לפני החלוקה. הווי אומר, להסביר מראש היכן הקשיים המשמעותיים בכיתה. בדרך זו הם לא מופתעים.

בנוסף אפשר לומר מראש שעם חלוקת המבחנים/חיבורים, כל מי שחושב ומעוניין יכול להגיש ערעור בנושא, אבל רק לאחר שבוע ולאחר שישבו עם המחברת/ספר בבית, וכתבו מדוע מגיע להם ציון גבוה יותר. בדרך זו הפניות פוחתות, ובכלל הם חוזרים לאחר ש'עיכלו' את העניין והם רגועים ונינוחים יותר.

ראוי לציין שהדרך שבסופו של דבר פעלתי הייתה די דומה להצעות שניתנו. בשיעור שלאחר מכן נכנסתי לכיתה וקודם כול דיברתי על הארוע שהיה. הסברתי להם עד כמה אני מבינה ללבם וחזקתי אותם היכן שיכולתי. עם זאת הסברתי להם שיש לנהוג בשיח מכבד. ניתן לומר הכול, בתנאי שהדבר ייעשה בשיח מכבד ובתרבותיות. באותו שיעור ובשיעור שלאחריו נתתי עבודת כיתה, ובמקביל ערכתי שיחות אישיות עם המעוניינים. בשיחה דיברנו על החיבור שכתבו, הראיתי להם את המחווה והסברתי מאין נובעות ההערות. כמו כן נתתי הזדמנות לשפר, אם וכאשר הציון היה מתחת ל-80. בנוסף אפשרתי לקבוע איתי פגישה בשעות הפנאי שלהם לאלה שמעוניינים לשוחח בשקט. לאחר כמה שבועות/חודשים מדי פעם נתתי עבודת כיתה והזמנתי אליי כמה תלמידים שנראה שהם שקטים יותר או שהמוטיבציה שלהם ירדה (אם בעקבות החיבור ואם בכלל). בשיחה דיברתי סתם על חיי היום-יום שלהם ולבסוף קצת על איך הם מרגישים בשיעורים. אצל חלק מהתלמידים היה נראה שהשיחות היטיבו עמם.

ארוע מס' 18 – משולש ברמודה / ק.ש.

הנושא: משולש ברמודה – הורים-תלמידים-מורים

רקע

הנושא הנבחר לקוח מהמשולש הדינמי הורה-תלמיד-מורה ועוסק ב"מעורבות הורים", נושא שנבחר בעיקר מאחר וחוויתי נושא זה בבית הספר שבו אני מלמדת בעוצמה חזקה, דווקא בכיתה שבה לימדתי כמורה מקצועית. הניגוד בין היחס שלו זכיתי מהורי כיתת האם לבין היחס בכיתה המקצועית היה משמעותי עבורי, וגרם לי להתמודד עם הקשיים הרבים שעלו בי, ביחס למעורבות הורים ברמה גבוהה, בכיתה שבה אני מלמדת שש שעות שבועיות כישורי שפה (עברית).

הארוע

במהלך שנת ההוראה הראשונה שלי בבי"ס יסודי, כמחנכת של כיתה ה' וכמורה מקצועית, אחת מכיתות ה' היא אחת הכיתות הקשות בביה"ס, בעיות משמעת רבות, ילדים בעלי הפרעות קשב וריכוז, ילדי שילוב לא מעטים. יש תלמיד בכיתה שיש לו בעיית התנהגות קשות מאוד. הוא צועק, משמיע קולות, לא מקשיב לשיעור ועסוק בהתססה של הכיתה ומהווה מוקד רב להפרעות וחוסר ריכוז, מטייל ממקום למקום ולא מאפשר ללמד כמעט רוב השיעור. לצערי הרב, ניסיונותי הרבים לשתפו ולדוּבב אותו להיות חלק מהכיתה ולהשתתף בשיעורים נחלו כישלון ולכן בשיתוף עם צוות ביה"ס והמחנכת הוחלטו כי הוא נוכח בשיעור ובמידה ומפריע יוצא לכיתה שבה נמצאת המחנכת שלו (שהיא גם הסגנית). באחד הימים, לאחר שהחזרתי מבחנים בעברית, הוא הפריע במשך דקות ארוכות, אמרתי לו לצאת לכיתה אחרת ולחזור אליי עם עבודה כתובה בנושא "כבוד" לאחר בשיעור הבא, מאחר וגם לא הכין את שיעורי הבית. הוא התחצף, סירב לצאת ואמר ש"אימא שלו כבר תטפל ביי".

הטיפול בארוע

כמובן שהרגשתי אי נוחות, אך שמרתי על פנים רגועות ודאגתי שיצא החוצה למשרד המנהלת. כבר אחה"צ קיבלתי הודעה מהמחנכת שאימא שלו מבקשת לדבר איתי במידית. ביקשתי, לאור העובדה שהילד מפריע בשיעורים רבים, לזמן את האם לשיחה בביה"ס בנוכחות המחנכת והיועצת, בכדי שנציג בפני האם חזית אחידה ונסביר לה כי ההתנהגות של בנה אינה מקובלת ובכדי שנוכל להציב לו ולה גבולות ברורים של ההתנהגות תלמיד בכיתה. למרבה הפתעתי קיבלתי מייל למחרת מאימו, שנוזף בי על ההתנהגות ודרשה להיפגש איתי כדי להסדיר את העניין והילד לא יעשה את השיעורים עד שהעניין יוסדר. התסכול הגדול ביותר שלי היה על כך שבית הספר לא גיבה אותי מולה ולא טיפל בבעיית ההתנהגות של הילד עוד מתחילת השנה, מה עוד שהוא ידוע שנים רבות ככזה, וכי האימא מגבה אותו על ההתנהגות ואינה עושה דבר כדי לשפר את התנהגותו כל עוד הציונים שלו סבירים. הרגשתי כי אני צריכה להתמודד מול האימא לבד, בעוד הבעיה נוצרה עוד הרבה קודם ולא טופלה כראוי מול האימא ומול הילד, לא הוצבו לו גבולות מספיק ברורים. אציין כי אין לי שום חשש לשוחח עם הורים ולהפגין סמכות כמורה, אך הרגשתי כי זה לא היה ממקומי לשוחח על מקרה יחיד, בעוד שהילד מפריע כמעט בכל שיעור, בצורה שלא מאפשרת לאף מורה להעביר שיעור. הנושא נפתר בסופו של דבר על ידי, לאחר שנפגשתי עם האמא, שוחחנו, הסברתי לה את עמדותי והגענו לשיתוף פעולה, להעמיד לילד גבולות ברורים, על מנת שתתאפשר למידה בכיתה, עבורו וגם עבור שאר הכיתה.

מיקוד הדילמות

בעקבות ארוע זה, עלו מספר שאלות שדרשו מענה והתמודדות. ראשית אציין כי התחושה של תסכול ואף כעס ליוותה אותי זמן רב, בייחוד לאחר שהשיחה עם האם לא פתרה את הבעיה לטווח הארוך, אלא לטווח קצר, לאחריו היא שבה והופיעה בעוצמות גבוהות יותר, כלפיי ואף כלפי המחנכת. הארוע מורכב ממספר חזיתות מול

שלושת שותפי התפקיד המרכזיים: מורים, הורים ותלמידים. בחרתי להתמקד בחזית של המורה מול ההורים, בפרט מעורבות ההורים, מאחר וזה הנושא שבו חוויתי את עיקר הקושי בהתמודדות מול הציר הורה-מורה-תלמיד במהלך השנה. כמו כן, עלו בי מספר שאלות:

- כיצד מחברים את המטרות של כל צד למטרת-על משותפת? חשתי כי חוסר שיתוף הפעולה בין הצדדים, בעיקר של האם מולי, יוצר בעיה גדולה יותר מול התלמיד, שרואה חוסר אחידות, ומכאן אף הרשה לעצמו לומר לי משפט כגון: "אימא שלי כבר תטפל בך".
 - כיצד אני יוצרת שיתוף פעולה בונה וחיובי מול האימא, ומגייסת אותה לעזור לי להתמודד עם בנה בכוחות משותפים.
 - שאלה נוספת שעלתה: מדוע אני חשה בודדה בהתמודדות מול האימא ומתמודדת, ללא קבלת תמיכה משמעותית מהמחנכת ושאר הצוות החינוכי בית הספר, בייחוד כמורה חדשה במערכת.
- אשמח לשמוע כיצד הייתם נוהגים וכן כל "טיפ", הערה/הארה לעתיד.

תודה,

ק.ש.

תגובות חברי הפורום לארוע

(ח.ד.) ק.ש. שלום

תודה שאת פותחת את הנושא הזה מנקודת המפגש שלך. רק היום דיברתי על ארוע שמזכיר לי מאוד את הארוע שלך: בכיתתי תלמידה שלא ממש לומדת ולא פעם עושה שריים וקורים איתה ארועים קשים ומשמעתיים. אמא שלה מאוד קלה איתה ומבטלת כל טענה כלפי בתה במישור ההתנהגותי וגם לא נרתמת לימודית (גם אני מחנכת ה', ובמטלת קריאה בחרתי עבור כיתתי בספר לקריאה ספר שהאמא החליטה שהילדה שלה לא תקרא בטענה שהתוכן אינו מתאים. היא לא הודיעה לי כלום אלא התעלמה ולא הגישה מטלה מסכמת על הספר וכך זה עלה). מכיוון שלילדה זו היה אח בבית הספר, שהתמודדות עמו ועם הוריו הייתה דומה, למזלי היועצת ידעה איך להתמודד עם האמא, ובשיחה איתה פתחנו קודם כול בשאלה מה האמא רוצה עבור בתה ומזה המשכנו לכך שלכולנו מטרה משותפת והיא לעשות שלילדה יהיה הכי טוב שאפשר בבית הספר. מהמקום הזה היה קל יותר לרתום את האמא והשיחה עימה התנהלה טוב בהרבה מהשיחות שהתקיימו בעבר עם אותה האם על אחי הילדה ואף הצלחנו לגבש תכנית עבודה עבור הילדה.

מדובר במשולש בעייתי והכי חשוב לזכור ולהזכיר לכל הצלעות בו שלכולנו מטרה אחת משותפת והיא לפעול לטובת הילד. זה מוריד ברוב המקרים את ההתנגדות והקשיים שמוסיפים ההורים למשוואה. בהצלחה

(ה.ש.) ק.ש. שלום,

הסיפור שלך בהחלט מעורר זעם, אני מבינה לגמרי ללבך. קודם כול אני חושבת שיש כאן מחדל. איך קורה דבר כזה שבית הספר לא נותן גיבוי ועוד למורה בשנתה הראשונה במערכת?! אני חושבת שכאן נמצאת הבעיה האמיתית. ההנהלה חייבת לתת גיבוי במצב כזה או לפחות המחנכת. אילו היו נותנים גיבוי, האם הייתה מקבלת רושם אחר ומשתפת פעולה ובטח ובטח שגם הילד.

באשר למערכת היחסים עם האם, אני חושבת שהיית צריכה לפנות אליה כבר קודם – עושה רושם שהיא קצת מופתעת מהסיטואציה. בכל אופן, עכשיו אני חושבת שפשוט צריך לשמור איתה על קשר. לשתף אותה באופן קבוע (אחת לשבוע/שבועיים/חודש/לפי הצורך) מה עובר על הילד שלה. בכל פעם להחליט על: דברים לשימור ודברים לשיפור כדי שתדע שאת עושה זאת מתוך אכפתיות וביחד אתן תובילו את הילד שלה למקום טוב יותר. בכל מקרה בהצלחה.

(ק.ש.) ה.ש. שלום,

תודה על התגובה, רק לחדד המחנכת והיועצת מיודעות ומעודכנות ואף שוחחו מספר פעמים עם האם במקרים אחרים.

התחושה שאני קיבלתי היא שמדובר באמא בעייתית ועדיף לצמצם את ההתנהלות מולה, מה שכמובן לא תורם לי בסיטואציה ובטח ובטח לא מקדם ומסייע לילדה.

(ד.א.) ק.ש. שלום,

אין לי רעיון יצירתי לפתרון תופעות כמו "אי גיבוי של המערכת". עדיין לא מילאתי תפקיד כמחנך כיתה (אולי בשנה הבאה תוצע לי כיתה "מיוחדת") כך שהכנסת בי קצת פחדים שבלאו הכי מתקיימים כאשר הנושאים העומדים לפניי הם ברמת נפיצות כה גדולה. לפחות לגבי עניין "המערכת" יש לי תובנה קטנה – או שמבינים את יתרונותיה ובמיוחד את מגבלותיה או שנכנסים עם הראש בקיר בכל פעם מחדש. אל תשכחי שהמערכת מורכבת מאנשים, לרוב קטנים (במובן המטאפורי) – כמו כולנו, כך שתמיד ההצעה היא – מעט חמלה.

לגבי ההתנהלות הכללית עם הילד ואימו, יש לי הרהורים אוטופיים הכוללים יחסי תקשורת מעט אחרים מהמקובל, כמו למשל, מעורבות קצת יותר עמוקה במצב הכללי, האישי, של הגורמים הנוגעים בדבר, כמובן במידת האלגנטיות הנדרשת וזאת על מנת שיובהר לצדדים שאין כאן אויבים או אנשים רעים ושאינן כאן מאבק קלאסי של משולש אוהבים אלא ניסיון אמיתי של בני אדם להכיר אחד את השני ולהוות משענת תומכת במקצוע שנקרא "החיים עצמם". תתארי לך מצב שאת קושרת את עצמך גם אל הורים לתלמידים שאינם בעייתיים... האם שם הכול בסדר? האם הפקטור הנמדד הוא ציונים/התנהגות שאינה מקובלת? לא יודע אם אני נשמע רומנטי מדי, אבל ישנה לפניך הזדמנות לבדוק ולתרגל את היכולות הרגשיות האנושיות שבך. אני חוזר שוב – אנחנו לא עובדים במפעל יצרני, אנחנו נמצאים בעולם הרגש, האהבה, התודה וההכרה העצמית בזכותנו להיות כפי שאנו עם הילד ומשפחתו בנקודת זמן אחת ויחידה. בהצלחה ובאהבה.

(ק.ש.) ד.א. שלום,

ריגשת אותי בנקודת המבט שלך והאמת משום כך אני בחרתי בחינוך. נכון שלעתים "הכוס הריקה" מאיימת ומפחידה יותר אך ללא ספק שיקפת לי את חצי הכוס המלאה. תודה.

(ל.ח.) ד.א. שלום,

ד.א., אכן תמונה אוטופית. לצערנו בהרבה מקרים התנהגות ההורים מעידה על התנהגות הילד. למרות הקשיים אנו כמורים ומחנכים עושים, פועלים ומשתדלים רבות על מנת ללמד, לחנך ולאפשר לתלמיד לגדול ולפרוח בצורה טובה, תקינה ובריאה. בהצלחה לנו.

(ל.ז.) ק.ש. שלום,

אכן נושא שדורש מחשבה ותשומת לב וככל הנראה מיומנות רבה. כולם כיום יודעים שכמעט הכול בא מהבית ושתלמיד ברוב המקרים מהווה מראה לביתו, תבנית נוף מולדתו. אמנות לא פשוטה היא לדעת ללכת בין הטיפות ולהרגיל תלמיד לדרישותינו, למורת רוחם של הוריו. גם אני נתקלתי במקרים שבהם ההורים מגבים באופן טוטאלי את ילדם, באופן שמנוגד לדרך שאנו מנסים להראות, להתוות ולהוביל. לצערנו אין ברירה, אלא להגיע להורה דרך התלמיד ולפעמים גם ההפך. בדיוק כמו התלמידים, גם ההורים דורשים אופנים ומינונים שונים של יחס מהצוות החינוכי ויש להקפיד על קשר כזה או אחר תוך חוסר פשרנות על הדרך שאת מנסה להתוות. בהצלחה,

(מ.ב.) ק.ש. שלום,

ראשית, אני מצטערת על כך שעמדת בסיטואציה הזו שבה תלמיד מאיים עליך בבוטות. נמלאתי הזדהות למצבך ברגע הנתון הזה. לגבי השאלות ששאלת – בעיניי השאלה הראשונה והשנייה קשורות זו בזו קשר הדוק. הגיוני בעיניי שגיוס לטובת מטרות-על אחדות במשולש המתואר הורים-תלמידים-מורים ייצור שיתוף פעולה בין כל צלעותיו וישנן דרכים רבות לעשות זאת. אני בטוחה שחוכמתך וניסיוןך יולידו עם הזמן את השיטה שהכי מתאימה לך.

לגבי השאלה השלישית – היא מצוינת, ומאוד אינדיבידואלית. את שואלת "מדוע אני חשה בודדה בהתמודדות מול האימא ומתמודדת, ללא קבלת תמיכה משמעותית מהמחנכת ושאר הצוות החינוכי בית הספר, בייחוד כמורה חדשה במערכת?" תחושת הבדידות היא שלך, היא לא מחויבת המציאות. אני מרגישה שזה יהיה יומרני מצדי לנסות ולענות על השאלה הזו.

בהצלחה,

מ.ב.

(ע.ר.) ק.ש. יקרה,

לבי יוצא אלייך.

אני מכירה מקרוב את התחושה שלפני שאנו מחנכים את הילדים עלינו לחנך את ההורים ועלינו להראות להם שהדרך שבה הם נוקטים אינה מקדמת את טובתו של הילד שלהם אלא מחלישה אותו ומחריגה אותו. הורה שמייצר אנטגוניזם אצל מורה, פוגע ברצון של המורה "להתעסק" עם הילד שלו. ואז המורה משתדל כמה שפחות לנסות ולעשות שינוי כי הוא יודע שהשוט מחכה בפינה. אין ספק שללא גיוס ההורים, לא יתרחש שינוי. ההורים הם סוכני החיברות הכי משמעותיים בחייו של הילד. אם הילד מקבל בבית רוח גבית להתנהגות שלו, הוא ימשיך להפריע.

אני יצרתי הסכמות, ביום ההורים, עם הורים של ילדים מסוימים שזקוקים ל"תחזוקה שוטפת" שעל כל דבר קטן, לטוב ולרע, אני מעדכנת את ההורים. כך הם מעודכנים בצורה שוטפת והילדים לא יכולים להסתיר מהם דבר. שיטה זו תחזק את המשוב בתעודה ותמנע הרמת גבות וטלפונים ביום האחרון ללימודים. הכול מתועד אצלי. זאת ועוד, אני לא מצליחה להבין למה היית צריכה להתמודד לבד מול תלמיד מכיתה אחרת. כמחנכת כיתה אני יכולה לומר שכל הפרעות המשמעת, כולל הפרעות אצל מורים מקצועיים מתנקזות דרכי. הורים לא פונים למורים המקצועיים, אלא דרכי. אני חושבת שזה תפקידה של המחנכת גם אם הקושי הוא מולך. זוהי דרך ההתנהלות הנכונה. עצוב היה לי לשמוע שלא קיבלת תמיכה בבית הספר. זה דבר כל כך בסיסי וחבל שאת לא חווה אותו. חשוב לפתוח את הסוגיה הזו של חוסר הגיבוי מול הגורמים הרלוונטיים. תמיד יהיה הורה כזה או אחר שלא תמצא חן בעיניו ההתנהלות של המערכת, ולכן חשובה חזית אחידה של הצוות.

(מ.ע.) ק.ש. יקרה,

המשולש של מורה-הורה-תלמיד יכול להיות שילוב מנצח ויכול להיות מורכב ובעייתי.

אתחיל באמירה שאני אוהבת לציין בפני הורים, דווקא ביום הורים, כדי להעמיד את חובת ההורה במשולש הזה: "פעם, כשאני הייתי תלמידה, ההורים שלי האמינו לכל מילה שיצאה מפיו של המורה. דעתי כלל לא נחשבה, כך שזה אילץ אותי לכבד את המורים שלי. כך שאז, תלמיד שהייתה לו יראת הורים חשש מפני מה יגידו המורים להורים ולכן היו פחות בעיות משמעת. מאז אמצע שנות השבעים ואילך (מאז בחרתי להיות מורה ועד היום) חל שינוי דרסטי כך שהמצב הוא – ההורים והתלמיד עומדים מול המורה וטוענים נגדו, מחלישים אותו ומכאן חלה ירידה במעמדו ובסמכותו של המורה".

ההורה שנעדר רוב שעות היום רוצה לשמור על מערכת טובה עם ילדו, מוצא את עצמו מגבה את הילד ומעמיד את המורה בדילמה. לא פעם הורים מכתבים מדיניות למורים ביחס לילדם, הם אפילו מרהיבים עוז ומתלוננים ביחד עם ילדם נגד המורה בפני ההנהלה, כן זה קורה. מנהלים מוצאים את עצמם בקונפליקט בסוגיה זו, במיוחד אם ההורה הוא בעל תפקיד ציבורי ו/או תפקיד משפיע, חבר בוועד ההורים הבית-ספרי או שיש לו קשר כל שהוא עם המחנכת ו/או עם בעל תפקיד בביה"ס. אבל זה לא מה שצריך לקבוע. צריך להזמין את ההורה וילדו ולהעמיד אותם מול ההתנהגות הלא רצויה, לשקף להורים ולילדם איך מתנהל הילד ואם הם היו המורה, האם הם היו מקבלים ההתנהגות כזו של ילדם. הורים כאלה צריך לערב כל הזמן ולשתף אותם כדי להניע אותם להעמיד גבולות לילדם כדי לשפר התנהגות. צריך לגייס את ההורה כדי לעשות שינוי בהתנהגות בנם. לפעמים צריך לאלץ את ההורים וילד לעבור סדנא בעיצוב התנהגות.

וחשוב, לגלות אסרטיביות ונחישות זה בדרך כלל עובד, כי התלמיד לומד בסופו של תהליך שדרכו לא מקובלת, שהתנהגותו דורשת שינוי ושיפור. כי כאשר יש לך : אמינות, אמונה ועקביות התלמיד יודע שכאן, עם המורה הזה/זו הוא לא יכול להמשיך בדרכו זו.

(ק.ש.) תודה מ.ע. על התמיכה ועל דבריך המושכלים,

אכן אני מאמינה שעם הניסיון והעקביות יבוא הביטחון וכך יהיה פשוט יותר להתנהל באסרטיביות ובבטחה מול סיטואציות שכאלה (בתקווה שלא יהיו רבות כאלה).

אני יכולה להעיד שכבר במחצית השנייה, אני מרגישה במקום טוב יותר מבחינה אישית וצלחתי שתי פגישות עם הורים שיזמתי בעצמי ובהן הצלחתי להשיג שיתוף פעולה והירתמות כל הצדדים לטובת הילד.

(ח.ד.) מ.ע. שלום

את מדברת על מקרים שבהם ניתן לשלוח הורים וילדים לסדנא לעיצוב התנהגות.

האם את יכולה להרחיב על כך? האם יצא לך לשלוח? באילו מקרים וכיצד זה קורה (אני מניחה שצריך מיצוי אפשרויות ואישורים מדרגים שונים?)

תודה

ח.ד.

(מ.ע.) ח.ד. שלום,

לשאלתך, בנושא של סדנת עיצוב התנהגות :

לגבי התלמיד – יש וניתן לבנות בעזרת יועצת ביה"ס והמחנך/ת שיחות לתקופת זמן מוגדרת ובשעות קבועות במערכת שבהם מקיימים שיחה על התלמיד על המניעים ההתנהגותיים ועל איך משפרים וממזערים התנהגויות בלתי רצויות. כמו כן יש וממליצים להורים לקבל טיפול מגורם חיצוני שלעתים ניתן דרך הרשות המקומית, בדרך כלל ליועצת ביה"ס יש כתובות והמלצות לטיפול חיצוני.

לגבי ההורים – בעיר שבה אני גרה, יש אגף ברשות העירונית שמטפל במשפחות ואני מניחה שיש גם בערים אחרות בארץ, אני מכירה את המוסד "מכללת הורים" שבמסגרתו מתקיימות הדרכות וסדנאות להורים ובהן ההורים מקבלים כלים להתמודדויות עם התנהגויות לא רצויות של ילדיהם. אני אישית הפעלתי להורי תלמידי כיתתי סדנאות מהסוג הזה, ובסוף הסדנא הורים יצאו מרוצים וביקשו עוד סדנאות כאלה, כי הם מצאו עניין משותף עם הורים נוספים וקיבלו עצות להתמודדות בבית.

(ת.ח.) שלום לכולם,

אני רוצה לספר על ארוע בהקשר לדבריה של מ.ע. בנוגע להתמודדות עם הורה שיש לו חלק בוועד הורים, או קשר לבעל תפקיד בביה"ס.

באחת הכיתות שאני מלמדת ישנו תלמיד שלהוריו קשרים ענפים (בלשון המעטה) עם בכירים במועצה המקומית שאלה משתייך ביה"ס. אותו תלמיד מתנהג באופן מזעזע למורים ותלמידים אחרים ובמקרה האחרון מול המחנכת שלו, המצב הגיע למצב קיצוני – הורי הילד איימו על המורה שיפעלו לפיטוריה ואילו המורה איימה שתפעל לפתיחת תלונה במשטרה. לבסוף, לאחר מגעים של אנשים רלוונטיים, הושגה פשרה ואף צד לא נקט פעולת קיצון מסוג זה. מאחר ויצרתי קשר אישי עם המחנכת, ראיתי את האופן שבו נפגעה מהתלמיד והוריו, אך יותר מכול מהמנהלת, שלא גיבתה אותה כפי שהייתה רוצה (או כפי שהיה צריך). משיקולים שונים אותה מחנכת התפשרה למרות שידעה שהיא צודקת והרגישה שרומסים אותה ושאיין לה גיבוי. גם אני רק לפני מספר חודשים עזבתי את מקום העבודה שלי בדיוק מאותה סיבה – חוסר גיבוי של המנהלת. כל זה בהחלט מעלה בי מחשבות אם עשיתי את הדבר הנכון, או שהיה עליי לספוג את היחס ואת חוסר הגיבוי, משום שבסופו של דבר הפוליטיקה תמיד תנצח... (את מנהל בית הספר לפחות).

(א.ס.) ק.ש. שלום,

גם לי אין "נוסחת קסם". ובניגוד לרובכם, כנראה שלי קל יותר ואסביר להלן: לעתים יש לי הרגשה שהורי תלמידי כיתת החינוך שלי – אתגר (כמו בשאר הכיתות שבהן אני מלמד), רואים את ביה"ס כ"ביביסיטר" לילדים לשעות הבוקר. מתי הם מתעצבנים באמת? כשאני נאלץ לקרוא להם לביה"ס או כאשר השעיתי תלמידים לביתם. זה "פוגע" בשגרת היום-יום של ההורים. עצוב? מכעיס? זה המצב. נכון שכנראה זה לא אצל כולנו (מקווה מאוד!), אבל זה הסיפור אצלי.

אנחנו נמצאים בסוף השנה, כך שהיא "אבודה" כבר בהיבט זה מבחינת המשולש שלך-אימו של התלמיד-התלמיד. שווה לנסות לאמץ דרך חדשה בשנה הבאה.

ומשפט קצר לגבי התלמיד: אם האמירה "אמא שלי כבר תטפל בך" נאמרה בפרהסיה/בפני הכיתה, זהו קו אדום וברור שנחצה. שתי אפשרויות בלבד למצב זה בראייתי:

1. התנצלות מלאה של התלמיד בדיוק באותו הפורום שבו נאמרו הדברים.
 2. לא מתנצל? לא ילמד אצלי יותר. "כבוד האדם וחירותו"? מישחו? בבית שידבר להורים שלו ככה.
- אז כיצד הצלחתי לרתום את ההורים לעשייה החינוכית בכיתתי?

1. ערב הורים בתחילת השנה: הגדרת ציפיות ברורה שלי מהתלמידים ומההורים להורים (משולש הורה-מורה-תלמיד שאינו ניתן להפרדה), כולל בקשה לשתי"פ כן ואמיתי מההורים (ולדוגמה: להתעניין, לשאול, לפתוח לילד מחברות – כן, גם בכיתה י"א – לדבר איתו על מה למד – באמת ובכנות!), לראות שיש לו לוח מבחנים תלוי בחדרו, להקפיד על שעות שינה מספקות וכו' וכו').

2. בתחילת השנה, בחודש הראשון, לא עירבתי הורים כלל (אלא אם היה ארוע חריג מאוד, שלא היה לשמחתי). עסקתי רק בשיחות מוטיבציה עם התלמידים.

3. לאחר מכן, כאשר "הארועים" הגיעו (באילו כמויות!!) עירבתי הורים. בשיחת טלפון שבה סיפרתי על המעשה וביקשתי שנטפל ביחד בארוע. לרוב, הם הגיבו במהרה לארוע ובשתי"פ מלא (למרות שלצערי אצל חלקם נשמע האמירה: "אבל מה אני אעשה איתו/איתה"?!! ואז נשאר לי רק לתת להם עצות פרקטיות).

4. לא עזר? הארועים חזרו על עצמם? זימון ההורים לביה"ס לשיחה איתי. דוגמה? כאשר התלמידים המשיכו לאחר ללימודים, הם נכנסו לשיעורים רק כאשר ההורים הגיעו לביה"ס יחד איתם בבוקר. האם עזר? בהתחלה מאוד. בהמשך שוב "חזרו לסורם". כאן היה המקום להראות את התקיפות והנחישות (בהנחה וארועים שכאלה – איחורים – אינם מקובלים עלינו). ושוב חזרו ההורים "לבקר" בביה"ס. הדבר לוה מצדי בדיאלוג קבוע עם התלמידים. הסברתי ש"לא בא לי לראות את כל המלתחה של אבא/אמא כאשר אני רואה את לבושם בכל יום". האם גם זה עזר? יותר מאשר מקודם, אך גם כאן לא באופן מלא.

5. לא עזר? התחלתי ביקורי בית. למדתי ש"עשיתי כבוד" וזכיתי באמונם של ההורים (וחברות/ים – אני ממליץ בחום בעת הצורך. זה עושה פלאות. לא ידעתי עד כמה זה "מרים" את התלמידים ואת ההורים למקומות מצוינים).

6. התלמידים הראו שיפור/הצלחות? ההורים מיד קיבלו טלפון המשבח את המעשה. האם עזר להוביל להצלחות בהמשך? זה כנראה היה הדבר המשמעותי ביותר מבחינתם. לדבריהם, רובם מעולם לא קיבלו טלפון עידוד שכזה מימיהם.

המעגל הזה לא נסגר כנראה אף פעם. סמכויות הענישה שבידינו מצומצמות מאוד ולרוב אני שואף שלא להעניש, אלא להשתמש בפסיכולוגיה החיובית ופשוט לדבר, לדבר, לדבר. להבהיר שוב ושוב כמה מעשה זה או אחר פוגע בתלמיד וכו'. אצל רובם ראיתי שינוי של 180 מעלות. אצל חלקם שינוי קטן. כן, גם בסוף השנה – אצל מיעוטם לא חל כל שינוי. וכמו שאמרו המורים הוותיקים ממני – כנראה שצריך להתאזר בסבלנות. ועוד דבר, לשמחתי אני מקבל גיבוי מלא מצד היועצת המלווה אותי נאמנה וכן מצד ההנהלה. יש לי מנדט מלא למימוש החזון החינוכי שלי בכיתה ויותר מכך – לשמחתי אני מקבל שת"פ מדהים מהמורים המלמדים בכיתתי ומצד המחנכות שאני מלמד בכיתתן.

אני יודע שאנחנו "דם צעיר" במערכת. אני מאמין באמונה שלמה כי אנחנו מגיעים מלאי עוז, רצון וכוונות טובות כלפי תלמידינו. בחלק מהמקומות זה כנראה מתאים. במקומות אחרים (וראיתי דוגמאות רבות לכך, גם ממורים חדשים אחרים ולצערי גם אצלי בביה"ס) אני רואה כי "הדרוויניזם החברתי שולט": מורה חדש הופך למרמס תחת רגליהם הכבדות של הוותיקים ממנו. ייתכן שהדבר לא הגיע לפתחי עקב הרקורד הצבאי שלי, אולי בזכות השת"פ שאני נותן למורים אחרים ואולי בזכות הבעת הרצון הכן והאמיתי ללמוד.

מ.ע.: לא ניתן לדעתי להתעלם מנושא זה בתחילת דרכם של המורים החדשים. אצלי בביה"ס הודחו שלושה מורים חדשים בשנה שעברה (הבנתי מהוותיקים כי הם התלוננו כל הזמן ועל כל דבר). בסוף השנה הקרובה שני מורים חדשים בביה"ס שלי (אך ותיקים יחסית במערכת) לא ילמדו אצלנו יותר. אני מאמין שחשוב לעסוק בכך יותר בפורומים/סדנאות הבאות.

ק.ש.: לשאלתך האחרונה: אני חושש מאוד שכך הוא הדבר גם מצד המחנכת ויתר הצוות החינוכי בביה"ס שלך. ד.א כתב יפה באחד הפורומים הקודמים ואני מאמץ בשינויים קלים: לכי בדרכך, עם חזוןך המוגדר והברור. ואם תשאפי לטוב ותכווני לטוב – תשיגי ותגיעי לטוב. אני בטוח בהצלחתך!

(ק.ש.) א.ס. תודה רבה על עצותיך,

אכן התמיכה חשובה מאוד וחלק גדול מזה למורים חדשים בתחילת דרכם תלוי בהווי ובאקלים בין כותלי בית הספר. לצערי, אני נתקלתי בבית ספר פחות מכיל ותומך, אך יחד עם זאת הצלחתי לפלס את דרכי ולרכוש את אמונם של תלמידיי וזה החשוב ביותר בעיניי. מסכימה שיש לתת מענה נרחב יותר לקליטת מורים חדשים בבתי ספר בכדי ליצור תחושת שיתוף ושייכות. בטוחה אני שעם תמיכה והכוונה נכונה הקליטה, שנראית מאיימת בתחילת הדרך, תהיה קלה ונעימה יותר.

(מ.ע.) א.ס. שלום,

בשום פנים ואופן לא ציינתי ולא רמזתי אפשרות להתעלם מנושא זה בתחילת דרכם של מורים מתחילים, ההפך, מורה מתחיל קובע לעצמו גבולות של מעורבות והתערבות הורים, כבר במפגש הראשון של השנה עם הורי התלמידים ואם צריך אז גם לפני.

כאשר מזמנים הורים של אותו תלמיד בעל התנהגות חריגה ומבררים את הנושא קובעים מדיניות ויוצרים דרך למעקב אחר התלמיד. גיוס הורים לטובת צד המורה הכרחי להצלחת התלמיד, במיוחד כשמדובר בתלמיד שמתואר בארוע לעיל. מאידך, אכן מוכרים הורים שמעורבותם והתערבותם בנעשה עם בנם בביה"ס שואפת

לאפס והם רואים בביה"ס סוג של שמרטפות לשעות הבוקר, אבל גם אז יש דרכים לנסות ולעשות אותם שותפים לעשייה: מכתבים, טלפונים, זימון לביה"ס ואם כל זה לא מקדם אז עושים ביקור בית. לעתים ביקור בית נותן תשובה להתנהגות התלמיד ואז עושים חשיבה מחודשת איך לטפל בבעיה מול התלמיד. שוב, כבר אמרתי בפורום הזה, בהוראה כל יום הוא יום חדש, וכל יום כזה מביא ארועים חדשים ואנו המורים מתמודדים מולם בתבונה, בהבנה וביצירתיות. צריך לזכור שאסור לוותר לתלמיד ואל לנו לוותר עליו. לכל התנהגות יש מניע, אותו צריך לברר, לפרק ולבנות דרך פעילות לעבודה עם התלמיד כדי לגייס אותו ללמידה, לשיפור התנהגות!

אסיים בציטוט שנתקלתי בו לאחרונה: "כל אמנות ההוראה אינה אלא אמנות לעורר את הסקרנות של מחשבות צעירות מתוך מטרה להשביען" (אנטול פרנס, חתן פרס נובל לספרות 1921).

(א.ס.) שלום מ.ע.,

חוי"ח! לצערי כנראה שלא הבאתי את עצמי לידי ביטוי באופן נכון, כך שלא הובנתי כהלכה. התכוונתי בדבריי לארועי השבר שחווים מורים בשנתם הראשונה ע"י גורמי ביה"ס (לאו דווקא תלמידים והורים). ארועים כדוגמת אלה אני רואה, לצערי, בביה"ס שלי. יהיו הסיבות לכך אשר יהיו, אבל מספר מורים לא ימשיכו איתנו בשנה הבאה.

כוונתי היא כי הליכי הסינון להוראה נדרשים להיות איכותיים וטובים לעומת הקיים היום. ר.ו.ה., ע.ר. וק.ש., שלמדו איתי בשנה שעברה, מכירות את התייחסותי ופנייתי לגורמים במכללה בדבר חלק מהתלמידים שלמדו איתנו, שלעניות דעתי אינם מתאימים להיות כלל מורים – ברוחם; אישיותם; לימודם ועוד. רוצה לומר: אם יהיה סינון טוב יותר למועמדים להוראה במכללות ובאוניברסיטאות, אם מנהלי ביה"ס ישקיעו בזמן ראיון איכותי ומעמיק עם המועמד/ת, כנראה שנראה מעט נשירה של מורים בשנה הראשונה. כלומר: לטעמי, אין מורה לא טוב, אלא יש מנהל שלא מביא את הטוב של המורה לידי ביטוי. אם אני כמנהל קיבלתי מועמד להוראה לעבודה, אזי – למעט במקרים חריגים – מחובתי (כמנהל/חונך) ללוות אותו באופן מצמיח, כך שילמד במהלך השנה, ישפר את עצמו במידת הצורך ויהפוך להיות מורה איכותי.

לכך כיוונתי בהמלצתי. מתנצל שוב אם לא הובנתי כהלכה.

(מ.ל.) ק.ש. שלום,

אני מבקשת להתייחס למקרה שהצגת דווקא מהשאלה האחרונה שלך: את מרגישה בודדה מול האמא כי את כנראה לא מקבלת תמיכה מהמערכת. זה חורה בעיניי, מבודד ומוריד את הביטחון, בעיקר "שלנו" כמורים חדשים במערכת. אני יכולה לחשוב על אין ספור התמודדויות שהיו לי מול תלמידים/הורים אשר ודאי הייתי מרגישה חסרת אונים אילו ידעתי שאין לי גיבוי של הנהלת ביה"ס/יועצת השכבה.

מעבר לכך, אני מסכימה איתך שגיוס ההורים הינו חשוב. יחד עם זאת, אנחנו יכולים לעשות רק מה שאנחנו יכולים לעשות. לעתים הגיבוי הוא אמיתי, לעתים הוא "מזויף" ולעתים הוא לא קיים. אני התמודדתי עם כולם השנה, ולצערי גמלה בי ההבנה כי ישנם מצבים שאנחנו כמורים צריכים לקבל ולהמשיך לנסות לבנות דווקא מול התלמיד את מערכת האמון והעבודה המשותפים.

מול האמא, הייתי ממשיכה ומעדכנת בכל מה שהייתי מוצאת לנכון, אולי מנסה להתמקד בנקודות של אור אצל הילד (למרות שאני מבינה כי קשה למצוא כאלה, וכי המוטיבציה לכך היא נמוכה). דווקא, שם, לנסות אולי ולהבין את מקומה של האם אשר מקבלת ודאי אין ספור תלונות על בנה ונמצאת במקום מתגונן. אני הייתי מתחילה לעדכן את האם על דברים קטנים שהילד עשה ששופכים עליו אור חיובי. כך, גם אולי אצלך ישתנה משהו, ואולי זה מה שיסייע בשינוי הגישה של אימו של התלמיד.

בהצלחה

מ.ל.

(מ.ד.) שלום לכולם,

חשוב לי לציין את חשיבות המשולש האחר והוא מורה מקצועי-מחנך-רכז שכבה ורכז מקצוע כנספח רק לגיבוי המורה המקצועי.

משולש זה הינו חשוב ברמת הידוע על בעיות, הבנת מצב הכיתה ובעיות בבית, וגיבוי לצעדים משמעותיים וכאחד שזכה השנה לאוזן קשבת אך לא לטיפול משמעותי סבלתי רבות והיו ימים רבים שלא רציתי להגיע לעבודה ביודעין שאצטרך להיכנס לכיתה מסוימת.

לכן לעתים בתחילת שנה צריך להפעיל את שני המשולשים המדוברים ולהודיע להם בצורה רצינית, אחראית ורגישה שאתם כאן לעבוד ורק עם גיבוי של כולם תהיינה תוצאות, אחרת אני כמורה מקצועי לא אחראי לילד ולמצבו. כלומר אתן לו את מה שאוכל אך אם אין גיבוי של ההורים ושל המערכת ושיחות אישיות עם הילד לא יעזרו אז יגיע היום שאני כמורה אתחיל לזרוק ולא יהיה אכפת לי מהילד מפני, ותקשיבו למשפט הזה :

נכון שאני כמורה לבד מול הכיתה אבל אני לא לבד במערכה הזו!!!

כל מה שרשמתי זה כדי שלא תרגישי לבד ותדעי שזה טבעי ונורמלי להרגיש לבד אך חשוב לערב את שני המשולשים, וגם ביחס שלך לתלמיד שאמר את מה שאמר חשוב שיהיה טיפול מערכתי ושתקבלי גיבוי לעונש שהילד יקבל. ובמידה ולא תקבלי אז תמצאי דרכים להעניש מתחת לרדאר כמו להעיף אותו מהכיתה עד שיתנצל ולתת לו מלא עבודות שיכין בספרייה על חשבון השיעורים שלך כי שוב, את לא לבד במערכה!!!

בהצלחה

מ.ד.

(ר.ו.ה.) הי ק.ש. סוגיה ממש טובה.

אני חייבת לציין שבמקום שבו אני מלמדת, אם לא היה גיבוי אז כנראה שאחרי היום הראשון כבר לא הייתי נשארת. מבחינתי אחוז ניכר של ההורים בבית הספר באמת מלחיצים אותי ובהזמנת הורים של התלמידים המופרעים אני תמיד דואגת שרכז השכבה נמצא איתי. לצערי בשנה הבאה הוא עוזב וזה באמת מציב בפניי דילמה איך לנהוג שנה הבאה, לא כי אין לי מסוגלות להתמודד אלא כי אני חייבת את הגיבוי וכי אני עדיין לא יודעת מה בסמכויות ההענשה או הטיפול שלי.

אימא שלי בקרוב תצא לפנסיה ממשרד החינוך נדהמת לא אחת מהאופן שבו בית הספר מגבה הורים שצועקים, מתלוננים וגם אם אני טועה – קודם נותנים לי את הגיבוי ולא משאירים אותי לבד. אז נכון שכשזורקים אותך למים זה מאפשר לך להתכוון לתפקיד ניהול בית ספר בעתיד 😊, אך מנגד אני חושבת שאת צריכה לדרוש את הגיבוי. את צריכה לדרוש שאיש צוות יהיה שותף לתהליך שלא יהיו הפתעות אחר כך ובית הספר לא יעמוד אחרי המילים שלך.

בנוסף, כאשר הורה בא לפגישה אני לא יכולה לדבר איתו על ארוע נקודתי ולהגיד שככה זה גם ביתר השיעורים. אני דואגת להדפיס את כל תיאורי הארועים במשוב מכל המורים. אם אני מתכננת הזמנת הורה אני עוברת בין כל המורים שמלמדים אותו ודואגת שהם יתעדו הכול במשוב. אני ממליצה גם לך לא לדבר בצורה כללית אלא להגיע סופר מוכנה למפגש שכזה.

בנוגע להתמודדות מול הורים, אם היית כותבת את הסוגיה בתחילת השנה הייתי מזמינה אותך לצפות בכמה שיחות הורה-מורה-רכז אצלנו בבית ספר. אני למדתי מכך המון ולומדת עוד על איך מציבים גבולות להורה ותלמיד. אני חושבת שצריך ללמוד מאיש צוות איכותי ולמזלי ראש הצוות שלנו הוא כזה. יש לי 3 הורים שההתנהלות שלי מולם לא פשוטה, אני עושה טעויות אך חייבת להמשיך לנסות. התלמידים בלי גבולות וגם ההורים נטולי גבולות בנתינה, בהגנה על הילד, בשפת הגוף המאיימת ועוד. אני נעזרת ביועצת, במורים בחדר המורים, ברכז השכבה. אני לוקחת מכל אחד טיפ קטן, מנסה ושומרת את מה שמצליח.

(ל.ח.) ק.ש. שלום,

סוגיה טובה, קשה ונפיצה. אנו כמורים ומחנכים מוצאים עצמנו לא פעם מתמודדים עם הוריו של התלמיד אשר לעתים מקשים עלינו עד מאוד ולא יודעים כיצד להציב גבולות לילדם.

אחד הדברים החשובים שאני מבהירה כמחנכת להורים הוא שאני מוכנה לשמוע כל דעה, הערה, תובנה שיש להם בעניין החינוכי והלימודי כל עוד הוא נעשה בערוץ ה"סודי" בינינו ותוך הצגת חזית אחידה ומוסכמת בעניין הנדון בפני התלמיד. פתרון זה חוסך בעיות חינוכיות רבות מול התלמיד וההורה מרגיש שיש לו לאן לפנות להבעת צורכי ובעיות בנו תוך שיתוף פעולה בינו לבין המורה. ייאמר כי לא תמיד המערך נשמר ויש הורים שלצערנו לא משכילים להבין ולשמור בסוד ובחוכמה את כל הפרטים העקיפים, והרי בהתנהגות זו הם פוגעים בילדם שלהם.

כמו כן, בסיפורך מאוד חסרה לי דמות מנהלת בית הספר – היכן עמדתה? התערבותה? למה היא מעורבת? עפ"י מה שתיארת המצב דורש פגישה משותפת של כל הגורמים עם המנהלת היות ולא ייתכן שתתמודדי לבד בסוגיה זו.

בהצלחה,

ל.ח.

(א.פ.) ק.ש. שלום,

דווקא במפגש הפורום האחרון של הקבוצה אנחנו זוכים לעסוק בנושא הזה, שראוי לכל הפחות לקורס סמסטריאלי משל עצמו, אבל בכל זאת, אף פעם לא מאוחר, עוד אפשר ללמוד ולקחת מכאן הלאה.

לענייננו ואתחיל בנקודה הקלה – אין שום טעם לצפות לתמיכה של המערכת במקרים כאלו. לא בהכרח בגלל שהמערכת פונה נגד מוריה ו"מתקפלת" בפני ההורים או הנסיבות (למרות שגם זה קורה לעתים) אלא פשוט מפני שהמערכת היא כמו להק אדיר של מטוסי קרב שמתקדמים במהירות הקול וההתכתשות של המורה (החדשה, רחמנא ליצלן) עם איזו אמא נודניקית היא לא יותר מענן נוצתי רך בדרכה הגועשת. צר לי, אך התחושה שאת לבד במערכה מאוד לא מפתיעה – להפך – כדאי שנתרגל להתמודד עם סיטואציות כאלה לבדנו (או עם תמיכה מזערית בלבד, כזו שמקבלים דרך הסדנא) ולא נצפה שמישהו יעצור את המרתון הבית-ספרי בגלל אבן בנעל.

לעניין שיתוף הפעולה – הסיכוי להגיע באמת ובתמים לעמק השווה בין צורכי התלמיד, רצונות ההורה ופעולות המורה אינו גבוה לעולם. הרעיון הוא לשאוף לפשרה המיטבית ביותר בין שלושת הכוחות הללו, תוך מתן עדיפות קבועה לצורכי התלמיד. אני מאמין שהדרך לכך היא באמצעות הבהרה להורה כי אנו המורים והוא נמצאים בעצם באותו הצד ולכן כדאי לנו לעשות כל מה שצריך כדי לייצר בסיס של שיתוף פעולה אפקטיבי, כי כל תרחיש אחר פוגע בילד – וזהו הדבר הכי בלתי רצוי לכל המעורבים. ברגע שההורה מצליח להפנים תפיסה זו, הדרך עשויה להיפתח לקראת הסכמה, שיתוף פעולה מעשי והתגברות על המכשולים.

סיכום הארוע לאור תגובות חברי הפורום / ק.ש.

חשוב עבורי כמורה שתהיה בהירות עבורי – איך מתנהלים מול הילד הזה, למי מדווחים, מתי מערבים הורים ואיך, מה המחנכת חושבת על כל המקרה ואיך היא מתכוונת להתנהל. וכיו"ב.

אחת התגובות טענה כי המקרה עם התלמיד הנ"ל יושב על משהו נוסף, התנהלות קודמת ו/או חוויה לא נעימה איתו, אשר הובילה אותך לתגובה מתנגדת/מתגוננת בסיטואציה הנוכחית. זה דבר שעליי לברר עם עצמי ולנסות לפתור על מנת שלא "ייסחב" איתי להמשך הדרך מול התלמיד.

אחת התגובות טענה "כי עקב סערת הרגשות שבה נמצאת, פירשת לא נכון את רצון האם לדבר איתך. אם היית מגיבה מיד למייל שהיא שלחה לך, או מבקשת ביוזמתך לדבר/להיפגש איתה בנוכחות המנהלת היועצת

והסגנית, על מנת לנסות ולפתור את הבעיות, המקרה לא היה תופס תאוצה כזו ואולי היה בא על פתרונו לשביעות רצונך וללא מסכת ה"ייסורים" שאת מתארת.

אחת התגובות שהתחברה למעמדי כמורה מתחילה במערכת: "חמור בעיניי שאין גיבוי מצד בית הספר למורים ושנשאת להתמודד לבדך במערכה. זה לא נכון ובטח לא למורים מתחילים כמונו!"

לא להתייחס למעורבות הורים כאל משהו שלילי. שיחה עם האם בשלב מוקדם אולי הייתה מונעת את ההתבצרות של כל צד בעמדתו והפיכתו למתרס של אחד מול השני. "ראשית, השיחה הייתה מאפשרת לך להתעמת במהרה עם האמירה החצופה של הילד, שנית היא הייתה מאפשרת להגיע במהרה לפתרון מבלי הסחבת שנוצרה".

נמנעה שקיפות שלי כמורה מקצועית מול האם, דבר שהלחיץ אותה ויצר תחושה כי מסתירים ממנה ולא משתפים אותה, דבר שהוביל לכעס רב מצדה.

היה עליי לערב את המחנכת מראש בפרטי המקרה, כדי למנוע הסלמה של המצב.

להתייעץ עם גורמים מוסמכים בבית הספר באותו היום, לא לחכות שיעבור זמן. הפתרונות שהיו מציעים לי יכלו לפתור את הקושי של התמודדות מול האמא בכוחות עצמי, וחוסר טיפול מצד המחנכת.

לקיים שיחה פנים מול פנים עם אותה אימא, יחד עם המחנכת, כדי למצוא דרך פעולה שתהיה מוסכמת על כולם. כמה שהאימא מגבה את הבן שלה היא כנראה יודעת שהוא לא טלית שכולה תכלת אבל הרבה יותר נוח להאשים את ביי"ס ולא את הילד שלה. מאחר וזו בעיה כוללת, היה עליי לשוחח עם מורות אחרות, להתייעץ עם היועצת או פסיכולוגית ביי"ס ולמצוא יחד את הפתרון המיטבי.

היה נכון לצלצל לאם עוד באותו הערב ולעדכן אותה בנעשה, ובמקביל לבקש מהמנהלת ומהמחנכת (הסגנית) לקבוע פגישה עם האם ע"מ לבנות תכנית פעולה משותפת (יש לתת לאם את התחושה שהיא נרתמת גם למשימה ושאתם מנסים יחד לעשות את הטוב ביותר עבור בנה).

מניסיוני כהורה דווקא אימהות "קשות" ניתן לרכז יחסית בקלות ולהעבירן לצד שלנו כמורים.

שמתי לב שהרבה פעמים מול הורים, כשאת חושפת את תחושותייך מול האם כלפי התלמיד ומסבירה שיש לך מניע למציאות שלך פה, והוא חינוך של הבן שלה ושל עוד ילדים, וזה לא שאת אמורה לדבר אליה מגבוה. אני תמיד אומרת להורים שעימם אני משוחחת שיש לנו מטרה משותפת – אינטרס משותף. וזה לקדם את בנם בכל הדרכים האפשריות.

סיפורי הצלחה

בשנה הראשונה להתמחות הכניסה בית ספר דורשת מהמורה המתחיל היערכות כוללת של כניסה למערכת, גדולה, מורכבת ועמוסה וכשהעומס והמטלות מסביב מכבידות מכל כיוון, עד כי הם לא עוצרים לעשות "רגע חושבים" להביט לאחור, להסתכל ולהתבונן בצופים מהצד על עשייתם, לקראת סוף מחצית א' של שנת לימודים נתבקשו המתמחים להתבונן בעשייתם ולכתוב על ארוע מכונן שהוא בבחינת סיפור הצלחה שחוו בשנה זו. להלן מקצת מסיפורי ההצלחה שנכתבו ע"י המתמחים.

סיפור 1 – ר.ו.ה.

לקח לי זמן לחשוב איזה סיפור הצלחה אני רוצה לתעד, אולי זה גם בגלל שרק בחודש האחרון אני מרשה לעצמי להגיד בקול רם שבאמת הצלחתי – כי לרוב אני לא מחמיאה לעצמי. כל פעם אני כותבת שאני מלמדת בבית ספר קשה אפילו הזמנתי את בעלי שגם מלמד השנה – לצפות בי באחד מהשיעורים כי הרגשתי שיש פער בין התיאורים שלי בבית לבין מה שבאמת אני עוברת – הוא היה בשוק. מורה אחרת שבדיוק עוזבת את בית הספר לאחר 3 שנים ושאני מאוד מעריכה אמרה לי שבעקבות עבודת בעלה עבדה לאורך 20 שנה בכל הפריפריות האפשריות – והחטיבה הזו היא באמת קיצונית. אז זה הפתחי שלי. בכיתה ח' שיעור תנ"ך ראשון, נכנסתי לכיתה כל הבנות הגיעו באיחור נעמדו ליד הלוח חלק התיישבו ולא ספרו אותי, לא הסכימו להגיד שמות, עד היום לא אשכח את הרוע בפנים כשאחת ענתה לי "ירדן, המלכה!" וכן יש דבר כזה ילדים רעים! בשלב מאוחר יותר של השיעור שכמובן לא ממש התנהל נזרקו מחקים בכיתה ואחד פגע לי בעין. הייתי צריכה לקבל החלטה – אם אני הולכת הפסדתי. מצד שני עכשיו פגעו בי אין זמן יותר נכון מללכת. יצאתי לחדר מורים. יום שישי, שעה חמישית, אין כמעט אף מורה. הרכז הגיע מהר ונכנס במקומי. ביום שישי בערב! מנהלת בית הספר מתקשרת מזועזעת, וביום ראשון הפנוי שלי הגעתי לבית ספר וההורים של כל הכיתה חיכו ואחד אחד נכנסו לשיחה איתי המנהלת והמנכ"לית – וכל בת בוכה ובוכה וההורים מבווישים. מאותו יום – דברים התחילו להשתפר. קודם כול "ירדן המלכה" היום היא תלמידה מצטיינת אצלי ובחודשים האחרונים אף התחילה לדבר במהלך השיעור לבקש להקריא עד עכשיו פשוט הייתה בשקט. אם לא אהבו אותי ורק התלוננו כל הזמן למחנכת והיו מאחרים ומפריעים בשיעור היום הם פשוט אוהבים אותי! אני נכנסת ל-4 שעות בכיתה ואני יודעת שהם באמת אוהבים אותי! אני מלמדת שיעור תנ"ך, עומדת מול הכיתה עם ספר תנ"ך מקריאה בשקט, מדברים ואפילו מאז פסח אני מרשה לעצמי גם לשחרר ולצחוק איתם. זו הצלחה כי התלמידים אוהבים אותי לא כי אני נחמדה, לא כי אני לא מלמדת, לא כי אני מתעלמת מהפרעות – אוהבים אותי כי מקשיבים לי ולמדו להכיר בחורה צעירה שרק רוצה שיצליחו. ביום שישי בדיוק המנהלת נכנסה לכיתה סתם להציץ והיה שקט מופתי – כי למדנו, כמו שצריך!

מנהלת החט"ע שלי, שהנה גם רכזת שכבת י"א, חולה מזה כחודשיים וכנראה שלא תגיע לביה"ס עד לסוף השנה.

בישיבת מחנכי כיתות י"א שהתקיימה אתמול בראשות מנהלת בית הספר קבלו המורות על החוסר הקיים בתפקיד רכז בשכבת י"א, בדגש על הארגון והסדר הנדרשים במהלך הלימודים שנותרו עד לסוף השנה והבגרויות.

מנהלת בית הספר שאלה את המורות האם יש מתנדבות למלא את תפקיד רכז/ת השכבה. רגע לפני שהצעתי את עצמי, אמרה המנהלת: "א. מסמן את עצמו לתפקידים בכירים ומשפיעים בהמשך דרכו בביה"ס. הייתי רוצה ושמחה לראות את א. בתפקיד זה, אולם אני מאמינה כי הדבר בעייתי מאחר וזו שנתו הראשונה במערכת החינוך". המורות הנהנו בהסכמה. ולמה? האם הן מסכימות לדברי השבח של המנהלת? האם לא היו מקבלות את מרותי כמורה חדש וכרכז לאחר שנות לימוד וחינוך רבות שלהן במערכת החינוכית? אני לא יודע! אני מתנצל אם הסיפור נשמע מעט שחצני, ובכל זאת, הדבר מלמד אותי כי החזון החינוכי שלי הנו ישים, אני זוכה לשיתוף פעולה ולגיבוי מצד המורים וההנהלה ולראיה – השינוי שחל בכיתתי מאז תחילת השנה ועד כה. כיתה לא פשוטה (אתגר), שבחלקה עושה מאמצים רבים להגיע ל"קו הגמר" של ביה"ס – 12 שנות לימוד, בגרות טובה ככל הניתן והכי חשוב – שינוי התנהגותי המכוון להתנהגות איכותית שבבסיסה עומדת האנושיות שאני שואף שכל אחד ואחת מהם יפגינו.

למול זאת, עברתי אתמול בהפסקה בחצר. לפתע ראיתי מורה שלא הכרתי. בפנייתי אליה היא סיפרה כי היא נמצאת בהשתלמות בביה"ס שלי (היא מלמדת בבי"ס אחר בעיר אחרת). לפתע ראיתי שהיא דומעת. לשאלתי היא סיפרה לי כי היא בשנת עבודתה הראשונה במערכת החינוך וכי "יורדים לחייה", "מחפשים" אותה כל הזמן, כל טעות מנפחים מעבר לפרופורציה, החונכת שלה לא ראתה אף שיעור שלה בסמסטר הראשון ועוד ועוד. ובנוסף – היא בסכנת הרחקה מביה"ס לדבריה. אני רואה גם בביה"ס שלי את היחס למורים החדשים, ולפחות לחלקם. אני נמצא בתחושה כי לכאורה מורים אלה מטילים איום (!) על המורים הוותיקים. במקום לבנות את המורה החדשה, פוגעים ומנסים לפגוע. למה?

סיפור 3 – ח.ד.

שלום לכולם.

אני רוצה לשתף אתכם בהצלחה קטנה שהייתה לי :

בשנה שעברה היה לי בכיתה תלמיד מאוד אינטליגנט, על סף מחונן, אבל עם בעיות רגשיות קשות שכללו לא פעם התקפי זעם והתנגדויות למהלכים לימודיים (בעיקר בשיעורי שפה, כיוון שכתיבה לא באה לו בקלות). בשנה שעברה נכנסתי לכיתה כממלאת מקום המחנכת (סיימתי את השנה עם הכיתה) ומכיוון שלמדתי, והילד למד יום בשבוע בתכנית למחוננים, נפגשנו רק יומיים בשבוע, ואף הבנתי מהוריו שבשל כך הוא הרגיש, לפחות בהתחלה, די מרוחק ממני.

בהמשך הילד בדק לא פעם את הגבולות שלי, אבל די מהר מצאנו נקודות עניין משותפות והרגשתי כיצד הוא מתחיל להתקרב ולהעריך אותי כמי שיכולה לתרום לו ידע המעניין אותו.

השנה הילד נסע עם משפחתו לשנה ואינו נמצא בכיתה (יחזור בשנה הבאה).

מבחינתי שיא ההצלחה היה כשהילד שלח לי מכתב בעברית, בכתב ידו, בן שני עמודים (למרות הקושי שלו בדבר) עם איחולים לרגל הולדת בני, ביחד עם מתנה (תבנית להכנת פרלינים, מכיוון שהוא יודע שאני בעניין). בזכות המכתב הזה אני מרגישה שהצלחתי "להגיע" אל הילד הזה, להיכנס לו ללב ולהיות משמעותית עבורו (ומשיחותיי גם עם מורים אחרים מדובר בהישג משמעותי דווקא מכיוון שמדובר בו) ואני מחכה להמשיך עימו את התהליך בשנה הבאה.

כשהחלטתי להתחיל את לימודי התואר השני בכלל לא הייתי בטוחה שאני רוצה לעסוק בהוראה. ידעתי שתחום החינוך מעניין אותי, אבל לא בהכרח התחום המקצועי, החלק שבו אני נדרשת ללמד מקצוע. אני חושבת כי הסיבה העיקרית לכך שלא התחברתי למקצוע אחד מסוים היא העובדה שלהיות מורה היא קודם כול לעסוק בחינוך ולכן לא חשוב מהו התחום המקצועי שמלמדים, אלא הדרך.

כיום אני בשלב שלימדתי בתקופה כה קצרה שני תחומים (ניהול עסקי ותנ"ך), כאשר בתאוריה התמחיתי במדעי החברה והאזרחות. העובדה שאני מתנסה במספר תחומי ידע מחזקת אצלי את החשיבה העקרונית שהתחלתי איתה את הדרך – לא משנה מה התחום שאלמד, העיקר שאעסוק בחינוך.

אין ספק שיש תחומים שאני מתחברת אליהם יותר וכאלה שפחות, אך המטרה שלי בחינוך היא לאפשר לתלמידים להכיר דרכים מגוונות ללמידה, כך שלבסוף הם יוכלו לבחור בעצמם את התחום שמעניין אותם, תוך סיגול יכולת למידה עצמית.

ככל שאני מתנסה כמורה דעתי בנושא הולכת ומתחזקת ואינני מכוונת את עצמי גם כיום לתחום מסוים, אלא משתדלת להכיר תחומי ידע רבים. בשלב זה עירוב תחומי הידע קוסם לי ומאתגר אותי ואף מעודד אותי יותר לנקיטת פעולות המשלבות מספר תחומי ידע גם באמצעות הלמידה של התלמידים.

אני חושבת שלמידה מטריציונית המאפשרת למידה של נושא מסוים מנקודות מבט שונות, תחומים מקצועיים מגוונים וכדומה, תורמת הרבה לאופן שבו התלמידים חושבים ומאפשרת ראיית מאקרו על בעיה שנחקרת ולא רק את זווית הראייה הצרה של תחום אחד.

ימים יגידו אם הדבר אכן פועל לחיוב, מקווה שאכן יהיה כך.

לפני כשלושה שבועות נכנסתי לכיתה ולאחר כמה דקות שמתי לב שאחת התלמידות עצובה. קראתי לה אליי והיא אמרה לי שכתבו עליה משהו על הקיר בשירותים. מדובר בילדה בכיתה ד'. הסתבר שהיא כבר אמרה את זה למחנכת בהפסקה. אני ראיתי לנכון מיד לעצור את השיעור וטיפלתי בנושא. עשיתי שיחה בכיתה, פניתי למורות האחרות שיעברו בכיתות האחרות והכי חשוב הרגעתי את הילדה ושיתפתי את כל הכיתה בדיון על חומרת הנושא מהמקום של הבנת התחושות הנגרמות לאותו ילד ובכלל למעשים פוגעים.

מיד בהפסקה דיברתי עם המחנכת וכשהיא ראתה שאני מאוד נסערת ופעלתי בנושא היא כתבה מייל להורים ליידע אותם על מה שנעשה ואני במקביל שיתפתי את היועצת. אני ידעתי שכבר יידעו את ההורים ולכן לא מצאתי לנכון לכתוב או ליידע את ההורים.

לאחר כיומיים קיבלתי מייל מאוד מרגש ומחמם את הלב מההורים שהודו לי על אופן הטיפול בנושא ועל העובדה שאני משמשת לילדה עוגן בתוך כל הכאוס שהיא עברה ושהילדה סיפרה בדיוק על כל תהליך הטיפול בנושא על ידי ועל הדיון שערכתי בכיתה (במקום שיעור אנגלית).

היה מקרה נוסף שבו ילד אחד מאוד הפריע בכיתה. מדובר בילד שמפריע על בסיס קבוע. ילדה אחת הצביעה וביקשה ממני לקבל הזדמנות לשבת לידו כי היא יודעת איך להרגיע אותו. כבמטה קסם אותה ילדה הרגיעה את הילד הזה בצורה חברית ומאוד נעימה ומרגשת. אני מצאתי לנכון לשתף את ההורים של אותה ילדה ביכולת וברגישות שריגשה אותי בשיעור.

אני חושבת ששני המקרים האלו הם דוגמא שלעתיים מספיק להסתכל לילד בלבן שבעיניים, בין אם אנחנו מורים מקצועיים או מחנכים, אנחנו באים לבית הספר בשביל אותם ילדים. ההבנה, ההקשבה וההסתכלות בתוך העיניים מאפשרת לנו לראות תחושות ולזהות אותן. ויש שם דברים יפים. ולנו יש את הכוח להשפיע ולעזור.

סיפור 6 – ר.מ.

השנה הזו הייתה בין הקשות בחיי עד כה. אין שום ספק.

העומס, הלמידה, העבודה שלעולם לא נגמרת...

הרבה פעמים הרגשתי רצון עז לפרוש, ולעתים אף שכחתי למה מלכתחילה בחרתי במקצוע הזה...

אך דווקא בימים אחרונים אלו של השנה קיבלתי זריקת מוטיבציה חדשה והצלחתי להיזכר למה בחרתי בדרך

הזו ומה החשיבות של העבודה שאנו עושים כאנשים חינוך. וכל זה בזכות ילדה אחת בלבד!

בחודש דצמבר קיבלתי על עצמי, מעבר לשעות ההוראה באזרחות וכלכלה, להחליף את המורה למדעי החברה

שיצאה לשמירת הריון וחופשת לידה. קיבלתי 3 כיתות נוספות (בנוסף ל-7 שכבר היו לי) ושני מקצועות נוספים

להגיש לבגרות – פסיכולוגיה וסוציולוגיה.

במגמה של שכבה י"ב היה לי הכי קשה. בקושי הצלחתי לפגוש אותם. מדובר בקבוצה של 30 בנות לא פשוטות

בכלל. כל אחת עם סיפורה שלה ועם הקושי שלה. ניסיתי לתמוך בכמה שיותר בנות, לדבר איתן ולהוביל אותן

להצלחה.

אחת התלמידות, הסתבר לי כי מתחילת שנה ניסתה לפרוש מהמגמה. לא רצתה לגשת לבחינה ונלחמה עם המון

מורים שאף אחד לא הצליח להשפיע עליה. דיברתי איתה כמה פעמים בבית הספר והסברתי לה כמה חבל לפרוש

רגע לפני הסוף. היא הגיעה לכמה שיעורים לאחר השיחות שלנו והפסיקה שוב להגיע. לא ויתרתי עליה!

התקשרתי אליה, שוחחתי עם המחנכת, עם הרכזת... התקשרתי לאמא שלה וקיימתי שיחת ועידה יחד עם

הילדה, ממש כמה שבועות לפני הבגרות. הרגשתי שסוף סוף הצלחתי להשפיע עליה. דאגתי לה לסיכומים של

כל החומר, תגברתי אותה ובבחינה המסכמת הצליחה לקבל 45, לאחר שלאורך כל השנה קיבלה 0. המשכתי

"להציק לה" גם כל הדרך למתכונת... שבה היא קיבלה 85!! אין גאה ממני בילדה הזו! מגיעה מבית לא פשוט

בכלל. הייתה חסרת מוטיבציה לחלוטין, ללא שום עניין במקצוע. והצלחתי עם המון אהבה והתמדה להגיע אל

הילדה ולמנוע ממנה לפרוש ואף להצליח בצורה מדהימה בבחינה!

ביום הבגרות התלמידה שלחה לי הודעה מרגשת עד דמעות (מצורפת בתמונה) וכך הצליחה לגרום לי להיזכר

למה בחרתי במקצוע ההוראה. יש לנו כאנשי חינוך את היכולת להשפיע, לשנות ולהוביל. דווקא התלמידים

שלעתים "נעלמים" ונדמה כי כלום לא מעניין אותם הם אלו שצריכים הכי הרבה תשומת לב, ועם מעט יחס

ואמונה כי יצליחו הם ממש מוכיחים את התאוריה על אפקט פיגמליון! הנבואה אכן מגשימה את עצמה.

מקווה להצליח לשמור על המוטיבציה הזו שחזרה אליי גם בשנה הבאה...

אנו מביטים יום-יום בהמון דברים. מביטים בשמיים, מביטים במים, מביטים בילדים, מביטים בהורים, מביטים בחיים, מביטים בצומח ובדומם, מביטים בפוסטים, מביטים בהודעות, מביטים בספרי לימוד, מביטים בספרי קריאה, מביטים במתכונים, מביטים בריקוד על במה, מביטים במילים של טקסט המחזה, מביטים במחקרים, 'כל אחד ומה שעניו פוגשות במבטו בחיי יומו'. אבל המשותף לכולם הוא שלפעמים נקודת המבט שלנו יכולה להאיר את נקודת מבטו של האחר. ולפעמים, נקודת המבט שלנו שמשקפת בנקודת מבטו של האחר יכולה להאיר גם את נקודת מבטנו. הכוח ליצירת נקודת מבט ופרשנות על מה שאנו רואים נמצא בתוכנו. מתוך אותה מחשבה אתגרתי את תלמידי כיתת י"ב באתגר. ביקשתי מכל תלמיד לשלוח למייל שלי תמונה שהוא צילם (נוף, זיכרון, מזון וכו). התנאי היחיד היה שהוא מכבד את המצלם והמצולם. בצירוף לתמונה התלמיד כתב פרשנות לאותה התמונה. אני הייתי היחידה שנחשפה לזה עד יום החשיפה. זאת על מנת לשמור על הצלחת האתגר. ביום החשיפה הכנתי את התמונות בצירוף של הפרשנות שהתלמיד כתב והנחיתי את התלמידים לכתוב בספרון קטן שהבאתי להם את הפרשנות שהם חושבים על התמונה מבלי לדעת מי צילם ופירש אותה. התלמידים בסוף נחשפו לפרשנויות ולצלמי התמונות וגילו נקודות מבט אחרות וכמו כן נחשפו לצדדים אחרים של חבריהם לכיתה בשלוש שנים האחרונות. גם אני נפעמתי אל מול הפרשנויות הקסומות של התלמידים.

נספח א' – התנאים להשתתפות בסדנאת סטאז'

התנאים להשתתפות בסדנאת הסטאז' משתנים על פי הוראות משרד החינוך. התנאים נכון להיום (תשע"ז):

- סטודנטים לתואר ראשון, מסיימי שנה ג', שסיימו בהצלחה חובותיהם משנים קודמות בהיקף של 80% לפחות מכלל חובותיהם לתואר, כולל חובות ההתנסות של שנים א-ג, עזרה ראשונה, ביטחון ובטיחות וזהירות בדרכים.
- סטודנטים במסלול להכשרת אקדמאים להוראה שסיימו את לימודי שנה א בהיקף של 16 ש"ש, כולל התנסות וסמינריון מלווה התנסות, עזרה ראשונה, ביטחון ובטיחות וזהירות בדרכים.
- סטודנטים במסלול M.Teach שסיימו שנת לימודים ראשונה כולל התנסות וסמינריון מלווה התנסות, עזרה ראשונה, ביטחון ובטיחות וזהירות בדרכים.

נספח ב' – השיח במודל (Moodel)

במפגשי המליאה, נדונים ומוצגים כלים לניהול כיתה; ניהול שיעור; טיפול בבעיות משמעת: התנהלות עם צוות מורים; הנהלה, מינהלה; קשר עם הורים וכיוב' ועוד נושאים מגוונים מחיי המורה בכיתה ובהיה"ס. בנוסף למפגשי המליאה מתקיימים מפגשים וירטואליים המתנהלים בעזרת מערכת ה-Moodel. כל המתמחים המשתתפים בסדנת נדרשים להעלות ולהציג בפורום (לפי לו"ז שנקבע) ארוע שהמתמחה נמצא עמו בקונפליקט, קושי, ואו סוגיה מחיי בית הספר שעומה הוא/היא צריך/כה להתמודד ולתת לה פתרון. כל מתמחה, בתורו, מציג ארוע שמהווה עבורו התמודדות עם קושי; דילמה; או קונפליקט שמעורר שאלות ותהיות, ויהיה משמעותי גם עבור חברי הקבוצה. המתמחה, שולח את הארוע למנחה הקבוצה, ורק לאחר הארות, הערות ותיקונים פדגוגיים ולשוניים המתמחה מקבל אישור להעלות את הארוע למערכת המודל, (אם הארוע לא ראוי ו/או לא רלוונטי לחברי הקבוצה, המתמחה יקבל בקשה לחשיבה על ארוע אחר), הארוע נכתב ומוגש על פי תבנית מוגדרת: מבוא שמסביר את סיבת הבחירה בארוע הזה, תוכן הארוע בו מוצגת הדילמה שהתעוררה ודרך השתלשלותה ושאלות לשיתוף המופנות לקבוצת הפורום. לאחר הצגת הארוע במערכת המודל, מקבלים חברי הפורום הודעה על פתיחת הארוע ובקשה להתחיל להגיב לארוע במהלך כל השבוע בו הוא מוצג (משני – ראשון). כל משתתף צריך להגיב לארוע שהועלה בפורום לפחות פעמיים לכל ארוע, התגובה תלווה בהצעה, עצה או המלצה לפתרון, מתוך הזדהות עם הדילמה, או מתוך היכרות עם המקרה המוצע, חיזוק דרך פעולתו של מציג הארוע ולעתים תוך ביסוס התגובה בעזרת הפנייה למאמר ו/או אתר אינטרנט. כאמור, סבב התגובות מתנהל מיום שני בשבוע עד ליום ראשון של תחילת שבוע שלאחריו. בכך מתקבלת שרשרת של תגובות המתייחסות ישירות לבעל הארוע ו/או להמלצות החברים, השיח המתקיים בין המתמחים מהווה פרק בלימידת עמיתים. מנחה הפורום נכנס לפורום, לרוב לאחר שכבר הגיבו מספר חברים (וזאת כדי למנוע היסחפות אחרי דבריו) בכדי להאיר ולנווט את הפורום, וכן כדי להוסיף; להרחיב ולהעשיר את המתמחים מניסיונו. עם סיום סבב התגובות המתמחה שהעלה את הסוגיה צריך לסכם את הארוע לאור תגובות חברי הקבוצה שהמתנהל בליווי מנחה הקבוצה; ולהעלות את הסיכום לפורום שהמוקצה והוגדר לסיכום הארועים: "פורום סיכום ארועי השבוע".

הערה חשובה: המתמחים מעידים שהארוע המוצג מדבר מגרונם, כן הם מדווחים שמתוך התנהלות הארוע מצד אחד הם מקבלים חיזוק ותמיכה ומצד שני הם מאמצים עצות והמלצות שהוצגו ע"י עמיתיהם לקבוצה.

נושא השיעור: אלימות בחברה ובשפה.

מטרת הפעילות להקנות מודעות רחבה יותר בנושא האלימות תוך כדי העלאת פתרונות כיצד ניתן למנוע מקרי אלימות. הפעילות מיועדת לתלמידי כיתות ה'-ו'.

פתיחה: המערך נפתח בשאלה מהי אלימות. הילדים מעלים רעיונות לאלימות מחיי היום-יום שלהם, כאשר רוב הרעיונות מסתכמים במילה 'מכות'. מבחינתם אלימות מזוהה בעיקר עם אלימות פיזית. העניין נשאר פתוח ללא הכרעה ועוברים לתוכן.

קוראים להם כתבה מהעיתון שמעבירה סיטואציה מחיי היום-יום (נמצאת בנספח). הילדים ככל הנראה לא יאמינו כי מדובר בסיפור אמיתי ולכן יש להבהיר כי אכן הסיפור אמיתי.

אפשרויות להעברת הפעילות: שתי אופציות להעברת הפעילות: אם הילדים ישתפו פעולה אנו ניצור אווירת בית משפט, אם אין שיתוף פעולה, הדבר יסתכם בשאלות ובהצבעה של רוב. אנחנו נתאר מצב בו הילדים משתפים פעולה.

הסיטואציה: בית משפט. השאלה הנשאלת: מי אשם?

על דוכן העדים עולים האשמים: הילדה שנעשה עליה חרם וביצעה נקמה, הילד שביצע את החרם וחברי הכיתה שידעו על הסיפור ולא אמרו דבר. כל אחד מספר את סיפורו לפי הכתבה כשהשופטים הם ילדי הכיתה שמאזינים לנאשמים. לאחר הצגת הדברים יתקיים דיון:

אחת האפשרויות שתעלה היא שהילד שביצע את החרם הוא האשם (הסיבה היא שבכיתות אלה החרם הוא נפוץ ולכן הגיוני שרובם יזדהו עם קורבן החרם). על מעביר הפעילות להיות קשוב (לעתים עולים דברים חשובים ואמיתיים שקורים בחייהם של הילדים) ולנסות להטמין בשיחה כיוונים שאליהם הסיפור יכול היה להגיע. לדוגמה הסיפור יכול היה להסתיים במוות וכד'. בסופו של דבר המטרה היא להוביל את הכיתה להבנה שלמעשה כולם אשמים! ההורים שאולי לא הקשיבו לתחנוניה של הילדה, הילד שביצע את החרם, הילדה שביצעה פשע, והחברים מן הכיתה שלא התערבו.

ואז חוזרים לאלימות: מהי אלימות?

אין הגדרה ברורה ל"אלימות", זאת מכיוון שהיא מופשטת ומתפרסת על פני מגוון אפשרויות תחומים וסיטואציות. הטענה הרווחת היא שאלימות נחשבת לאלימות כאשר יש מעשה פוגעני שיש מאחוריו כוונה לפגוע ויש בעקבותיו מפגע. כלומר אם יש כוונה ללא מעשה – אין אלימות. מכאן שלא רק אלימות פיזית נחשבת לאלימות, אלא שיש מגוון רחב של סוגי אלימות: אלימות פיזית (די ברור לילדים מדוע מדובר באלימות), מילולית (קללות, השפלות, איומים וכד' גם הם גורמים למישהו להיפגע, ויש מאחוריהם כוונה לפגוע), ונדלזים (אלימות כלפי רכוש – הרכוש נפגע), סימנים (גם דרך שפת הסימנים ניתן לאיים ולפגוע) ומבחינה חברתית (חרם – כפי שקיים בכתבה. חרם יכול להיות פעילות פוגענית גם לו מדובר בדום שתיקה בלבד של כל הכיתה כלפי אדם מסוים).

כעת לילדים יש קצת יותר מושג אשר לאלימות ואפשר לדבר על פתרונות. כיצד היו פועלים אחרת לו היו נמצאים בסיטואציה דומה.

דוגמה לפתרון: דרך אחת למנוע אלימות מילולית היא סובלימציה. מיתון של רגשות ודחפים גסים והפנייתם לכיוונים טובים ורצויים מבחינה תרבותית וחברתית. במקום לומר איכס על אוכל אפשר לומר לא טעים לי.

מכיוון שמדובר בילדים, רוב פתרונותיהם יהיו ללכת למישהו מבוגר וליידע אותו על המצב. בין שמדובר בילדה שעברה את החרם ובין שמדובר בילדי הכיתה שידעו על הסנדוויץ'. יכול להיות שיעלה החשש שיגלו את ה"מלשינים". ניתן לומר שתמיד יש את האפשרות לעשות זאת באנונימיות. אפשר להעלות בפניהם את פתרון הענייניות. תיאור הבעיה המקומית בלי הכללות ובלי התייחסות לשמועות. כלומר, בכל פעם שייתקלו בסיטואציה מסוימת, שינסו להוציא את עצמם מהסיטואציה ולראות איך הם היו מגיבים אליה בתור אדם מהצד. אולי זה עשוי לעזור להם.

הדיון נסגר ונפתחת שאלה חדשה: מאיזו סיבה אנחנו מתנהגים בצורה אלימה? אחת האפשרויות שתעלה היא שכאשר מישהו מתנהג אליי בצורה אלימה, אני מחזיר וכד'. ואז יש סיטואציה חדשה: הכיתה שלכם השתתפה בתחרות ואתם ניצחתם. זכיתם בכרטיס טיסה לחלל. כבר יצאתם לדרך, אתם מביטים בחלונות ורואים איך אתם מתרחקים מכדור הארץ. אתם מתרגשים מאוד למראה הנוף המיוחד ובום!!!! רעש חזק מהמנועים – יש תקלה. לפתע אתם שומעים בכריזה: "בעוד מספר שעות יבואו לחלץ אתכם, אל דאגה! על מנת שתשרדו עד שיגיע צוות החילוץ עליכם להשיג ארבעה דברים בלבד: מזון, מים, חמצן ותרופות. רק למי שיהיו כל המרכיבים, יוכל להינצל. לשם כך יש לכם 20 שניות – צאו לדרך!" (על הרצפה מפוזרות כרטיסיות עם המרכיבים הדרושים כשמכל כרטיסיה יש לפחות 30 – כמספר חברי הכיתה ואף יותר). כל הילדים מסתערים על הכרטיסיות, בלאגן, דחיפות, צעקות, קללות חלק יישארו בצד וכד'. לאחר 20 שניות עוצרים הכול. יהיו כאלה שלקחו הרבה כרטיסיות של תרופות, יהיו כאלה שלקחו הרבה מכרטיסיות המזון וכן הלאה. התוצאה – כמעט לאף אחד לא יהיו רק ארבע כרטיסיות כפי שהיה צריך. השאלה שנשאלת היא: מה היה כאן? אחרי שיתארו למה ואיך זה קרה אנו נבחר שכל מה שהיה צריך לעשות זה לקחת ארבע כרטיסיות מכל סוג וזה הכול, אין צורך ביותר מזה.

בחזרה לשאלה ההתחלתית: מה גרם לנו להיות אלימים: הילדים יענו: מתח, פחד קיומי, לחץ, אגואיזטיות, ועוד. אז כיצד ניתן לשפר להבא (בסיטואציה זו)? כדאי לתת לילדים לנסות לענות. אפשר שכל אחד ייקח רק ארבע כרטיסיות ויתרחק כדי לאפשר מקום לאחר. ניתן לעזור לחבר במצוקה. צריך לחשוב על האחר ולשתף. בפעם השנייה אני מניחה שכבר יהיה יותר רגוע.

לסיכום:

במקרה אלימות תמיד יש מישהו שנפגע, בין שמדובר בפגיעה פיזית ובין שמדובר בפגיעה נפשית. לרוב, גם כשמדובר בפגיעה פיזית, יש צלקת נפשית שנשארת ושקשה לה מאוד להגליל. עלינו להבין שאלימות היא כל מקרה שיש בו מעשה פוגעני שיש מאחוריו כוונה לפגוע ויש בעקבותיו מפגע. ברגע שנבין זאת, אז נבין שחרם, זריקת כיסא, קללה וכד' הם אלימות. בעקבות זאת, בכל פעם שננהג בדרך שלעיל נהיה מודעים לכך שאנו נוהגים באלימות. רק בהתאם למודעות זו נדע לרסן את עצמנו. אחת הדרכים כדי למנוע מעצמנו להיות אלימים היא להעמיד את עצמנו בסיטואציה שבה אנחנו מציבים אחרים. בצורה כזאת נדע מה הם מרגישים ונבין עד כמה אנחנו פוגעים באחרים. ברגע שנבין זאת נוכל להניא עצמנו מיצר האלימות. או כמו שאמר הילל הזקן: "מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך".

בהצלחה!!!

נקמה בכיתה ו': סנדוויץ' מורעל

תלמידה שביקשה לנקום בחברה לכיתה הטמינה בכריך שלו גופרית ממעבדת בית הספר כדי להרעילו

מאת עדי בנימין ואירית מרק, זמן השרון

7:30 10/3/2005

דפדף

בחדשות

"חיסול חשבונות" בכיתה: תלמידת כיתה ו' בישלה בקלות את הנקמה בחבר לכיתה שארגן עליה חרם. התגנבות אחת פשוטה לחדר המדעים כדי לקחת רעל עכברים, גניבת הסנדוויץ' מהילקוט שלו, כמה שניות לפיזור הרעל בתוך הכריך – וחזרה למקום, כאילו כלום לא קרה. רק הסקרנות של הילד, מה שמה לו אמא בסנדוויץ', עצרה אותו רגע לפני שנגס בכריך המסוכן.

החברים לכיתה ידעו בדיוק מה מתכננת בת ה-11 מהרצליה, אבל אף אחד מהם לא הזהיר את הילד. ביום ראשון, כבכל יום, הוא הוציא את הסנדוויץ' מהילקוט – ויצא להפסקת הצהריים. אבל מבט אחד מקרי שלו בכריך, שנייה לפני הביס הראשון כדי לבדוק "אם אמא הכינה חביתה עם עגבנייה", גילה נוסף על החביתה גם פירורים ירוקים חשודים. רק אז אמר לו חברו לא לנגוס – ולפנות מיד לסגנית המנהלת.

הסגנית זיהתה את החומר בסנדוויץ', אמנם לא רעל עכברים, כפי שהילדה שמרחה אותו חשבה, אלא גושי גופרית שלקחה מחדר המדעים בבית הספר. אז נכנסה הסגנית לכיתה, שאלה את הילדים מי עשה את זה, ואף איימה שתזמין את המשטרה. הילדה שלא עמדה בלחץ, נשברה והרימה את היד. בבית הספר בחרו לא להזמין את הרשויות, והשעו אותה ליום אחד בלבד.

התלמידה הסבירה לחברתה שרצתה לנקום בילד שמירר את חייה בבית הספר, והוביל לחרם נגדה. "היא החליטה בעצמה לעשות את זה, וכמעט כל הילדים ידעו", סיפרה חברתה הקרובה.

"שניים ניסו לשכנע אותה לא לוותר, אבל לכל שאר התלמידים לא היה ממש איכפת", הוסיפה החברה, "היא רצתה להחזיר לו, כי הוא התגרה בה כל הזמן, ירד עליה והסית את כולם נגדה. פעם אחת הוא עשה נגדה חרם, וזה כאב לה מאוד. זו הייתה תקופה נוראית בשבילה. היא בכתה הרבה ולא יצאה מהכיתה בהפסקות. היא סיפרה לי שההורים שלה כל הזמן אמרו לה לא להתייחס אליו, אבל הם לא התערבו".

בתגובה לניסיון ההרעלה התייחס דובר מחוז מרכז של משרד החינוך אבי קצובר, לכך שהמנהלת לא דיווחה על הארוע למשטרה: "על פניו זה ארוע חמור מאוד, שחייבים לדווח עליו למשטרה". מנהלת בית הספר סירבה להגיב על הפרשה.

איך נדע להתיידד עם שיעורי הבית / ד"ר מרגלית עובדיה

שיעורי בית (להלן ש.ב) הם מטלות או משימות המוטלות על תלמידים במסגרות שונות כחלק מתהליך ההוראה והלמידה. ש.ב מיועדים להכנה מחוץ למסגרת השיעור בכיתה ללא נוכחות המורה והם נעשים על פי רוב בבית התלמיד בזמנו הפנוי, וכן גם במסגרות שונות (כמו מועדוניות). ש.ב, לטפח ולפתח מיומנויות וידע הדרושים להמשך הלמידה, לשינון והכמקה: לצורך חזרה על החומר הנלמד או כהכנה לקראת למידה עתידית. ש.ב יכולים להינתן לתלמיד כחובה שעליו לבצע או כרשות. בשנת 2006 הוציא משרד החינוך חוזר מנכ"ל בנושא שיעורי בית בבתי ספר יסודיים, שם פורסמו הנחיות לחשיבה מחודשת על מדיניות שיעורי הבית בכל בית ספר. אמנם, שיעורי בית נתפסים כחלק מתהליך הלמידה של התלמיד אך קיימים עימותים סביב ביצוע מטלות שיעורי הבית בין מורים לתלמידים, בין הורים לילדיהם ובין הורים למורים: כמות השיעורים שניתנים ולגבי יעילותם של שיעורי הבית. הדעות חלוקות לכאן ולכאן, ועד שיגיעו לפשרה והסכם להלן כמה עצות: כידוע, התלמידים שוהים בבית"ס כשליש ועוד קצת מיממה, הם בבית"ס בין השעות 8.00-13.30 במסגרת יום לימודים. אח"כ, חלקם ממשיכים את יומם עד השעה 16.45 במועדוניות, אחרים נמצאים עם הסבים והסבתות וחלקם חוזרים בליווי ההורים לביתם בשעות הצהריים לארוחה, מנוחה וחוגים, בתוך מכלול הפעילות הזו יש גם מטלות שיעורי בית, לכן חשוב לקבוע זמן מוגדר להכנת שיעורי הבית. מאחר ושיעורי הבית הם סוג של המשך תרגול ואימון של מה שנלמד ונרכש, חשוב לעשות פעילות הפגתית בין מה שהתלמיד עשה בבית"ס לבין מה שיש לו לעשות בבית. פעילות הפגתית זו יכולה להיות ארוחת צהריים, מנוחה וזמן לעיסוקים ותחביבים שלא קשורים ביום הלימודים. פעילות זו חשובה כי היא יוצרת מעבר בין חוקי ונהלי בית ספר לבין החוקים בבית. אחר כך להגדיר ולקבוע מקום שבו מכינים שיעורי בית, המקום צריך להיות נעים ומזמין ומנותק מאביזרים שיכולים להסיח את דעתו של הילד. להחליט ולהכין טבלה שבועית מפורטת שבה יופיע סדר הפעילויות שיש לעשות כל יום, וכמה זמן מוקדש לכל פעילות מרגע שחוזרים מבית הספר עד שהולכים לישון. יש להחליט שמתחילים את השיעורים גם בזמן שההורים לא נמצאים ומה שלא מצליחים להשאיר לזמן כשההורים מגיעים מהעבודה. נשאלת השאלה מתי פונים לקבל עזרה בשיעורים ממהורים? התשובה לכך כאשר יש מטלה מורכבת, שדורשת נסיעה לספרייה, פגישה להכנת המטלה עם עמית לכיתה ובנושא של עבודת חקר. להורים חשוב להעביר את האחריות להכנת השיעורים לילדים, לא לפתור ולהכין את השיעורים במקומם. ללמד את הילד אסטרטגיות יעילות (כמובן כל ילד בהתאם לגילו). לתת חיזוקים ולתגמל במילים על ביצוע מטלות. להימנע מויכוחים עם הילד, להימנע מויכוחים בינכם ההורים בנוכחות הילד, ולהימנע מהבעת עמדתכם לגבי השיעורים בנוכחות ילדכם, ולהימנע מהבעת עמדתכם על המורה בנוכחות ילדכם כי פעולות אלה מחלישות אתכם בעיני ילדכם ומחלישות את סמכות המורה אצל ילדכם. לכן, אם תהיו קשובים, מתעניינים ומעמידי גבולות לגבי האחריות להכנת ש"ב, הם יהפכו למשימה מלמדת, מעוררת סקרנות ודרישה נורמטיבית הן מצד התלמיד, והן מצד ההורים והמורים. להלן הקישור:

<http://www.kavnet.co.il/?CategoryID=644&ArticleID=11212> וכן בדף עסקי.

נספח לארוע מס' 11 – הסיפור על טוב ורע / מתוך: הטה של חזרזיר מאת בנג'מין הוף

איש זקן ובנו חיו בטירה נטושה על צלע גבעה. רכושם היחיד היה סוס. יום אחד הסוס ברח. השכנים באו להשתתף בצערם. "זה באמת רע מאוד!" אמרו. "כיצד אתם יודעים?" שאל האיש הזקן. ביום למחרת הסוס שב והביא עמו כמה וכמה סוסי פרא. האיש הזקן ובנו כלאו את כולם מאחורי השער. השכנים מיהרו להגיע. "זה טוב!" אמרו. "מאין לכם?" שאל האיש הזקן. ביום למחרת ניסה הבן לרכב על אחד מסוסי הפרא, נפל ושבר את רגלו. השכנים הגיעו מיד לאחר ששמעו את החדשות. "זה לא טוב!" הם אמרו. "מאין לכם?" שאל האיש הזקן. יום לאחר מכן הגיע הצבא ואילץ את הגברים הצעירים להתגייס, כדי ללחום בקרב שנערך הרחק משם נגד השבטים הברברים הצפוניים. רבים מהם עתידים היו שלא לשוב לעולם. אך הבן לא יכול היה ללכת מכיוון ששבר את רגלו. מקווה שהמסר עבר.

נספח ו' – עצות והמלצות מעשיות להעשרה

מפגש עם עורכת "קו לחינוך" ושיחה שהתפתחה הביאה אותי לכתוב מאמרים קצרים עד 500 מילים שפורסמו בעיתון אינרנטי שמופץ למנהלים ומורים, להלן:

איך נלמד לשתף פעולה של מורים עם הורים?

לפני שנים אחדות הוחל חוק השילוב ומאז גדל באופן דרמטי מספרם של ילדים בעלי לקות למידה ותופעת קשב וריכוז בכיתות. ההתמודדות היום-יומית של המורים בהוראה השוטפת של: ללמד ולעניין את התלמידים, לנהל כיתה, בנוסף הצפיות והלחץ מצד המנהלים לעמוד בתכנית הלימודים ודרישותיה מעמידה את המורים במצב, שהם נאלצים להתמודד עם אחוז גבוה של ילדים לקויי קשב וריכוז ולקויי למידה המשולבים בכיתות, מה שגוזל מהם כוחות רבים. רבים מהמורים מדווחים על שחיקה ומרגישים שמאמצייהם לא זוכים להכרה והערכה, האכזבה והכעס גורמים לתחושת חוסר אונים. ומהעבר השני הורים לילדים בעלי תופעת קשב וריכוז או לקויות למידה מדווחים על אכזבתם מהצוות החינוכי בבית הספר, חלק מההורים מדווחים שהם אפילו, מופתעים מכך שלחלק מן המורים אין מודעות או כלים לעזור לילדיהם, וכועסים על כך שהמלצות האבחון אינן מיושמות הלכה למעשה, במסגרת בית הספר. כך שהם (ההורים) מוצאים את עצמם נאבקים על זכויות ילדיהם כדי לממש את ההתאמות וההמלצות שקיבלו ילדיהם.

ידוע שכדי לעזור לילדים לקויי הלמידה להצליח, צריך ליצור חזית אחידה מול לקות הלמידה, כלומר, שיתוף פעולה בין הצוות החינוכי, ההורים והילד. כאשר יש הסכמה על דרכי ההתמודדות אפשר לחוות הצלחות. נכון, חשוב לזכור את קשיי המורים, אבל אסור להורים להרים ידיים. הדבר הכי חשוב לעשות כדי לעזור לילדים זה להגיע לשיתופי פעולה, את הכעס והאכזבה צריך לשים בצד. זה לא קל, אבל אם טובתם של התלמידים חשובה, כדאי להציב אותה בעדיפות עליונה, כי המפתח הוא בשיתוף פעולה. לא משנה מה יגידו היועצת והפסיכולוגית, למרות שאין ספק שיש להן עצות חשובות מי שנמצא בכיתה עם הילדים הם המורים ואיתם צריך לשתף פעולה. להלן כמה עצות:

כבר בתחילת שנת הלימודים, על הצוות החינוכי לגייס את ההורים לשיתוף פעולה. לכן חשוב לקבוע פגישה אישית עם כל אחד מהצוות החינוכי, או לפחות עם היועצת והמחנכת ולשתף אותם במטרות החשובות לכם וליילד, שאלו את ההורים כיצד לדעתם ניתן להיעזר בהם, כדי לעזור לילדם/תם ולא לשכוח לשתף את הילד/ה בפגישות ובקביעת ההחלטות. בסוף הפגישה הראשונה, לקבוע לו"ז להמשך פגישות מעקב במהלך השנה, שבהן ישתתפו: הצוות החינוכי (לפי הצורך), ההורים וגם הילד/ה. להכין רשימה של קשיי התלמיד/ה ולהציע כלים לפעולה בבית, לבדוק התקדמות, לחזק ולעודד ולקבוע איך ועל מה לשים דגש בהמשך.

להורים: בכל פגישה, להשתדל לרשום ארועים ספציפיים בהם הצוות החינוכי עזר או תמך, ולהודות לצוות החינוכי, להביע הערכה למאמצייהם. אם המורה מתקשרת לבקש מכם לפתור בעיה כלשהיא? הביעו הערכה למאמצייהם לטפל בנושא שכן היא לא התעלמה ממנו, זה מחזק אותה וגם אתכם.

אל תתעלמו מקשיי המורה כמו: מספר הילדים בכיתה, תלונות ההורים האחרים והילדים האחרים, ולפעמים גם חוסר הידע בנושא. הציעו עזרה מניסיונכם בבית ושתפו אותם בתוצאות. אם קבלתם הדרכה מבעלי מקצוע, והיא עובדת יישמו את ההדרכה שקיבלתם. הציעו למורים לתכנן ביחד כיצד ניתן לעזור לילד מניסיונכם ההורי ומהעצות שקיבלת מבעלי מקצוע. זכרו, ילדים ל"ל ו/או עם הפרעת קשב יש לעתים קושי בוויסות הרגשות, מתקשים להבין הומר, הפרשנות שהם נותנים לסיטואציות לא תמיד מידתיות למקרה. ועוד, חברת הילדים לא סלחנית והפרשנות שלהם לתופעות היא לא תמיד תואמת את העובדות, לכן חשוב לפעול ברגש ובתבונה **למורים ולהורים**, אם אתם מרגישים שקשה לכם לנטרל את הכעסים ולנהל שיחה מכוונת מטרה, אל תהססו להיעזר בהדרכה מתאימה לניהול הקשר לטובת הילד. יש מקום לחשוב, בערבי הורים למשל, לקיים הרצאה משותפת,

שמצד אחד תשקף להורים את התפקיד המורכב והמגוון של המורה, ומצד שני המורה יראה את המצוקה של ההורה ויבין את המניע אותם לפעול ולבוא בדרישות.

איך להגביר מוטיבציה אצל תלמידים כדי להפוך אותם לפעילים?

מאחר ונושאי הלימוד זהים לכלל התלמידים, לתלמידים לקויי למידה ובעלי תופעת קשב וריכוז יש חשיבות לא רק מה מלמדים אלא מה בוחרים ללמד ואיך מלמדים את מה שנבחר ללמד? מבחינת בחירת הנושאים והחומרים, רואי וכדאי לבחור מתוך מכלול הנושאים את הנושאים שהכי קרובים ונוגעים לחיי היום-יום, כלומר מה שאקטואלי וקרוב ללבם של התלמידים, לשאר הנושאים תמיד אפשר לחזור בהמשך אלא אם כן יש חשיבות לרצף, אבל גם בזה אפשר לבחור את הכי מאתגר. חשוב שלנושא הנלמד תהיה פתיחה שיוצרת עניין וסקרנות אצל הלומד, כדי לקרב וליצור אצלו עניין. אם מדובר בנושא שכבר למדו, חשוב לא לחזור עליו (גם אם זה חובה) אלא להתחיל בנושא מעניין וחדש כדי לא ליצור תחושה אצל התלמידים שמלמדים אותם אותו דבר ולא משהו חדש, מה גם הייתה להם חווית כישלון עם אותו נושא, זה לא תורם למוטיבציה אצל התלמידים.

יחידות מוגדרות, בכל שיעור יש להגדיר את נושא השיעור, חשוב וצריך להגדיר יחידת לימוד לשיעור, אם לשיעור בן 45 דקות ואו 90 דקות. היחידה שנבחרה להילמד צריכה להתאים לזמן שהוקצב לה, ואם המורה חושב שזה יקח יותר משיעור, עליו לתכנן לסיים חלק מהיחידה באותו שיעור ולהמשיך מהנקודה שהפסיק, ולא לעשות חזרה על שיעור קודם ואז להתחבר לשיעור, בד"כ החזרה גוזלת את כל השיעור, או את מרביתו. מומלץ להתחיל ולסיים יחידה לימוד ולא להשאיר ספחים לשיעור הבא. לא רצוי להשאיר שיעור פתוח ללא סגירה וסיום, כי בשיעור הבא המורה ימצא עצמו מתחיל מהתחלה. המלצה: ולכתוב יסוד מארגן של השיעור.

מבנה השיעור יהיה בנוי כך: הקניה, הפנמה ותרגול, אם מדובר בשיעור אחד: 5-7 דקות חזרה וחיבור ישן לחדש, 15-18 דקות הקניית הנושא שהוגדר לשיעור המדובר, 10-12 בדיקה והעברה של הנלמד, תוך עבודת כיתה שיתכן ויהיה צורך להמשיך בבית. אם מדובר בשני שיעורים רצופים ויותר, יש לחלק את הזמן בהתאם להצעה הנ"ל. חשוב להגדיר את היחידה בהתאם לזמן שהוקצב לה.

הלוח, הלוח הוא המראה המשקפת לתלמיד את תוכן השיעור, לכן לא מומלץ להעמיס אותו בתכנים, הלוח צריך להיות מאורגן ומחולק לשלושה חלקים: בצד הימני ישמש לחזרה על מילים ו/או רעיונות שנלמדו בשיעור הקודם, באמצע הלוח יוצג נושא – כותרת של השיעור הנלמד היום. על הכותרת להיות היסוד המארגן של נושא השיעור, ומתחת לכותרת יוצגו תתי הנושא, הרעיונות ו/או המושגים שהשיעור עוסק בהם, אלה יוצגו בנקודות ו/או בתרשים זרימה. הצד השמאלי של הלוח ישמש למושגים ו/או מילים חדשות ושיעורי בית. למבנה זה יש הגיון המבוסס על התפיסה החזותית של התלמיד, מבנה של לוח כזה מחבר את התלמיד וקושר אותו לנושא הנלמד. אם תלמיד מגיע באיחור, הוא לומד להיעזר במבנה הלוח (מה שמוצג עליו) כדי להתחבר לשיעור.

הכתבה ??? לא מומלץ להכתיב לתלמידים את כל הנושאים שנבחר להילמד וגם לא לכתוב את כולו על הלוח. זה אולי שקט תעשייתי למורה, למידה יעילה זה לא. מומלץ להכין את הנושאים מסוכמים (חוברת, או פורטפוליו-תלקיט) שאפשר יהיה לסמן במרקר את הרעיונות המרכזיים ולהוסיף הסברים בכתב ידו של התלמיד. רצוי שבכל דף שהתלמיד מקבל, לרשום עליו את שמו ואת התאריך של אותו יום שבו הנושא הנדון נלמד. אם אותו דף נגרר לשיעור הבא, יש להוסיף עליו את התאריך החדש. פעולה זו יוצרת סדר ברצף הנושאים, עוזרת לתלמיד לסדר את התלקיט, שזה לא יהפוך לאסופת ניירות שמאבדות את ערכן ונזרקות, ואח"כ התמיד טוען שאין לו את הנושאים, והחצופים עוד מעיזים אומרים: לא למדנו.

מבחינה ייבנו תחילה על יחידות קטנות שהולכות ונצברות, כאשר המבחינים הבאים יכללו חומר מצטבר, כך השתלמיד נבחן על חומר מוכר וידוע ועל חומר חדש.

הכנה למבחן: יש לעבוד עם התלמיד איך ללמוד למבחן, איך לסכם ואיך להכין את החומר לקראת המבחן (ניתן בהמשך) לתת מאגר שאלות לקראת המבחן, מהמאגר יכללו שאלות בתוך המבחן, את המאגר להגיש ביום המבחן ולתת הערכה עם משקל, לאפשר לתלמיד להכניס למבחן דף שבו יבחר להכניס כל מה שהוא חושב שיעזור לו לעבור את הבחינה, במבחנים הבאים לתכנן את הניתוק מדף ההכנה, על ידי מתן בונוס במבחן. עם החזרת המבחן התלמיד יקבל את תשובות המבחן, ואם קיבל פחות מציון 70 התלמיד יתקן את המבחן על פי התשובות, יפתור את כל המבחן ללא בחירה וזה יאפשר לו להעלות את הציון. מה עושים עם תלמיד שהתחיל את המבחן ענה על חלקו ונגמר לו הסוס? התלמיד לא מוסר את הבחינה לפני תום הזמן שהוקצב לה, כלומר התלמיד לא יוצא החוצה, כי זה גורר אחרים, לכן מאפשרים לתלמיד להמשיך את המבחן עם חומר פתוח, כאשר המורה מסמן עד היכן התלמיד ענה בכוחות עצמו ומהיכן התלמיד ענה בעזרת ספר ו/או מחברת או שניהם ביחד. כדי לתת משמעות למבחן ניתן לשנות את ערכה הציוני של השאלה שנענתה ללא חומרי עזר ולהוריד ניקוד לשאר השאלות, כך שיהיה משקל כבד יותר על המאמץ של תשובה ללא חומרי עזר.

איך ניתן לעזור לתלמיד ל"ל ובעל תופעת קשב וריכוז להתכונן באופן יעיל למבחן / בחינה?

בחינות, מבחנים, בחנים או מבדקים הם חלק בלתי נפרד משגרת חיי התלמיד, צוות הנהלת בית הספר ולענייננו המורה הוא המופקד על חלק זה. ממבחנים לא ניתן להימלט מהן ואין מדובר רק בבחינות בבית הספר, הן ילוו את הנבחן בכמה תחנות במשך חייו, לכן מומלץ, להכין את התלמיד לאמץ שיטה שתהיה טובה ומתאימה לסגנונו, שיטה שתהיה שלו ותלווה אותו בהמשך חייו.

איך מתארגנים לקראת בחינה? ראשית צריך לבדוק מהם הנושאים שיכללו בבחינה, האם כל החומר נמצא בידי התלמיד? אם חסר חומר על התלמיד לדאוג להשלים אותו, לארגן ולרכז את כל הנושאים הנדרשים באוגדן, תיקייה וא מחברת כך שכל החומר למבחן נמצא במרוכז, אז אפשר להתחיל להתארגן לקראת למידה. איך ניגשים ללמידה? ראשית, יש לקבוע את סדר הנושאים שיש להיבחן עליהם בסדר כרונולוגי, ו/או הגיוני שיאפשר לתלמיד לראות תמונה כוללת, הגיונית ורציפה. או לפי התפתחות הנושאים על פי: סיבה ותוצאה, פרט וכלל, פירוט והסבר, טענה וביסוסה וכד'. כשהחומר מסודר אפשר להתחיל. בכל חלק מהנושאים יש לסמן את המשפטים / רעיונות המתארים בצורה המקיפה ביותר את הנושאים ללמידה.

שנית, יש לקבוע עתים-זמן מוגדר ומוקצב בלוי"ז ללמידה, בצורה של יחידות זמן מול יחידות הלימוד מתוך כל הנושא. עכשיו ששני הדברים החשובים בשליטה, זה הזמן להתחיל ללמוד.

איך מתחילים ללמוד? ממוּלץ להתחיל ללמוד מוקדם כדי לאפשר למוח לעבד ולהפנים את הנושאים ולמנוע עומס ובלבול. רצוי לנהל **חזרות יומיות** קצרות כדי לא להעמיס הכול בזמן קצר ולחוץ. יש ללמוד את הנושאים ה"קשים" בזמן שהתלמיד **עירני ומרוכז**, כך יוכל לאפשר זמן לשאול ולהשלים את מה שלא ברור (חבר ו/או מורה) אין להשאיר את הלימוד לרגע האחרון, זה לא יעיל. בזמן הלימוד רצוי ומומלץ להתמש בכלי כתיבה צבעוניים, נושא ראשי בצבע ירוק ונושא משני בצבע צהוב, מושגים בצבע כתום (בחירת הצבעים לבחירתו של כל נבחן) יש **לסמן את הרעיונות והנושאים המרכזיים**, לערוך אותם: לפי סדר התרחשויות, בתרשים זרימה טבלה ו/או לסמן אותם בעזרת איור גרפי כל שהוא. אחרי סימון הרעיונות, ע"פ הנ"ל חשוב **ליצור ראשי תיבות** ו/או **נוטריקון** שיעזרו לזכור את הנושאים למבחן כדי לשלוף בעת הצורך בזמן הבחינה. או **לנסות לזכור את הנושאים בגושים, תמונות שלמות ולא כפרטים בודדים**, אלה נשכים בקלות. אחרי סיום ארגון וסידור, רצוי לחזור על הלימוד בקבוצה, ואם לא מתאים בקבוצה, רצוי **לקרוא את החומר בקול רם**, כי קריאה בקול משמיעה לנבחן את הנושאים, כי קליטה מהפה לאוזן ואח"כ אל המוח יעילה יותר מקריאה שתוקה העוברת מהפה למוח ללא שיתוף האוזניים. אפשר להוסיף גם קריאה תוך כדי תנועה לתלמידים שמתקשים לשבת. **חשוב:** רצוי ומומלץ לסיים את הלימוד למבחן **יום לפני המבחן**. נושאים ו/או רעיונות שמבינים, קל יותר לזכור אותם, לכן

חשוב להתחיל בהם, זה מרגיע ומאפשר לעבור לנושא הבא. כי כשהתלמיד מגלה הבנה זה מאתגר אותו להמשיך ללמוד ולהרחיב את ההכנה לקראת המבחן.

בשעת המבחן: יש לקרוא את ההוראות המופיעות בראש הבחינה ולהבין מה נדרש לעשות ולא להתחיל לענות מיד. יש לקרוא את כל הבחינה מתחילת עד סופה ורק אח"כ לבחור על אלו שאלות התלמיד יענה. יש לתכנן ולהגדיר כמה זמן יוקצב לכל שאלה, אסור להתעכב על שאלה אחת ולהיתקע בה, במקרה זה יש לעבור לשאלה אחרת. יש לסמן את מילות השאלה ואת פעלי ההוראה בשאלה שנבחרה. יש לענות על כל סעיפי השאלה ולא רק על סעיף אחד, כדי לעזור לתלמיד, עליו לסמן v על הסעיף שענה ואח"כ להמשיך. בתכנון התשובה לשאלה, יש לרשום בצד השאלה בראשי פרקים את עיקרי התשובה ואח"כ לכתוב אותה במלואה. התלמיד סיים לענות על השאלה עליו לעבור לבאה, אם התלמיד סיים לענות על הבחינה עליו לבדוק שענה על כל השאלות הנדרשות במבחן.

עצות לפיתוח דיאלוג מורה-תלמיד – מקדם תקשורת יעילה ומקדם למידה.

יעד ההכלה שהוכרז לשנת תשע"ג- 2013 כיעד 12 מעצם הגדרתו מלמד על מהותו, כלומר: מכיל, כולל, אוסף ומאגד בתוכו ולתוכו תכונות וערכים. הכלה כוללת: סבלנות וסובלנות, אמפתיה ואכפתיה, נתינה, הענקה, הקשבה כדי להיות שם למען התלמיד וקידומו. יעד ההכלה, לתפיסתי, הוא יעד מספר 1 ולא 12 כי מורה שלא שאין לו תכונות אלה, יתקשה לשרוד ולהחזיק מעמד זמן רב, זמן שבו הוא יוכל לקצור את פרי עמלו. בלעדי תכונות אלה, הוא עלול ללכת לאיבוד במערכת מורכבת, עמוסה ותובענית כל כך. מורה מכיל וגם מגביל (מעמיד גבולות) ידע להלך בין השורות, להבחין בין הדרישות, החובות והזכויות שלו מעצמו ומתלמידיו. מורה שיבין, וידע להכיל את תלמידיו בתבונה המלווה בהענקה יגרום לתלמידיו לבטוח בו ולעשותם כאלה שילכו אחריו בעיניים עצמות. כי התלמיד לומד לדעת מתי המורה מתכוון באמת ומתי הוא משחק תפקיד. התלמיד יודע מתי המורה רוצה בטובתו, רואה את עתידו ופותח בפניו אופק לעתיד טוב יותר ולא כזה שבא ל"דפוק" שעון וללכת אח"כ לביתו. הדרך לבנות תקשורת דו כיוונית שבה המורה מציב את טובת התלמיד במרכז עשייתו החינוכית והתלמיד מרצה את מורה שפועל ללא לאות להצלחתו, דרך זו תקום וטיפול על דיאלוג מורה תלמיד שיביא לדיאלוג תלמיד מורה. דיאלוג כזה מושתת בראש וראשונה על הקשבה כנה, נכונה ונבונה. כדי לבנות, לבסס ולפתח הקשבה שתוביל לדיאלוג אמיתי ובונה צריך לשאוף להיות אובייקטיבי ולעמוד על הכוונות שמעבר לדברי הצד השני, ועוד יותר צריך מז"ל – מקום, זמן, לשון.

מקום – הכוונה ליצירת מרחב בטוח, המקום שבו תתקיים השיחה, לא בדרך לכיתה, לחדר המורים, לחצר התלמידים ו/או ביציאה מהם, אלא מקום שקט, רגוע ומכבד.

זמן – הכוונה למתי מתקיימת השיחה? לא בהפסקה, בסוף יום לימודים ו/או בתחילתו כשלא נוח למורה ו/או לתלמיד, זמן צריך להיות מקובל על שני הצדדים ומתאים להם, זאת כדי לנהל שיח רגוע, מובנה, מקשיב ומקדם.

לשון – הכוונה היא לדרך ולאופן שבו מתקיים הדיאלוג, בחירת המילים, טון הדיבור ושפת הגוף. אם שלושת אלה מוכנים ומקובלים על השניים אזי יש סיכוי טוב לתחילתו של תהליך מועיל ויעיל.

נהוג לחשוב כאשר עומדים לשוחח עם הצד השני, זה אומר לקיים פעולה אקטיבית של דיבור, ולהקשיב, זו פעולה פסיבית. אנשים נוטים להתכונן יתר על המידה על מה שהם עתידים לומר ומבזבזים את זמן ההקשבה בציפייה לתורם לדבר. לחלק ניכר מהאנשים יש מסננים רגשיים שמונעים מהם לשמוע את הצד השני באמת. זו שיח מתוכנן פותח ערוץ לתקשורת, מלמד שפה מכוונת, שומר על סמכות, מפחית קונפליקטים בין מורה לתלמיד ולמשתתפים אחרים, מפחית שימוש בסנקציות ומשפר השגים. הקשבה כנה תלמד ותגלה מה שלא יודעים, היא תאפשר להיפתח לשינוי ולצמיחה, ליישב קונפליקטים, תפתח הזדמנות ללמוד את ועל צרכיו של זה האחר, לראות ולהכיר את עולמו בצורה אחרת ותאפשר הכרת תודה מצדו של זה שמקשיבים לו. הדברים

החשובים בדיאלוג זה להיות מונע להקשיב ולתת תוקף ולגיטמציה לתלמיד, אם צריך לדבר, יש לשאול שאלות מנתבות אל המטרה שלשמה מתקיים השיח. לתת לצד השני לספר את סיפורו ראשון, לא להפריע כשהצד השני מדבר, לא להתרגז ולא להיכנס לדבריו ולהשלים אותו, להרחיק מסיחים והפרעות כמו טלפון, יומן ו/או התעסקות בעניינים אחרים. יש לרשום את דברי הדובר ולא לסמוך על הזיכרון, לשדר הגינות כנות ואמינות, להסתכל לו בעיניים כשהוא מדבר, לבטא את ההקשבה בהבעות ובתנועות גוף המביעות הבנה ואמפתיה, להיות נוכח בעולם האחר ולהתרכז בדבריו. לזכור יש לך שתי אוזניים ופה אחד להשתמש בהן ביחס נכון. כי תקשורת בטוחה ואמון בסיסי משפיעים על הקשרים הבאים בחיים. זו שיח מתכוון צריך לשקף, כלומר לחזור על דברי הדובר מתוך הקשבה כנה ולא מלאכותית, להניח בצד את כל המשפטים הסותרים את גירסתו ולהתאמץ לשקף כמה שיותר פרטים ודוגמאות תוך מתן כבוד לדעותיו. לסכם נקודות עיקריות שעלו בשיח, לתת לגיטמציה לנקודת הראות של הדובר. בסיום השיחה להגיד תודה על ההקשבה, להסיק מסקנות, לקבוע יעדים אופרטיביים ולקבוע שיחות המשך. כי כשמקשיבים מהלב ומדברים מהלב מגיעים לתובנות מועילות.

תפיסת הזמן אצל תלמידים בכלל ואצל ל"ל ובעלי תופעת קשב וריכוז בפרט.

בעת הזאת, אחרי שהתלמידים הסתגלו למסגרת הבית-ספרית, המורים נמצאים בתוך בעבודת חריש, להגיע לכל התלמידים, להתאים אסטרטגיות לריבוי הסגנונות של הלומדים ומכוונים להעניק חוויות הצלחה לתלמידים. דווקא בעת הזאת רציתי לדבר על תפיסת הזמן בכלל ואצל תלמידים מאתגרים בפרט. אנשים שהם מעל גיל 34 שנים השתמשו בשעון כדי לדעת מה שעה? כדי לתכנן את המטלות לימים ו/או לשבועות הקרובים. השעון (זה עם המחוגים) לא היה פריט קישוט בלבד אלא פריט שהעניק משמעות למהות הזמן. אנשים הכירו, מיששו וידעו ש: ששים שניות=דקה, ששים דקות=שעה, 24 שעות=יממה, שבעה ימים=שבוע, ארבעה שבועות=חודש, שנים עשר חודשים=שנה וחוזר חלילה. כך שהזמן היה מעוגן בחייו של כל אחד ואחת. משימות ומטלות נמדדו לפי ועל פי יחידת זמן שהוקדשה לביצועה. היום בני 34 ומטה שגדלו על שעון דיגיטלי ומאוחר יותר על שעון המוצג על צג המחשב, שבו מופיעה השעה הרגעית, ללא המחוגים לא כולם מכירים ומודעים למהות של תפיסת הזמן הנמדד, זה ההולך ומתקדם וחולף. בשל כך תפיסת הזמן במרחב היום-יומי נחלשת ואפילו נעלמת אצל אוכלוסיית התלמידים: בעלי לקות למידה ו/או תופעת קשב וריכוז. כדי לתת משמעות למושג הזמן וכדי להחזיר את התפקיד שמחוגי השעון נתנו לזמן, צריך לעגן את תפיסת הזמן כדי שהתלמידים יוכלו לעמוד במילוי מטלות ובכלל בזמן. על כן מומלץ בכל פעילות להגדיר את יחידת הזמן המוקצבת לפעילות. להכריז על תחילת שיעור וכמה זמן יישך השיעור, במהלך השיעור ותוך כדי ביצוע הפעילות הנלוות לשיעור: אם נותנים מטלה לביצוע במהלך השיעור חשוב מאוד לגדיר כמה זמן מוקצב לביצוע המטלה ומפעם לפעם, להכריז כמה זמן נותר לסיום המטלה. התנהלות כזו מגדירה את זמן מסגרת ביצוע המטלה, ומלמדת את התלמידים עמידה בל"ז, מכניסה אותו למוד של פעילות ומונעת עיכוב ממושך שלא לצורך בביצוע מטלות. מורה שמקפיד להכניס שימוש בחלוקת זמן במהלך יום לימודים ובמהלך השיעורים מלמד את לתמידיו להכניס סדר במסגרת הזמן שלו, למד לקחת אחריות על הזמן שלו וקצב החיים שלו. לקחת אחריות על מסגרת הזמן היא לקחת אחריות על החיים בכלל.

חוזרים לביה"ס, איך עושים, מכילים ומקבלים את התלמידים?

מורים יקרים, היום הראשון בביה"ס עבור תלמיד לקוי למידה ולתלמיד בעל תופעת קשב וריכוז, הוא יום שיכול לפתוח דלת לשנה חדשה ויכול לנעול אותה, תלוי איך עושים זאת? היום הראשון ללימודים הוא יום טעון, מחד מרגש ביותר, גם לכאלה שמכריזים שלא ומאידך מאיים. בכל זאת, לרוב התלמידים זה סוג של יום חג, שהרי מצטיידים בתיק חדש, בתכולה חדשה ובתלבושת אחידה חדשה, ממש כמו התחדשות בבגדים חדשים לקראת החגים. הרי בלבו של כל הילד עוברת מחשבה, לפחות פעם אחת, שמכריזה על הרצון לפתוח דף חדש: "השנה אני פותח דף חדש". עכשיו זה תלוי בנו המורים איך עוזרים לו להוציא לפועל רצון זה ולשמר אותו במשך כל

השנה. ידוע לכל, שהרושם הראשוני יוצר את הציפיות, פותח דלתות ובוודאי גם לבבות, לכן המפגש הראשון עם התלמידים הנ"ל צריך להשאיר חותם חיובי, הרגשה של "אני רוצה עוד". את הרגע הזה צריך ללכוד ודרכו לפתוח ערוץ אל לבו ושכלו של התלמיד, לתת לו הרגשה שרוצים אותו, את טובתו ואת הצלחתו. לכן חשוב להגיע מוכנים למפגש הראשון ולבוא ממקום טהור ונקי, מכיל ומאפשר. לראות בחזרה המחודשת הזו לביה"ס הזדמנות לפתוח ערוץ של השתדלות והתכוונות, כדי שהתלמיד יוכל להחזיק ולתחזק את הרצון שהביא עמו עם פתיחת השנה החדשה ואיתו הגיע ביום הראשון ללימודים. הנה כמה עצות שיכולות לפתוח לבבות: כמה ימים לפני פתיחת השנה רצוי לצלצל לתלמידים, לשאול להתעניין בהם ולשלום, לשאול אם עשו רישום לביה"ס, אם רכשו ציוד וכמובן איך הם מרגישים לקראת החזרה לביה"ס? במפגש הראשון בכיתה להיות נינוחים ונעימים, לפרגן ולעודד את הגעתם לביה"ס. ביום הזה צריך להשתדל לא להיות שיפוטיים ומטיפים אלא מבינים, תומכים ועוזרים. צריך לזכור שתלמיד לקוי למידה ובעל הפרעת קשב, מושג הזמן נתפס אחרת ממה שתלמיד רגיל מבין אותו, תלמיד לוי למידה ובעל תופעת קשב וריכוז לוקח לו זמן להפנים, לעבד ולבצע משימות, לכן גם תהליך ההצטיידות מתמשך ונמרח, הם לא עושים את זה בכוונה, מה גם שאין מי שעמוד על המשמר ויזכר להם, בנוסף הם גם מתקשים בכל הקשור למעברים, והמעבר מחופשה לעשייה דורש מהם לאסוף כוחות לקחת יוזמה ולבצע. המסגרת המחייבת של דרישות הכיתה מאבדת משמעות, המרחב של זמן ומקום פחות דורשים ולכן הם יתקשו להיכנס שוב, בקצב שהמורה רוצה, למסגרת דורשת ותובענית. על המורה ללמד מחדש, למרות שזה נעשה רק לפני שלושה חודשים, את התלמיד איך לתפקד כתלמיד. צריך לעזור לו לחזור למסגרת, לשגרה מוגדרת וממוסגרת. אם נשפוט ונטיף עלולים לאבד את הרצון ההוא שכ"כ הצטייד בו בהגיעו ביום הראשון לביה"ס. אם נכיל, נבין ונכוון תוך הצבת גבולות, נאפשר לו לבטוח, נתן אמון ונבין שכל מה שעושים זה לטובתו, הדרך תהיה יותר קצרה. חשוב להתחיל ברגל ימין ובח"מ (חיזוקים ומחמאות) ולא בטונים גבוהים ובוטים, כאלה שצורבים בנפשו רגש של לא רצוי, רגש של חרטה שיפתחו עצב וצער. אצל תלמיד לקוי למידה ובעל תופעת קשב וריכוז הביטחון העצמי מוחלש, וכשזה מוחלש רגש האשמה תופס תאוצה, העצב והצער מתגברים ואז בא הכעס המשתלט ומכאן הדרך להפרעה היא רק עניין של זמן, כמעט מידי. לכן, מומלץ לפתוח שנה בקבלה ולא דחייה, הערכ ולא הטפה, אמפתיה ואיכפת. יש לזכור פתיחת שנה זו הזדמנות שצריך ללכוד ולטפח, כשפותחים שנה ממקום של שלושת האליפים: **אמון**, **אמונה** ו**אמינות** השמיים הם הגבול וכי כל תלמיד יכול.

נפרדים מהחופשה! איך?

סיום שנה ויציאה לחופשה זה הזמן לאימון בהתמודדות עם פרידה ושינוי, סיום שנה תוחם בתוכו מסגרת זמן שרירותי שעל פניו, נותן הרגשה של אין אסור והכול מותר ולא כך הדבר. החופש הגדול מדומה, בעיני, למדבר פתוח שאין בו גבולות, אין סימוני דרך, אין שבילים וההולך בו עלול לאבד בו את דרכו. הוא נמצא במרחב פתוח מכל הכיוונים, אבל לא יודע מהיכן להתחיל ואיך ולאן, וחלילה, עלול ללכת לאיבוד. תלמידים ל"ל ובעלי תופעת (הפרעת) קשב וריכוז זקוקים לכיוון והדרכה כדי להלך במרחב הזה. כדי לעזור לתלמידים לעבור את החופשה בשלום, בדרך יעילה ומועילה, בהנאה והנעה, וכדי שלא ימחקו את כל מה שרכשו וקנו במהלך שנת לימודים שלמה, להלן כמה עצות שיעזרו לעבור ולצלוח את החופשה:

ראש וראשון, חשוב ורצוי **לשמור על שגרה**, לתלמיד ל"ל ובעל תופעת קשב וריכוז השגרה היא מקום מוכר וידוע ולכן גם בטוח, מקום בטוח לא גורם לזעזוע ולכן התלמיד שומר על שלוה ולא מאבד מהביטחון שלו. בחופשה הלו"ז משתנה, ובכל זאת צריך לשמור על לו"ז מוגדר וקבוע, כמובן בשיתוף עם הילד איתו לקבל החלטות, עד מתי מותר להמשיך לישון? מה עושים במשך היום? זמן ל: עזרה בבית, קריאה, חוברות, מטלות, חברים, בילוי משפחתי וכן מתי הזמן לישון?

לו"ז הוא מרכיב חשוב ומכריע בימי החופשה ה"מדבריים". הלו"ז הוא העוגן והמצפן של הילד להתמצא במרחב הפתוח והמאיים, לכן חשוב לבנות טבלה שמתחילה מהיום הראשון ועד היום האחרון של החופשה ובכל יום לרשום את התכנון של אותו יום בנקודות עיקריות. כמובן שאפשר לבנות מכנה משותף לכל הימים כמו: שעת השקמה, סדר פעולות ומחויבויות, זמן לשיח עם ההורים, אחים, זמן ללכת לישון, ובתוכם להוסיף ו/או להכניס שינויים כמו: חופשה משפחתית, עם הסבים, דודים וכד'. בסוף כל יום ו/או כמה ימים לחזור לטבלה, ולסמן מה בוצע ומה לא בוצע, ולהעביר ו/או להשלים בהמשך. מומלץ שהטבלה תהיה בנויה בצורת לוח שנה מוגדל, תלוי במקומות אסטרטגיים: על המקרר, בדלת הכניסה לחדר ועל המכתבה של התלמיד/ה. הטבלה עוזרת לתלמיד/ה להתמצא במרחב החופשי של הזמן ללא מערכת צלולים ושיעורים.

תכנון: תכנון הוא תוצר לוואי של הלו"ז, הלו"ז לא יתבצע בלי התכנון, בתכנון מחליטים מהם השגרות של מהלך החופשה בגדול. מחליטים מה יהיו החובות והזכויות, אלו סוגי הבילוי, מתי, לאן ועם מי מוציאים לפועל את התכנון. בתוך התכנון הגדול להכניס חובות וזכויות נוספות כמו: כמה ספרים לקרוא, כמה סרטים לראות, שעות ושעת צפייה בטלוויזיה, זמן מחשב ועוד ועוד, כל משפחה לפי צרכיה, מנהגיה ואופייה. התכנון מגדיר את המרחב הפתוח **העצמה**: החופשה מאפשרת להכיר ולגלות צדדים נוספים אצל הילדים. מאחר ויש חופשה מביה"ס, אין שיעורים ומטלות, התלמידים נמצאים במצב של רוגע, אין מתח וחרדה של להוכיח, להפגין ידע, ש.ב. מבחנים ובחנים. יש זמן להתעסק ולהקדיש לתחביבים, ואז לעתים מגלים כשרונות חבויים: טבחים לעת מצוא, לשומרי טף וסף, כישורוניים בציור, משחק וכד'. זה הזמן להעצים ולחזק, לעודד ולתמוך בהם. אם התקציב מאפשר יש מגוון רב של פעילויות במתנס"ים ובמוזיאונים ואפילו במקום העבודה. החוויה של ההצלחה משליכה על ההמשך ועל שנה"ל הבאה.

לסיכום: לתלמידים אלה יש קושי להתמודד עם מעברים (מעבר מכיתה לכיתה, מבי"ס לבי"ס, מבית, לבית, מעיר לעיר ולעתים גם במשפחה) לכן חשוב ורצוי לשתף אותם ולהכין אותם לקראת המעברים שטומנים בתוכם שינויים, ככל שהם יהיו שותפים ומיודעים יגרמו פחות ופחות נזקים. כי כבר הוזכר לשמור על שגרה וליצור שגרה מוכרת וידועה. כי המוכר וידוע בטוח ומקום בטוח מרגיע, אם התלמיד/ה רגועים אפשר להגיע אתם לגבהים.

על המנחה – מי אני?

עוד כשהייתי תלמידה בביה"ס היסודי, לא מעט פעמים מילאתי שאלונים שבחלקם נשאלתי לא פעם: מה אני רוצה להיות כשאהיה גדולה? מבין מכלול של מקצועות היה עליי לבחור ולסמן שלוש העדפות. לא אציין מה הייתה העדיפות הראשונה והשלישית אולם בעדיפות שנייה תמיד סימנתי 'מורה'. מאז ועד היום ולו לרגע הקט ביותר לא חשתי חרטה על הבחירה. עד כי אם הייתי צריכה לחזור ולבחור שוב, לא הייתי משנה את בחירתי. הייתי מורה בחט"ע בתחומי דעת: תנ"ך, לשון וספרות שנכללים בהגדרתם כרבי מלל, במשך 36 שנה, חלק ניכר מזה, בבתי ספר שהוגדרו כבתי ספר שהם להזדמנות שנייה, כשעברתי לעבוד בבי"ס תיכון מקיף רגיל ביקשתי ללמד את הכיתות שבהן רוכזו התלמידים שלא בחרו לעצמם את המגמה אלא בחרו עבורם, כי מדד ההישגים שלהם היה נמוך, ההתנהגות הייתה לקוייה עד טעונה שיפור. תלמידים שהלימודים לא היו בראש מעיניהם וההורים הרימו ידיים ו/או לא שיתפו פעולה, מתוך יאוש ו/או מתוך חוסר יכולת להתמודד. בחרתי לעבוד עם התלמידים הללו מתוך אמונה שהנחתה אותי: תלמידים טובים יסתדרו בעצמם (בעזרת מוטיבציה פנימית ו/או בעזרת שיתוף פעולה של ההורים) תלמידים מוחלשים צריכים אותי, הם זקוקים לעזרתי ולתמיכתי, שם גם אוכל לבחון ולראות עד כמה השפעתי. עליי לציין כי האתגר שבחרתי לא היה קל כלל וכלל. המפגש היום-יומי עם התלמידים, כתלמידים – בני אדם, חוסר הרצון שלהם ללמוד, חוסר המעורבות שלהם בנעשה סביבם, שום דבר לא עניין אותם פרט לעובדה של איך הם נראים ומתי נגמר היום והולכים הביתה?

כאמור, כן עניין אותם איך הם נראים, מה הם לובשים ומה הם מחזיקים בידם (צרור מפתחות – לאופנוע או למכונית ונייד). אותי הטרידה השאלה איך אני יוצרת אצלם עניין בלמידה, איך אני הופכת אותם לשותפים שלי? כל הזמן חיפשתי דרכים ופיתחתי אסטרטגיות למידה שיגרור אותם ויקרבו אותם אליי? לאט לאט, באמונה, אמון, אמינות והרבה הכלה ואמפתיה הצלחתי לגעת בהם, להזיז ולהניע אותם להקשיב לי. מאוחר יותר לגייס אותם ולהפוך אותם לשותפים לדרך. במקביל לימדתי והדרכת מורים, חברים למקצוע ועמיתים בביה"ס בשיטות ובאסטרטגיות שפיתחתי והוכיחו שזה עובד. כבר בשנה החמישית שלי להוראה הדרכת מורים בביה"ס שבו עבדתי ואח"כ זה התרחב ברשת שבה הועסקתי (רשת אורט ישראל). הקדשתי זמן ומחשבה בהכנת חומרי למידה, בניתי שיעורים שנראו לי מתאימים לאוכלוסיית התלמידים ושיתפתי מורות שעבדו איתי, הכנתי חוברות עבודה, פנים בית-ספריות לתלמידים. בד בבד עם ההדרכה וההנחיה אני המשכתי בתפקידי כמורה, כמחנכת וכרכזת מקצוע. מזה כעשרים שנה שאני מנחה מורים, הן דרך הפסגות והן בבתי ספר, במתן כלים להוראה מותאמת לתלמידים מאתגרים בדגש על איך מלמדים ולא על מה מלמדים? מזה כשש שנים אני גם מלווה ומדריכה ממורים בתחילת דרכם בהוראה. אני מגיעה אל המורים שמונחים ע"י מתוך היכרות עמוקה בעבודה השטח, אני חיה ונושמת את המקצוע, הדברים והסוגיות שעולים במפגשים עם מורים ותיקים כחדשים אינם זרים לי, אני לא מביאה איתי רק את התיאוריה אלא את העשייה, מפגש חי ובוועט עם עולם ההוראה כפי שהוא מתקיים בפועל. במהלך מפגשי ההדרכה והליווי הן בשיחות פרטניות והן בשיחות עם קבוצת מורים תמיד עלתה המסקנה, שכדי להגיע לתלמידים, לגעת בהם ולעורר אותם לקראת שינוי ועידוד מוטיבציה ולשתף פעולה יש חשיבות גדולה למקום, לזמן ולדרך שמורה משקיע במפגש עם תלמידיו. אחת הטענות שעלתה תדיר מפי המורים הייתה קשורה בזמן ובנגישות של המורה מסביב לשעון 24/7.

תוך כדי הכנה וחשיבה לקראת אחד מפגשי ההנחיה לצוות מורים שהובלתי והנחיתי בבי"ס שבו עבדתי העליתי על הכתב מה נדרש ממורה ובמקרה הזה ממני כמורה? כיצד מתנהלים חיי כמורה עבור תלמידיי ביממה אחת מתוך שבוע עבודה, להלן:

יממה בחייה של מורה מחנכת ורכזת כיתות אתגר.

יממה!!! מה זה? מה הכוונה? אין דבר כזה שנקרא יממה כי בעבודה עם תלמידי אתגר המושג מטשטש והזמנים משתנים. תלמיד אתגר רוצה אותך כאן, עכשיו ומיד ואם לא קיבל מענה בזמן, באותו רגע, זהו הכול אבוד. כל

מה שעשיתי, השקעתי, אמון שבניתי ובעיקר אימנתי ירד לטמיון. בכל זאת, להלן: אנסה לתאר יממה בחיי, יממה שמתחילה בשעת בוקר מוקדמת ונגמרת בשעת לילה מאוחרת.

6:15 השכמה, התארגנות כללית, בדיקת התיק אם כל משנתבשתי להביא ולהוציא מהמחשב נמצא שם, האם כל הציוד השייך לתלמידים הוכנס לתיק ולא שכחתי: דפי פוליו, כלי כתיבה, נייר טישו ודברי מתיקה שימתיקו לי, ולתלמידי את היום וירגיעו את קרקורי הבטן שלי ושל מי ששכח להביא לו משהו מרגיע. מתיישבת לשנות את כוס הקפה שהכנתי ובינתיים התקררה כשברקע נשמע צלצול.

7:00 צלצול לפלאפון: "מרגלית אני לא בא/ה היום לבית ספר יש לי כאבי ראש, אמא שלי כבר יודעת". עוד לא סיימתי את השיחה הזו ועוד שיחה נכנסת: "מרגלית אני לא מגיע/ה לבית ספר אין לי ראש היום, אני מבואס/ת רבתי עם החברה שלי אתמול" עוד שיחה נכנסת "מרגלית אמא שלי לא תבוא היום לפגישה איתך, לא מסרתי לה את ההודעה כי אני לא רוצה לעצבן אותה, אחרי שהשלמנו אני לא רוצה להרוס, תני לי הזדמנות אני מבטיח לשפר".

7:20 אני בדרך לרכב שלי רק מתניעה ושוב שיחה הפעם מהורה "מרגלית אני לא יכולה לבוא היום לפגישה איתך כי יש לי תור לפדיקור ולספר ואני לא יכולה לדחות, בערב יש לי ארוע". כמה רגעים של שקט מתרכזת בכביש מאזינה לרדיו מנסה להתעדכן במה שקורה בארץ ובעולם וזה לא מרנין: דיווח על הרוגים בתאונות דרכים, התעללות של הורים בילדים, אנס שברח מכלאו, אסיר שנמלט מכולאיו, מחבל שנתפס לפני ביצוע מעשה. מעבירה תחנה ושומעת מוסיקה ישראלית בגלגל"צ, והנה כבר **7:45** ואני כבר בבית הספר. צועדת לי ברוגע (מנצלת את הרגעים הללו עד תום) לכיוון חדר המורים. תחילה אני פונה לחדר המזכירות מברכת ב"בוקר טוב" את המזכירות המקסימות ופוסעת לעבר תא הדואר שרק אתמול לפני צאתי רוקנתי ומיינתי את תוכנו: את המכתבים והפתקים תייקתי, לאחרים הגבתי, בהודעות טיפלתי. תוך כך צועדת לעבר חדר המורים תוך שאני קוראת וממיינת את הדואר שאספתי מתאי, לחלק מיד מתקשרת, לאחר בודקת עם בעל ההודעה ואחרים מתייקת לתיקים לא לפני שאני בודקת עם התלמידים את מה שדיווחו לי עליהם. מנסה לתת מענה לכל מי שפונה אליי, בזמן ומיד, כדי לא לגרום לאף אחד להתעצבן, כל אחד (מורים שמלמדים בכיתתי ותלמידים שאני מלמדת) מקבל את תשומת הלב שהוא דורש.

8:00 הצלצול מזמין למסדר בוקר, עיניי משוטטות לראות מי הגיע לשעה 8:00, פה ושם עומדים אחד או שניים מתנחמת, אולי מישהו כבר בכיתה? והשאר לא התעוררו עדיין. **8:10** הולכת לכיתה ואחרי מזדנבים לאיטם, אותם בודדים שהגיעו כאילו כל החיים לפנייהם ואין לאן למהר, טיפין טיפין הם מגיעים.

כל אחד וטיעונו וסיפורו עימו, זה השעון לא צלצל, אחר ישן אצל חברה, מישהו אחר רב עם השכן על החנייה שנחסמה ועוד כהנה וכהנה טיעונים וסיפורים. **8:30** סוף סוף השיעור מתחיל, אחרי שהציוד הנדרש לשיעור לא לא נמצא בתיק (שנראה לי שהוא נפתח ומוכן באחד בספטמבר ומרוקן ב 20 ליוני) נתתי לזה עיפרון ולאחר דפי כתיבה ולאחר דאגתי לספר אז אפשר להתחיל ללמד. אני מנסה לעשות חזרה מה למדנו? היכן הגענו, מה הנושא שלנו להיום, חלק מהתלמידים עדיין רדומים, חלק מנסים להיות ערניים ומקצתם כן פותחים מחברת ומקשטים את הכותרת, לא לפני ששאלו "המורה מה הכותרת?" לכאורה השיעור, למציץ מבחוץ, נראה כשיעור רגיל, המורה מדברת רושמת וכותבת על הלוח, מסבירה את הנושא שכבר לימדה וחזרה ושיננה התלמידים לכאורה קשובים, עד כי נדמה להם שמדובר בנושא חדש. המורה שואלת "מי מוכן לחזור על מה שהוסבר" ומהפינה השמאלית בסוף הטור תלמיד מצביע, המורה שמחה ומיד פונה אליו "כן בבקשה" והוא אומר "המורה אני יכול לצאת לשירותים" את פניה של המורה אין צורך לתאר, על הרגשתה ותחושתה אין צורך לספר, אבל היא בכל זאת לא מוותרת ואומרת: "קודם תענה לי ואחר – כך אני ארשה לך לצאת". וכך שלב שלב וביחד מילה שלי ומילה שלו מרכיבים משפט שמרכיב פסקה שמסכמת את התוכן הנלמד. ככה עוברת שעה ראשונה וממשיכים לשעה השנייה כשהמורה כותבת, מתקנת, מוחקת ועונה את התשובה הנכונה, העיקר שיהיה כתוב במחברת בתקווה, שאמירה ועוד אמירה ועוד מילה הופכים לידע מצטבר, וגם אולי מתוך שלא לשמה יבואו

לשמה. הצלצול המודיע על בואה של ההפסקה מתריע ומיד כולם קמים ולא מעניין אותם אם המורה באמצע ההסבר או באמצע משפט, על הפסקה לא מוותרים. יש מצבים בהם חמש דקות לפני הצלצול הם כבר מתארגנים ואוספים ציוד לצאת להפסקה, לרוב מתחננים לצאת להפסקה לפני הצלצול הגואל, כי משבחוץ יותר מעניין ממה שבפנים בכיתה, וגם הם רוצים להגיע ראשונים לקפיטריה.

בהפסקה בחדר המורים הקריאות בשמי הם חלק ממוסיקת הרקע המלווה את הרעש בחדר המורים. זה אומר "מרגילת, די אני לא יכול יותר עם הכיתה הזו", אחר טוען "אין להם שום סיכוי, בגרות את רוצה מהם קודם שיגיעו, שיכתבו, שיעתיקו מהלוח, שידעו לדבר כמו בני אדם", ובזווית עיניי אני קולטת עוד מורה שזורק אליי "כן כן אין להם בכלל סיכוי, אצלי הם בכלל לא מבינים מה רוצים מהם?" בכניסה לחדר המורים תלמיד קורא לי ומבקש לשוחח איתי ואני בסבלנות אין קץ מבקשת ממנו שיגיע אליי לחדר ושם נברר את העניין, תוך שאני שומעת את הטענות עונה לתלמיד לפעמים למזכירה שפנו אליי בבקשה. אני מנסה לפלס דרכי לעמדת הקפה וביחד שומעת, מקשיבה מרגיעה ומעודדת: "אני אדבר איתם", "אני אמן הורים", "אני אקיים וועדת משמעת", "אני אדבר עם היועצת ונראה מה אפשר לעשות" העיקר זה לא לוותר כלל, לשמוע את כולם ולכולם לנסות לעזור. עד שהגעתי לעמדת הקפה כבר אין כוסות אין חלב ואין לי אלא להסתפק במים מהברז, כי הצלצול לשיעור הבא מודיע נגמרה החגיגה ולעבודה.

10:10 אני פוסעת לכיתה כשבדי ימין תיק עמוס, בינותיו דפי עבודה מגוונים שהוכנו מבעוד מועד לקראת מסירה לצילום ושכפול, כלי כתיבה, בקבוק מים ומיני מתיקה ביד שמאל קלסר של התלמידים עם כל המידע החיוני לעבודה שוטפת, תכתובת נוספת שקיבלתי בהפסקה מהמורים, בין כתפי לאוזני השמאלית הפלא פון שלי עונה לשיחה של הורים שמחפשים אותי ו/או לתלמידים שהחליטו לסיים את יום הלימודים מוקדם ממה שנקבע במערכת לאותו היום והם טורחים להודיע לי. עד שאני מגיעה לכיתה כבר סגרתי כמה עיניינים דחופים. נכנסת לשיעור ומול התלמידים סוגרת את המכשיר ומבקשת מכל התלמידים לעשות אותו דבר בתקווה שלא יהיו צלצולים במהלך השיעור, שהרי נאה דורש, נאה מקיים. וככה מתחיל השיעור שוב מבקשת להוציא ציוד, עוברת ועוזרת לפתוח את התיק, מוציאה ספר אם יש, מחברת ונותנת עט. ככה אני בסוף שיעור חמישי, וכבר גמרתי ללמד בכיתה אבל העבודה עוד מחכה. השעה **13:00** הולכת לחדרי מניחה את תיקי ומוציאה את קלסר העבודה. מוציאה את דפי הקשר ומחייגת להורים, תחילה לבית כשאין מענה לפלא פון וכאשר גם זה לא עונה למקום העבודה. חשוב מאוד לא לוותר על דיווח להורים, חייבים להפוך אותם לשותפים ולכן אני לו מוותרת ומתקשרת גם כשאני יודעת שהם לא שמחים לשמוע אותי, כבר אמר לי הורה פעם "כשאני שומע "שלוש מדברת מרגלית" אני מתחיל לרעוד" אבל רוב רובם יודעים להודות על כך שהם מודעים בכל זמן ובכל מצב. אחרי סבב הטלפונים, כתיבת מכתבים, תיוק ומיון לתיקים האישיים.

הכנת חומר הלימודים צילום לתלמידים ושיחות עם המורים: איך עבר היום? מי נשאר? מי הלך? מי נבחן? מה התוצאות? וכבר השעה **15:30**. שכחתי את הסלולרי שלי סגור והמענה הקולי שלי עמוס הודעות הפעם מבני משפחתי, כן גם הם רוצים לשמוע ממני "אמא מה אוכלים היום?" "אמא את באה לאכול איתנו צהריים" "אמא את יכולה להתפנות היום בשבילי" "אמא אני יכול היום לבנות על הרכב שלך" וכמובן מבעלי "שכחת שיש לך בית" והערה עוקצנית מילדי "לנו את לא מקדישה זמן כמו שאת משקיעה כל כך הרבה בתלמידים שלך, ומה איתנו?" ועל כל אלה ועם כל זה אני צריכה להתמודד לחייך לזה ולפייס את זה, לאחד לחייך ולאחר לנמק העיקר להיות עם כולם בסדר.

15:45 מתארגנת ליציאה לכיוון החנייה, כשבדרך מתלווים אליי תלמידים שנתבקשו להישאר איתי עד שאלך כדי שילמדו לא לאחר. וכך נרקמות הבטחות ומתעצבות דמויות ותלמידים לומדים לאט לאט לפתח אמון, לקחת מעט אחריות ולהעריך את מה שעושים למענם. אני סוף סוף בתוך הרכב שלי מתניעה ונוהגת לאיטי אל ביתי. בדרך עונה להודעות של בן זוגי, כמובן רק בדיבורית.

16:30 אני סוף סוף בבית. המראה שנגלה לעיניי מאוד מאוד לא מרגיע, הכיור מלא כלים על השיש כל תכולת המקרר ועל השולחן שאריות אוכל מארוחה שבעלי הכין בהעדרי ואפילו מנה השאיר עבורי.

אני לא יודעת איך להגיב לצעוק, לכעוס, הרי ברור לי מה תהיה התשובה, אז בשקט אני מחזירה כל דבר למקומו, מנקה מנגבת ושוטפת, על הארוחה מוותרת רק מחכה לרגע שבו אוכל להתיישב ולנוח מעט לפני הגל הבא. שלא מאחר להתחיל. השעה כמעט **19:00** אני מתקשרת לאחותי שואלת לשלומה של אימי. מכינה את עצמי לצעידה היומית, כי צריך את האנרגיות השליליות לרוקן ולרענן באנרגיות חיוביות חדשות. תוך כדי צעידה אני משוחחת עם הורים לפעמים עם מורים והרבה עם התלמידים, חזרתי עייפה ונקייה.

השעה **20:30** אני מארגנת את התיק למחר – בודקת את הבחנים; מתקנת את החיבורים; עונה למכתבים ולבקשות התלמידים ומכינה את הקלסרים ממלאת את החוסרים (דפים עטים).

ו... מוצאת לי רגעי חסד עם בני משפחתי. זהו רק רגע קט בלבד כי הטלפון מצלצל ומעברו השני קולו של תלמיד כועס, "למה צלצתי להורים היום, את רק יודעת להרוס" אחרי רגעים ארוכים הוא מהעבר השני נרגע ומבין. לא עוברות מס' דקות ושוב צלצל הפעם מהורים נזעמים "למה השעו את בני היום ככה בשביל דבר כזה טפשי מה הוא כבר עשה, נתתם לו פרס לא עונש? למה נותנים פרס לילד ומשעים אותו" ושוב הסברים ומילים מרגיעות עד שמגיעים להבנות. חולפת שעה ואני חושבת לי סוף סוף קצת נחת. השעה **22:00** ושוב צלצל הפעם מורה שרוצה לשתף אותי במה שעבר עליה היום בכיתה שלי. אחרי השיחה אני ניגשת למחשב ופותחת את תא הדואר שלי, ממיינת מוחקת עונה ונכנסת לאתר ביה"ס לראות אם יש הודעות ותוך כל טלפון המורה שמלמדת שעה ראשונה שנייה לא תגיע צריך להודיע לתלמידים על ביטול שיעור ושיגיעו בשעה 10. אם אני פנויה אני לא מודיעה ואני נכנסת במקומה ואם אני לא פנויה אני מתישבת ומצלצלת ל-22 בתים אחד אחד כדי שלא יתלוננו למה הם לא קיבלו את ההודעה – תאמינו או לא תמיד יש כאלה שלא קיבלו אותה. המפתיע ביותר התלמיד שמגיע הוא בד"כ אותו אחד שמגיע אחת לשבועיים ודווקא היום הוא הגיע. סבב הטלפונים נגמר לקראת השעה **23:15** ואני סחוטה כבר לא יודעת אם ליום הזה יש סוף. וזה בלי להזכיר את חובת הנוכחות בישיבות הפדגוגיות, בערבי הורים וליווי להצגה או למופע מחול, ומה. את הזמן שצריך לדווח למנבס ואת השיחות עם התלמידים בין השיעורים ובסופי הימים.

00:00 ברגליים עייפות ובעניים לאות אני גוררת את עצמי למקלחת ומשם למיטה בתקווה שמחר יהיה יום חדש, יום יותר רגוע מקודמו, מי יתן. אבל במציאות אין יום דומה לקודמו לכל יום יש את הדינמיקה שלו ואת ההתפתחות שלו, מה שהיה היום לא דומה לקודמו ומשיהיה מחר לא ידמה ליום שיבוא אחריו כי כל תלמיד הוא "עולם ומלואו".

בסופו של יום בראשי מהדהדות המילים מתוך שירי סוף הדרך של לאה גולדברג: "כל יום חדש תחת השמש".

קישורים

גבולות הבעת דעה. (ארוע מס' 1)

- <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-4478813,00.html> – מפגינים נגד פיטורי מורה "שמאלני" –
<http://www.knesset.gov.il/laws/special/heb/rabinlaws2.htm> – חוקים לזכרו של יצחק רבין –
שי פירון באגרת למורים: צה"ל מוסרי, יש להיזהר מלערער עליו –
<http://www.haaretz.co.il/news/education/1.2232762>

שילוב המדיה החברתית. (ארוע מס' 2)

- המורה, יש לך ווטסאפ? –
<http://www.mako.co.il/home-family-kids/education/Article-e4b4ce173c04241006.htm>

מעורבות הורים (ארוע מס' 3)

- <http://www.criticalpedagogy.org> – שישה מודלים מרכזיים המאפיינים את יחסי הורים-בתי ספר –
קשרי הורים-מורים בעידן משתנה –
<http://education.academy.ac.il/Admin/Data/Publications/Report-Symposium-Relations.pdf>
<http://flix.tapuz.co.il/v/watch-4168666-.html> – כשאתה לא מוותר אתה לא יכל להכשל! –
<http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-125009,00.html> – מורים יוצאים למאבק נגד התערבות הורים –

אלימות בין תלמידים. (ארוע מס' 5)

- תכנית מפתח ה"ב –
<http://cms.education.gov.i/EducationCMS/Units/Yesodi/Hevra/MafteachHalev>
מדריך מוגנות מטעם עיר ללא אלימות –
<http://www.cwv.gov.il/SiteCollectionDocuments/ShamarimManual.pdf>

סוגיית שיעורי הבית (ארוע מס' 6)

- <http://portal.macam.ac.il/ArticlePage.aspx?id=1995> – מי צריך שיעורי בית / ד"ר אליעזר יריב –
<http://www.hidabroot.org/video/100274> – מקומו של ההורה בתהליך הלמידה של ילדיו –
"איך נדע להתייחד עם שיעורי הבית" / ד"ר מרגלית עובדיה –
<http://www.kavnet.co.il/?CategoryID=644&ArticleID=11212>
<http://portal.macam.ac.il/ArticlePage.aspx?id=2290> – "הערכים הסמויים של שיעורי הבית" / עופרה מייזלס –
<http://portal.macam.ac.il/ArticlePage.aspx?id=2289> – "בדק בית לשיעורי בית" / ד"ר אליעזר יריב –
שיעורי בית / ד"ר מרגלית עובדיה –
<https://www.facebook.com/dr.margalit.ovadia/posts/795199920526754>

לכתוב במחברת? / נ.ב.י. (ארוע מס' 7)

- תלמידים דיגיטליים, כיתה אנלוגית –
<http://www.ynet.co.il/Ext/Comp/ArticleLayout/CdaArticlePrintPreview/1,2506,L-4324910,00.html>
<https://www.itu.org.il/?CategoryID=1323&ArticleID=10534> – "בשביל מה לכתוב אם יש חוברות –

האקלים הכיתתי / ת.ח. (ארוע מס' 8)

- לקראת הכשרת מורים חלופית –
<http://www.mofet.macam.ac.il/ktiva/bitaon/Documents/bitaon54.pdf>

תחושות שלפעמים משתקות (ארוע מס' 10)

מחשבות אוטומטיות שליליות ועיוותי חשיבה –

<http://www.orenhasson.com/cognitive-behavioral-therapy/Automatic-Negative-Thoughts.asp>

פסיכולוגיה חיובית (ארוע מס' 11)

סיפור על טוב ורע – <http://www.gollem.org/page.asp?id=78&show=photo&pn=271>

סוכנים של שינוי שיפוחו רוח חיובית בבתי הספר : אושר / נאוה דקל –

<http://portal.macam.ac.il/ArticlePage.aspx?id=2885>

<http://holistic.ort.org.il/?p=844>

פסיכולוגיה חיובית –

http://www.ort.org.il/ort_articles/positivepsychology

פסיכולוגיה חיובית בחינוך –

https://youtu.be/jjS_Q4zySRQ

פסיכולוגיה ויהדות –

<https://www.youtube.com/watch?v=56pUc1RUrAA&spfreload=10>

"תחשוב טוב יהיה טוב" / אודי דויד –

מגע אסור...? (ארוע מס' 13)

המרחב המוגן – מין בטוח וחינוך מיני לבני נוער –

<http://www.mesibat-banot.co.il/teen.htm>

לדווח או לא לדווח? / ע.ר. (ארוע מס' 15)

"יחסי הורים בית ספר – נקודת מבט ביקורתית" / חגית גור וגליה זלמנסון-לוי –

<http://www.criticalpedagogy.org.il/>

תלמידים לטובת פרויקטים בית-ספריים / א.פ. (ארוע מס' 16)

"כיצד ניתן להפוך את השעה הפרטנית לנכס חינוכי?" – אלחנן בר-לב –

<https://www.articles.co.il/article/34308>

<http://itu.cet.ac.il/default.aspx>

"שעה פרטנית במקום שיעור פרטי" / תמירה גילי –